



Llywodraeth Cymru  
Welsh Government

# **DEDDF AMAETHYDDIAETH (CYMRU) 2023**

Memorandwm Esboniadol  
yn ymgorffori'r  
Asesiad Effaith Rheoleiddiol a'r  
Nodiadau Esboniadol

**Awst 2023**

# **Deddf Amaethyddiaeth (Cymru)**

## **Memorandwm Esboniadol i Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru)**

Cafodd y Memorandwm Esboniadol hwn ei baratoi gan adran Newid Hinsawdd a Materion Gwledig Llywodraeth Cymru.

## **Datganiad yr Aelod**

Yn fy marn i, byddai darpariaethau Deddf Amaethyddiaeth (Cymru), a gyflwynwyd gennyf ar *26 Medi 2022*, o fewn cymhwysedd deddfwriaethol Senedd Cymru.

## ***Lesley Griffiths AS***

Y Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd Cymru, a'r Trefnydd  
Yr Aelod o Senedd Cymru sy'n gyfrifol am y Ddeddf

*Awst 2023*

---

# Tudalen gynnwys

---

<b>RHESTR O'R ACRONYMAU</b>	<b><a href="#">3</a></b>
-----------------------------	--------------------------

## **RHAN 1 – MEMORANDWM ESBONIADOL**

Pennod 1	Disgrifiad	<a href="#">6</a>
Pennod 2	Cymhwysedd Deddfwriaethol	<a href="#">11</a>
Pennod 3	Pwrpas y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael	<a href="#">12</a>
Pennod 4	Ymgynghori	<a href="#">91</a>
Pennod 5	Pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth	<a href="#">102</a>

## **RHAN 2 – ASESIAID EFFAITH RHEOLEIDDIOL**

Pennod 6	Crynodeb o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol	<a href="#">113</a>
Pennod 7	Opsiynau, Costau a Manteision	<a href="#">127</a>
Pennod 8	Asesiadau Effaith Integredig	<a href="#">433</a>
Pennod 9	Adolygiad ôl-weithredu	<a href="#">449</a>

<b>ATODIAD 1</b>	<b>Nodiadau Esboniadol</b>	<b><a href="#">452</a></b>
<b>ATODIAD 2</b>	<b>Mynegai o ofynion y Rheolau Sefydlog</b>	<b><a href="#">494</a></b>
<b>ATODIAD 3</b>	<b>Tabl tarddiadau</b>	<b><a href="#">498</a></b>
<b>ATODIAD 4</b>	<b>Rhestr o'r diwygiadau</b>	<b><a href="#">500</a></b>

---

## Rhestr o'r acronymau

---

AA	<i>Deddf Amaethyddiaeth 2020</i>
ACA	<i>Ardaloedd Cadwraeth Arbennig</i>
AFBI	<i>Sefydliad Bwyd-Amaeth a Biowyddorau</i>
AHA	<i>Deddf Daliadau Amaethyddol 1986</i>
AHDB	<i>Bwrdd Datblygu Amaethyddiaeth a Garddwriaeth</i>
AHNE	<i>Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol</i>
ALA	<i>Cymdeithas y Gyfraith Amaethyddol</i>
AMB	<i>Ymwrthedd Gwrthficrobaidd</i>
APHA	<i>Yr Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion</i>
ATA	<i>Deddf Tenantiaethau Amaethyddol 1995</i>
BaOL	<i>Brexit a'n Tir (papur ymgynghori)</i>
BAU	<i>Busnes fel arfer</i>
BEIS	<i>Busnes, Ynni a Strategaeth Ddiwydiannol</i>
BPCA	<i>Cymdeithas Rheoli Plâu Prydain</i>
BPS	<i>Cynllun y Taliad Sylfaenol</i>
BVA	<i>Cymdeithas Filfeddygol Prydain</i>
BVD	<i>Dolur Rhydd Feirysol Buchol</i>
BVZS	<i>Cymdeithas Swolegol Milfeddygol Prydain</i>
CAAV	<i>Cymdeithas Ganolog y Priswyr Amaethyddol</i>
CBA	<i>Dadansoddiad Cost a Budd</i>
CCC	<i>Y Pwyllgor Newid Hinsawdd</i>
CCERA	<i>Y Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig</i>
CH <sub>4</sub>	<i>Methan</i>
CLA	<i>Cymdeithas Tir a Busnes Cefn Gwlad</i>
CMO	<i>Cyd-drefniadaeth y Marchnadoedd</i>
CNC	<i>Cyfoeth Naturiol Cymru</i>
Confor	<i>Cyddfederasiwn y Diwydiannau Coedwigoedd</i>
CO <sub>2</sub>	<i>Carbon Deuocsid</i>
CPH	<i>Rhif y Daliad</i>
CPI	<i>Mynegai Prisiau Defnyddwyr</i>
CTS	<i>Gwasanaeth Orlhain Gwartheg</i>
DA	<i>Ardal Dan Anfantais</i>
DCD	<i>Dicyandiamide</i>
DEFRA	<i>Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig</i>
EIA	<i>Asesiad o'r Effaith Amgylcheddol</i>
EID	<i>Dyfais Adnabod Electronig</i>
EF	<i>Ei Fawrhydi</i>
EMFF	<i>Cronfa'r Môr a Physgodfeydd Ewrop</i>
EPS	<i>Rhywogaethau a Warchodir gan Ewrop</i>
ERAMMP	<i>Rhaglen Monitro a Modelu Materion Gwledig a'r Amgylchedd</i>
ETS	<i>System Masnachu Allyriadau</i>
FAPRI	<i>Sefydliad Ymchwil Polisi Bwyd ac Amaethyddiaeth</i>

FAO	<i>Sefydliad Bwyd ac Amaeth</i>
FBI	<i>Incwm Busnes Fferm</i>
FBS	<i>Arolwg o Fusnesau Ffermio</i>
FBT	<i>Tenantiaeth Busnes Fferm</i>
FLA	<i>Cais am Drwydded Cwmpo Coed</i>
FLS	<i>Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm</i>
FMP	<i>Cynllun Rheoli Coedwigoedd</i>
FMU	<i>Uned Rheoli Coedwig</i>
FRAPs	<i>Trwyddedau Gweithgarwch Perygl Llifogydd</i>
FTE	<i>Cyferth ag amser llawn</i>
FUW	<i>Undeb Amaethwyr Cymru</i>
GAEC	<i>Amodau Amaethyddol ac Amgylcheddol Da</i>
GDP	<i>Cynnyrch Domestig Gros</i>
GDPR	<i>Y Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data 2018</i>
GHG	<i>Nwyon tŷ gwydr</i>
GIG	<i>Y Gwasanaeth Iechyd Gwladol</i>
GLU	<i>Uned Da Byw sy'n Pori</i>
GMEP	<i>Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir</i>
GoWA	<i>Deddf Llywodraeth Cymru 2006 (fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2017)</i>
Ha	<i>Hectar</i>
HRA	<i>Asesiad Rheoliadau Cynefinoedd</i>
IIA	<i>Asesiad Effaith Integredig</i>
IACS	<i>System Integredig Gweinyddu a Rheoli</i>
INNS	<i>Rhywogaethau Estron Goresgynnol</i>
IMP	<i>Llwyfan Modelu Integredig</i>
IPCC	<i>Y Panel Rhynglywodraethol ar y Newid yn yr Hinsawdd</i>
IUCN	<i>Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur</i>
JSII	<i>Nodi'r Effaith ar y System Gyfiawnder</i>
LACS	<i>Y Gynghrair yn erbyn Chwaraeon Creulon (elusen)</i>
LAM	<i>Modiwl Dyrannu Tir</i>
LED	<i>Deuod Allyrru Golau</i>
LMA	<i>Cytundeb Rheoli Tir</i>
LRCs	<i>Canolfannau Cofnodion Lleol</i>
LULUCF	<i>Defnydd Tir, Newid Defnydd Tir a Choedwigaeth</i>
MoJ	<i>Y Weinyddiaeth Gyfiawnder</i>
N	<i>Nitrogen</i>
NECD	<i>Cyfarwyddeb Terfynau Uchaf Allyriadau Cenedlaethol</i>
NFU	<i>Undeb Cenedlaethol yr Amaethwyr (Cymru)</i>
NH <sub>3</sub>	<i>Amonia</i>
NMP	<i>Cynlluniau Rheoli Maethynnau</i>
NMVOC	<i>Cyfansoddion organig anwedddol nad ydynt yn fethan</i>
NPTA	<i>Cymdeithas Genedlaethol y Technegwyr Plâu</i>
NPV	<i>Gwerth Presennol Net</i>
N <sub>2</sub> O	<i>Ocsid Nitraidd</i>
ONS	<i>Y Swyddfa Ystadegau Gwladol</i>
P	<i>Ffosforws</i>
PAC	<i>Y Polisi Amaethyddol Cyffredin</i>
PfG	<i>Rhaglen Lywodraethu (ymrwymiad)</i>

PIPSA	<i>Ymyrraeth Gyhoeddus a Chymorth ar gyfer Storio Preifat (cynllun)</i>
PM <sup>2.5</sup>	<i>Deunydd gronynnol</i>
PoW	<i>Rhaglen Waith</i>
RDPS	<i>Cynllun Taliadau Datblygu Gwledig</i>
RIA	<i>Asesiad Effaith Rheoleiddiol</i>
RICS	<i>Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig</i>
RIW	<i>Arolygiaeth Wledig Cymru</i>
RPW	<i>Taliadau Gwledig Cymru</i>
RSPB	<i>Y Gymdeithas Frenhinol er Gwarchod Adar</i>
RSPCA	<i>Y Gymdeithas Frenhinol er Atal Creulondeb i Anifeiliaid</i>
RUMA	<i>Y Gynghrair Defnydd Cyfrifol o Feddyginiaethau mewn Amaethyddiaeth</i>
RhDG	<i>Y Rhaglen Datblygu Gwledig</i>
SAF	<i>Ffurflen y Cais Sengl</i>
SDA	<i>Ardal dan Anfantaais Fawr</i>
SFARMOD	<i>Model Fferm Gyfan Silsoe</i>
SFS	<i>Y Cynllun Ffermio Cynaliadwy</i>
SFaOL	<i>Ffermio Cynaliadwy a'n Tir (papur ymgynghori)</i>
SLM	<i>Rheoli Tir yn Gynaliadwy</i>
SMNR	<i>Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy</i>
SMS	<i>Y Cynllun Rheoli Cynaliadwy</i>
SoDdGA	<i>Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig</i>
SoNaRR	<i>Yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol</i>
TB	<i>Twbercwlosis</i>
TPO	<i>Gorchymyn Cadw Coed</i>
TRIG	<i>Grŵp y Diwydiant ar Ddiwygio Tenantiaethau</i>
TWh	<i>Awr terra-watt</i>
UE	<i>Yr Undeb Ewropeaidd</i>
UKCCC	<i>Pwyllgor y Deyrnas Unedig ar y Newid yn yr Hinsawdd</i>
UKFS	<i>Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig</i>
UN	<i>Y Cenhedloedd Unedig</i>
WFG	<i>Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015</i>
WWF	<i>Y Gronfa Natur Fyd-eang</i>

# *RHAN 1 – MEMORANDWM ESBONIADOL*

## **Pennod 1 – Disgrifiad**

---

- 1.1 Mae Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) ("y Ddeddf") yn darparu ar gyfer Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM) a darparu cymorth ar gyfer amaethyddiaeth yng Nghymru, neu mewn cysylltiad â hynny.
- 1.2 Mae'r Ddeddf yn caniatáu i Weinidogion Cymru barhau i wneud taliadau cymorth amaethyddol i ffermwyr yn ystod cyfnod pontio (nodir y cynigion polisi ynghylch y cyfnod pontio yn y cyhoeddiad am y Cynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS)).
- 1.3 Mae'r Ddeddf yn diwygio Deddf Daliadau Amaethyddol 1986 ("Deddf 1986") a Deddf Tenantiaethau Amaethyddol 1995 ("Deddf 1995") i ddarparu llwybr i denantiaid ddatrys anghydfodau o dan amgylchiadau penodol.
- 1.4 Mae'r Ddeddf yn disodli'r pwerau ag iddynt derfyn amser a roddir i Weinidogion Cymru yn Neddf Amaethyddiaeth 2020, Atodlen 5, sy'n dod i ben ym mis Rhagfyr 2024.
- 1.5 Mae'r Ddeddf yn diwygio Deddf Coedwigaeth 1967 i roi pŵer i Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) ychwanegu amodau "amgylcheddol" at drwyddedau cwmpo coed, a diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed sydd eisoes wedi'u rhoi er mwyn atal gwaith cwmpo coed a fyddai'n mynd yn groes i ddeddfwriaeth amgylcheddol arall.
- 1.6 Mae'r Ddeddf yn darparu hefyd ar gyfer gwahardd maglau a thrapiau glud.
- 1.7 Mae'r Ddeddf, sydd wedi'i rhannu'n chwe rhan, yn gwneud darpariaeth ar gyfer yr hyn a ganlyn:

## RHAN 1 – RHEOLI TIR YN GYNALIADWY

- 1.8 Mae'n pennu pedwar amcan Rheoli Tir yn Gynaliadwy.
- 1.9 Mae'n rhoi dyletswydd ar Weinidogion Cymru i arfer swyddogaethau penodol yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM), i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth honno'n briodol.
- 1.10 Mae'n darparu ar gyfer monitro'r cynnydd a wnaed tuag at gyflawni'r amcanion, ac adrodd am y cynnydd hwnnw, gan gynnwys pennu dangosyddion a thargedau i asesu gweithrediad y Ddeddf, a hynny er mwyn darparu sylfaen dystiolaeth bwysig a hwyluso gwaith craffu ac atebolrwydd.

## RHAN 2 – CYMORTH AR GYFER AMAETHYDDIAETH ETC.

### ***Pennod 1 – Pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth***

---

- 1.11 Mae'n rhoi pŵer i Weinidogion Cymru ddarparu cymorth, megis creu cynlluniau (neu fathau eraill o gymorth) ar gyfer amaethyddiaeth a gweithgareddau ategol, neu mewn cysylltiad â nhw. Y prif fecanwaith a gynigir ar gyfer Rheoli Tir yn Gynaliadwy fydd y Cynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS).
- 1.12 Mae'n caniatáu gwirio, gorfodi a monitro unrhyw gymorth a ddarperir o dan y pŵer i ddarparu cymorth, gan sicrhau bod yr holl gymorth amaethyddol (drwy gynllun neu fel arall) a ddarperir a / neu a ariennir gan Weinidogion Cymru yn cael ei weinyddu'n gywir.
- 1.13 Mae'n nodi'r gofynion adrodd ar gyfer yr holl gynlluniau cymorth ac unrhyw gymorth a ddarperir o dan y pŵer i ddarparu cymorth. Bydd rhaid paratoi adroddiadau ar ddwy lefel, sef Adroddiad Blynyddol ac Adroddiad Effaith.
- 1.14 Rhaid paratoi'r Adroddiad Blynyddol yn flynyddol a bydd yn rhoi manylion yr holl gymorth ariannol a chymorth nad yw'n ariannol a ddarparwyd yn ystod pob blwyddyn ariannol.
- 1.15 Bydd angen paratoi'r Adroddiad Effaith bob pum mlynedd i asesu effaith ac effeithiolrwydd yr holl gymorth a ddarparwyd yn ystod y cyfnod adrodd (drwy gynllun neu fel arall) o dan y pwerau i ddarparu cymorth.



## ***Pennod 2 – Pwerau i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ariannol a chymorth arall***

---

- 1.16 Mae'n disodli'r pwerau ag iddynt derfyn amser yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 er mwyn i Weinidogion Cymru addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud ag ariannu, rheoli a monitro'r Polisi Amaethyddol Cyffredin (PAC).
- 1.17 Mae'n darparu pwerau i addasu cynlluniau taliadau datblygu gwledig yr ymunwyd â nhw cyn ymadael â'r Undeb Ewropeaidd (UE) ac sy'n estyn y tu hwnt i'r diwrnod ymadael, gan anrhydeddu cynlluniau sydd eisoes ar waith.
- 1.18 Mae'n disodli'r pwerau ag iddynt derfyn amser yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 er mwyn i Weinidogion Cymru addasu deddfwriaeth uniongyrchol yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud â gwenynyddiaeth, ac is-ddeddfwriaeth sy'n ymwneud â'r ddeddfwriaeth honno.

## ***Pennod 3 – Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol***

---

- 1.19 Mae'n rhoi pwerau i Weinidogion Cymru wneud yr hyn a ganlyn:
- a) Datgan bod amodau eithriadol yn y farchnad o ran marchnadoedd amaethyddol.
  - b) Darparu cymorth ariannol i gynhyrchwyr ar ôl datgan bod amodau eithriadol yn y farchnad.
  - c) Addasu deddfwriaeth yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud ag Ymyrraeth yn y Farchnad Gyhoeddus a Chymorth ar gyfer Storio Preifat (PIPSA).

## ***Pennod 4 – Tenantiaethau amaethyddol***

---

- 1.20 Mae'n diwygio Deddfau 1986 a 1995 i ddarparu llwybr i denantiaid o dan y ddwy Ddeddf ddatrys anghydfodau pan fo'u landlordiaid, mewn ffordd afresymol, yn gwrthod rhoi cydsyniad i *fater y mae angen cydsyniad ar ei gyfer o dan y denantiaeth* neu i gais i newid cymal cyfyngol yn y cytundeb tenantiaeth, *lle bo'r cais yn cael ei wneud i alluogi'r tenant i wneud cais neu i ofyn* am gymorth ariannol, a hefyd, yn achos Deddf 1995, i gydymffurfio â dyletswydd statudol. Bydd hyn yn sicrhau bod tenantiaid o dan Ddeddf 1986

(sydd eisoes yn cynnwys darpariaethau ynghylch cydymffurfio â dyletswyddau statudol yn sgil diwygiadau a wnaed o dan Ddeddf Amaethyddiaeth 2020) a Deddf 1995 yn gallu cael gafael ar gymorth cyflafareddu tebyg.

## **RHAN 3 – MATERION SY’N YMWNEUD AG AMAETHYDDIAETH A CHYNHYRCHION AMAETHYDDOL**

### ***Pennod 1 – Casglu a rhannu data***

---

1.21 Mae’n darparu pwerau i sicrhau bod modd casglu data oddi wrth y sector amaethyddol ar draws dau gategori sydd ar wahân ond sy’n ategu ei gilydd: yn gyntaf, gan bobl sydd mewn ‘cadwyn gyflenwi bwyd-amaeth’ neu sydd â chysylltiad agos â chadwyn o’r fath; ac, yn ail, gan bobl sy’n ymgymryd â ‘gweithgareddau perthnasol’, sef y rhai sy’n ymgymryd â gweithgareddau sy’n gysylltiedig ag amaethyddiaeth.

### ***Pennod 2 – Safonau marchnata: cynhyrchion amaethyddol***

---

1.22 Mae’n disodli’r pwerau ag iddynt derfyn amser yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 er mwyn i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth ynghylch y safonau y mae’n rhaid i restr ddynodedig o gynhyrchion amaethyddol gydymffurfio â hi pan gânt eu marchnata yng Nghymru.

### ***Pennod 3 – Dosbarthiad carcasau etc.***

---

1.23 Mae’n disodli’r pwerau ag iddynt derfyn amser yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 er mwyn i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth ynghylch dosbarthiad carcasau gwartheg, moch a defaid mewn lladd-dai yng Nghymru.

## RHAN 4 – COEDWIGAETH

1.24 Mae'n diwygio Deddf Coedwigaeth 1967 i ddarparu ar gyfer ychwanegu amodau sy'n canolbwyntio ar ddiogelu a gwarchod yr amgylchedd at drwyddedau cwmpo coed, ac i roi pwerau newydd i CNC ddiwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed sydd eisoes wedi'u rhoi.

## RHAN 5 – BYWYD GWYLLT

1.25 Mae'n gwahardd dau ddull penodol o reoli plâu, sef defnyddio maglau i ddal anifeiliaid gwyllt, a defnyddio trapiau glud i ddal anifeiliaid asgwrn cefn (nid pobl).

## RHAN 6 – CYFFREDINOL

1.26 Mae'n diffinio ystyr y termau 'amaethyddiaeth' a 'gweithgaredd ategol' o fewn cyfyngiadau'r Ddeddf. Bydd y diffiniadau'n cwmpasu'r holl weithgareddau ffermio sy'n digwydd yng Nghymru, gan gynnwys arferion a dulliau amaethyddol traddodiadol a modern a ddefnyddir yng Nghymru.

1.27 Mae'n nodi'r pwerau i wneud rheoliadau a geir yn y Ddeddf, ac yn nodi pa bryd y bydd pob un o ddarpariaethau'r Ddeddf yn dod i rym.

## ATODLEN 1 – CYNHYRCHION AMAETHYDDOL SY'N BERTHNASOL I DDARPARIAETHAU SAFONAU MARCHNATA

## ATODLEN 2 – MÂN DDIWYGIADAU A DIWYGIADAU CANLYNIADOL ETC. SY'N YMWNEUD Â RHANNAU 1 I 3

## ATODLEN 3 – DIWYGIADAU CANLYNIADOL ETC. I'R RHEOLIAD CMO (RHEOLIAD CYD-DREFNIADAETH Y MARCHNADOEDD)

## **Pennod 2 – Cymhwysedd Deddfwriaethol**

---

2.1 Mae gan Senedd Cymru ("y Senedd") y cymhwysedd deddfwriaethol i wneud y darpariaethau yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru) ("y Ddeddf") yn unol â Rhan 4 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006 fel y'i diwygiwyd gan Ddeddf Cymru 2017.

## **Pennod 3 – Pwrpas y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael**

---

### ***Cyflwyniad***

3.1 Mae tir Cymru'n bwysig. Mae'n rhoi bwyd i ni, yn rhoi bywoliaeth, yn cynnal cymunedau, ac yn darparu gwasanaethau amgylcheddol hanfodol yr ydym i gyd yn dibynnu arnynt. Drwy weithio'r tir, mae ffermwyr yn gwneud cyfraniad pwysig at yr economi, yr amgylchedd naturiol a'n cymunedau gwledig.

### ***Ymadael â'r Undeb Ewropeaidd (UE) a'r Polisi Amaethyddol Cyffredin (PAC)***

3.2 Mae'r ffordd y darperir cymorth i ffermwyr wedi newid dros amser. Ar ôl yr Ail Ryfel Byd, prif bwrpas y polisi amaethyddol oedd sicrhau cyflenwad bwyd digonol a diogel. Bwriadwyd i PAC yr UE, a lanswyd yn 1962, fod yn bartneriaeth rhwng amaethyddiaeth a'r gymdeithas, a rhwng Ewrop a'i ffermwyr.

3.3 Fel aelod o'r UE, roedd Cymru'n rhoi'r PAC ar waith, ac roedd yn cael ei lywodraethu'n bennaf gan reoliadau'r UE a oedd yn cael eu cymhwyso'n uniongyrchol. Ar ôl ymadael â'r UE, cafodd y rheoliadau hyn eu hymgorffori yn y gyfraith ddomestig o dan Ddeddf yr Undeb Ewropeaidd (Ymadael) 2018, gan ddod yn ddeddfwriaeth uniongyrchol yr UE a ddargedwir.

3.4 Wrth i'r heriau sy'n wynebu Cymru, y Deyrnas Unedig (y DU) ac Ewrop newid, mae'r cysylltiad rhwng cymorth ariannol a'r amgylchedd wedi tyfu.

3.5 Bu i aelodaeth y DU o'r UE ddarparu amgylchedd cymharol sefydlog ar gyfer amaethyddiaeth yng Nghymru dros ddegawdau. Drwy i'r DU fod yn aelod o'r UE, cafodd llawer o ffermwyr lawer iawn o gymorth incwm blynyddol, a mynediad at farchnad fawr ar gyfer cynhyrchion amaethyddol, gyda ffiniau allanol y farchnad honno wedi'u diogelu gan dariff. Cafodd arferion ffermio a rheoli tir yng Nghymru eu llywodraethu hefyd gan fframwaith cymhleth o ddeddfwriaeth Ewropeaidd a deddfwriaeth ddomestig.

- 3.6 Yn sgil ymadael â'r UE, mae PAC yr UE, ynghyd â'i gyllid ar gyfer ffermwyr a'i fframwaith rheoleiddio, hefyd yn dod i ben. Mae amaethyddiaeth yn bwnc sydd wedi'i ddatganoli. Felly, mae ymadael â'r UE wedi rhoi cyfle i Gymru greu polisi amaethyddol sy'n fwy cydnaws â'r heriau a'r cyfleoedd unigryw sy'n benodol i Gymru.
- 3.7 Prif rôl amaethyddiaeth yw cynhyrchu bwyd a chynhyrchion amaethyddol cysylltiedig. Mae digwyddiadau annisgwyl diweddar sydd wedi effeithio ar y gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth fyd-eang, fel COVID-19, yr argyfwng llongau a'r rhyfel yn Wcráin, wedi tynnu sylw at bwysigrwydd cadwyni cyflenwi gwydn a bwyd sydd wedi'i gynhyrchu'n lleol.
- 3.8 Mae yr un mor bwysig bod y gwaith o gynhyrchu bwyd, a'r cadwyni cyflenwi sy'n cynnal y gwaith hwnnw, yn gynaliadwy er mwyn i genedlaethau'r dyfodol allu parhau i gynhyrchu cynhyrchion amaethyddol a'u cyflenwi i Gymru ac ohoni.
- 3.9 Mae Llywodraeth Cymru hefyd yn cydnabod cyfraniad pwysig amaethyddiaeth at gymeriad diwylliannol a chymdeithasol Cymru, yn ogystal â rôl hollbwysig y sector i helpu'r wlad i wireddu ei nodau o ran llesiant, newid hinsawdd a bioamrywiaeth. Bwriedir i'r Ddeddf hon helpu ffermwyr i gyflawni'r canlyniadau hyn, ochr yn ochr â'r gwaith o gynhyrchu cynhyrchion amaethyddol mewn ffordd gynaliadwy. Mae Llywodraeth Cymru yn credu bod y nodau hyn, o'u hystyried yn eu cyfanrwydd, yn ategu ei gilydd.

## ***Yr argyfwng hinsawdd***

- 3.10 Bu i Lywodraeth Cymru ddatgan argyfwng hinsawdd yn sgil tystiolaeth ddiweddaraf y Panel Rhynglywodraethol ar y Newid yn yr Hinsawdd (IPCC). Y bwriad oedd rhoi neges glir na fydd Llywodraeth Cymru yn caniatáu i'r broses o ymadael â'r UE dynnu ei sylw oddi ar her y newid yn yr hinsawdd sy'n bygwth ein hiechyd, ein heconomi, ein seilwaith, ein hamgylchedd naturiol ac, o ganlyniad, ein hiaith a'n diwylliant.
- 3.11 Yn 2019, derbyniodd Llywodraeth Cymru argymhelliad Pwyllgor y DU ar y Newid yn yr Hinsawdd (UKCCC) y dylai Cymru gynyddu ei tharged i leihau allyriadau erbyn 2050 o 80% i 95%, a bu iddi ddatgan ei huchelgais i gyrraedd

sefyllfa sero net. Yn sgil cyngor pellach gan y Pwyllgor hwnnw ym mis Rhagfyr 2020, gofynnodd Llywodraeth Cymru i'r Senedd ddiweddarau llwybr statudol Cymru ar gyfer lleihau allyriadau ym mis Mawrth 2021. Mae'r targedau newydd yn mynnu mwy o ymdrech gan bob sector allyriadau, gan gynnwys amaethyddiaeth.

- 3.12 I wireddu'r buddion hyn, bydd y Ddeddf yn darparu fframwaith i ddisodli Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) a chynlluniau cymorth amaeth-amgylcheddol eraill yr UE, gan ddarparu cymorth yn eu lle o dan y pŵer yn y Ddeddf i ddarparu cymorth. Bwriedir mai'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS) arfaethedig fydd y prif gynllun a gaiff ei lunio o dan y pŵer i ddarparu cymorth. Nod y Cynllun hwn fydd gwobrwyo ffermwyr am gyflawni ystod o ganlyniadau, yn ychwanegol at gynhyrchu bwyd a nwyddau eraill, ac yn sgil gwneud hynny.
- 3.13 Mae diwygio amaethyddiaeth ac ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur yn heriau hirdymor. Mae sector amaethyddol cynaliadwy yn allweddol i wireddu ein hymrwymiad i greu Cymru sero net erbyn 2050, gan gyfrannu at adfer natur ac at ymrwymadau Cymru o ran bioamrywiaeth yn unol â fframwaith bioamrywiaeth Kunming-Montreal.
- 3.14 Bydd y Ddeddf yn hanfodol i gyflawni'r nodau hyn, oherwydd bydd yn pennu trywydd ein polisi dros y pymtheg i ugain mlynedd nesaf.

### ***Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015***

- 3.15 Mae Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 yn peri iddi fod yn ofynnol i Lywodraeth Cymru feddwl mwy am y tymor hir. Mae'n peri iddi fod yn ofynnol inni fynd ati mewn ffordd gydgyssylltiedig i atal problemau ac i greu Cymru yr ydym i gyd am fyw ynddi, yn awr ac yn y dyfodol. Mae'r Egwyddor Datblygu Cynaliadwy a'r saith Nod Llesiant yn fframwaith ar gyfer proses benderfynu'r llywodraeth, ac mae'n rhaid i'n dull newydd o reoli tir roi sylw iddynt.

---

## Deddf Amaethyddiaeth (Cymru)

---

- 3.16 Yn unol â'r Rhaglen Lywodraethu<sup>1</sup>, mae mynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur yn flaenoriaeth i'r Llywodraeth hon. Dim ond tair o'r heriau mwyaf yr ydym yn eu hwynebu heddiw yw cynhyrchu bwyd yn gynaliadwy, ymateb i'r argyfwng hinsawdd, a gwrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth.
- 3.17 Mae Llywodraeth Cymru yn credu y dylai cymorth i ffermwyr adlewyrchu'r newid pwysig hwn o ran y cyd-destun, ac y dylai wobrwyo ffermwyr sy'n mynd ati i ymateb i'r heriau hyn. Mae gweithredu y tu allan i'r UE yn debygol o greu amgylchedd economaidd anoddach. Rhaid i'r cymorth a ddarperir i ffermwyr eu cynorthwyo i addasu i hyn.
- 3.18 Cyhoeddodd y Cwnsler Cyffredinol raglen ddeddfwriaethol uchelgeisiol Llywodraeth Cymru ar 6 Gorffennaf 2021. Cadarnhaodd y byddai Llywodraeth Cymru yn cyflwyno Bil Amaethyddiaeth i'r Senedd i sefydlu system newydd i gynorthwyo ffermwyr, yn seiliedig ar fframwaith Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM) a fydd yn gwneud y gorau o rym amddiffynnol natur drwy ffermio.
- 3.19 Amcan polisi cyffredinol y Ddeddf yw rhoi pwerau i Weinidogion Cymru roi'r amcanion SLM ar waith, a'u cefnogi, drwy bwerau i ddarparu cymorth i'r sector amaethyddol drwy gynllun neu gynlluniau cymorth, neu fathau eraill o gymorth.
- 3.20 Mae hyn yn cynnwys ein cynigion i wneud yr hyn a ganlyn:
- Sefydlu SLM fel fframwaith polisi amaeth trosfwaol Cymru.
  - Sefydlu pŵer i ddarparu cymorth i'r sector amaethyddol. Bydd y cymorth, a allai fod ar ffurf cynllun, yn mynd i'r afael â materion newid yn yr hinsawdd, materion iechyd y cyhoedd a materion amgylcheddol sy'n gysylltiedig ag amaethyddiaeth, drwy i ffermwyr arfer eu swyddogaethau yn y ffordd sy'n cyfrannu orau at yr amcanion SLM. Bydd y dull integredig hwn o weithredu yn sicrhau bod modd cynhyrchu bwyd yn gynaliadwy a chyflawni gwelliannau o ran y materion cymdeithasol ac amgylcheddol hynny.
  - Darparu cymorth i'r rhannau hynny o'r diwydiant a'r gadwyn gyflenwi ehangach sydd hefyd yn cefnogi camau parhaus i reoli tir yn gynaliadwy.

---

<sup>1</sup> [Rhaglen lywodraethu: diweddariad | LLYW.CYMRU \(2021\)](#)



- 3.21 Bydd y Ddeddf hefyd yn diwygio deddfwriaeth arall sy'n ymwneud â thenantiaethau amaethyddol, coedwigaeth, a maglau a thrapiau glud, drwy:
- a) sicrhau nad oes cyfyngiadau annheg yn atal tenantiaid o dan gytundebau Deddf 1986 a Deddf 1995 rhag cael gafael ar y cymorth ariannol a ddarperir o dan ddarpariaethau'r Ddeddf drwy'r pŵer i ddarparu cymorth.
  - b) diwygio Deddf Coedwigaeth 1967 i ychwanegu amodau sy'n ymwneud â diogelu a gwarchod yr amgylchedd at drwyddedau cwmpo coed, ac i ddiwygio, atal dros dro a dirymu trwyddedau cwmpo coed sydd eisoes wedi'u rhoi.
  - c) gwahardd dau ddull penodol o reoli plâu, sef defnyddio maglau i ddal anifeiliaid gwyllt, a defnyddio trapiau glud i ddal anifeiliaid asgwrn cefn (nid pobl).

### ***Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM):***

- 3.22 Mae'r Ddeddf yn pennu pedwar amcan SLM:
- a) Cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy,
  - b) Lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd,
  - c) Cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision maent yn eu darparu,
  - d) Cadw a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol, hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt a'u hymgysylltiad â hwy, a chynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd.
- 3.23 Mae pob un o'r amcanion SLM hefyd yn darparu ar gyfer gwireddu'r amcan mewn ffordd sydd yn:
- a) diwallu anghenion y presennol heb leihau gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion nhw,
  - b) cyfrannu at wireddu'r nodau llesiant yn adran 4 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.

- 3.24 Mae hyn yn golygu bod cyfrannu at wireddu'r pedwar amcan hefyd yn cyfrannu at ddiwallu anghenion cenedlaethau heddiw ac yfory yng Nghymru.
- 3.25 Cafodd yr amcanion SLM eu llunio a'u llywio drwy'r broses ymgynghori gynhwysfawr a ddisgrifir yn Brexit a'n Tir, Ffermio Cynaliadwy a'n Tir, a Phapur Gwyn Amaeth (Cymru) . Mae'r ymgynghoriadau hyn yn disgrifio datblygiad fframwaith polisi – Rheoli Tir yn Gynaliadwy – sy'n ategu gofynion deddfwriaeth ddomestig, yn enwedig Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016, ac yn ymateb i'r angen dybryd i fynd i'r afael â'r argyfyngau hinsawdd a natur y mae Llywodraeth Cymru wedi'u datgan.
- 3.26 Er eu lles eu hunain ac er lles y gymdeithas, bydd angen i ffermwyr Cymru barhau i gynhyrchu bwyd o ansawdd uchel a chynnal safonau cynhyrchu uchel ar yr un pryd. Fodd bynnag, mae mwy a mwy o dystiolaeth yn dangos bod ffermio dwys yn effeithio'n andwyol ar y gymdeithas a'r amgylchedd drwy leihau ansawdd yr aer ac ansawdd dŵr, drwy gynhyrchu allyriadau carbon, a thrwy leihau bioamrywiaeth ar dir fferm a dirywio ecosystemau.
- 3.27 Mae Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn darparu mecanweithiau cymorth a rheoleiddio a fydd yn galluogi ac yn annog ffermwyr Cymru i gynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn ffordd gynaliadwy ar ffermydd ag ôl troed carbon isel iawn ac ecosystemau mwy gwydn a fydd yn gartref i fioamrywiaeth gyfoethocach sy'n gollwng llai o faethynnau i'r aer ac i ddŵr. Bydd gwobrwyo ffermwyr am gyflawni'r amcanion hyn yn helpu i greu sector amaethyddol cynaliadwy a gwydn yng Nghymru er lles cenedlaethau'r dyfodol.

### ***Deddf Amaethyddiaeth 2020***

- 3.28 Cafodd Deddf Amaethyddiaeth 2020 ei chyflwyno gerbron Senedd y DU ar 16 Ionawr 2020 a rhoddwyd y Cydsyniad Brenhinol iddi ar 11 Tachwedd 2020. Amcan polisi'r Ddeddf honno yw darparu sail gyfreithiol i'r Ysgrifennydd Gwladol allu newid i gynlluniau cymorth ariannol newydd yn Lloegr a'u gweithredu ar sail yr egwyddor "arian cyhoeddus am nwyddau cyhoeddus".
- 3.29 Mae Deddf Amaethyddiaeth 2020 yn cynnwys darpariaethau sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i barhau i ddarparu cymorth ariannol i sector

amaethyddol Cymru drwy fersiwn ddomestig o Gynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) a Chynlluniau Taliadau Datblygu Gwledig y PAC.

3.30 Roedd Llywodraeth Cymru yn glir o'r dechrau mai'r bwriad oedd y byddai pwerau perthnasol Gweinidogion Cymru yn rhai trosiannol yn unig, hyd nes y byddai modd cyflwyno deddfwriaeth sylfaenol ar ffurf Deddf Amaethyddiaeth (Cymru).

3.31 I fynd i'r afael â phryderon pwyllgorau'r Senedd, mae Deddf 2020 yn cynnwys dyddiad 'machlud' yn adran 47 i sicrhau y daw'r darpariaethau yn Atodlen 5, ynghyd â nifer bach o ddarpariaethau cysylltiedig, i ben ddiwedd 2024 yn unol â'r ddarpariaeth honno. Bydd Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn diddymu ac yn disodli'r darpariaethau hynny yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 sy'n machlud.

## RHAN 1 – RHEOLI TIR YN GYNALIADWY

### **Cyflwyniad:**

3.32 Mae gan ffermwyr le arbennig yng nghymdeithas Cymru sy'n cydnabod eu rôl o ran cynhyrchu bwyd diogel o safon uchel. Yn aml, nid yw rôl ein tir o ran cynhyrchu mwy na bwyd, na gallu ffermwyr i'n helpu i fynd i'r afael â rhai o'r heriau mwyaf dybryd y mae ein gwlad yn eu hwynebu, yn cael eu cydnabod i'r un graddau. Mae cyfrannu at aer a dŵr glân, lleihau allyriadau carbon, dal a storio carbon, cynnal ecosystemau a bod yn rhan allweddol o gymunedau gwledig, eu bywoliaeth a'u diwylliant, yn enghreifftiau o'r buddion ehangach y mae amaethyddiaeth a'i gweithgareddau ategol yn gallu eu darparu. Mae SLM yn dwyn ynghyd gyfraniad economaidd, amgylcheddol, diwylliannol a chymdeithasol eang a sylweddol amaethyddiaeth a'i gweithgareddau ategol ar ffurf un cysyniad.

3.33 Bwriedir i'r polisi SLM gyfrannu at gyflawni amcanion penodol ("amcanion SLM"). Yr amcanion hyn yw:

- a) cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy.
- b) lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd.
- c) cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision maent yn eu darparu.
- d) cadw a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol, a hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt a'u hymgysylltiad â hwy, a chynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd.

3.34 Ym mhob achos, mae cyfrannu at gyflawni pob un o'r amcanion yn golygu (a) diwallu anghenion y presennol heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain, a (b) cyfrannu at gyflawni'r nodau llesiant yn adran 4 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 (adran 1).

3.35 Nod y Ddeddf yw gwireddu'r amcanion hyn drwy roi dyletswydd ar Weinidogion Cymru i arfer swyddogaethau penodol, megis, er enghraifft, y pŵer i ddarparu cymorth, yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion, i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth honno ("y ddyletswydd SLM") yn briodol (adran 2).

- 3.36 Nodir swyddogaethau Gweinidogion Cymru y mae'r ddyletswydd SLM yn gymwys iddynt yn adran 2(2) a (3), yn amodol ar yr eithriadau yn adran 3.
- 3.37 Diben mabwysiadu'r polisi hwn yw sicrhau bod modd cyflawni canlyniadau economaidd, amgylcheddol, diwylliannol a chymdeithasol arferion rheoli tir er budd pobl Cymru yn y tymor hir.
- 3.38 Mae darpariaethau monitro ac adrodd SLM (adrannau 4 i 7) yn hwyluso atebolrwydd, gwaith craffu, gwaith llunio polisi parhaus, a chamau i asesu effeithiolrwydd SLM. Bydd dangosyddion a thargedau yn cael eu pennu i fesur cynnydd, ac fe'u disgrifir yn fanwl yn yr adran 'Adrodd a Monitro' isod.
- 3.39 Rhagwelir mai'r pŵer i ddarparu cymorth, Rhan 2, Pennod 1 o'r Ddeddf, fydd un o'r prif ddulliau o gyflawni'r amcanion SLM. Mae'r berthynas rhwng Rhan 1 a Rhan 2 yn golygu bod yr amcanion SLM, ynghyd â'r ddyletswydd SLM, yn darparu fframwaith polisi a deddfwriaethol i ddarparu cymorth. Pan fydd Gweinidogion Cymru yn arfer swyddogaethau perthnasol, fel, er enghraifft, y pŵer i ddarparu cymorth yn Rhan 2 o'r Ddeddf, rhaid iddynt weithredu yn y ffordd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at yr amcanion SLM, i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth yn briodol. O wneud hyn, bydd unrhyw gymorth a ddarperir o dan y pŵer i ddarparu cymorth yn cael ei asesu yn erbyn yr amcanion SLM a'i ddarparu yn unol â'r ddyletswydd SLM.

### ***Yr amcanion SLM:***

- 3.40 Cafodd yr amcanion SLM eu llunio ar sail diffiniad y Cenhedloedd Unedig o SLM: "Defnyddio adnoddau tir, gan gynnwys priddoedd, dŵr, anifeiliaid a phlanhigion, i gynhyrchu nwyddau i ddiwallu anghenion pobl sy'n newid, gan fynd ati ar yr un pryd i ddiogelu potensial hirdymor yr adnoddau hyn a chadw eu buddion amgylcheddol."<sup>2</sup> Maent hefyd yn gyson â rhaglenni a mentrau rhyngwladol, megis "Degawd y Cenhedloedd Unedig ar Adfer Ecosystemau 2021-2030", a gafodd ei ddatgan ar 1 Mawrth 2019 gan Gynulliad Cyffredinol y Cenhedloedd Unedig.

---

<sup>2</sup> [https://www.un.org/esa/sustdev/csd/csd16/documents/fao\\_factsheet/land.pdf](https://www.un.org/esa/sustdev/csd/csd16/documents/fao_factsheet/land.pdf) (2016)

3.41 Mae cwmpas a dyluniad yr amcanion yn ceisio sicrhau bod y sector amaethyddol yn cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn ffordd sy'n gynaliadwy i bobl Cymru, yn ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur, yn cadw a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol ac yn hwyluso mynediad y cyhoedd iddynt, ac yn cyfrannu at ffyniant y Gymraeg.

### ***Yr amcan cyntaf – cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy***

- 3.42 Mae'r amcan hwn yn cydnabod mai prif swyddogaeth a rôl hanfodol amaethyddiaeth a'i gweithgareddau ategol yw cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill. Mae'n bwysig bod ffermwyr yn gallu aros ar y tir a chynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn ffordd sy'n gynaliadwy o safbwynt yr amgylchedd, yr economi a'r gymdeithas.
- 3.43 Mae'r amcan SLM cyntaf hefyd yn cydnabod cyfraniad pwysig ffermwyr a'r sector amaethyddol at gadw a hyrwyddo diwylliant Cymru. Drwy beri iddi fod yn ofynnol cynhyrchu "bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy", mae'r amcan yn crisialu tair colofn cynaliadwyedd: yr economi, y gymdeithas a'r amgylchedd. Yn aml, ceir cysylltiad rhwng yr agweddau cymdeithasol ac economaidd, yn yr ystyr bod cynorthwyo ffermwyr Cymru i aros ar y tir a'i ffermio hefyd yn cadw treftadaeth ddiwylliannol y traddodiadau a'r ffordd o weithio y mae'r ffermwyr hyn yn eu hymgnawdoli. Er mwyn i ffermio fod yn wirioneddol gynaliadwy yng Nghymru, dylid cefnogi'r cydlyniant a'r gwytnwch y mae ffermydd Cymru, o'u cadw, yn eu darparu i'w cymunedau. Mae geiriad yr amcan SLM cyntaf yn cyfleu hynny.
- 3.44 Mae adran 1(6) yn darparu bod gwytnwch busnesau amaethyddol, gan gynnwys eu gwytnwch economaidd ymhlith agweddau eraill, o fewn y cymunedau y maent yn gweithredu ynddynt a'u cyfraniad at yr economi leol yn ffactorau perthnasol (ymhlith pethau eraill) wrth benderfynu a yw bwyd a nwyddau eraill yn cael eu cynhyrchu mewn modd cynaliadwy at ddiben yr amcan SLM cyntaf. Mae hyn yn cydnabod y rôl hollbwysig y mae busnesau amaethyddol yn ei chwarae'n lleol, o fewn y cymunedau y maent yn

gweithredu ynddynt a'r economi leol, ac yn tanlinellu bod eu gwytnwch, gan gynnwys eu gwytnwch economaidd ymhlith agweddau eraill, yn gwneud cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill yn fwy cynaliadwy. Mae busnesau amaethyddol gwydn yn cyfrannu at yr agweddau economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol ar gynhyrchu bwyd yn gynaliadwy ac yn cefnogi'r agweddau amgylcheddol, yr agweddau cymdeithasol, a'r agweddau eraill a amlinellir yn yr ail, y trydydd a'r pedwerydd amcan, gan fynd ati yn y pen draw i hyrwyddo arferion amaethyddol cynaliadwy drwy sicrhau bod yr amodau'n ffafriol i gefnogi cymunedau ffyniannus sy'n sylfaen i'n bywyd gwledig, a chynorthwyo pobl i fyw mewn cymunedau i reoli'r tir yn gynaliadwy.

3.45 Mae cynhyrchu bwyd yn elfen hollbwysig o SLM, fel rhan o gynhyrchu nwyddau i ddiwallu anghenion pobl. O wneud hynny mewn ffordd gynaliadwy, bydd yn sicrhau bod modd i ffermwyr gyflawni canlyniadau amgylcheddol a chymdeithasol cadarnhaol, fel aer glanach a dŵr glanach, ochr yn ochr â chynhyrchu bwyd. O gyflawni'r canlyniadau hyn, bydd yn cyfrannu at sector amaethyddol ac economïau lleol ffyniannus a gwydn. Mae'r amcan hefyd yn ategu amcanion polisi pwysig eraill nad ydynt yn rhan o'r amcanion eraill, megis cynhyrchu nwyddau mewn ffordd sy'n hyrwyddo safonau uchel o ran iechyd a lles anifeiliaid.

3.46 Mae'r dull hwn o weithredu yn cefnogi ein huchelgais am i ffermwyr Cymru fod yn arweinwyr byd ym maes ffermio cynaliadwy, gan ysgwyddo ein rhwymedigaethau rhyngwladol heb i wledydd â safonau is gynhyrchu bwyd yn ein lle. Er mai'r newid yn yr hinsawdd, dirywiad pridd, ansawdd dŵr a cholli bioamrywiaeth sy'n creu'r risg fwyaf yn y tymor canolig i'r tymor hir i ddiogeledd bwyd, mae'r gwrthdaro yn Wcráin wedi tynnu ein sylw at broblem diogeledd bwyd byd-eang. Mae'r amcan hwn yn cydnabod mor bwysig yw helpu ffermwyr i gynhyrchu bwyd mewn modd cynaliadwy yn wyneb yr holl heriau hyn. Mae'r Ddeddf hefyd yn gwneud darpariaeth ar gyfer monitro'r cynnydd tuag at gyflawni'r amcan hwn ac adrodd arno, gan gynnwys pennu dangosyddion a thargedau a fydd yn darparu sylfaen dystiolaeth bwysig ac yn hwyluso gwaith craffu ac atebolrwydd.

## ***Yr ail amcan – lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd***

- 3.47 Mae amaethyddiaeth yng Nghymru yn gyfrifol am ryw 14% o holl allyriadau nwyon tŷ gwydr y wlad. Mae'r ail amcan yn peri iddi fod yn ofynnol i Weinidogion Cymru gymryd camau i liniaru'r newid yn yr hinsawdd ac addasu iddo, ac yn eu galluogi i wneud hynny. Yn ei dro, mae hyn yn helpu i gynorthwyo ffermwyr i leihau eu hallyriadau i helpu Cymru i gyrraedd sero net erbyn 2050<sup>3</sup>.
- 3.48 Gwneir hyn drwy gyfuniad o leihau allyriadau amaethyddol a gwneud y gorau o botensial ein tir i ddal a storio carbon atmosfferig. Mae hefyd yn cynnwys addasu i effeithiau'r argyfwng hinsawdd drwy gamau sy'n lleihau ei effeithiau ar bobl, tir a seilwaith Cymru. Felly, mae'r amcan hwn yn canolbwyntio ar fesurau i leihau'r newid yn yr hinsawdd drwy ostwng nwyon tŷ gwydr a dal a storio carbon (lliniaru), yn ogystal ag addasu i effeithiau'r newid yn yr hinsawdd, er enghraifft, drwy weithredu i leihau'r perygl o lifogydd.
- 3.49 Mae mentrau sy'n ymwneud ag iechyd pridd yn enghraifft o'r math o weithredoedd y bwriedir i'r ail amcan eu hannog. Drwy wella iechyd pridd, gellir cynhyrchu bwyd yn gynaliadwy gan ddiogelu gallu cenedlaethau'r dyfodol i wneud yr un peth, lleihau allyriadau carbon drwy leihau'r gofyniad i ddefnyddio gwrteithiau artiffisial, a gwella gallu pridd i ddal a storio carbon. Bydd chwilio am gyfleoedd i wneud y gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth yn fwy effeithlon hefyd yn lleihau allyriadau carbon, er enghraifft, drwy ddefnyddio adnoddau'n fwy effeithlon a lleihau allyriadau trafndiaeth.
- 3.50 Yn ogystal â lleihau allyriadau, mae i dir amaethyddol Cymru hefyd botensial i weithredu fel dalfa garbon. Er enghraifft, gallai cynyddu'r gorchudd coed ac adfer nodweddion naturiol, fel morfeydd heli a mawnogydd, a gofalu amdanynt, helpu Llywodraeth Cymru i gyrraedd ei nodau sero net.
- 3.51 Mae'n hanfodol bwysig bod Cymru'n dysgu i addasu i effeithiau'r newid yn yr hinsawdd tra mae'n mynd ati i'w lliniaru. Mae gan y sector amaethyddol rôl i'w chwarae i helpu i addasu i rai o'r newidiadau hynny mewn ffordd sy'n tarfu ac yn costio llai. Er enghraifft, rhagwelir y bydd y cynnydd yn nhymeredd y byd yn arwain at lifogydd mwy mynych, ond gellir rheoli'r difrod a achosir

---

<sup>3</sup> [Cyllideb Garbon 2 Cymru Sero Net \(2021-2025\)](#)



ganddynt drwy ymyriadau yn nalgylchoedd afonydd, fel rheoli cyrsiau dŵr neu storio dŵr llifogydd. Gellir lleihau'r niwed a achosir gan dymheredd uwch a mwy o oriau o heulwen drwy gynyddu'r gorchudd coed. Byddai'r mesurau hyn, a mesurau eraill i addasu i'r newid yn yr hinsawdd, ynghyd â chymorth ar gyfer dulliau ffermio blaengar, hefyd yn cyfrannu at yr amcan cyntaf, sef cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy, yn ogystal â chyfrannu at wytnwch ecosystemau ac enillion o ran bioamrywiaeth.

### ***Y trydydd amcan – cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau***

- 3.52 Mae'r trydydd amcan yn canolbwyntio ar wytnwch ecosystemau, gan gynnwys eu cyflwr, eu maint a'r cysylltiad rhyngddynt. Ecosystemau gwydn ac amrywiol yw conglaen sector amaethyddol cynhyrchiol a chynaliadwy, ac maent hefyd yn helpu i sicrhau buddion cymdeithasol ac economaidd ehangach. Yn 2021, bu i Gymru ddatgan argyfwng natur, gan fod un o bob chwe rhywogaeth<sup>4</sup> yn y wlad mewn perygl o ddiflannu.
- 3.53 Ym mis Rhagfyr 2022, bu i Lywodraeth Cymru ailadrodd ei hymrwymiad i fynd i'r afael â'r argyfwng natur yng ngoleuni Fframwaith Bioamrywiaeth Byd-eang Kunming-Montreal COP15 (KM-GBF), a bu iddi nodi ei bwriad i ddod yn "arweinydd byd-eang" drwy weithredu a "dysgu oddi wrth bobl o bob cwr o'r byd am adfer coedwigoedd a natur". Bwriedir i'r ddarpariaeth i gynnal a gwella gwytnwch ecosystemau sicrhau bod camau'n cael eu cymryd i fynd i'r afael â'r "argyfwng natur" a chyfrannu at ymateb ehangach Cymru i Fframwaith KM-GBF.
- 3.54 Bydd mynd ati i gyfrannu at wytnwch ecosystemau yn unol â'r ddyletswydd SLM, er enghraifft drwy gynlluniau cymorth y gellir eu sefydlu o dan y Ddeddf hon, yn cyfrannu at nifer o nodau a thargedau Fframwaith KM-GBF.
- 3.55 Mae targedau 7 a 10 Fframwaith KM-GBF yn arbennig o berthnasol. Mae Targed 10 Fframwaith KM-GBF yn gofyn am weithredu er mwyn:  
"Ensure that areas under agriculture, aquaculture, fisheries and forestry are managed sustainably, in particular through the sustainable use of biodiversity, including through a substantial increase of the application of biodiversity

---

<sup>4</sup> [Cyfoeth Naturiol Cymru / Adroddiad interim ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol](#) (2019)

friendly practices, such as sustainable intensification, agroecological and other innovative approaches contributing to the resilience and long-term efficiency and productivity of these production systems and to food security, conserving and restoring biodiversity and maintaining nature's contributions to people, including ecosystem functions and services.”

- 3.56 Mae targed 7 Fframwaith KM-GBF yn gofyn am leihau'r risgiau llygredd ac effaith negyddol llygredd o bob ffynhonnell erbyn 2030 i lefelau nad ydynt yn niweidiol i fioamrywiaeth na swyddogaethau a gwasanaethau ecosystemau. Mae hyn yn cynnwys lleihau maethynnau ffo i o leiaf eu hanner, lleihau'r risg gyffredinol sy'n deillio o blaladdwyr a chemegau niweidiol eraill i o leiaf eu hanner, a gweithio tuag at ddileu llygredd plastig.
- 3.57 Bwriad y trydydd amcan i gynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r buddion a ddarperir ganddynt yw sicrhau bod cymorth a champau eraill a gymerir yn unol â'r ddyletswydd SLM, yn cynnwys, er enghraifft, diogelu'r amgylchedd yn well, gwrthdroi colledion bioamrywiaeth, a diogelu cynefinoedd naturiol. Mae'r ffactorau sy'n berthnasol i wytnwch ecosystemau yn cynnwys graddfa, cyflwr, cysylltedd, amrywiaeth a'r gallu i addasu i ffactorau megis newid yn yr hinsawdd, llygredd amgylcheddol a rhywogaethau ymledol. Mae'r manteision a ddarperir gan ecosystemau gwydn yn cynnwys aer glân, dŵr glân, a storio mwy o garbon.
- 3.58 Mae ecosystemau gwahanol, pob un â'i hamrywiaeth ei hun o fflora a ffawna, yn gallu gwrthsefyll newidiadau i batrymau hinsawdd a thywydd yn well. Maent hefyd yn gallu gwrthsefyll digwyddiadau annisgwyl, fel clefydau neu rywogaethau ymledol, ac yn helpu lluosogiad cnydau drwy gynyddu nifer y pryfed peillio sy'n cyfrannu at yr amcan SLM cyntaf, sef cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy.
- 3.59 Mae'r trydydd amcan yn ategu'r amcanion SLM eraill drwy geisio cynnal a chyfoethogi amgylchedd naturiol bioamrywiol ag ecosystemau sy'n gweithredu'n iach ac sy'n cynnal cynaliadwyedd cymdeithasol, economaidd ac ecolegol ac yn gallu i addasu i newid. Mae hyn yn cydnabod bod ecosystemau sy'n gweithredu'n iach yn sylfaen i gynaliadwyedd economaidd a chymdeithasol/diwylliannol.

***Y pedwerydd amcan – cadw a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol, a hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt a’u hymgysylltiad â hwy, a chynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd***

- 3.60 Mae'r pedwerydd amcan yn ymwneud â'r gwahanol ffyrdd y mae amaethyddiaeth a'n tir yn rhan allweddol o hunaniaeth Cymru, gan gynnwys cymunedau cefn gwlad Cymru, ond heb fod yn gyfyngedig iddynt. Mae'n cydnabod y manteision a ddaw i Gymru o ddarparu cymorth i ffermwyr, nid yn unig am eu rôl allweddol fel rhai sy'n cynhyrchu bwyd ac yn cyflawni canlyniadau amgylcheddol, ond hefyd fel stiwardiaid ein tir, ein hanes, ein hiaith a'n diwylliant.
- 3.61 Mae amaethyddiaeth a'i gweithgareddau ategol yn sicrhau buddion sy'n allweddol i fywyd cymdeithasol a diwylliannol Cymru. Daw'r buddion hyn o'r gwasanaethau ehangach y mae ffermio'n eu darparu i gymunedau lleol ac i Gymru gyfan. Mae'r pedwerydd amcan yn cydnabod y lle canolog sydd gan gefn gwlad, gan gynnwys ein tir amaethyddol, yn ein cymunedau, yn enwedig yn ein hardaloedd mwy gwledig.
- 3.62 Mae cael mynediad i gefn gwlad, a manteisio ar y buddion corfforol a meddyliol niferus y mae'n eu darparu, yn rhan allweddol o strategaeth llesiant Llywodraeth Cymru. Mae'r pedwerydd amcan yn cydnabod y rôl allweddol y mae'r sector amaethyddol yn ei chwarae o ran hwyluso ac annog mynediad, ac o ran cadw a gwella cefn gwlad, gan gynnwys harddwch yr amgylchedd naturiol ac adnoddau diwylliannol Cymru.
- 3.63 Mae gan Gymru asedau hanesyddol arbennig o gyfoethog, ac maent yn rhan bwysig o'n treftadaeth ddiwylliannol. Mae'r pedwerydd amcan hefyd yn canolbwyntio ar warchod a gwella adnoddau diwylliannol, gan gynnwys y dreftadaeth ddiwylliannol a'r amgylchedd hanesyddol, a hyrwyddo mynediad iddynt. Gall treftadaeth helpu i feithrin ymdeimlad o le ac o berthyn. Mae cael a chynnal hunaniaeth gytûn a gwybod ei bod yn bodoli yn bwysig ynddo'i hun, yn yr un modd ag y mae gwybod y bydd yno ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol. Mae'n meithrin gwerthoedd diwylliannol a chymunedol sy'n gyson ag amcanion cymdeithasol SLM.

3.64 Mae ein cymunedau amaethyddol hefyd yn gallu bod yn gadarnleoedd i'r iaith a'r diwylliant Cymraeg, ac mae'n bwysig eu bod yn cael eu cynnal a'u rhannu. Mae Gweinidogion Cymru yn cydnabod pwysigrwydd ein cymunedau gwledig o ran sicrhau ffyniant y Gymraeg. Mae'r pedwerydd amcan, felly, yn darparu ar gyfer cynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd a, thrwy wneud hynny, mae hefyd yn cefnogi'r nod llesiant o greu "Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu"<sup>5</sup>.

### ***Y ddyletswydd SLM:***

3.65 Mae'r ddyletswydd yn rhoi lle sylfaenol i amcanion SLM ym mholisi amaeth Cymru yn y dyfodol. Mae'n peri iddi fod yn ofynnol i Weinidogion Cymru arfer swyddogaethau penodol yn y modd y maent yn ystyried sy'n "cyfrannu orau" at gyflawni'r amcanion, i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth honno'n briodol (adran 2).

3.66 Pennir swyddogaethau Gweinidogion Cymru y mae'r ddyletswydd yn gymwys iddynt yn adran 2(2) a (3), yn amodol ar yr eithriadau yn adran 3 (a ddisgrifir isod).

3.67 Mae adran 2(2) yn darparu mai'r swyddogaethau y cyfeirir atynt yw swyddogaethau o dan y Ddeddf, swyddogaethau o dan unrhyw ddeddfiad arall sy'n ei gwneud yn ofynnol neu'n caniatáu i Weinidogion Cymru ddarparu cymorth ar gyfer (i) amaethyddiaeth neu weithgareddau eraill a gynhelir ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth, neu (ii) gweithgareddau ategol, a swyddogaethau o dan unrhyw ddeddfiad arall sy'n ei gwneud yn ofynnol neu'n caniatáu i Weinidogion Cymru reoleiddio (i) amaethyddiaeth, neu weithgareddau eraill a gynhelir ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth, neu (ii) gweithgareddau ategol.

3.68 Mae adran 2(3) yn egluro bod y ddyletswydd SLM yn berthnasol i'r swyddogaethau y cyfeirir atynt yn isadrannau (2)(b) a (2)(c), dim ond i'r graddau y mae'r swyddogaethau hynny'n cael eu harfer i ddarparu cymorth ar gyfer y pethau a ganlyn, neu i'w rheoleiddio, sef: (a) amaethyddiaeth, neu weithgareddau eraill a gynhelir ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth,

---

<sup>5</sup> Llesiant Cymru: 2021

neu (b) gweithgareddau ategol (ac nid, felly, i'r graddau y mae'r swyddogaethau hynny'n cael eu harfer at ryw ddiben arall).

- 3.69 Gan fod y cwmpas eang hwn yn rhychwantu swyddogaethau amaethyddol Gweinidogion Cymru, mae'n sicrhau bod modd ymdrin â'r sector mewn ffordd gydlynus. Bydd hynny'n fwy effeithiol o ran gwireddu'r amcanion SLM. Er enghraifft, gallai mentrau economi gylchol, sy'n mynd ati i leihau allyriadau a gwastraff a chynyddu cynhyrchiant ar yr un pryd, fod ar eu mwyaf effeithiol os darperir cymorth y tu hwnt i gât y fferm, yn ogystal â'i ddarparu ar gyfer y gweithgareddau amaethyddol eu hunain.
- 3.70 Mae'r ddyletswydd yn peri iddi fod yn ofynnol i Weinidogion Cymru ystyried pob un o'r pedwar amcan SLM pan fyddant yn arfer swyddogaeth berthnasol y mae'r ddyletswydd yn gymwys iddi, ac arfer y swyddogaeth yn y ffordd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion (o'u cymryd gyda'i gilydd), i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth honno'n briodol. Bwriedir i'r amcanion ategu'i gilydd ac, ambell waith, bydd hynny'n golygu bod modd cymryd camau sy'n cyfrannu at yr holl amcanion, ond nid o reidrwydd yn gyfartal. Dro arall, efallai na fydd hyn yn bosibl, er enghraifft, lle nad yw arfer swyddogaeth benodol yn cael unrhyw effaith ar un neu ragor o'r amcanion.
- 3.71 Bwriedir i'r ddyletswydd ddarparu trywydd polisi clir a phendant, ynghyd â'r hyblygrwydd sydd ei angen i wneud hynny'n effeithiol. Ym mhob achos, bydd yn ofynnol i Weinidogion Cymru arfer swyddogaethau perthnasol yn y ffordd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at yr amcanion SLM (i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth honno'n briodol). Mae hyn yn golygu, pan fydd mwy nag un opsiwn, y bydd gofyn i Weinidogion Cymru ddewis yr opsiwn mwyaf buddiol, yn eu barn nhw, o ran rheoli tir yn gynaliadwy.

### ***Eithriadau i'r ddyletswydd***

- 3.72 Mae swyddogaethau sy'n ymwneud â Chynllun y Taliad Sylfaenol (BPS), gan gynnwys swyddogaethau sy'n llywodraethu ariannu, rheoli a monitro'r PAC i'r graddau y bo'r swyddogaeth yn cael ei harfer mewn ffordd sy'n effeithio ar y BPS, wedi'u heithrio o'r ddyletswydd SLM (adran 3). Y rheswm am hyn yw ei fod yn gynllun cymorth incwm i bawb nad yw'n cyflawni'r

canlyniadau polisi y mae'r amcanion SLM yn ceisio eu cyflawni. Mae'r swyddogaethau sy'n ymwneud â'r BPS yn angenrheidiol er mwyn darparu taliadau i ffermwr yn ystod cyfnod pontio os byddant yn dewis peidio ag ymuno â'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy.

### ***Monitro SLM ac adrodd arno***

- 3.73 Nod SLM yw trawsnewid polisi amaeth gyda'r bwriad o greu fframwaith polisi a fydd yn sicrhau dyfodol cynaliadwy i ffermio er lles cenedlaethau heddiw ac yfory. Yn y cyd-destun hwn, mae darpariaeth ar gyfer gwaith monitro ac adrodd effeithiol yn hanfodol i sicrhau atebolrwydd effeithiol dros weithredu'r drefn SLM, ac i sicrhau ymgysylltu priodol â'r Senedd, grwpiau buddiant, ac eraill, a chraffu priodol ganddynt. Mae gwaith monitro ac adrodd effeithiol hefyd yn hanfodol i asesu effeithiolrwydd y polisi ac i ddarparu sylfaen bwysig a chynyddol o dystiolaeth ar gyfer datblygu polisi, drwy wella gwybodaeth, arloesi, a nodi tueddiadau.
- 3.74 Mae'n bwysig bod darpariaeth fanwl a phenodol yn cael ei gwneud ar gyfer monitro ac adrodd, gan gynnwys dangosyddion a thargedau penodol, i sicrhau bod modd asesu cynnydd yn glir i ategu'r camau i roi'r polisi ar waith.
- 3.75 Ar y cyd â'r gwaith o fonitro cynnydd ac adrodd arno, ar sail yr amcanion SLM, ceir darpariaeth i werthuso'r modd y caiff meysydd polisi allweddol eu rhoi ar waith, gan gynnwys y modd y darperir cymorth ariannol.

### ***Dangosyddion a thargedau rheoli tir yn gynaliadwy:***

- 3.76 Bydd gofyn i Weinidogion Cymru gyhoeddi datganiad sy'n nodi dangosyddion a thargedau i fesur y cynnydd tuag at gyflawni'r amcanion SLM drwy arfer y swyddogaethau y mae'r ddyletswydd SLM yn gymwys iddynt.
- 3.77 Caiff dangosyddion eu pennu fel agweddau mesuradwy ar yr amcanion SLM sy'n darparu metrigau i asesu cyfraniad gweithred tuag at gyflawni'r amcanion SLM.
- 3.78 Er enghraifft, gall sawl dangosydd fesur y trydydd amcan, sef "cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision y maent yn eu darparu". Un o'r dangosyddion posibl fyddai gostyngiad yn lefelau'r llygryddion mewn afonydd islaw manau lle cynhelir gweithgareddau amaethyddol ac ategol. Yna, byddai

targed penodol yn cael ei osod ar sail y dangosydd hwnnw, a byddai'r adroddiad SLM yn cynnwys adroddiad am y dangosydd a'r targed. Enghraifft arall fyddai pennu dangosyddion a thargedau ar gyfer cynyddu bioamrywiaeth er mwyn cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau. Byddai hyn yn rhoi darlun manwl i Weinidogion Cymru o effeithiolrwydd y camau a gymerwyd a, phe bai angen, byddai modd iddynt addasu'r camau hynny i sicrhau'r cyfraniad gorau at yr amcanion.

- 3.79 I sicrhau bod cynnydd yn cael ei fesur yn gywir ac yn effeithiol, rhaid bod gan bob amcan SLM o leiaf un dangosydd gwahanol. Gellir pennu dangosyddion pellach ar gyfer un neu ragor o'r amcanion. Mae'n debygol y bydd y camau a gymerir mewn perthynas â'r amcanion SLM yn ategu'i gilydd ac felly gallai fod yn briodol i'r dangosyddion pellach hyn fod yn berthnasol i fwy nag un amcan.
- 3.80 Yn yr un modd, rhaid bod gan o leiaf un dangosydd ar gyfer pob amcan o leiaf un targed penodol wedi'i bennu ar ei gyfer, i sicrhau bod modd asesu'r cynnydd yn glir. Gellir gosod targedau pellach sy'n cwmpasu un neu ragor o'r dangosyddion.
- 3.81 Gall dangosyddion a thargedau gwmpasu Cymru gyfan neu ran ohoni, a gall targedau gwmpasu unrhyw gyfnod y mae'r Gweinidogion yn tybio ei fod yn briodol. Bydd hyn yn sicrhau bod digon o gyfleoedd i fesur canlyniadau'r camau gweithredu yn erbyn y dangosyddion a'r targedau. Er enghraifft, gall newidiadau i lefelau'r carbon mewn pridd gymryd blynyddoedd lawer i fod yn fesuradwy, ac felly, pe bai dal a storio carbon pridd yn cael ei ddefnyddio fel dangosydd, byddai angen ystyried ystod o ffactorau perthnasol wrth bennu cyfnod priodol, gan gynnwys y sefyllfa o ran y dechnoleg profi.
- 3.82 Rhaid cyhoeddi datganiad o'r dangosyddion a'r targedau SLM a'i osod gerbron y Senedd cyn 31 Rhagfyr 2025.
- 3.83 I sicrhau bod y dangosyddion a'r targedau SLM yn effeithiol ac yn gallu ymateb i heriau a blaenoriaethau'r dyfodol, ac i ystyried y cynnydd a wnaed o ran yr amcanion SLM, caiff Gweinidogion Cymru, ar unrhyw adeg, adolygu'r dangosyddion a'r targedau drwy ddiwygio'r datganiad, ei gyhoeddi a'i osod gerbron y Senedd.

## ***Camau i'w cymryd wrth baratoi neu adolygu dangosyddion a thargedau***

- 3.84 I sicrhau bod y dangosyddion a'r targedau yn effeithiol ac yn briodol, mae'n ofynnol i Weinidogion Cymru ymgynghori â Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol, ac unrhyw bersonau eraill y maent yn ystyried eu bod yn briodol, pan fyddant yn paratoi neu'n diwygio'r datganiad o'r dangosyddion a'r targedau.
- 3.85 Mae hefyd yn ofynnol iddynt roi sylw i ddangosyddion cenedlaethol perthnasol a gyhoeddwyd o dan adran 10 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015, yr adroddiad ar sefyllfa adnoddau naturiol, a'r polisi adnoddau naturiol cenedlaethol (yn y ddau achos, i'r graddau y maent yn ymwneud ag amaethyddiaeth, gweithgareddau eraill a gynhelir ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth, neu weithgareddau ategol), a'r Adroddiad Effaith (os oes un ar gael) a gyhoeddir o dan adran 14 o'r Ddeddf.
- 3.86 Rhaid i Weinidogion Cymru hefyd ystyried unrhyw faterion eraill y maent yn ystyried eu bod yn briodol. Disgwylir y bydd hyn yn cynnwys, ymhlith pethau eraill, ystadegau a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru ar gynhyrchu amaethyddol, neu ystadegau am incwm busnesau amaethyddol, sy'n deillio o arolygon o'r sector. Gallai hyn gynnwys, er enghraifft, yr Arolwg o Fusnesau Ffermio a'r adroddiad Ffeithiau a Ffigurau Ffermio sy'n darparu ffononellau gwerthfawr o wybodaeth a data y gellir eu defnyddio i ddatblygu targed a dangosydd ar gyfer lefelau cynhyrchu amaethyddol cynaliadwy.
- 3.87 Ymhlith enghreifftiau o faterion eraill y gellir eu hystyried mae unrhyw strategaethau adfer natur a bioamrywiaeth a gyhoeddir gan Lywodraeth Cymru y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried eu bod yn briodol.
- 3.88 Bydd hyn yn sicrhau bod y gwaith o fonitro SLM ac adrodd arno yn rhoi sylw i nodau, polisiâu ac adroddiadau cynaliadwyedd ehangach, i'r graddau y maent yn berthnasol.



## ***Adroddiadau Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM)***

- 3.89 Adroddiad SLM yw'r mecanwaith ar gyfer asesu effeithiolrwydd y camau a gymerwyd gan Weinidogion Cymru yn unol â'r ddyletswydd i gyflawni'r amcanion SLM, ac adrodd arno.
- 3.90 Bydd adroddiadau SLM yn trafod cyfnodau o bum mlynedd, ac eithrio'r adroddiad cyntaf, a fydd yn trafod cyfnod sy'n dechrau ar y diwrnod y daw adran 2 i rym ac yn dod i ben ar 31 Rhagfyr 2025. Mae hyn yn sicrhau amserlen adrodd amserol a fydd hefyd yn rhoi cyfle priodol i fesur cynnydd yn unol â'r dangosyddion a'r targedau. Diben y cyfnod adrodd cyntaf byrrach yw sicrhau bod yr adroddiadau SLM yn cyd-daro â'r Adroddiad Effaith am y pŵer i ddarparu cymorth ac adroddiadau amgylcheddol ehangach yng Nghymru.
- 3.91 Mae'n ofynnol i Weinidogion Cymru baratoi a chyhoeddi adroddiadau ddim mwy na deuddeg mis ar ôl diwedd cyfnod adrodd. Bydd yr adroddiad yn nodi eu hasesiad o:
- a) y cynnydd cronuss a wnaed, ers i'r ddyletswydd SLM ddod i rym, tuag at gyflawni'r amcanion SLM drwy arfer y swyddogaethau y mae'r ddyletswydd SLM yn gymwys iddynt, a
  - b) y cynnydd a wnaed, yn ystod y cyfnod adrodd, tuag at gyflawni'r amcanion drwy arfer y swyddogaethau hynny.
- 3.92 Fel y nodir uchod, rhaid i'r adroddiad asesu cynnydd ar sail y dangosyddion a'r targedau sydd wedi'u pennu. Rhaid i'r adroddiad nodi'r cynnydd a wnaed mewn perthynas â phob dangosydd yn y datganiad, a sut y mae hynny wedi cyfrannu at yr amcanion. Ar ben hynny, rhaid i'r adroddiad nodi a yw pob targed wedi'i gyflawni yn ystod y cyfnod adrodd. Os oes targed wedi'i fethu, rhaid esbonio pam a nodi'r camau y mae Gweinidogion Cymru wedi'u cymryd neu'n bwriadu eu cymryd i gyrraedd y targed neu i osod targed newydd priodol.
- 3.93 Gall yr adroddiad hefyd ymdrin â materion eraill, megis y blaenoriaethau allweddol, y risgiau, a'r cyfleoedd sydd ynghlwm â chyflawni'r amcanion SLM, ac effaith y cynnydd tuag at gyflawni'r amcanion hynny ar nodau ac amcanion ehangach. Bydd hyn yn fodd i'r adroddiad drafod effaith ceisio cyflawni'r amcanion SLM ar amcanion ehangach Llywodraeth Cymru, er enghraifft, sut y

mae'r gwaith i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr amaethyddiaeth yn cyfrannu at darged sero net 2050 Cymru.

- 3.94 Mae'r darpariaethau hyn yn sicrhau bod modd asesu'r cynnydd a wnaed yn ystod cyfnod adrodd penodol, ynghyd â'r cynnydd cronus a wnaed ers i'r ddyletswydd SLM ddod i rym.

### ***Camau i'w cymryd wrth baratoi adroddiadau***

- 3.95 Wrth baratoi'r adroddiadau SLM, rhaid i Weinidogion Cymru ystyried yr adroddiad ar sefyllfa adnoddau naturiol a'r polisi adnoddau naturiol cenedlaethol (yn y ddau achos, i'r graddau y maent yn ymwneud ag amaethyddiaeth, gweithgareddau eraill a gynhelir ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth, neu weithgareddau ategol) a'r Adroddiad Effaith (os oes un ar gael) a gyhoeddir o dan adran 14 o'r Ddeddf.
- 3.96 Rhaid i Weinidogion Cymru hefyd ystyried unrhyw faterion eraill sy'n briodol yn eu barn nhw. Disgwylir y bydd hyn yn cynnwys, ymysg pethau eraill, ystadegau a gyhoeddir gan Weinidogion Cymru am gynhyrchiant amaethyddol neu ystadegau am incwm busnesau amaethyddol sy'n deillio o arolygon o'r sector.
- 3.97 Ymhlith enghreifftiau o faterion eraill y gellir eu hystyried mae unrhyw strategaethau adfer natur a bioamrywiaeth a gyhoeddwyd gan Lywodraeth Cymru y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried eu bod yn briodol.
- 3.98 Wrth baratoi adroddiadau SLM, disgwylir y bydd unrhyw adroddiadau hanesyddol a dros dro am sefyllfa adnoddau naturiol sy'n briodol ym marn Gweinidogion Cymru yn cael eu hystyried, ymhlith pethau eraill.
- 3.99 Bydd hyn yn sicrhau bod adroddiadau SLM yn cael eu llunio yng nghydestun adroddiadau a gweithredoedd cynaliadwyedd ehangach yng Nghymru, a bod data priodol yn cael eu hystyried wrth adrodd ar gynnydd tuag at gyflawni'r amcanion SLM. Bydd hefyd yn annog dull cydlynus o adrodd am y camau amgylcheddol a'r camau eraill sy'n cael eu cymryd ledled Cymru, ac o gymhwyso'r camau hynny, gan ddarparu sail gadarn ar gyfer datblygu polisiâu yn y dyfodol sy'n gwireddu'r amcanion SLM a nodau cynaliadwyedd ehangach mewn ffordd gyfannol.

## RHAN 2 – CYMORTH AR GYFER AMAETHYDDIAETH ETC.

### ***Pennod 1 – Pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth***

---

### ***Pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth***

#### ***Cyflwyniad:***

- 3.100 Mae penderfyniad y Deyrnas Unedig i ymadael â'r UE wedi arwain at ganlyniadau pellgyrhaeddol, yn enwedig i'r sector amaethyddol. Mae ffermwyr Cymru, fel ffermwyr eraill yr UE, wedi elwa ar ddegawdau o arian y Polisi Amaethyddol Cyffredin (PAC) a marchnad sengl sy'n cael ei diogelu gan ffin tariff allanol.
- 3.101 Yn nau ymgynghoriad Llywodraeth Cymru, Brexit a'n Tir<sup>6</sup> a Ffermio Cynaliadwy a'n Tir<sup>7</sup>, nododd Gweinidogion Cymru mai eu huchelgais oedd cyflwyno Bil Amaethyddiaeth (Cymru) gerbron y Senedd.
- 3.102 Yn sgil hynny, cynhaliodd Gweinidogion Cymru ymgynghoriad ar Bapur Gwyn Amaeth (Cymru)<sup>8</sup> lle yr amlinellwyd eu bwriad i weithredu egwyddorion Rheoli Tir yn Gynaliadwy a, chan ddefnyddio'r fframwaith hwnnw, eu dull o ddarparu cymorth i'r sector amaeth ledled Cymru am reoli'r tir yn gynaliadwy.
- 3.103 Mae Gweinidogion Cymru yn ceisio sicrhau bod dyfodol amaethyddiaeth a ffermio ledled Cymru yn gynaliadwy drwy ddarparu cymorth i ffermwyr nawr a sicrhau y gall cenedlaethau'r dyfodol barhau i ffermio ar dir amaethyddol.
- 3.104 Mae'r Ddeddf yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru ddarparu cymorth ar gyfer, neu mewn cysylltiad ag, amaethyddiaeth yng Nghymru a gweithgareddau ategol sy'n cael eu cynnal yng Nghymru.
- 3.105 Bydd y pŵer hwn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth, sy'n cynnwys y gallu i sefydlu, i weinyddu ac i gau cynllun neu gynlluniau sy'n galluogi ac yn cefnogi cyflawni'r amcanion SLM. Disgwylir mai'r Cynllun

---

<sup>6</sup> [Brexit a'n tir: Sicrhau dyfodol ffermio yng Nghymru \(llyw.cymru\)](#) (2018)

<sup>7</sup> [Ffermio cynaliadwy a'n tir \(llyw.cymru\)](#) (2019)

<sup>8</sup> [Papur Gwyn Amaeth \(Cymru\) \(llyw.cymru\)](#)

Ffermio Cynaliadwy arfaethedig fydd y priif fecanwaith ar gyfer darparu cymorth i ffermwyr yng Nghymru. Fel y nodir yn y fframwaith SLM, o dan Ran 1 o'r Ddeddf, rhaid arfer y pŵer i ddarparu cymorth (o dan Ran 2) yn y modd y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion SLM, i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth honno'n briodol.

3.106 Er mwyn sicrhau tryloywder, atebolrwydd ac effeithiolrwydd priodol a pharhaus ar gyfer y cymorth a ddarperir o dan y pŵer i ddarparu cymorth, ceir dwy ddarpariaeth monitro ac adrodd orfodol (adrannau 13 a 14) sy'n darparu ar gyfer Adroddiad Blynyddol ac Adroddiad Effaith. Fe'u disgrifir yn fanwl yn yr adran 'Y gofynion adrodd' isod.

### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael***

3.107 Mae'r pŵer i ddarparu cymorth yn rhoi mecanwaith i Weinidogion Cymru helpu ffermwyr i gynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn ffordd gynaliadwy sy'n cefnogi ymrwymadau Llywodraeth Cymru o ran yr amgylchedd a'r hinsawdd, yn ogystal â chefnogi ein cymunedau gwledig Cymraeg eu hiaith a mynediad pob dinesydd yng Nghymru i gefn gwlad ac amgylcheddau hanesyddol.

3.108 Gellir darparu cymorth ariannol neu fathau eraill o gymorth. Mae adran 9 yn darparu y gellir darparu cymorth ariannol drwy wahanol ddulliau, megis grant, benthyciad neu warrant, neu ar unrhyw ffurf arall. Mae'n bosibl hefyd y bydd cymorth nad yw'n ariannol ar gael, gan gynnwys ar ffurf gwasanaethau cynghori.

3.109 Un o nodau'r pŵer i ddarparu cymorth yw paratoi a chynnal sector amaethyddol ffyniannus sy'n darparu nwyddau nid yn unig i'r farchnad gartref ond dramor hefyd, ac un sy'n helpu ffermwyr i gael pris premiwm am werthu eu nwyddau, yn ogystal â chynorthwyo ffermwyr i ymateb i'r argyfyngau natur a hinsawdd.

3.110 Mae'r pŵer i ddarparu cymorth yn darparu rhestr anghyflawn o'r math o ddibenion y gellir darparu cymorth ar eu cyfer yn benodol. Gall y dibenion yn y rhestr gael eu diwygio, eu dileu a'u hategu drwy reoliadau. Gall diwygiad o'r

fath gael ei ystyried yn briodol, er enghraifft, os bydd arferion rheoli tir yn y dyfodol, blaenoriaethau'r llywodraeth, neu anghenion amgylcheddol yn gofyn am hynny. Gellir darparu cymorth at ddibenion ar wahân i'r rhai a restrir cyhyd â'u bod ar gyfer, neu mewn cysylltiad ag, amaethyddiaeth yng Nghymru a gweithgareddau ategol sy'n cael eu cynnal yng Nghymru.

3.111 Dyma'r rhestr o'r dibenion a disgrifiad o bob un:

- a) **Annog cynhyrchu bwyd mewn modd sy'n amgylcheddol gynaliadwy** – Darparu ar gyfer cynhyrchu bwyd yn gynaliadwy, mewn ffordd a fydd yn cefnogi arferion / dulliau amaethyddol sy'n gynaliadwy o safbwynt amgylcheddol ac yn defnyddio adnoddau naturiol mewn ffordd ac ar gyfradd sy'n cynnal ac yn gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision y maent yn eu darparu.
- b) **Helpu cymunedau gwledig i ffynnu a chryfhau cysylltiadau rhwng busnesau amaethyddol a'u cymunedau** – Cyfrannu at gymunedau gwledig ffyniannus ac amrywiol drwy gryfhau'r cysylltiadau rhwng busnesau'r sector a'u cymunedau lleol; cefnogi gwytnwch economaidd busnesau amaethyddol drwy arallgyfeirio ar ffermydd a chryfhau busnesau fferm i gefnogi cymunedau gwledig (lleol) ffyniannus a chyfrannu atynt.
- c) **Gwella gwytnwch busnesau amaethyddol** – Camau gweithredu sy'n helpu i gadw ffermwyr ar y tir, drwy gefnogi gwytnwch a ffyniant busnesau amaethyddol yn y dyfodol, gan gynnwys newydd-ddyfodiaid a chynllunio ar gyfer olyniaeth, sy'n cyfrannu at sicrhau cynaliadwyedd sector amaethyddol Cymru ac at gynhyrchu bwyd a nwyddau eraill.
- d) **Cynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd** – Cynnal a hyrwyddo defnydd o'r Gymraeg ledled y sector, drwy gamau gweithredu sy'n hwyluso ei defnydd ar draws pob lefel o gymhwysedd; annog dysgwyr newydd i ymgysylltu â'r Gymraeg ledled y sector amaethyddol.
- e) **Lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr** – Bydd ffermydd yn lleihau eu hallyriadau nwyon tŷ gwydr, gan gynnwys drwy wneud defnydd effeithlon o danwydd ac ynni, lleihau mewnbynau allanol a chadw da byw a chnydau cynhyrchiol.
- f) **Atafaelu a storio carbon i'r graddau gorau posibl** – Gwella'r stociau carbon presennol ar ffermydd, er enghraifft, drwy gynyddu cyfran y carbon

yn y pridd, adfer mawnogydd, plannu coed a/neu berthi/gwrychoedd, a rheoli coetiroedd fferm.

- g) **Cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau** – Osgoi effeithiau negyddol ar fioamrywiaeth, rhywogaethau a chynefinoedd a sicrhau manteision iddynt.
- h) **Cadw a gwella tirweddau a'r amgylchedd hanesyddol** – Gwarchod a gwella harddwch naturiol, y dreftadaeth ddiwylliannol a'r amgylchedd hanesyddol.
- i) **Gwella ansawdd yr aer** – Aer ag ond ychydig o lygredd (gronynnau wedi'u gwneud gan bobl a nwyon niweidiol) gan gynnwys deunydd gronynnol mân (PM<sub>2.5</sub>), amonia (NH<sub>3</sub>) a chyfansoddion organig anweddol nad ydynt yn fethan (NMVOC).
- j) **Gwella ansawdd dŵr** – Mae'r amgylchedd dŵr (gan gynnwys dŵr mewndirol) yn cael ei reoli'n gynaliadwy i gynnal cymunedau iach, busnesau llewyrchus a bioamrywiaeth.
- k) **Cynnal a gwella mynediad y cyhoedd i gefn gwlad a'r amgylchedd hanesyddol ac ymgysylltiad y cyhoedd â hwy** – Mae'n haws i bobl fynd i gefn gwlad a mwynhau'r buddion iechyd a lles.
- l) **Lliniaru risgiau o lifogydd a sychder** – Mae ffermydd yn paratoi ar gyfer cyfnodau o law isel neu uchel, gan leihau'r risgiau i'r fferm a chymunedau o lifogydd, sychder ac erydiad arfordirol, gan gynnwys drwy fesurau atal llifogydd sy'n seiliedig ar natur.
- m) **Cyflawni a hyrwyddo safonau uchel o ran iechyd a lles anifeiliaid** – Mae anifeiliaid yn iach, yn gynhyrchiol ac yn byw bywyd o ansawdd da.
- n) **Sicrhau effeithlonrwydd adnoddau i'r graddau gorau posibl** – Gweithio mewn ffordd gylchol drwy ddefnyddio adnoddau a deunyddiau gyhyd â phosibl ac osgoi gwastraff.
- o) **Annog busnesau amaethyddol i reoli ynni yn effeithiol (gan gynnwys drwy fabwysiadu arferion i arbed ynni a defnyddio ynni'n effeithiol, a chynhyrchu ynni adnewyddadwy ar eu tir)** – Gall rheoli ynni'n effeithlon gynnwys y broses o gynllunio, gweithredu a monitro'r defnydd o adnoddau ynni er mwyn cynyddu cynhyrchiant, lleihau costau a lleihau effeithiau amgylcheddol. Gall rheoli arferion ynni effeithlon fel hyn helpu busnes

amaethyddol i fod yn fwy cystadleuol a gwydn ac yn fwy proffidiol a chynaliadwy, a gallai gynnwys cynhyrchu ynni adnewyddadwy ar ei dir.

- 3.112 Lle rhestrir diben sydd ag "a" neu "ac", er enghraifft, "cadw a gwella tirweddau a'r amgylchedd hanesyddol", mae hyn yn golygu y gallai'r diben fod 'naill ai' i gadw 'neu' i wella, neu i 'wneud y ddau beth', sef cadw a gwella.
- 3.113 Yn ystod gwelliannau Cyfnod 2, cyflwynodd Llywodraeth Cymru dri diben ychwanegol y gellir darparu cymorth ar eu cyfer.
- 3.114 Ar gyfer pob un o'r dibenion ychwanegol a restrir uchod yn 3.102(b), (c), a (d), mae amlinelliad mwy cynhwysfawr wedi'i ddarparu isod i ddisgrifio cwmpas y dibenion ychwanegol hyn. Maent yn ategu'r dibenion presennol ac, yn hollbwysig, yr amcanion SLM.
- 3.115 **Diben (b):** *helpu cymunedau gwledig i ffynnu a chryfhau'r cysylltiadau rhwng busnesau amaethyddol a'u cymunedau.*
- 3.116 Mae'r diben hwn yn cynnwys cymorth y gellir ei ddarparu i alluogi ffermwyr i arallgyfeirio y tu allan i'w busnes craidd (e.e. cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill) a symud i feysydd fel gwerthu'n uniongyrchol i ddefnyddwyr a phrosesu nwyddau.
- 3.117 Gallai cymorth a ddarperir o dan y diben hwn geisio amrywio dulliau ffermio a chynyddu ymgysylltiad cymunedol mewn ffyrdd sy'n cefnogi ac yn hyrwyddo cynnydd mewn bioamrywiaeth neu wytnwch ecosystemau ar ffermydd. Er enghraifft, drwy brosiectau cydweithredol, fel perllannau cymunedol, neu drwy ddefnyddio arbenigwyr lleol sy'n gallu darparu gwasanaethau ategol, megis bondocio. Gallai hyn helpu i wneud busnesau fferm yn fwy gwydn, yn ogystal â chadw'r manteision economaidd a chyflogaeth yn yr ardal leol. Hefyd, byddai modd cefnogi arferion arloesol, fel gwerthu'n uniongyrchol i ddefnyddwyr, er enghraifft, drwy ddefnyddio bocsys llysiau a chig.
- 3.118 Gallai cymorth a ddarperir o dan y diben hwn hyrwyddo arferion arloesol y bwriedir iddynt ailfywiogi busnesau amaethyddol, yn ogystal â chreu cyfleoedd mewn cymunedau gwledig. Gallai effaith bosibl hyn ar annog busnesau newydd a gwreiddiol greu mwy o gyfleoedd a chyflogaeth i bawb mewn ardaloedd gwledig. Hefyd, gallai annog cenhedlaeth iau o berchnogion busnesau i 'aros yn lleol', a byddai hyn, yn ei dro, yn cefnogi'r gymuned leol ac yn helpu i gadw treftadaeth a diwylliant Cymreig eu cymunedau.

- 3.119 Mae busnesau sydd wedi arallgyfeirio yn fwy tebygol o allu gwrthsefyll heriau'r dyfodol hefyd.
- 3.120 Byddai lleihau pellter teithio nwyddau i'w prosesu a'u gwerthu yn arwain at fanteision amgylcheddol drwy leihau'r daith bwyd a'r allyriadau cysylltiedig. Mae bwyd sydd wedi teithio llai yn dueddol o ddirywio llai, e.e. o ran microfaethynnau, a gallai hyn arwain at fwyd iachach ar gyfer defnyddwyr Cymru. Gallai'r dull gweithredu hwn hyrwyddo meddylfryd economi gylchol mewn economïau gwledig, gan leihau costau, gwastraff a'r angen i fewnforio nwyddau.
- 3.121 Mae dulliau gweithredu sy'n hyrwyddo trefn o brosesu a gwerthu cynnyrch yn fwy lleol hefyd yn helpu i atgyfnerthu'r cysylltiad rhwng tir amaethyddol a'i gynnyrch, lle mae'r daith bwyd o'r pridd i'r plât yn fwy tryloyw i ddefnyddwyr. Gallai hyn, yn ei dro, gynyddu ymwybyddiaeth o amaethyddiaeth a diddordeb ynddi.
- 3.122 **Diben (c):** *gwella gwytnwch busnesau amaethyddol.* Nod y diben ychwanegol hwn yw cefnogi ffyniant busnesau amaethyddol yn y dyfodol. Mae busnesau amaethyddol gwydn mewn sefyllfa well i weithredu ac i ymateb i newidiadau yn yr amgylchedd neu'r farchnad lle maent yn gweithredu. Mae busnesau amaethyddol gwydn yn fwy tebygol o ffynnu a goroesi digwyddiadau annisgwyl yn y sector, a chyfrannu at gymunedau gwledig ffyniannus, gan gynyddu'r tebygolrwydd y bydd tir amaethyddol Cymru yn cael ei gynnal ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.
- 3.123 Hefyd, mae busnesau amaethyddol gwydn yn fwy tebygol o ddarparu cyflogaeth hirdymor ddibynadwy a chyfleoedd i ddarparu gwasanaethau ategol, lle mae sgiliau a phrofiad yn cael eu gwerthfawrogi. Gall cyfleoedd eraill ddeillio o amrywiaethu incwm y fferm drwy fentrau ychwanegol sy'n gallu darparu mwy o sefydlogrwydd.
- 3.124 At hynny, gallai cymorth yn y maes hwn gael ei gynllunio i gynorthwyo newydd-ddyfodiaid i'r sector, yn ogystal â chynorthwyo ffermwyr i gynllunio ar gyfer olyniaeth, drwy gefnogi busnesau amaethyddol i wella eu gwytnwch.
- 3.125 Byddai camau gweithredu o dan y diben hwn yn ceisio darparu'r adnoddau angenrheidiol i ffermwyr i sicrhau bod eu busnesau yn fwy gwydn, gwybodus ac addasol.



- 3.126 **Diben (d):** *cynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd.* Nod y diben ychwanegol hwn yw cydnabod bod busnesau amaethyddol yn ein cymunedau nid yn unig yn gynhyrchwyr ac yn stiwardiaid amgylcheddol allweddol, ond eu bod yn bwysig i'r iaith a'r diwylliant Cymraeg hefyd. Mae'n bwysig cefnogi a chynnal y busnesau hyn ar gyfer cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol. Disgwylir y bydd hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg yn ategu dibenion eraill, gan gynnwys y diben yn adran 8(2)(b).
- 3.127 Mae'r diben hwn yn ceisio atgyfnerthu a chefnogi'r defnydd o'r Gymraeg mewn lleoliadau amaethyddol, gan weithio tuag at gynnal a chynyddu ei defnydd yn y gweithle, er mwyn cefnogi siaradwyr newydd a'r rhai sy'n dymuno gwella eu sgiliau Cymraeg.
- 3.128 Yn ystod Cyfnod Adrodd y Ddeddf, cynigiodd Llywodraeth Cymru welliant i adran 9(3) a oedd yn disodli adran 9(3) ac yn cyflwyno adran 9(4) newydd i'r Ddeddf. Cytunwyd ar y gwelliant. Mae adran 9(3) yn nodi, ar wyneb y Ddeddf, y caniateir darparu cymorth cyn belled â bod y meini prawf cymhwysedd yn cael eu bodloni (sef yn eu hanfod rhag-amodau ar gyfer darparu cymorth ariannol a chymorth arall o dan adran 8).
- 3.129 Mae adran 9(4) yn darparu, lle darperir cymorth mewn cysylltiad â defnyddio tir, y caiff y meini prawf cymhwysedd gynnwys, ymhlith pethau eraill, ofynion sy'n ymwneud â nodweddion y tir, er enghraifft, nodweddion ecolegol y tir. Gallai gofyniad arall ymwneud â'r person sy'n derbyn y cymorth – gallai gynnwys rhywun sy'n newydd i ffermio neu rywun sydd am arallgyfeirio o'i arferion ffermio cyfredol ar y tir.
- 3.130 Mae adran 9(3) yn darparu'n benodol y caiff cynlluniau ddiffinio'u meini prawf cymhwysedd. Caiff meini prawf eu pennu gan bob cynllun a sefydlir o dan adran 8. Gall y meini prawf cymhwysedd esblygu dros amser, er enghraifft, wrth i fusnesau fferm, arferion ffermio ac arferion rheoli tir addasu a newid.
- 3.131 Mae geiriad y ddarpariaeth yn adlewyrchu'r hyblygrwydd sydd ei angen ar Weinidogion Cymru i bennu meini prawf cymhwysedd cynlluniau sy'n gweithredu o dan adran 8.

3.132 O dan adran 12, mae gan Weinidogion Cymru bŵer i wneud darpariaeth drwy reoliadau i wirio a yw'r meini prawf cymhwysedd ar gyfer cymorth wedi'u bodloni.

### ***Pŵer i wneud darpariaeth ynghylch cyhoeddi gwybodaeth am gymorth***

---

#### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael:***

- 3.133 Caiff Gweinidogion Cymru wneud darpariaeth drwy reoliadau i gyhoeddi gwybodaeth benodedig am y cymorth sy'n cael, neu wedi cael, ei ddarparu o dan y pŵer i ddarparu cymorth. Caiff y rheoliad bennu'r wybodaeth sydd ei hangen, gan gynnwys gwybodaeth am y sawl sy'n cael unrhyw gymorth, swm unrhyw gymorth a ddarperir, a dibenion unrhyw gymorth a ddarperir.
- 3.134 Ar hyn o bryd, o dan y cynlluniau cymorth amaethyddol presennol, mae Llywodraeth Cymru yn cyhoeddi teitl masnachu'r busnes (sy'n cynnwys enwau naturiol, yn ogystal ag enwau busnesau) a phedwar nod cyntaf y cod post (i osgoi camddefnydd posibl o'r wybodaeth). Dim ond os yw'r swm a roddir yn fwy na swm penodol (£1,250 ar hyn o bryd) y caiff yr wybodaeth hon ei chyhoeddi. Byddai Llywodraeth Cymru am barhau i gyhoeddi'r wybodaeth hon am y cymorth a ddarperir o dan y pŵer i ddarparu cymorth, er mai dim ond pan fo'r swm a roddir yn fwy na swm penodol y caiff ei chyhoeddi.
- 3.135 Ystyrir ei bod yn briodol nodi diben y cymorth a roddir er mwyn bod yn dryloyw, ond hefyd i ddangos yr hyn a gyflawnwyd neu'r hyn sy'n ofynnol yn sgil y cymorth a roddwyd.
- 3.136 Nid nod y polisi hwn yw defnyddio rheoliadau o dan yr adran hon i'w gwneud yn ofynnol cyhoeddi data am y cyfansymiau a delir o dan y pŵer i ddarparu cymorth (boed hynny drwy gynllun neu fel arall), oherwydd bydd yr wybodaeth honno yn cael ei darparu yn yr Adroddiad Blynyddol (gweler isod). Yn hytrach, bydd y data'n ymwneud â symiau'r cymorth a roddir i unigolion yn unig.
-

## ***Cynlluniau cymorth amflwydd***

---

### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael:***

- 3.137 Mae adran (11) yn peri iddi fod yn ofynnol i Weinidogion Cymru baratoi 'Cynllun Cymorth Amflwydd' (MASP) mewn perthynas â chymorth amaethyddol o dan y Ddeddf. Mae'r Cynllun hwn yn ceisio rhoi sicrwydd a thryloywder i'r sector amaethyddol fod gan Lywodraeth Cymru gynllun neu gyfres o weithgareddau i gynorthwyo'r sector yn y dyfodol, y disgwylir iddynt gael eu rhoi ar waith yn unol ag adran 8 (pŵer i ddarparu cymorth).
- 3.138 Pwrpas y Cynllun yw darparu dogfen neu gynllun sy'n nodi:
- sut y mae Gweinidogion Cymru yn bwriadu darparu cymorth yn ystod cyfnod y cynllun er mwyn cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion rheoli tir yn gynaliadwy;
  - manylion y cynlluniau cymorth sy'n weithredol neu y bwriedir iddynt ddod yn weithredol o fewn y cyfnod a bennir yn y cynllun.
- 3.139 Bydd y Cynllun Cymorth Amflwydd yn rhoi crynodeb o bob cynllun cymorth sy'n weithredol neu y disgwylir iddo ddod yn weithredol yn ystod cyfnod y cynllun, fel y Cynllun Ffermio Cynaliadwy. Bydd hefyd yn cynnwys manylion unrhyw gymorth arall y bwriedir ei ddarparu, er enghraifft rhaglenni Gwybodaeth, Trosglwyddo ac Arloesi.
- 3.140 Y bwriad yw rhoi sicrwydd, tryloywder ac eglurder i'r sector amaethyddol am fwriad Llywodraeth Cymru i ddarparu cymorth ar draws y sector, gan alluogi'r sector a'i fusnesau i gynllunio ymlaen llaw mewn cylchoedd o bum mlynedd.
- 3.141 Bydd Cynllun Cymorth Amflwydd newydd yn cael ei gyhoeddi bob pum mlynedd. Ar gyfer pob cylch pum mlynedd, rhaid gosod cynllun newydd gerbron y Senedd o leiaf 12 mis cyn dechrau cyfnod y cynllun newydd. Bydd hyn yn dangos i'r sector fwriad Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth dros y pum mlynedd nesaf.
- 3.142 Os neu pan bydd y cymorth a ddarperir yn newid, er enghraifft, pan na fydd cynllun cymorth ar waith mwyach, neu os bydd amodau'r cynllun yn newid, bydd angen nodi'r newidiadau hyn a diweddarau'r cynllun cyn gynted ag y bo'n

rhesymol ymarferol. Bydd angen cyhoeddi'r cynllun wedi'i ddiweddarau a'i osod gerbron y Senedd hefyd.

3.143 Ni fwriedir i'r Cynllun Cymorth Amlflwydd ddarparu amcanestyniadau ariannol. Bydd yn gweithredu fel cyfrwng i roi sicrwydd a thryloywder i'r sector ynghylch cynlluniau Llywodraeth Cymru i ddarparu cymorth i'r sector ac ar draws y sector yn ystod cyfnod y cynllun.

---

## ***Pŵer i wneud darpariaeth am wirio cymhwysedd ar gyfer cymorth, etc.***

---

### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael:***

- 3.144 Rhaid wrth system gynhwysfawr a chydlynol o fesurau i wirio, gorfodi a monitro'r cymorth a ddarperir o dan y pŵer i ddarparu cymorth.
- 3.145 Bydd hyn yn sicrhau bod yr holl gymorth amaethyddol sy'n cael ei ariannu gan Lywodraeth Cymru yn cael ei weinyddu'n gywir. Mae hyn yn hanfodol er mwyn sicrhau bod arian cyhoeddus yn cael ei reoli'n briodol, a thrwy hynny sicrhau bod y cymorth a ddarperir yn cael ei ddiogelu a'i ddefnyddio'n briodol ac at y dibenion y'i bwriadwyd. Bydd y system o wiriadau yn sicrhau bod afreoleidd-dra'n cael ei weld ac yr eir i'r afael ag ef. Bydd hefyd yn gweithredu fel anogaeth i gydymffurfio.
- 3.146 Caiff y ddarpariaeth sy'n rhoi'r pŵer i ddarparu cymorth ei defnyddio i ddarparu cymorth, gyda Gweinidogion Cymru yn pennu'r amodau ('rheolau'r cynllun'). Er enghraifft, bydd gan y Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig set o amodau a fydd yn disgrifio'r gofynion o ran bod yn gymwys i'r Cynllun; y goblygiadau a'r camau i'w cymryd pan gaiff tir ei brynu neu ei werthu yn ystod cyfnod y contract; newid trefniadau'r contract; pa weithgareddau amaethyddol y bydd y Cynllun yn darparu cymorth ar eu cyfer; a pha gamau y mae'n rhaid i ffermwr eu cymryd i gael taliad. Gellir darparu cymorth yn unol ag unrhyw amodau y mae Gweinidogion Cymru'n ystyried sy'n briodol. Bydd hynny'n caniatáu hyblygrwydd a'r gallu i addasu i unrhyw newidiadau o ran rheoli'r tir.
- 3.147 Bydd gan bob cynllun cymorth sy'n cael ei sefydlu dan y pŵer i ddarparu cymorth ei ganllawiau ei hun.
- 3.148 Bydd gan Weinidogion Cymru bŵer i wneud rheoliadau yn ymwneud â gorfodi cydymffurfiaeth â'r amodau y darparwyd unrhyw gymorth ar eu cyfer, yn ogystal â gwneud darpariaeth ynghylch cosbau ac apeliadau (ymhlith materion eraill). Gall hyn gynnwys, ymhlith pethau eraill, gosbau ariannol, adennill cymorth ariannol a dalwyd, atal unrhyw gymorth (cymorth ariannol

neu gymorth nad yw'n ariannol, neu'r ddau), a diddymu'r hawl i gael cymorth penodol am gyfnod penodol neu nes y bodlonir amodau penodedig.

- 3.149 Yn ystod proses Cyfnod 2, bu i Lywodraeth Cymru gynnwys gwelliant “*ar gyfer adennill symiau sy'n ddyledus mewn cysylltiad â chosbau ariannol, gan gynnwys darpariaeth ar gyfer llog, gosod symiau yn erbyn symiau eraill, a sicrwydd ar gyfer taliad*”. Mae'r gwelliant hwn yn darparu bod y ddarpariaeth i wneud rheoliadau mewn perthynas â chadarnhau cymhwysedd ar gyfer cymorth ac ati yn ddigon eang i sicrhau bod modd adennill unrhyw symiau sy'n ddyledus yn erbyn cosbau ariannol.

### ***Y gofynion adrodd:***

- 3.150 Caiff adroddiad ei baratoi ar bob cynllun cymorth ac unrhyw gymorth a ddarperir o dan y pŵer i ddarparu cymorth. Bydd yn orfodol paratoi adroddiadau ar ddwy lefel: Adroddiad Blynyddol ac Adroddiad Effaith.
- 3.151 Bydd yr Adroddiad Blynyddol yn darparu gwybodaeth am y cymorth a ddarparwyd bob blwyddyn. Gallai gynnwys gwybodaeth arall sy'n briodol ym marn Gweinidogion Cymru, er enghraifft, gwariant y mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo iddo.
- 3.152 Bydd yr Adroddiad Effaith yn darparu gwybodaeth feintiol ac ansoddol am effaith y cymorth a ddarparwyd gan ddefnyddio'r pŵer i ddarparu cymorth, dros gyfnod o bum mlynedd. Trafodir y naill adroddiad a'r llall, yn eu tro, isod.

## ***Adroddiad Blynyddol ynghylch y cymorth a ddarparwyd o dan adran 8 (pŵer i ddarparu cymorth)***

---

### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael:***

- 3.153 Ar ddiwedd pob blwyddyn ariannol, bydd gofyn paratoi Adroddiad Blynyddol ar yr holl gymorth ariannol a chymorth nad yw'n ariannol a ddarparwyd yn ystod y cyfnod adrodd. Rhaid i'r Adroddiad Blynyddol ymdrin â'r meysydd allweddol a ganlyn:
- a) Cyfanswm y cymorth ariannol a ddarparwyd yn ystod y cyfnod adrodd.
  - b) Manylion unrhyw gymorth nad yw'n ariannol a ddarparwyd yn ystod y cyfnod adrodd.
  - c) Manylion yr holl gymorth ariannol a'r cymorth nad yw'n ariannol a ddarparwyd o dan bob cynllun cymorth a sefydlwyd o dan y 'pŵer i ddarparu cymorth'.
- 3.154 Yn ogystal, caiff yr adroddiad ddarparu unrhyw wybodaeth arall y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried ei bod yn briodol. Bwriedir i hyn gasglu, er enghraifft, fanylion unrhyw gymorth a dynnwyd yn ôl, neu unrhyw gymorth ariannol a dalwyd sydd wrthi'n cael ei dalu'n ôl a'r rhesymau am hynny. Gall hefyd ddangos unrhyw daliadau untro a wnaed i gefnogi unrhyw brosiectau gwariant cyfalaf. Gall Gweinidogion Cymru hefyd ddarparu gwybodaeth am y nifer sydd wedi elwa ar y cymorth, o dan bob cynllun cymorth neu fel arall.
- 3.155 Bwriedir i'r Adroddiad Blynyddol ganolbwyntio'n bennaf ar wybodaeth ariannol lefel uchel, er enghraifft, faint o arian sydd wedi ei wario o dan y pŵer i ddarparu cymorth. Gallai hefyd weithredu fel cyfrwng ar gyfer adroddiadau pellach, i esbonio ar beth y mae'r arian wedi'i wario, yn ogystal â rhoi cipolwg demograffig ar y ffermwyr a'r mathau o ffermydd sy'n elwa ar y pŵer i ddarparu cymorth, er enghraifft, nifer y ffermydd sydd wedi ymrwymo i unrhyw gynllun cymorth a sefydlwyd o dan y pŵer i ddarparu cymorth.
- 3.156 Ni fwriedir i'r Adroddiad Blynyddol asesu'r dibenion y darperir cymorth ar eu cyfer, na'r amcanion rheoli tir yn gynaliadwy (yr amcanion SLM).

- 3.157 Rhaid i'r Adroddiad Blynyddol gael ei gyhoeddi a'i osod gerbron y Senedd cyn pen deuddeg mis ar ôl diwedd pob cyfnod adrodd. Er enghraifft, os bydd cyfnod adrodd yn dod i ben ar 31 Mawrth 2028, rhaid i'r Adroddiad Blynyddol gael ei gyhoeddi a'i osod gerbron y Senedd erbyn 31 Mawrth 2029.
- 3.158 Os bydd Gweinidogion Cymru yn penderfynu llunio adroddiad interim sy'n ymdrin â holl feysydd yr Adroddiad Blynyddol, ond dros gyfnod byrrach, mae'r pŵer hwn ar gael i Weinidogion Cymru o dan adrannau 58A a/neu 60 o Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006.



## **Adroddiad Effaith**

---

### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael:***

- 3.159 Bob pum mlynedd caiff y cymorth a ddarparwyd o dan y pŵer i ddarparu cymorth ar gyfer y cyfnod adrodd perthnasol ei werthuso. Bydd canlyniadau'r gwerthusiad yn cael eu hamlinellu mewn Adroddiad Effaith. Bydd y cyfnod cyntaf ar gyfer adrodd ar effaith yn gyfnod o fwy na phum mlynedd, ac mae'n cael ei drafod ym mharagraff 3.144.
- 3.160 Mae gofyn i Weinidogion Cymru baratoi Adroddiad Effaith cyn pen 12 mis ar ôl diwedd pob cyfnod adrodd. Mae'n rhaid i'r Adroddiad Effaith amlinellu'r dibenion y darparwyd cymorth ar eu cyfer, a rhaid iddo gynnwys asesiad o effaith ac effeithiolrwydd cymorth o'r fath, gan gynnwys (a) y ffordd a'r graddau y mae'r cymorth, drwy gynllun neu fel arall, wedi cyflawni'r dibenion y darparwyd y cymorth ar eu cyfer, a (b) y ffordd a'r graddau y mae'r cymorth a ddarparwyd wedi cyfrannu at gyflawni'r amcanion SLM.
- 3.161 Os bydd yr asesiad yn barnu nad yw'r cymorth wedi cyflawni'i ddiben, bwriedir i'r Adroddiad Effaith nodi'r camau y dylid eu cymryd i unioni'r methiant. Er enghraifft, ar lefel cynllun cymorth, fel y Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig, byddai modd nodi'r camau y mae buddiolwyr y cynllun cymorth (ffermwyr) wedi'u cymryd, wrthi'n eu cymryd, neu heb eu cymryd, a sut y gellir unioni hyn.
- 3.162 Er enghraifft, yn achos plannu coed, mae coed yn cael eu plannu fel coed ifanc ond bydd angen amser arnynt i dyfu; gall defnyddio cnydau gorchudd, dulliau pori a gorffwys a chylchdroi cnydau i adfer pridd gymryd hyd at 30 mlynedd neu fwy i ddangos gwelliant mewn profion carbon pridd; ac yn achos creu cynefinoedd, gall gymryd amser i fywyd gwyllt ymgartrefu ynddynt. Bydd yr asesiad hefyd yn dangos a yw'r camau yn addas i'r diben neu a oes angen eu haddasu, yn ogystal â darparu sylfaen o dystiolaeth i ystyried camau ychwanegol er mwyn cyflawni diben y cymorth.
- 3.163 Mae'r dull hwn yn sicrhau (a) bod hyblygrwydd i fonitro ac i werthuso'r holl gymorth a ddarperir yn y dyfodol o dan y pŵer i ddarparu cymorth, a (b) bod yr

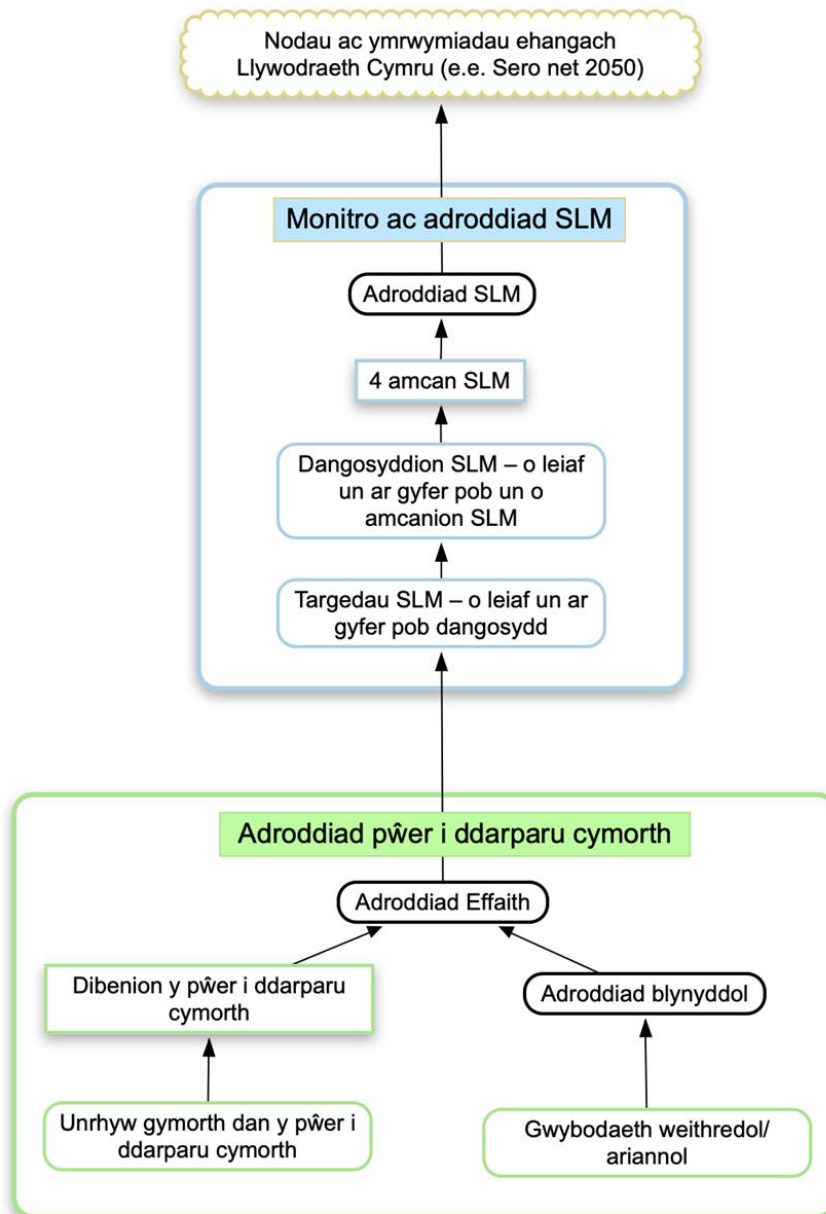
holl gymorth yn cael ei gofnodi, pa un a yw'n bodloni'r dibenion a restrir o dan y pŵer i ddarparu cymorth, neu unrhyw ddiben arall sy'n bodloni amodau'r cymorth ar gyfer, neu mewn cysylltiad ag, amaethyddiaeth yng Nghymru, a gweithgareddau ategol a gynhelir yng Nghymru.

- 3.164 Hefyd, caiff Gweinidogion Cymru gynnwys gwybodaeth arall yn yr Adroddiad Effaith y maent yn ystyried ei bod yn berthnasol i'r asesiad o effaith ac effeithiolrwydd y cymorth a ddarparwyd yn ystod y cyfnod adrodd. Gallai hyn gynnwys gwybodaeth ynglŷn ag a yw'r camau a gymerir o dan gynllun cymorth yn dal i fod yn addas, a ydynt wedi'u cwblhau, a ydynt wrthi'n cael eu cymryd, neu a yw'r ffordd y gweinyddir y cynllun yn addas i'r diben.
- 3.165 Rhaid i'r Adroddiad Effaith gael ei gyhoeddi a'i osod gerbron y Senedd cyn pen deuddeg mis ar ôl diwedd pob cyfnod adrodd. Bydd y cyfnod adrodd cyntaf yn dod i ben ar 31 Rhagfyr 2029 (felly rhaid gosod yr Adroddiad Effaith cyntaf gerbron Senedd Cymru erbyn 31 Rhagfyr 2030 fan bellaf). Bydd y cyfnod adrodd cyntaf yn ymdrin â chyfnod mwy na phum mlynedd, a hynny i sicrhau bod pum mlynedd gyntaf y Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig yn cael eu hasesu ac i gyd-fynd â chyfnodau'r contract. Wedi hynny, bydd y cyfnod adrodd yn para pum mlynedd; er enghraifft, bydd yr ail gyfnod adrodd yn dechrau ar 1 Ionawr 2030 ac yn dod i ben ar 31 Rhagfyr 2034.
- 3.166 Er bod yr Adroddiad Effaith yn destun cyfnod adrodd o bum mlynedd, os nad ystyrir bod hynny'n briodol mwyach, er enghraifft, os bydd cyfnod contract y Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig yn newid ac os bydd amcanion polisi yn y dyfodol am sicrhau bod cyfnod yr Adroddiad Effaith a chyfnodau'r contract yn cyd-daro, ceir darpariaeth sy'n sicrhau bod modd diwygio'r cyfnod adrodd drwy reoliadau.
- 3.167 Mae'r darpariaethau'n ceisio sicrhau bod y polisi'n cael ei roi ar waith yn effeithiol, a bod atebolrwydd ac ymgysylltu priodol â'r Senedd, grwpiau buddiant, ac eraill. Bydd yr Adroddiad Effaith yn bwysig i asesu effeithiolrwydd y polisi ac i ddarparu sylfaen bwysig sy'n tyfu o dystiolaeth ar gyfer llunio polisiâu, er enghraifft, drwy wella gwybodaeth, arloesi, a nodi tueddiadau.
- 3.168 Yr Adroddiad Effaith fydd un o'r prif ffynonellau data hefyd ar gyfer yr adroddiad SLM a fydd yn asesu sut y mae'r sector amaethyddol yn cyflawni'r amcanion SLM.

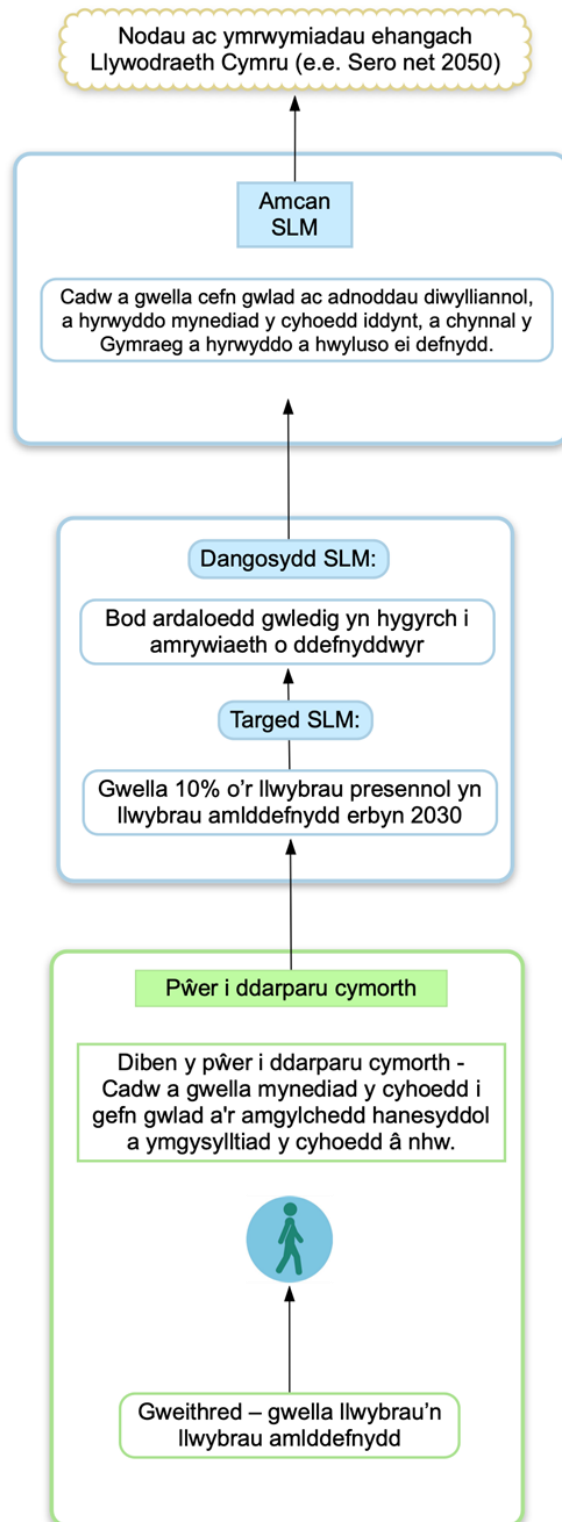
3.169 Mae'r siart llif (ffigur 1) isod yn darlunio sut y bydd data'n cael eu cofnodi o dan gynllun cymorth, neu'n cael eu darparu fel arall o dan y pŵer i ddarparu cymorth, a sut y gallai'r data hyn lifo o gynllun cymorth i'r adroddiadau SLM, gan roi golwg ehangach ar y targedau a'r dangosyddion sy'n gysylltiedig â'r adroddiad SLM. Bydd hyn, yn ei dro, yn dangos sut y bydd y canlyniadau'n cyfrannu at ymrwymadau adrodd ehangach Llywodraeth Cymru.

3.170 Mae Ffigur 2 yn darparu darlun o lif y data gan ddefnyddio gweithred ar lefel cynllun cymorth o dan y pŵer i ddarparu cymorth. Mae'n olrhain diben y weithred a'i chanlyniad wrth symud i fyny drwy'r lefelau adrodd gwahanol, o'r pŵer i ddarparu cymorth, hyd at dargedau, dangosyddion ac amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy, a'u hadroddiadau cyfatebol, gan arwain at adroddiadau ac ymrwymadau eraill Llywodraeth Cymru, fel sero net 2050.

Ffigur 1. Trosolwg o'r llif data o'r cynllun i'r adroddiad ar ymrwymïadau Llywodraeth Cymru



Ffigur 2. Darlun o'r llif data o weithredoedd ar lefel cynllun i adroddiadau ar nodau ehangach Llywodraeth Cymru



## ***Camau i'w cymryd wrth baratoi adroddiad o dan adran 14:***

- 3.171 Wrth baratoi pob Adroddiad Effaith, bydd angen i Weinidogion Cymru roi sylw i'r pethau a ganlyn: dibenion darparu'r cymorth, pob Adroddiad Blynyddol blaenorol a gyhoeddwyd yn ystod y cyfnod adrodd o dan sylw, yr Adroddiad Effaith diweddaraf (blaenorol), ac unrhyw faterion eraill y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried eu bod yn briodol, er enghraifft, gall hyn gynnwys unrhyw broblemau wrth weinyddu'r pŵer i ddarparu cymorth (e.e. a yw'n addas i'r diben).
- 3.172 Drwy sicrhau bod sylw'n cael ei roi i'r pedair agwedd wrth baratoi'r Adroddiad Effaith, bydd hyn yn sicrhau bod y gwerthusiad o effaith y pŵer i ddarparu cymorth yn fwy cyflawn a chadarn.

## ***Pennod 2 – pwerau i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ariannol a chymorth arall***

---

### ***Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n llywodraethu cynllun y taliad sylfaenol***

- 3.173 Mae'r Polisi Amaethyddol Cyffredin (PAC) yn rhoi cymorth i ffermwyr a rheolwyr tir yng Nghymru, ond bydd yn cael ei ddileu'n raddol ar ôl i'r DU ymadael â'r UE. Darparodd PAC 2014-20 daliadau uniongyrchol i ffermwyr Cymru drwy gynlluniau gwyrddu, aildosbarthu a ffermwyr ifanc Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS), a darparwyd cymorth i'r economi wledig ehangach drwy'r Rhaglen Datblygu Gwledig. Mae'r Ddeddf yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru addasu deddfwriaeth Cynllun y Taliad Sylfaenol i'r graddau y mae'n cael effaith o ran Cymru. Gall rheoliadau o'r fath gael eu gwneud drwy ddefnyddio'r weithdrefn gadarnhaol.

### ***Deddf Amaethyddiaeth 2020 – effaith y 'cymal machlud'***

- 3.174 Mae Llywodraeth Cymru wedi cael pwerau i'w rhoi i Weinidogion Cymru drwy Atodlen 5 (ac adrannau cysylltiedig eraill) o Ddeddf Amaethyddiaeth

2020 a fydd yn machlud ar 31 Rhagfyr 2024. Mae'n rhoi pwerau i Weinidogion Cymru allu parhau i ddarparu'r cymorth presennol i ffermwyr ar ôl 2020 a sicrhau bod y sector amaethyddol a'r marchnadoedd amaeth yn gweithredu'n effeithiol ar ôl inni ymadael â'r UE.

### ***Y sefyllfa bresennol***

3.175 Mae Gweinidogion Cymru wedi creu fersiynau cyfatebol o fesurau'r UE i gynnal cynlluniau a fydd yn cefnogi blaenoriaethau'r Rhaglen Lywodraethu, gan ddefnyddio pwerau a ddarperir yn Atodlen 5 o Ddeddf Amaethyddiaeth 2020.

### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael***

3.176 Bwriedir iddi ddisodli'r pwerau yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 a sicrhau y gellir parhau i ddarparu cymorth amaethyddol yn ystod y cyfnod pontio. Mae'n bosibl y bydd angen pwerau i addasu Cynllun y Taliad Sylfaenol yn ystod y cyfnod pontio (yn amodol ar gynnal ymgynghoriad) i ddarparu taliad sefydlogi.

### **Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â'r polisi amaethyddol cyffredin**

---

### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael***

3.177 Bydd y pwerau hyn yn disodli'r pwerau ag iddynt derfyn amser yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 i addasu trefniadau ariannu, rheoli a monitro'r PAC.

3.178 Byddant yn galluogi Gweinidogion Cymru i sicrhau bod y cymorth a ddarperir i ffermwyr yn parhau, a bod y sector amaethyddol a'r marchnadoedd amaeth yn gweithredu'n effeithiol ar ôl inni ymadael â'r UE. Caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, wneud newidiadau i'r ddeddfwriaeth PAC drwy ddefnyddio'r weithdrefn gadarnhaol.

## ***Pwerau i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer gwenynyddiaeth***

---

### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael***

- 3.179 Mae Rhaglen Gwenynyddiaeth yr UE yn darparu cymorth ar gyfer gwenynna drwy'r rhaglenni gwenynyddiaeth cenedlaethol, gyda'r nod o wella'r amodau cyffredinol ar gyfer cynhyrchu a marchnata mêl a chynhyrchion eraill gwenynyddol.
- 3.180 Mae'n trafod cymorth technegol i wenynwyr, mynd i'r afael â chlefydau a phlâu, trawstrefa, cymorth labordai a marchnata ar gyfer cynhyrchion gwenynyddol, ailstocio, rhaglenni ymchwil cymhwysol, monitro'r farchnad, a gwella ansawdd y cynnyrch.
- 3.181 Mae'r Ddeddf yn cynnwys pŵer i Weinidogion Cymru, drwy reoliadau, allu addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer gwenynyddiaeth ac is-ddeddfwriaeth sy'n gysylltiedig â'r ddeddfwriaeth honno. Mae hyn yn disodli'r pŵer a ddarperir i Weinidogion Cymru yn narpariaeth machlud Deddf Amaethyddiaeth 2020 y DU a fydd yn dod i ben ddiwedd 2024. Caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, addasu'r ddeddfwriaeth gwenynyddiaeth drwy ddefnyddio'r weithdrefn gadarnhaol.

## ***Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer datblygu gwledig***

---

### ***Y sefyllfa bresennol***

- 3.182 Mae Gweinidogion Cymru wedi creu fersiynau cyfatebol o fesurau'r UE i ddarparu cynlluniau sy'n cefnogi blaenoriaethau'r Rhaglen Lywodraethu, gan ddefnyddio pwerau a ddarperir yn Atodlen 5 o Ddeddf Amaethyddiaeth 2020.



## ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael***

3.183 Bydd y pwerau hyn i wneud rheoliadau yn disodli'r pwerau ag iddynt derfyn amser i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer datblygu gwledig, a geir yn Neddf Amaethyddiaeth 2020, y gallai fod eu hangen i ddarparu cymorth ochr yn ochr ag unrhyw gynllun(iau) newydd a sefydlir o dan y Ddeddf. Caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer datblygu gwledig drwy ddefnyddio'r weithdrefn gadarnhaol.

## ***Pennod 3 – Ymyrraeth mewn marchnadoedd a chymorth ar gyfer storio preifat***

---

## ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael***

- 3.184 Mae tair agwedd i'r ddeddfwriaeth ar ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol. Ceir pwerau i Weinidogion Cymru wneud yr hyn a ganlyn:
- a) Datgan bod amodau eithriadol yn y farchnad o ran marchnadoedd amaethyddol.
  - b) Darparu cymorth ariannol i gynhyrchwyr ar ôl datgan bod amodau eithriadol yn y farchnad.
  - c) Addasu deddfwriaeth yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud ag Ymyrraeth Gyhoeddus a Chymorth ar gyfer Storio Preifat (PIPSA).
- 3.185 Mae'r ddau bŵer cyntaf yn ymwneud ag ymateb i amodau eithriadol mewn marchnadoedd amaethyddol. Mae'r posibilrwydd y gallai amodau o'r fath ddigwydd, y rhai a allai gael effaith niweidiol ddifrifol ar gynhyrchwyr amaethyddol, yn golygu ei bod yn ddymunol bod gan Weinidogion Cymru bwerau i ymateb iddynt.
- 3.186 Roedd deddfwriaeth i roi pwerau i Weinidogion ac i ddiffinio'r camau y gall Gweinidogion eu cymryd mewn argyfwng sy'n effeithio ar y sector amaethyddol yn cael ei gwneud ar lefel yr UE cyn ymadawiad y DU. Yna,

cafodd pwerau tebyg eu cynnwys yn Neddf Amaethyddiaeth (2020) sydd wedi caniatáu i Weinidogion Cymru ddatgan bod amodau eithriadol yn y farchnad.<sup>9</sup>

- 3.187 Ar ôl iddynt wneud datganiad o'r fath, mae'r Ddeddf yn rhoi pŵer i Weinidogion ymyrryd mewn marchnadoedd drwy ddarparu cymorth ariannol uniongyrchol i gynhyrchwyr amaethyddol mewn amgylchiadau o'r fath<sup>10</sup>, a thrwy agor cynlluniau ymyrraeth gyhoeddus neu gymorth ar gyfer storio preifat.<sup>11 12</sup>
- 3.188 Mae'r pwerau i Weinidogion Cymru ymyrryd yn y farchnad a geir yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 yn rhan o'r cymal "machlud", sy'n golygu y byddant yn dod i ben ddiwedd 2024.<sup>13</sup> Y rheswm am hyn yw bod Senedd Cymru wedi gofyn am i bwerau sylfaenol i Weinidogion Cymru gael eu cynnwys yn neddfwriaeth Cymru, a dyna'r rheswm dros eu cynnwys yn y Ddeddf hon.
- 3.189 Mae'n amhosibl rhagweld pryd y bydd angen i Weinidogion ddefnyddio'r pwerau hyn, oherwydd, o'u hanfod, fe'u defnyddir mewn argyfwng yn unig. Ond mae Llywodraeth Cymru yn credu bod y pwerau hyn yn angenrheidiol, oherwydd gall fod angen i Weinidogion ymateb yn gyflym mewn argyfwng i ddiogelu'r cyflenwad bwyd ac i atal marchnad rhag methu ar raddfa fawr. Darparu cymorth a rheoli'r cyflenwad bwyd yw'r ffyrdd mwyaf uniongyrchol y gall Gweinidogion wneud hyn.
- 3.190 Pe na bai pwerau i Weinidogion Cymru ymyrryd yn y farchnad yn cael eu cynnwys yn y Ddeddf, ni fyddai gan Weinidogion yr arfau hollbwysig y byddai eu hangen arnynt i ymateb i argyfyngau yn y sector amaethyddol. Gallai hyn arwain at fethiant busnesau amaethyddol ar raddfa eang, a gallai hefyd darfu ar gyflenwadau bwyd.
- 3.191 Y trydydd pŵer a roddir i Weinidogion o ran ymyrraeth yn y farchnad yw'r pwerau i addasu deddfwriaeth yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud â chynlluniau ymyrraeth gyhoeddus a chymorth ar gyfer storio preifat (PIPSA). Er y gall cynlluniau o'r fath gael eu defnyddio i ymateb i argyfwng, mae cyfraith yr UE a ddargedwir yn caniatáu eu defnyddio hefyd pan nad oes

<sup>9</sup> <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2020/21/schedule/5/paragraph/7/enacted>

<sup>10</sup> <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2020/21/schedule/5/paragraph/8/enacted>

<sup>11</sup> Disgrifir natur a manylion cynlluniau ymyrraeth gyhoeddus a chymorth ar gyfer storio preifat yn Rheoliad (EU) 1308/2013 a ddargedwir: <https://www.legislation.gov.uk/eur/2013/1308/part/II/title/I/chapter/I/2020-12-31>

<sup>12</sup> <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2020/21/schedule/5/paragraph/9/enacted>

<sup>13</sup> <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2020/21/section/47/enacted>

amodau eithriadol yn y farchnad. Yn yr un modd â'r ddau bŵer cyntaf, mae'r pŵer hwn i Weinidogion Cymru wedi'i gynnwys yn y ddarpariaeth machlud yn Neddf Amaethyddiaeth 2020, sy'n golygu y bydd yn dod i ben ddiwedd 2024.<sup>14</sup>

Caiff Gweinidogion Cymru addasu'r adran hon drwy'r weithdrefn gadarnhaol.

3.192 Ar hyn o bryd, mae'r PAC yn darparu pwerau i dynnu cynhyrchion dros ben o'r farchnad a sefydlogi prisiau'r farchnad drwy brynu a storio nwyddau penodol a'u hailwerthu pan fydd prisiau wedi codi (ymyrraeth gyhoeddus) neu drwy dalu cynhyrchwyr i storio cynnyrch am gyfnod y cytunir arno er mwyn eu tynnu o'r farchnad (cymorth ar gyfer storio preifat).

3.193 Bydd y pwerau domestig hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i newid y ffordd y rhoddir y darpariaethau hyn ar waith mewn ffyrdd na ddarperir ar eu cyfer yn y ddeddfwriaeth bresennol ar hyn o bryd, a hynny i sicrhau bod y cynlluniau hyn yn cael eu teilwra i'r farchnad ddomestig.

3.194 Gallai hyn gynnwys, er enghraifft, newid y cynhyrchion sy'n gymwys ar gyfer cynlluniau cymorth penodol i'w teilwra i amodau'r farchnad ddomestig. Ceir pŵer penodol hefyd i ddileu'r cynlluniau hyn yn raddol wrth i'r sector ddod yn hunanddibynnol.

3.195 Y bwriad yw y byddai modd gweithredu'r pwerau hyn, drwy orchymyn, o fewn deufis ar ôl rhoi'r Cydsyniad Brenhinol i'r Ddeddf.

## ***Pennod 4 – Tenantiaethau Amaethyddol***

---

### ***Datrys anghydfodau sy'n ymwneud â chymorth ariannol a chydymffurfio â'r ddyletswydd statudol***

#### ***Cefndir***

3.196 Mae llawer o lesedd o dan Ddeddf Daliadau Amaethyddol 1986 (Deddf 1986) a Deddf Tenantiaethau Amaethyddol 1995 (Deddf 1995) yn cynnwys cymalau cyfyngol safonol sy'n rhwystro'r tenant rhag ymgymryd â gweithgareddau a allai newid offer sefydlog y landlord neu ddefnydd tir ar y daliad heb i'r tenant yn gyntaf gael cydsyniad y landlord i ymgymryd â'r gweithgaredd (e.e. codi neu addasu adeiladau, buddsoddi mewn offer

---

<sup>14</sup> <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2020/21/section/47/enacted>

sefydlog newydd, cymryd tir arall neu arallgyfeirio i weithgareddau nad ydynt yn rhai amaethyddol, fel rheoli tir amgylcheddol.

- 3.197 Mae llawer o landlordiaid a thenantiaid yn cydweithio'n effeithiol i drafod ac i oresgyn problemau sy'n deillio o gymalau cyfyngol, heb orfod troi at ddulliau datrys anghydfod.
- 3.198 Er enghraifft, mae tenantiaid yn aml yn gweithio gyda'u landlordiaid i gytuno ar gynlluniau arallgyfeirio a'u galluogi i ymrwmo i gynlluniau rheoli amgylcheddol. Deellir nad yw hyn o reidrwydd yn bosibl yn achos pob tenant a gall fod gan rai tenantiaid gymalau cyfyngol a ysgrifennwyd sawl blwyddyn yn ôl sydd bellach yn cyfyngu ar eu gallu i ddatblygu busnes cynhyrchiol a hyfyw.
- 3.199 Nid oes darpariaethau cyffredinol yn Neddfau 1986 na 1995 sy'n galluogi tenantiaid i herio cymal cyfyngol mewn les drwy ddulliau datrys anghydfod.

### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael***

- 3.200 Mae Llywodraeth Cymru am sicrhau nad oes cyfyngiadau annheg ar denantiaid cytundebau a wnaed o dan y naill Ddeddf na'r llall sy'n eu hatal rhag cael cymorth ariannol a ddarperir o dan bŵer darparu cymorth y Ddeddf.
- 3.201 Mae'r Ddeddf yn diwygio'r ddwy Ddeddf i roi llwybr i denantiaid o dan y ddwy Ddeddf ddatrys anghydfodau pan fo'u landlordiaid, mewn ffordd afresymol, yn gwrthod rhoi cydsyniad i fater y mae angen cydsyniad arno o dan y denantiaeth neu i gais i amrywio cymal cyfyngol yn y cytundeb tenantiaeth, pan fo'r cais yn cael ei wneud i alluogi'r tenant i wneud cais neu i ofyn am gymorth ariannol. Mae'r diwygiad i Ddeddf 1986 yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau, ac mae Deddf 1995 yn ddarpariaeth uniongyrchol ac yn bŵer i wneud rheoliadau. Mae hyn yn ganlyniad i'r ffordd y cafodd y Deddfau eu drafftio.
- 3.202 Er mwyn i'r ddau ddiwygiad allu dilyn yr un amserlen, bwriedir cychwyn y ddwy ddarpariaeth yr un pryd drwy orchymyn cychwyn.
- 3.203 Bwriedir i'r prosesau newydd gymell tenantiaid a landlordiaid i drafod a dod i gytundeb er mwyn osgoi costau datrys anghydfod, gan ddarparu amddiffyniad deddfwriaethol a dull o ddatrys anghydfod i'r tenantiaid hynny nad ydynt yn gallu dod i gytundeb rhesymol â'u landlordiaid.

3.204 Mae'r Ddeddf yn diwygio Deddf 1986 a Deddf 1995 mewn perthynas â mathau eraill o gymorth ariannol, e.e. pŵer i ddarparu cymorth, Cynllun y Taliad Sylfaenol, deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer gwenynyddiaeth ac ati, a Deddf 1995 mewn perthynas â chydymffurfio â dyletswydd statudol.

## RHAN 3 – MATERION SY'N YMWNEUD AG AMAETHYDDIAETH A CHYNHYRCHION AMAETHYDDOL

### ***Pennod 1 – Casglu a rhannu data***

---

#### ***Cyflwyniad***

3.205 Mae'r pwerau casglu data yn ein galluogi i gasglu data oddi wrth y sector amaethyddol mewn dau gategori penodol ond ategol. Yn gyntaf, oddi wrth bobl sydd mewn 'cadwyn gyflenwi bwyd-amaeth' neu bobl sydd â chysylltiad agos a chadwyn o'r fath; ac yn ail, oddi wrth bobl sy'n ymgymryd â 'gweithgareddau perthnasol', sef gweithgareddau sy'n gysylltiedig ag amaethyddiaeth. Yn y ddau achos, rhaid i'r gweithgareddau ddigwydd yng Nghymru.

#### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael***

3.206 Mae'r pwerau casglu data yn galluogi Llywodraeth Cymru i gasglu ac i rannu data ar gynhyrchiant, anifeiliaid a phlanhigion. Defnyddir y pwerau hyn i helpu ffermwyr a chynhyrchwyr i gynyddu cynhyrchiant drwy gasglu a rhannu data, gan gynnwys gwybodaeth am brisiau am gynnyrch penodol ym mhob cam o'r gadwyn fwyd. Bydd hyn yn helpu i reoli anwadalwch y farchnad a risgiau. Bydd hefyd yn helpu i wella iechyd anifeiliaid a phlanhigion a'r gallu i'w holrhain drwy gasglu a rhannu data am enedigaethau, marwolaethau a symudiadau anifeiliaid, arwyddion o glefydau, a'r defnydd o filfeddyginiaethau, ynghyd â chasglu a rhannu data am blanhigion sy'n cael eu mewnfario, a phlâu a chlefydau planhigion.

- 3.207 Ni fydd unrhyw ddata sy'n cael eu casglu am naill ai'r gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth neu weithgaredd perthnasol yn cael eu casglu oddi wrth bobl sy'n ymgymryd â gweithgareddau amaethyddol anfasnachol, megis tyfu llysiau i'w bwyta eu hunain neu hobiwyr. Mae'r darpariaethau'n nodi na all y ddyletswydd osod amod i gasglu oddi wrth bobl nad ydynt yn ymgymryd â gweithgaredd perthnasol i gael elw neu fudd.
- 3.208 Cyn casglu unrhyw ddata, cyhoeddir ein bwriad i gasglu data, y rhesymau dros gasglu'r data ac oddi wrth bwy y byddwn yn casglu'r data.
- 3.209 Ceir dau faes casglu data penodol cysylltiedig yn y sector amaethyddol:

### ***Y gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth***

---

- 3.210 Mae darpariaethau'r gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth yn ein galluogi i gasglu data am unrhyw weithgaredd sy'n gysylltiedig â chadwyn gyflenwi, neu ran o gadwyn gyflenwi, sy'n arwain at gynhyrchu bwyd neu ddiod i'w fwyta gan bobl. Er enghraifft, byddai cadwyn gyflenwi bwyd-amaeth yn cynnwys y ffermwr sy'n tyfu cnydau ar gyfer bwyd, y melnydd sy'n malu'r cnwd i wneud bara, a'r siop sy'n gwerthu'r bara i'r defnyddiwr. Neu'r ffermwr sy'n magu da byw, y marchnadoedd da byw lle maent yn cael eu gwerthu, a'r siop sy'n gwerthu'r bwyd neu'r ddiod.

### ***Gweithgaredd perthnasol***

---

- 3.211 Mae'r darpariaethau sy'n ymwneud â gweithgareddau perthnasol yn ein galluogi i gasglu data oddi wrth y rhai sy'n cynnal gweithgareddau sy'n amaethyddol eu natur, ond nad ydynt yn rhan o'r gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth. Er enghraifft, cnydau sy'n cael eu tyfu ar gyfer ynni hyd at y pwynt y maent yn cael eu troi'n ynni heibio gât y fferm, neu weithgaredd sy'n gysylltiedig â garddwriaeth addurnol. Bydd y data'n rhoi'r wybodaeth sydd ei hangen ar Lywodraeth Cymru i allu monitro newidiadau yn y farchnad, nodi tueddiadau'r farchnad a chynyddu ein dealltwriaeth o'r sector. Er enghraifft, os oes argyfwng yn y farchnad, bydd gan Weinidogion Cymru ddata i'w helpu i benderfynu a oes angen ymyrryd ac, os oes, sut.

- 3.212 Diffinnir y term 'gweithgaredd perthnasol' o fewn y Ddeddf fel gweithgaredd a restrir o dan y diffiniad cyffredinol o amaethyddiaeth (adran 51) a / neu weithgaredd ategol (adran 52).
- 3.213 Mae'n bwysig nodi y gallai ffermwr fod yn rhan o gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth ac y gallai gynnal gweithgaredd perthnasol. Nid ydynt o reidrwydd yn bethau ar wahân.
- 3.214 Bu i Lywodraeth Cymru newid adran 32(3)(e) drwy welliant technegol er mwyn i'r iaith fod yn gyson â'r iaith a ddefnyddir mewn darpariaethau gorfodi eraill yn y Ddeddf. Nid oes unrhyw newid i effaith y gwelliant sy'n galluogi darpariaeth i roi swyddogaethau i berson mewn perthynas â gorfodi gofynion gwybodaeth.
- 3.215 Mae adran 33 yn gosod dyletswydd statudol ar Weinidogion Cymru i lunio adroddiad ar weithrediad y drefn casglu data o fewn adrannau 25 i 32 o'r Ddeddf, bob pum mlynedd.
- 3.216 Bydd yr adroddiad yn darparu lefel ychwanegol o dryloywder a sicrwydd ynghylch gweithrediad y darpariaethau casglu data, dros gyfnod adrodd o bum mlynedd (olynol) ar gyfer yr holl ddata sy'n cael eu casglu o bob rhan o'r sector. Bydd pob cyfnod adrodd yn para pum mlynedd, gyda'r cyfnod adrodd cyntaf yn dechrau ar y diwrnod y daw'r darpariaethau casglu data i rym. Yn dilyn pob cyfnod adrodd, rhaid i Weinidogion Cymru baratoi adroddiad a'i osod gerbron y Senedd cyn pen 12 mis ar ôl diwedd y cyfnod adrodd.

## ***Pennod 2 – Safonau marchnata: Cynhyrchion amaethyddol***

---

### ***Cefndir***

- 3.217 Hyd nes i'r DU ymadael â'r UE, roedd safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol yn cael eu pennu ar lefel yr UE. Datblygwyd Rheoliadau'r UE ar gyfer cynhyrchion amaethyddol penodol ar sail priodoleddau arbennig y cynhyrchion hynny, a chadwyd y Rheoliadau hynny yng Nghymru ar ôl ymadael â'r UE. Er mwyn addasu rheoliadau o'r fath yn y dyfodol, yn ogystal â pharhau i orfodi'r ddeddfwriaeth bresennol, cafodd pwerau eu cynnwys yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth ar gyfer safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol.

## ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael***

- 3.218 O dan Ddeddf Amaethyddiaeth 2020, mae gan Weinidogion Cymru bwerau i wneud darpariaeth ynghylch y safonau y mae'n rhaid i restr ddynodedig o gynhyrchion amaethyddol gydymffurfio â nhw. Mae ganddynt hefyd bŵer i ychwanegu, i ddileu neu i newid disgrifiad unrhyw gynnyrch yn y rhestr. Oherwydd y cymal "machlud" yn Neddf Amaethyddiaeth 2020, disgwylir i'r pwerau hyn ddod i ben ddiwedd 2024. Cafodd y cymal machlud hwn ei gynnwys ar gais y Senedd, a oedd am weld pwerau sylfaenol Gweinidogion Cymru yn cael eu cynnwys yn neddfwriaeth Cymru.
- 3.219 Nid oes gan Lywodraeth Cymru gynlluniau penodol ar hyn o bryd i ddefnyddio'r pwerau hyn i ddiwygio'r ddeddfwriaeth ynghylch safonau marchnata amaethyddol, ond cred fod angen pwerau o'r fath er mwyn iddi allu diweddarau deddfwriaeth os bydd amgylchiadau'n newid o ran trefniadaeth y farchnad, dewisiadau defnyddwyr a datblygiadau technolegol. Bwriedir i ddeddfwriaeth o'r fath greu marchnad fwy effeithiol a meithrin hyder defnyddwyr drwy unioni'r anghymesuredd yn yr wybodaeth sydd gan gynhyrchwyr, manwerthwyr a defnyddwyr am gynhyrchion amaethyddol.
- 3.220 Bydd angen y darpariaethau hyn ar Weinidogion Cymru hefyd i ddiwygio darpariaethau gorfodi'r ddeddfwriaeth bresennol, os byddant am wneud newidiadau o'r fath.
- 3.221 Os na chaiff pwerau i Weinidogion Cymru ynghylch safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol eu cynnwys yn y Ddeddf, neu os bydd bwlch o ran y gallu i'w gweithredu, mae perygl y gallai ffermwyr, proseswyr bwyd a manwerthwyr Cymru orfod ysgwyddo baich biwrocraidd trwm, a hynny am y gallai rheoliadau safonau marchnata gael eu newid mewn rhannau eraill o'r DU, ond aros yr un peth yng Nghymru.
- 3.222 Pe bai hynny'n digwydd, byddai'n rhaid i fusnesau Cymru gydymffurfio â dwy set wahanol o reoliadau er mwyn parhau i werthu'u cynhyrchion amaethyddol yn y Alban, Gogledd Iwerddon a Lloegr, sy'n farchnadoedd hollbwysig i fusnesau Cymru. Byddai hyn yn debygol o greu problemau gan



fod cadwyni cyflenwi amaethyddol a bwyd gwledydd y DU wedi'u hintegreiddio.

3.223 Bwriedir y byddai'r pwerau safonau marchnata yn y Ddeddf yn dod i rym, drwy orchymyn, ar ddiwrnod a bennir gan Weinidogion Cymru.

### ***Pennod 3 – Dosbarthiad carcasau penodol etc.***

---

#### ***Cefndir***

3.224 Mae rheoliadau ynghylch dosbarthiad carcasau wedi bod yn nodwedd o gyfraith yr UE ers y 1960au ar gyfer gwartheg a'r 1970au ar gyfer moch. Yn fwy diweddar, darparwyd pwerau yng nghyfraith yr UE i wneud darpariaeth ar gyfer dosbarthiad cig defaid ar sail wirfoddol, er nad yw'r rheoliadau hynny wedi'u rhoi ar waith yng Nghymru eto. Ar ôl gadael yr UE, cafodd pwerau i Weinidogion Cymru ddarparu ar gyfer dosbarthiad carcasau gwartheg, defaid a moch mewn lladd-dai yng Nghymru eu cynnwys yn Neddf Amaethyddiaeth 2020. Mae'r pwerau hyn yn destun cymal "machlud" sy'n golygu y byddant yn dod i ben ddiwedd 2024. Cafodd y cymal machlud hwn ei gynnwys ar gais y Senedd, a oedd am weld pwerau sylfaenol Gweinidogion Cymru yn cael eu cynnwys yn neddfwriaeth Cymru.

#### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael***

3.225 Mae Llywodraeth Cymru eisoes wedi ymgynghori ar gynlluniau i wneud is-ddeddfwriaeth ynghylch dosbarthiad carcasau defaid, a'r bwriad fyddai defnyddio'r pwerau a gynigir yma i wneud hynny. Mae Llywodraeth Cymru yn ystyried bod pwerau i wneud rheoliadau o'r fath yn ofynnol hefyd er mwyn diwygio deddfwriaeth sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau eidion a moch yn y dyfodol. Mae hyn yn seiliedig ar brofiad blaenorol o reoliadau dosbarthiad carcasau'r UE yr oedd angen eu diweddarau o bryd i'w gilydd i adlewyrchu technolegau newydd a newidiadau yn amodau'r farchnad.

3.226 Diben rheoliadau'r Llywodraeth ynghylch dosbarthiad carcasau yw gwella tryloywder a thegwch i'r cynhyrchydd, gwneud y farchnad yn fwy effeithlon ac ennyn hyder defnyddwyr. Lladd-dai sydd wedi teimlo'u heffaith fwyaf, am mai

dyna lle mae'r dosbarthu'n digwydd. Mae creu fframwaith mewn deddfwriaeth ar gyfer dosbarthiad carcasau wedi arwain at dryloywder o ran y prisiau sy'n cael eu talu i gynhyrchwyr am garcasau gwartheg a moch, gan ddibynnu ar eu hansawdd, wedi'i alluogi drwy gynnwys darpariaethau ynghylch adrodd ar brisiau yn y rheoliadau.

3.227 Mae'r deddfwriaeth wedi ennyn hyder prynwyr carcasau gwartheg a moch bod y cynnyrch y maent yn ei brynu yn bodloni'r safonau y maent yn gofyn amdanynt. Heb fframwaith deddfwriaethol i greu system raddio safonol, mae'n annhebygol y byddai prynwyr wedi gallu teimlo mor hyderus.

3.228 Os na fydd y Ddeddf yn cynnwys pwerau i Weinidogion Cymru o ran dosbarthiad carcasau, mae perygl y gallai lladd-dai Cymru orfod ysgwyddo baich biwrocraidaidd trwm os bydd rheoliadau sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau yn cael eu newid mewn rhannau eraill o'r DU. Pe bai hynny'n digwydd, byddai'n rhaid i ladd-dai Cymru gydymffurfio â dwy set wahanol o reoliadau er mwyn cael parhau i werthu cynhyrchion amaethyddol yn yr Alban, Gogledd Iwerddon a Lloegr, lle mae'r rhan fwyaf o gig coch Cymru yn cael ei fwyta<sup>15</sup>. Byddai hyn yn debygol o greu problemau gan fod cadwyni cig coch gwledydd y DU wedi'u hintegreiddio.

3.229 Bwriedir y byddai'r pwerau hyn yn dod i rym, drwy orchymyn, ar ddiwrnod a bennir gan Weinidogion Cymru.

## RHAN 4 – COEDWIGAETH

### ***Diwygio Deddf Coedwigaeth 1967 i atodi amodau at drwyddedau cwmpo coed ac i ddiwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed ar ôl eu rhoi***

#### ***Cefndir***

3.230 Mae cwmpo coed yn rhan angenrheidiol o'r gwaith o reoli coetiroedd yn gynaliadwy, gan gynaeafu carbon sydd wedi'i gloi yn y pren a'i ddefnyddio yn lle deunyddiau trwm ar ynni, fel concrit a dur. Mae rheoli coetiroedd hefyd yn

---

<sup>15</sup> <https://meatpromotion.wales/cy/ystadegau-diwydiant>

bwysig i wella neu i gynnal cyflwr cynefinoedd coetir, er enghraifft o ran amrywiaeth strwythurol neu i greu bylchau yng nghanopi'r coed.

- 3.231 Mae'r gwaith o gwmpo coed yng Nghymru yn cael ei reoleiddio drwy Ddeddf Coedwigaeth 1967 ("Deddf 1967") sy'n peri iddi fod yn ofynnol i berchennog gael trwydded cyn cwmpo coed. Mae Deddf 1967 yn caniatáu nifer o eithriadau i'r angen am drwydded cwmpo coed, llawer ohonynt er mwyn i'r economi allu mynd yn ei blaen o ddydd i ddydd, e.e. cwmpo coed er mwyn rheoli clefydau, atal perygl, cynaeafu ychydig o bren at ddefnydd personol, neu hwyluso gwaith ymgymrwyr statudol, megis gwasanaethau trydan neu ddŵr.
- 3.232 Gweinyddir trwyddedau cwmpo coed gan yr "awdurdod coedwigaeth priodol", sef Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) yng Nghymru.

### ***Amodau trwyddedau cwmpo coed***

- 3.233 Mae trwydded cwmpo coed yn rhoi caniatâd i gwmpo coed dim ond lle na fyddai'n gyfreithlon cwmpo coed hebdi o dan Ddeddf 1967. Nid yw'n diystyru'r angen i gydymffurfio â deddfwriaeth arall, megis yr angen am drwydded o dan ddeddfwriaeth wahanol neu'r rhwymedigaeth ar ddeiliad y drwydded i gydymffurfio â'r gyfraith.
- 3.234 Ar hyn o bryd, mae'r Ddeddf Coedwigaeth yn caniatáu atodi amodau penodol at drwyddedau cwmpo coed sy'n gysylltiedig ag ailstocio a chynnal a chadw'r coed hynny ar ôl eu hailstocio. Serch hynny, nid yw'n caniatáu atodi amodau at drwyddedau cwmpo coed i ddiogelu uniondeb safleoedd gwarchoddedig, rhywogaethau a warchodir, nac elfennau sensitif eraill yn yr amgylchedd.
- 3.235 Gallai hyn beri i CNC roi trwydded cwmpo coed a allai effeithio'n negyddol ar yr amgylchedd a mynd yn groes i ddeddfwriaeth amgylcheddol arall, megis Rheoliadau Gwarchod Cynefinoedd a Rhywogaethau 2017.
- 3.236 Roedd y mater hwn yn destun llythyr gan Brif Weithredwr CNC at Weinidog yr Amgylchedd ar y pryd, Hannah Blythyn, ym mis Tachwedd 2018 wedi i'r cyhoedd ddod yn fwy ymwybodol o waith cwmpo coed gyda thrwydded ar Ynys Môn ac anallu CNC i atodi amodau y gellir eu gorfodi'n gyfreithiol at y trwyddedau cwmpo coed at ddibenion cadwraeth.

- 3.237 Lluniodd aelod o'r cyhoedd ddeiseb ar wefan deisebau Llywodraeth a Senedd y DU yn galw am ddiwygio Deddf 1967 i ddiogelu bywyd gwyllt. Cafodd dros 11,000 o lofnodion eu casglu erbyn i'r ddeiseb gau ym mis Mai 2019. Caeodd deiseb debyg ym mis Chwefror 2021 gydag oddeutu 12,000 o lofnodion.
- 3.238 Cododd Darren Millar AS yr un pwnc yn y Cyfarfod Llawn ar 22 Ionawr 2019 a chafodd beth sylw yn y cyfryngau. Cafodd deiseb a oedd yn galw am newidiadau i'r Ddeddf Coedwigaeth er mwyn diogelu cynefin gwiwerod coch ei thrafod yn y Senedd ar 8 Rhagfyr 2021. Mae'r gohebu ynghylch diogelu cynefinoedd rhag cwmpo coed yn parhau.

### ***Diwygio/atal dros dro/dirymu trwyddedau***

- 3.239 Nid oes gan CNC bwerau i ddiwygio, i atal dros dro nac i ddirymu trwydded y mae wedi'i rhoi os bydd rhywbeth sy'n ymwneud â'r gweithgaredd trwyddedig yn dod yn annerbyniol. Gall hyn ddigwydd, er enghraifft, os bydd newid perchennog yn arwain at newid amcanion, neu os bydd clefyd yn effeithio ar y rhywogaethau a ddefnyddir i ailstocio.
- 3.240 Fodd bynnag, gall hyn hefyd fod yn berthnasol os caiff cyfyngiadau ychwanegol eu pennu ar ôl rhoi'r drwydded, fel dod i wybod am rywogaethau gwarchoddedig na sylwyd arnynt cyn hynny, naill ai drwy ddamwain neu'n fwriadol. Ymhlith achosion enghreifftiol mae presenoldeb gwiwerod coch mewn ardal cwmpo coed, a phresenoldeb annisgwyl rhywogaethau o ystlumod prin sy'n byw mewn coetiroedd.
- 3.241 Bydd yr olaf yn fwy tebygol o ddigwydd wrth i ni ddod yn fwy dibynnol ar geisiadau cywirach a mwy cymesur fel ymgais i symleiddio prosesau rheoleiddio. Y prif fwriad yw cael pŵer i ddiwygio trwydded cwmpo coed i fynd i'r afael â phroblem. Dewis olaf fydd atal trwydded dros dro neu'i dirymu.

### ***Y sefyllfa bresennol***

- 3.242 Mae CNC yn asesu pob cais am drwydded cwmpo coed yn ôl y gofynion cyfreithiol ac ar sail yr arferion coedwigaeth da a nodir yn Safon Coedwigaeth y Deyrnas Unedig (UKFS). Y Safon hon yw'r safon gyfeirio a thechnegol ar

gyfer rheoli coedwigoedd yn gynaliadwy yn y DU, ac mae llywodraethau'r DU yn ei chymeradwyo.

- 3.243 Mae'n disgrifio nifer o ofynion cyfreithiol, ynghyd â gofynion arferion da a chanllawiau ar reoli coed o safbwynt pridd, dŵr, bioamrywiaeth, pobl, yr amgylchedd hanesyddol, tirwedd a newid yn yr hinsawdd, ac arferion coedwigaeth da cyffredinol.
- 3.244 Gwrthodir ceisiadau am drwyddedau cwmpo coed sy'n amlwg yn mynd yn groes i'r Safon, a hynny am na fyddai'r cais, drwy iddo fethu â chydymffurfio â'r Safon, er budd "coedwigaeth dda", fel y'i nodir yn Deddf Coedwigaeth 1967.
- 3.245 Mae hefyd yn ofynnol i goedwigwyr a pherchnogion tir gadw at ddeddfwriaeth amgylcheddol a deddfwriaeth ehangach sy'n ymwneud â chwmpo coed a gweithgareddau cysylltiedig. Mae'r sector coedwigaeth wedi derbyn y broses drwyddedu bresennol ac mae wedi gweithio'n effeithiol, gyda thrwyddedau cwmpo coed yn dod yn brif arf ar gyfer cael caniatâd i gwmpo coed yng Nghymru dros y saith i wyth mlynedd diwethaf. Cyn hynny, rhoddwyd y rhan fwyaf o drwyddedau cwmpo coed fel rhan o gytundeb grant rheoli lle'r oedd amodau'n cael eu hymgorffori, eu monitro a'u gorfodi o dan gontract y grant.
- 3.246 Mae'r Safon a'r modd y dehonglir Deddf Coedwigaeth 1967 wedi esblygu ochr yn ochr â'r polisi coedwigaeth dros y blynyddoedd i gwmpasu ystod ehangach o faterion amgylcheddol na'r hyn a ragwelwyd gyntaf pan gafodd Deddf 1967 ei drafftio a'i phasio.
- 3.247 Fodd bynnag, mae sefyllfaoedd wedi codi lle byddai mwy o eglurder ar ffurf amodau, a'r gallu i ddiwygio/atal dros dro/dirydded, wedi amddiffyn bioamrywiaeth a'r amgylchedd yn well, yn enwedig mewn achosion lle na chafodd rheolau eu dilyn neu lle mae materion sensitif eraill wedi dod i'r amlwg ar ôl rhoi trwydded.

### ***Amodau trwyddedau cwmpo coed***

- 3.248 Mae trwyddedau cwmpo coed yn cael eu rhoi o dan adran 10 o Ddeddf Coedwigaeth 1967. Mae'r amodau yn adran 12 yn ymwneud yn unig ag ailblannu coed a chynnal a chadw'r coed hynny ar ôl eu plannu. O dan

ddarpariaethau presennol Deddf 1967, ni ellir atodi amodau at drwydded cwmpo coed yng Nghymru i ddiogelu safle dynodedig neu'r amgylchedd ehangach rhag effaith cwmpo coed, e.e. drwy nodi sut a phryd y gellir cwmpo coed, a phwy gaiff wneud hynny.

3.249 Mae trwyddedau cwmpo coed yn destun darpariaethau asesu Rheoliadau Gwarchod Cynefinoedd a Rhywogaethau 2017 (y Rheoliadau Cynefinoedd). Mae'r Rheoliadau'n peri iddi fod yn ofynnol i CNC roi cyngor, yn ei rôl fel y "corff gwarchod natur priodol", ar gymhwyso amodau i ganiatâd neu gydsyniad er mwyn atal unrhyw effeithiau andwyol ar safle Ewropeaidd (fel y'i diffinnir yn y Rheoliadau Cynefinoedd).

3.250 Fodd bynnag, ni chaiff CNC, fel yr awdurdod cymwys sy'n penderfynu a ddylid rhoi trwydded cwmpo coed, atodi'r fath amodau at drwyddedau cwmpo coed oherwydd cyfyngiadau Deddf Coedwigaeth 1967. O dan y Rheoliadau Cynefinoedd, os daw CNC i'r casgliad bod angen amod i atal gwaith cwmpo rhag cael effaith andwyol, ni ddylai roi'r drwydded os nad oes modd gorfodi'r amodau angenrheidiol yn gyfreithiol.

3.251 Ceir sefyllfa debyg o ran dyletswyddau CNC o dan Rheoliadau'r Amgylchedd Dŵr (Y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr) (Cymru a Lloegr) 2017 ("y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr"), lle nad oes modd atodi amodau sydd eu hangen i fodloni'r Gyfarwyddeb at drwydded cwmpo coed.

3.252 Mae Deddf Coedwigaeth 1967, y rhoddir trwyddedau oddi tani, yn gofyn am groesgydymffurfio â phob deddfwriaeth berthnasol arall, gan gynnwys trwyddedau rhywogaethau gwarchodedig a thrwyddedau amgylcheddol. Mae Safon Coedwigaeth y DU (UKFS) yn datgan hynny hefyd.

3.253 Pan nad yw cais am drwydded cwmpo coed yn bodloni'r gofyniad am 'arferion coedwigaeth da' fel y'u nodir yn Safon Coedwigaeth y DU, bydd CNC yn cynghori'r ymgeisydd i ailystyried. Os bydd y cais yn parhau i fod yn annerbyniol ar ôl ei ailgyflwyno, bydd CNC yn gwrthod rhoi'r drwydded, gan nodi'r rhannau perthnasol o Safon Coedwigaeth y DU.

3.254 Llwyddir i osgoi gwrthod rhoi trwydded neu gydsyniad ar hyn o bryd drwy gytundeb anffurfiol rhwng CNC a'r ymgeisydd, fel y nodir isod, ond nid oes modd gorfodi cytundeb o'r fath yn gyfreithiol.

- 3.255 Os nad oes amodau addas ar gael, mae CNC yn rhoi llythyr cynghori gyda'r drwydded cwmpo coed sy'n nodi'r angen i gydymffurfio â deddfau eraill.
- 3.256 Mae CNC hefyd wedi datblygu cynllun rheoli coedwigoedd hirdymor gwirfoddol. Mae'n gyfrwng i ymgeiswyr ddisgrifio'u gweledigaeth, eu hamcanion rheoli a sut y byddant yn lliniaru ac yn rheoli gofynion amgylcheddol allweddol. Ond, yn gyfnewid am gael caniatâd cwmpo hirdymor, rhaid iddynt 'optio i mewn' i delerau tebyg i'r rheini sy'n bodoli yn yr Alban, gan ddefnyddio cytundeb rheoli tir a wneir o dan adran 16 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.
- 3.257 Ond gan fod cytundeb rheoli tir yn drefniant gwirfoddol rhwng y partïon, a chan ei fod yn gallu bod yn gostus i'w lunio, nid yw'n ymarferol ei gymhwyso i'r drefn trwyddedu cwmpo coed gyfan.
- 3.258 Mae effaith gronnu cwmpo coed ar gynefin yn bwysig o safbwynt gwytnwch poblogaethau bywyd gwyllt, ac mae'n berthnasol i ddyletswydd CNC o dan adran 6 o Ddeddf Amgylchedd (Cymru) 2016 "i geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth ... [a] hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau..." i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaethau hynny'n briodol.
- 3.259 Mae ystyried y ddyletswydd hon eisoes yn rhan o'r drefn trwyddedu cwmpo coed. Mae CNC yn ystyried anghenion rhywogaethau o ran trwyddedau sydd eisoes wedi'u rhoi a cheisiadau am drwyddedau cwmpo coed newydd, yn ogystal â'i Gynlluniau Adnoddau Coedwigoedd ei hun. Mae'n gwneud hyn ar sail arolygon o safleoedd bywyd gwyllt a gynhelir gan ymgeiswyr ac CNC, ynghyd â data monitro a data sy'n dod i law drwy Ganolfannau Cofnodion Lleol.
- 3.260 Er bod hyn yn ymwneud â phroses fewnol CNC, gallai'r pŵer i atodi amodau amgylcheddol at drwyddedau cwmpo coed gryfhau'r mesurau i amddiffyn cynefin lle y tybir bod angen gwneud hynny.
- 3.261 Mae Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 yn diogelu amrywiaeth o fywyd gwyllt a'u cynefinoedd. Mae adran 10(3)(c) yn eithrio gweithred rhag bod yn anghyfreithlon os yw'n ganlyniad gweithred gyfreithlon ac na ellir yn rhesymol fod wedi ei hosgoi. Gall y cyfyngiadau ar yr amodau y gellir eu hatodi at drwydded cwmpo coed beri iddi fod yn anodd amddiffyn rhai

elfennau o fywyd gwyllt, o ystyried yr eithriad uchod, er nad yw hyn yn effeithio ar rywogaethau a warchodir gan Ewrop nac adar Atodlen 1.

### ***Diwygio/atal dros dro/dirymu trwyddedau***

3.262 Ar hyn o bryd, nid oes pwerau gan CNC i ddiwygio trwydded cwmpo coed, ei hatal dros dro na'i dirymu.

3.263 Os bydd perchennog coetir yn newid, mae'r drwydded cwmpo coed yn trosglwyddo i'r perchennog newydd (er na roddir mohoni yn y Gofrestrfa Tir). Ni ellir caniatáu newid amcanion y drwydded, e.e. i ailstocio â rhywogaeth wahanol. Er y gellir gwneud hyn drwy gytundeb anffurfiol rhwng CNC a'r perchennog, dim ond yr amodau a nodir ar y drwydded wreiddiol y gellir eu gorfodi os cânt eu torri.

3.264 Nid oes unrhyw bwerau i atal trwydded cwmpo coed dros dro, na'i dirymu, os caiff deddfwriaeth amgylcheddol arall ei thorri mewn ffordd sy'n arwain at ddifrod amgylcheddol, e.e. llygru dŵr, neu pan na chafodd presenoldeb rhywogaethau a warchodir ei hystyried wrth roi trwydded cwmpo coed.

### ***Llywodraethau datganoledig eraill***

3.265 Mae'r Alban a Gogledd Iwerddon wedi disodli Deddf Coedwigaeth 1967 â'u deddfwriaeth eu hunain sy'n golygu eu bod yn gallu atodi amodau at drwyddedau cwmpo coed. Mae deddfwriaeth yr Alban hefyd yn cynnwys pwerau i ddiwygio/atal/dirymu trwyddedau sydd eisoes wedi'u rhoi.

### ***Cynyddu'r gosb am gwmpo coed heb drwydded***

3.266 Yn Neddf Coedwigaeth 1967, nodir y dirwyon am beidio â chydymffurfio â hysbysiad gorfodi a all gynnwys peidio â chydymffurfio ag amodau trwydded cwmpo coed, yn adran 24, ac maent yn ddirwyon "diderfyn" Lefel 5. Ond mae adran 17, sy'n ymdrin â chwmpo coed yn anghyfreithlon, yn cynnwys dirwy lefel 4 (£2500). Mae hyn yn golygu bod person sy'n cwmpo coed yn anghyfreithlon yn gallu cael llai o ddirwy na rhywun sy'n torri amodau trwydded cwmpo coed. Cafodd y terfynau ar y dirwyon hyn eu dileu yn Lloegr gan Atodlen 16, paragraff 2, o Ddeddf yr Amgylchedd 2021.



## ***Diben y ddeddfwriaeth***

3.267 Byddai'r ddau bŵer a ganlyn yn berthnasol i bob cais am drwydded cwmpo coed yng Nghymru.

## ***Pŵer i atodi amodau***

- 3.268 Rydym am ddiwygio Deddf Coedwigaeth 1967 i roi pŵer i CNC allu atodi amodau "amgylcheddol" at drwyddedau cwmpo coed er mwyn atal gwaith cwmpo coed sy'n mynd yn groes i ddeddfwriaeth amgylcheddol arall. Mae hyn yn ychwanegol at yr amodau presennol a nodir ar hyn o bryd yn Neddf Coedwigaeth 1967.
- 3.269 Defnyddir yr amodau amgylcheddol hyn pan fydd Tîm Trwyddedu CNC o'r farn bod angen cynnwys amodau i warchod rhywogaeth neu gynefin penodol neu os bydd pryderon amgylcheddol neu sensitifeddau eraill wedi dod i'r amlwg yn ystod ymgynghoriad o fewn y broses ymgeisio.
- 3.270 Ychwanegir yr amodau newydd hyn pan fydd hynny'n briodol ac yn gymesur â'r gweithgaredd y gwneir cais i'w wneud, a byddant yn cael eu geirio mewn ffordd a fydd yn sicrhau eu bod yn berthnasol a bod modd eu gorfodi. Cânt eu cymhwyso yn unol ag Egwyddorion Rheoleiddio CNC, Cod y Rheoleiddwyr ac egwyddorion y gyfraith gyhoeddus. Ni chafodd amodau eu llunio yn unol â'r geiriad cyfreithiol angenrheidiol hyd yma, ond ceir enghreifftiau o'r *math* o amodau y gellir eu defnyddio yn Nhabl 1.
- 3.271 Byddai'r pŵer hwn yn helpu i fynd i'r afael â'r bwlch rhwng trwydded cwmpo coed a'i heffaith ar ddeddfwriaeth amgylcheddol arall, fel Rheoliadau Cynefinoedd 2017. Byddai hefyd yn helpu CNC i fodloni ei ddyletswydd gyfreithiol (o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 o ran Rheoli Adnoddau Naturiol yn Gynaliadwy (SMNR)) a dyletswydd adran 6 o'r Ddeddf honno.
- 3.272 Byddai'r pŵer hefyd yn golygu bod y gwaith o orfodi'r amodau amgylcheddol hyn yn dod o dan bwerau Deddf Coedwigaeth 1967 ac yn rhan o swyddogaethau CNC fel yr awdurdod coedwigaeth priodol yng Nghymru.
- 3.273 Mae'r Alban a Gogledd Iwerddon wedi cael pwerau tebyg. Mae strategaeth England Trees yn esbonio yr ystyrir rhoi dyletswyddau a phwerau statudol

newydd i'r Comisiwn Coedwigaeth er mwyn adlewyrchu gwerth cymdeithasol ac amgylcheddol coetiroedd yn well.

### ***Pŵer i ddiwygio/atal dros dro/dirymu trwyddedau***

- 3.274 Rydym am ddiwygio Deddf Coedwigaeth 1967 i gael pwerau a fydd yn galluogi CNC i ddiwygio, i atal dros dro neu i ddirymu trwydded cwmpo coed ar ôl ei rhoi.
- 3.275 Bydd y gallu i ddiwygio trwydded cwmpo coed drwy gytundeb â deiliad y drwydded yn helpu i fynd i'r afael â sefyllfa lle mae'r amcanion wedi newid neu lle mae gwybodaeth ychwanegol wedi dod i'r amlwg ers rhoi'r drwydded. Mae'r dull o ddod i gytundeb â deiliad trwydded yn adlewyrchu'r dull a ddefnyddir yn yr Alban o dan Ddeddf Coedwigaeth a Rheoli Tir (Yr Alban) 2018.
- 3.276 Bydd y newidiadau arfaethedig i Ddeddf Coedwigaeth 1967 yn caniatáu diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed sydd eisoes wedi'u rhoi pan na chydymffurfiwyd ag amodau amgylcheddol neu lle mae trwydded a roddwyd eisoes yn debygol o achosi niwed amgylcheddol, e.e. pan fo sensitifedd newydd wedi dod i'r amlwg yn annisgwyl.
- 3.277 Bydd y newidiadau arfaethedig i Ddeddf Coedwigaeth 1967 yn galluogi CNC i gymryd nifer o gamau drwy roi hysbysiad, gan gynnwys amrywio amodau amgylcheddol trwydded, diwygio'r drwydded ei hun, pennu camau unioni, neu atal y drwydded dros dro neu'i dirymu.
- 3.278 Bydd y diwygiadau arfaethedig hefyd yn caniatáu i hysbysiadau i ddiwygio, i atal neu i ddirymu trwydded cwmpo coed gael effaith ar unwaith os bydd CNC yn ystyried bod hyn yn angenrheidiol oherwydd risg ar fin digwydd ddirifol o niwed amgylcheddol ("amgylchiadau brys").
- 3.279 Mae'r diwygiadau hefyd yn cynnwys darpariaeth sy'n nodi'r drefn i'w dilyn pan gaiff hysbysiad ei roi o dan y pwerau newydd neu pan gaiff trwydded cwmpo coed ei ddiwygio drwy gytundeb, a bod y drwydded honno'n ymwneud â choed sy'n destun Gorchymyn Cadw Coed (TPO).
- 3.280 Mae atal trwydded dros dro, neu'i dirymu, yn cael eu hystyried yn ganlyniadau eithafol ac ni wneir hynny ond mewn amgylchiadau eithriadol pan na fyddai diwygio'r amodau neu'r drwydded yn mynd i'r afael â'r broblem neu

os na ellir dod i gytundeb. I gydnabod hyn, mae'r diwygiadau arfaethedig hefyd yn cynnwys darpariaeth i sicrhau bod modd dod â chyfnod lle mae trwydded wedi'i hatal dros dro i ben yn gynnar pan fo hynny'n briodol.

- 3.281 Fel rhan o'r pwerau newydd, mae'r diwygiadau arfaethedig hefyd yn cyflwyno trosedd newydd sy'n galluogi CNC i gymryd camau gorfodi pan nad yw'r camau a bennwyd mewn hysbysiad a roddwyd yn sgil torri amodau wedi eu cymryd. Gwneir darpariaeth pan fydd tir wedi newid dwylo i sicrhau bod y perchennog newydd yn cael gwybod am y camau i'w cymryd, a'i fod wedi cael cyfle i gymryd y camau hynny, cyn bod modd cymryd camau gorfodi troseddol yn ei erbyn am beidio â chymryd y camau hynny o dan y drosedd newydd.
- 3.282 Nid oes terfyn ar lefel y ddirwy, yn unol â'r ddirwy bresennol yn Neddf Coedwigaeth 1967 am beidio â chydymffurfio â hysbysiad. Mae'r diwygiadau arfaethedig hefyd yn galluogi CNC i fynd ar dir a chymryd y camau a nodir mewn hysbysiad na chydymffurfiwyd â nhw, ac adennill y costau hynny oddi wrth y perchennog. Bydd hyn yn sicrhau bod modd cymryd camau lle bo angen i leihau'r niwed amgylcheddol a achosir pan na fydd y perchennog wedi cymryd y camau gofynnol yn ystod y cyfnod a nodir yn yr hysbysiad.
- 3.283 Mae'r diwygiadau arfaethedig i Ddeddf Coedwigaeth 1967 yn nodi darpariaeth i sicrhau bod gan y person cywir sail i apelio yn erbyn yr hysbysuadau gwahanol sy'n ymwneud â diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwydded yn sgil y pwerau newydd.
- 3.284 Mae'r diwygiadau i Ddeddf Coedwigaeth 1967 hefyd yn caniatáu digollediad am ddibrisiant yng ngwerth pren o ganlyniad i roi hysbysiad. Bydd ar gael pan gaiff trwydded ei dirymu neu ei diwygio oherwydd niwed amgylcheddol sy'n digwydd heb fod unrhyw fai ar ddeiliad y drwydded. Mae hyn yn adlewyrchu'r ddarpariaeth ddigolledu a geir eisoes yn Neddf Coedwigaeth 1967 am wrthod rhoi trwydded cwmpo coed. Ceir darpariaeth hefyd er mwyn gallu digolledu'r person cywir pan gaiff hysbysiad i ddiwygio, i atal dros dro neu i ddirymu trwydded ei ganslo'n ddiweddarach o ganlyniad i apêl lwyddiannus. Gallai'r digollediad gynnwys gwerth y dibrisiant yn y pren a/neu gostau rhesymol yr aethpwyd iddynt, gan ddibynnu ar y math o hysbysiad a ganslwyd.
- 3.285 Hyd yma, ni chafodd unrhyw dâl digolledu ei dalu o dan y ddarpariaeth bresennol yn Neddf Coedwigaeth 1967.

3.286 Yn unol ag egwyddorion y Gyfraith Gyhoeddus a'i Egwyddorion Rheoleiddio ei hun, bydd CNC yn gweithio gyda deiliaid trwyddedau cwmpo coed i gytuno ar waith lliniaru neu waith adfer drwy ddiwygio trwyddedau, yn hytrach na'u hatal neu'u dirymu, lle bynnag y bo modd.

### ***Cynyddu'r gosb am gwmpo coed heb drwydded***

3.287 Bydd y diwygiadau arfaethedig yn newid y gosb yn adran 17 o Ddeddf Coedwigaeth 1967 am gwmpo coed heb drwydded i ddirwy ddiderfyn. Mae hyn yn berthnasol i'r pwerau i ddiwygio/atal dros dro/dirymu trwydded a ddisgrifir uchod. Os torrir amodau sy'n ymwneud â chwmpo coed, byddant yn cael eu gorfodi yn y pen draw fel trosedd o dan adran 17. Bydd hyn yn cynnwys peidio â chydymffurfio â hysbysiad i atal trwydded dros dro neu'i dirymu. Bydd peidio â chydymffurfio â gofyniad i gymryd "camau" (e.e. gwaith adfer) mewn hysbysiad yn cael ei drin o dan y drosedd newydd yn adran 24C.

3.288 Lefel 4, neu £2500, yw lefel y ddirwy o dan adran 17 ar hyn o bryd. Mae hyn yn is na'r ddirwy ddiderfyn bresennol yn adran 24 a'r drosedd newydd yn adran 24C. O adael dirwy adran 17 ar ei lefel bresennol, mae perygl y gallai danseilio effeithiolrwydd y pwerau newydd. Bydd cynyddu dirwy adran 17 i ddirwy ddiderfyn yn unioni'r anghysondeb rhwng y ddirwy ddiderfyn am beidio â chydymffurfio â hysbysiad adran 24 a'r ddirwy gyfyngedig bresennol am gwmpo coed yn anghyfreithlon yn adran 17. Bydd hyn yn rhoi mwy o hyblygrwydd i'r llysoedd ynghylch maint y ddirwy yn achos digwyddiad mawr.

### ***Yr effaith y bwriedir i'r pwerau ei chael***

3.289 Gofynnir am y pŵer i atodi amodau ac i ddiwygio/atal dros dro/dirymu trwyddedau cwmpo coed sydd eisoes wedi'u rhoi i atal gwaith cwmpo coed a fyddai'n mynd yn groes i ddeddfwriaeth amgylcheddol arall. Prif effaith hynny fyddai diogelu bywyd gwyllt ac amddiffyn yr amgylchedd rhag niwed, er y gallai fod rhesymau eraill hefyd dros ddiwygio trwyddedau cwmpo coed, fel newid o ran amcanion y perchennog.

3.290 Mae hefyd yn sicrhau bod modd gorfodi amodau "amgylcheddol" o'r fath o dan Ddeddf Coedwigaeth 1967, yn helpu i alinio Deddf Coedwigaeth 1967 â deddfwriaeth amgylcheddol arall, megis Rheoliadau Cynefinoedd 2017, ac yn

galluogi CNC i fodloni ei ddyletswydd i reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy (SMNR) a'i ddyletswydd o dan adran 6 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.

- 3.291 Bydd cynyddu'r ddirwy gysylltiedig yn adran 17 i ddirwy ddiderfyn yn unioni'r anghysondeb presennol rhwng rhannau gwahanol ond cysylltiedig o Ddeddf Coedwigaeth 1967. Bydd hefyd yn anogaeth gryfach dros beidio â chwmpo coed yn anghyfreithlon, gan roi hyblygrwydd i'r llysoedd bennu dirwyon uwch os yw hynny'n briodol.
- 3.292 Ymhlith rhesymau eraill y mae'r awydd i wneud y drefn trwyddedu coedwigaeth yn gyson â systemau rheoleiddio eraill CNC. Mae hyn yn berthnasol i'r pŵer i ddiwygio, i atal dros dro ac i ddirymu, yn ogystal ag i'r pŵer i atodi amodau at drwyddedau cwmpo coed.

### ***Pa mor aml y caiff y pwerau eu defnyddio***

#### ***Amodau amgylcheddol***

- 3.293 Byddai cynnwys amodau generig neu sylfaenol i amddiffyn yr amgylchedd ehangach, er enghraifft, i atal llygredd, yn gwella'r rhan fwyaf o drwyddedau cwmpo coed. Mae eisoes yn ofynnol i'r sector coedwigaeth gydymffurfio â deddfwriaeth amgylcheddol arall, ond bydd hyn yn ffurfioli cydymffurfiaeth o fewn y drefn drwyddedu ar gyfer cwmpo coed.
- 3.294 Ni ddylai atodi amodau o'r fath olygu mwy o faich gan mai dyma sut y dylai'r sector coedwigaeth fod yn gweithio eisoes i gydymffurfio â'r gyfraith.
- 3.295 Amcangyfrifir y gallai fod angen atodi amodau pellach at 31% o drwyddedau, oherwydd ffactorau safle-benodol, fel effaith llwybrau i safleoedd dynodedig. Gallai'r amodau ar gyfer y nodweddion sensitif mwyaf cyffredin fod yn rhai generig. Efallai y bydd angen amodau mwy pwrpasol ar 4% arall os oes nodwedd arbennig o sensitif ar y safle neu lle ceir nifer o nodweddion sensitif yn yr un man.
- 3.296 Mae'r tair lefel neu "haen" hyn yn golygu y gellir cymhwyso amodau yn ôl yr angen o ran nodweddion sensitif a'r risg bosibl o niweidio'r amgylchedd.
- 3.297 Bydd CNC yn atodi'r amodau hyn at drwyddedau cwmpo coed pan fyddant yn briodol ac yn gymesur â'r gweithgaredd y gwneir cais i'w wneud, a byddant

yn cael eu geirio mewn ffordd sy'n sicrhau eu bod yn berthnasol a bod modd eu gorfodi. Cânt eu cymhwyso yn unol â Diben Cyffredinol CNC o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a'i ddyletswydd cydbwyso o dan Ddeddf Coedwigaeth 1967, ynghyd ag Egwyddorion Rheoleiddio CNC, Cod y Rheoleiddwyr ac egwyddorion y gyfraith gyhoeddus.

### ***Pwerau i ddiwygio/atal dros dro/dirymu trwyddedau***

- 3.298 Bydd y modd y defnyddir pwerau i ddiwygio trwyddedau cwmpo coed lle ceir cytundeb ar y ddwy ochr yn amrywio yn ôl yr angen, naill ai gan CNC neu'r sector coedwigaeth. Os bydd niwed amgylcheddol wedi digwydd yn sgil torri amod amgylcheddol neu ar ôl i nodwedd sensitif annisgwyl ddod i'r amlwg ar ôl rhoi trwydded, bydd y pwerau newydd yn caniatáu i CNC roi hysbysiad i ddiwygio'r drwydded i fynd i'r afael â'r niwed a wnaed, neu i atal y drwydded dros dro neu'i dirymu. Mae atal trwydded dros dro, neu'i dirymu yn y pen draw, yn cael ei ystyried yn ganlyniad eithafol gan y byddai'r costau i'r sector preifat yn debygol o fod yn uchel, gan ddibynnu ar natur y safle a'r contract cyflenwi pren.
- 3.299 Am y rheswm hwn, bwriedir defnyddio'r pwerau hyn o dan amgylchiadau prin pan na fydd diwygio amodau'r drwydded neu'r drwydded ei hun yn unioni'r mater, neu pan na ellir cytuno. Ym mhob achos, yn unol ag Egwyddorion Rheoleiddio CNC, bydd CNC yn gweithio gyda deiliaid trwyddedau cwmpo coed i gytuno ar waith lliniaru neu waith adfer drwy ddiwygio trwyddedau er mwyn osgoi atal trwyddedau dros dro neu'u dirymu.

### ***Cyffredinol***

- 3.300 Y bwriad yw defnyddio'r pwerau hyn pan fo angen clir i wneud hynny, yn enwedig o dan reoliad 63 o Reoliadau Gwarchod Cynefinoedd a Rhywogaethau 2017 a rheoliadau amgylcheddol eraill.
- 3.301 Bydd gofyn cyfiawnhau defnyddio'r pwerau hyn, a bydd angen gwneud hynny yn gymesur ac yn briodol yn unol ag egwyddorion rheoleiddio CNC a'i ddyletswydd cydbwyso yn adran 1(3)(a) o Ddeddf Coedwigaeth 1967. Hefyd bydd angen ystyried yr amgylchiadau lle gallai CNC wrthod cais i ddiwygio trwydded.

- 3.302 O orddefnyddio'r amodau hyn y tu hwnt i ddyletswydd cydbwysu CNC, mae perygl y gallai trwyddedau cwmpo coed fod yn rhy feichus i'w gweithredu'n ymarferol ac yn ariannol, a gallai hynny effeithio ar waith rheoli coetiroedd.
- 3.303 Gan fod perchnogion preifat yn aml yn defnyddio'u hincwm i ariannu gwaith rheoli coetiroedd, gallai cynyddu baich ariannol cydymffurfio fod yn ddigon o rwystr rhag rheoli coetiroedd, a gallai arwain at golli'r ecosystem gysylltiedig neu fuddion cynhyrchu pren.
- 3.304 Gellir osgoi hynny drwy ddefnyddio'r pwerau yn unol â Diben Cyffredinol CNC o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a'i ddyletswydd cydbwysu o dan Ddeddf Coedwigaeth 1967, ynghyd â'r gofyniad i weithredu yn unol â'r Gyfraith Gyhoeddus, Cod y Rheoleiddwyr a'i Egwyddorion Rheoleiddio ei hun. Bydd hefyd yn sicrhau bod y pwerau'n cael eu defnyddio'n gymesur a bod cyfiawnhad dros wneud hynny. Bydd hyd a lled y darpariaethau apelio a digolledu hefyd yn diogelu rhag i CNC roi hysbysiadau nad ydynt yn gymesur.

### ***Dim defnydd ôl-weithredol***

- 3.305 Y bwriad yw defnyddio'r pwerau hyn ar gyfer trwyddedau cwmpo coed a roddir wedi i'r ddarpariaeth hon ddod i rym. Gan fod gan drwyddedau "oes" o ddwy flynedd, nid ystyrir bod angen cael pwerau ôl-weithredol i ddiwygio/atodi amodau neu i atal neu ddirymu trwyddedau a roddwyd eisoes.

### ***Effeithiau anfwriadol***

- 3.306 Gallai fod goblygiadau masnachol i'r sector coedwigaeth preifat ac i CNC o ganlyniad i atal neu ddirymu trwydded ar ôl iddi gael ei rhoi. Fodd bynnag, fel yn yr Alban, ni fydd hyn ond yn gymwys pan fernir nad yw diwygio'r drwydded yn ddigon i leihau neu i rwystro niwed amgylcheddol neu os ceir achos arall o dorri amodau neu ddeddfwriaeth. Bydd yr hawl i apelio a'r posibilrwydd o orfod digolledu deiliad trwydded os bydd apêl yn llwyddiannus yn atal CNC rhag gordefnyddio'r pwerau i ddiwygio, atal neu ddirymu trwyddedau.
- 3.307 Ceir cryn bryder yn y sector coedwigaeth y bydd rhoi pŵer cyffredinol i CNC atodi amodau at drwyddedau cwmpo coed yn arwain at ledu'i genhadaeth dros amser, drwy iddo atodi mwy a mwy o amodau at drwyddedau a defnyddio pwerau i ddiwygio/atal/dirymu trwyddedau sydd eisoes wedi'u rhoi.

3.308 Byddai hyn yn niweidiol i weithrediad y sector ac i amcan Llywodraeth Cymru o ddod â mwy o goetiroedd o dan reolaeth, ac rydym am osgoi hyn. Mae Deddf Coedwigaeth 1967 eisoes yn cynnwys darpariaethau i alluogi deiliad trwydded cwmpo coed i apelio yn erbyn amodau. Fel y nodir uchod, rhaid i'r amodau a atodir gan CNC gydymffurfio ag egwyddorion y Gyfraith Gyhoeddus, Cod y Rheoleiddwyr ac Egwyddorion Rheoleiddio CNC, ynghyd â'i Ddiben Cyffredinol o dan Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016 a'i ddyletswydd cydbwysu o dan Ddeddf Coedwigaeth 1967 a fydd yn sicrhau nad yw'n gwneud hynny.

3.309 Cynigir bod canllawiau clir i ymgeiswyr yn cael eu cyhoeddi gyda'r pwerau hyn er mwyn i ymgeiswyr a deiliaid trwyddedau ddeall yn union pa bryd y bydd y pwerau hyn yn cael eu defnyddio a'r hyn sy'n ofynnol. Y nod yw gallu gweithredu'n effeithlon ac yn gynaliadwy o fewn y gyfraith, gan osgoi dirwyon, cosbau, euogfarnau troseddol posibl, a chyhoeddusrwydd andwyol, er mwyn elwa ar drwydded gymdeithasol. Mae Llywodraeth Cymru wedi darparu canllawiau anstatudol, "Diwygio Deddf Coedwigaeth 1967: Egwyddorion Gweithredu", i CNC er mwyn iddo seilio'i ganllawiau i ymgeiswyr arnynt. Cafodd y canllawiau hyn, a'r papur lefel uchel, "Diwygio Deddf Coedwigaeth 1967: dulliau gweithredu Cyfoeth Naturiol Cymru", sy'n esbonio sut y bydd CNC yn defnyddio'r pwerau hyn, eu darparu fel dogfennau ategol i'r Ddeddf hon.



**Tabl 1** System haenau o amodau ac enghreifftiau o fathau o amodau.

\*Pwysig. Nid yw'r amodau eu hunain wedi'u datblygu eto a bydd angen eu hystyried yn ofalus, ynghyd â'r geiriad cyfreithiol angenrheidiol.

Haen	Amod	Rheswm	Enghraifft o fath o amod *
1 – Y rhan fwyaf o drwyddedau	e.e. Atal llygredd	Lleihau'r risg o ddigwyddiadau llygru, a sicrhau bod yr Awdurdod Trwyddedu yn cael gwybod amdanynt yn brydlon, er mwyn iddo allu cymryd y camau priodol.	Enghraifft wedi'i chodi o drwydded forol:- Atal llygredd – Rhaid i Ddeiliad y Drwydded gadw at yr arferion atal llygredd gorau. Rhaid rhoi gwybod i'r Awdurdod Trwyddedu am unrhyw achos o lygredd cyn gynted â phosibl drwy ffonio 0300 065 3000.
2 - Amodau cyffredinol ar gyfer themâu sy'n codi dro ar ôl tro e.e. Nodweddion ACA	e.e. mae dyfrgwn yn nodwedd ddynodedig o ACA: Aseiad Rheoliadau Cynefinoedd. Mae'n bosibl y gellir cytuno ar amod generig ar gyfer hyn.	Gofyniad i gynnal Aseiad Rheoliadau Cynefinoedd (HRA)	Enghraifft o nodyn cynghori ar drwydded cwmpo coed: -  Gall teneuo a llwrgwmpo ddifrodi neu ddinistrio safleoedd gorffwys a gwalau dyfrgwn.  <u>CYNAEAFU</u>  Llwrgwmpo <ul style="list-style-type: none"> <li>• Cyfyngu ar llwrgwmpo mewn parthau glannau afon i gynnal gorchudd coetir.</li> <li>• Cynnal pentyrrau tocion a pheidio â tharfu arnynt.</li> <li>• Osgoi cwmpo coed o fewn 30m i wâl dyfrgwn neu 100 – 200m i safle magu.</li> </ul>
3 - Amodau penodol – 4%	e.e. llawer o nodweddion sensitif mewn un lle	Llwybrau effeithiau at nifer o nodweddion sensitif	Amod pwrpasol e.e. osgoi'r tymor nythu/magu hollbwysig

## Rhan 5 – BYWYD GWYLLT

### ***Cyd-destun***

3.310 Bydd y Ddeddf yn creu troseddau newydd o dan Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981. Bydd person sy'n defnyddio magl i ddal anifail gwyllt yn cyflawni trosedd. Bydd person sy'n defnyddio trap glud i ddal anifail asgwrn cefn yn cyflawni trosedd. O gael collfarn ddiannod, gall rhywun sy'n euog o droseidd gael ei garcharu am gyfnod na fydd yn fwy na chwe mis neu gael dirwy ddiderfyn – sy'n gyson â Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981.

3.311 Mae defnyddio maglau i ddal cadnoid a chwingod a defnyddio trapiau glud i ddal cnofilod ill dau yn sbarduno safbwyntiau cryf ac yn ennyn llawer o ddiddordeb cyhoeddus a gwleidyddol.

### ***Maglau***

---

3.312 Gellir prynu maglau dirwyn mewn amrywiaeth o siopau ac ar-lein. Y cyfan yw magl mewn gwirionedd yw dolen wedi'i hangori wedi'i gwneud o gebl (gwifren neu ddu fel arfer). Fe'i defnyddir er mwyn dal cadnoid neu gwingod gerfydd eu gyddfau a'u cadw'n sownd nes gall y gweithredwr ddychwelyd a'u lladd. Mae ciperiaid a ffermwyr yn defnyddio'r dulliau cyfreithlon hyn o ddal a lladd anifeiliaid – cadnoid yn bennaf – sy'n cael eu hystyried yn bla am eu bod yn lladd adar hela a fagwyd i'w saethu, ac ŵyn.

3.313 Credir bod llawer o ddefnydd arnynt yng Nghymru, ond tybir bod llawer o'r amcangyfrifon yn anghywir am fod pobl yn amharod i ddweud eu bod yn eu defnyddio. Yn ôl adroddiad gan Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig (Defra)<sup>16</sup> yn 2012, roedd rhwng 17,200 a 51,600 o faglau cadnoid yn cael eu defnyddio yng Nghymru. Canfu'r un adroddiad nad yw maglau'n cael eu defnyddio i'r un graddau i ddal cwingod.

3.314 O ddadansoddi canlyniadau'r arolwg, ceir awgrym mai dim ond 115 o ddaliadau yng Nghymru sy'n defnyddio maglau cwingod, gyda chyfartaledd o 12 magl yn cael eu defnyddio ar bob daliad ar unrhyw un adeg. Weithiau defnyddir maglau i ddal cwingod am fwyd hefyd.

---

<sup>16</sup> [Defra, UK - Science Search](#)

- 3.315 Mae'n wybyddus bod maglau'n achosi dioddefaint corfforol a meddyliol i'r anifeiliaid sy'n cael eu dal ynddynt<sup>17,18</sup>, yn enwedig gan y gall anifail fod yn sownd am oriau lawer – yn gyfreithlon – neu am ddyddiau – yn anghyfreithlon<sup>19</sup>. Gall anafiadau a geir mewn magl arwain at farwolaeth araf a phoenus i'r anifail, a gall anifeiliaid eraill ymosod arno a'i ladd.
- 3.316 Pan fydd anifail yn ymladd i gael ei hun yn rhydd, gall y fagl lithro i'r corff neu i rannau ôl y corff. Gall wedyn anafu ei ddannedd a'i gorff wrth iddo geisio brathu ei hun yn rhydd.
- 3.317 Hyd yn oed os cymerir gofal o ran maint y fagl a'i lleoliad, mae maglau o'u hanfod yn anwahaniaethol ac, o'r herwydd, mae llawer o anifeiliaid nad ydynt yn cael eu targedu'n cael eu dal a'u hanafu neu hyd yn oed eu lladd. Mae hynny'n cynnwys rhywogaethau gwyllt a domestig, yn ogystal â da byw.
- 3.318 Canfu astudiaeth Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig (Defra), er bod 84 y cant o ddefnyddwyr maglau'n dweud eu bod wedi ymdrechu i osgoi dal rhywogaethau nad ydynt yn eu targedu, fod 60% wedi dal anifeiliaid nad oeddent wedi'u targedu ar ryw adeg neu'i gilydd.
- 3.319 Yn eu plith, daliwyd ysgyfarnogod, ceirw, dyfrgwn, a chŵn a chathod anwes (roedd 5 allan o'r 17 o ddefnyddwyr maglau cwingod yn yr astudiaeth wedi dal cath o leiaf unwaith). Canfu astudiaeth Defra mai'r mochyn daear oedd yr anifail nad oedd yn darged oedd yn cael ei ddal amlaf, gyda 25 y cant o weithredwyr yn dweud eu bod wedi dal moch daear yn eu maglau.

## ***Trapiau glud***

---

- 3.320 Mae trapiau glud ar gael yn rhwydd i unrhyw un eu prynu. Mae amrywiaeth eang o fanwerthwyr yn eu gwerthu a chan mai'r cyfan ydynt yw bwrdd (plastig neu gerdyn) gyda glud nad yw'n sychu arno, gellir eu gwneud gartref yn hawdd hefyd. Mae'r trapiau hyn yn cael eu defnyddio'n bennaf<sup>20</sup> i ddal cnofilod

---

<sup>17</sup> Munro, R. a Munro, H.M.C. (2008) 'Traps and Snares' in *Animal Abuse and Unlawful Killing Forensic Veterinary Pathology*. Caeredin, Elsevier Saunders

<sup>18</sup> Rochlitz, I., Pearce, G.P. a Broom, D.M. (2010) The Impact of Snares on Animal Welfare. OneKind Report on Snaring, Centre for Animal Welfare and Anthrozoology, Department of Veterinary Medicine, Cambridge University Animal Welfare Information Service.

<sup>19</sup> O dan adran 11 o Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981, mae'n anghyfreithlon peidio ag archwilio magl ar ôl ei gosod o leiaf unwaith bob 24 awr.

<sup>20</sup> Mae trapiau/byrddau glud yn cael eu defnyddio hefyd i ddal pryfed a phlâu, fel chwilod du. Ni chaiff hyn ei wahardd gan y bydd y gwaharddiad dan sylw ond yn effeithio ar anifeiliaid asgwrn cefn.

gerfydd eu coesau neu eu blew pan ddônt i gysylltiad â'r glud. Mae'r trapiau hyn yn cael eu defnyddio'n aml gan aelodau'r cyhoedd, yn ogystal â chan nifer o reolwyr pla proffesiynol.

- 3.321 Nid oes gofyn i ddefnyddiwr trap glud feddu ar unrhyw sgiliau na gwybodaeth am y rhywogaethau 'pla' y maent yn ceisio eu dal. Un o'r prif bryderon yw beth i'w wneud â'r anifail ar ôl ei ddal. Mae'n bosibl na fydd llawer o aelodau'r cyhoedd yn deall sut y mae trafod a lladd yr anifail ar ôl ei ddal (mae'n annhebygol y bydd modd rhyddhau'r anifail yn ddiogel heb greulondeb o'r trap glud i'w ryddhau rywle arall), ac mae'n bosibl felly mai'r cyfan a wneir yw taflu'r trap glud â'r anifail byw yn dal i fod yn sownd wrtho.
- 3.322 Efallai na fydd y rhan fwyaf o bobl yn deall y gallai hynny fod yn drosedd o dan Ddeddf Lles Anifeiliaid 2006. Gallai fod yn drosedd hefyd os na ydynt yn gallu lladd yr anifail heb greulondeb, a hynny am nad ydynt yn gwybod sut i wneud hynny neu am nad oes ganddynt y sgiliau i wneud hynny.
- 3.323 Yn wir, canfu pŵl piniwn YouGov<sup>21</sup> na fyddai dros hanner yr ymatebwyr yn gwybod beth i'w wneud ag anifail byw wedi'i ddal neu y byddent yn argymhell gweithred fel boddi, a fyddai'n anghyfreithlon. Dim ond 20 y cant oedd yn gwybod mai'r dull cyfreithlon a ffefrir yw taro'r anifail gydag ergyd sydyn sy'n ei ladd ar unwaith.
- 3.324 Ceir hanesion bod rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu, gan gynnwys anifeiliaid anwes fel cathod, yn cael eu dal mewn trapiau glud. Mae hyn yn awgrymu bod hynny'n arwain at anafiadau difrifol a hyd yn oed at farwolaeth. Yn wir, dyna sy'n digwydd. Ceir hanesion hefyd bod anifeiliaid targed a rhai nad ydynt yn darged sy'n cael eu dal yn cael anafiadau difrifol a phoenus, gan gynnwys datgymalu a thorri'u coesau a rhwygo'u croen. Ambell waith, bydd anifail yn ceisio cnoi drwy ei goes i'w ryddhau ei hun. Mae anifeiliaid sydd wedi'u dal yn dioddef hefyd o flinder, diffyg dŵr a newyn, a gallent foddi yn y glud neu gael eu hysglyfaethu gan anifeiliaid eraill. Rhwng 2016 a 2021 derbyniodd y Gymdeithas Frenhinol er Atal Creulondeb i Anifeiliaid (RSPCA) yn unig 270 o adroddiadau yn ymwneud â thrapiau glud, gyda saith o'r rhain yng Nghymru.

---

<sup>21</sup> Humane Society International (HSI), 2015. Inhumane, Indiscriminate, Indefensible: The case for a UK ban on rodent glue traps. Ar gael yn: <https://www.hsi.org/wp-content/uploads/assets/pdfs/hsi-glue-trap-report.pdf>

- 3.325 Roedd y ffigurau blynyddol yn sylweddol is yn ystod y pandemig, ac mae'n bwysig cydnabod y bydd y rhan fwyaf o achosion o ddiodef sy'n gysylltiedig â byrddau glud yn digwydd heb eu gweld a heb eu cofnodi.
- 3.326 Mae tri o bob pedwar digwyddiad y mae'r RSPCA yn ymateb iddo yn ymwneud â dal rhywogaeth nad yw wedi'i thargedu, gan gynnwys tylluanod ac adar gwylt eraill, gwiwerod, draenogod, a chathod anwes. Maent yn angheuol yn aml, a ffactor bwysig iawn yw bod y trapiau glud dan sylw yn cael eu gosod gan y cyhoedd/amaturiaid a chan reolwyr plâu proffesiynol.

## *Galwadau i'w gwahardd*

### **Maglau**

- 3.327 Mae llawer wedi bod yn galw am weithredu ers blynyddoedd ac mae'r galw ar gynydd. Yn 2015, arweiniodd hyn at ddatblygu Cod ar yr Arfer Orau wrth Ddefnyddio Maglau i Reoli Cadnoid<sup>22</sup> a luniwyd gan Lywodraeth Cymru ar y cyd â chynrychiolwyr nifer o randdeiliaid â diddordeb, gan gynnwys defnyddwyr maglau. Ond ni allai'r adroddiad blynyddol cyntaf i'r Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig (CCERA) ar ddefnyddio maglau yng Nghymru<sup>23</sup> gadarnhau bod defnyddwyr maglau wedi mabwysiadu'r Cod yn eang.
- 3.328 O'r herwydd, argymhellodd adroddiad Pwyllgor CCERA a gyhoeddwyd yn 2017 y dylai Llywodraeth Cymru fynd ati i baratoi deddfwriaeth ddrafft fel ei bod mewn sefyllfa i weithredu ar unwaith pe na bai'r llywodraeth, y diwydiant a rheolwyr tir gyda'i gilydd yn cyflawni uchelgeisiau'r Cod.
- 3.329 Gofynnwyd i gynrychiolwyr defnyddwyr maglau sawl gwaith am dystiolaeth ar gadw at y Cod ond ni chafwyd ymateb ganddynt yn y chwe blynedd ers cyflwyno'r Cod.
- 3.330 Dywedodd y Gynghrair yn erbyn Chwaraeon Creulon (LACS) fod pól piniwn YouGov a gomisiynwyd ganddi ym mis Ionawr 2021 wedi canfod bod 78 y cant o'r cyhoedd yng Nghymru am i'r defnydd o faglau fod yn anghyfreithlon<sup>24</sup>.

---

<sup>22</sup> [Cod ar yr arfer orau wrth ddefnyddio maglau i reoli cadnoid | LLYW.CYMRU](#)

<sup>23</sup> [cr-ld11086-w.pdf \(senedd.cymru\)](#)

<sup>24</sup> [Calls for Welsh Government to ban barbaric snares | League Against Cruel Sports](#)

- 3.331 Mae Pwyllgor Deisebau'r Senedd wedi ystyried dwy ddeiseb yn galw am wahardd maglau yng Nghymru yn y blynyddoedd diwethaf. Roedd 6,514 wedi llofnodi deiseb P-06-1159 erbyn i'r Pwyllgor Deisebau ei chau ym mis Hydref 2021<sup>25</sup>. Casglodd deiseb gynharach (P-05-715) a drefnwyd gan LACS 1,405 o lofnodion erbyn mis Tachwedd 2017 a chafodd ei chau gan y Pwyllgor Deisebau yn sgil trafodaeth ac argymhellion CCERA.
- 3.332 Yn Senedd y DU yn 2021 daeth deiseb yn galw am wahardd gwerthu, defnyddio a chynhyrchu maglau dirwyn i law gyda thros 100k o lofnodion<sup>26</sup>. Ym mis Ionawr 2022, a chyn i'r ddeiseb gau, ymatebodd Defra gan ddweud bod y Llywodraeth yn cydnabod bod rhai pobl yn ystyried maglau'n fodd creulon a diangen o ddal anifeiliaid gwyllt ac y bydd yn galw am dystiolaeth ar ddefnyddio maglau. Ychwanegodd y bydd y Llywodraeth yn sicrhau bod ganddi'r wybodaeth ddiweddaraf un ar y mater hwn, ac y bydd yr ymatebion sy'n dod i law yn gosod sail ar gyfer ei barn.<sup>27</sup>
- 3.333 Atseiniwyd yr alwad i wahardd maglau yng ngwledydd eraill Prydain Fawr. Canfu arolwg barn diweddar yn yr Alban – lle mae maglau yn cael eu rheoleiddio – fod 76 y cant o Albanwyr am wahardd maglau<sup>28</sup>. Gallai hynny fod wedi sbarduno Llywodraeth yr Alban i gyhoeddi ei hymrwymiad i gynnal adolygiad a fydd yn cynnwys gwaharddiad fel un o'r opsiynau<sup>29</sup>.

## ***Trapiau glud***

- 3.334 Mae trapiau glud yn cael eu hystyried yn greulon<sup>30,31</sup>, ac mae cymdeithasau lles anifeiliaid wedi bod yn galw ers tro am eu gwahardd. Cefnogwyd yr alwad gan aelodau Cymdeithas Filfeddygol Prydain a Chymdeithas Sŵolegol Filfeddygol Prydain sydd wedi tynnu sylw at ddulliau tebyg, megis calchu adar, sydd eisoes yn anghyfreithlon. Mae pryderon wedi'u codi nid yn unig mewn perthynas â'r anifeiliaid nad ydynt yn darged sy'n cael eu dal mewn trapiau

---

<sup>25</sup> Cafodd ei chau am fod Llywodraeth Cymru eisoes yn ystyried y pwnc.

<sup>26</sup> Mae'n golygu ei bod yn debygol o gael ei thrafod yn Nhŷ'r Cyffredin.

<sup>27</sup> <https://petition.parliament.uk/petitions/600593>

<sup>28</sup> [76% of Scots want to see a ban on the use of snares - OneKind](#)

<sup>29</sup> [Snares to trap animals could be banned due to illegal use | Scotland | The Times](#)

<sup>30</sup> Baker, S.E., Ayers, M., Beausoleil, N.J., Belmain, S.R., Berdoy, M., Buckle, A.P., Cagienard, C., Cowan, D., Fearn-Daglish, J., Goddard, P., Golledge, H.D.R., Mullineaux, E., Sharp, T., Simmons, A. a Schmolz, E. (2022) An assessment of animal welfare impacts in wild Norway rat (*Rattus norvegicus*) management. *Animal Welfare* 2022, (31) tt 51-68.

<sup>31</sup> Scottish Animal Welfare Commission: report on the use of rodent glue traps in Scotland

[www.gov.scot/publications/scottish-animal-welfare-commission-report-use-rodent-glue-traps-scotland/documents](http://www.gov.scot/publications/scottish-animal-welfare-commission-report-use-rodent-glue-traps-scotland/documents)

glud ac yn dioddef anafiadau neu farwolaeth boenus, ond hefyd â'r rhywogaethau targed. Nid yw cnofilod – y cyfeirir atynt yn aml fel 'plâu' – bob amser yn cael cynnig yr un amddiffyniad rhag poen ac anaf mewn deddfwriaeth.

- 3.335 Er bod cnofilod yn byw yn agos atom a'u bod bob amser yn peri pryder sylweddol o ran iechyd pobl, mae pob anifail yn beth byw. Am hynny, mae galwadau i sicrhau lefel isaf o ddyngarwch wrth ddelio â phroblem cnofilod wedi bod yn tyfu. Mae trapiau glud yn anghydnaws â hynny.
- 3.336 Pasiwyd deddfwriaeth i wahardd defnyddio trapiau glud yn Lloegr ym mis Ebrill 2023, er y bydd rheolwyr pla proffesiynol wedi'u heithrio. Ni chafodd union fanylion yr eithriad hwn eu cyhoeddi eto, na chwaith sut y bydd y drwydded yn gweithio. Ni ddaw i rym tan y gwanwyn 2024. Mae Llywodraeth yr Alban hefyd newydd gyhoeddi ei bwriad i gyflwyno gwaharddiad llwyr ar drapiau glud (dim eithriadau) pan ddaw cyfle deddfwriaethol. Daw hyn yn dilyn deiseb gyda thros 5,000 o lofnodion yn galw am waharddiad yn yr Alban.
- 3.337 Canfu pŵl piniwn YouGov fod 68 y cant o'r bobl a holwyd eisiau gweld trapiau glud yn cael eu gwahardd, gyda dim ond naw y cant yn gwrthwynebu<sup>32</sup>. Mae deiseb ar wefan Change.org wedi denu dros 75,000 o lofnodion<sup>33</sup>. Cafodd deiseb arall a gyflwynwyd i Senedd Cymru yn 2021 ei gwrthod ar sail weithdrefnol am iddi ddod i law ar ôl i Lywodraeth Cymru gyhoeddi ei bwriad i gyflwyno deddfwriaeth i'w gwahardd.

---

<sup>32</sup> Humane Society International (HSI), 2015. Inhumane, Indiscriminate, Indefensible: The case for a UK ban on rodent glue traps. Ar gael yn: <https://www.hsi.org/wp-content/uploads/assets/pdfs/hsi-glue-trap-report.pdf>

<sup>33</sup> <https://www.change.org/p/the-department-for-environment-food-and-rural-affairs-defra-ban-cruel-glue-traps-in-the-uk>

## Rhan 6 – CYFFREDINOL

### ***Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael:***

3.338 Mae'r Ddeddf yn diffinio'r termau "amaethyddiaeth" a "gweithgareddau ategol". Maent yn gysyniadau canolog yng nghyd-destun y Ddeddf. Diffinnir y termau hyn, at ddibenion y Ddeddf, yn adrannau 51 a 52. Mae'r diffiniadau'n adlewyrchu hyd a lled gweithgareddau ffermio yng Nghymru, gan gynnwys gweithgareddau ffermio traddodiadol a modern, gan sicrhau ar yr un pryd bod y sector yn parhau i arloesi gydag anogaeth a chefnogaeth Gweinidogion Cymru. Mae'r diffiniadau'n ceisio cyfleu'r ystod o arferion arloesol a ddefnyddir yng Nghymru ar hyn o bryd, yn ogystal ag edrych ymlaen at gamau y gall fod angen i'r diwydiant eu cymryd wrth iddo addasu i'r heriau sydd o'n blaenau.

### ***Ystyr "amaethyddiaeth" a chyfeiriadau cysylltiedig:***

---

3.339 Mae'r diffiniad o "amaethyddiaeth" yn cynnwys yr ystod o weithgareddau amaethyddol y gallai Gweinidogion Cymru fod eisiau eu cefnogi, yn unol â'u pŵer i ddarparu cymorth. Mae hefyd wedi'i lunio yng nghyd-destun y ddyletswydd i Reoli Tir yn Gynaliadwy a'r swyddogaethau cyfatebol o fewn y Ddeddf.

3.340 Mae'r diffiniad hefyd yn cwmpasu arferion a dulliau ffermio mwy modern, sy'n dangos bod ffermio'n esblygu'n gyson i adlewyrchu, nid yn unig hinsawdd a thirwedd sy'n newid, ond hefyd ddatblygiadau yn y dechnoleg sy'n cynnal amaethyddiaeth, megis amaethyddiaeth mewn amgylchedd a reolir. O ganlyniad, mae'r diffiniad yn cynnwys ystod eang o'r hyn y gellir eu hystyried yn ddulliau ffermio traddodiadol, yn ogystal â gweithgareddau ffermio newydd. Mae'r gweithgareddau hyn yn caniatáu i'r sector fod yn gynaliadwy, yn ystwyth ac yn arloesol o ran ei gyfraniad at gyflawni'r amcanion SLM.

3.341 Mae'r rhestr isod yn ehangu ar wahanol rannau'r diffiniad:

- a) Rheoli a thrin gerddi, gan gynnwys garddwriaeth addurnol a gerddi marchnad (fel mathau ar arddwriaeth).



- b) Ffermio cnydau âr i gynhyrchu bwyd neu nwyddau amaethyddol, gan gynnwys defnyddio cnydau ar gyfer bio-ynni.
  - c) Cadw a bridio da byw i gynhyrchu bwyd, diod, olewau, ffibrau neu ledr neu i bori tir.
  - d) Cadw anifeiliaid godro i gynhyrchu cynhyrchion llaeth.
  - e) Amaethyddiaeth mewn amgylchedd a reolir, sef tyfu planhigion mewn ecosystem gaeedig lle mae newidynnau amgylcheddol yn cael eu rheoli. Mae hyn yn amrywio o ddefnyddio polytwnelau i ddulliau ffermio fertigol.
- 3.342 Cyflwynwyd gwelliant gan y llywodraeth i gynnwys cyfeiriad at 'fusnesau amaethyddol' yn adran 51(3) o'r Ddeddf. Mae'r gwelliant hwn yn nodi'n glir bod angen dehongli cyfeiriadau yn y Ddeddf at 'fusnesau amaethyddol' yn unol â diffiniad 'amaethyddiaeth' yn adran 51(1). Wrth ystyried a yw busnes penodol yn fusnes amaethyddol, bydd angen ystyried natur y busnes penodol ochr yn ochr â'r diffiniad o amaethyddiaeth.

### ***Ystyr "gweithgaredd ategol"***

---

- 3.343 Diffinnir "gweithgaredd ategol" yn adran 52 o'r Ddeddf. Mae gweithgareddau ategol yn berthnasol yng nghyd-destun y ddyletswydd SLM, gan fod y ddyletswydd yn ymwneud (ymysg pethau eraill) ag arfer rhai o swyddogaethau penodol Gweinidogion Cymru mewn perthynas â gweithgareddau ategol. Mae diffiniad "gweithgaredd ategol" yn adlewyrchu cwmpas y sector ochr yn ochr â'i weithgareddau craidd o gynhyrchu bwyd a nwyddau eraill ar dir amaethyddol. Disgrifir pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth mewn cysylltiad â gweithgareddau ategol yn yr adran am y pŵer i ddarparu cymorth.
- 3.344 Mae'r diffiniad o "weithgaredd ategol" yn cael ei rannu'n weithredoedd amgylcheddol ac yn weithredoedd busnes, ac mae'n golygu:
- a) gweithredu ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth mewn ffordd sy'n cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau, yn lliniaru'r newid yn yr hinsawdd ac addasu iddo, ac yn creu a rheoli cynefinoedd.
  - b) gwerthu, marchnata, paratoi, pecynnu, prosesu neu ddsbarthu cynhyrchion sy'n deillio o amaethyddiaeth.

- 3.345 Mae'r gweithredoedd amgylcheddol sy'n rhan o'r diffiniad o "weithgaredd ategol" yn cynnwys y camau y gellir eu cymryd i helpu i gyflawni amcanion SLM ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth. Er nad yw'r camau hyn o reidrwydd yn cynhyrchu cynhyrchion amaethyddol eu hunain, maent yn cwmpasu llawer o'r camau ehangach y mae llawer o ffermwyr Cymru eisoes yn eu cymryd. Gallai enghreifftiau gynnwys dulliau naturiol o amddiffyn rhag llifogydd, cynlluniau rheoli ynni, a chreu ecosystemau fel banciau chwilod.
- 3.346 Mae'r gweithredoedd busnes sy'n rhan o'r diffiniad yn cynnwys y gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth ehangach, a gall gynnwys gweithgareddau nad ydynt yn digwydd ar dir amaethyddol, er enghraifft, pecynnu bwyd, marchnata cynhyrchion, neu ladd-dai. Drwy gynnwys y camau hyn o fewn y diffiniad o "weithgaredd ategol", gellir darparu cymorth a chyflawni gweithredoedd sydd o fudd i'r sector cyfan ac sy'n caniatáu dulliau arloesol a chydlynol o weithredu mewn perthynas â chadwyni cyflenwi amaethyddol.
- 3.347 Mae'r diffiniad hwn hefyd yn caniatáu darparu cymorth i gadwyn gyflenwi'r sector gan gydnabod, wrth geisio lleihau allyriadau, y bydd yn rhaid wrth fwy o effeithlonrwydd a diwydiant cadarn, ynghyd â meddwl cydgysylltiedig, i fynd i'r afael â'r hyn sy'n digwydd y tu hwnt i gât y fferm.

### ***Pŵer i ddiwygio***

- 3.348 Mae adran 53 yn cynnwys pŵer i Weinidogion Cymru ddiwygio'r diffiniadau o "amaethyddiaeth" (adran 51) a "gweithgaredd ategol" (adran 52), drwy reoliadau. Gellir defnyddio'r pŵer hwn i sicrhau bod y Ddeddf yn gallu addasu er mwyn adlewyrchu newidiadau mewn arferion amaethyddol o ganlyniad i newidiadau technolegol neu newidiadau i ddulliau rheoli tir yn y dyfodol.
- 3.349 Mae adran 53 hefyd yn cynnwys gwelliant i'r Ddeddf sy'n disgrifio'r weithdrefn uwchgadarnhaol, sy'n darparu ar gyfer gofynion pellach pan wneir rheoliadau sy'n newid y diffiniad o "amaethyddiaeth" neu "weithgaredd ategol". Mae'r weithdrefn yn peri iddi fod yn ofynnol i Weinidogion Cymru ymgynghori ag unrhyw bersonau yr ymddengys yn debygol y caiff y rheoliadau effaith arnynt, ar ddrafft o'r rheoliadau arfaethedig. Rhaid caniatáu o leiaf 12 wythnos ar gyfer cyflwyno sylwadau. Rhaid ystyried y sylwadau a rhaid cyhoeddi crynodeb o'r sylwadau.
- 3.350 Pan osodir y rheoliadau drafft gerbron y Senedd, rhaid eu cyhoeddi gyda datganiad sy'n nodi a oes unrhyw wahaniaethau rhwng y drafft yr ymgynghorwyd arno a'r drafft

sy'n cael ei osod gerbron y Senedd. Lle ceir gwahaniaethau, rhaid i'r datganiad nodi manylion y gwahaniaethau hynny. Mae'r diwygiad yn darparu na chaiff y rheoliadau drafft eu cymeradwyo drwy benderfyniad gan y Senedd tan ar ôl i gyfnod o 40 diwrnod ddod i ben – cyfrifir y cyfnod hwn o ddiwrnod gosod y rheoliadau. Nid yw'r cyfnod yn cynnwys unrhyw adeg pan fydd y Senedd wedi'i diddymu neu pan fydd toriad os yw hynny am fwy na phedwar diwrnod.

## Pennod 4 Ymgynghori

---

- 4.1 Yn 'Diogelu Dyfodol Cymru'<sup>34</sup>, amlinellodd Llywodraeth Cymru ei blaenoriaethau i sicrhau ffyniant Cymru yn y dyfodol ar ôl i'r DU ymadael â'r Undeb Ewropeaidd (UE). Mae ymadael â'r UE wedi golygu ymadael â Pholisi Amaethyddol Cyffredin (PAC) yr UE a lanswyd ym 1962.
- 4.2 Mae Llywodraeth Cymru wedi ymgynghori'n helaeth ers 2017 ar ystod o opsiynau o ran rheoli tir yn gynaliadwy (SLM), darparu cymorth i ffermydd ar ôl ymadael â'r UE, tenantiaethau amaethyddol, diwygio Deddf Coedwigaeth 1967, maglau, a diwygio amaethyddiaeth.
- 4.3 Bu'r amcanion polisi a'r adolygiad o'r diwydiant ffermio yn 'Brexit a'n Tir'<sup>35</sup> a 'Ffermio Cynaliadwy a'n Tir'<sup>36</sup> yn ystyried yr heriau sy'n ein hwynebu wrth sicrhau dyfodol ffermio yng Nghymru a'r cyfleoedd i ddiwygio.
- 4.4 Adeiladodd *Papur Gwyn Amaeth (Cymru)*<sup>37</sup> ar y cynigion hyn gan roi cyfeiriad i'r Ddeddf hon i gyflwyno un o'r diwygiadau mwyaf uchelgeisiol ac arwyddocaol i'r sector yn ein hoes. Y nod yw chwyldroi ein diwydiant ffermio i wireddu ein gweledigaeth o Gymru gynaliadwy, ffyniannus a gwyrddach. Bu inni hefyd ymgysylltu ymellach â rhanddeiliaid o ran rheoleiddio trapiau glud.
- 4.5 Mae amcanion polisi a darpariaethau'r Ddeddf hon wedi cael eu llywio a'u llunio gan yr ymgynghoriadau hyn a'r gwaith ymgysylltu â rhanddeiliaid am y diwygiadau i drwyddedau cwmpo coed Deddf Coedwigaeth 1967 a'r cynigion i wahardd maglau a thrapiau glud.
- 4.6 Oherwydd yr ymgynghori helaeth a gynhaliwyd eisoes ar y cynigion yn y Ddeddf, a sesiynau ymgysylltu amrywiol â rhanddeiliaid, ni chynhaliwyd ymgynghoriad ychwanegol ar y Bil drafft cyn ei gyflwyno i'r Senedd.

---

<sup>34</sup> [Diogelu dyfodol Cymru | LLYW.CYMRU](#)

<sup>35</sup> [Brexit a'n tir: Sicrhau dyfodol ffermio yng Nghymru \(llyw.cymru\)](#) (2018)

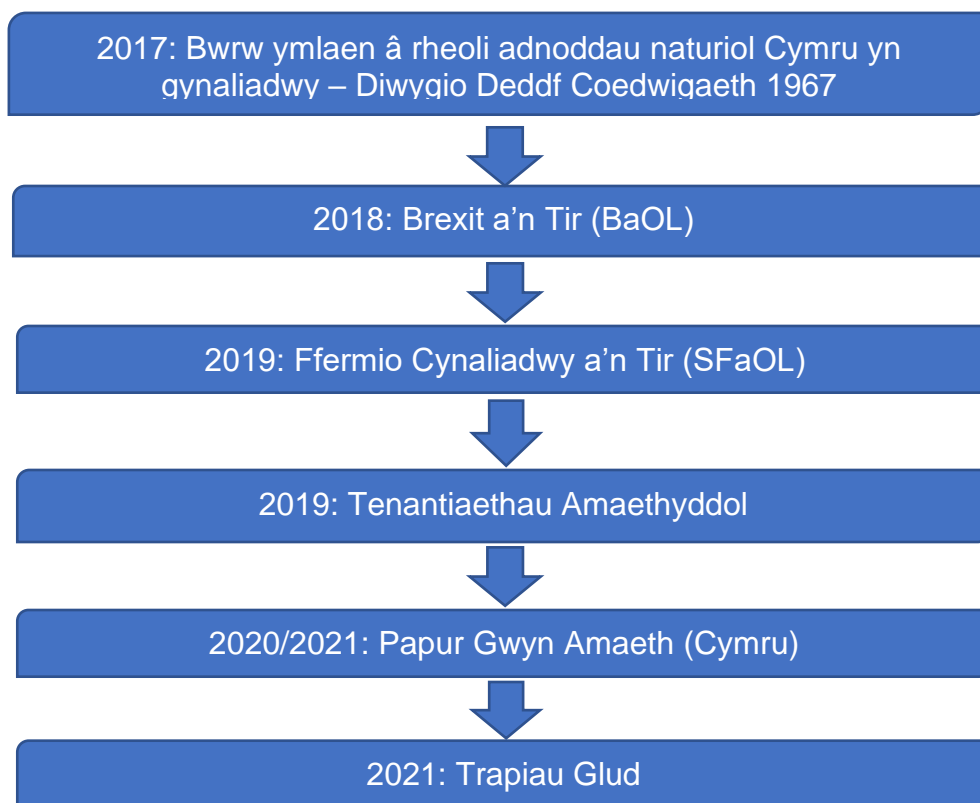
<sup>36</sup> [Ffermio cynaliadwy a'n tir \(llyw.cymru\)](#) (2019)

<sup>37</sup> [Papur Gwyn Amaeth \(Cymru\) \(llyw.cymru\)](#) (2020)

## Amserlen ymgynghori:

---

**Ffigur 1:** Amserlen ymgynghori ar bolisiau amaethyddiaeth, coedwigaeth, maglau a thrapiau glud yn y dyfodol.



***2017: Bwrw ymlaen â rheoli adnoddau naturiol Cymru yn gynaliadwy (SMNR) – Diwygio Deddf Coedwigaeth 1967***

4.7 Cafodd y ddarpariaeth i ddiwygio Deddf Coedwigaeth 1967 ei chynnig yn y lle cyntaf yn yr ymgynghoriad "Bwrw ymlaen â rheoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy" a gynhaliwyd rhwng mis Mehefin a mis Medi 2017. Derbyniwyd 128 o ymatebion i'r cynigion i beri i amodau trwyddedau cwmpo coed fod yn gydnaws â rheoli adnoddau naturiol Cymru yn gynaliadwy (SMNR), a derbyniwyd 130 o ymatebion ynghylch y gallu i ddiwygio neu i ddirymu trwyddedau cwmpo coed.

- 4.8 Roedd yr ymatebwyr ar y cyfan yn gefnogol i'r ddau gynnig. Ceir crynodeb o'r ymatebion ar wefan Llywodraeth Cymru.<sup>38</sup>
- 4.9 Ond, roedd pryderon y gallai cwrpas yr amodau fod yn rhy eang gan arwain at ormod o ofynion oddi wrth Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC). Mynegwyd pryderon hefyd mewn perthynas â gallu CNC i gyflawni dyletswyddau ychwanegol gyda'i adnoddau presennol.
- 4.10 Ymgynghorwyd ar y bwriad i ddiwygio Deddf Coedwigaeth 1967 i atodi amodau at drwyddedau cwmpo coed, ac i ganiatáu diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed ar ôl eu rhoi, fel rhan o'r ymgynghoriad ar Bapur Gwyn Amaeth (Cymru) a gynhaliwyd rhwng 16 Rhagfyr 2020 a 25 Mawrth 2021. Fodd bynnag, y tro hwn, ni welwyd tueddiadau clir yn yr ymateb i'r cynnig i ddiwygio Deddf Coedwigaeth 1967, a hynny'n rhannol gan mai nifer bach o'r ymatebion a oedd yn mynegi barn benodol ar hyn.
- 4.11 Aethpwyd ati i ymgysylltu ymhellach â rhanddeiliaid drwy Grŵp Rhanddeiliaid Darpariaethau Coedwigaeth Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) o dan oruchwyliaeth Fforwm Rheoli Tir Cymru CNC sydd wedi helpu i lunio bwriad polisi Deddf Coedwigaeth 1967 a'r diwygiadau iddi.
- 4.12 Cadeiriwyd y Grŵp Rhanddeiliaid hwn gan Lywodraeth Cymru gyda chymorth ysgrifenyddiaeth CNC, a chafodd ei sefydlu i alluogi rhanddeiliaid a phartïon â diddordeb i roi sylwadau ac i gyfrannu at lunio'r darpariaethau coedwigaeth.
- 4.13 Roedd y sefydliadau a ganlyn yn aelodau o'r grŵp: Sefydliad y Coedwigwyr Siartredig, Confor (Cydffederasiwn y Diwydiannau Coedwigoedd), y Gymdeithas Frenhinol er Gwarchod Adar (RSPB), Ymddiriedolaeth Gwiwerod Coch Cymru, Ymddiriedolaeth Natur Cymru, yr Ymddiriedolaeth Cadwraeth Ystlumod, Coed Cadw, Undeb Amaethwyr Cymru (FUW), Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, y Gymdeithas Tir a Busnes Cefn Gwlad (CLA), Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) a Llywodraeth Cymru. Gwahoddwyd sefydliadau eraill, ond nid oedd yn bosibl iddynt gymryd rhan.

---

<sup>38</sup> [rheoli-adnoddau-naturiol-crynodeb-o-ymatebion.pdf \(llyw.cymru\)](#)

4.14 Bydd ymgynghori ac ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol ar y cynigion yn parhau wrth i CNC lunio canllawiau i baratoi staff mewnol a rhanddeiliaid allanol ar gyfer pan ddaw'r pwerau i rym. Bydd y canllawiau hyn yn seiliedig ar yr Egwyddorion Gweithredu a'r Papur Dull sy'n rhan o ddogfennau ategol y Ddeddf hon.

### **2018: Brexit a'n Tir**

4.15 Cafodd ymgynghoriad cyntaf Llywodraeth Cymru ei gynnal rhwng mis Gorffennaf a mis Hydref 2018. Nododd Brexit a'n Tir nad oedd yr arian a roddwyd i ffermwyr drwy PAC yr UE wedi gwneud y sector yn wydn nac wedi'i alluogi i fynd i'r afael â'r heriau amgylcheddol sy'n ein hwynebu.

4.16 Cafwyd 12,203 o ymatebion i'r ymgynghoriad. O'r ymatebion hyn, roedd 11,160 yn rhan o saith ymgyrch neilltuol, gan gynnwys gan undebau'r ffermwyr, y Gronfa Natur Fyd-eang (WWF), yr RSPB ac Ymddiriedolaeth Natur Cymru. Cafodd 1,043 o ymatebion unigol eu cyflwyno i'r ymgynghoriad.

4.17 Roedd y farn a fynegwyd gan yr ymatebwyr yn gryf ac yn eang. Yn gyffredinol, mynegodd ffermwyr bryderon am y cynigion ac roedd y grwpiau amgylcheddol o blaid y cynigion.

4.18 Ceir crynodeb o'r ymatebion ar wefan Llywodraeth Cymru.<sup>39</sup>

### **2019: Ffermio Cynaliadwy a'n Tir**

4.19 Cynhaliwyd yr ymgynghoriad ar Ffermio Cynaliadwy a'n Tir rhwng mis Gorffennaf a mis Hydref 2019, yn seiliedig ar yr ymatebion i'n hymgynghoriad cyntaf, Brexit a'n Tir, y dadansoddiad o'r cynigion ar gyfer darparu cymorth yn y dyfodol a ddatblygwyd ynddo, a hefyd y cyd-destun a roddir gan Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.

4.20 Ar sail yr ymatebion a ddaeth i law, penderfynodd Llywodraeth Cymru adolygu a newid y derminoleg i osgoi'r gamddealltwriaeth a ddaeth i'r amlwg drwy ymgynghoriad Brexit a'n Tir. Mae'r fframwaith polisi arfaethedig, Rheoli Tir

---

<sup>39</sup> [crynodeb-o-ymatebion-brexit.pdf \(llyw.cymru\)](#)

yn Gynaliadwy (SLM), yn nodi cynigion ar sut y dylai'r Llywodraeth a ffermwyr weithio gyda'i gilydd i reoli tir yn gynaliadwy, gan gydbwysu anghenion cenhedlaeth heddiw â'n rhwymedigaethau i'r nesaf, gan gynnwys ffermwyr Cymru yn y dyfodol.

4.21 Cafwyd dros 3,322 o ymatebion i'r ymgynghoriad Ffermio Cynaliadwy a'n Tir. O'r rhain, roedd 508 ohonynt yn ymatebion unigryw gan unigolion a sefydliadau, a chyflwynwyd 2,816 o ymatebion eraill fel rhan o ymgyrchoedd gan Undeb Amaethwyr Cymru (NFU), y Gymdeithas Frenhinol er Gwarchod Adar (RSPB) a Ramblers Cymru.

4.22 Yn ôl y dadansoddiad o'r ymatebion i'r ymgynghoriad Ffermio Cynaliadwy a'n Tir, roedd y mwyafrif yn cymeradwyo'r fframwaith polisi a oedd yn cael ei gynnig fel y ffordd ymlaen.

4.23 Ceir crynodeb o'r ymatebion ar wefan Llywodraeth Cymru.<sup>40</sup>

## ***Ymgysylltu pellach â ffermwyr***

4.24 Ar ôl Ffermio Cynaliadwy a'n Tir, bu inni lansio ymarfer cyd-ddylunio dros gyfnod o chwe mis, gan weithio'n uniongyrchol gyda ffermwyr a rhanddeiliaid i ystyried rhai agweddau ymarferol ar y Cynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS) arfaethedig mewn ffordd na fyddai'n bosibl drwy fformat ymgynghoriad ysgrifenedig ffurfiol. Contractiwyd ymgynghorydd annibynnol i gynnal yr ymarfer cyd-ddylunio, a chymerodd tua 2000 o ffermwyr ran ynddo. Gofynnwyd i ffermwyr am eu barn am sawl pwnc lefel uchel, fel rheoli cynefinoedd, cyfleoedd i ddatblygu ffermydd ac iechyd anifeiliaid i'n helpu i ddatblygu'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS). Er enghraifft, dangosodd data o'r arolwg a'r trafodaethau un ac un fod ffermwyr ar y cyfan yn barod i dderbyn y syniad eu bod yn darparu bwyd a nwyddau amgylcheddol ar y tir, cyn belled â bod y naill yn ategu'r llall. Casglwyd ymatebion cyffredinol hefyd, gan gynnwys am bwysigrwydd sicrhau bod system o daliadau cymorth yn helpu'r ffermydd teuluol a'r daliadau mwy fel ei gilydd, ac am bwysigrwydd gweithio gyda ffermwyr i ddatblygu'r cynllun. Ers hynny, rydym wedi lansio'r ail gam cyd-

---

<sup>40</sup> [Cynigion diwygiedig ar gyfer cefnogi ffermwyr Cymru ar ôl Brexit | LLYW.CYMRU](#)



ddylunio sy'n casglu barn am gynigion polisi manylach ac yn parhau â'n hymrwymiad i ddatblygu'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy gyda ffermwyr.

4.25 Ceir crynodeb o'r ymatebion ar wefan Llywodraeth Cymru.<sup>41</sup> Mae'r ail gylch cyd-ddylunio bron â dod i ben, ac fe'i cyhoeddir yn ddiweddarach eleni.

### **2019: Tenantiaethau Amaethyddol**

4.26 Rhwng mis Ebrill a mis Gorffennaf 2019 cynhaliodd Llywodraeth Cymru ymgynghoriad hefyd ar fwriad y polisi ar Denantiaethau Amaethyddol, a hynny fel rhan o ymgynghoriad cyhoeddus ehangach ar Ddiwygio Tenantiaethau Amaethyddol.<sup>42</sup> Tynnwyd sylw amrywiaeth eang o randdeiliaid â diddordeb mewn amaethyddiaeth, cymunedau gwledig a'r amgylchedd naturiol at yr ymgynghoriad. Derbyniwyd cyfanswm o 33 ymateb gan denantiaid amaethyddol, landlordiaid a rhanddeiliaid.

4.27 Roedd mwyafrif yr ymatebwyr yn cytuno â'r cynnig i ddiwygio Deddf 1986. Dywedodd llawer o'r rheini a oedd yn cytuno â'r cynnig fod cymalau cyfyngol yn broblem arbennig i denantiaid Deddf 1986, a'u bod yn eu rhwystro rhag bodloni safonau rheoleiddio, arallgyfeirio, ac ymuno â chynlluniau rheoli tir.

4.28 Ceir crynodeb o'r ymatebion ar wefan Llywodraeth Cymru.<sup>43</sup>

### **2020/2021: Papur Gwyn Amaeth (Cymru)**

4.29 Yn sgil yr adborth a ddaeth i law drwy'r ymgynghoriadau uchod, mireiniwyd y cynigion gan Lywodraeth Cymru ac ymgynghorwyd arnynt. Cyhoeddwyd **Papur Gwyn Amaeth (Cymru)** ar 16 Rhagfyr 2020. Roedd yn disgrifio ac yn datblygu'r uchelgais i ddiwygio'r ffordd y bydd Llywodraeth Cymru'n darparu cymorth ar gyfer amaethyddiaeth yn y dyfodol, a'n bwriad i gyflwyno Bil Amaethyddiaeth (Cymru) yn y Senedd, gan ymgynghori ar ein cynigion o ran:

- a) Rheoli Tir yn Gynaliadwy: polisi a chymorth yn y dyfodol;
- b) Cymorth ar gyfer amaethyddiaeth yn y dyfodol;
- c) Tenantiaethau amaethyddol;

---

<sup>41</sup> [Cyd-ddylunio'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy i Gymru \(llyw.cymru\)](#)

<sup>42</sup> [Diwygio tenantiaethau amaethyddol | LLYW.CYMRU](#)

<sup>43</sup> [Diwygio tenantiaethau amaethyddol | LLYW.CYMRU](#)

- d) Diwygio rheoliadau;
  - e) Cymorth i'r diwydiant a'r gadwyn gyflenwi yn y dyfodol;
  - f) Coedwigaeth a rheoli coetiroedd;
  - g) Gwella iechyd a lles anifeiliaid;
  - h) Rheoleiddio'r defnydd o faglau;
  - i) Monitro gwell drwy ddefnyddio data a thechnoleg o bell yn effeithiol;
  - j) Disodli rhai pwerau sydd wedi'u cynnwys yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 (y DU).
- 4.30 Daeth yr ymgynghoriad 12 wythnos i ben ar 26 Mawrth 2021.
- 4.31 Cyhoeddwyd dadansoddiad annibynnol o'r ymatebion i'r ymgynghoriad hwn. Ceir crynodeb o'r ymatebion ar wefan Llywodraeth Cymru.<sup>44</sup>
- 4.32 Derbyniwyd 232 o ymatebion unigol (a nodwyd yn Atodiad 3 o'r Crynodeb o'r ymatebion) ac 887 o ymatebion fel rhan o ymgyrch a drefnwyd gan y Gynghrair yn erbyn Chwaraeon Creulon (LACS).
- 4.33 Daeth y dadansoddiad annibynnol o Bapur Gwyn Amaeth (Cymru) i'r casgliad fod yr ymatebwyr ar y cyfan o blaid y cynigion i gyflwyno'r fframwaith SLM, ond ar yr amod bod angen mwy o fanylion, yn enwedig ynghylch y cymorth ar gyfer amaethyddiaeth yn y dyfodol.
- 4.34 Ni welwyd tueddiadau clir gan y rhai a ymatebodd i'r cynnig o ran tenantiaethau amaethyddol a anelai at gael gwared ar rwystrau canfyddedig rhag gwella cynhyrchiant, gwneud newidiadau strwythurol, ac ymuno â chynlluniau cymorth amaethyddol yn y dyfodol.
- 4.35 Roedd mwyafrif y rhai a ymatebodd i'r cynnig o blaid estyn y ddarpariaeth i landlordiaid, gan nodi tegwch fel ystyriaeth allweddol. Roedd hyn yn wahanol i'n hymgyngoriad blaenorol ar ddiwygio tenantiaethau.
- 4.36 Ni ddaeth digon o dystiolaeth i'r amlwg i gefnogi estyn y ddarpariaeth i denantiaid a landlordiaid busnesau fferm. Felly, nid ystyriwyd ar y pryd bod angen gwelliannau pellach i'r ddarpariaeth ddrafft yr ymgynghorwyd arni yn y lle cyntaf.

---

<sup>44</sup> [Deddf Amaethyddiaeth \(Cymru\) | LLYW.CYMRU](#)

- 4.37 Cafodd cynigion i ddiwygio deddfwriaeth i roi pwerau i Weinidogion Cymru reoleiddio maglau eu cynnwys ym Mhapur Gwyn Amaeth (Cymru).
- 4.38 Ar y cyfan, roedd mwyafrif yr ymatebwyr i'r ymgynghoriad cyhoeddus yn teimlo y dylid gwahardd defnyddio maglau'n llwyr. Mynegwyd barn gref ynglŷn â lles anifeiliaid. Roedd rhai'n galw am ragor o reolaeth neu reoleiddio, ond roedd y nifer mwyaf – nifer ohonynt wedi'u trefnu drwy ymgyrch y Gynghrair yn erbyn Chwaraeon Creulon (LACS) – yn galw am waharddiad llwyr.
- 4.39 O ganlyniad i'r ymgynghoriad a'r gwaith a wnaed ar y Cod Arfer Orau o'r blaen<sup>45</sup>, cafodd ymrwymiad gan Lywodraeth Cymru i wahardd defnyddio maglau i ddal bywyd gwyllt ei gynnwys yn y Rhaglen Lywodraethu a gyhoeddwyd ym mis Mehefin 2021.
- 4.40 Ceir crynodeb o'r ymatebion ar wefan Llywodraeth Cymru.<sup>46</sup>
- 4.41 Ers cyhoeddi'r Papur Gwyn, gwnaed llawer o waith i ddiffinio cwmpas ac amserlen y Ddeddf. Cytunodd y Gweinidogion y dylid cyfyngu cwmpas y Ddeddf i wneud darpariaethau ar gyfer cyflwyno'r fframwaith SLM a'r pwerau i ddarparu cymorth yn y dyfodol, diwygio trwyddedau cwmpo coed Deddf Coedwigaeth 1967, gwahardd maglau a thrapiau glud, a disodli'r pwerau ag iddynt derfyn amser yn Atodlen 5 (a darpariaethau perthnasol eraill) i Ddeddf Amaethyddiaeth 2020.

## **2021: Trapiau glud**

- 4.42 Yn dilyn awgrymiadau gan Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig (Defra) ei bod yn ystyried deddfu i reoleiddio trapiau glud yn Lloegr, ac wrth adolygu'r opsiynau yng Nghymru, nodwyd bod cyfle i Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru) ddiwygio Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981. Bu swyddogion yn trafod â rhanddeiliaid rhwng mis Tachwedd 2021 a mis Ionawr 2022. Gofynnwyd i'r diwydiant rheoli plâu, mudiadau lles anifeiliaid ac awdurdodau lleol am eu hymateb er mwyn deall maint y defnydd, effaith gwaharddiad a'r gefnogaeth iddo, ac unrhyw dystiolaeth arall o blaid neu yn erbyn gwahardd trapiau glud.

---

<sup>45</sup> [Cod ar yr arfer orau wrth ddefnyddio maglau i reoli cadnoid | LLYW.CYMRU](#)

<sup>46</sup> [Papur Gwyn Amaeth \(Cymru\) crynodeb o'r ymatebion \(llyw.cymru\)](#)

- 4.43 Cafwyd ymatebion gan y ddau gorff mawr yn y DU sy'n ymwneud â rheoli plâu, sef Cymdeithas Rheoli Plâu Prydain (BPCA) a Chymdeithas Genedlaethol y Technegwyr Plâu (NPTA).<sup>47</sup> Mae'r ddau sefydliad yn llwyr gefnogi gwahardd y cyhoedd (gan gynnwys rheolwyr plâu amatur) rhag defnyddio trapiau glud. Ond maent wedi galw am eithriad ar gyfer rheolwyr plâu proffesiynol.
- 4.44 Sail eu barn yw y gall trapiau glud fod yn ddull cyflymach mewn sefyllfaoedd lle mae'r bygythiad i iechyd y cyhoedd yn fwy difrifol, gan ddadlau nad yw cnofilod bob amser yn hawdd eu dal a bod gwenwyn yn gallu bod yn aneffeithiol weithiau. Fodd bynnag, mae'r ddwy gymdeithas yn cydnabod y gall yr amgylchiadau hyn fod yn brin a bod yn well gan reolwyr plâu ddefnyddio dulliau eraill pan fo hynny'n bosibl<sup>48</sup>.
- 4.45 Cafwyd ymatebion gan chwech o'r 22 awdurdod lleol yng Nghymru i'r ymgynghoriad â rhanddeiliaid a dargedwyd. O'r rhain, dywedodd dau nad ydynt byth yn defnyddio trapiau glud, a dim ond dau sy'n eu defnyddio mewn amgylchiadau hynod brin. Yn ôl un awdurdod lleol, roedd trapiau glud yn cael eu defnyddio mewn llawer llai nag un y cant o'r holl ddigwyddiadau rheoli plâu, ac nid oedd awdurdod arall wedi'u defnyddio yn ystod y 12 mis blaenorol.
- 4.46 Cododd un ymatebydd bryderon sylweddol ynghylch gwahardd trapiau glud, gan gyfeirio at amgylchiadau penodol, megis cartref person bregus â phroblemau symud, neu ysbyty, neu gegin bwyty, lle ystyrir mai trap glud yw'r ffordd gyflymaf o ddal cnofilod.
- 4.47 Fodd bynnag, dywedodd dau awdurdod lleol nad ydynt byth yn defnyddio trapiau glud i ddal anifeiliaid asgwrn cefn gan eu bod yn eu hystyried yn greulon, a'u bod felly yn defnyddio dulliau amgen i reoli plâu bob amser. Mae hyn yn awgrymu ei bod yn gwbl bosibl defnyddio dulliau amgen i ddal cnofilod. Dywedodd un awdurdod lleol dinesig sy'n defnyddio trapiau glud ambell waith

---

<sup>47</sup> Crynodeb o'r ymatebion i ymgynghoriad Llywodraeth Cymru â rhanddeiliaid, a'r alwad am dystiolaeth ynghylch trapiau glud

<sup>48</sup> Cyfrifodd y BPCA, ar sail sampl o 404 o aelodau sy'n defnyddio byrddau glud, fod chwech y cant yn eu defnyddio'n ddyddiol, 30 y cant bob mis, 18 y cant bob chwarter, 16 y cant bob blwyddyn, tri y cant lai nag unwaith y flwyddyn, a thri y cant byth. Nid oedd gwybodaeth ar gael am faint o'r ymatebwyr sy'n gweithredu yng Nghymru. Mae hyn yn berthnasol o gofio bod problemau llygod yn fwy tebygol mewn ardaloedd poblog.

nad yw'n rhagweld effeithiau mawr pe bai trapiau glud yn cael eu gwahardd a'i fod, yn wir, yn cefnogi'r cynnig.

- 4.48 Dywedwyd yn yr ymatebion i'r ymgynghoriad nad yw rheolwyr plâu awdurdodau lleol fel arfer yn gadael safle lle gosodir trap glud nes bod yr anifail yn cael ei ddal a'i ladd yn gyflym i leihau dioddefaint, er na fu i'r ddwy gymdeithas rheoli plâu sôn am yr arfer hwn (bu iddynt gyfeirio at y gofyniad i ddychwelyd i archwilio trap ddim mwy na 12 awr ar ôl ei osod<sup>49</sup>).
- 4.49 Ni wnaeth gwasanaethau rheoli plâu sydd ohonynt eu hunain wedi gwahardd defnyddio trapiau glud sôn bod problemau wedi codi – maent yn gallu dal plâu ym mhob sefyllfa. Dylid nodi na thrafodwyd y sbardunau economaidd yn yr ymatebion – sef pa mor gyflym y mae'r anifail yn cael ei ddal neu pa mor aml y mae angen dychwelyd i roi cynnig ar wahanol ddulliau. Ni chyflwynwyd chwaith unrhyw dystiolaeth o effeithiau ariannol.

### ***Ymgynghori pellach ar gymorth yn y dyfodol***

- 4.50 Mae Llywodraeth Cymru yn derbyn ac yn deall yr alwad yn yr ymgynghoriad ar y Papur Gwyn Amaeth am ragor o fanylion am y Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig a'r cynlluniau pontio er mwyn rhoi amser i'r diwydiant baratoi ar gyfer newidiadau yn y dyfodol.
- 4.51 Ym mis Gorffennaf 2022, mewn pryd ar gyfer Sioe Amaethyddol Frenhinol Cymru, cyhoeddwyd amlinelliad o gynigion y Cynllun Ffermio Cynaliadwy<sup>50</sup>, a lanswyd yr ail gam cyd-ddylunio. Mae'r broses hon yn caniatáu inni drafod y cynigion â ffermwyr mewn ffordd ystyrlon, a bydd yn dangos ymhellach i'r Senedd sut y bwriedir defnyddio pwerau'r Ddeddf.
- 4.52 Yn 2023, byddwn yn ymgynghori ar ein cynigion terfynol ar gyfer y Cynllun Ffermio Cynaliadwy. Byddwn hefyd yn ymgynghori ar ein cynlluniau manwl ar gyfer y cyfnod pontio, gan gynnwys y taliadau sefydlogi a sut yr ydym yn bwriadu lleihau'r taliadau hyn dros y cyfnod pontio. Byddwn hefyd yn

---

<sup>49</sup> Nid yw'r 12 awr a nodwyd yn ofyniad cyfreithiol, ond daw o god ymarfer y diwydiant a ddiweddarwyd yn 2017 gan y Gynghrair Rheoli Plâu (sy'n cynnwys y BPCA, yr NPTA a Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd). Mae'r Cod yn nodi ystod o safonau, gan gynnwys archwilio trapiau glud o fewn 12 awr ar ôl eu gosod, neu o leiaf cyn gynted ag sy'n rhesymol ymarferol.

<sup>50</sup> [Cynllun Ffermio Cynaliadwy | LLYW.CYMRU](https://www.llyw.cymru/cynllun-ffermio-cynaliadwy)

ymgyngori ar ein cynlluniau i gymell ffermwyr i ymuno â'r Cynllun. Cafodd dadansoddiad cychwynnol o'r manteision/costau ei gwblhau ac fe'i hystyrir fel rhan o'r Asesiad Effaith Rheoleiddio sy'n cyd-fynd â'r Ddeddf.

### ***Y Cynllun Ffermio Cynaliadwy: Y Gweithgor Tenantiaethau***

- 4.53 Ym mis Tachwedd 2022, sefydlodd Llywodraeth Cymru Weithgor Tenantiaethau, gyda chynrychiolwyr o'r sector yn aelodau ohono, i ystyried y Cynllun Ffermio Cynaliadwy bras. Daeth y gweithgor i nifer o gasgliadau ynghylch dyluniad y cynllun, a mynegodd nifer o bryderon am rai agweddau ar y ddeddfwriaeth tenantiaethau amaethyddol am y gallent beri iddi fod yn anodd i rai ffermwyr tenant ymuno â'r Cynllun. Yn eu plith roedd y diffiniad o amaethyddiaeth a geir yn Neddfau 1986 a 1995, rheolau hwsmonaeth dda, a darpariaethau i ddatrys anghydfodau tenantiaethau busnes fferm.
- 4.54 Cafodd adborth y gweithgor ei ystyried yn ofalus gan Lywodraeth Cymru pan oedd yn llunio gwelliannau Cyfnod 3 ac, wedi hynny, cyflwynodd welliant i'r darpariaethau datrys anghydfodau ar gyfer tenantiaethau busnes fferm ar sail cryfder y dadleuon a gyflwynwyd gan y gweithgor.

## **Pennod 5 Pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth**

5.1. Mae'r Ddeddf yn cynnwys darpariaethau i wneud is-ddeddfwriaeth ac i gyhoeddi penderfyniadau. Mae Tabl 5.1 (is-ddeddfwriaeth) yn nodi, mewn perthynas â'r rhain:

- a) y person neu'r corff y rhoddir y pŵer iddo;
- b) sut y mae arfer y pŵer;
- c) priodoldeb y pŵer dirprwyedig;
- d) y weithdrefn a ddefnyddir; hynny yw, ai "cadarnhaol", "negyddol", ynteu "dim gweithdrefn", a'r rhesymau pam mai'r weithdrefn honno sy'n briodol.

5.2. Bydd Llywodraeth Cymru'n ymgynghori ar gynnwys yr is-ddeddfwriaeth lle ystyrir ei bod yn briodol gwneud hynny. Penderfynir ar union natur yr ymgynghoriad pan fydd y cynigion wedi'u ffurfioli.

**Tabl 5.1: Crynodeb o'r pwerau i wneud is-ddeddfwriaeth yn narpariaethau Deddf Amaethyddiaeth (Cymru)**

Adran	Rhoddir y pŵer i	Ffurff	Priodoldeb y pŵer dirprwyedig	Gweithdrefn	Rheswm dros y weithdrefn
Adroddiadau rheoli tir yn gynaliadwy – Adran 6(10)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Pŵer i Weinidogion Cymru ddiwygio adran 6(9) sy'n pennu cyfnod adrodd yr adroddiadau SLM.</p> <p>Mae gofyn i Weinidogion Cymru baratoi adroddiad ar gyfer pob cyfnod adrodd, gan nodi eu hasesiad o'r cynnydd a wnaed tuag at gyflawni'r amcanion SLM (adran 6(1)). Mae hyn yn cynnwys adrodd ar y cynnydd a wnaed mewn perthynas â dangosyddion a thargedau dros y cyfnod adrodd (adran 6(2) i (6)). Rhaid cyhoeddi'r adroddiad a'i osod gerbron y Senedd ddim mwy na 12 mis ar ôl diwedd pob cyfnod adrodd (adran 6(8)). Y cyfnod adrodd yw (a) yn achos yr adroddiad cyntaf, y cyfnod sy'n dechrau ar y diwrnod y daw adran 2 (dyletswydd Gweinidogion Cymru mewn perthynas â'r amcanion) i rym gan orffen ar 31</p>	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	<p>Mae darpariaethau adrodd SLM yn fecanwaith pwysig i asesu'r modd y cyflawnir y polisi SLM ac ar gyfer atebolrwydd a chraffu.</p> <p>Gallai'r rheoliadau ddiwygio'r Ddeddf (adran 6(9)) a bydd y weithdrefn gadarnhaol yn rhoi cyfle priodol i graffu ac i sicrhau atebolrwydd petai Gweinidogion Cymru yn penderfynu arfer y pŵer i wneud rheoliadau er mwyn diwygio'r cyfnod adrodd ar gyfer adroddiadau SLM.</p>



Adran	Rhoddir y pŵer i	Ffurf	Priodoldeb y pŵer dirprwyedig	Gweithdrefn	Rheswm dros y weithdrefn
			<p>Rhagfyr 2025; (b) yn achos yr adroddiadau dilynol, cyfnodau olynol o bum mlynedd.</p> <p>Mae'r pŵer i ddiwygio'r cyfnod adrodd yn rhoi hyblygrwydd rhag ofn y bydd angen newid y cyfnod adrodd i ystyried blaenoriaethau sy'n newid a/neu newid yng nghyfnod adrodd y pŵer i ddarparu cymorth.</p> <p>Mae sicrhau bod cyfnod adrodd y pŵer i ddarparu cymorth a chyfnod adrodd SLM yn cyd-daro â'i gilydd yn peri i'r ddau adroddiad fod yn fwy effeithiol, gan y bydd gwybodaeth a geir yn yr adroddiad am y pŵer i ddarparu cymorth yn debygol o ymddangos yn yr adroddiad SLM.</p>		

<b>Adran</b>	<b>Rhoddir y pŵer i</b>	<b>Ffurf</b>	<b>Priodoldeb y pŵer dirprwyedig</b>	<b>Gweithdrefn</b>	<b>Rheswm dros y weithdrefn</b>
Pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth – Adran 8(4)(a)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i Weinidogion Cymru ychwanegu mwy o ddibenion at y rhestr o ddibenion y pŵer i ddarparu cymorth. Bydd yn rhoi hyblygrwydd i Weinidogion Cymru, drwy reoliadau, ychwanegu at ddibenion y pŵer i ddarparu cymorth a nodir yn adran 8(2). Nid yw'r rhestr honno'n gynhwysfawr, ond mae'n nodi'r dibenion y gellir darparu cymorth ar eu cyfer neu mewn cysylltiad â nhw. Efallai y bydd angen diwygio hyn yn y dyfodol wrth i flaenoriaethau newid ac wrth asesu'r dibenion fel y'u nodwyd ar hyn o bryd.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Gallai'r rheoliadau hyn ddiwygio deddfwriaeth sylfaenol mewn cysylltiad â dibenion y pŵer i ddarparu cymorth. Felly, ystyrir bod y weithdrefn gadarnhaol yn briodol. Mae'r dibenion yn disgrifio blaenoriaethau'r taliadau o dan y pŵer i ddarparu cymorth a bydd unrhyw newidiadau (ychwanegu, dileu neu addasu cofnodion) yn cael effaith ar ddyluniad y cynllun a'r disgwyliadau ar aelodau'r cynllun. O'r herwydd mae'n angenrheidiol bod unrhyw newidiadau yn cael eu hystyried a bod cyfle i'w herio.
Pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth – Adran 8(4)(b)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i Weinidogion Cymru ddileu diben o'r rhestr o ddibenion y pŵer i ddarparu cymorth. Bydd yn rhoi hyblygrwydd i Weinidogion Cymru ddileu diben a nodir yn adran 8(2) drwy reoliadau. Gellir ystyried bod y pŵer hwn yn briodol os yw'r dibenion ar gyfer darparu cymorth yn y	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Gallai'r rheoliadau hyn ddiwygio deddfwriaeth sylfaenol mewn cysylltiad â dibenion y Pŵer i ddarparu cymorth. Felly, ystyrir bod y weithdrefn gadarnhaol yn briodol. Gweler uchod (Adran 8 isadran (4)(a) am ragor o fanylion).

<b>Adran</b>	<b>Rhoddir y pŵer i</b>	<b>Ffurf</b>	<b>Priodoldeb y pŵer dirprwyedig</b>	<b>Gweithdrefn</b>	<b>Rheswm dros y weithdrefn</b>
			dyfodol yn newid. Gweler uchod (adran 8(4)(a) i gael mwy o fanylion).		
Pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth – Adran 8 (4)(c)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i Weinidogion Cymru newid disgrifiad o ddiben yn y rhestr o ddibenion y pŵer i ddarparu cymorth. Bydd yn rhoi hyblygrwydd i Weinidogion Cymru newid disgrifiad diben drwy reoliadau. Gellir ystyried bod y pŵer hwn yn briodol os yw'r dibenion ar gyfer darparu cymorth yn y dyfodol yn newid. Gweler uchod (adran 8 (4)(a) i gael mwy o fanylion).	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Gallai'r rheoliadau hyn ddiwygio deddfwriaeth sylfaenol mewn cysylltiad â dibenion y pŵer i ddarparu cymorth. Felly, ystyrir bod y weithdrefn gadarnhaol yn briodol. Gweler uchod (adran 8 isadran (4)(a) i gael mwy o fanylion).
Pŵer i wneud darpariaeth am gyhoeddi gwybodaeth am gymorth – Adran 10(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau sy'n gwneud darpariaeth sy'n ymwneud â chyhoeddi gwybodaeth am gymorth sydd yn cael neu wedi cael ei ddarparu. Caiff rheoliadau ddarparu ar gyfer pennu gwybodaeth, gan gynnwys ynghylch derbynnydd cymorth, faint o gymorth a ddarperir, a dibenion unrhyw gymorth a ddarperir.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Gall y pŵer gynnwys cyhoeddi data sy'n ymwneud â busnesau ac unigolion sy'n cael cymorth o dan y pŵer i ddarparu cymorth. Mae'r pŵer hefyd yn bellgyrhaeddol ei gwmpas. Oherwydd yr angen am dryloywder wrth ddefnyddio arian cyhoeddus, teimlir bod y weithdrefn gadarnhaol, a'i lefel uchel o graffu, yn briodol. Mae gwybodaeth hefyd wedi'i diogelu

Adran	Rhoddir y pŵer i	Ffurf	Priodoldeb y pŵer dirprwyedig	Gweithdrefn	Rheswm dros y weithdrefn
			Caiff rheoliadau o dan y pŵer hwn osod gofyniad ar unrhyw berson, gan gynnwys Gweinidogion Cymru.		o dan y Rheoliad Cyffredinol ar Ddiogelu Data (GDPR).
Pŵer i wneud darpariaeth i wirio am gymhwysedd ar gyfer cymorth ac ati – Adran 12(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	<p>Rheoliadau i wneud darpariaeth i sicrhau bod y meini prawf cymhwysedd i gael cymorth wedi'u bodloni, a bod mesurau cydymffurfio a gorfodi ar waith. Caiff y pŵer hwn roi pwerau mynediad, atal cymorth, ac adennill cymorth sydd eisoes wedi ei dalu.</p> <p>Ni chaiff rheoliadau o dan y pŵer hwn awdurdodi mynediad i annedd breifat heb warant a roddwyd gan ynad heddwch.</p>	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Oherwydd effaith eang y pwerau hyn a'r angen iddynt gael eu cyfiawnhau a bod yn briodol mewn perthynas â'r hyn y maent yn ei bennu (cymhwysedd i gael taliadau, a chydymffurfio ag amodau'r cymorth) teimlir bod y weithdrefn penderfyniad cadarnhaol yn rhoi digon o sicrwydd i sicrhau bod y pŵer yn cael ei ddefnyddio'n briodol ac yn deg.
Adroddiad Effaith – Adran 14(7)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Caiff Gweinidogion Cymru drwy reoliadau ddiwygio cyfnod adrodd, is-adran (6), yr Adroddiad Effaith. Yn achos yr Adroddiad Effaith cyntaf, mae'r "cyfnod adrodd" yn golygu'r cyfnod sy'n dechrau â'r diwrnod y	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Pennir cyfnod adrodd ar hyn o bryd o bum mlynedd. Os na fydd y cyfnod adrodd hwn bellach yn addas, gellir ei ddiwygio, ond dylid ceisio sicrhau ei fod yn cyd-daro â chyfnod adrodd SLM.

<b>Adran</b>	<b>Rhoddir y pŵer i</b>	<b>Ffurf</b>	<b>Priodoldeb y pŵer dirprwyedig</b>	<b>Gweithdrefn</b>	<b>Rheswm dros y weithdrefn</b>
			<p>daw adran 8 i rym ac yn gorffen ar 31 Rhagfyr 2029. Paratoir yr adroddiadau effaith dilynol bob pum mlynedd.</p> <p>Mae cyfnod adrodd yr Adroddiad Effaith yn cyd-daro â chyfnod adrodd yr adroddiad SLM.</p>		<p>Gellir newid y cyfnod adrodd os yw'r angen yn codi er mwyn iddo gyd-daro â chyfnodau contractau (SFS). Mae'r adroddiad effaith hefyd yn darparu tryloywder ac atebolrwydd ariannol ar gyfer defnyddio arian cyhoeddus. Bydd y weithdrefn gadarnhaol yn darparu digon o lwybrau ar gyfer craffu priodol os caiff y pŵer hwn ei arfer.</p>
Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n llywodraethu Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) – Adran 16(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i addasu'r deddfwriaeth sy'n llywodraethu Cynllun y Taliad Sylfaenol. Mae'n bŵer eang, heb gysylltiad â diben penodol.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Mater technegol / gweithdrefnol yw hwn yn bennaf, ac ni chaiff ei ddefnyddio ond i newid rheolau manwl y cynllun a geir yng nghyfraith yr UE a ddargedwir.
Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â'r Polisi Amaethyddol Cyffredin – Adran 17(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i newid y modd y caiff y PAC ei ariannu, ei reoli a'i fonitro, i ddarparu ar gyfer unrhyw newid y gall fod angen ei wneud i'r cymorth yn y dyfodol.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Mater technegol / gweithdrefnol yw hwn yn bennaf, ac ni chaiff ei ddefnyddio ond i newid rheolau manwl y cynllun a geir yng nghyfraith yr UE a ddargedwir.
Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer gwenynyddiaeth.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Mae angen y pŵer hwn i newid y cynllun ar gyfer gwenynwyr ac i addasu i newidiadau er mwyn cynorthwyo gwenynyddiaeth.

<b>Adran</b>	<b>Rhoddir y pŵer i</b>	<b>Ffurf</b>	<b>Priodoldeb y pŵer dirprwyedig</b>	<b>Gweithdrefn</b>	<b>Rheswm dros y weithdrefn</b>
gwenynyddiaeth – Adran 18(1)					
Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer datblygu gwledig – Adran 19(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Bydd yn caniatáu addasu'r deddfwriaeth ar ddatblygu gwledig. Y bwriad yw bod datblygu gwledig yn parhau o leiaf am y tymor byr a bydd ei angen yn ystod y cyfnod pontio.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Mater technegol / gweithdrefnol yw hwn yn bennaf, ac ni chaiff ei defnyddio ond i newid rheolau manwl y cynllun a geir yng nghyfraith yr UE a ddargedwir.
Pŵer i addasu deddfwriaeth uniongyrchol yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud ag ymyrraeth gyhoeddus yn y farchnad a chymorth ar gyfer storio preifat – Adran 23 is-adran (1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Pŵer i wneud rheoliadau i addasu deddfwriaeth uniongyrchol yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud ag ymyrraeth gyhoeddus yn y farchnad a chymorth ar gyfer storio preifat (PIPSA), gan gynnwys pŵer i newid y cynnyrch amaethyddol sy'n gymwys am ymyrraeth gyhoeddus neu gymorth ar gyfer storio preifat.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Bydd unrhyw newidiadau yn rhai technegol/gweithdrefnol eu natur yn bennaf ac ni chânt eu defnyddio ond pan fydd angen newid y manylion yng nghyfraith yr UE a ddargedwir.
Cadwyni cyflenwi bwyd-amaeth: gofyniad i ddarparu gwybodaeth – Adran 25 is-adran (2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Peri iddi fod yn ofynnol i berson yn y gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth, neu berson â chysylltiad agos â hi, ddarparu gwybodaeth am faterion sy'n gysylltiedig ag unrhyw rai o weithgareddau'r person sy'n gysylltiedig â'r gadwyn gyflenwi i'r graddau bod y	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Mae posibilrwydd y gallai peri iddi fod yn ofynnol i berson ddarparu gwybodaeth roi baich ar yr unigolyn hwnnw, a bydd angen ystyried amrywiaeth o ffactorau, gan gynnwys yr angen i gasglu'r wybodaeth a'i defnyddio. Tybir bod angen defnyddio'r weithdrefn gadarnhaol.

<b>Adran</b>	<b>Rhoddir y pŵer i</b>	<b>Ffurf</b>	<b>Priodoldeb y pŵer dirprwyedig</b>	<b>Gweithdrefn</b>	<b>Rheswm dros y weithdrefn</b>
			gweithgareddau hynny'n digwydd yng Nghymru.		
Gweithgaredd perthnasol: gofyniad i ddarparu gwybodaeth Adran 27 is-adran (2)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Peri iddi fod yn ofynnol i berson sy'n gwneud gweithgaredd perthnasol (nad yw'n berson yn y gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth neu sydd â chysylltiad agos â hi) ddarparu gwybodaeth am faterion sy'n gysylltiedig â'r gweithgaredd i'r graddau bod y gweithgaredd yn digwydd yng Nghymru.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Mae posibilrwydd y gallai peri iddi fod yn ofynnol i berson ddarparu gwybodaeth roi baich ar yr unigolyn hwnnw, a bydd angen ystyried amrywiaeth o ffactorau, gan gynnwys yr angen i gasglu'r wybodaeth a'i defnyddio. Tybir bod angen defnyddio'r weithdrefn gadarnhaol.
Gorfodi gofynion gwybodaeth – Adran 32 is-adran (1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Gwneud darpariaeth ar gyfer gorfodi gofyniad i ddarparu gwybodaeth.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Canlyniad posibl y pŵer hwn yw y caiff cosb ariannol ei rhoi i berson am beidio â chydymffurfio. Tybir bod y weithdrefn gadarnhaol yn briodol er mwyn sicrhau bod modd craffu ar y defnydd o'r pŵer hwn.
Safonau marchnata – Adran 34 is-adran (1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Y pŵer i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth ynghylch safonau marchnata sy'n ymwneud â chynhyrchion amaethyddol a restrir yn Atodlen 1, y bydd yn rhaid iddynt gydymffurfio â nhw,	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Bydd y darpariaethau ynghylch safonau marchnata yn galluogi Gweinidogion Cymru i newid y safonau ar gyfer y cynhyrchion a restrir sy'n cael eu marchnata yng Nghymru i sicrhau bod modd moderneiddio, i gyd-fynd â'r sector domestig orau, ac i

Adran	Rhoddir y pŵer i	Ffurf	Priodoldeb y pŵer dirprwyedig	Gweithdrefn	Rheswm dros y weithdrefn
			ac y gellir eu gorfodi os na fydd cydymffurfio.		gyd-fynd â newidiadau mewn mannau eraill yn y DU.  Mae angen y weithdrefn gadarnhaol am fod y darpariaethau gorfodi'n caniatáu pŵer mynediad.
Safonau Marchnata – Adran 34 is-adran (6)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer hwn yn galluogi Gweinidogion Cymru i newid Atodlen 1 sy'n rhestru cynhyrchion amaethyddol ac adran 32 i gyfrif am newidiadau/datblygiadau yn y maes yn y dyfodol.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Byddai'r rheoliadau hyn yn diwygio deddfwriaeth sylfaenol. Felly, mae'r weithdrefn gadarnhaol yn briodol.
Dosbarthiad Carcasau – Adran 35 is-adran (1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r pŵer hwn yn galluogi Gweinidogion Cymru i wneud darpariaethau ynghylch dosbarthu, adnabod a chyflwyno carcasau gan ladd-dai yng Nghymru. Bydd yn eu galluogi i'w haddasu er lles y sector. Bydd yn caniatáu hefyd i Weinidogion Cymru orfodi'r darpariaethau hyn.	Gweithdrefn Penderfyniad Cadarnhaol	Mae angen y weithdrefn gadarnhaol gan fod y darpariaethau gorfodi'n caniatáu pŵer mynediad.
Pŵer i wneud darpariaeth ganlyniadol, drosiannol etc. – Adran 49(1)	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'r rheoliadau'n briodol i sicrhau, pan fo angen diwygio deddfwriaeth arall er mwyn i'r Ddeddf hon gael effaith lwyr, nad oes angen deddfwriaeth sylfaenol arall.	Gweithdrefn Penderfyniad Negyddol	Os nad yw'r rheoliadau'n diwygio deddfwriaeth sylfaenol, bernir bod y weithdrefn negyddol yn briodol.



Adran	Rhoddir y pŵer i	Ffur	Priodoldeb y pŵer dirprwyedig	Gweithdrefn	Rheswm dros y weithdrefn
Pŵer i ddiwygio adrannau 51 a 52 – Adran 53	Gweinidogion Cymru	Rheoliadau	Mae'n darparu pŵer i Weinidogion Cymru ddiwygio adran 51 (ystyr "amaethyddiaeth" a chyfeiriadau cysylltiedig) ac adran 52 (ystyr "gweithgaredd ategol") drwy reoliadau. Mae'r pŵer hwn yn sicrhau y gellir diwygio'r diffiniadau i adlewyrchu unrhyw newidiadau y gall fod eu hangen yn y dyfodol ac i sicrhau eu bod yn parhau'n addas i'r diben.	Gweithdrefn Penderfyniad Uwchgadarnhaol	Gallai'r rheoliadau hyn ddiwygio deddfwriaeth sylfaenol, ac yn benodol, ddau ddiffiniad sydd wrth wraidd y Ddeddf.  Ystyrir, felly, bod y weithdrefn uwchgadarnhaol yn briodol.

## Rhan 2 – Aseiad Effaith Rheoleiddiol

### Pennod 6 – Crynodeb o'r Aseiad Effaith Rheoleiddiol

#### Cyflwyniad

- 6.1 Cafodd Aseiad Effaith Rheoleiddiol (yr Aseiad) ei gwblhau ar gyfer y Ddeddf, ac mae i'w weld isod.
- 6.2 Nid oes unrhyw ddarpariaethau penodol yn y Ddeddf sy'n codi gwariant ar Gronfa Gyfunol Cymru.
- 6.3 Mae'r tabl a ganlyn yn rhoi crynodeb o'r costau a'r manteision ar gyfer y Ddeddf yn ei chyfanrwydd. Mae'r tabl wedi'i ddylunio i gyflwyno'r wybodaeth sydd ei hangen o dan Reol Sefydlog 26.6 (viii) a (ix).

#### **Y Ddeddf Amaethyddiaeth**

**Yr opsiwn a ffeirir:** *Disgrifiad byr o'r opsiwn a ffeirir, gan gynnwys 'cyfeiriad' at y tudalennau perthnasol yn yr Aseiad.*

**Cymorth yn y dyfodol:** Opsiwn 3 – Deddfu i gyflwyno cymorth sy'n gyson â Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM) (yr opsiwn a ffeirir)

**Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol:** Opsiwn 2 – Ysgwyddo pwerau dros ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol drwy'r Ddeddf

**Tenantiaethau amaethyddol:** Opsiwn 3 – Diwygio Deddf Daliadau Amaethyddol 1986 a Deddf Tenantiaethau Amaethyddol 1995

**Safonau marchnata:** Opsiwn 2 – Ysgwyddo pwerau dros safonau marchnata drwy'r Ddeddf

**Dosbarthiad carcasau:** Opsiwn 2 – Ysgwyddo pwerau dros ddosbarthiad carcasau drwy'r Ddeddf

**Coedwigaeth:** Opsiwn 2 – Ychwanegu amodau amgylcheddol at drwyddedau cwmpo coed a galluogi i drwyddedau cwmpo coed gael eu diwygio, eu hatal dros dro neu eu dirymu ar ôl eu rhoi

**Maglau a thrapiau glud:** Opsiwn 3 – Gwahardd defnyddio maglau a thrapiau glud o dan unrhyw amgylchiadau

<b>Cam:</b> Cyflwyniad	<b>Cyfnod arfarnu:</b> 2022 - 2050	<b>Blwyddyn sylfaen prisiau:</b> 2020
<b>Cyfanswm Cost</b> <b>Cyfanswm:</b> <b>£9,101,644,256</b> <b>Gwerth presennol:</b> <b>£ 6,063,901,474</b>	<b>Cyfanswm Manteision</b> <b>Cyfanswm: £ Heb ei Feintioli</b> <b>Gwerth presennol: £ Heb ei Feintioli</b>	<b>Gwerth Presennol Net (NPV):</b> <b>£-6,063,901,474</b>

## Costau gweinyddol

### Costau:

**Cymorth yn y dyfodol:** Amcangyfrifir bod y costau gweinyddol o dan Opsiwn 3 (deddfu i sefydlu Cynllun SLM yn y dyfodol) £31.2 miliwn yn uwch nag o dan Opsiwn 1 (cymorth yn dod i ben erbyn diwedd 2024) a £5.8 miliwn yn uwch nag o dan Opsiwn 2 (cadw'r sefyllfa bresennol). Mae hyn yn bennaf gan nad oes taliadau'n cael eu gwneud i ffermwyr o dan opsiwn 1, sy'n arwain at brin unrhyw gostau gweinyddol. Mae gan opsiwn 3 hefyd gost drosiannol sy'n gysylltiedig â system TGCh newydd y gellir ei rhannu'n £19.3 miliwn o gostau cyfalaf ac £16.2 miliwn o gostau galluogi. Mae'r costau hyn a ddefnyddir yn y dadansoddiad wedi'u rhagdybio a bydd y gost wirioneddol yn ddibynnol ar ddyluniad terfynol y cynllun.

**Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol:** Mae cyfrifo costau ar gyfer y cynnig hwn yn amrywio gan mai natur y pwerau arfaethedig hyn yw hwyluso ymateb i argyfwng. Ni allwn wybod pryd y bydd argyfwng yn digwydd, nac ar ba raddfa, felly bydd costau yn amrywio gan ddibynnu ar yr amgylchiadau. Mewn cynllun i gefnogi'r sector llaeth, a lansiwyd yn 2020 gan ddefnyddio pwerau tebyg i'r rhain, talwyd cyfanswm cyfwerth â £1,182,000 i ffermwyr ym mhrisiau 2022. Yn yr amgylchiadau hyn, dim ond rhan benodol o'r sector llaeth yr effeithiwyd arni, felly mae'n bosibl y bydd angen cyllideb fwy ar gyfer taliadau mewn argyfyngau eraill os byddant yn effeithio ar sector cyfan.

**Tenantiaethau amaethyddol:** Disgwylir y bydd cyfanswm y gost i fusnesau rhwng £172,000 (Achos Gorau) a £334,000 (Achos Gwaethaf) y flwyddyn o'i gychwyn a'i weithredu drwy is-ddeddfwriaeth. Mae'r costau hyn yn gysylltiedig â chyflafareddu; i gael mwy o fanylion, gweler tabl 57.

**Safonau marchnata:** Nid oes unrhyw gostau ariannol rhagweladwy gan nad oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i ddefnyddio'r pwerau arfaethedig dros safonau marchnata yn ystod y cyfnod a bennir.

**Dosbarthiad carcasau:** Mae'r gwaith o lunio polisi ar gyfer cynigion sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau defaid yn parhau, ac nid yw wedi cyrraedd pwynt lle mae modd cyfrifo'r costau'n gywir hyd yma.

**Coedwigaeth:** Mae'r costau i'r sector preifat sy'n gysylltiedig ag ychwanegu'r amodau amgylcheddol fel a ganlyn:

1. Darparu data ategol drwy gynnal arolwg a chael cyngor ecolegol proffesiynol: £97,000-£107,000 y flwyddyn, yn codi i £138,000-£152,000 erbyn 2050.
2. Amcangyfrifir bod darparu adroddiadau i CNC o ran ei amodau amgylcheddol yn costio rhwng £8,000-£9,000 y flwyddyn, yn codi i £15,000-£16,000 erbyn 2050.

Amcangyfrifir bod y costau i'r sector preifat sy'n gysylltiedig â diwygio trwyddedau cwmpo coed yn wirfoddol yn £31,000 y flwyddyn. Amcangyfrifir bod costau gweinyddol a chyfalaf ychwanegol CNC yn £3,000 y flwyddyn. Mae cost untro o £345,000 hefyd ynghlwm wrth ddatblygu a gweithredu fframwaith amodau, ac fe'i hysgwyddir gan CNC yn 2022-23.

**Maglau:** Bydd y costau cyfathrebu o ran y gwaharddiad ar ddefnyddio maglau yn cael eu hysgwyddo gan Lywodraeth Cymru. Bydd costau post uniongyrchol, cyhoeddi Hysbysiadau i'r Wasg a defnyddio cyfrifon cyfryngau cymdeithasol Llywodraeth Cymru am gyfnod sy'n cyfateb i oddeutu wythnos o amser Swyddog Gweithredol yn £750. Disgwylir i'r gost hon gael ei hysgwyddo yn 2023-24.

**Trapiau glud:** Bydd y costau cyfathrebu o ran y gwaharddiad ar ddefnyddio trapiau glud yn cael eu hysgwyddo gan Lywodraeth Cymru. Bydd costau post uniongyrchol, cyhoeddi Hysbysiadau i'r Wasg a defnyddio cyfrifon cyfryngau cymdeithasol Llywodraeth Cymru am gyfnod sy'n cyfateb i oddeutu wythnos o amser Swyddog Gweithredol yn £750. Disgwylir i'r gost hon gael ei hysgwyddo yn 2023-24.

<b>Trosiannol:</b> <b>£36,763,500</b>	<b>Rheolaidd:</b> <b>£891,876,716</b>	<b>Cyfanswm:</b> <b>£928,640,216</b>	<b>Gwerth presennol:</b> <b>£632,788,395</b>
--	--	---	---

**Arbedion cost:**

Cafodd y costau gweinyddol wedi'u meintioli eu cyfrifo ar sail llinell sylfaen Opsiwn 1. Felly, mae unrhyw arbedion cost eisoes wedi'u cynnwys yn y ffigurau uchod.

<b>Trosiannol: £Amh</b>	<b>Rheolaidd: £Amh</b>	<b>Cyfanswm: £Amh</b>	<b>PV: £Amh</b>
-------------------------	------------------------	-----------------------	-----------------

**Cost weinyddol net: £632,788,395**

## Costau cydymffurfio

**Cymorth yn y dyfodol:** Rydym yn amcangyfrif ei bod yn debygol y bydd ymwybyddiaeth y cyhoedd/rhanddeiliaid o'r cynllun a'i ofynion cysylltiedig yn cynyddu'n gyffredinol o ran rheoli bioamrywiaeth/cynefinoedd a'r amgylchedd hanesyddol. Gallai hyn gynyddu nifer yr atgyfeiriadau sy'n dod i law Llywodraeth Cymru o dan Reoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (Amaethyddiaeth) (Cymru) 2007, a chynyddu'r llwyth gwaith gorfodi. Rydym yn amcangyfrif y bydd hyn yn arwain at gost gynyddol flynyddol o £43,000 o dan Opsiwn 3 o'i gymharu ag Opsiynau 1 a 2. Nid yw costau cydymffurfio â'r cynllun yn y dyfodol wedi'u meintioli hyd yma.

**Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol:** Mae cyfrifo costau'r cynnig hwn yn amrywio gan mai natur y pwerau arfaethedig hyn yw hwyluso ymateb i argyfwng. Ni allwn wybod pryd y bydd argyfwng yn digwydd, nac ar ba raddfa, felly bydd y costau yn amrywio. Yn 2020, cyflwynwyd cynllun i gefnogi'r sector llaeth yn fewnol, ar sail taliadau untro, felly nid oedd unrhyw gostau cydymffurfio parhaus.

**Tenantiaethau amaethyddol:** Bydd costau amser i bob unigolyn, ond bydd y rhain yn amrywio fesul achos. Mae'r ffaith nad yw cytundebau, trafodaethau nac anghydfodau sydd wedi codi rhwng tenantiaid amaethyddol a thirfeddianwyr hyd yma wedi'u datgelu yn peri iddi fod yn amhosibl nodi'r gost wirioneddol. Mae'n amhosibl hefyd gwybod union nifer yr anghydfodau newydd a fydd yn codi o ganlyniad i'r ddarpariaeth hon ac, o geisio eu meintioli, mae perygl o wneud camsyniad mawr.

**Safonau marchnata:** Nid oes unrhyw gostau ariannol rhagweladwy gan nad oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i ddefnyddio'r pwerau arfaethedig dros safonau marchnata yn ystod y cyfnod a bennir.

**Dosbarthiad carcasau:** Mae'r gwaith o lunio polisi ar gyfer cynigion sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau defaid yn parhau, ac nid yw wedi cyrraedd pwynt lle mae modd cyfrifo'r costau'n gywir hyd yma.

**Coedwigaeth:** Amcangyfrifir bod y costau monitro a gorfodi blynyddol sy'n gysylltiedig ag ychwanegu'r amodau yn £30,000 i CNC a rhwng £3,000-£6,000 i'r sector preifat. Ceir costau hefyd oherwydd y cynnydd disgwylidig yn nifer yr apeliadau, sef £2,000 i CNC a £10,000 i Lywodraeth Cymru. Mae costau blynyddol tebyg yn gysylltiedig â diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed. Y costau i CNC yw £3,000 (monitro a gorfodi) ac £8,000 (apeliadau). Amcangyfrifir bod y costau i Lywodraeth Cymru sy'n gysylltiedig â mwy o apeliadau yn £20,000.

**Maglau:** Rhagwelir y bydd mwyafrif llethol y rhai sy'n defnyddio maglau yn newid i ddulliau rheoli plâu amgen, a bydd y ddeddfwriaeth yn gweithredu fel rhwystr, heb greu unrhyw waith ychwanegol i'r heddlu. Cafodd yr effeithiau disgwylidig ar y system cyfiawnder troseddol eu hystyried gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder, ac mae'n tybio na fydd yn cael fawr ddim effaith, os o gwbl, ar y system gyfiawnder. Rhagwelir, felly, y bydd y costau cydymffurfio yn £sero.

**Trapiau glud:** Bydd cydymffurfiaeth â'r ddeddfwriaeth newydd, fel y rhan fwyaf o ddeddfwriaeth, yn amodol ar i fwyafrif y bobl gadw at y gyfraith. Cafodd yr effeithiau disgwylidig ar y system cyfiawnder troseddol eu hystyried gan y Weinyddiaeth Gyfiawnder, ac mae'n tybio na fydd yn cael fawr ddim effaith, os o gwbl, ar y system gyfiawnder. Rhagwelir, felly, y bydd y costau cydymffurfio yn £sero.

<b>Trosiannol: £0</b>	<b>Rheolaidd: £3,347,040</b>	<b>Cyfanswm: £3,347,040</b>	<b>Gwerth presennol: £2,184,754</b>
-----------------------	----------------------------------	---------------------------------	---

## Costau eraill

**Cymorth yn y dyfodol:** Nid ydym eto mewn sefyllfa i nodi'r gwariant blynyddol disgwyliedig ar daliadau i ffermwyr o dan y cynllun SLM a gyflwynir yn y dyfodol. At ddibenion y dadansoddiad hwn, rydym wedi rhagdybio y bydd cyllideb flynyddol o £278 miliwn yn cael ei chynnal mewn termau real dros y cyfnod arfarnu. Mae hyn yr un fath ag ar gyfer Opsiwn 2. Mae Opsiwn 1 yn rhagdybio y gallai'r £278 miliwn fod ar gael i'w wario ar flaenoriaethau eraill Llywodraeth Cymru. Gellir disgwyl y byddai hyn yn dod â buddion, ond mae hyn y tu allan i gwmpas y dadansoddiad hwn. Mae Opsiwn 3 hefyd yn rhagdybio costau cynyddol blynyddol o £4,100 ar gyfer Cyswllt Ffermio yn sgil cynnydd yn y ddarpariaeth a'r Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm yn sgil cynnydd yn nifer y staff.

**Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol:** Nid yw costau'r cynnig hwn yn wybyddus gan mai natur y pwerau arfaethedig hyn yw hwyluso ymateb i argyfwng. Ni allwn wybod pryd y bydd argyfwng yn digwydd, nac ar ba raddfa, felly ni allwn gynllunio costau disgwyliedig.

**Tenantiaethau amaethyddol:** Nid oes unrhyw gostau meintiol eraill wedi'u nodi.

**Safonau marchnata:** Nid oes unrhyw gostau ariannol rhagweladwy gan nad oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i ddefnyddio'r pwerau arfaethedig dros safonau marchnata yn ystod y cyfnod a bennir.

**Dosbarthiad carcasau:** Mae'r gwaith o lunio polisi ar gyfer cynigion sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau defaid yn parhau, ac nid yw wedi cyrraedd pwynt lle mae modd cyfrifo'r costau'n gywir hyd yma.

**Coedwigaeth:** Bydd ychwanegu amodau amgylcheddol at drwyddedau cwmpo coed yn arwain at fwy o ymgynghori a chyd-drafod â Thimau Amgylchedd CNC (gan y sector coedwigaeth drwy gyngor cyn ymgeisio a chan wasanaeth Trwyddedu Coedwigaeth CNC fel rhan o ymgynghori mewnol CNC). Disgwylir y bydd Asesiadau Rheoliadau Cynefinoedd ychwanegol. Cost flynyddol hyn i CNC yw £22,000. Disgwylir cost flynyddol ychwanegol o £1,000 am yr un rhesymau o ran diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed.

**Maglau:** Nid oes unrhyw gostau meintiol eraill wedi'u nodi.

<b>Trosiannol: £0</b>	<b>Rheolaidd: £8,169,657,000</b>	<b>Cyfanswm: £8,169,657,000</b>	<b>Gwerth presennol: £5,428,928,325</b>
-----------------------	--------------------------------------	-------------------------------------	---

## Costau heb eu meintioli ac anfanteision

**Cymorth yn y dyfodol:** Nid yw cost unrhyw gynllun a gyflwynir yn y dyfodol wedi'i feintioli; bydd yn dibynnu ar ddyluniad y cynllun a gyflwynir yn y dyfodol. Bydd hyn yn arwain at gostau cyfalaf trosiannol canlyniadol, yn ogystal â thaliadau referiwr parhaus i ffermwyr. Y rhagdybiaeth yw y bydd y costau o fewn lefelau'r gyllideb bresennol. Bydd yr effaith economaidd ar y sector hefyd yn cael ei hasesu fel rhan o ddyluniad unrhyw gynllun yn y dyfodol.

**Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol:** Mae cyfrifo costau ar gyfer y cynnig hwn yn amrywio gan mai natur y pwerau arfaethedig hyn yw hwyluso ymateb i argyfwng. Ni allwn wybod pryd y bydd argyfwng yn digwydd, nac ar ba raddfa, felly byddai unrhyw ragfynegiadau o gostau anfesuradwy ar hyn o bryd yn rhy dybiannol i fod yn gadarn.

**Tenantiaethau amaethyddol:** O wneud y diwygiad, bydd yn cynyddu cyfanswm yr anghydfodau sy'n codi. Ar gyfer pob achos newydd, bydd cost i fusnes a allai gael ei hysgwyddo naill ai gan y landlord, y tenant neu'r ddau (yn dibynnu ar natur yr achos). Nid yw'r gost hon wedi'i meintoli.

**Safonau marchnata:** Nid oes unrhyw gostau ariannol rhagweladwy gan nad oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i ddefnyddio'r pwerau arfaethedig dros safonau marchnata yn ystod y cyfnod a bennir.

**Dosbarthiad carcasau:** Mae'r gwaith o lunio polisi ar gyfer cynigion sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau defaid yn parhau, ac nid yw wedi cyrraedd pwynt lle mae modd cyfrifo'r costau'n gywir hyd yma.

**Coedwigaeth:** Nid oedd modd meintioli rhai o gostau'r sector preifat a allai godi o ganlyniad i'r pwerau newydd. Mae costau yn debygol o godi mewn perthynas ag amodau safleoedd penodol ar gyfer safleoedd hynod sensitif neu gymhleth. Fodd bynnag, oherwydd natur amrywiol iawn trwyddedau cwmpo coed, a'r amodau newydd eu hunain, o ran mynychder, graddfa, rhywogaethau coed, ansawdd pren, a sensitifrwydd safleoedd, ni fu modd mynegi gwerth ariannol gan nad yw'r gost yn hysbys. Mae'r ffactorau hyn hefyd yn berthnasol i'r costau anfesuradwy ar gyfer diwygio, atal dros dro a dirymu trwyddedau sydd eisoes wedi'u rhoi. Mae elfen o gostau anfesuradwy eisoes yn rhan o'r patrwm arferol o gynllunio i reoli coedwigoedd, gan ganiatáu hyblygrwydd o ran gwaith cwmpo coed pan fo angen. Nid oedd modd meintioli costau digolledu'r sector preifat oherwydd ffactorau anhysbys a hynod amrywiol, megis pa mor aml y defnyddir y pwerau a'r tebygolrwydd y ceir apêl lwyddiannus. O dan Ddeddf Coedwigaeth 1967, nid oes cofnod bod unrhyw dâl digolledu wedi'i dalu. Bydd data yn cael eu casglu i osod sail ar gyfer yr adolygiad a gynhelir ar ôl rhoi'r ddeddfwriaeth ar waith er mwyn deall y costau ychwanegol yn well.

**Maglau:** Nid oedd modd meintioli effaith gwahardd maglau ar fusnesau ac unigolion sy'n eu defnyddio. Nid ydym yn disgwyl i'r gwaharddiad ar faglau gael fawr ddim effaith ariannol yn y tymor hir.

**Trapiau glud:** Nid oedd modd meintioli effaith gwahardd trapiau glud ar fusnesau ac unigolion sy'n eu defnyddio. Nid ydym yn disgwyl i'r gwaharddiad ar drapiau glud gael fawr ddim effaith ariannol yn y tymor hir.

## Manteision

**Cymorth yn y dyfodol:** Drwy gyflwyno'r fframwaith deddfwriaethol hwn, bydd angen i Weinidogion Cymru ystyried ffactorau economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol pan fyddant yn gwneud penderfyniadau ynghylch cymorth yn y dyfodol. Nid yw lefelau'r cyllid na'r effaith ar y diwydiant wedi'u meintioli eto. Mae nifer o gysylltiadau achosol, clir rhwng camau sy'n rhoi budd economaidd i ffermwyr (e.e. iechyd anifeiliaid a thargedu'r defnydd o faethynnau) a chyflawni canlyniadau amgylcheddol a chymdeithasol. Bydd cynorthwyo ffermwyr i gynhyrchu bwyd mewn modd cynaliadwy, ochr yn ochr â'u cynorthwyo i gymryd camau sy'n ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur, yn cefnogi'r sector amaethyddol ac yn helpu Llywodraeth Cymru i gyflawni ei hymrwymyiadau statudol.

Bydd manteision economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol uniongyrchol yn cael eu gwireddu drwy gamau gweithredu sy'n sicrhau bod modd cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy, lliniaru'r newid yn yr hinsawdd ac addasu iddo, cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau, gwarchod a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol a hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt a'u hymgysylltiad â nhw, a chynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd.

**Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol:** Mae cyfrifo manteision y cynnig hwn yn amrywio gan mai natur y pwerau arfaethedig hyn yw hwyluso ymateb i argyfwng. Ni allwn wybod pryd y bydd argyfwng yn digwydd, nac ar ba raddfa, felly ni allwn gynllunio manteision disgwyliedig. Maent yn debygol o fod yn seiliedig ar y cymorth ariannol a delir i ffermwyr, ynghyd ag unrhyw fantais hirdymor i'r busnes a'r cadwyni cyflenwi sy'n deillio o'r ffaith bod y ffermydd hynny yn parhau i fod yn solfent.

**Tenantiaethau amaethyddol:** Bwriad yr opsiwn hwn yw hwyluso mynediad at gynlluniau cymorth ariannol i'r ffermwyr tenant hynny y gallai eu tenantiaethau fod wedi cyfyngu arnynt yn annheg fel arall. Mae manteision cymryd rhan mewn cynllun cymorth ariannol wedi'u nodi yn asesiadau effaith Deddf Amaethyddiaeth (Cymru).

**Safonau marchnata:** Nid oes unrhyw fanteision ariannol rhagweladwy gan nad oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i ddefnyddio'r pwerau arfaethedig dros safonau marchnata yn ystod y cyfnod a bennir.

**Dosbarthiad carcasau:** Mae'r gwaith o lunio polisi ar gyfer cynigion sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau defaid yn parhau, ac nid yw wedi cyrraedd pwynt lle mae modd cyfrifo'r costau'n gywir hyd yma. Bydd cyflwyno'r mesurau i reoleiddio dosbarthiad carcasau yn y sector defaid yn gwella tryloywder a thegwch yn y gadwyn gyflenwi, ond nid oes modd mesur y manteision ar hyn o bryd.

**Coedwigaeth:** Mae disgwyl i fioamrywiaeth a manteision amgylcheddol gynyddu o ganlyniad i'r ddarpariaeth i ychwanegu amodau amgylcheddol at drwyddedau, gan mai'r nod yw lleihau niwed amgylcheddol a darparu gwell amddiffyniad i fywyd gwyllt. Mae'r manteision hyn yn anodd eu meintioli neu'u mynegi mewn termau ariannol o ystyried natur amrywiol trwyddedau cwmpo coed o ran mynychder, graddfa ac amodau safleoedd unigol. Cynigir casglu data perthnasol i fonitro'r manteision fel rhan o adolygiad a gynhelir ar ôl rhoi'r ddeddfwriaeth ar waith.

**Maglau:** Mae nifer bach o'r anifeiliaid nad ydynt yn cael eu targedu a allai gael eu dal mewn maglau yn anifeiliaid anwes – cathod a chŵn yn benodol. Mae perchnogion yr



anifeiliaid hyn yn aml yn wynebu costau milfeddygol sylweddol a chyfnod hir o adsefydlu ar gyfer eu hanifail anwes. Nid yw'r costau hyn yn ddata y gellir eu casglu, felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd; serch hynny, bydd y gwaharddiad ar faglau yn arbed arian i'r unigolion hynny y bydd eu hanifeiliaid yn osgoi anafiadau yn y dyfodol. Yn fwy cyffredinol, bydd gwaharddiad ar faglau yn arwain at wella safonau lles anifeiliaid. Nid yw gwerth hyn wedi'i feintioli.

**Trapiau glud:** Bydd gwaharddiad ar drapiau glud yn arwain at wella safonau lles anifeiliaid. Nid yw gwerth hyn wedi'i feintioli.

**Cyfanswm: £Heb ei feintioli**

**Gwerth presennol: £Heb ei feintioli**

## Tystiolaeth, rhagdybiaethau a ffactorau ansicr allweddol

**Cymorth yn y dyfodol:** Darparwyd y costau gan dimau gweithredol CNC a Llywodraeth Cymru. Bu i'r pecyn Tystiolaeth Cynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS) a baratowyd gan ERAMMP osod sylfaen dystiolaeth a oedd yn asesu camau yn erbyn y canlyniadau y mae Llywodraeth Cymru yn ceisio eu cyflawni. Roedd y dadansoddiad hwn yn seiliedig ar ganfyddiadau dros 800 o bapurau tystiolaeth a adolygwyd gan gymheiriaid. Mae'r adroddiadau am ei waith i'w gweld yma: [Adnoddau | ERAMMP](#). Cynorthwydd y gwaith hwn i bennu sail resymegol gadarn sy'n seiliedig ar dystiolaeth ar gyfer camau i wireddu canlyniadau SLM. Cynllun unrhyw gymorth a ddarperir yn y dyfodol sy'n peri'r ansicrwydd mwyaf, a bydd lefel y canlyniadau a gyflawnir yn ddibynnol ar hyn.

**Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol:** Mae'r pwerau a gynigir i bob pwrpas yn sicrhau bod y pwerau presennol, a ddatblygwyd yn gyntaf yn neddfwriaeth yr UE ac yna yn Neddf Amaethyddiaeth 2020, yn parhau. Yn hyn o beth, nid yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried opsiynau polisi ehangach hyd yma, gan na chafwyd unrhyw awgrym bod rhanddeiliaid na llunwyr polisïau yn gofyn am i opsiynau eraill ar gyfer pwerau deddfwriaethol dros amodau eithriadol yn y farchnad gael eu hystyried.

**Tenantiaethau amaethyddol:** Darparwyd data gweinyddol sy'n ymwneud â thenantiaid o dan y Ddeddf Daliadau Amaethyddol a'r Ddeddf Tenantiaethau Busnes Fferm gan Taliadau Gwledig Cymru (RPW). Darparwyd amcangyfrifon yn ymwneud â chost cyflafareddu gan arbenigwyr o'r diwydiant.

**Safonau marchnata:** Mae'r pwerau a gynigir i bob pwrpas yn sicrhau bod y pwerau presennol, a ddatblygwyd yn gyntaf yn neddfwriaeth yr UE ac yna yn Neddf Amaethyddiaeth 2020, yn parhau. Yn hyn o beth, nid yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried opsiynau polisi ehangach hyd yma, gan na chafwyd unrhyw awgrym bod rhanddeiliaid na llunwyr polisïau yn gofyn am i opsiynau eraill ar gyfer pwerau deddfwriaethol mewn perthynas â safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol a bwyd gael eu hystyried.

**Dosbarthiad carcasau:** Mae'r pwerau a gynigir i bob pwrpas yn sicrhau bod y pwerau presennol, a ddatblygwyd yn gyntaf yn neddfwriaeth yr UE ac yna yn Neddf Amaethyddiaeth 2020, yn parhau. Yn hyn o beth, nid yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried opsiynau polisi ehangach hyd yma, gan na chafwyd unrhyw awgrym bod rhanddeiliaid na llunwyr polisïau yn gofyn am i opsiynau eraill ar gyfer pwerau deddfwriaethol mewn perthynas â dosbarthiad carcasau gael eu hystyried.

**Coedwigaeth:** Mae'r Grŵp Rhanddeiliaid wedi gosod sail ar gyfer y dadansoddiad, ac wedi craffu arno. Mae'r Grŵp yn cynnwys y sefydliadau a ganlyn: Sefydliad y Coedwigwyr Siartredig, Confor, yr RSPB, Ymddiriedolaeth Gwiwerod Coch Cymru, Ymddiriedolaeth Natur Cymru, yr Ymddiriedolaeth Cadwraeth Ystlumod, Coed Cadw, Undeb Amaethwyr Cymru (FUW), Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, y Gymdeithas Tir a Busnes Cefn Gwlad (CLA), Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) a Llywodraeth Cymru. Gwahoddwyd sefydliadau eraill, ond nid oeddent yn gallu cymryd rhan. Cafodd yr wybodaeth sydd ei hangen i gwblhau'r dadansoddiad o'r costau a manteision ei chasglu o sawl ffynhonnell, yn enwedig gan y Grŵp Rhanddeiliaid, ond hefyd gan staff CNC. Cafwyd gwybodaeth hefyd gan ERAMMP a Forest Research. Cafwyd gwybodaeth am gostau staff a chyflogau cyfartalog CNC gan Adran Gyllid CNC.

**Maglau a thrapiau glud:** Mae'n seiliedig ar ymgynghoriad â'r cyhoedd, busnesau, y trydydd sector a'r sector cyhoeddus, yn ogystal â thrafodaethau ag arbenigwyr Cyfoeth Naturiol Cymru ac eraill sy'n gwneud gwaith i reoli cadnoid.

## Bwriad polisi'r Ddeddf Amaethyddiaeth

---

6.4 Mae darpariaethau'r Ddeddf Amaethyddiaeth wedi'u nodi isod; i gael mwy o fanylion, gweler rhan 1 o'r memorandwm esboniadol.

### Rhan 1 – Rheoli Tir yn Gynaliadwy

- 6.5 Mae'n pennu pedwar amcan ar gyfer Rheoli Tir yn Gynaliadwy, sef:
- a) cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy;
  - b) lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd;
  - c) cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision maent yn eu darparu;
  - d) gwarchod a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol, a hybu mynediad y cyhoedd iddynt ac ymgysylltiad y cyhoedd â hwy, a chynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd.
- 6.6 Ym mhob achos, mae'r cyfraniad at gyflawni amcan yn (a) diwallu anghenion y presennol heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion eu hunain, a (b) cyfrannu at gyflawni'r nodau llesiant yn adran 4 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015.
- 6.7 Mae'n rhoi dyletswydd ar Weinidogion Cymru i arfer swyddogaethau penodol yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion SLM, i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth yn briodol.
- 6.8 Mae'n darparu ar gyfer monitro cynnydd tuag at gyflawni'r amcanion, ac adrodd yn ei gilch, gan gynnwys pennu dangosyddion a thargedau, i asesu'r camau i'w rhoi ar waith, i ddarparu sylfaen dystiolaeth bwysig, ac i hwyluso craffu ac atebolrwydd.

### Rhan 2 – Cymorth ar gyfer amaethyddiaeth etc.

## ***Pennod 1 – Pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth***

- 6.9 Mae'n rhoi pŵer i Weinidogion Cymru ddarparu cymorth, megis creu cynllun (neu gynlluniau) (neu fathau eraill o gymorth) i gyfrannu at gyflawni'r amcanion SLM. Y prif ddull arfaethedig o gyflawni hyn yw'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy.
- 6.10 Gellir darparu cymorth ar gyfer amaethyddiaeth a gweithgareddau ategol yng Nghymru, neu mewn cysylltiad â nhw. Mae adran 8 yn nodi nifer o ddibenion (e.e. annog cynhyrchu bwyd mewn modd amgylcheddol gynaliadwy, lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr) y gellir darparu cymorth, yn benodol, ar eu cyfer neu mewn cysylltiad â nhw.
- 6.11 Mae'n darparu pŵer i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau mewn perthynas â gwirio, gorfodi a monitro unrhyw gymorth a ddarperir o dan y pŵer i ddarparu cymorth, gan sicrhau bod yr holl gymorth amaethyddol a ariennir gan Weinidogion Cymru yn cael ei weinyddu'n gywir.
- 6.12 Mae'n nodi sut yr adroddir ar yr holl gynlluniau cymorth ac unrhyw gymorth a ddarperir o dan amodau'r pŵer i ddarparu cymorth. Bydd rhaid paratoi adroddiadau ar ddwy lefel, sef Adroddiad Blynyddol ac Adroddiad Effaith.
- 6.13 Rhaid i bob Adroddiad Effaith gael ei baratoi bob pum mlynedd<sup>51</sup> i asesu effaith ac effeithiolrwydd yr holl gymorth a ddarparwyd yn ystod y cyfnod adrodd o dan y pwerau cymorth (boed hynny drwy gynllun neu fel arall). Bydd yr asesiad yn seiliedig ar y dibenion y darparwyd cymorth ar eu cyfer, yr amcanion SLM, ac unrhyw faterion eraill y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried eu bod yn berthnasol. Bydd Gweinidogion Cymru yn gallu newid y cyfnod adrodd os oes angen.

## ***Pennod 2 – Pwerau i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ariannol a chymorth arall***

- 6.14 Mae'n rhoi pŵer i Weinidogion Cymru addasu deddfwriaeth sy'n llywodraethu Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) yng Nghymru. Mae hyn yn cynnwys, ymhlith pethau eraill, y gallu i fodloni'r bwriad polisi o ddarparu ar gyfer cyfnod pontio wedi'i reoli pan fydd taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol yn

---

<sup>51</sup> Mae gan Weinidogion Cymru bŵer i newid y cyfnod adrodd hwn.

dod i ben a'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS) arfaethedig yn cael ei gyflwyno.

- 6.15 Mae'n disodli'r pwerau ag iddynt derfyn amser yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 er mwyn i Weinidogion Cymru addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud ag ariannu, rheoli a monitro'r polisi amaethyddol cyffredin (PAC).
- 6.16 Mae'n darparu pwerau i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer datblygu gwledig. Dylai hyn sicrhau bod modd anrhydeddu'r cynlluniau taliadau datblygu gwledig yr ymrwymwyd iddynt cyn i'r DU ymadael â'r Undeb Ewropeaidd (UE) ac sy'n estyn y tu hwnt i'r diwrnod ymadael.
- 6.17 Mae'n disodli'r pwerau ag iddynt derfyn amser yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 er mwyn i Weinidogion Cymru addasu deddfwriaeth a ddargedwir sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer gwenynyddiaeth.

### ***Pennod 3 – Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol***

- 6.18 Mae'n darparu pwerau i Weinidogion Cymru:
- a) Datgan bod amodau eithriadol yn y farchnad o ran marchnadoedd amaethyddol.
  - b) Darparu cymorth ariannol i gynhyrchwyr ar ôl datgan bod amodau eithriadol yn y farchnad.
  - c) Addasu deddfwriaeth yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud ag Ymyrraeth Gyhoeddus a Chymorth Storffeydd Preifat (PIPSA).

### ***Pennod 4 – Tenantiaethau amaethyddol***

- 6.19 Mae'n diwygio'r diffiniad o gymorth ariannol perthnasol ("*relevant financial assistance*") yn adran 19A (7) o Ddeddf Daliadau Amaethyddol 1986. Mae'r cyfeiriad at adran 8 o'r Ddeddf yn darparu llwybr y gall tenantiaid ei ddefnyddio i ddatrys anghydfod mewn amgylchiadau lle gall eu landlord fod yn atal caniatâd yn afresymol i fater y mae angen ei ganiatâd ar ei gyfer o dan y denantiaeth neu i gais i newid cymal cyfyngol yn y cytundeb tenantiaeth, lle gwneir y cais hwnnw i alluogi'r tenant i ofyn am gymorth ariannol neu i wneud

cais am gymorth o'r fath. Mae'r diffiniad yn cael ei ddiwygio hefyd mewn perthynas â chynlluniau trydydd parti, cynllun y taliad sylfaenol, y polisi amaethyddol cyffredin, cymorth ar gyfer gwenynyddiaeth, a chymorth ar gyfer datblygu gwledig.

6.20 Mae'n mewnosod adran 8A newydd yn Neddf Tenantiaethau Amaethyddol 1995 i roi'r un hawliau cyflafareddu i denantiaid o dan y Ddeddf honno â thenantiaid o dan y Ddeddf Daliadau Amaethyddol.

## Rhan 3 – Materion sy'n ymwneud ag amaethyddiaeth a chynhyrchion amaethyddol

### ***Pennod 1 – Casglu a rhannu data***

6.21 Mae'n darparu pwerau i sicrhau bod modd casglu data gan y sector amaethyddol ar draws dau gategori penodol sy'n ategu'i gilydd: yn gyntaf, gan bobl o fewn 'cadwyn gyflenwi bwyd-amaeth', neu bobl â chysylltiad agos â chadwyn o'r fath; ac, yn ail, gan y bobl hynny sy'n ymgymryd â 'gweithgareddau perthnasol' sydd, yn y cyd-destun hwn, yn golygu pobl sy'n ymgymryd â gweithgareddau amaethyddol neu weithgareddau ategol.

### ***Pennod 2 – Safonau marchnata: cynhyrchion amaethyddol***

6.22 Mae'n disodli'r pwerau ag iddynt derfyn amser yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 er mwyn i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth ynghylch y safonau y mae'n rhaid i restr benodedig o gynhyrchion amaethyddol, y gellir ei diwygio gan Weinidogion Cymru, gydymffurfio â nhw pan gânt eu marchnata yng Nghymru. Mae'r rhestr o gynhyrchion wedi'i nodi yn Atodlen 1 i'r Ddeddf.

### ***Pennod 3 – Dosbarthiad etc. carcassau penodol***

6.23 Mae'n disodli'r pwerau ag iddynt derfyn amser yn Neddf Amaethyddiaeth 2020 er mwyn i Weinidogion Cymru wneud darpariaeth ar gyfer adnabod, dosbarthu a chyflwyno carcassau gwartheg, moch a defaid mewn lladd-dai yng Nghymru.

## Rhan 4 – Coedwigaeth

6.24 Mae'n diwygio Deddf Coedwigaeth 1967 i ychwanegu amodau amgylcheddol sy'n canolbwyntio ar ddiogelu a gwarchod yr amgylchedd at drwyddedau cwmpo coed, ac yn cyflwyno pwerau newydd i Cyfoeth Naturiol Cymru ddiwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed ar ôl eu rhoi.

## Rhan 5 – Bywyd Gwyllt

6.25 Mae'n gwahardd dau ddull penodol o reoli plâu, sef defnyddio maglau i ddal anifeiliaid gwyllt, a defnyddio trapiau glud i ddal anifeiliaid asgwrn cefn (nad ydynt yn bobl).

## Rhan 6 – Cyffredinol

6.26 Mae'n diffinio ystyr y termau 'amaethyddiaeth' a 'gweithgareddau ategol' at ddibenion y Ddeddf, gan geisio cwmpasu'r ystod eang o weithgareddau ffermio a wneir yng Nghymru, gan gynnwys gweithgareddau yr ystyrir eu bod yn weithgareddau ffermio traddodiadol a gweithgareddau ffermio mwy modern (e.e. amaethyddiaeth mewn amgylchedd a reolir).

6.27 Mae'n rhoi manylion am y gwahanol bwerau i wneud rheoliadau ac yn nodi pa bryd y bydd pob un o ddarpariaethau'r Ddeddf yn dod i rym.

**ATODLEN 1 – CYNHYRCHION AMAETHYDDOL SY'N BERTHNASOL I DDARPARIAETHAU SAFONAU MARCHNATA**

**ATODLEN 2 – MÂN DDIWYGIADAU A DIWYGIADAU CANLYNIADOL ETC. SY'N YMWNEUD Â RHANNAU 1 I 3**

**ATODLEN 3 – DIWYGIADAU CANLYNIADOL ETC. I'R RHEOLIAD CMO (RHEOLIAD AR GYD-DREFNIADAETH Y MARCHNADOEDD)**

## **Pennod 7 – Opsiynau, Costau a Manteision**

---

### ***Cymorth yn y dyfodol***

#### ***Cyflwyniad***

---

##### ***Bwriad polisi'r pwerau cymorth***

7.1 Yn Ffermio Cynaliadwy a'n Tir (2019) a Phapur Gwyn Amaeth (Cymru) (2020), nododd Llywodraeth Cymru sut y bydd egwyddorion rheoli tir yn gynaliadwy (SLM) yn darparu fframwaith hirdymor ar gyfer polisi a chymorth amaethyddol yn y dyfodol. Bydd yr agwedd gyfannol hon yn sicrhau bod modd cyflawni'r canlyniadau economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol sy'n deillio o ddefnyddio arferion rheoli tir er budd hirdymor y wlad. Bydd y Ddeddf Amaethyddiaeth yn sicrhau bod gan Weinidogion Cymru y pwerau sydd eu hangen i barhau i gefnogi ffermwyr yng Nghymru am iddynt fabwysiadu arferion sy'n cyfrannu at SLM.

7.2 Mae'r Ddeddf yn nodi pedwar amcan SLM:

- a) cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy;
- b) lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd;
- c) cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision maent yn eu darparu;
- d) cadw a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol a hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt ac ymgysylltiad y cyhoedd â hwy, a chynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd.

7.3 Mae'r Ddeddf yn cynnwys pwerau cymorth sy'n galluogi Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth (ariannol neu fel arall) ar gyfer amaethyddiaeth a gweithgareddau ategol yng Nghymru, neu mewn cysylltiad â nhw, mewn ffordd a fydd yn cyfrannu at gyflawni'r amcanion hyn. Mae hyn yn cefnogi uchelgais Llywodraeth Cymru am i ffermwyr Cymru fod yn arweinwyr byd ym maes ffermio cynaliadwy, gan gynhyrchu bwyd mewn cytgord â'r amgylchedd.



7.4 Mae'r darpariaethau yn darparu'r dull cyflawni i Weinidogion Cymru ddarparu cymorth drwy gynllun neu fel arall er mwyn cyflawni'r amcanion SLM. Rhaid i Weinidogion Cymru arfer y swyddogaeth hon yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion SLM. Mae'r dibenion a nodir yn y pŵer i ddarparu cymorth yn rhoi enghreifftiau o'r modd y gall cynlluniau gefnogi'r amcanion SLM a chyfrannu at eu cyflawni.

7.5 Y prif fecanwaith i gyflawni SLM fydd y Cynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS) arfaethedig a fydd yn cynorthwyo ffermwyr i gynhyrchu bwyd yn gynaliadwy ac yn eu helpu ar yr un pryd i fynd ati i leihau eu hól troed carbon a darparu ar gyfer byd natur.

7.6 Cyhoeddwyd amlinelliad o gynigion y Cynllun a'r camau nesaf ar 6 Gorffennaf 2022, ac mae i'w weld yma:

<https://llyw.cymru/cynllun-ffermio-cynaliadwy-cynigion-bras-ar-gyfer-2025>

### **Cyfraddau talu**

7.7 Bydd taliadau'n cymell ac yn gwobrwyo ffermwyr am weithredoedd sy'n sicrhau canlyniadau cymdeithasol, amgylcheddol ac economaidd cadarnhaol. Bydd y taliad yn helpu i wobrwyo'r ffermwyr hynny sy'n mynd ati i ffermio'r tir mewn ffordd gynaliadwy ac yn tynnu sylw at y cyfraniadau cadarnhaol y maent wedi'u gwneud.

7.8 Mae Llywodraeth Cymru'n parhau i ddatblygu'r sylfaen dystiolaeth i alluogi penderfyniad i gael ei wneud ar lefel y taliad am wahanol weithredoedd o fewn unrhyw gynllun cymorth a gyflwynir yn y dyfodol. Ymhlith y meysydd sy'n cael eu hystyried mae:

- a) Cost y gweithredoedd i fusnesau fferm yn ôl y math o dir a nodweddion a lleoliad y fferm;
- b) Gwerth am arian;
- c) Ystyried costau refeniw a chyfalaf i osod sail ar gyfer y strwythur talu;
- d) Ystyried dylanwadau diwylliannol a chymdeithasol ar gyfer cyflawni gweithredoedd sy'n dylanwadu ar y nifer sy'n manteisio arnynt;
- e) Capiu taliadau i sicrhau bod cyllid yn cael ei ddosbarthu mewn ffordd deg;
- f) Gwerth cymdeithasol canlyniadau.

7.9 Mae Llywodraeth Cymru yn gwneud gwaith modelu helaeth drwy ei Rhaglen Monitro a Modelu'r Amgylchedd a Materion Gwledig (ERAMMP) i ddeall yr effeithiau amgylcheddol ac economaidd ar lefel fferm ac i helpu i osod sail ar gyfer y cyfraddau talu.

7.10 Mae mwy o wybodaeth i'w gweld yma:

[Llwyfan Modelu Integredig ERAMMP \(IMP\) | ERAMMP](#)

### ***Dadansoddiad economaidd ac amgylcheddol***

7.11 Nid yw'r Ddeddf Amaethyddiaeth yn diffinio dull o ddarparu cymorth yn y dyfodol. Mae'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig yn dal i gael ei ddylunio (ar hyn o bryd, mae'n cael ei gyd-ddylunio gyda rhanddeiliaid), felly nid oes modd rhoi asesiad o'r costau a'r manteision ar hyn o bryd. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i gynnal dadansoddiad economaidd o'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig. Bydd y dadansoddiad hwn yn ystyried gwahanol opsiynau ar gyfer rhoi'r cynllun ar waith o ran gwerth am arian ac effeithiau economaidd y cynigion terfynol i fyny ac i lawr y gadwyn gyflenwi.

7.12 Drwy'r Llwyfan Modelu Integredig (IMP), byddwn hefyd yn meintioli effaith amgylcheddol ddisgwyliedig y cynllun a'i gyfraniad at ystod o dargedau Llywodraeth Cymru.

### ***Ymgynghori pellach***

7.13 Yn 2023, bydd Llywodraeth Cymru'n ymgynghori ar y cynigion terfynol i gyflwyno'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy. Bydd yr ymgynghoriad hefyd yn cynnwys cynlluniau manwl ar gyfer cyfnod pontio, gan gynnwys y dull o ddarparu taliadau sefydlogi a sut y byddant yn lleihau dros gyfnod pontio.

### ***Y cynllun terfynol***

7.14 Yn dilyn ymgynghoriad yn 2023, bydd cynigion y cynllun yn cael eu hadolygu a bydd y Dadansoddiad Economaidd yn cael ei ddiweddarau. Bryd hynny, bydd Gweinidogion Cymru'n gallu gwneud penderfyniad terfynol ar strwythur, camau gweithredu a chyfraddau talu'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig.

### ***Opsiynau***

7.15 Cafodd tri opsiwn eu cyflwyno fel rhan o'r Dadansoddiad Cost a Budd hwn:

- a) **Opsiwn 1:** Peidio â chyflwyno deddfwriaeth i ddarparu cymorth yn y dyfodol – tynnu cymorth yn ôl
- b) **Opsiwn 2:** Deddfu i gadw'r sefyllfa bresennol (Cynllun y Taliad Sylfaenol a chynlluniau tir eraill)
- c) **Opsiwn 3:** Deddfu i gyflwyno cymorth sy'n gyson â Rheoli Tir yn Gynaliadwy (yr Opsiwn a Ffeirir)

7.16 Cafodd yr opsiynau eu hasesu ar sail eu cyfraniad at yr amcanion SLM.

7.17 Nid yw'r Ddeddf yn pennu cyllidebau na pharmedrau o ran sut y dylai cynllun gael ei ddylunio. Mae rhagdybiaethau wedi'u cynnwys a'u hesbonio o dan bob opsiwn.

### ***Crynodeb a chasgliad***

7.18 Mae asesiad manwl o gostau a manteision pob un o'r tri opsiwn a ystyriwyd fel rhan o'r dadansoddiad hwn yn dilyn. Mae dadansoddiad o'r dystiolaeth yn awgrymu'r hyn a ganlyn:

- a) Mae **Opsiwn 1** (tynnu cymorth yn ôl) yn debygol o osod her sylweddol i hyfywedd economaidd llawer o fusnesau fferm yng Nghymru, gydag effeithiau cymdeithasol negyddol canlyniadol ar ffermio a chymunedau ffermio. Nid yw Opsiwn 1 chwaith yn debygol iawn o wireddu canlyniadau amgylcheddol, gan gynnwys y targedau a'r cyllidebau carbon sy'n rhan o fframwaith statudol Cymru a tharged Sero Net Senedd Cymru ar gyfer 2050. **Nid argymhellir yr opsiwn hwn.**
- b) Ni fydd **Opsiwn 2 (cadw'r sefyllfa bresennol)** yn mynd i'r afael â sefyllfa fregus llawer o ffermydd Cymru ar hyn o bryd. Gallai newidiadau i amodau marchnadoedd ddwysáu'r sefyllfa ymhellach, gan beri i ffermydd adael y diwydiant neu wynebu pwysau i ddefnyddio systemau ffermio dwys i ennill yr elw mwyaf posibl. I wireddu'r targedau a'r cyllidebau carbon sy'n rhan o fframwaith statudol Cymru, rhaid i allyriadau ym mhob sector (gan gynnwys amaethyddiaeth a defnydd tir) ostwng yn gyflymach nag sydd wedi digwydd yn ystod y 30 mlynedd diwethaf. Mae cadw'r sefyllfa bresennol yn annhebygol iawn o wireddu'r targedau statudol hyn. **Nid argymhellir yr opsiwn hwn.**

c) Byddai **Opsiwn 3 (Cynllun SLM yn y dyfodol)** yn peri iddi fod yn ofynnol i Weinidogion Cymru ystyried y ffordd y mae cynlluniau cymorth amaethyddol yn y dyfodol yn cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion rheoli tir yn gynaliadwy. Drwy gyflwyno'r fframwaith deddfwriaethol hwn, bydd angen i Weinidogion Cymru ystyried ffactorau economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol pan fyddant yn gwneud penderfyniadau ynghylch cymorth yn y dyfodol. Er nad yw lefelau'r cyllid na'r effaith ar y diwydiant wedi'u meintioli eto, at ddibenion y dadansoddiad hwn, y rhagdybiaeth yw bod cyllideb flynyddol o £278 miliwn yn cael ei chynnal mewn termau real dros y cyfnod arfarnu. Ceir hefyd nifer o gysylltiadau achosol clir rhwng gweithredoedd sy'n rhoi budd economaidd i ffermwyr (e.e. iechyd anifeiliaid a thargedu'r defnydd o faethynnau) a chyflawni canlyniadau amgylcheddol. Bydd cynorthwyo ffermwyr i gynhyrchu bwyd mewn modd cynaliadwy, ochr yn ochr â'u cynorthwyo i gymryd camau sy'n ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur, yn cefnogi'r sector amaethyddol ac yn helpu Llywodraeth Cymru i gyflawni ei hymrwymadau statudol. **Hwn yw'r opsiwn a ffeirir.**

#### Amcangyfrif o gostau blynyddol pob opsiwn o 2024

Cost (£K)	Opsiwn 1	Opsiwn 2	Opsiwn 3
Llywodraeth Cymru	11,229	311,508	321,082
<i>Gweinyddu</i>	-	22,278	27,700 <sup>52</sup>
<i>Trawsgydymffurfio ac EIA</i>	1,344	1,344	1,382
<i>Cyngor (Cyswllt Ffermio a'r Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm)</i>	8,385	8,385	12,500
<i>Taliadau i ffermwyr</i>	-	278,000	278,000
<i>ERAMMP</i>	1,500	1,500	1,500
	-	-	-
Cyfoeth Naturiol Cymru	171	2,716	2,775
<i>Gweinyddu</i>	27	2,572	2,627
<i>Trawsgydymffurfio ac EIA</i>	143	143	148
	-	-	-
Sector Amaeth	-	588	882
	-	-	-
Cyfanswm	11,400	314,811	324,739
Costau Ychwanegol i'r Llinell Sylfaen	-	303,411	313,339

<sup>52</sup> I gyfrifo'r amcangyfrif hwn o'r costau blynyddol, mae cost uwchraddio TG untro o £35.4 miliwn yn angenrheidiol hefyd. Os na chaiff y system TG ei huwchraddio, amcangyfrifir y bydd y gost flynyddol yn codi i £35.2 miliwn. Ceir dadansoddiad o'r costau TG a phryd y byddant yn codi yn nhabl 44.

- 7.19 Rhagwelir y bydd y costau amcangyfrifedig o dan Opsiynau 2 a 3 yn sylweddol uwch nag o dan Opsiwn 1 (cymorth yn dod i ben erbyn diwedd 2024). Gellir priodoli hyn yn bennaf i'r ffaith nad oes taliadau'n cael eu gwneud i ffermwyr o dan yr opsiwn hwn, ynghyd â'r gostyngiad canlyniadol o ran y costau gweinyddu.
- 7.20 Mae'r costau amcangyfrifedig o dan Opsiwn 3 (deddfu i sefydlu Cynllun SLM yn y dyfodol) yn uwch nag o dan Opsiwn 2 (cadw'r sefyllfa bresennol), a hynny'n bennaf oherwydd cynnydd amcangyfrifedig yn y costau gweinyddu a chynghori. Amcangyfrifir hefyd y bydd mwy o gostau i'r sector amaeth o dan Opsiwn 3, a hynny'n bennaf oherwydd yr angen i ddarparu gwybodaeth ychwanegol er mwyn cyflwyno cynllun yn y dyfodol sy'n bodloni amcanion strategol SLM. Er mai'r amcangyfrifon gorau sydd ar gael ar hyn o bryd yw'r costau a gyflwynir yma, dylid nodi eu bod yn debygol o fod yn newidiol iawn gan y byddant yn dibynnu ar ddyluniad manwl unrhyw gynllun a gyflwynir yn y dyfodol. Fel y nodwyd eisoes, mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo i gynnal dadansoddiad economaidd o'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig.

## **Asesiad o'r manteision**

### **Amcan SLM – cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy**

*Opsiwn 1: Peidio â chyflwyno deddfwriaeth i ddarparu cymorth yn y dyfodol – tynnu cymorth yn ôl*

---

- 7.21 Mae'r opsiwn hwn yn dangos gostyngiad sylweddol o 30% yn incwm cyfanredol busnesau fferm (FBI) dros y tymor hwy. Mae'n effeithio'n arbennig ar ffermydd defaid arbenigol, gyda gostyngiad o 83% yn yr FBI cyfanredol.
- 7.22 Mae perfformiad yn amrywio'n fawr, o ran refeniw busnes ac o ran rheoli costau busnes, ar draws ffermydd o'r un maint economaidd. O dan yr opsiwn hwn, mae'n debygol y bydd yr amrywioldeb hwn o ran perfformiad yn parhau, er y gellir disgwyl y bydd ffermydd sy'n gwneud colled, neu elw bach iawn, yn arbennig o fregus yn wyneb newidiadau i amodau'r farchnad. Gallai beri i nifer y ffermydd sy'n gwneud colledion gynyddu.
- 7.23 Mae tynnu cymorth yn ôl hefyd yn lleihau gallu busnesau fferm i ymateb i newidiadau o ran amodau'r farchnad drwy symud tuag at fod yn fentrau mwy proffidiol yn y tymor hwy. Mae ffermydd yn fwy tebygol o addasu eu systemau presennol yn hytrach na newid i fod yn fentrau newydd. Yn yr achos hwn, gall ffermydd defaid newid i fod yn ffermydd pori cymysg neu'n ffermydd sy'n arbenigo mewn cig eidion. O ganlyniad i hyn, mae 12% o'r ffermydd a fodelwyd mewn perygl o adael amaethyddiaeth amser llawn, ac mae 32% o'r boblogaeth mewn perygl o fod o dan bwysau ariannol.
- 7.24 Mae'n anodd amcangyfrif ymatebion gwahanol fathau o ffermydd oherwydd mae amryw o ffactorau yn effeithio ar y broses o wneud penderfyniadau ar fferm. Fodd bynnag, byddai cryn bwysau i addasu pe bai cymorth yn cael ei dynnu'n ôl, a gallai hyn arwain at ddwysáu, dad-ddwysáu, neu roi'r gorau i ddefnyddio tir at ddibenion amaethyddol. Ceir risg y byddai cynhyrchu bwyd yn dod i ben yn llwyr mewn sawl ardal ac, mewn ardaloedd eraill, y byddai troi at ffermio mwy dwys yn effeithio ar gynaliadwyedd y broses o gynhyrchu bwyd dros y tymor hwy.

*Opsiwn 2: Deddfu i gadw'r sefyllfa bresennol (Cynllun y Taliad Sylfaenol a chynlluniau tir)*

---

- 7.25 Mae'r opsiwn hwn yn dangos cynnydd o 17% yn yr incwm busnes fferm (FBI) cyfanredol dros y tymor hwy, er gwaethaf gostyngiad o 7% yn nifer y ffermydd amser llawn.
- 7.26 O dan yr opsiwn hwn, mae ffermydd yn gallu ymateb yn well i newidiadau ym mhrisiau gât y fferm nag o dan Opsiwn 1. Mae'r modelau'n adlewyrchu hyn drwy ddangos bod cyfran fwy o'r boblogaeth o ffermydd a fodelwyd yn newid i fod yn fentrau mwy proffidiol – ffermydd godro yn yr achos hwn.
- 7.27 Mae tua 33% o'r ffermydd sydd wedi'u cynnwys yn yr Arolwg o Fusnesau Ffermio (FBS) eisoes yn gwneud colled (felly gall y teuluoedd ffermio sy'n gysylltiedig â'r busnesau fferm hyn fod yn ddibynnol ar ffynonellau incwm eraill aelodau eraill o'r aelwyd). Mae'r modelu yn dangos bod busnesau fferm yn agored i newidiadau bach ym mhrisiau gât y fferm, yn enwedig y rhai sy'n gwneud colled eisoes.
- 7.28 Fel ag yn achos Opsiwn 1, mae hyn yn debygol o wthio ffermwyr i gynyddu eu helw drwy ddwysáu neu ddad-ddwysáu. Gallai hyn effeithio ar aelodaeth cynlluniau amaeth-amgylcheddol.
- 7.29 Mae ffermydd yn llai agored i newidiadau bach ym mhrisiau gât y fferm nag o dan Opsiwn 1 ac maent yn gallu i ymateb yn well i newidiadau dros y tymor hwy. Fodd bynnag, gallai fod effeithiau rhanbarthol mawr lle nad yw ffermydd yn gallu newid, e.e. oherwydd y dirwedd, y math o bridd neu'r gallu i ariannu newid.

*Opsiwn 3: Deddfu i alluogi cymorth sy'n gyson â Rheoli Tir yn Gynaliadwy*

---

- 7.30 O dan yr opsiwn hwn, byddai'n rhaid i gynlluniau cymorth yn y dyfodol ystyried yr amcan SLM i gynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy. Byddai gofyniad deddfwriaethol i fonitro cynnydd ar sail targedau, ac i adrodd yn ei gylch, a byddai'n sicrhau bod modd adolygu'r cymorth a ddarperir yn y dyfodol i sicrhau ei fod yn cyflawni'r amcan.
- 7.31 Drwy gyflwyno fframwaith deddfwriaethol ar gyfer cymorth yn y dyfodol, bydd angen i Weinidogion Cymru ystyried ffactorau economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol pan fyddant yn gwneud penderfyniadau ynghylch cymorth yn y dyfodol. Er nad yw lefelau'r cyllid na'r effaith ar y diwydiant wedi'u meintoli eto, at

ddibenion y dadansoddiad hwn, y rhagdybiaeth yw y bydd cyllideb flynyddol o £278 miliwn yn cael ei chynnal mewn termau real dros y cyfnod arfarnu. Nid rhagfynegiad na gwarant o lefelau ariannu'r dyfodol yw hyn; byddant yn dibynnu ar y setliadau cyllido gan Drysorlys Ei Fawrhydi (EF) a phroses gyllideb Llywodraeth Cymru yn y dyfodol.

7.32 Mae'r dystiolaeth a gyflwynwyd yn y dadansoddiad yn dangos nifer o gysylltiadau clir rhwng camau gweithredu sy'n rhoi budd economaidd i ffermwyr (e.e. iechyd anifeiliaid a thargedu'r defnydd o faethynnau) a chyflawni canlyniadau amgylcheddol.

### ***Amcan SLM – Iliniaru ac addasu i'r newid yn yr hinsawdd***

*Opsiwn 1: Peidio â chyflwyno deddfwriaeth i ddarparu cymorth yn y dyfodol – tynnu cymorth yn ôl*

---

7.33 O dan yr opsiwn hwn, ni fyddai unrhyw gymorth ariannol yn cael ei ddarparu er mwyn i fusnesau fferm gyfrannu at gyflawni'r targed sero net erbyn 2050.

7.34 Byddai tynnu cymorth yn ôl yn effeithio ar sefyllfa ariannol ffermydd, ac mae hyn yn debygol o leihau gallu ffermydd i fuddsoddi cyfalaf neu i newid eu harferion ffermio i gynyddu dalfeydd carbon ac i leihau allyriadau.

7.35 Gallai tynnu cymorth yn ôl wthio busnesau fferm i ddefnyddio cymaint o'u harwynebedd amaethyddol â phosibl i gynyddu eu hincwm. Byddai hyn yn lleihau'r tebygolrwydd y byddai ffermwyr yn rhannu tir ar gyfer gweithredoedd (megis plannu coed) i liniaru effeithiau'r newid yn yr hinsawdd. I'r gwrthwyneb, pan fydd tir yn peidio â chael ei ddefnyddio ar gyfer amaethyddiaeth, mae'n bosibl y caiff coed eu plannu arno. Mae hyn yn debygol o effeithio ar allu Llywodraeth Cymru i gyflawni ei hymrwymiad i blannu 180,000 hectar (ha) o goetir newydd erbyn 2050.

7.36 Er y gallai Llywodraeth Cymru ddarparu cyngor ac arweiniad i fusnesau fferm drwy Cyswllt Ffermio ar fesurau i liniaru'r newid yn yr hinsawdd, mae'r opsiwn hwn yn debygol o leihau gallu'r diwydiant i addasu i effeithiau'r newid yn yr hinsawdd yn y tymor hwy.



*Opsiwn 2: Deddfu i gadw'r sefyllfa bresennol (Cynllun y Taliad Sylfaenol a chynlluniau tir)*

---

- 7.37 O dan yr opsiwn hwn, ni fyddai'r rhan fwyaf o'r cymorth ariannol yn cael ei gyfeirio at gyflawni canlyniadau amgylcheddol. Yn ôl Pwyllgor y DU ar y Newid yn yr Hinsawdd (UKCCC), er mwyn cyflawni Sero Net yng Nghymru, rhaid i allyriadau ddisgyn ym mhob sector (gan gynnwys amaethyddiaeth a defnydd tir) yn gyflymach nag sydd wedi digwydd yn ystod y 30 mlynedd diwethaf.
- 7.38 Fel y nodwyd yn flaenorol, mae busnesau fferm yn agored i newidiadau yn y farchnad, ond o barhau i ddarparu cymorth, gallai sicrhau bod modd i rai ffermwyr addasu i effeithiau'r newid yn yr hinsawdd.
- 7.39 Mae'r cyfraddau creu coetir presennol yn sylweddol is na'r hyn sydd ei angen i gyrraedd y targedau y mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo iddynt. Mae potensial i'r sector preifat ymyrryd yn y maes hwn, ond nid yw'n eglur i ba raddau y bydd hyn yn bodloni'r targedau sero net, a gallai arwain at effeithiau niweidiol ar gymunedau gwledig os nad yw'r Llywodraeth yn hyrwyddo'r gwaith.
- 7.40 Ar hyn o bryd, mae Glastir yn darparu cymorth ar gyfer ystod o gamau gweithredu sy'n ymwneud â'r newid yn yr hinsawdd a'i liniaru, ond nid yw'n debygol y bydd cymorth ar y lefel hon yn ymateb i'r heriau cynyddol a ddaw yn sgil y newid yn yr hinsawdd.

*Opsiwn 3: Deddfu i alluogi cymorth sy'n gyson â Rheoli Tir yn Gynaliadwy*

---

- 7.41 O dan yr opsiwn hwn, byddai'n rhaid i gynlluniau cymorth yn y dyfodol ystyried yr amcan SLM i liniaru'r newid yn yr hinsawdd ac addasu iddo. Byddai gofyniad deddfwriaethol i fonitro cynnydd yn erbyn targedau, ac i adrodd yn ei gylch, a byddai hyn yn sicrhau bod modd adolygu cymorth yn y dyfodol i sicrhau ei fod yn cyflawni'r amcan.
- 7.42 Mae'r Ddeddf yn cynnwys dibenion y bwriedir iddynt wireddu'r targedau i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr ac i gynyddu cyfraddau storio carbon.
- 7.43 Byddai cymorth uniongyrchol ar gael ar gyfer amrywiaeth o gamau, gan gynnwys plannu coed ac effeithlonrwydd adnoddau.

7.44 Bydd y fframwaith deddfwriaethol a nodir gan yr amcanion SLM, y ddyletswydd SLM a'r dibenion y darperir cymorth ar eu cyfer yn sicrhau bod mesurau i liniaru'r newid yn yr hinsawdd ac addasu iddo yn cael eu hystyried wrth ddylunio cynlluniau yn y dyfodol. Bydd hyn yn cynorthwyo'r sector amaethyddol ac yn helpu Llywodraeth Cymru i gyflawni ei hymrwymiad sero net.

### ***Amcan SLM – cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision y maent yn eu darparu***

*Opsiwn 1: Peidio â chyflwyno deddfwriaeth i ddarparu cymorth yn y dyfodol – tynnu cymorth yn ôl. O dan yr opsiwn hwn, ni fyddai cymorth ariannol yn cael ei ddarparu i fusnesau fferm er mwyn iddynt gyfrannu at gyflawni ymrwymadau Llywodraeth Cymru i wrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth.*

---

7.45 Byddai tynnu cymorth yn ôl yn effeithio ar sefyllfa ariannol ffermydd, ac mae hyn yn debygol o leihau'r tebygolrwydd y bydd ffermydd yn newid eu harferion ffermio er budd natur.

7.46 Os bydd Llywodraeth Cymru yn rhoi'r gorau i gynorthwyo busnesau fferm, ni fydd camau i wrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth yn cael eu hariannu ar y rhan fwyaf o dir Cymru.

7.47 Gall tynnu cymorth yn ôl wthio busnesau fferm i ddefnyddio cymaint o'u harwynebedd amaethyddol â phosibl i sicrhau'r incwm mwyaf posibl. Byddai hyn yn lleihau'r tebygolrwydd y byddai ffermwyr yn rhannu tir er budd natur.

7.48 Os yw tir yn peidio â chael ei ddefnyddio at ddibenion amaethyddol, gall fod manteision i ecosystemau, ond bydd hyn yn dibynnu ar y defnydd a wneir o'r tir yn y dyfodol.

7.49 Er y gallai Llywodraeth Cymru roi cyngor ac arweiniad i fusnesau fferm drwy Cyswllt Ffermio ar gamau gweithredu i gynnal a gwella gwytnwch ecosystemau, mae'r opsiwn hwn yn debygol o leihau gallu'r diwydiant i gymryd camau o'r fath.

*Opsiwn 2: Deddfu i gadw'r sefyllfa bresennol (Cynllun y Taliad Sylfaenol a chynlluniau tir)*

---

- 7.50 O dan yr opsiwn hwn, byddai Glastir a'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy yn parhau i ariannu camau sy'n cyfrannu at gyflawni ymrwymadau Llywodraeth Cymru i wrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth.
- 7.51 Mae llawer o fusnesau fferm yn cymryd camau ar hyn o bryd i fynd i'r afael â'r dirywiad mewn bioamrywiaeth, ond gall amodau masnachu yn y dyfodol fygwth y cynnydd hwn os bydd hyfywedd ffermydd yn dod o dan fwy o bwysau.
- 7.52 Gallai parhau i ddarparu'r cymorth (yn enwedig Cynllun y Taliad Sylfaenol) ganiatáu i rai ffermydd ymateb i newidiadau yn amodau'r farchnad drwy gynyddu eu gallu i ariannu camau i bontio i system fwy proffidiol. Pan fo'r newidiadau hyn yn arwain at ddwysáu defnydd tir, gall leihau'r tebygolrwydd o fynd i'r afael â'r dirywiad mewn bioamrywiaeth.

*Opsiwn 3: Deddfu i alluogi cymorth sy'n gyson â rheoli tir yn gynaliadwy*

---

- 7.53 O dan yr opsiwn hwn, byddai'n rhaid i gynlluniau cymorth yn y dyfodol ystyried yr amcan SLM i gynnal a gwella gwytnwch ecosystemau. Byddai gofyniad deddfwriaethol i fonitro cynnydd yn erbyn targedau, ac i adrodd yn ei gylch, a byddai hyn yn sicrhau bod modd adolygu'r cymorth a ddarperir yn y dyfodol i sicrhau ei fod yn cyflawni'r amcan.
- 7.54 Mae'r Ddeddf yn cynnwys dibenion y darperir cymorth ar eu cyfer ac y bwriedir iddynt gyflawni'r nod o gynnal a gwella gwytnwch ecosystemau. Byddai cymorth uniongyrchol ar gael ar gyfer amrywiaeth o gamau, gan gynnwys cynnal a chreu cynefinoedd.
- 7.55 Bydd y fframwaith deddfwriaethol a nodir gan yr amcanion SLM, y ddyletswydd SLM a'r dibenion y darperir cymorth ar eu cyfer yn sicrhau bod mesurau i gynnal a gwella gwytnwch ecosystemau yn cael eu hystyried wrth ddylunio cynlluniau yn y dyfodol. Bydd hyn yn cynorthwyo'r sector amaethyddol ac yn helpu Llywodraeth Cymru i gyflawni ei hymrwymiad i adfer natur.

***Amcan SLM – cadw a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol a hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt a’u hymgysylltiad â hwy, a chynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd***

*Opsiwn 1: Peidio â chyflwyno deddfwriaeth i ddarparu cymorth yn y dyfodol – tynnu cymorth yn ôl*

---

- 7.56 Byddai tynnu cymorth i ffermydd yn ôl yn cael effaith sylweddol ar incwm busnes fferm (FBI) o dan yr opsiwn hwn. Mae'n debygol y byddai cael gwared ar gyllid sy'n elfen sylweddol o incwm llawer o fusnesau fferm Cymru yn cael effaith amlwg ar gymunedau gwledig.
- 7.57 Dros y tymor hwy, wrth i'r diwydiant fynd ati i addasu i'r newid, mae potensial i strwythur y diwydiant newid yn sylweddol, gydag effeithiau rhanbarthol amrywiol ar adnoddau diwylliannol yn sgil newid defnydd tir.
- 7.58 O dan yr opsiwn polisi hwn, byddai'r amddiffyniadau cyfreithiol presennol ar gyfer nodweddion hanesyddol a mynediad i'r cyhoedd yn parhau, ond ni fyddai unrhyw gyllid ar gael ar gyfer tir amaethyddol i'w gwella neu i hyrwyddo ymgysylltiad â nhw.
- 7.59 Gallai newidiadau i strwythur y sector amaethyddol newid cyfraniad y sector at wytnwch y Gymraeg. Gallai tynnu cymorth yn ôl arwain at gynnydd yn nifer y ffermwyr sy'n gwneud colled ac sydd mewn perygl o adael y diwydiant a'u gymunedau gwledig, a byddai hyn yn effeithio ar y Gymraeg.

*Opsiwn 2: Deddfu i gadw'r sefyllfa bresennol (Cynllun y Taliad Sylfaenol a chynlluniau tir)*

---

- 7.60 Byddai'r ymyriadau presennol i warchod ac i wella cefn gwlad a'r amgylchedd hanesyddol, a mynediad iddynt, drwy Glastir, yn parhau o dan yr opsiwn polisi hwn.
- 7.61 Byddai cadw'r sefyllfa bresennol yn rhoi rhywfaint o gymorth i'r sector wrthsefyll newidiadau yn y farchnad yn y dyfodol dros y tymor hwy. Fodd bynnag, oherwydd amrywioldeb ym mherfformiad ffermydd a gallu cyfyngedig rhai ffermydd i newid i fod yn fentrau mwy proffidiol, gallai fod amrywiaeth ddaearyddol o ran yr effaith ar gymunedau gwledig, ac felly ar y Gymraeg.

### Opsiwn 3: Deddfu i alluogi cymorth sy'n gyson â rheoli tir yn gynaliadwy

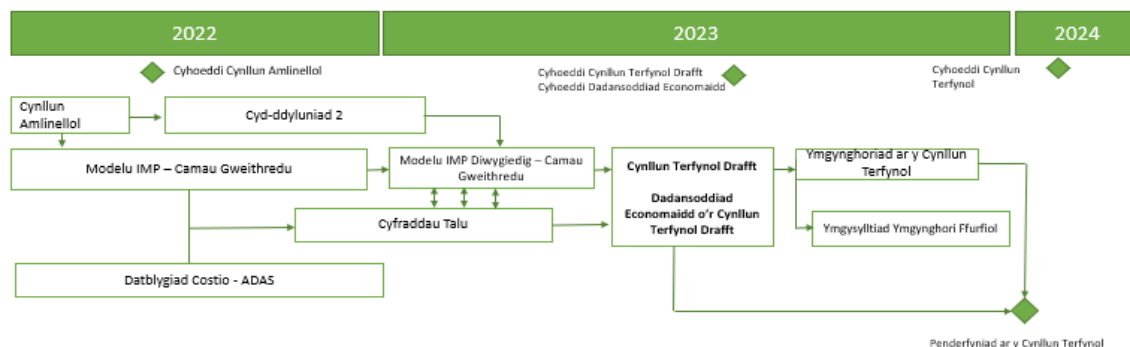
7.62 O dan yr opsiwn polisi hwn, byddai'n rhaid i'r holl gymorth a ddarperir ar gyfer amaethyddiaeth yn y dyfodol ystyried yr amcan hwn.

7.63 Bydd angen i'r cymorth a ddarperir yn y dyfodol ar gyfer amaethyddiaeth ddangos bod modd cyflawni'r amcan hwn, ochr yn ochr â chynhyrchu bwyd yn gynaliadwy a darparu ymrwymïadau amgylcheddol, megis sero net. Bydd hyn yn helpu i sicrhau bod modd pontio mewn ffordd deg at economi carbon isel, gan sicrhau bod effeithiau a chyfluoedd yn cael eu dosbarthu'n deg ar draws Cymru.

### Y camau nesaf

7.64 Mae'r prosiectau a fydd yn cael eu rhoi ar waith cyn i'r penderfyniad ar gynllun terfynol gael ei wneud wedi'u rhestru isod.

### Llinell amser datblygu'r cynllun



## Opsiynau

---

### ***Opsiwn 1: Peidio â chyflwyno deddfwriaeth i ddarparu cymorth yn y dyfodol – tynnu cymorth yn ôl***

#### ***Cyflwyniad***

---

- 7.65 O dan yr opsiwn polisi hwn, rydym yn rhagdybio y bydd pob taliad i fusnesau fferm (gan gynnwys y rhai o dan Gynllun y Taliad Sylfaenol, a chynlluniau tir a ariennir gan y Rhaglen Datblygu Gwledig, Glastir a'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy) yn cael ei dynnu'n ôl heb unrhyw beth i'w ddisodli. Ni fydd cyfnod pontio. Bydd y cynlluniau presennol yn parhau nes i'r pwerau ag iddynt derfyn amser, a roddwyd i Weinidogion Cymru yn Neddf Amaethyddiaeth y DU (2020) i sicrhau bod modd i'r cymorth amaethyddol presennol barhau, ddod i ben ar 31 Rhagfyr 2024.
- 7.66 Rydym yn rhagdybio y bydd cyngor a ddarperir gan Cyswllt Ffermio a'r Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm yn parhau.
- 7.67 Rydym yn rhagdybio y bydd y drefn reoleiddio a ddarperir drwy'r fframwaith Trawsgydymffurfio a chan Reoliadau Asesu'r Effeithiau Amgylcheddol (Amaethyddiaeth) (Cymru) 2017 yn cael ei chynnal<sup>53</sup>. Bydd hyn yn sicrhau bod yr asesiad yn canolbwyntio ar y newidiadau amcangyfrifedig a allai godi oherwydd newidiadau i'r cymorth amaethyddol ac nid oherwydd newidiadau i'r drefn reoleiddio.

#### ***Yr effaith ar gostau***

---

- 7.68 Mae'r holl gostau a gyflwynir isod yn ffigurau blynyddol, a rhagdybir y byddant yn cael eu cynnal mewn termau real drwy gydol y cyfnod arfarnu, oni nodir yn wahanol. Lle defnyddiwyd costau presennol, ceir mwy o fanylion yn Opsiwn 2.

---

<sup>53</sup> Mae'r rheoliadau hyn bellach wedi'u diweddarau – [Rheoliadau Asesu'r Effeithiau Amgylcheddol \(Amaethyddiaeth\) \(Cymru\) \(Diwygio\) 2020 \(legislation.gov.uk\)](#) – ond mae'r costau yn yr asesiad hwn yn ymwneud â rheoliadau 2017.

## Llywodraeth Cymru – Cyfanswm Cost £11,229,104

---

### Costau gweinyddol – £0

7.69 O dan y senario hon, nid oes unrhyw gostau gweinyddol yn gysylltiedig â Chynllun y Taliad Sylfaenol, na rhaglenni tir y Rhaglen Datblygu Gwledig ac, yn unol â hynny, nid oes unrhyw gost yn gysylltiedig â rhoi'r swyddogaethau corfforaethol<sup>54</sup> sy'n gysylltiedig â'r rhaglenni hyn ar waith.

### Costau cydymffurfio – £1,344,104

7.70 Rydym yn rhagweld y bydd rhai costau cydymffurfio yn parhau oherwydd, pe bai'r pwerau ag iddynt derfyn amser i alluogi'r cymorth amaethyddol presennol i barhau yn dod i ben, ni fyddai'n newid y drefn reoleiddio sylfaenol sy'n gysylltiedig â Rheoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol a'r fframwaith Trawsgydymffurfio yn sylweddol.

7.71 Gan y byddai Rheoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (Amaethyddiaeth) yn parhau i fod yn gymwys, rydym yn rhagdybio y bydd y gyfradd arolygu yn aros yr un fath. Mae hyn yn rhoi cost o £188,461.

7.72 Rydym yn rhagdybio y bydd arolygiadau Trawsgydymffurfio yn parhau i fod yn berthnasol, gan roi cost o £1,155,643.

### Costau eraill – £9,885,000

7.73 Rydym yn rhagdybio y bydd rhaglen ERAMMP yn parhau, gan y bydd angen y rhaglen i greu tystiolaeth o effeithiau amgylcheddol yr opsiwn polisi, i osod sail, er enghraifft, ar gyfer yr Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (SoNaRR), sef adroddiad statudol a baratoir gan CNC sy'n asesu'r graddau y mae adnoddau naturiol Cymru yn cael eu rheoli mewn ffordd gynaliadwy. Bydd ERAMMP yn costio £1.5 miliwn.

7.74 Er nad oes unrhyw gymorth amaethyddol uniongyrchol yn cael ei ddarparu i ffermwyr o dan yr opsiwn hwn, rydym yn rhagdybio y bydd y gwasanaeth Cyswllt Ffermio'n parhau am gost o £8.0 miliwn.

7.75 Rydym yn rhagdybio y bydd y Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm yn parhau am gost o £385,000.

---

<sup>54</sup> Er enghraifft, cyfrifyddu/llywodraethu corfforaethol/apeliadau/cydymffurfio ac achredu

## Cyfoeth Naturiol Cymru – Cyfanswm Cost £170,882

---

### Costau gweinyddu a chynghori – £27,443

7.76 Byddai Glastir a'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy yn dod i ben, felly byddai'r rhaglenni hyn yn costio £sero.

7.77 Mae CNC yn rhoi trwyddedau gweithgarwch perygl llifogydd (FRAP)<sup>55</sup> i ffermwyr sydd am weithio ar brif afon, strwythur atal llifogydd, amddiffynfa fôr neu orlifdir, neu'n agos at un o'r pethau hyn. Rydym yn rhagdybio y bydd hyn yn parhau am gost o £27,443.

### Costau cydymffurfio – £143,439

7.78 Rydym yn rhagweld y bydd rhai costau cydymffurfio yn parhau gan na fydd y pwerau ag iddynt derfyn amser i sicrhau bod modd i'r cymorth amaethyddol presennol barhau yn newid y drefn reoleiddio sylfaenol sy'n gysylltiedig â Rheoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol a'r fframwaith Trawsgydymffurfio yn sylweddol.

7.79 Bydd Rheoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (Amaethyddiaeth) yn parhau i fod yn gymwys, ac rydym yn rhagdybio y bydd y gyfradd arolygu yn aros yr un fath. Mae hyn yn rhoi cost o £23,755<sup>56</sup>.

7.80 Rydym yn rhagdybio y bydd arolygiadau Trawsgydymffurfio yn parhau i fod yn berthnasol, gan roi cost o £119,684.

### Y sector amaeth – Cyfanswm Cost £0

7.81 Mae'r opsiwn hwn yn rhagdybio y bydd yr holl daliadau i fusnesau fferm (gan gynnwys y rhai o dan Gynllun y Taliad Sylfaenol, a'r cynlluniau tir a ariennir gan y Rhaglen Datblygu Gwledig, Glastir a'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy) yn cael eu tynnu'n ôl heb eu disodli. Y gost i'r sector amaethyddol yng Nghymru o wneud cais am gyllid fydd £sero.

### Cyfanswm cost – £11,399,986

---

<sup>55</sup> [Cyfoeth Naturiol Cymru / Trwyddedau amgylcheddol ar gyfer gweithgareddau perygl llifogydd](#)

<sup>56</sup> Nid yw'r amcangyfrifon cost hyn yn cynnwys ymgynghoriadau sgrinio tir comin, sydd bellach wedi'u cynnwys o dan Reoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (Diwygio) 2020. Mae'r rhain yn achosion cymhleth a bydd angen mewnbwn ar draws CNC. Ar hyn o bryd, nid yw'r costau hyn yn hysbys.



## Yr effaith ar fanteision

---

### *Llwyfan Modelu Integredig*

- 7.82 Mae asesu manteision yn yr adran hon yn ymgorffori dadansoddiad sy'n defnyddio Llwyfan Modelu Integredig (IMP) Rhaglen Monitro a Modelu'r Amgylchedd a Materion Gwledig (ERAMMP)<sup>57</sup>.
- 7.83 Mae Opsiwn 1 (cymorth yn dod i ben ar ddiwedd 2024) ac Opsiwn 2 (cadw'r sefyllfa bresennol) yn cyflwyno canlyniadau modelu gan ddefnyddio'r IMP.
- 7.84 Mae'r IMP yn gyfrwng ar gyfer archwilio'n gyflym effeithiau ymyriadau polisi a rheoli ar hyfywedd ffermydd, defnydd tir a chanlyniadau amgylcheddol yng Nghymru. Mae'n defnyddio dull integredig, gan gydnabod bod i ymyriadau sawl effaith a bod effeithiau polisi mewn un sector yn effeithio'n anuniongyrchol ar sectorau eraill. Mae'n cynnwys cadwyn o fodolau arbenigol ac arloesol sy'n ymdrin ag amaethyddiaeth, coedwigaeth, penderfyniadau dyrannu defnydd tir, dŵr, aer, priddoedd, bioamrywiaeth, gwasanaethau ecosystem a phrisio.
- 7.85 Mae'r IMP yn cael ei gymhwyso i 'ffermydd amser llawn' (> 1 gweithiwr cyfwerth ag amser llawn (FTE)). Mae newidiadau o ran defnydd tir yn cael eu sbarduno gan sefyllfa economaidd y fferm ac addasrwydd y tir. Nid ydynt yn ystyried sgiliau nac ymatebion o ran diwylliant nac ymddygiad. Mae'r rhagdybiaethau llawn sy'n sail i'r gwaith modelu wedi'u cynnwys yn Adroddiad 60 ERAMMP<sup>58</sup>.
- 7.86 Defnyddiwyd yr IMP i bwysu a mesur newidiadau o ran defnydd tir amaethyddol a allai ddeillio o newidiadau i amodau'r farchnad yn sgil y cytundeb masnach â'r UE (senario T2) ac ymadael â Chynllun y Taliad Sylfaenol (BPS).
- 7.87 Mae'r gwaith modelu yn amcangyfrif y bydd yn effeithio ar y 7,726 o ffermydd amser llawn yng Nghymru. Mae'r boblogaeth enghreifftiol hon yn cyfrif am:**
- 31% o'r oddeutu 24,500 o ffermydd yn arolwg amaethyddol mis Mehefin; mae'r ffermydd hyn yn cynhyrchu 88% o'r allbwn safonol ac yn cyfrif am 83% o ofyniad llafur amaethyddiaeth Cymru;
  - 86% o'r holl wartheg (a 99% o'r holl wartheg godro) yng Nghymru;

---

<sup>57</sup> <https://erammp.wales/cy>

<sup>58</sup> [ERAMMP Adroddiad-60 IMP Senarios Defnydd Tir Adroddiad Terfynol.pdf](#)

- c) 90% o'r holl ddefaid yng Nghymru;
- d) 74% o holl dir Cymru yn arolwg amaethyddol mis Mehefin, ac o fewn hynny, 84% o'r tir pori garw, 70% o'r tir pori parhaol, 84% o'r tir cnwd a 66% o'r coedwigoedd ar ffermydd<sup>59</sup>.

**Tabl 1: Dosbarthiadau Incwm Busnes Fferm o fewn yr IMP**

<b>Fel math o fferm llinell sylfaen</b>	<b>Incwm posibl fel mathau eraill o ffermydd</b>	<b>Dosbarthiad</b>	<b>Dehongliad</b>
<£6,000 y flwyddyn	<£6,000 y flwyddyn	Ffermydd dan bwysau	Yn debygol o adael amaethyddiaeth amser llawn
<£6,000 y flwyddyn	>£6,000 y flwyddyn	Ffermydd dan bwysau	Yn debygol o newid i fath arall o fferm drwy werthu i fenter arall
£6,000-£13,000	Unrhyw swm	Ffermydd yn aros yr un fath	Gallu parhau ond yn annhebygol o allu newid i fath arall o fferm
>£13,000	<£13,000 + cynnydd mewn incwm busnes fferm + cyllid	Ffermydd yn aros yr un fath	Dim digon o gymhelliant economaidd i newid i fath arall o fferm
>£13,000	>=£13,000 + cynnydd mewn incwm busnes fferm + cyllid	Ffermydd yn newid i fath arall o fferm	Yn debygol bod digon o gymhelliant economaidd i newid i fath arall o fferm

**7.88 Mae allbynnau'r IMP a ddefnyddir yma yn seiliedig ar ganlyniadau diddymu BPS pob fferm amser llawn a fodelwyd, ar ffurf dwy senario:**

- a) effaith tymor byrrach diddymu'r taliadau BPS, ynghyd â chyflwyno prisiau amcangyfrifedig y Cytundeb Masnach â'r UE;

<sup>59</sup> Nid yw'r ffigur hwn yn cynnwys y rhan fwyaf o'r coedwigoedd masnachol.

b) effaith fwy hirdymor diddymu'r taliadau BPS, ynghyd â chyflwyno prisiau amcangyfrifedig y Cytundeb Masnach â'r UE.

7.89 Rhagdybir bod cymorth yn cael ei ddiddymu ar unwaith (h.y. nid oes cyfnod pontio), felly nid ystyrir unrhyw broses o ddiddymu taliadau yn raddol.

[Mae prisiau amcangyfrifedig y Cytundeb Masnach â'r UE yr un fath â'r rhai a ddefnyddir yn Opsiwn Polisi 2 y Dadansoddiad Cost a Budd \(senario enghreifftiol T2\). Ceir mwy o fanylion am senario T2 a'r rhagdybiaethau enghreifftiol y mae'n seiliedig arnynt yn Adroddiad 60 ERAMMP Senarios Defnydd Tir Adroddiad Terfynol.pdf.](#)

### **Rheoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021**

7.90 Nid yw cyflwyno Rheoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021 wedi'i gynnwys yn yr asesiad o'r tri opsiwn. Bydd y rheoliadau'n cael eu hystyried fel rhan o'r gwaith o ddylunio'r cymorth a ddarperir i ffermydd yn y dyfodol.

### **Defnyddio'r arian at ddiben arall**

7.91 O dan yr opsiwn hwn, gallai £278 miliwn fod ar gael i'w wario ar flaenoriaethau eraill Llywodraeth Cymru. Gellir disgwyl y byddai hyn yn dod â buddion, ond mae hyn y tu allan i gwmpas y dadansoddiad hwn.

### ***Yr effeithiau ar fusnesau fferm***

---

#### **Colli Cynllun y Taliad Sylfaenol**

7.92 Mae Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) yn cyfrannu gwariant cyhoeddus o tua £238 miliwn at amaethyddiaeth Cymru bob blwyddyn. Mae data o'r Arolwg o Fusnesau Ffermio (FBS) yn awgrymu ei fod yn cyfrannu at sefyllfa ariannol busnesau fferm, gyda:

- a) tua hanner y ffermydd yn gwneud elw o £10 o leiaf am bob £100 o gostau, o dan y drefn gymorth bresennol, gyda hyn yn gostwng i tua 15% heb unrhyw gymorth cyhoeddus<sup>60</sup>;
- b) tua thraean yn gwneud colled, o dan y drefn gymorth bresennol, gyda hyn yn cynyddu i tua 75% heb unrhyw gymorth cyhoeddus.

7.93 Drwy'r cyfraniad hwn at sefyllfa ariannol ffermydd, mae Cynllun y Taliad Sylfaenol yn cyfrannu at wytnwch ariannol busnesau fferm. O dan yr opsiwn polisi hwn, ni fyddai'r cyfraniad hwn yn parhau mwyach.

### **Colli Glastir**

7.94 Cyfrannodd Glastir wariant cyhoeddus o £40 miliwn at amaethyddiaeth Cymru yn 2019-20. Mae'r taliadau'n seiliedig ar gostau yr aethpwyd iddynt ac incwm a gollwyd. Felly, ar y lefel gyfanredol, nid yw'n debygol ei fod yn cyfrannu at yr incwm busnes fferm (FBI) cyfanredol (neu mae'n gwneud cyfraniad bach yn unig). Fodd bynnag, ar lefel fferm unigol, gall fod yn cyfrannu at broffidioldeb busnes fferm, yn dibynnu ar effeithlonrwydd a sylfaen gostau'r fferm pan fydd yn ymgymryd â chamau Glastir.

### **Colli'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy (SMS)**

7.95 Mae'r Cynllun hwn yn cefnogi prosiectau cydweithredol ar raddfa tirwedd i wella adnoddau naturiol, gan sicrhau manteision i'r fferm, i fusnesau gwledig ac i gymunedau gwledig. Ni wneir unrhyw daliadau uniongyrchol i ffermwyr o dan y Cynllun hwn.

### **Proffidioldeb cymharol ffermydd**

7.96 Mae Atodiad A yn cynnwys dadansoddiad, sy'n seiliedig ar yr Arolwg o Fusnesau Ffermio, o broffidioldeb cymharol ffermydd o wahanol fathau a meintiau, ac effaith taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol a Glastir ar y proffidioldeb hwn.

---

<sup>60</sup> Cynllun y Taliad Sylfaenol a Glastir

7.97 Mae Tabl 2 yn dangos amcangyfrifon poblogaeth o broffidioldeb cymharol y 9,700 o ffermydd<sup>61</sup> ag allbwn safonol o €25,000 o leiaf – mae ffermydd llai o faint<sup>62</sup> wedi'u heithrio. Hefyd wedi'u heithrio mae mathau o ffermydd lle mae'r niferoedd yn fach, megis ffermydd garddwriaeth, dofednod a moch.

7.98 Mae proffidioldeb cymharol yn cael ei fynegi fel £ elw am bob £100 o gostau – fe'i defnyddir i gyfrif am wahanol feintiau economaidd ffermydd.

7.99 O gynnwys taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol a Glastir, mae tua 33% o'r boblogaeth o ffermydd sydd wedi'u cynnwys yn y dadansoddiad hwn eisoes yn gwneud colled (felly gall y teuluoedd ffermio sy'n gysylltiedig â'r busnesau fferm hyn fod yn ddibynnol ar ffynonellau incwm eraill aelodau eraill o'r aelwyd).

**Tabl 2: Elw a cholled fesul £100 o gostau, taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol a Glastir wedi'u cynnwys. Mae'r data'n dangos nifer y ffermydd ym mhob categori.**

	Elw	Elw ymylol	Unrhyw golled	Cyfanswm
<b>CYFANSWM</b>	<b>4,829</b>	<b>1,642</b>	<b>3,229</b>	<b>9,700</b>

Ffynhonnell: Dadansoddiad Llywodraeth Cymru o ddata Arolwg o Fusnesau Ffermio 2019-2020

7.100 O hepgor taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol a Glastir (Tabl 3), nid yw cyfanswm allbwn ffermydd ond yn cynnwys allbwn sy'n deillio o werthu cynhyrchion amaethyddol, ac allbwn sy'n deillio o arallgyfeirio. Mae hyn yn dangos bod 75% o'r ffermydd ym mhoblogaeth yr Arolwg o Fusnesau Ffermio yn gwneud colled pan fydd taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol a Glastir wedi'u hepgor. Mae tua 15% o'r boblogaeth yn dal i wneud elw sy'n fwy nag elw ymylol.

7.101 Mae'r data hyn yn cynrychioli darlun statig, h.y. nid ydynt yn caniatáu unrhyw ymateb gan ffermwr i'r ffaith ei fod yn colli'r arian hwn (megis strategaeth i leihau costau'r fferm). Felly, mae'n well ystyried y data hyn fel llinell sylfaen sy'n dangos maint tebygol yr effaith ar ei fwyaf.

<sup>61</sup> Tua 16,000 o ffermydd yng Nghymru sy'n derbyn taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol. Felly, mae'r dadansoddiad hwn yn eithrio tua 6,000 o ffermydd ag allbwn safonol o lai na €25,000.

<sup>62</sup> Mae'r ffermydd "micro" hyn yn cyfrif am tua 60% o ffermydd Cymru, 5% o'r allbwn safonol a 15% o'r tir amaethyddol.

**Tabl 3: Elw a cholled fesul £100 o gostau, taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol a Glastir wedi'u hepgor (Nifer y ffermydd)**

<b>Band allbwn</b>	<b>Elw (o leiaf £10 am bob £100 o gostau)</b>	<b>Elw ymylol (o leiaf £0 a llai na £10 am bob £100 o gostau)</b>	<b>Unrhyw golled (pob gwerth yn negyddol)</b>	<b>Cyfanswm</b>
Llai na £125,000	477	383	5,039	5,899
£125,000 i £250,000	429	291	1,567	2,287
£250,000 i £500,000	240	153	540	934
O leiaf £500,000	218	135	226	580
<b>CYFANSWM</b>	<b>1,365</b>	<b>963</b>	<b>7,373</b>	<b>9,700</b>

Ffynhonnell: Dadansoddiad Llywodraeth Cymru o ddata Arolwg o Fusnesau Ffermio  
2019-2020

7.102 Felly, ychydig dros 4,100<sup>63</sup> yw'r cynnydd yn nifer y ffermydd sy'n gwneud colled yn absenoldeb taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol neu Glastir, sef tua 42% o boblogaeth y ffermydd sy'n rhan o'r dadansoddiad hwn.

7.103 O gymharu Tablau 2 a 3, gwelir bod nifer y ffermydd sy'n gwneud elw mwy nag elw ymylol yn disgyn o 4,829 (50% o'r boblogaeth yn y dadansoddiad) pan gaiff taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol a Glastir eu cynnwys, i 1,365 (14%) pan gaiff taliadau o'r fath eu hepgor. Mae Atodiad A yn dangos bod y ffermydd sy'n gwneud elw i'w gweld ar draws y sbectrwm o ffermydd o wahanol feintiau a mathau.

7.104 Mae'r data hyn yn rhoi syniad o faint tebygol y pwysau ariannol ac, o ganlyniad, y newidiadau y gall fod angen i fusnesau fferm eu gwneud o dan senario polisi o'r fath. Bydd maint y pwysau hefyd yn adlewyrchu amodau'r farchnad ar y pryd (prisiau mewnbwn ac allbwn).

<sup>63</sup> 7,373 – 3,229

## Strwythur y diwydiant

7.105 Dangosir effaith tynnu taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol yn ôl isod ar gyfer dwy senario a fodelwyd gan ddefnyddio'r Llwyfan Modelu Integredig (IMP):

- a) Effaith tymor byrrach diddymu Cynllun y Taliad Sylfaenol a gweithredu prisiau senario Cytundeb Masnach yr UE (T2). Yn y senario hon, nid yw ffermydd yn gallu newid y math o fferm, gadael amaethyddiaeth amser llawn na mynd drwy broses gwerthu/prynu.
- b) Effaith fwy hirdymor diddymu Cynllun y Taliad Sylfaenol a gweithredu prisiau senario Cytundeb Masnach yr UE-DU. Yn y senario hon, mae ffermydd yn gallu ymateb drwy newid y busnes, gadael amaethyddiaeth amser llawn neu fynd drwy broses werthu/brynu.

7.106 Ceir manylion y rhagdybiaethau o ran trawsnewid ffermydd yn Atodiad B. Mae manylion poblogaeth yr IMP wedi'u hamlinellu ar ddechrau'r opsiwn polisi hwn<sup>64</sup>. Lle bo angen, at ddibenion cymharu, mae prisiau 2015 wedi'u trosi i brisiau 2020 gan ddefnyddio datchwyddyddion Cynnyrch Domestig Gros (GDP) y Swyddfa Ystadegau Gwladol (ONS).

7.107 Byddai'r opsiwn polisi o ddiddymu Cynllun y Taliad Sylfaenol yn newid polisi mawr ac yn debygol o arwain at drawsnewid y mathau o ffermydd dros y tymor hwy. Mae'r trawsnewidiadau hyn yn debygol o gael effeithiau ychwanegol sylweddol ar yr ystod o ganlyniadau amgylcheddol<sup>65</sup>, yn ogystal ag effeithiau cymdeithasol negyddol tebygol ar ffermio a chymunedau ffermio, oherwydd yr effaith ar incwm ffermydd.

7.108 Mae Ffigur 1 yn dangos strwythur y 7,726 o ffermydd amser llawn a fodelwyd cyn (oren) ac ar ôl (glas) tynnu cymorth yn ôl a chyflwyno prisiau senario Cytundeb Masnach yr UE. Mae'r ffigurau hyn yn darlunio'r ymateb hirdymor a fodelwyd i newidiadau mewn proffidioldeb.

7.109 Mae'r senario'n dangos gostyngiad mawr mewn ffermydd defaid arbenigol (mewn ardaloedd dan anfantais fawr (SDA)) sydd naill ai'n gadael amaethyddiaeth

---

<sup>64</sup> Ceir mwy o fanylion yma: [ERAMMP Adroddiad-60 Llwyfan Modelu Integredig \('IMP'\) Senarios Defnydd Tir Adroddiad Terfynol.pdf](#)

<sup>65</sup> Dangosir yr ansicrwydd ynghylch cyfeiriad ac ystod yr effeithiau amgylcheddol posibl o dan y senario hon yn, er enghraifft: M.S. Reed, K. Arblaster, C. Bullock, R.J.F. Burton, A.L. Davies, J. Holden, K. Hubacek, R. May, J. Mitchley, J. Morris, D. Nainggolan, C. Potter, C.H. Quinn, V. Swales, ac S. Thorp (2009) Using scenarios to explore UK upland futures, *Futures* 41, 619–630

amser llawn neu'n newid i fod yn ffermydd pori cymysg neu'n ffermydd bïff arbenigol. Ar ffermydd gwartheg a defaid iseldir, mae cymysgedd o ffermydd yn gadael amaethyddiaeth amser llawn neu'n newid i systemau godro neu systemau da byw gwahanol.

7.110 Yn y tymor hwy, mae 190 o ffermydd amser llawn (2.5%) yn newid i fath arall o fferm. Mae'r gyfran fechan hon o ffermydd yn gallu newid yn fwriadol i systemau mwy proffidiol<sup>66</sup>. Mae'r ffermydd sy'n newid i fath arall o fferm yn ffermydd gwartheg iseldir, ffermydd pori cymysg mewn ardaloedd SDA, a ffermydd yd yn bennaf. Mae hwn yn newid llai nag o dan Opsiwn 2 (cadw'r sefyllfa bresennol) lle mae Cynllun y Taliad Sylfaenol yn parhau a lle mae prisiau Cytundeb Masnach yr UE yn cael eu cyflwyno, ac mae 29% o'r ffermydd yn newid i fath arall o fferm. Mae hyn yn dangos mwy o allu i ariannu'r trawsnewid.

7.111 Yn achos 97.5% o'r ffermydd a fodelwyd, dangosir na fyddant yn newid i fath arall o fferm. Mae'r ffermydd sy'n weddill o dan bwysau, ond nid ydynt yn gallu newid, naill ai oherwydd nad oes cyfle iddynt wneud hynny neu oherwydd nad oes gan y busnes fferm ddigon o incwm i ariannu'r trawsnewid i system fwy proffidiol.

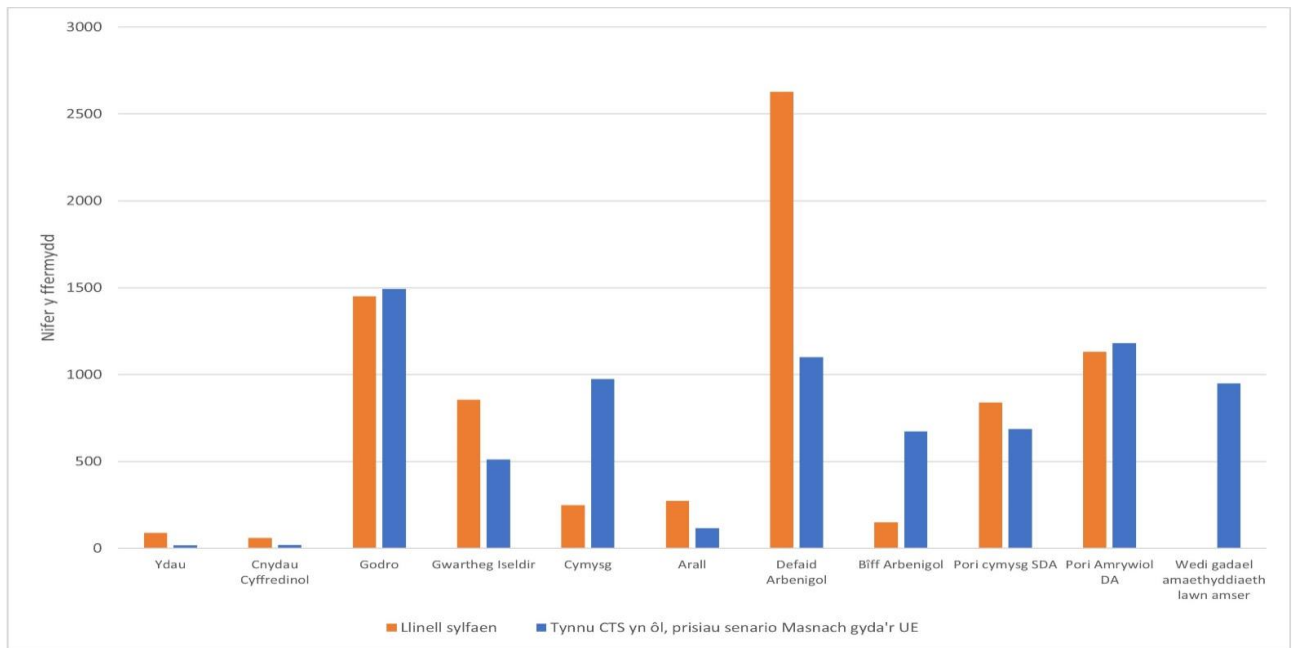
7.112 Mae 6.5% o'r ffermydd yn yr efelychiad yn methu â chyrraedd y trothwy o £6,000 y flwyddyn yn y llinell sylfaen a fodelwyd, felly maent yn agored i adael amaethyddiaeth amser llawn. O dan y senario hon, pan fydd Cynllun y Taliad Sylfaenol yn cael ei ddiddymu a phrisiau senario Cytundeb Masnach yr UE yn cael eu cyflwyno, credir y bydd 12.3% o'r ffermydd yn yr efelychiad yn gadael amaethyddiaeth amser llawn. Mae hyn yn gynnydd o'i gymharu ag Opsiwn 2 (cadw'r sefyllfa bresennol) sy'n dangos bod 7.1% yn gadael. Mae'n bosibl y byddai'r ffermydd hyn yn parhau mewn amaethyddiaeth ran-amser neu y byddai'r tir yn trosglwyddo i ffermydd cyfagos.

---

<sup>66</sup> Sylwch: ar ôl cwblhau'r Senarios Defnydd Tir a chyn rhedeg senario diddymu Cynllun y Taliad Sylfaenol, cytunwyd â Grŵp Arbenigol Llywodraeth Cymru i newid y rheolau sy'n pennu'r trawsnewid i fathau eraill o ffermydd. Roedd y newidiadau'n cynnwys gofynion cyfalaf ychwanegol i newid y math o fferm i fferm odro; a thrawsnewid ffermydd amhroffidiol i'r math o fferm broffidiol â'r incwm busnes fferm mwyaf fesul uned o'r gofyniad cyfalaf. Bydd y ddau newid hyn wedi lleihau'r tebygolrwydd o drawsnewid i fferm odro o dan senario diddymu Cynllun y Taliad Sengl o'i gymharu â senario Cytundeb Masnach yr UE (T2). Dylid cadw hyn mewn cof wrth ystyried y canlyniadau.



**Ffigur 1. Effaith y senario ar strwythur y diwydiant yn ôl yr efelychiad (tynnu Cynllun y Taliad Sylfaenol yn ôl, gyda phrisiau Senario Masnach yr UE)**



7.113 O dan yr opsiwn polisi hwn, mae'n debygol na fydd ffermydd yn gallu ymateb i newidiadau yn amodau'r farchnad i'r un graddau, oherwydd bydd incwm busnes ffermydd yn gostwng. Byddai mwy o ffermydd yn gwneud colled a byddai mwy o ffermydd yn wynebu risg o adael amaethyddiaeth amser llawn.

### **Incwm Busnes Fferm cyfanredol**

7.114 Mae'r newid a ddangosir yn yr efelychiad o ran incwm busnes fferm cyfanredol yn adlewyrchu sefyllfa lle mae cymorth amaethyddol yn cael ei dynnu ôl a newid hirdymor amcangyfrifedig o ran prisiau gât y fferm, fel y trafodir o dan Opsiwn 2 (cadw'r sefyllfa bresennol).

7.115 Pan fydd prisiau Senario Cytundeb Masnach yr UE yn cael eu cyflwyno ochr yn ochr â diddymu Cynllun y Taliad Sylfaenol, mae'r incwm busnes fferm cyfanredol yn gostwng 41% yn y tymor byr o'i gymharu â'r llinell sylfaen prisiau a ariennir gan daliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol cyn Senario'r Cytundeb Masnach (Tabl 4).

7.116 Dros y tymor hwy, mae busnesau fferm yn gallu ymateb i'r newidiadau drwy drawsnewid i fathau mwy proffidiol o ffermydd, lle bo modd, er bod yr incwm busnes fferm cyfanredol 30% yn is na'r llinell sylfaen prisiau a ariennir gan daliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol cyn Senario'r Cytundeb Masnach. Mae hyn yn

dangos adferiad bach o'i gymharu â'r effeithiau tymor byrrach ac yn dangos bod ffermydd yn cefnu ar ddefaid ac yn troi at systemau bîff sy'n rhoi elw (cymharol) uwch (sy'n elwa ar y cynnydd o 3% yn yr efelychiad ym mhrisiau bîff gorffenedig a phrisiau gwartheg bîff i'w difa) a systemau godro.

7.117 Mae'r effaith ar incwm busnes fferm fwyaf amlwg ar ffermydd defaid (yn enwedig ffermydd defaid arbenigol mewn ardaloedd SDA) lle mae'r gostyngiad o 1% ym mhrisiau ŵyn gorffenedig, ar y cyd â diddymu Cynllun y Taliad Sylfaenol, yn achosi gostyngiad sylweddol ym maint yr elw gros (a'r elw) o fewn systemau ffermio nad ydynt o'u hanfod yn broffidiol iawn, ac na fyddant, o reidrwydd, yn gallu trawsnewid i fathau eraill o ffermydd.

**Tabl 4: Incwm Busnes Fferm (FBI) cyfanredol yr efelychiad yn y tymor byrrach a'r tymor hwy (senarios tynnu Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) yn ôl), ffermydd amser llawn**

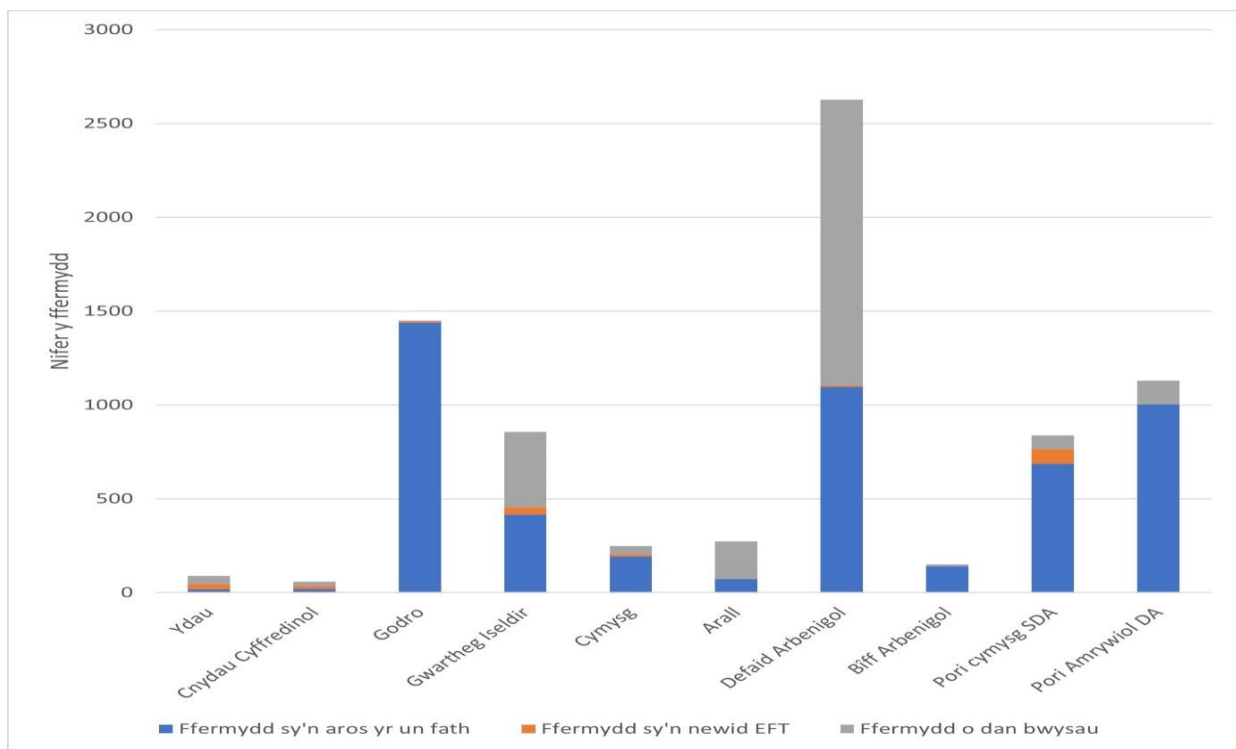
	Llinell sylfaen (gyda BPS)	Tymor byrrach (diddymu'r BPS, prisiau senario Masnach yr UE)	Tymor hwy (Diddymu'r BPS, prisiau senario Masnach yr UE)
<b>Math o fferm</b>	<b>FBI cyfanredol (£ miliwn)</b>	<b>FBI cyfanredol (£ miliwn)</b>	<b>FBI cyfanredol (£ miliwn)</b>
Ydau	2.6	1.0	0.25
Cnwd Cyffredinol	1.5	0.7	0.2
Godro	122.7	107.6	111.5
Gwartheg Iseldir	19.9	6.1	8.9
Cymysg	7.9	4.3	16.5
Arall	3.0	1.7	1.7
Defaid Arbenigol	66.6	13.4	11.3
Bîff Arbenigol	6.2	3.5	17.9
Pori Cymysg SDA	29.3	15.7	13.4
Pori Amrywiol DA	34.1	21.2	24.3
<b>CYFANSWM</b>	<b>293.2</b>	<b>175.2</b>	<b>205.8</b>

Sylwch. Gwerthoedd 2015 wedi'u trosi i brisiau 2020 gan ddefnyddio datchwyddyddion cynnyrch domestig gros ONS

7.118 Mae Ffigur 2 yn dangos statws busnesau fferm yn yr efelychiad ar gyfer y mathau presennol o ffermydd amser llawn pe na baent yn newid i fath arall o fferm mewn sefyllfa lle mae'r BPS yn cael ei ddiddymu a phrisiau Senario Cytundeb Masnach yr UE yn cael eu cyflwyno. Mae 32% o'r boblogaeth a foddelwyd o dan bwysau ariannol. Mae hyn yn cymharu â 10% o ffermydd o dan bwysau o dan Opsiwn 2 (cadw'r sefyllfa bresennol) yn ôl yr efelychiad.

7.119 Mae'r cyfuniad o'r newidiadau bach mewn prisiau a diddymu'r BPS yn arwain at gynnydd mawr yn nifer y ffermydd sydd o dan bwysau, ond nad oes llawer o gyfle iddynt ymateb drwy drawsnewid i systemau mwy proffidiol.

**Ffigur 2. Statws ffermydd amser llawn yn ôl yr efelychiad o dan y senario (tynnu'r BPS yn ôl a chyflwyno prisiau senario Masnach yr UE, n=7,177)**



7.120 Mae'r dadansoddiad hwn yn seiliedig ar amcangyfrifon o brisiau'r farchnad ar gyfer mewnbynnau ac allbynnau amaethyddol. Mae data o Fynegai Prisiau Amaethyddol y DU<sup>67</sup> yn darparu mynegai o brisiau allbynnau a mewnbynnau amaethyddol y DU a ddefnyddir i olrhain newid dros amser. Mae'n dangos bod chwyddiant blyneddol hyd at fis Mawrth 2022 yn 11.8% ar gyfer allbynnau

<sup>67</sup> [API – Mynegai prisiau allbynnau a mewnbynnau amaethyddol – hysbysiad ystadegau \(data at fis Mawrth 2022\) - GOV.UK \(www.gov.uk\) \(Saesneg yn unig\)](https://www.gov.uk/government/statistics/api-prices-of-agricultural-inputs-and-output)

amaethyddol ac yn 25.4% ar gyfer mewnbynnau amaethyddol. Os yw chwyddiant mewnbynnau yn parhau i fod yn uwch na chwyddiant allbynnau, o ran allbynnau model ERAMMP, mae'n awgrymu:

- a) **Ffermydd yn newid math** – ychydig iawn o newid yn y ffermydd a fydd yn newid math yn ôl yr efelychiad, oherwydd diffyg opsiynau amgen o ran y math o fferm, a llai o allu i ariannu camau i drawsnewid yn fentrau mwy proffidiol;
- b) **Ffermydd o dan bwysau** – mwy o ffermydd o dan bwysau mewn ardaloedd ucheldir a mynydd (Ardaloedd Dan Anfantais (DA) ac Ardaloedd Dan Anfantais Fawr (SDA));
- c) **Ffermydd yn gadael amaethyddiaeth amser llawn** – mwy o ffermydd yn gadael amaethyddiaeth amser llawn, yn bennaf mewn ardaloedd ucheldir a mynydd (Ardaloedd Dan Anfantais ac Ardaloedd Dan Anfantais Fawr).

### **Newidiadau o ran allbwn**

7.121 Bu i waith o dan arweiniad y Sefydliad Bwyd-Amaeth a Biowyddorau (AFBI)<sup>68</sup> fodelu effeithiau amcangyfrifedig lleihau neu ddileu taliadau uniongyrchol, fel y'u darperir ar hyn o bryd i ffermwyr, ar amaethyddiaeth y DU a'r Gweinyddiaethau Datganoledig.

7.122 Dyma brif ganfyddiadau'r ymchwil:

- a) Mae lleihau neu ddileu taliadau uniongyrchol datgysylltiedig i ffermwyr yn cael effeithiau anwastad ar gynhyrchu a phrisiau gât y fferm ar gyfer prif nwyddau amaethyddol y DU;
- b) Nwyddau amaethyddol a gynhyrchir gan y sectorau fferm sydd fwyaf dibynnol ar gymorthdaliadau ar gyfer incwm ffermydd sy'n wynebu'r newidiadau amcanestynedig mwyaf ym mhrisiau gât y fferm a'r meintiau a gynhyrchir, yn enwedig bîff a defaid;
- c) Mae fframwaith masnachu'r DU-UE sydd ar waith pan fydd y taliadau uniongyrchol datgysylltiedig yn lleihau neu'n cael eu dileu yn cael effaith

---

<sup>68</sup> Patton, Feng, Davis, Caskie, Sherry a Binfield (2020). Impact on UK Agriculture of Changes to Direct Payments Following Brexit, Y Sefydliad Bwyd-Amaeth a Biowyddorau

<https://www.afbini.gov.uk/publications/impact-uk-agriculture-changes-direct-payments-following-brexit>

sylweddol ar gynhyrchu ac ar bamedrau eraill y farchnad ar gyfer gwahanol nwyddau amaethyddol.

7.123 Mae Tabl 5, a gymerwyd o'r adroddiad hwn, yn dangos newidiadau amcanestynedig yng nghyfanswm gwerth allbwn amaethyddol Cymru yn y senarios sy'n ystyried diddymu taliadau BPS. Fodd bynnag, rhaid ystyried maint y datgysylltu. Mae'r adroddiad yn nodi'r hyn a ganlyn:

7.124 Er nad yw taliadau wedi'u datgysylltu yn gysylltiedig â chynhyrchu, maen nhw'n gallu dylanwadu ar ymddygiad ffermwyr, gan arwain at lefelau uwch o allbwn nag arfer. Mae yna ansicrwydd mawr ynglŷn ag i ba raddau y mae taliadau wedi'u datgysylltu yn dylanwadu ar gynhyrchu, ac felly mae tri senario gwahanol yn cael eu hystyried at ddibenion dadansoddi polisi. Yn unol â'r rhagdybiaeth am ddatgysylltu sy'n cael ei gwneud yng ngweddill system fodelu Sefydliad Ymchwil Polisi Bwyd ac Amaeth (FAPRI) yr UE, rhagdybir yn y lle cyntaf bod yr effaith gynhyrchu ar y taliadau Colofn 1 wedi'u datgysylltu yn gymharol 'wan', h.y. mae effaith cynhyrchu ffisegol cynnydd £1 mewn taliad uniongyrchol yn 30% o effaith cynnydd £1 yn y pris. Mae rhagdybiaeth 'gymedrol' 60% a rhagdybiaeth 'gadarn' 100% wedi'u cynnwys hefyd. Mae'r olaf yn cynnwys yr un ymateb cynhyrchu â chymorth wedi'i ddatgysylltu'n llawn.

7.125 Ar y cyfan, mae'r dadansoddiad yn dangos mai'r sectorau biff a defaid yw'r sectorau mwyaf tebygol o brofi dirywiad o ran lefelau gweithgarwch a chynhyrchu yn sgil lleihau taliadau BPS a'u dileu. Mae'r effaith a ragwelir yn dibynnu ar y rhagdybiaethau ynglŷn â'r graddau y mae'r taliadau datgysylltiedig yn cael effaith sy'n ysgogi cynhyrchu. Ceir cryn ansicrwydd o ran hyn.

7.126 Gall effeithiau dosbarthiadol newidiadau polisi o'r fath ar lefel y fferm fod yn arwyddocaol, gan fod cyfran helaeth o ffermydd yn ddibynnol ar daliadau uniongyrchol i wneud elw, yn enwedig yn y sectorau biff a defaid.

7.127 Mae'r canlyniadau cyffredinol yn awgrymu y bydd cyfanswm gwerth allbwn amaethyddol Cymru yn gostwng ychydig, rhwng 1.3% a 4%. Pan ychwanegir gwerth taliadau colofn 1 a cholofn 2 at hyn, amcangyfrifir bod y gwerth cyfunol (allbwn amaethyddol ynghyd â thaliadau colofn 1 a 2) yn gostwng 14-16%.

**Tabl 5: Amcangyfrif o'r newidiadau yng ngwerth allbynnau Cymru**

<b>Newidiadau amcanestynedig yng ngwerth yr allbwn oherwydd newidiadau i daliadau uniongyrchol Colofn 1: rhagdybiaeth datgysylltu o 30%<sup>69</sup></b>	
	Gostyngiad o 100% yng Ngholofn 1
Cyfanswm Gwerth Amaethyddol yr Allbwn	- 1.3%
Gwerth yr Allbwn + Taliadau Uniongyrchol (Colofn 1 + Colofn 2)	- 13.7%
<b>Newidiadau amcanestynedig yng ngwerth yr allbwn oherwydd newidiadau i daliadau uniongyrchol Colofn 1: rhagdybiaeth datgysylltu o 60%</b>	
	Gostyngiad o 100% yng Ngholofn 1
Cyfanswm Gwerth Amaethyddol yr Allbwn	- 2.6%
Gwerth yr Allbwn + Taliadau Uniongyrchol (Colofn 1 + Colofn 2)	- 14.8%
<b>Newidiadau amcanestynedig yng ngwerth yr allbwn oherwydd newidiadau i daliadau uniongyrchol Colofn 1: rhagdybiaeth datgysylltu o 100%</b>	
	Gostyngiad o 100% yng Ngholofn 1
Cyfanswm Gwerth Amaethyddol yr Allbwn	- 4.0%
Gwerth yr Allbwn + Taliadau Uniongyrchol (Colofn 1 + Colofn 2)	- 16.0%

7.128 Ceir gwahaniaethau methodolegol pwysig rhwng Llwyfan Modelu Integredig (IMP) ERAMMP a'r gwaith a ddyfynnir uchod. Defnyddiodd y gwaith ymchwil o dan arweiniad yr AFBI fodel cydbwysedd rhannol FAPRI-UK<sup>70</sup> sy'n cynnwys system o hafaliadau sy'n cwmpasu'r sectorau godro, bïff, defaid, moch, dofednod, gwenith, barlys, ceirch, hadau rêp a biodanwydd.

<sup>69</sup> [Y SEFYDLIAD BWYD-AMAETH A BIOWYDDORAU \(afbini.gov.uk\)](http://www.afbini.gov.uk)

<sup>70</sup> Ibid.

7.129 Mae model y DU yn cynnwys is-fodelau ar gyfer Cymru, Lloegr, yr Alban a Gogledd Iwerddon sy'n adlewyrchu meysydd cyfrifoldeb y gweinyddiaethau datganoledig.

7.130 Yn gyffredinol, modelir y cyflenwad ar gyfer pob un o'r pedair gwlad sy'n rhan o'r DU, tra mae'r galw yn cael ei fodelu ar lefel y DU. Mae hyn yn cynhyrchu amcanestyniadau o ran niferoedd da byw, lladd, cynhyrchu, prisiau'r farchnad, derbyniadau'r farchnad, taliadau uniongyrchol a mewnbynnau dethol ar gyfer pob un o wledydd y DU.

7.131 Ar y llaw arall, mae IMP ERAMMP yn cynnwys system integredig o 11 o fodelau cysylltiedig<sup>71</sup>, gan gynnwys:

- a) Model Fferm Gyfan Silsoe (SFARMOD) – rhaglen linol fecanistig o ffermio hirdymor sy'n optimeiddio defnydd a rheolaeth tir yn seiliedig ar gynyddu elw cyfyngedig neu amcanion lluosog wedi'u pwysoli.
- b) Modiwl Dyrannu Tir (LAM) – mae'r modiwl hwn yn dangos newidiadau i ddefnydd tir a systemau ffermio drwy set o reolau a throthwyon, gan gymharu'r math presennol o fferm â'r math o fferm amgen mwyaf proffidiol.

7.132 Mae IMP ERAMMP wedi cael ei deilwra'n benodol i gefnogi datblygiad polisiau newydd sy'n canolbwyntio ar reoli adnoddau naturiol, defnydd tir ac amaethyddiaeth o dan wahanol fathau o senarios economaidd a rheoleiddiol yng Nghymru yn y dyfodol.

7.133 Isod, rhestrir y gwahaniaethau amlycaf rhwng IMP ERAMMP a model FAPRI-UK:

- a) Mae FAPRI-UK yn amcangyfrif yr effeithiau ar brisiau cyffredinol cynhyrchwyr a gwerth allbynnau, gan weithio ar lefel sector/gwlad (yn hytrach na fferm).
- b) Mae IMP ERAMMP yn cymryd rhagfynegiadau prisiau o fodelau FAPRI-UK ac yn amcangyfrif newid o ran defnydd a rheolaeth tir, o dan wahanol senarios polisi posibl, ar lefel fferm, yn seiliedig ar yr opsiynau sydd gan fferm i wneud yr elw mwyaf. Fel y nodir uchod, mae'r gwaith modelu hwn wedi'i gyfyngu i ffermydd amser llawn.

---

<sup>71</sup> [Modelau IMP | ERAMMP](#)

- c) Mae IMP ERAMMP yn efelychu effaith y senario ar Gymru yn unig, gyda rhagdybiaeth ymhlyg nad oes adborth i brisiau gât y fferm.
- d) Er bod y rhain yn fodolau gwahanol gyda gwahanol ddibenion a gosodiadau penodol, maent yn ategu'i gilydd gan fod y naill a'r llall yn ceisio deall yn fras effeithiau posibl newidiadau i'r polisi amaethyddol.

7.134 Felly, nid oes modd cymharu'r ddau fodel yn uniongyrchol o ran eu strwythur, eu gweithrediad na'u cwmpas; yn hytrach, maent yn ystyried effeithiau amcangyfrifedig y senario polisi hwn o wahanol safbwyntiau ac yn canolbwyntio ar wahanol agweddau.

7.135 Gyda'i gilydd, fodd bynnag, maent yn rhoi syniad o hyd a lled tebygol effeithiau'r senario polisi hwn, nad ydynt yn ymddangos yn anghyson â'i gilydd. Mae hyn yn awgrymu, ar lefel gwlad, effeithiau amlycach ar fesurau sy'n ymwneud ag incwm ffermydd a dangosyddion elw, a chynnydd disgwylidig yn nifer y ffermydd sydd o dan bwysau economaidd, yn y tymor byr o leiaf. Mae'r data sy'n deillio o'r dadansoddiad o ffermydd ym mhoblogaeth yr Arolwg o Fusnesau Ffermio (uchod) yn cefnogi hyn hefyd, gan ddangos cynnydd mawr yn nifer y ffermydd sy'n gwneud colled.

### **Hyfywedd busnesau fferm Cymru yn y tymor byr**

7.136 O dan y system gymorth bresennol, mae Opsiwn 2 (cadw'r sefyllfa bresennol) yn dangos yr hyn a ganlyn o ran rhwymedigaethau cyfredol:

- a) Mae gan 4% o'r ffermydd rwymedigaethau rhwng £25-50,000, ac asedau rhwng £25-50,000;
- b) Mae gan 3% arall o'r ffermydd rwymedigaethau rhwng £50-100,000, ac asedau rhwng £50-100,000;
- c) Mae gan 1% arall o'r ffermydd rwymedigaethau sy'n fwy na £100,000, ac asedau rhwng £50-100,000.

7.137 Os yw gwerth y rhwymedigaethau cyfredol yn debyg i werth yr asedau cyfredol, neu'n fwy nag ef, gall fferm wynebu trafferthion ariannol yn y tymor byr. Pan fydd hyn yn digwydd, gall fferm fod yn llai abl i wrthsefyll newidiadau ariannol.



7.138 Yn y tymor byr, y ffermydd hyn, tua 8% ohonynt, sy'n debygol o fod fwyaf bregus yn sgil colli'r BPS, os yw'r golled hon yn effeithio ar broffidioldeb eu busnes fferm.

### **Hyfywedd busnesau fferm yn y tymor hir**

7.139 Bydd ar ffermydd â chyfanswm uchel o rwymedigaethau angen llif incwm cyson (neu bydd rhaid iddynt werthu asedau) i sicrhau eu bod yn gallu ad-dalu llog ar fenthyciadau.

7.140 O dan y system gymorth bresennol, mae gan 19% o'r ffermydd rwymedigaethau gwerth mwy na £200,000.

7.141 Mae'n debygol y byddai tynnu cymorth amaethyddol yn ôl yn effeithio'n negyddol ar sefyllfa credyd ffermydd. Gallai dileu ffynhonnell incwm ddylanwadu ar allu ffermydd i gynnal eu rhwymedigaethau, a gallai beri bod rhaid iddynt werthu asedau i sicrhau bod eu busnes yn gallu parhau neu drawsnewid i system ffermio fwy proffidiol. I'r ffermydd hynny â mwy o asedau, gallai fod angen iddynt fenthycia mwy yn erbyn yr asedau hynny. Pe bai mwy o ansefydlogrwydd yn y farchnad, gallai ddylanwadu mwy ar hyn. Bydd y cydbwysedd rhwng asedau a rhwymedigaethau ar bob fferm yn bwysig o ran llywio eu hymateb i'r opsiwn polisi hwn.

### **Incwm aelwydydd fferm a gwariant busnes**

7.142 O dan y senario hon:

- a) Mae'n debygol y byddai incwm aelwydydd fferm yn gostwng yn unol â'r gostyngiad mewn incwm busnes fferm, yn y tymor byr o leiaf. Mae'n debygol y byddai ffermwr neu aelod o aelwyd y fferm yn ymateb i hyn, er enghraifft, drwy ddod â ffynonellau incwm eraill i'r aelwyd. Byddai union natur ymateb aelwyd y fferm yn dibynnu ar amgylchiadau unigol;
- b) Mae unrhyw ostyngiad net yng ngwariant busnes fferm yn debygol o effeithio'n negyddol ar fusnesau sy'n cyflenwi ffermydd<sup>72</sup>, gyda rhai ohonynt wedi'u lleoli'n agos at fusnes fferm, ac eraill ymhellach i ffwrdd, gan gynnwys yn Lloegr.

---

<sup>72</sup> O dan yr opsiwn hwn, mae'n bosibl y bydd y gwariant cyhoeddus sy'n cael ei arbed drwy beidio â darparu cymorth uniongyrchol ar gyfer amaethyddiaeth yn cael ei wario, yn hytrach, ar gynorthwyo economïau gwledig i addasu i'r newid polisi hwn.

c) Mae'n debygol hefyd y bydd cyflogaeth leol ar ffermydd yn gostwng, ynghyd â gwariant busnesau fferm gyda chyflenwyr lleol, ac y bydd hyn yn effeithio'n negyddol ar wytnwch cymdeithasol y cymunedau gwledig yr effeithir arnynt (gan gynnwys ar y Gymraeg), er bod hyd a lled yr effaith honno yn anodd ei hamcangyfrif a bydd yn amrywio yn ôl amgylchiadau lleol.

## Cyflogaeth

7.143 Amcangyfrifir bod tua 50,000 o weithwyr yn cael eu cyflogi'n uniongyrchol mewn amaethyddiaeth<sup>73</sup> (sef tua 3.8% o gyfanswm cyflogaeth Cymru). Mae hyn yn cynnwys prif ffermwyr, cyfarwyddwyr, partneriaid busnes a'u priod, sy'n gweithio ar sail amser llawn a rhan-amser, a gweithwyr rheolaidd ac achlysurol<sup>74</sup>. Amcangyfrifir bod hyn yn Ofyniad Llafur Safonol o tua 34,000 o weithwyr cyfwerth ag amser llawn.

7.144 Mae cynnydd mawr yn nifer y ffermydd sy'n gwneud colled yn debygol iawn o effeithio ar lefel y gyflogaeth ar ffermydd, ac o gael effeithiau eraill ar ffermydd, megis newid dulliau cynhyrchu i leihau costau newidiol, neu newid i fath arall o fenter. Bydd yr union newid yn adlewyrchu amgylchiadau busnesau fferm unigol, felly mae'n anodd amcangyfrif yr effaith gyffredinol ar lefel gyfanredol.

7.145 O ran cyflogaeth ar ffermydd, mae unrhyw ostyngiad fwyaf tebygol o gael ei weld ar ffurf gostyngiad yn nifer y gweithwyr rheolaidd ac achlysurol (sy'n ffurfio 25% o'r cyfanswm) yn y tymor byr a, thros gyfnod hwy, ar ffurf gostyngiad yn nifer y prif ffermwyr amser llawn a rhan-amser, a/neu newid o gyflogaeth amser llawn i gyflogaeth ran-amser ar y fferm. I'r gwrthwyneb, gall fod effeithiau hefyd lle mae'r ffermydd sy'n dal i wneud elw yn ehangu ac yn defnyddio mwy o weithwyr rheolaidd/achlysurol/contract. Mae'n anodd amcangyfrif yr amserlen ar gyfer unrhyw newidiadau o'r fath, ond mae'n bosibl mai'r effaith net fydd dwysáu cyfradd y gostyngiad yng nghyfanswm y gyflogaeth (gweithwyr rheolaidd ac achlysurol) ar holl ffermydd Cymru<sup>75</sup>.

---

<sup>73</sup> Arolwg Amaethyddol Cymru 2021

<sup>74</sup> O ystyried y gwahanol gategoriâu o weithwyr, nid yw'n wir bod hyn yn cynrychioli tua 50,000 o weithwyr cyfwerth ag amser llawn

<sup>75</sup> Mae data o Arolwg Amaethyddiaeth a Garddwriaeth Cymru yn dangos bod cyfanswm y gyflogaeth (gweithwyr rheolaidd ac achlysurol) ar holl ffermydd Cymru wedi gostwng o 57,828 yn 2010 i 50,401 yn 2021, sef gostyngiad o 13% dros y cyfnod.

7.146 O ystyried effaith diddymu cymorth amaethyddol ar nifer y ffermydd sy'n gwneud elw, mae'n debygol y byddai colli Cynllun y Taliad Sylfaenol yn cynyddu cyfradd y gostyngiad mewn cyflogaeth reolaidd ac achlysurol ar ffermydd, a bydd hyn, yn ei dro, yn effeithio ar y cymunedau y mae'r cyflogwyr yn byw ynddynt, os nad oes cyfleoedd cyflogaeth eraill ar gael.

## ***Yr effeithiau ar reoli tir***

### **Stocio**

7.147 Dros y tymor hwy, mae'r efelychiad yn dangos symudiad mawr tuag at unedau da byw sy'n pori (GLU) bîff ar draul unedau defaid (Tabl 6). Mae'r symudiad hwn yn seiliedig ar newid cydbwysedd cymharol y da byw a geir ar ffermydd, h.y. cyflwyno bîff i systemau defaid, yn hytrach na newid i systemau fferm hollol newydd (sy'n gofyn am fuddsoddiad cyfalaf mwy o faint).

**Tabl 6. Newid mewn niferoedd da byw yn ôl yr efelychiad yn sgil tynnu cymorth amaethyddol yn ôl a chyflwyno Prisiau Senario Masnach yr UE.**

	<b>% newid mewn Unedau Da Byw sy'n Pori (GLU)</b>
Bîff	+65%
Godro	+4%
Defaid	-47%
<b>CYFANSWM</b>	<b>+1.5%</b>

7.148 Ceir llawer llai o newid o ran unedau godro. Mae Tabl 7 yn dangos y cyfraniad isel y mae Cynllun y Taliad Sylfaenol yn ei wneud at gyfanswm allbwn ffermydd godro. Ar y cyd â'r nifer isel o ffermydd sy'n trawsnewid i systemau godro yn yr efelychiad, mae hyn yn debygol o gyfrif am yr effaith gymharol isel ar unedau godro.

**Tabl 7. Taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) fel canran o gyfanswm yr allbwn, 2019/2020**

	Nifer yn sampl yr Arolwg o Fusnesau Ffermio	BPS (£/fferm)	Cyfanswm yr allbwn (£/fferm)	BPS fel % o gyfanswm yr allbwn
Gwartheg a defaid mynydd	130	26,866	127,467	21.0%
Defaid mynydd	86	33,915	125,678	26.9%
Gwartheg a defaid ucheldir	76	17,009	97,426	17.4%
Gwartheg a defaid iseldir	52	18,120	112,788	16.1%
Godro mynydd ac ucheldir	52	19,396	440,578	4.4%
Godro iseldir	51	18,906	517,712	3.7%

Ffynhonnell: Yr Arolwg o Fusnesau Ffermio<sup>76</sup>

7.149 Yn ôl Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir (GMEP), pan gafwyd cynnydd mewn niferoedd stoc ymhlith deiliaid cytundeb Glastir, roedd y ffactorau a oedd yn dylanwadu ar hyn, ac eithrio cymryd rhan yn y cynllun, yn cynnwys:

- a) newid ym mhrisiau'r farchnad (28%)
- b) argaeledd tir i'w rentu (24%)
- c) newid o ran argaeledd staff (3%)
- d) ceisio gwella incwm (7%)

<sup>76</sup> Prifysgol Aberystwyth (2020) Llyfryn Incwm Fferm Cymru. Canlyniadau 2019/20.

7.150 O dan yr opsiwn polisi hwn, mae'n debygol y bydd y sbardunau uchod ar gyfer cynyddu'r niferoedd stoc yn parhau. Bydd prisiau'r farchnad yn dylanwadu ar y newid rhwng cydbwysedd cymharol gwahanol systemau da byw. Fodd bynnag, mae'r senario a fodelwyd yn awgrymu, yn absenoldeb Cynllun y Taliad Sylfaenol, fod llai o gyfle i fusnesau fferm symud i systemau mwy proffidiol, felly maent yn parhau yn eu systemau presennol, ond yn wynebu pwysau ariannol cynyddol, neu'n gadael amaethyddiaeth amser llawn.

### **Defnydd tir**

7.151 Mae Tabl 8 yn dangos canlyniad tymor hir y newidiadau a efelychwyd o ran statws ffermydd amser llawn.

7.152 Dros y tymor hir, gyda ffermydd yn gallu trawsnewid i wahanol systemau ffermio, ceir gostyngiad yng nghyfanswm yr arwynebedd amaethyddol ar ffermydd amser llawn. Mae hyn yn adlewyrchu'r ffaith bod ffermydd yn gadael amaethyddiaeth amser llawn. Ceir gostyngiadau mawr yn yr arwynebedd â chnydau a mwy o laswelltir cylchdro (dros dro). Mae hyn yn adlewyrchu'r prisiau is ar gyfer allbwn yd a amcangyfrifir o dan Senario Cytundeb Masnach yr UE, a'r cynnydd mewn gwartheg biff a godro sy'n arwain at ddwysáu systemau glaswelltir. Mae'r arwynebedd coetir ar ffermydd amser llawn yn lleihau hefyd; mae hyn hefyd yn adlewyrchu'r ffaith bod ffermydd yn gadael amaethyddiaeth amser llawn yn hytrach na bod coetiroedd yn cael eu cwmpo.

**Tabl 8. Newidiadau mwy hirdymor a efelychwyd o ran defnydd tir o dan Brisiau Senario Cytundeb Masnach yr UE a thynnu'r BPS yn ôl**

	Llinell sylfaen, cyn Prisiau Cytundeb Masnach yr UE, a ariennir gan y BPS (ha)	Tymor hwy, prisiau Cytundeb Masnach gyda'r UE, dim BPS (ha)	% Newid
Arwynebedd tir âr	65,859	57,289	-13.0
Glaswellt dros dro	142,724	153,191	7.3
Glaswellt parhaol	467,703	450,615	-3.7
Tir pori garw	248,431	241,004	-3.0
Coetir llydanddail	51,809	48,032	-7.3
Coetir conwydd	17,295	9,653	-44.2
<b>Cyfanswm</b>	<b>993,821</b>	<b>959,783</b>	<b>-3.4</b>

#### Defnyddio maethynnau

7.153 O ystyried y cynnydd mewn unedau bîff ar draul defaid, ceir cynnydd yn y llwyth nitrogen (N) o garthion bîff dros y tymor hwy (Tabl 9). Mae'r llwyth N o garthion gwartheg godro yn cynyddu ychydig, gan adlewyrchu'r cynnydd llai o faint yn y fuches odro. Ar y cyfan, mae cyfanswm y llwyth N yn cynyddu, er gwaethaf y gostyngiad yn nifer y ffermydd amser llawn, sy'n adlewyrchu'r ffaith bod y systemau glaswelltir yn dwysáu.

**Tabl 9. Newid canrannol yn y llwyth (N) o wrtaith a da byw (swm carthion uniongyrchol, tail a slyri) o dan Brisiau Senario Masnach yr UE a thynnu'r BPS yn ôl**

Ffynhonnell	Newid
Gwrtaith N (kT N)	-3.9%
Carthion gwartheg godro (kT N)	+4.1%
Carthion gwartheg bîff (kT N)	+55.8%
Carthion defaid (kT N)	-51.8%
<b>Cyfanswm y newid</b>	<b>+4.8%</b>

## ***Yr effeithiau ar fanteision amgylcheddol***

### **Ansawdd dŵr**

7.154 Mae'n debygol y byddai'r opsiwn polisi hwn yn effeithio'n negyddol ar ansawdd dŵr. Mae hyn yn deillio o efelychu'r ffactorau a ganlyn:

- a) Llai o dir pori garw;
- b) Systemau glaswelltir mwy dwys (mwy o laswellt dros dro, llai o laswellt parhaol);
- c) Cynnydd yn niferoedd y gwartheg biff a godro ar draul defaid;
- d) Cynnydd yng nghyfanswm y llwyth N.

7.155 Ar ben hynny, mae colli Glastir (na chafodd ei fodelu yn yr IMP) yn debygol o effeithio ymhellach ar ansawdd dŵr. Amcangyfrifwyd bod Glastir 2012-16<sup>77</sup> yn gwireddu'r gostyngiadau a ganlyn o ran llwythi llygryddion amaethyddol cenedlaethol:

- a) Gostyngiad o 1% mewn nitradau;
- b) Gostyngiad o 0.94% mewn ffosfforws (P);
- c) Gostyngiad o 0.11% mewn gwaddod.

7.156 Mae'n annhebygol y byddai'r manteision hyn yn cael eu cynnal o dan yr opsiwn polisi hwn.

7.157 Mae'n debygol y byddai'r effaith ar ansawdd dŵr yn amrywio o ranbarth i ranbarth. Gall fod gwelliannau mewn ardaloedd lle credir y bydd mwy o ffermydd, yn ôl yr efelychiad, yn gadael amaethyddiaeth amser llawn, yn dibynnu ar yr hyn y defnyddir y tir ar ei gyfer. Fodd bynnag, mewn ardaloedd lle mae ffermydd yn trawsnewid i systemau mwy dwys, gall yr ansawdd ddirywio os nad ydynt hefyd yn mabwysiadu gweithgareddau i leihau colledion i ddŵr. O ystyried y byddai'r opsiwn polisi hwn yn cael gwared ar yr holl gymorth amaethyddol, ni fyddai Llywodraeth Cymru yn darparu unrhyw gynlluniau i gynorthwyo ffermydd i fabwysiadu'r gweithgareddau hyn.

---

<sup>77</sup> [Adnoddau | Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir \(gmep.cymru\)](http://gmep.cymru)

## **Ansawdd yr aer**

- 7.158 Mae llygredd aer yn gwaethygu cyflyrau iechyd sydd ar bobl eisoes, ac mae'n gysylltiedig â chost ddifrifol i'r gymdeithas. Mae llawer o'r canlyniadau gwael sy'n deillio o lygredd aer yn gysylltiedig â deunydd gronynnol PM2.5, y gall amonia (NH<sub>3</sub>) fod yn rhan sylweddol ohono. Felly, o leihau amonia, neu ryng-gipio gronynnau PM2.5, gallai effeithio'n gadarnhaol ar ansawdd yr aer.
- 7.159 O dan yr opsiwn polisi hwn, mae'n debygol y byddai'r effaith ar ansawdd yr aer yn newidiol, oherwydd y newidiadau yn yr efelychiad o ddefaid i wartheg bïff, y camau i ddwysáu glaswelltir, a'r gostyngiad yn nifer y ffermydd amser llawn.
- 7.160 Lle mae'r efelychiad yn dangos bod ffermydd yn gadael y byd amaeth yn llwyr, heb fod y tir yn parhau i gael ei ddefnyddio ar gyfer amaethyddiaeth, mae potensial i'w addasu ar gyfer coetiroedd. Yn yr ardaloedd hyn, gall ansawdd yr aer wella oherwydd bydd llai o allyriadau amaethyddol a mwy o PM2.5 yn cael ei ryng-gipio gan goed.
- 7.161 Lle dangosir bod ffermydd yn trawsnewid o systemau defaid i systemau mwy dwys (e.e. gwartheg godro a bïff), gallai ansawdd yr aer waethygu wrth i'r maethynnau a ddefnyddir ar laswelltir mwy dwys gynyddu, oni bai fod y newidiadau'n cyd-fynd â newidiadau ymarferol i leihau allyriadau amonia.

## **Bioamrywiaeth**

- 7.162 Mae'r effeithiau ar fioamrywiaeth yn yr opsiwn hwn yn debygol o fod yn newidiol ac yn benodol i leoliadau.
- 7.163 Byddai dwysáu defnydd tir, a chynyddu'r defnydd o fewnbynau, yn arwain at ganlyniadau gwaeth ar gyfer bioamrywiaeth. Gallai bioamrywiaeth wella mewn ardaloedd lle gallai coetiroedd gael eu plannu ar dir sy'n gadael amaethyddiaeth amser llawn. I'r gwrthwyneb, gallai coetiroedd ar ffermydd sy'n gadael amaethyddiaeth amser llawn beidio â chael eu rheoli mwyach, a gallai hyn effeithio'n negyddol ar fioamrywiaeth.
- 7.164 Mae'r cynnydd a efelychwyd o ran llwythi N yn debygol o effeithio'n negyddol ar fioamrywiaeth, yn yr un modd ag unrhyw ddirywiad mewn ansawdd dŵr.



- 7.165 Canfu gwerthusiad GMEP newidiadau o ran addasrwydd cynefinoedd o ganlyniad i gymryd rhan mewn cynlluniau ar gyfer 75% o'r 21 o rywogaethau o blanhigion a fodelwyd, a hynny yn sgil dad-ddwysáu'r gwaith o reoli llystyfiant a newidiadau o ran nodweddion pridd. Dywedodd GMEP hefyd fod 13% yn fwy o ffermydd Glastir yn fwy tebygol o fod wedi cymryd camau i fynd i'r afael â cholli bioamrywiaeth na ffermydd nad ydynt yn rhan o Glastir. Mae'n annhebygol y byddai'r manteision hyn yn cael eu cynnal o dan yr opsiwn polisi hwn.
- 7.166 Ar y cyfan, mae'n annhebygol o dan yr opsiwn polisi hwn y byddai arwynebedd y tir amaethyddol sy'n cael ei reoli i wireddu manteision bioamrywiaeth yn cynyddu o gwbl, ac mae perygl y byddai cyflwr y tir sy'n cael ei reoli yn y fath fodd ar hyn o bryd yn dirywio. Mae dwysáu systemau ffermio yn debygol o ddod ag anfanteision i'r ardaloedd lle mae hyn yn digwydd. Gallai tir nad yw'n cael ei ddefnyddio ar gyfer amaethyddiaeth mwyach gynnig manteision o ran bioamrywiaeth, ond byddai hyn yn dibynnu ar yr hyn y mae'r tir hwnnw'n cael ei ddefnyddio ar ei gyfer.

## **Stociau carbon**

- 7.167 Mae stociau carbon yn debygol o leihau yn y senario hon oherwydd:
- a) Colli glaswelltir parhaol a garw yn yr efelychiad wrth i'r tir hwn gael ei ddefnyddio ar gyfer cylchdroi glaswellt;
  - b) Cynnydd mewn stociau carbon pe bai tir a fyddai'n gadael amaethyddiaeth amser llawn yn ôl yr efelychiad yn cael ei blannu fel coetir.
- 7.168 Efallai y bydd ffermydd sy'n parhau i ymgymryd ag amaethyddiaeth amser llawn yn annhebygol o greu coetiroedd neu wrychoedd fel y byddai angen iddynt ei wneud i gynyddu stociau carbon yn sylweddol o dan yr opsiwn polisi hwn. Mae diddymu Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) a'r newid o ran prisiau yn dangos symudiad tuag at ddwysáu mwy o dir, yn hytrach na rhannu'r tir er mwyn plannu coed, wrth i ffermydd geisio cynnal eu helw o dan amgylchiadau heriol.

## **Allyriadau nwyon tŷ gwydr**

- 7.169 Mae'r cynnydd a efelychwyd yn niferoedd y gwartheg biff a godro ar draul defaid, a'r cynnydd cyffredinol o 1.5% yng nghyfanswm yr unedau da byw sy'n pori (GLU), yn debygol o arwain at gynnydd mewn allyriadau nwyon tŷ gwydr amaethyddol.
- 7.170 Mae potensial i rai allyriadau ostwng os yw'r gostyngiad mewn tir â'r yn digwydd ar fawnogydd. Gallai hyn hefyd fod yn berthnasol ar dir sydd wedi gadael amaethyddiaeth, yn dibynnu ar yr hyn y defnyddir y tir hwnnw ar ei gyfer yn y dyfodol.
- 7.171 Awgrymodd tystiolaeth GMEP fod Glastir wedi cyfrannu at ostwng allyriadau nwyon tŷ gwydr a dal a storio mwy o garbon, yn ogystal â lleihau nwyon eraill sy'n cyfrannu at y newid yn yr hinsawdd (ceir mwy o wybodaeth yn Opsiwn 2 – cadw'r sefyllfa bresennol). Mae'n debygol o dan y senario polisi hwn na fyddai'r manteision hyn yn cael eu cyflawni mwyach.
- 7.172 Ar y cyfan, mae'r lleihad yng nghyfanswm yr arwynebedd amaethyddol ar ffermydd amser llawn a ddangosir yn yr efelychiad, ynghyd â'r cynnydd yng nghyfanswm yr unedau da byw sy'n pori, yn debygol o effeithio'n negyddol ar allyriadau yn gyffredinol, oni bai fod camau i leihau allyriadau yn cael eu cymryd ochr yn ochr ag unrhyw ddwysáu. O ystyried y byddai'r opsiwn polisi hwn yn cael gwared ar yr holl gymorth amaethyddol, ni fyddai Llywodraeth Cymru yn darparu unrhyw gynlluniau i gynorthwyo ffermydd i fuddsoddi mewn camau i leihau allyriadau.

## ***Yr effeithiau eraill ar fanteision***

### **Colli'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy (SMS)**

- 7.173 Mae'r Cynllun hwn yn cefnogi prosiectau cydweithredol ar raddfa tirwedd i wella adnoddau naturiol, ac mae'n cefnogi ac yn hwyluso'r cydgysylltu â chynlluniau eraill i wella gallu busnesau fferm, busnesau gwledig a chymunedau gwledig i wrthsefyll effeithiau'r hinsawdd<sup>78</sup>.

---

<sup>78</sup> Mae astudiaethau achos o brosiectau'r cynllun ar gael yma: [Cynllun Rheoli Cynaliadwy \(llyw.cymru\)](#)

7.174 Mae tystiolaeth o werthusiad cychwynnol<sup>79</sup> yn nodi bod y Cynllun Rheoli Cynaliadwy yn canolbwyntio'n uniongyrchol ar fynd i'r afael â chyfyngiadau cynlluniau amaeth-amgylcheddol blaenorol ac ystyried ariannu a gweithredu ar raddfa tirwedd neu ddalgylch. Cofnododd y gwerthusiad o'r Cynllun y camau cydweithredol a ganlyn:

- a) helpu ffermwyr i ddeall effeithiau eu gweithgareddau a gwella ansawdd dŵr, a lleihau effaith nitradau sy'n mynd i gyrsiau dŵr;
- b) adfer glannau afon i fynd i'r afael ag erydu pridd;
- c) creu coridorau clir ar rostiroedd ar gyfer bywyd gwylt;
- d) gwella cynefinoedd rhostir grug ar gyfer adar sy'n nythu ar y ddaear;
- e) creu gwlyptiroedd ychwanegol;
- f) glanhau ffosydd er mwyn cynyddu eu capasiti;
- g) rheoli rhywogaethau estron goresgynnol (INNS).

7.175 Roedd effeithiau'r prosiectau cydweithredol hyn ar yr economi yn cynnwys y pethau a ganlyn:

- a) cyflogi menywod â sgiliau llif gadwyn mewn prosiect coetir;
- b) cyflogi prentisiaid a phobl ifanc mewn sawl prosiect;
- c) cyflogi pobl leol a gweithio gyda chontractwyr lleol lle bynnag y bo modd;
- d) creu cyfleoedd economaidd newydd i ffermwyr sy'n rheoli coetiroedd.

7.176 Nododd y gwerthusiad yr hyn a ganlyn: Roedd bron i bob un o'r prosiectau a gafodd ei gyfweld yn teimlo ei bod yn annhebygol y byddai ei weithgareddau wedi digwydd heb gyllid y Cynllun Rheoli Cynaliadwy. Ni fyddai'r canlyniadau wedi cael eu cyflawni heb y cyllid hwnnw, oni bai fod y prosiect wedi cael gafael ar arian o ffynhonnell arall. Mae hyn yn awgrymu cryn dipyn o ychwanegolrwydd.

7.177 Yn absenoldeb cymhellion ariannol, nid yw'n debygol y bydd cymaint â hyn o weithgarwch cydweithredol yn digwydd. Felly, mae'n debygol y bydd colli'r Cynllun

---

<sup>79</sup> Bebb a Bryer, Ymchwil OB3 gyda chyfraniadau gan Rob Owen a Sue Rice, Partneriaeth BRO (2021) Y Cynllun Rheoli Cynaliadwy: Adroddiad Gwerthusiad Proses a Damcaniaeth Newid, ar gyfer Llywodraeth Cymru. Nododd yr adroddiad mai dim ond allbynnau uniongyrchol y gellir adrodd arnynt ar hyn o bryd (e.e. nifer y coed a blannwyd, neu'r hectarau a gafodd eu hadfer) yn hytrach na'r manteision o ran ecosystemau a'r canlyniadau economaidd-gymdeithasol ehangach, hirdymor a all gymryd sawl blwyddyn i'w gwireddu'n llwyr.

Rheoli Cynaliadwy o dan yr opsiwn polisi hwn yn golygu nad oes unrhyw gymhelliad ariannol na mecanwaith ar gael ar gyfer gwaith cydweithredol mwyach.

7.178 Nid oes gennym werthusiad llawn o'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy eto. Fodd bynnag, o dan yr opsiwn hwn, mae'n ymddangos yn rhesymol tybio y byddai'r gweithgarwch cydweithio a chydweithredu a ariannwyd o dan y Cynllun Rheoli Cynaliadwy yn lleihau, ac y byddai'n cael effaith negyddol ar ganlyniadau amgylcheddol.

## ***Opsiwn 2: Deddfu i gadw'r sefyllfa bresennol (Cynllun y Taliad Sylfaenol a chynlluniau tir eraill)***

### ***Cyflwyniad***

7.179 O dan yr opsiwn polisi hwn, rydym yn rhagdybio bod deddfwriaeth yn cael ei chyflwyno i alluogi cynlluniau cymorth hanesyddol yr UE i barhau i gynorthwyo sector amaeth Cymru.

7.180 Rhagdybir y bydd y cynlluniau cymorth hyn (gan gynnwys Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) a chynlluniau tir sy'n cael eu hariannu gan y Rhaglen Datblygu Gwledig, Glastir a'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy) yn parhau, gan weithredu o dan yr un gyllideb, ac y bydd y gyllideb hon yn cael ei chynnal mewn termau real drwy gydol y cyfnod arfarnu. Rydym yn cymryd yn ganiataol na fydd cyfnod pontio gan fod y cynlluniau sydd wedi gweithredu'n hanesyddol yn parhau i redeg.

7.181 Rydym yn rhagdybio y bydd y cyngor a ddarperir drwy Cyswllt Ffermio a'r Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm yn parhau.

7.182 Rydym yn rhagdybio y bydd y drefn reoleiddio a ddarperir gan Drawsgydymffurfio a chan Reoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (Amaethyddiaeth) (Cymru) 2017 yn cael ei chynnal.

### ***Yr effaith ar gostau***

7.183 Mae'r holl gostau a gyflwynir isod yn ffigurau blynyddol, a rhagdybir y byddant yn cael eu cynnal mewn termau real drwy gydol y cyfnod arfarnu, oni nodir yn wahanol.

## Llywodraeth Cymru – Cyfanswm Cost £311,507,559

---

### Costau gweinyddol – £22,278,455

7.184 Nid oes modd dadgyfuno'n llwyr gostau gweinyddol pob cynllun unigol na cholofnau'r Polisi Amaethyddol Cyffredin (PAC). Mae'r ddwy golofn yn seiliedig ar System Rheoli Gweinyddol Integredig (IACS) ac yn defnyddio gweithlu amlweithredol. Mae'r ffigurau'n seiliedig ar amcangyfrifon sy'n rhoi cost ddangosol ar gyfer gwahanol feysydd gwaith a cholofnau'r PAC.

7.185 Mae'r ffigurau'n cynnwys costau Llywodraeth Cymru ar gyfer prosesu cynlluniau'r PAC (Cynllun y Taliad Sylafenol (BPS)) a'r Rhaglen Datblygu Gwledig, Cronfa'r Môr a Physgodfeydd Ewrop (EMFF)<sup>80</sup> a phob cynllun Brexit/COVID arall. Mae'r costau hefyd yn cynnwys arolygiadau rheoleiddiol gan Arolygiaeth Wledig Cymru (RIW), datblygu a darparu cymorth TGCh, a swyddogaeth statudol sy'n ymwneud â rheoli cofnodion Rhif y Taliad (CPH). Mae'r costau'n cwmpasu:

- a) Costau rhedeg parhaus (costau staff);
- b) Costau Cymorth Technegol a ariennir gan yr UE;
- c) Costau Rhaglen Taliadau Gwledig Cymru (RPW).

7.186 Cyfanswm y costau cyfartalog blynyddol<sup>81</sup> yw £22,278,455, gyda 38% o'r arian hwnnw yn cael ei wario ar weinyddu'r BPS a 62% ar weinyddu prosiectau a rhaglenni tir y Rhaglen Datblygu Gwledig (Glastir yn bennaf). Mae 28% o gostau gweinyddu'r BPS yn gostau sy'n gysylltiedig â swyddogaethau corfforaethol amrywiol i weithredu asiantaeth dalu achrededig.

### Costau cydymffurfio – £1,344,104

---

<sup>80</sup> Nid yw'r EMFF yn rhan o'r drefn cymorth amaethyddol. Ni allwn ddadgyfuno costau gweinyddu'r EMFF oddi wrth gostau mewnol eraill.

<sup>81</sup> Cost flynyddol gyfartalog yw hon a gyfrifwyd gan ddefnyddio'r costau yr aeth Llywodraeth Cymru iddynt rhwng 2018 a 2020.

7.187 Mae'r drefn Trawsgydymffurfio yn gofyn i ffermwyr gydymffurfio â safonau ar gyfer iechyd a lles y cyhoedd, planhigion ac anifeiliaid. I dderbyn cymorth, rhaid i ffermwyr gydymffurfio â chyfres o reolau sylfaenol. Mae'r rheolau cydymffurfio yn cynnwys:

- a) gofynion rheoli statudol, gofynion mewn rheoliadau sy'n berthnasol i bob ffermwr, ni waeth a yw'n derbyn cymorth ai peidio;
- b) amodau amaethyddol ac amgylcheddol da (GAEC) sy'n berthnasol i ffermwyr sy'n derbyn cymorth yn unig.

7.188 Cynhelir archwiliadau ar ffermydd i asesu cydymffurfiaeth, ac mae'r cymorth a ddarperir i ffermwyr nad ydynt yn cadw at y safonau gofynnol yn lleihau, a gallant wynebu cosbau eraill.

**Tabl 10: Costau cynnal archwiliadau ar ffermydd i Lywodraeth Cymru**

Rheoleiddio	Cost flynyddol	Nodiadau
Trawsgydymffurfio ar y tir	£192,761	Yn seiliedig ar gyfradd reoli o 1% o hawlwr y cynllun
Trawsgydymffurfio adnabod da byw	£962,882	Yn seiliedig ar ofyniad am i 3% o'r rhai sy'n cadw defaid a gwartheg gael eu harchwilio
Asesu'r Effaith Amgylcheddol	£188,461	Os bydd CNC yn rhoi gwybod i Lywodraeth Cymru am dramgwydd posibl, rhaid i ecolegydd ymchwilio i unrhyw ddifrod posibl i dir cynefin

7.189 Rydym yn rhagweld y bydd y costau cydymffurfio hyn yn aros yr un fath o dan yr opsiwn hwn.

**Taliadau i ffermwyr – £278,000,000**

7.190 Amcangyfrifir y bydd cost taliadau'r PAC, gan gynnwys y BPS<sup>82</sup> a rhaglenni tir y Rhaglen Datblygu Gwledig, dros y cyfnod 2021/22 i 2023/24, yn £278 miliwn y flwyddyn.

7.191 Rydym yn rhagdybio y bydd lefel y gyllideb yn cael ei chynnal mewn termau real drwy gydol y cyfnod arfarnu. Nid rhagfynegiad na gwarant o lefelau ariannu'r dyfodol yw hyn; bydd yn dibynnu ar y setliadau ariannu gan Drysorlys EF a phroses gyllideb Llywodraeth Cymru. Amcangyfrif dangosol at ddibenion y dadansoddiad hwn yw'r gost hon.

### **Costau eraill – £9,885,000**

7.192 Amcangyfrifir y bydd cost taliadau'r PAC, gan gynnwys y BPS<sup>83</sup> a rhaglenni tir y Rhaglen Datblygu Gwledig, dros y cyfnod 2021/22 i 2023/24, yn £278 miliwn y flwyddyn.

7.193 Rydym yn rhagdybio y bydd lefel y gyllideb yn cael ei chynnal mewn termau real drwy gydol y cyfnod arfarnu. Nid rhagfynegiad na gwarant o lefelau ariannu'r dyfodol yw hyn; bydd yn dibynnu ar y setliadau ariannu gan Drysorlys EF a phroses gyllideb Llywodraeth Cymru yn y dyfodol. Amcangyfrif dangosol at ddibenion y dadansoddiad hwn yw'r gost hon.

7.194 Mae ERAMMP<sup>84</sup> yn cynnal rhaglen monitro a modelu sy'n casglu data ar draws tirwedd Cymru, gan gysylltu unrhyw newid ag effeithiau economaidd ac amgylcheddol. O dan yr opsiwn hwn, byddai'r rhaglen hon yn parhau am gost flynyddol o £1.5 miliwn (yr un fath ag Opsiwn 1).

7.195 Mae Cyswllt Ffermio<sup>85</sup> yn cefnogi datblygiad sector tir mwy proffesiynol, proffidiol a gwydn. Mae'n cynnwys rhaglen integredig o wasanaethau trosglwyddo gwybodaeth, arloesi a chynghori y bwriedir iddynt wella cynaliadwyedd, cystadleurwydd a pherfformiad amgylcheddol. Cost flynyddol Cyswllt Ffermio yw £8.0 miliwn (yr un fath ag Opsiwn 1).

---

<sup>82</sup> Mae cyfanswm y costau ar gyfer CTS yn adlewyrchu taliad CTS i bob hawlydd yng Nghymru, sef cyfanswm o tua 16 0000 o ffermydd.

<sup>83</sup> Mae cyfanswm y costau ar gyfer BPS yn adlewyrchu taliad BPS i bob hawlydd yng Nghymru, sef cyfanswm o tua 16 0000 o ffermydd.

<sup>84</sup> <https://erammp.wales/cy>

<sup>85</sup> [Cyswllt Ffermio - eich helpu chi i yrru eich busnes yn ei flaen | Busnes Cymru \(llyw.cymru\)](#)

7.196 Mae'r Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm (FLS) yn cyflawni rôl bwysig yn ymgyrch Llywodraeth Cymru i greu diwydiant cynaliadwy sy'n cael ei reoli'n broffesiynol ledled Cymru.

7.197 Y nod yw rhoi arweiniad cyson, cywir a phroffesiynol i gwsmeriaid o ran pob maes polisi a chynllun ffermio a gwledig a weinyddir gan Lywodraeth Cymru. Maent yn cynnwys:

- a) Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) / Glastir;
- b) Y Rhaglen Datblygu Gwledig;
- c) Iechyd a lles anifeiliaid;
- d) Cadw cofnodion / Archwiliadau;
- e) Cofrestru Da Byw (Gwasanaeth Orlhain Gwartheg (CTS) / Dyfais Adnabod Electronig (EID));
- f) Newidiadau i arwynebeddau a chofrestriadau tir;
- g) Rhaglen Rhif y Daliad (CPH);
- h) Mynediad at system ar-lein Taliadau Gwledig Cymru (RPW);
- i) Datblygu cynlluniau ar gyfer y dyfodol.

7.198 Rydym yn cymryd bod y Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm (FLS) yn parhau ac y bydd yn costio £385,000 (yr un fath ag Opsiwn 1).

## **Cyfoeth Naturiol Cymru – Cyfanswm Cost £2,715,725**

---

Costau gweinyddu a chynghori – £2,572,286

7.199 Mae Glastir yn cael ei weinyddu gan Lywodraeth Cymru, gyda chymorth CNC, sy'n darparu'r gwasanaethau technegol ac yn rhoi cyngor ar geisiadau, sy'n cwmpasu:

- a) Ceisiadau am drwyddedau cwmpo coed;
- b) Barn ar effaith amgylcheddol;
- c) Trwyddedau Rhywogaethau a Warchodir gan Ewrop;
- d) Caniatâd ar gyfer cynigion ar safleoedd dynodedig;
- e) Trwyddedau Gweithgaredd Perygl Llifogydd.



7.200 Amcangyfrifir mai cost flynyddol darparu cyngor o ran Glastir yw £2,419,716.

7.201 Mae CNC hefyd yn rhoi cyngor ac arweiniad o ran ceisiadau o dan y Cynllun Rheoli Cynaliadwy, a hynny am gost flynyddol o £125,127.

7.202 Mae CNC yn rhoi trwyddedau gweithgaredd perygl llifogydd<sup>86</sup> i ffermwyr sydd am weithio ar brif afon, ar strwythur amddiffyn rhag llifogydd neu'r môr neu ar orlifdir, neu'n agos at un o'r pethau hyn. Rydym yn rhagdybio mai'r gost yw £27,443 (yr un fath ag Opsiwn 1).

### **Costau cydymffurfio – £143,439**

7.203 Amcangyfrifir mai cost rôl CNC o ran rhoi'r safonau Trawsgydymffurfio ar waith yw £119,684 y flwyddyn (yr un fath ag Opsiwn 1).

7.204 Mae'r sefydliadau sy'n rhan o brosesau arolygu rheoleiddiol eraill sy'n ymwneud â Thrawsgydymffurfio neu yr ymgynghorir â nhw i gael cyngor technegol, yn ychwanegol at CNC, yn cynnwys: yr Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion, awdurdodau lleol, yr Asiantaeth Safonau Bwyd, CADW, Ymddiriedolaethau Archeolegol Lleol, ac CNC. Bydd cost gysylltiedig ychwanegol i'w sefydliadau hefyd ond, gan fod y rhan fwyaf yn gysylltiedig â gofynion rheoleiddiol eraill, byddai llawer yn dal i fodoli heb y drefn Trawsgydymffurfio ac, o'r herwydd, nid ydym yn meintio'r costau hyn.

7.205 Mae CNC hefyd yn gorff ymgynghori o dan Reoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (EIA). Caiff Llywodraeth Cymru ymgynghori â CNC ar geisiadau a gyflwynir iddi o dan y rheoliadau hyn. Amcangyfrifir mai'r gost i CNC o roi cyngor i Lywodraeth Cymru yw £23,755 y flwyddyn (yr un fath ag Opsiwn 1).

## **Y Sector Amaethyddol – Cyfanswm Cost £588,000**

---

### **Costau gweinyddol – £588,000**

7.206 Er mwyn hawlio'r BPS a rhai taliadau eraill, rhaid i ffermwyr ymgymryd â gweithgareddau amaethyddol yn ystod y flwyddyn hawlio. Mae ffermwyr yn casglu

---

<sup>86</sup> [Cyfoeth Naturiol Cymru / Trwyddedau gweithgaredd perygl llifogydd](#)

tystiolaeth a'i chyflwyno i Lywodraeth Cymru drwy Ffurflen y Cais Sengl (SAF)<sup>87</sup>. Mae Tabl 1 yn dangos amcangyfrif o nifer y ffurflenni a gyflwynwyd, a'r broses a ddefnyddiwyd, yn 2019.

---

<sup>87</sup> [Ffurflen y Cais Sengl | is-bwnc | LLYW.CYMRU](#)

**Tabl 11. Nifer y Ffurflenni Cais Sengl a gyflwynwyd i Lywodraeth Cymru yn 2019**

<b>Y broses a ddefnyddiwyd gan y cwsmer i lenwi'r ffurflen</b>	<b>Y ceisiadau a gyflwynwyd</b>	<b>Y ceisiadau heb unrhyw newidiadau (amcangyfrif)</b>	<b>Y ceisiadau gyda newidiadau (amcangyfrif)</b>
Hunanwasanaeth	9,357	4,198	5,159
Cymorth Digidol Llywodraeth Cymru	1,025	460	565
Cymorth gan undebau'r ffermwyr ac asiantau (amcangyfrif)	5,942	2,666	3,276
<b>CYFANSWM</b>	<b>16,324</b>	<b>7,324</b>	<b>9,000</b>

7.207 Mae nifer yr oriau sydd eu hangen ar gwsmeriaid i gwblhau'r gwahanol brosesau hyn yn amrywio (o tua un i dair awr y cwsmer ar gyfer ceisiadau heb unrhyw newidiadau, i tua dwy i bedair awr ar gyfer ceisiadau gyda newidiadau). Amcangyfrifir mai cost yr amser hwn i ffermwyr ac asiantau yw £15 yr awr i ffermwyr a £30 yr awr i asiantau.

7.208 Amcangyfrifir mai cyfanswm y gost flynyddol i ffermwyr o gyflwyno ceisiadau'r BPS yw £588,000.

## **Cyfanswm Cost – £314,811,284**

---

## ***Yr effaith ar fanteision***

7.209 O dan yr opsiwn polisi hwn, rhagdybir y bydd cynlluniau a rhaglenni tir sy'n bodoli eisoes (BPS, SMS, Glastir) yn parhau i ddarparu amrywiaeth o fanteision.

7.210 Mae allbynnau'r Llwyfan Modelu Integredig (IMP) a ddefnyddir yma yn seiliedig ar ganlyniadau senario defnydd tir wedi'i modelu ('Senario Cytundeb Masnach yr UE', T2) gydag amcangyfrif o'r newidiadau i brisiau gât y fferm yn sgil y cytundeb masnach rhwng yr Undeb Ewropeaidd a'r Deyrnas Unedig.

7.211 Mae'r allbynnau'n adlewyrchu'r amcangyfrif o'r goblygiadau defnydd tir hirdymor yn sgil y newid amcangyfrifedig ym mhrisiau gât y fferm, gyda'r system gymorth bresennol yn parhau yn erbyn llinell sylfaen 2015.

7.212 Amlinellir elfennau a rhagdybiaethau allweddol y senario yn Adroddiad 60 ERAMMP<sup>88</sup>. Darperir trosolwg o'r IMP o dan Opsiwn 1 (cymorth yn dod i ben ar ddiwedd 2024).

7.213 Amcangyfrifir y bydd y newid ym mhrisiau gât y fferm yn y senario hon, o'u cymharu â phrisiau 2015, fel a ganlyn:

- a) Llaeth +1.2%;
- b) Cig eidion +3%;
- c) Cig oen -1%.

7.214 Mae'r amcangyfrif o'r newid mewn prisiau yn golygu gostyngiad hirdymor ym mhrisiau cig oen gorffenedig a chynnydd ym mhrisiau cynhyrchion llaeth, gwartheg godro (difa a lloi) a bïff (gwartheg bïff gorffenedig a gwartheg bïff i'w difa).

7.215 Mae canlyniadau'r efelychiad yn adlewyrchu effaith y newidiadau ac amcangyfrif o brisiau'r farchnad o ganlyniad i senario Cytundeb Masnach yr UE. Mae'r senario hon yn rhagdybio y bydd y system gymorth bresennol (h.y. Cynllun y Taliad Sylfaenol) yn parhau. Cynhaliwyd y gwaith modelu yn 2019, cyn ymosodiad Rwsia ar Wcráin.

7.216 Mae Adroddiad 60 ERAMMP yn modelu chwe senario, gan gynnwys T2, sy'n cynnwys newidiadau ym mhrisiau gât y fferm. Roedd y senarios hyn yn seiliedig ar ragdybiaethau eang ynghylch manylion y cytundeb masnach â'r UE, yn ogystal â

---

<sup>88</sup> [ERAMMP Adroddiad-60 IMP Senarios Defnydd Tir Adroddiad Terfynol.pdf](#)

newidiadau posibl i'r prisiau yn sgil cytundebau â'r Unol Daleithiau, Awstralia a Seland Newydd. Lluniwyd y senarios hyn er mwyn deall sut y gall ystod o newidiadau ym mhrisiau gât y fferm effeithio ar amaethyddiaeth, defnydd tir a chanlyniadau amgylcheddol.

7.217 Dylid dehongli'r allbynnau a fodelwyd yn y goleuni hwn. Maent yn dangos effeithiau posibl newidiadau yn amodau'r farchnad dros y tymor hwy, o dan y system gymorth bresennol, yn hytrach na rhagweld canlyniad pendant. Mae'n bwysig nodi nad oedd yr IMP yn ystyried y gallai'r cynnydd a efelychwyd mewn cynhyrchion llaeth gyfyngu ar y newid ym mhrisiau llaeth wrth i'r cyflenwad a'r galw am y cynnyrch ail-fantoli.

## ***YR EFFEITHIAU AR FUSNESAU FFERM***

### **Cynllun y Taliad Sylfaenol**

7.218 Darparodd Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) £238 miliwn i ffermwyr Cymru yn 2019-20.

### **Y Rhaglen Datblygu Gwledig**

7.219 Roedd rhaglen Llywodraeth Cymru, Cymunedau Gwledig – Rhaglen Datblygu Gwledig 2014-2020<sup>89</sup>, yn rhaglen fuddsoddi saith mlynedd a oedd yn cefnogi ystod eang o weithgareddau. Mae'r opsiwn hwn yn ystyried yr amcanion SLM sy'n canolbwyntio ar elfennau tir y Rhaglen Datblygu Gwledig.

7.220 Cyllideb Glastir yn 2019-20 oedd £40 miliwn. Mae taliadau'r cynllun yn seiliedig ar yr incwm a gollwyd a'r costau yr aethpwyd iddynt.

7.221 Mae'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy (SMS) yn cefnogi prosiectau cydweithredol ar raddfa tirwedd i wella adnoddau naturiol, gan sicrhau manteision i'r fferm, i fusnesau gwledig ac i gymunedau gwledig. Nid oes unrhyw daliadau uniongyrchol yn cael eu gwneud i ffermwyr o dan y Cynllun Rheoli Cynaliadwy oherwydd rheolau cymorth gwladol.

---

<sup>89</sup> [Dogfen Rhaglen Datblygu Gwledig 2014 i 2020 | LLYW.CYMRU](#)

## Proffidioldeb cymharol ffermydd

7.222 Mae Tabl 12 yn dangos proffidioldeb cymharol ffermydd yn 2019/20 yn ôl allbwn safonol. Mae allbwn safonol<sup>90</sup> yn darparu mesur procsi ar gyfer gwerth cyfanswm yr allbwn sy'n deillio o gynhyrchu amaethyddol, arallgyfeirio, Colofn 1 (BPS) a Cholofn 2 (Glastir).

7.223 Mynegir proffidioldeb cymharol fel £ elw am bob £100 o gostau, ac fe'i defnyddir i gyfrif am wahanol feintiau economaidd ffermydd. Dyma'r categorïau sy'n cael eu defnyddio:

- a) Elw – o leiaf £10 am bob £100 o gostau;
- b) Elw ymylol – rhwng £0 a £10 am bob £100 o gostau;
- c) Unrhyw golled – pob gwerth yn negyddol.

7.224 Mae'r dadansoddiad yn dangos:

- a) Bod 50% o'r 9,700 o ffermydd wedi gwneud elw mwy nag elw ymylol. O'u plith, roedd 4,849 o'r ffermydd (57%) yn y band allbwn lleiaf (llai na £125,000);
- b) Bod 33% o'r 9,700 o ffermydd wedi gwneud colled. O'u plith, roedd 3,229 o'r ffermydd (ychydig dros ddwy ran o dair (69%)) yn y band allbwn lleiaf (llai na £125,000);
- c) Bod ffermydd sy'n gwneud colled ym mhob band maint: 38% (llai na £125,000), 31% (o leiaf £500,000), 27% (£125,000 i £250,000), a 22% (£250,000 i £500,000).

---

<sup>90</sup> Allbwn safonol cynnyrch amaethyddol (cnwd neu dda byw) yw gwerth ariannol cyfartalog yr allbwn amaethyddol ar bris gât y fferm, mewn ewro yr hectar neu y pen o dda byw [Glossary:Standard output \(SO\) - Statistics Explained \(europa.eu\)](#).

**Tabl 12. Proffidioldeb cymharol ffermydd yn ôl allbwn safonol, nifer y ffermydd**

<b>Band allbwn safonol</b>	<b>Elw</b>	<b>Elw ymylol</b>	<b>Unrhyw golled</b>	<b>Cyfanswm y ffermydd</b>
Llai na £125,000	2,752	929	2,219	5,899
£125,000 i £250,000	1,275	389	623	2,287
£250,000 i £500,000	494	235	204	934
o leiaf £500,000	308	89	183	580
<b>CYFANSWM</b>	<b>4,829</b>	<b>1,642</b>	<b>3,229</b>	<b>9,700</b>

Ffynhonnell: Dadansoddiad Llywodraeth Cymru o Arolwg o Fusnesau Ffermio 2019-2020<sup>91</sup>

7.225 Mae'r perfformiad yn amrywio'n fawr o ran refeniw busnes ac o ran rheoli costau busnes ar draws ffermydd o'r un maint economaidd. Adlewyrchir y patrwm hwn hefyd wrth ddadansoddi yn ôl y math o fferm. Mae Tabl 13 yn dangos yr hyn a ganlyn:

- a) Ymhlith ffermydd o bob math, ceir busnesau sy'n gwneud elw. Mae'r gyfran ar ei huchaf ymhlith ffermydd pori mewn Ardal dan Anfantis Fawr (SDA) (62%) ac ar ei hisaf ymhlith ffermydd pori mewn Ardal dan Anfantis (DA) (33%).
- b) O'r ffermydd a wnaeth golled, mae 33% yn ffermydd pori mewn ardal SDA, 33% yn ffermydd pori mewn ardal DA, ac 14% yn ffermydd godro;
- c) O'r ffermydd a wnaeth elw, mae 57% yn ffermydd pori mewn ardal SDA, 14% yn ffermydd pori mewn ardal DA, ac 13% yn ffermydd godro;
- d) Mae ffermydd o bob math yn gwneud colled: mae 25% yn ffermydd pori mewn ardal SDA, 51% yn ffermydd pori mewn ardal DA, a 32% yn ffermydd godro.

<sup>91</sup> Mae'r ffigurau'n ymwneud â phoblogaeth yr Arolwg o Fusnesau Ffermio (ffermydd ag o leiaf €25,000 o Allbwn Safonol). Nid ydynt yn cynnwys ffermydd sy'n arbenigo mewn dofednod, moch na garddwriaeth.

**Tabl 13. Proffidioldeb cymharol ffermydd yn ôl y math o fferm, nifer y ffermydd**

Math o fferm	Elw	Elw ymylol	Unrhyw golled	Cyfanswm y ffermydd
Godro	632	336	459	1,427
Pori SDA	2,751	618	1,075	4,444
Pori DA	674	332	1,059	2,065
Eraill	773	356	635	1,764
<b>CYFANSWM</b>	<b>4,829</b>	<b>1,642</b>	<b>3,229</b>	<b>9,700</b>

Ffynhonnell: Dadansoddiad Llywodraeth Cymru o ddata Arolwg o Fusnesau Ffermio  
2019-2020

7.226 Bu i adroddiad a gyhoeddwyd yn 2018<sup>92</sup> nodi'r hyn a ganlyn ar gyfer ffermydd y DU:

- a) Mae'r 25% uchaf o ffermydd, ar draws pob math o fferm, yn perfformio 1.8 gwaith yn well na'r 25% isaf;
- b) Mae llai na 5% o'r gwahaniaeth ym mherfformiad ffermydd yn gysylltiedig â ffactorau daearyddol (megis pridd a hinsawdd);
- c) Mae dros 70% o'r gwahaniaeth [o ran perfformiad] rhwng ffermydd yn y chwarterel uchaf a ffermydd yn y chwarterel isaf yn ymwneud â'r penderfyniadau gwahanol a wneir gan y ffermwr.

7.227 O dan yr opsiwn polisi hwn, mae'n debygol y byddai'r amrywioldeb hwn o ran perfformiad yn parhau. Gellir disgwyl i ffermydd sy'n gwneud colled, neu elw ymylol, fod yn arbennig o agored i newidiadau yn amodau'r farchnad, a gallai hyn gynyddu nifer y ffermydd sy'n gwneud colledion.

### Strwythur y diwydiant

7.228 Mae Ffigur 3 yn dangos strwythur y 7,726 o ffermydd amser llawn a fodelwyd cyn (oren) ac ar ôl (glas) cyflwyno prisiau Senario Cytundeb Masnach yr UE yn ôl

<sup>92</sup> The Andersons Centre and Associates (2018) The characteristics of high performing farms in the UK, adroddiad a gyhoeddwyd gan y Bwrdd Datblygu Amaethyddiaeth a Garddwriaeth (AHDB)



yr efelychiad. Mae'r ffigurau hyn (mewn glas) yn cynrychioli'r ymateb hirdymor a fodelwyd i newidiadau hirdymor o ran proffidioldeb.

7.229 Mae'r efelychiad yn dangos y bydd nifer y ffermydd godro, cymysg a bïff arbenigol (mewn ardaloedd SDA) yn cynyddu, ac y bydd nifer y ffermydd defaid a phori cymysg mewn ardaloedd DA, SDA ac ardaloedd nad ydynt yn ardaloedd DA/SDA yn lleihau.

7.230 O blith y 7,726 o ffermydd, mae'r efelychiad yn dangos y byddai 19% yn trawsnewid i fath gwahanol o fferm. Mae'r rhain yn bennaf mewn ardaloedd iseldir ac ardaloedd DA, ac maent yn newid i fod yn ffermydd godro neu'n ffermydd cymysg, gan dyfu cnydau i gefnogi busnesau da byw.

7.231 Bydd 71% o'r ffermydd a fodelwyd yn parhau i fod yn ffermydd o'r un math yn ôl yr efelychiad. O blith y ffermydd hyn, nid oes unrhyw gyfle i draean ohonynt newid i fod yn fath arall o fferm, e.e. ardaloedd SDA lle nad oes llawer o ddewisiadau eraill heblaw ffermio defaid/bïff. Nid oes digon o gymhelliad i'r ddau draean arall newid, e.e. ffermydd godro sydd eisoes yn fwy proffidiol.

7.232 Mae'r ffermydd sydd o dan bwysau wedi'u lleoli mewn ardaloedd ucheldir a mynydd yn bennaf (ardaloedd DA ac SDA), er bod bron i 20% yn ffermydd gwartheg a defaid iseldir. Ceir effaith andwyol ar ffermydd bïff a defaid o'u cymharu â ffermydd godro.

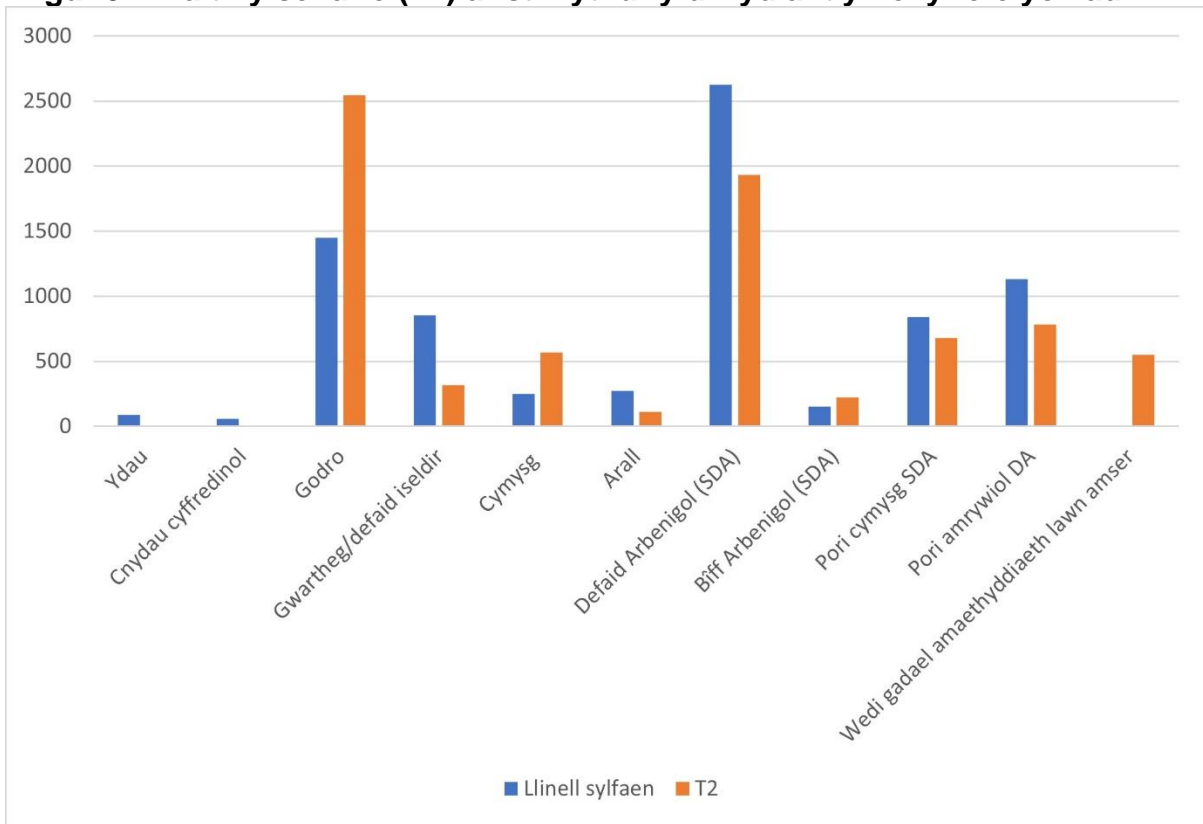
7.233 Nid yw 6.5% o'r ffermydd a efelychwyd yn llwyddo i gyrraedd y trothwy o £6,000 y flwyddyn yn y llinell sylfaen a fodelwyd, felly mae posibilrwydd y gallent adael amaethyddiaeth amser llawn. Ar ôl i Brisiau Senario Masnach yr UE gael eu cyflwyno, bydd 7.1% o'r ffermydd a fodelwyd yn gadael amaethyddiaeth amser llawn yn ôl yr efelychiad. Mae'r ffermydd hyn mewn ardaloedd ucheldir a mynydd (DA/SDA) yn bennaf ac maent yn ffermydd bïff a defaid gan mwyaf. O ystyried yr amodau amgylcheddol (e.e. pridd, gorchudd tir, llethr, hinsawdd), ceir llai o fathau amgen o ffermydd a allai ennill incwm busnes fferm digonol yn yr ardaloedd hyn yn ôl yr efelychiad.

7.234 Mae'n bosibl y bydd y ffermydd hyn yn parhau i ffermio ar sail ran-amser, neu gallai'r tir drosglwyddo i ffermydd cyfagos a pharhau i gael ei ffermio.

7.235 Mae'r senario a fodelwyd yn dangos bod newidiadau cymharol fach ym mhrisiau gât y fferm yn effeithio ar strwythur y diwydiant. Mae'r newidiadau hyn yn debygol o effeithio'n enwedig ar ffermydd sydd eisoes yn gwneud colled ac efallai

na fydd cyfle iddynt newid y busnes i gynyddu ei elw nac adnoddau ganddynt i wneud hynny.

**Ffigur 3. Effaith y senario (T2) ar strwythur y diwydiant yn ôl yr efelychiad**



7.236 Bydd y ffordd y mae busnesau fferm yn ymateb i newidiadau yn amodau'r farchnad yn ganlyniad proses benderfynu hir a chymhleth a fydd yn amrywio o'r naill fusnes fferm i'r llall. Disgrifir cymhlethdod penderfyniadau o'r fath mewn adolygiad llenyddiaeth a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru, er bod y gwaith hwn yn gysylltiedig â ffermydd bach a bach iawn, y tu allan i'r ffermydd amser llawn a fodlwyd o fewn ERAMMP.

7.237 Nododd yr adolygiad hwn yr hyn a ganlyn: "mae amrywiaeth sylweddol yn yr ymatebion ymddygiadol i argyfyngau economaidd yn y gorffennol, a allai fod yn allweddol ar gyfer yr ymatebion a allai deillio o bwysau incwm yn gysylltiedig â'r DU yn gadael yr UE a symudiad oddi wrth daliadau uniongyrchol tuag at daliadau ar gyfer nwyddau cyhoeddus dan bolisi amaethyddol yng Nghymru, ac mae angen cynnwys ffactorau sy'n mynd y tu hwnt i'r model busnes syml o gwmni sy'n gwneud cymaint o elw â phosibl. Gellir ystyried camau gweithredu ffermwyr ac aelwydydd fel canlyniad cydadwaith rhwng awydd yr unigolyn i weithredu (sy'n deillio o gymdeithasoli a rhyngweithio), adnoddau materol yr aelwyd ffermio (maint

y fferm, cyfalaf, sgiliau llafur, cyfalaf cymdeithasol, safle yng nghylch bywyd, (deiliadaeth) a strwythurau allanol (prisiau cymharol, polisi, cyfleoedd y farchnad lafur, normau cymdeithasol a diwylliannol ac ati). Yn hynny o beth, mae'n bosibl y byddai amrywiaeth eang o ymatebion yn dod i'r amlwg, gan gynnwys rhai (megis cynyddu allbynnau) a allai fod yn wrthgyferbyniol. Bydd diffyg ymateb yn nodweddiadol o ymddygiad rhai, ond bydd hynny i'w weld yn llai cyffredin wrth i newidiadau mewn amgylchiadau ymddangos yn fwy parhaol.”

7.238 Ni all y modelu adlewyrchu'r realiti cymhleth hwn. Fodd bynnag, ochr yn ochr â'r amrywioldeb ym mherfformiad ffermydd, mae'n dangos bod busnesau fferm na fyddant o reidrwydd yn gallu gwrthsefyll newidiadau i'r farchnad yn y dyfodol. Ar gyfer ffermydd na fyddant, mewn gwirionedd, yn newid i fod yn fath gwahanol o fusnes, gallai'r newidiadau hyn arwain at sefyllfa ariannol sy'n gwaethygu, oni bai fod camau eraill yn cael eu cymryd o fewn y busnes i gynyddu maint yr elw (e.e. drwy leihau mewnbynnau lle bo modd neu drwy gynhyrchu'n fwy dwys).

### ***Incwm Busnes Fferm cyfanredol***

7.239 Dros y tymor byrrach (Tabl 14), os bydd ffermydd yn parhau fel y maent ar hyn o bryd, bydd yr incwm busnes fferm cyfanredol<sup>93</sup> yn gostwng 8% yn sgil y newid ym mhrisiau gât y fferm, yn ôl yr efelychiad. Bydd y gostyngiadau yn digwydd yn bennaf ar ffermydd gwartheg a defaid iseldir ac ar ffermydd defaid arbenigol mewn ardaloedd SDA.

7.240 Dros y tymor hwy, gyda ffermydd yn gallu trawsnewid i fod yn fusnesau gwahanol neu adael amaethyddiaeth, mae'r efelychiad yn dangos cynnydd o 17%, o £293 miliwn y flwyddyn (llynell sylfaen 2015, prisiau 2020) i £344 miliwn y flwyddyn (yn dilyn senario cytundeb masnach yr UE, prisiau 2020).<sup>94</sup>

7.241 Mae hyn er gwaethaf y ffaith bod llai o ffermydd amser llawn, wrth i ffermydd drawsnewid i fathau mwy proffidiol o ffermydd, ffermydd godro yn bennaf. Mae gostyngiadau fesul sector yn adlewyrchu'r ffaith bod y ffermydd hyn yn trawsnewid i fod yn fusnesau newydd (Ffigur 4).

---

<sup>93</sup> Ddim yn cynnwys taliadau Glastir. Mae'r rhain yn seiliedig ar incwm rhagdybiedig a chostau yr aethpwyd iddynt, ac fe'u hystyrir yn niwtral o ran cost.

<sup>94</sup> Wedi'u trosi i brisiau 2020 gan ddefnyddio datchwyddyddion ONS. Mae Adroddiad 60 ERAMMP yn adrodd ym mhrisiau 2015.

**Tabl 14. Efelychiad o'r Incwm Busnes Fferm (FBI) cyfanredol yn y tymor byr a'r tymor hir (Senario Cytundeb Masnach yr UE), ffermydd amser llawn**

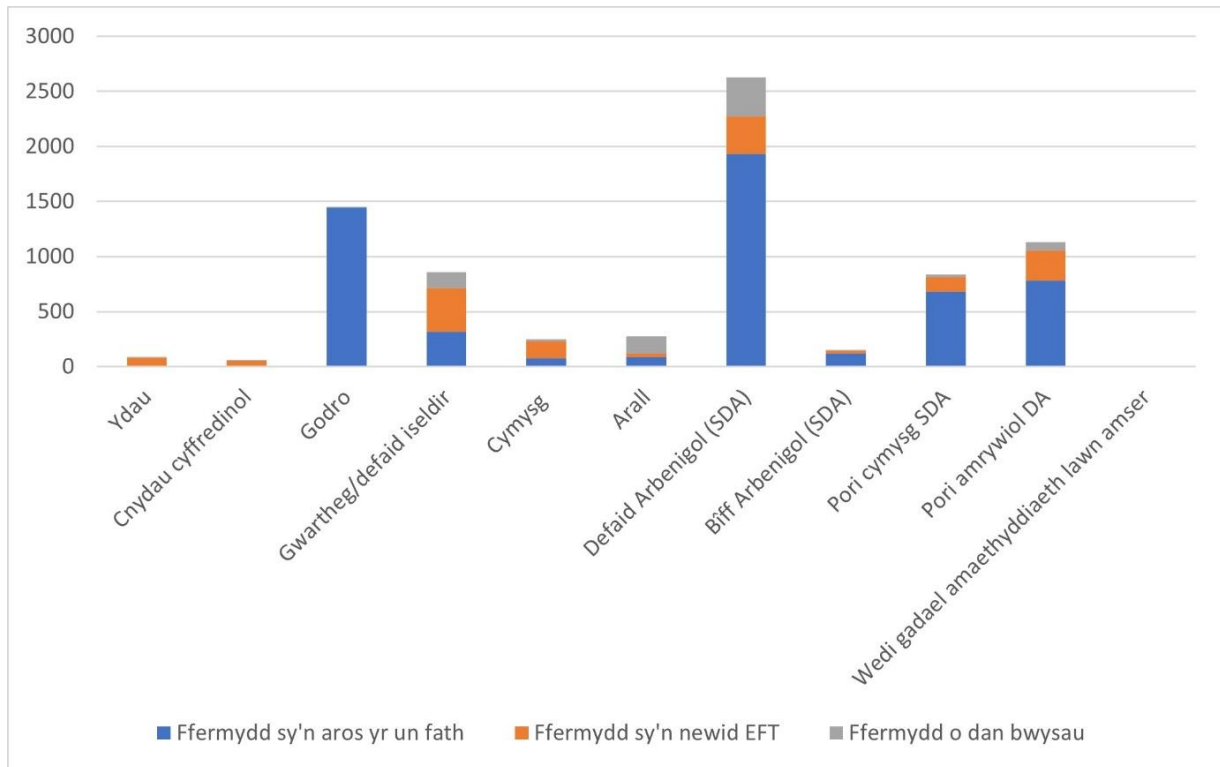
<b>Math o fferm</b>	<b>FBI sylfaenol a fodelwyd (£ miliwn)</b>	<b>Senario Cytundeb Masnach yr UE – FBI tymor byr (£ miliwn)</b>	<b>Senario Cytundeb Masnach yr UE - FBI tymor hir (£ miliwn)</b>
Ydau	2.6	4.1	0.1
Cnydau cyffredinol	1.5	2.2	0.1
Godro	122.7	130.4	222.0
Gwartheg / defaid iseldir	19.9	13.2	3.6
Cymysg	7.9	8.9	20.6
Arall	3.0	2.7	2.4
Defaid Arbenigol (SDA)	66.6	47.7	38.0
Bïff Arbenigol (SDA)	6.2	5.4	10.7
Pori cymysg SDA	29.3	25.5	21.6
Pori amrywiol DA	34.1	30.9	24.4
<b>Cyfanswm</b>	<b>293.2</b>	<b>271.5</b>	<b>343.6</b>

Sylwch: Prisiau 2020.

7.242 Mae Ffigur 4 yn dangos statws busnes fferm y mathau presennol o ffermydd amser llawn pe baent yn parhau i fod yn ffermydd o'r un math yn senario Cytundeb Masnach yr UE, yn ôl yr efelychiad. Mae 10% o'r boblogaeth a fodelwyd o dan bwysau ariannol. Mae hyn yn cymharu â 32% o ffermydd o dan bwysau yn Opsiwn 1 (cymorth yn dod i ben ar ddiwedd 2024) yn ôl yr efelychiad.

7.243 Mae'r newidiadau bach mewn prisiau yn y senario hon yn arwain at newid bach yn nifer y ffermydd sydd o dan bwysau, ond yn ysgogi newid sylweddol yn y math o fferm (29% o ffermydd yn trawsnewid), a hynny yn bennaf drwy gamau bwriadol ar ran ffermwyr ar ffermydd hyfyw, yn hytrach na thrwy werthu a phrynu ffermydd anhyfyw.

**Ffigur 4. Efelychiad o statws ffermydd amser llawn o dan y senario (T2, n=7,177)**



### **Ffermydd â llai nag 1 gweithiwr cyfwerth ag amser llawn (FTE)**

7.244 Nid yw'r dadansoddiad hwn yn cynnwys ffermydd â llai nag un gweithiwr cyfwerth ag amser llawn. Er eu bod yn fach o safbwynt economaidd, mae ffermydd rhan-amser yn cyfrif am 29% o'r tir amaethyddol, a byddant yn cael effaith ar gyflawni canlyniadau amgylcheddol, boed yn gadarnhaol neu'n negyddol.

7.245 Yn ôl adroddiad ar gymhellion ffermydd bach a bach iawn yng Nghymru,<sup>95</sup> roedd dau draean o'r ffermydd bach (66%) a hanner (48%) y ffermydd bach iawn yn cael taliadau drwy gynlluniau amgylcheddol (megis Glastir), ac mae traean (36%) o'r ffermydd bach a llai na chwarter (23%) y ffermydd bach iawn yn ystyried y taliadau hyn yn hanfodol.

### ***Hyfywedd busnesau fferm Cymru yn y tymor byr – Cymharu asedau a rhwymedigaethau cyfredol ffermydd Cymru, 2018-19***

7.246 Fel arfer, bydd gan gyfran fawr o'r asedau ar fferm, megis tir neu eiddo, werth ariannol, ond mae'n anodd neu'n gostus ei wireddu yn y tymor byr. Mae Tabl 15

<sup>95</sup> Bradley, Hill, O'Prey, Griffiths, Williams (2021) Deall cymhellion ffermwyr: ffermydd bach a bach iawn Adroddiad terfynol i Lywodraeth Cymru

yn rhoi syniad o allu ffermydd Cymru i ariannu eu gofynion ariannol uniongyrchol o'u hasedau cyfredol, megis arian parod, cynilion neu stoc. Os yw gwerth y rhwymedigaethau cyfredol yn debyg i werth yr asedau cyfredol, neu'n fwy na'r asedau cyfredol, gall y fferm wynebu trafferthion ariannol yn y tymor byr. Pan fydd hyn yn digwydd, gall y ffermydd hyn fod yn llai abl i wrthsefyll newid o safbwynt ariannol.

7.247 Mae Tabl 15 yn dangos yr hyn a ganlyn:

- a) Mae gan 73% o'r ffermydd asedau cyfredol gwerth llai na £100,000;
- b) Mae gan 91% o'r ffermydd rwymedigaethau cyfredol gwerth llai na £100,000;
- c) Mae ffermydd â llai o asedau yn tueddu i fod â llai o rwymedigaethau, ond mae gan ffermydd ym mhob categori rwymedigaethau mwy o faint. Er enghraifft, mae gan tua 10% o'r ffermydd ag asedau gwerth llai na £100,000 rwymedigaethau mewn categori mwy o faint.
- d) Yn gyffredinol, mae sefyllfa ariannol ffermydd yn y tymor byr yn amrywio'n sylweddol.

**Tabl 15. Canran (%) y ffermydd ym mhob grŵp ar gyfer yr asedau cyfredol a chyfanswm y rhwymedigaethau**

Rhwymedigaethau cyfredol	Asedau cyfredol					Cyfanswm
	<£25,000	£25,000 - <£50,000	£50,000 - <£100,000	£100,000 - <£200,000	£200,000+	
<b>£0 - &lt;£5,000</b>	8%	10%	15%	5%	3%	<b>42%</b>
<b>£5,000 - &lt;£25,000</b>	6%	4%	9%	5%	1%	<b>26%</b>
<b>£25,000 – &lt;£50,000</b>	4%	4%	3%	2%	1%	<b>14%</b>
<b>£50,000 - &lt;£100,000 –</b>	1%	2%	3%	2%	1%	<b>9%</b>
<b>£100,000+</b>	X	X	1%	3%	3%	<b>9%</b>
<b>CYFANSWM</b>	<b>20%</b>	<b>21%</b>	<b>32%</b>	<b>17%</b>	<b>9%</b>	<b>100%</b>

Ffynhonnell: Ffigur E4 Incymau ffermydd yng Nghymru, 2018/2019<sup>96</sup> o'r Arolwg o Fusnesau Ffermio. X = Ni ddangosir y gwerth gan ei fod yn seiliedig ar lai na phum fferm o'r sampl.

### ***Hyfywedd busnesau fferm yn y tymor hir: Cymharu cyfanswm asedau a rhwymedigaethau ffermydd Cymru, 2018-19***

7.248 Mae cyfanswm y rhwymedigaethau yn fodd o fesur dyledusrwydd, ac mae'n adlewyrchu cyfanswm dyled busnes fferm (yn y tymor byr a'r tymor hir). Bydd lefelau uchel o rwymedigaethau yn gofyn am lif incwm cyson (neu werthu asedau) i sicrhau bod modd talu'r llog ar fenthyciadau. Os yw cyfanswm rhwymedigaethau fferm yn rhy uchel (o'i gymharu â chyfanswm yr asedau), gall y fferm ei chael yn anodd diwallu ei hanghenion buddsoddi o'i henillion. Ar y llaw arall, gall cynyddu lefelau'r benthyciadau er mwyn buddsoddi yn y fferm helpu i wella perfformiad y fferm.

7.249 Mae Tabl 16 yn dangos yr hyn a ganlyn:

- a) Mae gan 51% o ffermydd asedau gwerth dros £1 miliwn;
- b) Mae gan 52% o ffermydd rhwymedigaethau gwerth rhwng £10,000 a £500,000.

<sup>96</sup> [Incymau ffermydd yng Nghymru, 2018-19 \(llyw.cymru\) \(Saesneg yn unig\)](#)

7.250 Roedd gan bron i bob un o'r ffermydd â'r lefel uchaf o rwymedigaethau hefyd asedau gwerth £1 miliwn o leiaf. Mae'r ffermydd â lefelau uchel o asedau wedi'u gwasgaru ar draws yr ystod o werthoedd rhwymedigaethau.

7.251 Mae hyn yn awgrym arall o gyfran y ffermydd a allai fod heb wytnwch ariannol yn y tymor hwy. Gall ffermydd â chyfanswm uchel o rwymedigaethau fod yn llai gwydn yn wyneb newid neu gall fod rhaid iddynt waredu rhai asedau i reoli eu rhwymedigaethau.

**Tabl 16. Canran (%) y ffermydd ym mhob grŵp ar gyfer cyfanswm yr asedau a chyfanswm y rhwymedigaethau**

Cyfanswm y rhwymedigaethau	Cyfanswm yr asedau					
	<£200,000	£200,000 - <£500,000	£500,000 - <£1 miliwn	£1 miliwn - <£2 filiwn	£2 filiwn+	Cyfanswm
<b>£0 - &lt;£10,000</b>	3%	4%	19%	12%	2%	<b>40%</b>
<b>£10,000 - &lt;£50,000</b>	3%	3%	7%	8%	2%	<b>22%</b>
<b>£50,000 – &lt;£200,000</b>	X	2%	6%	8%	2%	<b>18%</b>
<b>£200,000 - &lt;£500,000 –</b>	X	X	2%	6%	3%	<b>12%</b>
<b>£500,000+</b>	X	X	X	2%	5%	<b>7%</b>
<b>CYFANSWM</b>	<b>6%</b>	<b>9%</b>	<b>34%</b>	<b>37%</b>	<b>14%</b>	<b>100%</b>

Ffynhonnell: Ffigur E3 Incymau Ffermydd yng Nghymru, 2018/2019<sup>97</sup>, Arolwg o Fusnesau Ffermio. X = Ni ddangosir y gwerth gan ei fod yn seiliedig ar lai na phum fferm

<sup>97</sup> [Incymau ffermydd yng Nghymru, 2018-19 \(llyw.cymru\) \(Saesneg yn unig\)](#)



7.252 Yn gyffredinol, gall y sefyllfa a ddisgrifir yma barhau heb ei newid o dan yr opsiwn polisi. Fodd bynnag, os bydd prisiau'r farchnad yn fwy anwadal, gall beri bod ffermwyr yn gweld bod eu gallu i gynnal eu dyledion yn lleihau. Gall hyn beri iddynt fabwysiadu strategaethau, megis ceisio lleihau eu rhwymedigaethau cyffredinol drwy, er enghraifft, wireddu cyfran o'u hasedau.

### **Incwm aelwydydd fferm**

7.253 Mae Incwm Busnes Fferm (FBI) yn debygol o gwmpasu cyfran yn unig o'r incwm sy'n mynd i mewn i'r aelwyd fferm ehangach. Mae data o Loegr yn dangos, yn 2014/15<sup>98</sup>, fod FBI yn cyfrif am 68% o incwm aelwydydd fferm<sup>99</sup>. Roedd gan 91% o'r aelwydydd fferm incwm a oedd yn cael ei ennill oddi ar y fferm gan y prif ffermwr neu ei briod neu bartner o dan y gyfraith gyffredin. Roedd tua hanner yr aelwydydd prif ffermwr yn cael o leiaf 50% o'u hincwm oddi ar y fferm o ffynonellau incwm heb ei ennill, megis buddsoddiadau a phensiynau.

7.254 Yn ôl arolwg o aelwydydd fferm Cymru yn 2010,<sup>100</sup> roedd gan 41% ohonynt incwm oddi ar y fferm yn ogystal ag incwm fferm, gyda 39% o ffermydd bach iawn yn ystyried mai'r incwm oddi ar y fferm oedd y ffynhonnell incwm bwysicaf.

7.255 Daeth arolwg<sup>101</sup> o ffermydd bach a bach iawn<sup>102</sup> yng Nghymru i'r casgliad nad yw maint economaidd (fel y'i diffinnir yn nhermau Allbwn Safonol) yn ganllaw dibynadwy ar gyfer lefelau incwm aelwydydd y ffermydd hyn. Y ffynhonnell incwm a ddyfynnwyd amlaf oedd gwarged masnach (gwerthiannau llai costau cynhyrchu) o weithgarwch ffermio (91%), ac yna taliadau'r BPS (76%), cyflogau ac enillion hunangyflogaeth oddi ar y fferm (64%), taliadau amgylcheddol (54%), pensiynau (46%), arallgyfeirio ar y fferm (35%) ac adenillion ar fuddsoddiadau, megis incwm rhent (33%).

---

<sup>98</sup> Defra (2016) Farm Household Income and Household Composition: Results from the Farm Business Survey, England 2014/15. Dyma'r flwyddyn ddiweddaraf i ddata am incwm aelwydydd fferm gael eu cyhoeddi.

<sup>99</sup> Mae incwm aelwydydd fferm yn cynnwys Incwm Busnes Fferm (gan gynnwys incwm o fentrau arallgyfeirio), incwm oddi ar y fferm y prif ffermwr a'i briod/partner o dan y gyfraith gyffredin, ac incwm aelodau eraill o'r aelwyd.

<sup>100</sup> Arsyllfa Wledig Cymru [AROLWG O AELWYDYDD FFERM YNG NGHYMRU.doc](https://www.walesruralobservatory.org.uk) ([walesruralobservatory.org.uk](https://www.walesruralobservatory.org.uk))

<sup>101</sup> Bradley, Hill, O'Prey, Griffiths, Williams (2021) Deall cymhellion ffermwyr: ffermydd bach a bach iawn Adroddiad Terfynol: Atodiad.

<sup>102</sup> Mae gan ffermydd bach iawn drosiant (allbwn safonol) sy'n llai na €25,000; amcangyfrifir bod gan ffermydd bach drosiant (allbwn safonol) o €25,000 - €125,000.

7.256 Mae hyn yn dangos bod y broses o wneud penderfyniadau ar fferm yn gymhleth, gydag ystod o ffactorau yn cyfrannu atynt, ar wahân i incwm y busnes fferm. Mae ffynonellau incwm eraill yn debygol o olygu bod llawer o ffermydd yn fwy cadarn a gwydn yn wyneb newidiadau yn y farchnad nag y mae dadansoddiad o incwm busnes fferm yn unig yn ei awgrymu.

### **Cyflogaeth ar ffermydd**

7.257 Mae'r sector ffermio yn defnyddio llafur mewn amrywiaeth o ffyrdd, gan gynnwys partneriaid yn y busnes, gwaith achlysurol, gwaith di-dâl a threfniadau anffurfiol eraill.

7.258 Mae amcangyfrifon ar gyfer y gweithlu ffermio yn amrywio yn dibynnu ar ba fathau sydd dan sylw. Ceir gwahaniaeth hefyd rhwng cyfrif pennau syml ac amcangyfrifon sy'n cyfrifo faint o waith a wneir i gyrraedd ffigur cyfwerth ag amser llawn (FTE).

7.259 Yn 2021, amcangyfrifodd Arolwg Amaethyddol Cymru fod cyfanswm o 50,401 o bobl yn cael eu cyflogi ar ffermydd Cymru<sup>103</sup> (a'r rheini'n weithwyr rheolaidd ac yn weithwyr achlysurol) ac, o'r rheini:

- a) Roedd 35% yn brif ffermwyr, cyfarwyddwyr, partneriaid busnes (amser llawn) a'u priod;
- b) Roedd 40% yn brif ffermwyr, cyfarwyddwyr, partneriaid busnes (rhan-amser) a'u priod;
- c) Roedd 25% yn weithwyr rheolaidd ac achlysurol.

7.260 Mae'r Arolwg yn dangos bod cyfanswm y gyflogaeth (gweithwyr rheolaidd a gweithwyr achlysurol) ar holl ffermydd Cymru wedi gostwng o 57,828 yn 2010 i 50,401 yn 2021, sy'n ostyngiad o 13%.

7.261 Mae'r Arolwg hefyd yn amcangyfrif y gweithwyr cyfwerth ag amser llawn sydd eu hangen yn seiliedig ar swm wedi'i bwysoli o arwynebedd y tir a niferoedd y da byw, yn hytrach nag arsylwad uniongyrchol. Mae hyn yn rhoi Gofyniad Llafur Safonol o tua 34,000 o weithwyr cyfwerth ag amser llawn. Nid yw'n glir sut y mae

---

<sup>103</sup> [Arolwg o amaethyddiaeth a garddwriaeth: Mehefin 2021 | LLYW.CYMRU](#)

hyn yn cymharu ag amcangyfrifon o nifer y gweithwyr cyfwerth ag amser llawn mewn sectorau eraill.

7.262 Yn ôl amcangyfrifon o'r Farchnad Lafur<sup>104</sup> ar gyfer mis Ionawr 2022, roedd cyfanswm o 1.29 miliwn o weithwyr cyflogedig yng Nghymru. Felly, mae cyflogaeth amaethyddol o ryw 50,000 yn cynrychioli tua 3.8% o gyfanswm cyflogaeth Cymru.

7.263 O dan yr opsiwn polisi hwn, mae'n ymddangos yn debygol y gallai'r gostyngiad araf yng nghyfanswm y gweithwyr a gyflogir ar ffermydd (a nodwyd ar gyfer y cyfnod 2010-21) barhau. Mae potensial iddo ostwng mwy os bydd newidiadau yn y farchnad yn arwain at incwm busnes fferm (FBI) is, ailstrwythuro'r diwydiant, neu ffermydd yn symud o amaethyddiaeth amser llawn i ran-amser, fel yr efelychwyd yn Senario Masnach yr UE.

## Yr economi wledig

7.264 Gellir ystyried effeithiau ehangach amaethyddiaeth ar gyflogaeth wledig drwy luosyddion economaidd sy'n rhoi amcangyfrif o newidiadau economaidd yn y tymor byr. Defnyddir lluosyddion yn y tymor byr gan fod newid mwy hirdymor yn debygol o arwain at addasiadau yn yr economi a fydd yn lleihau'r effeithiau cychwynnol.

7.265 Ceir dau fath o luosydd<sup>105</sup>:

- a) Math I, sy'n ystyried yr effaith uniongyrchol (y newid o ran allbwn y diwydiant sy'n destun newid yn y galw terfynol yn y lle cyntaf) a'r effaith anuniongyrchol (yr effaith ar allbwn diwydiannau sy'n cyflenwi'r diwydiant sy'n destun newid yn y galw terfynol yn y lle cyntaf).
- b) Math II, sy'n ceisio ymgorffori effaith a ysgogir (yr effaith sy'n deillio o newidiadau i wariant defnyddwyr oherwydd effeithiau ar incwm aelwydydd yn dilyn newidiadau o ran cyflogaeth o ganlyniad i'r effeithiau uniongyrchol ac anuniongyrchol).

---

<sup>104</sup> Bwletin Ystadegol Llywodraeth Cymru - Trosolwg o'r Farchnad Lafur, Chwefror 2022

<sup>105</sup> Nid ydym yn meintioli'r swyddi hyn fel rhan o'r CBA, yn unol â [chanllawiau'r Llyfr Gwyrdd](#). Pe bai'n cael ei feintioli, yn dilyn [addasiad ar gyfer dadleoli ac amnewid](#), byddai disgwyl i'r lluosydd fod yn is.

7.266 Un dull o amcangyfrif lluosyddion economaidd yw defnyddio tablau mewnbwn-allbwn<sup>106</sup>.

***Awgrymodd astudiaeth yn 2021<sup>107</sup> fod lluosyddion ar gyfer gwahanol sectorau amaethyddol Cymru fel a ganlyn:***

**Tabl 17. Lluosyddion allbwn a chyflogaeth yn ôl sector (Cymru)**

<b>Sector</b>	<b>Allbwn Math 1</b>	<b>Allbwn Math 2</b>	<b>Cyflogaeth</b>
<b>Ydau</b>	<b>1.14</b>	<b>1.40</b>	<b>1.20</b>
<b>Tatws</b>	<b>1.17</b>	<b>1.48</b>	<b>1.15</b>
<b>Garddwriaeth</b>	<b>1.14</b>	<b>1.43</b>	<b>1.16</b>
<b>Gwartheg</b>	<b>1.70</b>	<b>2.22</b>	<b>1.21</b>
<b>Defaid</b>	<b>1.69</b>	<b>2.20</b>	<b>1.21</b>
<b>Moch</b>	<b>1.05</b>	<b>1.35</b>	<b>1.17</b>
<b>Dofednod</b>	<b>1.46</b>	<b>1.92</b>	<b>1.17</b>
<b>Godro</b>	<b>1.72</b>	<b>2.22</b>	<b>1.22</b>
<b>Cymedr</b>	<b>1.38</b>	<b>1.78</b>	<b>1.18</b>

7.267 Mae gwaith modelu arall<sup>108</sup>, sydd wedi edrych ar effaith taliadau Colofn 1 a Cholofn 2 ar gyflogaeth oddi ar y fferm yn y DU, wedi awgrymu'r hyn a ganlyn: *the contribution to employment in the agricultural supply chain of Pillar 1 is about 17 per cent and of Pillar 2 about 14 per cent (estimated elasticities in the static model are 0.17 and 0.14, respectively). Clearly, per Euro spent, the contribution of Pillar 2 again is higher than Pillar 1. The fact that CAP payments show higher overall employment creation in the agricultural supply chain compared to the rest of the*

<sup>106</sup> Mae'r dull lluosydd mewnbwn-allbwn yn rhagdybio elw cyson i raddfa (cyfernodau technegol sefydlog), fel bod newid mewn allbwn yn arwain at newid cyfrannol sefydlog mewn mewnbwnnau, a hefyd fod capasiti gormodol ar gael i ddarparu ar gyfer cynnydd mewn gofynion mewnbwn deunyddiau a llafur am brisiau a chyflogau presennol. Gan mai un tabl mewnbwn-allbwn i Gymru yw hwn, nid yw effeithiau rhyngranbarthol â gweddill y DU wedi'u hadlewyrchu'n llawn.

<sup>107</sup> Thomson, S., Revoredo-Giha, C., Atterton, J., Meador, E. a McMillan, J. (2021) Evaluating the significance of agri-supply chains in rural economies: Inter-industry dependency insights from disaggregating UK Input-Output tables. Project report for Defra. SRUC. Mae'r awduron yn nodi bod diffyg data masnach rhyngranbarthol rhwng rhanbarthau'r DU yn debygol o fod wedi gorliwio'r amcangyfrifon lluosyddion ar gyfer Cymru.

<sup>108</sup> Rizov, Davidova a Bailey (2018). Employment effects of CAP payments in the UK non-farm economy, European Review of Agricultural Economics. Cyfrol 45 (5) (2018) tt. 723–748

*economy suggests farmers' spending on production and consumption activities, along the supply chain, generates spillovers and is important for non-farm employment in spite of subsidy decoupling. Mae'r astudiaeth yn nodi, o ran cyflogaeth gyffredinol: the magnitude of the overall estimated effect is 1.4% which is relatively small but of economic significance.*

7.268 Gellir ystyried pwysigrwydd economaidd ffermydd o fewn yr economi leol gan ddefnyddio Arolwg o Fusnesau Ffermio 2019-2020, sy'n dangos lefelau amcangyfrifedig o wariant busnes ar gyfer categorïau costau busnes penodol. Mae'r gwariant hwn yn debygol o gael effaith gadarnhaol ar yr economi wledig (Tabl 18). Noder fod yr amrediad o gwmpas y cyfartaledd yn eang, gan guddio'r amrywioldeb rhwng ffermydd.

**Tabl 18. Amcangyfrifon o wariant oddi ar y fferm yn ôl y math o fferm, £ fesul fferm**

	<b>Ffermydd godro mynydd ac ucheldir</b>	<b>Ffermydd godro iseldir</b>	<b>Ffermydd Defaid Mynydd</b>	<b>Gwartheg a Defaid Mynydd</b>	<b>Ffermydd Gwartheg a Defaid Ucheldir</b>	<b>Ffermydd Gwartheg a Defaid Iseldir</b>
Nifer y ffermydd yn y sampl	55	47	80	118	75	46
Porthiant – dwysfwydydd a brynwyd	110,358	134,747	14,286	18,408	10,982	8,661
Milfeddygaeth a meddyginiaeth	13,772	16,217	5,476	5,278	3,799	3,195
Gwrteithiau	20,653	22,261	5,439	7,223	6,996	6,940
Peiriannau – contract	3,261	4,108	716	970	903	1,155
Peiriannau – tanwydd	12,205	14,153	5,731	6,160	5,308	5,458
<b>CYFANSWM</b>	<b>160,249</b>	<b>191,486</b>	<b>31,648</b>	<b>38,039</b>	<b>27,988</b>	<b>25,409</b>

Ffynhonnell. Arolwg o Fusnesau Ffermio Cymru 2019-20

7.269 Mae'r galw am fewnbynnau a gwasanaethau amaethyddol yn digwydd o fewn yr economi amaethyddol "leol" (mae "lleol" yn y cyd-destun hwn yn amrywio rhwng gwahanol ardaloedd), gyda rhai elfennau mawr o'r gwariant yn mynd y tu allan i Gymru, i Loegr (yn enwedig ar gyfer ffermydd ger y ffin) a thu hwnt<sup>109</sup>.

7.270 Mae'r astudiaeth a nodir uchod<sup>110</sup> yn awgrymu fel hyn: *'although in theory decoupled from farm output, Pillar 1 payments do in fact affect the supply and demand linkages between farms and firms'*. Ymhellach: *'CAP payments play a very important role for job creation in the industries up- and downstream of agriculture. It is interesting that the effect of Pillar 1 remains larger than Pillar 2'*. Fodd bynnag, wrth edrych ar yr effaith ar gyflogaeth mewn ardaloedd gwledig yn unig (eto ar lefel y DU), mae'n awgrymu fel hyn: *'the contribution of Pillar 2 to rural employment is higher (1.2 per cent) compared to the contribution of Pillar 1 (1.0 per cent)'*.

7.271 Yn ôl adolygiad 2021<sup>111</sup> o'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy (SMS): *'Amlygodd sawl prosiect sut roeddent yn cyfrannu at fwy o wariant yn y gymuned leol drwy ddefnyddio contractwyr lleol fel mecanyddion, cyflenwyr adeiladwyr, a dylunwyr gwe ar gyfer yr holl weithgaredd posibl gyda chefnogaeth SMS. Honnodd y prosiectau fod y gwariant ychwanegol hwn yn rhoi hwb mawr ei angen i'r economi leol. (...) Teimlai prosiectau eraill y byddai'r gwelliannau a wnaed i'r dirwedd yn denu mwy o ymwelwyr a thrwy hynny gynyddu gwariant lleol.'*

### ***Mae astudiaeth a wnaed yn 2014<sup>112</sup> yn yr Alban yn nodi:***

*a) 'economic and social resilience are not separate components of resilience but are complementary. Strengthening economic resilience enables increase in social resilience. Progress in one of the areas brings progress in the other; consequently, if economic resilience declines, social resilience is also likely to decline;*

---

<sup>109</sup> Er enghraifft, yn 2019, cyrhaeddodd gwerth gwrteithiau a fewnforiwyd i'r DU bron i 1.1 biliwn o ddoleri'r Unol Daleithiau. Ffynhonnell; [• UK imports of fertilizers 2012-2019 | Statista](#)

<sup>110</sup> Rizov, Davidova a Bailey (2018) Employment effects of CAP payments in the UK non-farm economy, European Review of Agricultural Economics. Cyfrol 45 (5) (2018) tt. 723–748

<sup>111</sup> Bebb a Bryer, Ymchwil OB3 gyda chyfraniadau gan Rob Owen a Sue Rice, Partneriaeth BRO (2021) Y Cynllun Rheoli Cynaliadwy: Adroddiad Gwerthusiad Proses a Damcaniaeth Newid, ar gyfer Llywodraeth Cymru.

<sup>112</sup> Steiner ac Atterton, 2014, 'The contribution of rural businesses to community resilience', Local Economy, cyf. 29, rhif 3, tt. 228-244

b) *one of the roles of the private sector enterprises is to enhance rural community resilience. They do that through their adaptive capacity and the ability to adapt to stresses and changes. Rural private sector enterprises help to transform rural communities into more sustainable and vibrant places. This “adaptive capacity” means that they are important in shaping and re-shaping the lives of rural citizens.’*

7.272 Byddai effaith gadarnhaol Cynllun y Taliad Sylfaenol, Glastir, a phrosiectau a rhaglenni eraill a ariennir gan y Rhaglen Datblygu Gwledig ar gyflogaeth ar y fferm ac oddi ar y fferm, o dan yr opsiwn polisi hwn, yn parhau i gyfrannu at wytnwch cymdeithasol cymunedau gwledig. Fodd bynnag, fel y nodir uchod, byddai llai o wytnwch economaidd yn effeithio'n negyddol ar wytnwch cymdeithasol. Gallai newidiadau ym mhrisiau'r farchnad, fel y dangoswyd yn Senarios Defnydd Tir ERAMMP, sy'n arwain at ffermydd llai hyfyw, gael effaith negyddol ar gymunedau gwledig.

### **Newidiadau yn amodau'r farchnad ers llunio modelau'r IMP**

7.273 Mae Mynegai Prisiau Amaethyddol y DU<sup>113</sup> yn darparu data blynyddol ar gyfer prisiau allbynnau a mewnbynnau amaethyddol y DU.

**Tabl 19: Pwyntiau allweddol Mynegai Prisiau Amaethyddol y DU ar gyfer y flwyddyn hyd at fis Mawrth 2022**

<b>Prisiau allbynnau</b>	<b>Prisiau mewnbynnau</b>
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Cynyddodd y mynegai prisiau ar gyfer allbynnau amaethyddol 11.8%</li> <li>• Y cyfraniad am i fyny mwyaf at y gyfradd chwyddiant ar gyfer allbynnau amaethyddol oedd: llaeth (4.9%), gwenith (2.2%) a rēp had olew (1.6%).</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Cynyddodd y mynegai prisiau ar gyfer mewnbynnau amaethyddol 25.4%.</li> <li>• Y cyfraniad am i fyny mwyaf at y gyfradd chwyddiant ar gyfer mewnbynnau amaethyddol oedd: gwrteithiau a chynhyrchion gwella pridd (10.4%), ynni ac ireidiau (3.4%)</li> </ul>

<sup>113</sup> [API – Mynegai prisiau allbynnau a mewnbynnau amaethyddol – hysbysiad ystadegau \(data hyd at fis Mawrth 2022\) - GOV.UK \(www.gov.uk\) \(Saesneg yn unig\)](https://www.gov.uk/government/statistics/api-annual-prices-of-agricultural-products)

<ul style="list-style-type: none"> <li>Y cyfraniad am i lawr mwyaf oedd: defaid ac ŵyn (-0.5%), planhigion porthiant (-0.4%) a llysiâu ffres (-0.3%).</li> </ul>	a bwydydd anifeiliaid cyfansawdd (3.2%).
--	--

7.274 Dangosir mynegeion prisiau allbynnau a mewnbynnau amaethyddol hyd at fis Mawrth 2022 (2015 = 100), a'r gyfradd chwyddiant o un flwyddyn i'r llall, yn Nhabl 20.

**Tabl 20. Mynegeion prisiau allbynnau a mewnbynnau amaethyddol a'r gyfradd chwyddiant o un flwyddyn i'r llall**

Allbynnau	Mynegai Mawrth 2022 (2015 = 100)	Cyfradd chwyddiant (%) 12 mis hyd at fis Mawrth 2022
Yr holl allbynnau amaethyddol	144.1	11.8%
Cynhyrchion cnydau	165.5	14.4%
Ydau	201.3	20.9%
Gwenith	198.6	14.8%
Haidd	216.7	51.6%
Anifeiliaid a chynhyrchion anifeiliaid	132.3	10.1%
Gwartheg a lloi	130.1	11.2%
Defaid ac ŵyn	151.3	-7.5%
Llaeth	150.2	23.9%
<b>Mewnbynnau</b>		



Yr holl fewnbynnau amaethyddol	149.9	25.4%
Nwyddau a gwasanaethau sy'n cael eu defnyddio mewn amaethyddiaeth ar hyn o bryd	154.5	27.2%
Hadau	122.0	3.7%
Ynni ac iryddion	168.5	42.9%
Gwrteithiau a chynhyrchion gwella pridd	250.7	127.6%
Cynhyrchion diogelu planhigion	159.5	10.8%
Bwydydd anifeiliaid	154.2	19.3%

7.275 Mae'r IMP yn rhagdybio y bydd newidiadau hirdymor i brisiau'r allbynnau ar ôl i'r DU ymadael â'r UE: Llaeth +1.2%, Cig Eidion +3% a Chig Oen -1%, o'u cymharu â llinell sylfaen 2015. Gweler Atodiad C i gael rhestr lawn o'r prisiau a ddefnyddir yn yr IMP.

7.276 Mae prisiau ERAMMP ar gyfer allbynnau a mewnbynnau yn rhagdybio dim newid neu newid bach o'i gymharu â llinell sylfaen 2015. Mae'r gyfradd chwyddiant wirioneddol (dros y flwyddyn hyd at fis Mawrth 2022) ar gyfer pob mewnbwn ac allbwn yn llawer uwch na'r newidiadau a ragdybiwyd gan ERAMMP, a gynhyrchwyd yn 2019 ac a ddefnyddiodd y newidiadau i brisiau gât y fferm a fodelwyd gan FAPRI<sup>114</sup>. Roedd hyn cyn i'r DU ymadael â'r UE a chyn y gyfradd chwyddiant gynyddol yn 2021 ac ymosodiad Rwsia ar Wcráin yn 2022.

7.277 Fodd bynnag, mae model ERAMMP yn cymhwyso newid hirdymor i brisiau allbynnau a mewnbynnau, yn hytrach na newidiadau annisgwyl yn y tymor byr. Nid yw'n glir am ba hyd y bydd y gyfradd uchel bresennol o chwyddiant ar gyfer mewnbynnau ac allbynnau amaethyddol, a gofnodwyd gan yr API, yn para.

<sup>114</sup> [FAPRI-UK Brexit Report - FINAL Clean.pdf \(afbini.gov.uk\)](#)

7.278 O ran canlyniadau modelu ERAMMP, mae'n anodd amcangyfrif yn ffyddiog yr amserlen ac felly effaith net newidiadau mewn prisiau. Byddai prisiau allbynnau uwch parhaus yn arwain at lai o ffermydd amser llawn o dan bwysau a llai o ffermydd yn trawsnewid yn ôl yr efelychiad. Byddai prisiau mewnbynnau uwch parhaus yn rhoi mwy o ffermydd amser llawn o dan bwysau ac yn eu gorfodi i drawsnewid allan o ffermio amser llawn yn ôl yr efelychiad.

7.279 Mae Tabl 20 yn dangos bod chwyddiant blynyddol o 11.8% hyd at fis Mawrth 2022 ar gyfer allbynnau amaethyddol a 25.4% ar gyfer mewnbynnau amaethyddol. Os bydd y cydbwysedd hwn (chwyddiant uwch ar gyfer mewnbynnau nag allbynnau) yn parhau, yna o ran allbynnau model ERAMMP, gallai awgrymu'r hyn a ganlyn:

- a) **Ffermydd yn aros yr un fath** – llai yn aros yr un fath, a mwy yn gadael amaethyddiaeth amser llawn;
- b) **Ffermydd yn newid i fath arall o fferm** – prin unrhyw newid o ran nifer y ffermydd sy'n newid i fath arall o fferm yn ôl yr efelychiad, gan nad oes llawer o opsiynau amgen ar gael iddynt;
- c) **Ffermydd o dan bwysau** – mwy o ffermydd o dan bwysau mewn ardaloedd ucheldir a mynydd (ardaloedd DA/SDA)
- d) **Ffermydd yn gadael amaethyddiaeth amser llawn** – mwy o ffermydd yn gadael amaethyddiaeth amser llawn, yn bennaf mewn ardaloedd ucheldir a mynydd (ardaloedd DA/SDA).

## ***YR EFFEITHIAU AR REOLI TIR***

### **Stocio**

7.280 Mae [Arolwg Amaethyddiaeth a Garddwriaeth](#) Cymru 2021 yn dangos:

- a) Rhwng 2010-21, cynyddodd nifer y defaid ac ŵyn 15% (o 8.24 miliwn i 9.46 miliwn), cynyddodd nifer y mamogiaid magu o 3.88 miliwn i 4.37 miliwn;
- b) Yn ystod yr un cyfnod, cafwyd gostyngiad cyffredinol o ychydig llai nag 1% yn nifer y gwartheg a lloi, sy'n adlewyrchu gostyngiad yn y fuches bîff. Cynyddodd nifer y gwartheg godro 13%.

7.281 Yn Nhabl 21, dangosir y newidiadau tymor hwy a efelychwyd o ran niferoedd y da byw o dan senario Cytundeb Masnach yr UE. Mae'r gostyngiad yn niferoedd y defaid a efelychwyd yn deillio o'r ffaith bod ffermydd yn gadael amaethyddiaeth a ffermydd amser llawn yn trawsnewid i fathau eraill o ffermydd. Mae'r cynnydd yn nifer y gwartheg godro yn deillio o'r ffaith bod ffermydd hyfyw yn trawsnewid i fod yn ffermydd godro.

**Tabl 21. Newidiadau a efelychwyd mewn unedau da byw sy'n pori (GLUs) yn senario Cytundeb Masnach yr UE (T2)**

	<b>% y newid mewn unedau da byw sy'n pori (GLUs)</b>
GLU Biff	+ 0.7%
GLU Godro	+ 73%
GLU Defaid	- 34%

7.282 Mae Tabl 22, o Raglen Monitro a Gwerthuso Glastir<sup>115</sup>, yn dangos canran yr ymatebwyr a ymatebodd i'r arolwg a gofnododd newid yn nifer y da byw sy'n pori, a'r newid hwnnw wedi'i briodoli i gytundeb Cynllun Glastir.

7.283 Yn ôl yr adroddiad, pan oedd cynnydd mewn niferoedd stoc, roedd y ffactorau a oedd yn dylanwadu ar hyn, ar wahân i gymryd rhan yn y cynllun, yn cynnwys yn fwyaf aml:

- a) newid ym mhrisiau'r farchnad (28%)
- b) argaeledd tir i'w rentu (24%)
- c) newid o ran argaeledd staff (3%)
- d) ceisio gwella incwm (7%).

7.284 Daeth yr adroddiad i'r casgliad a ganlyn: *'there is evidence of a net decrease in total breeding ewe numbers on farms participating in the Advanced level of the Glastir scheme. Change occurs on only a proportion of farms in scheme and is*

<sup>115</sup> Anthony, S; Stopps, J a Whitworth, E (2017) Wales Farm Practices Survey. Statistical Analysis and Main Results. Annex 3. Yn: Emmett, B.E a'r tîm GMEP (2017) Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir. Adroddiad Terfynol i Lywodraeth Cymru (Cyfeirnod y contract: C147/2010/11). NERC/Centre for Ecology & Hydrology (Prosiectau CEH: NEC04780/NEC05371/NEC05782)

*less than background rate of change occurring on non-scheme farms due to other market factors.'*

**Tabl 22. Newid mewn stoc a adroddwyd gan gyfranogwyr Cynllun Glastir**

	<b>Defaid (n = 184)</b>	<b>Gwartheg Biff Sugno (n= 113)</b>	<b>Gwartheg Biff Tew (n=24)</b>	<b>Godro (n = 42)</b>
Canran yr ymatebwyr i'r arolwg sy'n adrodd gostyngiad mewn stoc	20%	10%	0%	5%
Canran yr ymatebwyr i'r arolwg sy'n adrodd cynnydd mewn stoc	5%	8%	4%	10%
% y newid net yn nifer y da byw ar draws pob fferm	- 4%	- 2%	2%	1%

7.285 Mae'n anodd amcangyfrif newidiadau mewn stoc dros y tymor hwy o dan yr opsiwn polisi hwn. Fel y nodir yn yr adran flaenorol, gall busnes ymateb i newidiadau yn y farchnad mewn sawl ffordd, ac nid yw pob un ohonynt yn cynnwys newidiadau i'r stoc. Fodd bynnag, mae Senario Masnach yr UE yn awgrymu y gallai ymatebion tymor hwy i newidiadau yn amodau'r farchnad gynnwys newidiadau mewn stoc, gyda symudiad tuag at sectorau lle mae maint yr elw yn fwy, a gostyngiad mewn sectorau sy'n agored i'r newidiadau mewn prisiau. Mae ymatebion i'r arolwg Glastir uchod yn awgrymu hefyd y gallai niferoedd stoc gynyddu ymhlith cyfranogwyr mewn ymateb i amodau'r farchnad yn y dyfodol. Gallai hyn ddylanwadu ar y manteision sy'n cael eu cyflawni gan Glastir yn yr opsiwn polisi hwn.

## Defnydd tir

7.286 Mae Tabl 23 yn dangos canlyniad tymor hwy y newidiadau a efelychwyd<sup>116</sup> o ran statws ffermydd amser llawn.

7.287 Drwy efelychu sefyllfa lle mae systemau glaswelltir yn dwysáu, ceir cynnydd o 66% yn arwynebedd y borfa dros dro. Mae hyn yn gysylltiedig â'r cynnydd yn niferoedd y gwartheg godro a'r gostyngiad yn nifer y defaid. Mae arwynebedd y coetiroedd ar ffermydd amser llawn hefyd yn lleihau, ac mae hyn hefyd yn adlewyrchu'r ffaith bod ffermydd yn gadael amaethyddiaeth amser llawn, yn hytrach na bod coetiroedd yn cael eu cwmpo.

7.288 Mae'r efelychiad yn dangos bod cyfanswm o 6,060 hectar o goetiroedd newydd yn cael eu plannu ar ffermydd sy'n gadael amaethyddiaeth amser llawn. Mae'r rhan fwyaf o'r coetiroedd newydd yn deillio o blannu coed (4,679 hectar) yn hytrach nag o adfywiad naturiol (1,381 hectar). Mae'r model yn dangos y gellir plannu coed os yw'r tir yn cynhyrchu NPV cadarnhaol ac os yw'n addas ar gyfer tyfu coed (h.y. ddim yn rhy serth, dim pridd mawn, a dim ardal ddynodedig warchoddedig). Os nad yw'r NPV yn ddigon i dalu costau buddsoddi mewn plannu coed, mae'r efelychiad yn dangos adfywiad naturiol coetiroedd nas rheolir.

7.289 Mae'n bosibl y gall rhywfaint neu'r cyfan o'r tir hwn sy'n gadael amaethyddiaeth amser llawn, yn ôl yr efelychiad, drosglwyddo i ffermydd cyfagos a pharhau i gael ei ffermio, ond nid yw'r rheolau modelu yn caniatáu ar gyfer y posibilrwydd hwn. Pe bai'r tir yn parhau i gael ei ddefnyddio ar gyfer amaethyddiaeth, byddai'r canlyniadau amgylcheddol sy'n deillio o hynny yn amrywio.

**Tabl 23. Newidiadau tymor hwy a efelychwyd o ran defnydd tir o dan Senario Masnach yr UE<sup>117</sup> (T2)**

	<b>Llinell sylfaen 2015</b>	<b>Senario Masnach yr UE (T2)</b>	<b>% newid</b>
Tir â'r (ha)	65,859	65,554	-0.5%
Porfa dros dro (ha)	14,2724	237,099	+66%

<sup>116</sup> Mae newidiadau o ran defnydd tir yn cael eu sbarduno gan sefyllfa economaidd y fferm ac addasrwydd y tir. Nid ydynt yn ystyried sgiliau nac ymatebion o ran diwylliant ac ymddygiad.

<sup>117</sup> Nid yw hyn yn cynnwys unrhyw newid yn yr hinsawdd, na newidiadau eraill yn y dyfodol o ran prisiau/costau sy'n cael eu sbarduno gan ffactorau y tu allan i'r senario a fodelwyd (T2).

Porfa barhaol (ha)	467,703	368,419	-21%
Tir pori garw (ha)	248,431	246,361	-0.8%
Coetir llydanddail (ha)	51,809	49,615*	-4.2%
Coetir conwydd (ha)	17,295	10,915*	-36.9%

\* Ardaloedd coetir ar ffermydd amser llawn yw'r rhain; nid yw hyn yn cynnwys y 6,060 hectar amcanestynedig o goetir newydd ar ffermydd sy'n gadael amaethyddiaeth amser llawn yn ôl yr efelychiad.

## Arferion rheoli tir

### Glastir

7.290 Mae Tabl 24 yn dangos y newidiadau amcanestynedig o ran arferion ffermydd yn sgil Glastir<sup>118</sup>.

**Tabl 24. Camau gweithredu ffermwyr o dan Glastir (2012-2016)**

Mater	% y ffermwyr Glastir sy'n cymryd camau	
Ffermydd yn cymryd camau er mwyn gwella'r busnes	<b>Godro</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• 59% Effeithlonrwydd Tanwydd ac Ynni</li> <li>• 62% Effeithlonrwydd Maethynnau</li> <li>• 79% Iechyd Anifeiliaid</li> <li>• 23% Arallgyfeirio</li> <li>• 51% Effeithlonrwydd Defnydd Dŵr</li> </ul>	<b>Biff a defaid</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• 28% Effeithlonrwydd Tanwydd ac Ynni</li> <li>• 32% Effeithlonrwydd Maethynnau</li> <li>• 62% Iechyd Anifeiliaid</li> <li>• 23% Arallgyfeirio</li> <li>• 26% Effeithlonrwydd Defnydd Dŵr</li> </ul>
Ffermydd yn cymryd camau i addasu i fygythiadau'r newid yn yr hinsawdd	<b>Godro</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• 9% Llifogydd</li> <li>• 9% Sychder</li> </ul>	<b>Biff a defaid</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>• 9% Llifogydd</li> <li>• 7% Sychder</li> </ul>

<sup>118</sup> [GMEP-Final-Report-Exec-Summ-2017.pdf](#)

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 22% Erydu pridd</li> <li>• 13% Bioamrywiaeth</li> <li>• 27% Plâu a chlefyd</li> <li>• 36% Straen gwres</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 13% Erydu pridd</li> <li>• 11% Bioamrywiaeth</li> <li>• 20% Plâu a chlefyd</li> <li>• 18% Straen gwres</li> </ul>
	<b>% y cynnydd mewn ffermydd sy'n cymryd camau o'u cymharu â'r rhai nad ydynt yn ffermwyr Glastir</b>	
Cynnydd yn nifer y ffermydd sy'n adfer neu'n creu coetir	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Cynnydd o 11% i ffermwyr Glastir Sylfaenol</li> <li>• Cynnydd o 20% i ffermwyr Glastir Uwch</li> </ul>	
Ffermwyr yn gweithredu i fynd i'r afael â cholli bioamrywiaeth	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Cynnydd o 13% yn nifer y ffermydd sy'n cymryd camau</li> <li>• 26% yn fwy tebygol o fod wedi sefydlu llystyfiant a lleiniau clustogi heb eu trin</li> <li>• 15% yn fwy tebygol o fod wedi gadael sofr mewn caeau i ddarparu gorchudd dros y gaeaf</li> </ul>	
Ffermydd yn cymryd camau o ran ansawdd dŵr croyw	<ul style="list-style-type: none"> <li>• 29% yn fwy tebygol o fod wedi ffensio nentydd</li> <li>• 6.8% yn fwy o ffermydd yn gorchuddio tomenni tail</li> <li>• Cynnydd o 8% mewn graddnodi taenwyr tail</li> </ul>	
Ffermydd yn cymryd camau o ran ansawdd pridd	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Cynnydd o 10% yn y tebygolrwydd o gynnal profion maethynnau pridd</li> <li>• Cynnydd o 10% yn y tebygolrwydd o raddnodi taenwyr gwrtaith</li> </ul>	

7.291 Cofnododd GMEP<sup>119</sup> newidiadau hefyd o ran arferion rheoli ffermydd nad oeddent yn rhan o gynllun amaeth-amgylchedd rhwng 2009 a 2016<sup>120</sup>. Nododd yr adroddiad:

- a) Tystiolaeth o welliannau cefndirol o ran arferion ffermydd Cymru rhwng 2009 a 2016. Roedd hyn yn arbennig o wir am reoli tail ar ffermydd gwartheg a defaid.

<sup>119</sup> Anthony, S; Stopps, J a Whitworth, E (2017) Wales Farm Practices Survey. Legacy and Synthesis. Annex 4. Yn: Emmett, B.E a'r tîm GMEP (2017) Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir. Adroddiad Terfynol i Lywodraeth Cymru (Cyfeirnod y contract: C147/2010/11). NERC/Centre for Ecology & Hydrology (Prosiectau CEH: NEC04780/NEC05371/NEC05782)

<sup>120</sup> Er mwyn canfod a fu gwelliant yn arferion ffermydd Cymru heb effeithiau cynllun, cymharwyd ymatebwyr i Arolwg Arferion Ffermydd Cymru 2009 a 2016 nad oedd ganddynt unrhyw hanes o gymryd rhan yn unrhyw un o gynlluniau amaeth-amgylcheddol Cymru.

Bu i nifer sylweddol uwch o ffermydd nad oeddent yn rhan o gynllun gwblhau Cynlluniau Rheoli Tail, ac aethant ati i weithredu ar y rhain drwy gymryd mwy o gamau gweithredu penodol.

- b) Newid cadarnhaol sylweddol yn nifer y ffermydd nad oeddent yn rhan o gynllun a oedd yn honni eu bod wedi cyflawni camau rheoli maethynnau unigol rhwng 2009-2016. Roedd y camau hyn yn ymwneud â gwneud defnydd mwy effeithlon o adnoddau a rheoli llygredd dŵr gwasgaredig, megis cynnal profion maethynnau pridd a graddnodi taenwyr gwrtaith.
- c) Cafwyd gostyngiad sylweddol yn y nifer a oedd yn cwblhau cynlluniau asesu neu ddiogelu pridd rhwng 2009-2016, a gellir priodoli hynny i'r newid yn y gofynion GAEC o dan y drefn Trawsgydymffurfio. Fodd bynnag, cafwyd cynnydd yn y nifer a oedd yn cymryd camau penodol i reoli pridd, yn enwedig ffermydd godro ar gaeau glaswelltir.

7.292 Gellir disgwyl i'r newidiadau o ran arferion o ganlyniad i Glastir, a'r gwelliannau cefndirol, barhau o dan yr opsiwn polisi hwn. Bydd hyn yn dibynnu ar i ffermydd barhau i fod yn aelodau o'r cynlluniau presennol (neu barhau i gymryd y camau uchod heb iddynt fod yn aelodau o gynllun), ac ar eu hymatebion i unrhyw newidiadau o ran amodau'r farchnad.



## Defnyddio maethynnau

7.293 O ystyried y cynnydd yn nifer y gwartheg godro ar draul defaid, cafodd cynnydd mawr ei efelychu o ran llwythi nitrogen (N) o garthion gwartheg godro. Mae'r newid i systemau godro, a systemau cylchdroi glaswellt, yn peri i llwythi gwrtaiith N gynyddu. Yn gyffredinol, mae cyfanswm y llwythi N yn cynyddu'n sylweddol (Tabl 25).

**Tabl 25. Newid canrannol mewn llwythi nitrogen o wrtaith a da byw (swm carthion, tail a slyri uniongyrchol) o dan Senario Masnach yr UE**

Ffynhonnell	Newid
Gwrtaiith N (kT N)	+24.9%
Carthion gwartheg godro (kT N)	+72.9%
Carthion gwartheg bïff (kT N)	+0.2%
Carthion defaid (kT N)	-42.0%
<b>CYFANSWM y newid</b>	<b>+21.2%</b>

## ***YR EFFEITHIAU AR FANTEISION AMGYLCHEDDOL***

### **Ansawdd dŵr – newid mewn llwythi N, P a gwaddodion**

7.294 Mae Tabl 26 yn dangos crynodeb o'r newid amcangyfrifedig mewn ansawdd dŵr, o'i gymharu â gwerthoedd llinell sylfaen 2015 yng Nghymru, ar gyfer llwyth N, P a gwaddodion o dan senario Cytundeb Masnach yr UE. Mae hyn yn cyfrif am ymatebion gan y diwydiant i newid yn yr amgylchedd masnachu. Amcangyfrifir bod cynnydd mewn rhai llygryddion a fodelwyd, gyda'r cynnydd cyfrannol mwyaf yn digwydd yn achos N (+26%), yna P (+11%).

**Tabl 26. Y newid a efelychwyd o ran ansawdd dŵr Senario Masnach yr UE (T2)**

	<b>Llinell sylfaen</b>	<b>Senario Masnach yr UE</b>	<b>Newid</b>	<b>% newid</b>
Nitrad kt NO <sub>3</sub> N	30.11	38.00	7.89	26%
Ffosfforws kt P	0.72	0.80	0.08	11%
Gwaddodion kt	194	194	-0.37	0%

7.295 Mae'r newidiadau hyn yn adlewyrchu cyfraniadau cymharol gwahanol ddulliau o ddefnyddio tir amaethyddol at y gwahanol fathau o lygryddion hyn, a phatrwm y newid amaethyddol. Ceir cynnydd yn nifer y ffermydd godro, gyda mwy o fewnbynau maethynnau, ochr yn ochr â gostyngiad o ran glaswellt garw, defaid a gwartheg biff. Mae ffermio gwartheg godro yn achosi mwy o lygredd N a P yr hectar, o'i gymharu â dulliau eraill o ddefnyddio tir, felly mae'r canfyddiadau hyn i'w disgwyl.

7.296 Pan fydd newidiadau mewn N, P a gwaddodion yn cael eu mapio ar lefel dalgylch y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr (WFD):

- a) Mae cynnydd wedi'i efelychu dros y rhan fwyaf o Gymru ar gyfer llwythi N, P a gwaddodion.
- b) Gellir gweld gostyngiadau mewn N a P mewn rhai dalgylchoedd, gyda llawer o ddalgylchoedd yn gweld llai o waddodion (cynnydd o ran llwythi gwaddodion mewn dalgylchoedd lle mae godro yn ehangu, gostyngiad mewn dalgylchoedd â llai o ddefaid).
- c) Bydd statws N dŵr yfed<sup>121</sup> yn dirywio mewn ardaloedd lle mae godro'n ehangu, yn ôl yr efelychiad.

7.297 O dan yr opsiwn polisi hwn, gellir disgwyl i'r gostyngiadau o ran llwythi llygredd amaethyddol a gyflawnwyd drwy gontractau Glastir (nad ydynt wedi'u modelu yn yr IMP) barhau:

<sup>121</sup> Mae'r statws hwn yn ymwneud â'r cyfarwyddebau dŵr yfed, ac nid y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr.

- a) - 1.0% Nitrogen
- b) - 0.94% Ffosforws
- c) - 0.11% Gwaddodion

7.298 Mae hyn yn dangos na fydd y manteision presennol a gyflawnwyd drwy Glastir o dan yr opsiwn polisi hwn o reidrwydd yn ddigon i wrthbwysu gostyngiadau posibl mewn ansawdd dŵr sy'n deillio o newidiadau i'r diwydiant a allai ddigwydd mewn ymateb i amodau'r farchnad yn y dyfodol. Mae senario'r efelychiad yn dangos pwysau i symud tuag at systemau mwy dwys a allai effeithio'n andwyol ar ansawdd dŵr, oni bai fod mesurau hefyd yn cael eu cyflwyno i leihau colledion maethynnau i'r aer ac i ddŵr.

7.299 Mae'n debygol y bydd gwahaniaethau rhanbarthol dros y tymor hwy o dan yr opsiwn hwn, gyda photensial i ansawdd dŵr ddirywio mewn ardaloedd lle mae ffermydd yn symud at systemau mwy dwys, o'u cymharu ag ardaloedd eraill lle gall ffermydd adael amaethyddiaeth neu symud at systemau llai dwys.

### **Ansawdd yr aer**

7.300 Mae Tabl 27 yn dangos crynodiad PM<sub>2.5</sub> ar gyfer y newidiadau llinell sylfaen a chyfartalog mewn amonia, a chrynodiad PM<sub>2.5</sub> yn Senario Cytundeb Masnach yr UE. Mae hyn yn amcangyfrif cynnydd mewn amonia, sy'n adlewyrchu'r newid i systemau godro, a chynnydd mewn crynodiad PM<sub>2.5</sub> cyfartalog.

**Tabl 27. Newidiadau a efelychwyd mewn amonia a PM<sub>2.5</sub> o dan Senario Cytundeb Masnach yr UE (T2)**

d) Newid cyfartalog mewn NH <sub>3</sub> (kg)	e) +11,938
f) Newid cyfartalog mewn crynodiad PM <sub>2.5</sub> (µg/m <sup>3</sup> )	g) +0.03

### **Blynyddoedd o fywyd a gollir oherwydd ansawdd yr aer**

7.301 Mae'r effeithiau ar iechyd pobl yn dibynnu ar nifer y bobl sy'n dod i gysylltiad â'r llygredd ac ar lefel y llygredd. Mesurir effaith lefelau PM<sub>2.5</sub> mewn blynyddoedd o fywyd a gollir. Y metrig hwn yw'r blynyddoedd o fywyd a gollir ar draws poblogaeth

ardal yr astudiaeth. Mae gostyngiad yn nifer y blynyddoedd o fywyd a gollir yn ganlyniad positif.

7.302 Yn yr efelychiad, mae crynodiadau PM<sub>2.5</sub> yn cynyddu ychydig (+0.04 µg/m<sup>3</sup>) ar gyfartaledd yng Nghymru o dan y senario a fodelwyd (T2) oherwydd cynnydd mewn allyriadau NH<sub>3</sub>. Mae dirywiad o ran ansawdd yr aer yn adlewyrchu effaith negyddol dwysáu amaethyddol sy'n gwrthbwysu effaith gadarnhaol creu coetiroedd newydd.

7.303 Mae hyn yn arwain at anfantais iechyd net o gynnydd blynyddol o 59.5 mewn blynyddoedd o fywyd a gollir.

7.304 Ar raddfa genedlaethol, mae'r senario yn dangos crynodiad uwch o PM<sub>2.5</sub>, yn enwedig yn yr ardaloedd mwy poblog. Mae hyn yn arbennig o berthnasol yng Nghanol De Cymru (Caerdydd) ac yng Ngogledd-ddwyrain Cymru.

7.305 Amcangyfrifir bod Glastir<sup>122</sup> wedi cyflawni'r effeithiau a ganlyn o ran ansawdd yr aer:

- a) gostyngiad o 0.79% mewn Ocsid Nitraidd (N<sub>2</sub>O) gyda:
- b) gostyngiad o 0.40% yn sgil newidiadau yn y defnydd o wrtaith;
- c) gostyngiad o 0.31% yn sgil newidiadau mewn niferoedd stoc;
- d) gostyngiad o 0.08% yn sgil camau eraill o dan Glastir.

7.306 Mae'r manteision hyn sy'n deillio o gynllun Glastir yn cael eu sbarduno'n bennaf gan wrtaith a stocio. O dan yr opsiwn polisi hwn, pe bai systemau glaswelltir yn dwysáu a lefelau'r stocio yn cynyddu yn sgil newidiadau yn amodau'r farchnad (fel yr efelychwyd yn Senario Masnach yr UE), efallai na fydd y manteision hyn yn ddigon i wrthbwysu cynnydd ehangach mewn allyriadau, a gallai ansawdd yr aer waethygu. Byddai'r effeithiau hyn yn amrywio o ranbarth i ranbarth.

## Bioamrywiaeth

7.307 Mae ERAMMP yn rhoi gwerth ar fioamrywiaeth o ran ei chyfraniad at gyflwr a swyddogaeth ecosystemau a'r gwasanaethau a'r stociau cysylltiedig. Mae'r dull

---

<sup>122</sup> Atodiad 5: Adroddiad Terfynol Glastir (2017) [Adnoddau | Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir \(gmep.wales\)](#)

hwn yn cyd-fynd â Chyfrifon Cyfalaf Naturiol ONS<sup>123</sup> ac Adolygiad Dasgupta o Economeg Bioamrywiaeth<sup>124</sup>.

7.308 Nid yw model ERAMMP yn nodi gwerth cynhenid bioamrywiaeth mewn perthynas â rhywogaethau unigol. Ar wahân i'r heriau economaidd sy'n gysylltiedig â phrisio rhywogaethau a bioamrywiaeth, mae'r data neu'r modelau fortects sy'n benodol i rywogaethau unigol yn rhy wasgaredig i alluogi modelu ar raddfa genedlaethol.

### **Bioamrywiaeth – Newid cyffredinol yn y boblogaeth adar**

7.309 Mae cynnydd a lleihad ym maint poblogaethau adar yn ganlyniad anochel i newidiadau o ran defnydd tir. O dan senario Cytundeb Masnach yr UE, gwelwyd bod yr efelychiad yn dangos cynnydd yn y gorchudd indrawn a glaswellt cylchdro oherwydd cynnydd mewn ffermydd godro. Hefyd, gwelwyd rhywfaint o dir ffermio yn symud allan o amaethyddiaeth a mwy o goetir, yn enwedig coetir conwydd mewn systemau ucheldir.

7.310 Dangosir bod maint poblogaeth y rhan fwyaf o rywogaethau adar yn gostwng ychydig o dan y senario hon yn yr efelychiad. Mae'r rhan fwyaf o'r newidiadau yn rhai dibwys.

**Tabl 28. % y rhywogaethau adar a efelychwyd a fyddai'n newid o dan senario Cytundeb Masnach yr UE**

	% y rhywogaethau adar sy'n newid
Cynnydd Sylweddol	3%
Cynnydd Posibl	0
Dim newid	71%
Lleihad Posibl	9%
Lleihad Sylweddol	18%

7.311 Roedd mwyafrif y rhywogaethau y rhagwelwyd y byddent yn cynyddu'n sylweddol yn rhai sy'n arbenigo mewn cynefinoedd coetir. Ymhlith y rhesymau posibl dros hyn mae'r defnydd isel o gaeau indrawn a choedwigoedd conwydd gan

<sup>123</sup> [Cyfalaf Naturiol - Y Swyddfa Ystadegau Gwladol \(Saesneg yn unig\)](#)

<sup>124</sup> [Adroddiad Terfynol – Economeg Bioamrywiaeth – Adolygiad Dasgupta \(Saesneg yn unig\)](#)

rywogaethau adar, o'i gymharu â'r cynefinoedd y rhagwelir y byddant yn cymryd lle'r coetiroedd conwydd.

### Bioamrywiaeth – Addasrwydd cynefinoedd i blanhigion

7.312 Mae Tabl 29 yn dangos y newidiadau a ragwelir o ran addasrwydd cynefinoedd ar gyfer rhywogaethau planhigion dros gyfnod o 25 mlynedd o dan senario Cytundeb Masnach yr UE.

7.313 Mae cyfran y ffermydd yr efelychwyd y byddent yn parhau i fod yn ffermydd o'r un math o dan y senario hon yn arwain at ychydig o newidiadau sylweddol o ran addasrwydd cynefinoedd i blanhigion yn y tri grŵp arbenigol.

7.314 Mae cynnydd mewn coetiroedd yn gysylltiedig â ffermydd yn gadael amaethyddiaeth amser llawn, sef symudiad sy'n arwain at gynnydd amcangyfrifedig mewn gofod arbenigol ffafriol i lawer o arbenigwyr coetir.

**Tabl 29. Newid a efelychwyd o ran addasrwydd cynefinoedd ar gyfer rhywogaethau planhigion dros 25 mlynedd (Senario Masnach yr UE)**

	<b>Pob rhywogaeth</b>	<b>Rhywogaethau âr</b>	<b>Rhywogaethau coetir</b>	<b>Rhywogaethau Monitro Safonau Cyffredin (CSM) (planhigion arbenigol cynefinoedd lled-naturiol eraill)</b>
Dim newid	182	11	50	127
Gostyngiad sylweddol	113	0	24	91
Cynnydd sylweddol	61	2	21	45
<b>Cyfanswm</b>	<b>356</b>	<b>13</b>	<b>95</b>	<b>263</b>

7.315 Canfu gwerthusiad GMEP newidiadau o ran addasrwydd cynefinoedd o ganlyniad i gymryd rhan yn rhaglen Glastir ar gyfer 75% o'r 21 o rywogaethau planhigion a fodelwyd, a hynny yn sgil rheoli llystyfiant yn llai dwys a newidiadau o ran nodweddion pridd. Gellir rhagdybio bod y manteision hyn yn parhau o dan yr opsiwn polisi hwn, yn dibynnu ar barhau i reoli cynefinoedd yn briodol.

7.316 Yn gyffredinol, nid yw'r opsiwn polisi hwn yn awgrymu unrhyw gynnydd o ran arwynebedd y tir amaethyddol sy'n cael ei reoli ar gyfer bioamrywiaeth. Fel y nodwyd yn flaenorol, mae ymatebion ffermydd unigol i newidiadau yn amodau'r farchnad yn y dyfodol yn debygol o fod yn amrywiol ac o gael eu sbarduno gan ystod o ffactorau.

### **Rhestr Allyriadau Nwyon Tŷ Gwydr Defnydd Tir, Newid Defnydd Tir a Choedwigaeth (LULUCF); a chategorïau nad ydynt yn LULUCF**

7.317 Mae'r adran hon yn amlinellu'r newidiadau a efelychwyd o ran stociau ac allyriadau o dan Senario Cytundeb Masnach yr UE (T2).

**Tabl 30: Newidiadau a efelychwyd o ran stociau ac allyriadau o dan senario T2**

<b>Newid o ran allyriadau nwyon tŷ gwydr amaethyddol a gwlyptiroedd</b>	<b>LULUCF carbon, carbon gwrychoedd, carbon rheoli coetir</b>
<p>Ar gyfer newid o ran allyriadau nwyon tŷ gwydr amaethyddol a gwlyptiroedd, modelir yr hyn a ganlyn:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>allyriadau blynyddol ar gyfer y llinell sylfaen;</li> <li>allyriadau blynyddol ar gyfer y senario;</li> <li>newid yn yr allyriadau blynyddol rhwng y llinell sylfaen a'r senario (y gwahaniaeth rhwng gwerthoedd 1 a 2);</li> <li>newid cronus o ran allyriadau hyd at y flwyddyn 2025 a 2050 (gwerth 3</li> </ol>	<p>Ar gyfer LULUCF carbon, carbon gwrychoedd, carbon rheoli coetir, modelir yr hyn a ganlyn:</p> <ol style="list-style-type: none"> <li>cyfanswm y stociau yn y gronfa pridd a biomas ar gyfer llinell sylfaen (lle bo hynny'n bosibl);</li> <li>cyfanswm y stociau yn y gronfa pridd a biomas a phren wedi'i gynaeafu ar gyfer y senario yn y flwyddyn 2025 a 2050, a gyfrifwyd gan gyfrif am gyfraddau anunionlin o newid o'r llinell sylfaen;</li> </ol>

<p>wedi'i luosi â 5 ar gyfer 2025 a 30 ar gyfer 2050).</p>	<ol style="list-style-type: none"> <li>3. newid yng nghyfanswm y stociau yn y gronfa pridd a biomas a phren wedi'i gynaeafu o'r llinell sylfaen i senario erbyn 2025 a 2050 (y gwahaniaeth rhwng gwerthoedd 1 a 2);</li> <li>4. newid yng nghyfanswm y stociau fel symiau cyfwerth â charbon deuocsid (CO<sub>2</sub>), sy'n cynrychioli'r newid mewn nwyon tŷ gwydr atmosfferig oherwydd trosglwyddiad carbon net rhwng y pridd/biomas/pren a'r atmosffer (gwerth 3 wedi'i drosi'n symiau cyfwerth â CO<sub>2</sub>).</li> </ol>
<p>Caiff allyriadau blynyddol nwyon tŷ gwydr amaethyddol a nwyon tŷ gwydr gwlyptiroedd eu modelu, ac yna caiff y newid cronus dros gyfnod ei gyfrifo drwy luosi â nifer y blynyddoedd.</p> <p>Y rheswm am hyn yw bod y systemau hyn, yn fras, yn creu allyriadau nwyon tŷ gwydr bob blwyddyn a bod perthynas uniongyrchol rhwng rheoli ac allyriadau blynyddol cyfartalog.</p>	<p>Ar gyfer stociau carbon (LULUCF carbon, carbon gwrychoedd a charbon rheoli coetir), mae newid yn anunionlin dros gyfnod mewn ymateb i newid yn y system.</p> <p>Mae newid yn digwydd mewn ymateb i newid o ran defnydd neu reolaeth tir, creu coetir neu wrych, ond rydym yn rhagdybio nad oes unrhyw allyriadau net os nad oes newid.</p> <p>Mae'r newid yn cynrychioli carbon yn trosglwyddo o gael ei storio yn y pridd ac mewn biomas i garbon atmosfferig, neu'r gwrthwyneb. Oherwydd hyn, nodir cyfanswm y newid ar gyfer blwyddyn</p>



	<p>benodol, yn hytrach na chyfartaledd blynyddol.</p> <p>Mae LULUCF yn darparu llinell sylfaen stoc ar gyfer y gronfa pridd a biomas. Mae cyfrifo llinell sylfaen yn anoddach ar gyfer gwrychoedd a choetiroedd presennol gan fod data ar rywogaethau, cyflwr a rheolaeth yn wael; ni cheisiwyd gwneud hyn.</p>
--	---

**Tabl 31. Allyriadau nwyon tŷ gwydr amaethyddol blynyddol (ktCO<sub>2e</sub>/bl)**

	2020	2050	Newid
Cyfanswm y fflwcs mewn nwyon tŷ gwydr amaethyddol	4,816	6,243	1,427
O hwn:			
Fflwcs nwyon tŷ gwydr amaethyddol fel N <sub>2</sub> O	1,464	1,809	345
O hwn:			
Fflwcs nwyon tŷ gwydr amaethyddol fel methan	3,352	4,435	1,083

**Tabl 32. Cyfanswm cronus allyriadau nwyon tŷ gwydr amaethyddol blynyddol (ktCO<sub>2e</sub>/bl)**

Gwerth llinell sylfaen (ktCO <sub>2e</sub> /bl)	Gwerth terfynol 2050 (ktCO <sub>2e</sub> /bl)	Cyfanswm cronus allyriadau ychwanegol erbyn 2050 (ktCO <sub>2e</sub> )

4,816	6,243	42,823 Fflwcs nwyon tŷ gwydr amaethyddol ychwanegol
-------	-------	---

7.318 Mae'r cynnydd mewn allyriadau nwyon tŷ gwydr amaethyddol yn adlewyrchu'r cynnydd mawr a efelychwyd yn nifer y gwartheg godro a'r cylchdroadau âr/porfa, nad ydynt yn cael eu gwrthbwysu gan ostyngiadau llai o faint yn nifer y gwartheg bîff a defaid. Mae hyn, ynghyd â chynnydd mewn arwynebedd o dan gylchdroadau âr/porfa, yn cynyddu allyriadau N<sub>2</sub>O. Erbyn 2050, amcangyfrifir y bydd allyriadau nwyon tŷ gwydr amaethyddol, a briodolir i raddau helaeth i ehangiad ffermydd godro, yn dod i 42,823 ktCO<sub>2e</sub>.

### Defnydd tir – newid mewn stociau carbon

**Tabl 33. Newid cronus mewn stociau carbon**

Categori LULUCF	Newid hyd at 2050
Tir Cnwd (4B) a Glaswelltir (4C) (ktCO <sub>2e</sub> )	Tir cnwd, colled o: 2,797 Glaswelltir, cynnydd o: -15
Tir Coedwig (4A) (ktCO <sub>2e</sub> )	Cynnydd o: -365
Cynhyrchion Pren wedi'u cynaeafu (4G) (ktCO <sub>2e</sub> )	Cynnydd o: -162

7.319 Dengys yr efelychiad bod carbon mewn systemau tir cnwd a glaswelltir yn cael ei gollu wrth i laswelltir parhaol a garw drawsnewid yn dir cylchdro âr/porfa. Modelwyd enillion llai o faint sy'n adlewyrchu ardaloedd bychain lle mae coetir a glaswelltir gwrych newydd yn cael eu creu. Roedd colled net o garbon dros categorïau LULUCF 4 B, C, A a G o 2,255 kt CO<sub>2e</sub> hyd at 2050.

**Tabl 34.**

Gwerth llinell sylfaen	Gwerth terfynol 2050	Newid ffisegol hyd at 2050
Stociau o 173,399 kt C	Stociau o 171,144 kt C	8,269 ktCO <sub>2e</sub>

mewn tir cnwd (4B) a glaswelltir (4C) (llinell sylfaen coedwigoedd a chynhyrchion pren wedi'u cynaeafu heb ei hamcangyfrif)	mewn tir cnwd a glaswelltir a choedwigoedd newydd a chynnyrch pren wedi'i gynaeafu (4 A, B, C a G)	o golledion o stociau carbon mewn LULUCF (4 A, B, C a G)
---	--	--

7.320 Mae cyfanswm y newid mewn stociau carbon ar gyfer pob categori LULUCF yn y tabl uchod (h.y. tir cnwd a glaswelltir, tir coedwig a chynhyrchion pren wedi'u cynaeafu) yn cyfateb i gynnydd amcangyfrifedig mewn nwyon tŷ gwydr atmosfferig o 8,269 ktCO<sub>2e</sub> erbyn 2050.

### Gwlyptiroedd – newid mewn allyriadau nwyon tŷ gwydr

**Tabl 35.**

Gwerth llinell sylfaen (ktCO <sub>2e</sub> /bl)	Gwerth terfynol 2050 (ktCO <sub>2e</sub> /bl)	Newid ffisegol hyd at 2050 (ktCO <sub>2e</sub> )
873	872	-34 Allyriadau ychwanegol o wlyptiroedd (4D)

7.321 Mae allyriadau nwyon tŷ gwydr o wlyptiroedd yn gostwng ychydig, gan adlewyrchu'r arwynebedd bach o fawndir a fydd yn peidio â chael ei ddefnyddio ar gyfer amaethyddiaeth yn ôl yr efelychiad. Erbyn 2050, amcangyfrifir y bydd y gostyngiad o ran allyriadau nwyon tŷ gwydr gwlyptiroedd yn cyfateb i 34ktCO<sub>2e</sub>.

*Fel y dangosir yn Nhabl 36, mae'r senario a fodelwyd yn dangos cynnydd net mewn allyriadau nwyon tŷ gwydr hyd at 2050.*

**Tabl 36. Crynodeb o'r newid amcangyfrifedig mewn stociau carbon ac allyriadau nwyon tŷ gwydr**

Categori	Categori stocrestr:	Cyfanswm y newid	Cyfanswm y newid

	<b>(Noder: Mae rhifau negyddol yn dangos bod carbon yn cael ei ddal a'i storio neu fod allyriadau wedi'u hatal)</b>	<b>cronnus mewn nwyon tŷ gwydr atmosfferig 2020-2025 (ktCO<sub>2e</sub>)</b>	<b>cronnus mewn nwyon tŷ gwydr atmosfferig 2020-2050 (ktCO<sub>2e</sub>)</b>
Amaethyddiaeth	Fflwcs nwyon tŷ gwydr amaethyddol ychwanegol (KtCO <sub>2e</sub> q)	7,137	42,823
Defnydd Tir	Colledion o stociau carbon mewn newid defnydd tir a choedwigaeth a chynhyrchion pren wedi'u cynaeafu (4A, 4B, 4C a 4G) <sup>125</sup> (KtCO <sub>2e</sub> q)	2,960	8,269
Gwlyptiroedd	Fflwcs allyriadau ychwanegol o wlyptiroedd (4D) (KtCO <sub>2e</sub> q)	-6	-34
Gwrychoedd	Heb ei amcangyfrif		
Rheoli coetir	Heb ei amcangyfrif		
	<b>CYFANSWM</b>	10,091	51,058

**Tabl 37. Crynodeb o'r newidiadau a efelychwyd mewn gwasanaethau ecosystemau a bioamrywiaeth ar gyfer 2050**

<b>Mater</b>	<b>Newid cronus 2020- 2050</b>
<b>Allyriadau nwyon tŷ gwydr a stociau carbon</b>	

<sup>125</sup> Tir coedwig (4A), Tir cnwd (4B), Glaswelltir (4C), Gwlyptiroedd (4D), Aneddiadau (4E), Tir arall (4F), cynhyrchion pren wedi'u cynaeafu (4G)

<b>Fflwcs nwyon tŷ gwydr amaethyddol ychwanegol (cynnydd mewn allyriadau carbon) (1)</b>	+42,823 ktCO <sub>2</sub> e
<b>Colledion o stociau carbon drwy newid defnydd tir a choedwigoedd a chynhyrchion pren wedi'u cynaeafu (cynnydd mewn allyriadau carbon) (2)</b>	+8,269 ktCO <sub>2</sub> e
<b>Fflwcs nwyon tŷ gwydr gwlyptiroedd ychwanegol (gostyngiad mewn allyriadau carbon o wlyptiroedd) (3)</b>	-34 ktCO <sub>2</sub> e
<b>Gwrychoedd</b>	Heb ei amcangyfrif
<b>Coetiroedd</b>	Heb ei amcangyfrif
<b>Nwyon tŷ gwydr (cynnydd mewn allyriadau nwyon tŷ gwydr net o amaethyddiaeth, newid defnydd tir a gwlyptiroedd) (4)</b>	+51,058 ktCO <sub>2</sub> e
<b>Ansawdd yr aer</b>	
<b>Ansawdd yr aer – Newid cyfartalog yn y crynodiad PM<sub>2.5</sub> wedi'i bwysoli yn ôl poblogaeth ar draws awdurdodau unedol</b>	+ 0.04 µg/m <sup>3</sup>
<b>Iechyd y cyhoedd – yr effaith ar flynyddoedd o fywyd a gollir</b>	
<b>Ansawdd yr aer – effeithiau ar iechyd (5)</b>	+60 o flynyddoedd o fywyd yn cael eu colli bob blwyddyn ar draws y boblogaeth
<b>Llygredd – cynnydd mewn llwyth llygredd amaethyddol</b>	
<b>Newid yn y llwyth amaethyddol blynyddol, nitrad (6)</b>	+7.89kt NO <sub>3</sub> N
<b>Newid yn y llwyth amaethyddol blynyddol, ffosforws (6)</b>	+0.08kt P
<b>Newid yn y llwyth amaethyddol blynyddol, gwaddod (6)</b>	-0.37kt Z
<b>Newid mewn ansawdd dŵr</b>	
<b>Ansawdd dŵr – statws y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr oherwydd N a P (7)</b>	65 corff dŵr yn dirywio 3 chorff dŵr yn gwella
<b>Bioamrywiaeth</b>	
<b>Bioamrywiaeth – rhywogaethau adar (8)</b>	Rhagwelir y bydd 19% o rywogaethau yn dirywio Rhagwelir y bydd 3% o rywogaethau yn cynyddu
<b>Bioamrywiaeth – rhywogaethau planhigion (8)</b>	Rhagwelir y bydd 32% o rywogaethau yn dirywio

	*Sylwch: erbyn 2040 Rhagwelir y bydd 17% o rywogaethau yn cynyddu *Sylwch: erbyn 2040
--	--

- a) Mae'r cynnydd mewn allyriadau yn adlewyrchu'r newidiadau amrywiol o ran defnydd tir a ragwelir a'r ardaloedd cymharol sy'n mynd drwy gyfnod o ddwysáu amaethyddol neu'n gadael defnydd amaethyddol. Mae'r cynnydd net mewn allyriadau nwyon tŷ gwydr amaethyddol i'w briodoli i raddau helaeth i ehangiad ffermydd gwartheg godro.
- b) Mae newidiadau defnydd tir yn creu cynnydd a gostyngiadau mewn stociau carbon oherwydd trawsnewid rhwng mathau o ddefnydd tir amaethyddol (colled net) a chreu coetir newydd (nid yw'r enillion yn gwrthbwysu'r colledion o drawsnewid rhwng gwahanol fathau o ddulliau o ddefnyddio tir amaethyddol). Ceir gostyngiad net mewn stociau carbon erbyn 2050.
- c) Mae'r gostyngiad yn adlewyrchu gwlyptiroedd yn gadael defnydd amaethyddol i'w defnyddio ar gyfer llystyfiant byr neu i adfer coetiroedd naturiol.
- d) Ceir cynnydd a gostyngiadau mewn gwahanol leoliadau oherwydd effeithiau net newidiadau mewn nwyon tŷ gwydr yn sgil gweithgarwch amaethyddol, newid defnydd tir ar bridd mawn, newid defnydd tir amaethyddol, a gorchudd coetir newydd. Mae maint y gwerth negyddol yn dibynnu ar hyd a lled unrhyw gamau i ddwysáu arferion amaethyddol a maint y newid o ran defnydd tir amaethyddol, a'r graddau y mae hyn yn cael ei wrthbwysu drwy ddal a storio carbon mewn coetiroedd newydd a lleihau allyriadau gwlyptiroedd. Ceir cynnydd net mewn nwyon tŷ gwydr atmosfferig erbyn 2050.
- e) Mae'r effeithiau ar iechyd pobl yn dibynnu ar nifer y bobl sy'n dod i gysylltiad â lefelau llygredd is (neu uwch). Ceir cynnydd a gostyngiadau o ran ansawdd yr aer mewn gwahanol leoliadau oherwydd newidiadau i allyriadau amaethyddol (+ a -) a choetiroedd newydd sy'n tynnu llygryddion o'r aer.
- f) Mae'r newidiadau yn adlewyrchu cyfraniadau cymharol gwahanol ddulliau o ddefnyddio tir amaethyddol at y gwahanol lygryddion hyn, a phatrwm y newid amaethyddol. Mae ffermio gwartheg godro yn achosi mwy o lygredd N a P, o'i gymharu â dulliau eraill o ddefnyddio'r tir.

- g) Mae ansawdd dŵr yn gwella ac yn dirywio mewn gwahanol leoliadau oherwydd newidiadau mewn gweithgarwch amaethyddol. Felly, dangosir nifer net y cyrff dŵr sy'n dirywio ac yn gwella. Mae dirywiad o ran ansawdd dŵr yn cael ei sbarduno'n bennaf gan gamau i ddwysáu arferion amaethyddol drwy ehangu ffermydd gwartheg godro. Mae'r ffigurau'n dangos y newidiadau disgwylledig o ran statws y Gyfarwydddeb Fframwaith Dŵr oherwydd newidiadau i'r llwythi P ac N.
- h) Mae gwelliannau o ran bioamrywiaeth yn cael eu sbarduno'n sylweddol gan y rhagdybiaeth fod tir sy'n gadael amaethyddiaeth yn adfywio'n naturiol. Mae'r cynnydd a'r dirywiad ym meintiau poblogaethau adar/planhigion yn ganlyniad anochel i newidiadau o ran defnydd tir. O dan senario Cytundeb Masnach yr UE, efelychwyd cynnydd o ran arwynebedd gorchudd indrawn a glaswellt cylchdro. Yn ogystal, rhoddwyd y gorau i ddefnyddio rhywfaint o dir fferm ar gyfer amaethyddiaeth a chafwyd cynnydd o ran arwynebedd coetiroedd, yn enwedig coetiroedd conwydd mewn systemau ucheldir. Rhagwelir y bydd mwy o rywogaethau'n dirywio nag yn cynyddu o ran maint y boblogaeth gyffredinol. Roedd y rhan fwyaf o'r rhywogaethau y rhagwelwyd y byddent yn cynyddu'n sylweddol yn rhai sy'n arbenigo mewn cynefinoedd coetir.

## ***Effeithiau eraill ar fanteision***

**Tabl 38. Canlyniadau Glastir (2012-2016)**

<b>Mater</b>	<b>Effaith cymryd rhan yn Glastir</b>
Niferoedd da byw	<ul style="list-style-type: none"> <li>• - 3.9% o ostyngiad mewn mamogiaid magu</li> <li>• - 1.7% o ostyngiad mewn gwartheg sugno</li> <li>• + 1.5% o gynnydd mewn gwartheg bîff tew</li> <li>• + 0.8% o gynnydd mewn gwartheg godro</li> </ul>
Gostyngiad mewn gwrtait: Nitrogen wedi'i weithgynhyrchu ar laswelltir	<ul style="list-style-type: none"> <li>• - 8.8% ffermydd gwartheg godro</li> <li>• - 12.2% gwartheg a defaid (ardaloedd DA ac iseldir)</li> <li>• - 4.5% gwartheg a defaid (ardaloedd SDA)</li> </ul>

Gostyngiad mewn gwrtaith: Ffosforws wedi'i weithgynhyrchu ar laswelltir	<ul style="list-style-type: none"> <li>- 13.7% ffermydd gwartheg godro</li> <li>- 9.4% gwartheg a defaid (ardaloedd DA ac iseldir)</li> <li>- 6.5% gwartheg a defaid (ardaloedd SDA)</li> </ul>
Gostyngiad mewn llwythi llygryddion amaethyddol cenedlaethol	<ul style="list-style-type: none"> <li>- 1.0% Nitrogen</li> <li>- 0.94% Ffosforws</li> <li>- 0.11% Gwaddodion</li> <li>- 0.64% Methan</li> <li>- 0.79% Ocsid Nitraidd</li> </ul>
Ôl troed carbon	<ul style="list-style-type: none"> <li>Gostyngiad o 9.5% yn ôl troed carbon cyfartalog oen pwysau byw</li> <li>Gostyngiad o 18% yn ôl troed carbon cyfartalog llaeth</li> </ul>
Bioamrywiaeth	<ul style="list-style-type: none"> <li>Newidiadau o ran addasrwydd cynefinoedd ar gyfer 75% o'r 21 o rywogaethau planhigion a fodelwyd, yn sgil dad-ddwysáu rheoli llystyfiant a newidiadau o ran nodweddion pridd</li> </ul>

7.322 Mae'n rhesymol rhagdybio, o dan yr opsiwn polisi hwn, y bydd y gwaith o gynnal, yn y man lleiaf, y canlyniadau amgylcheddol presennol sydd eisoes wedi'u cyflawni o dan Glastir yn parhau. Bydd hyn yn dibynnu ar i'r ymyriadau rheoli o dan y cynllun barhau i gael eu rhoi ar waith. Fodd bynnag, fel y nodir uchod, efallai na fydd y manteision hyn yn ddigon mawr i wrthbwysu'r defnydd ehangach o dir a'r newidiadau stocio a allai ddigwydd yn sgil newid yn amodau'r farchnad.

### **Y Cynllun Rheoli Cynaliadwy (SMS)**

7.323 Mae'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy yn cefnogi prosiectau cydweithredol ar raddfa tirwedd i wella adnoddau naturiol mewn ffordd sy'n sicrhau manteision i fusnesau fferm a gwledig ac i gymunedau gwledig. Mae hefyd yn cefnogi ac yn hwyluso camau i gydgyssylltu â chynlluniau eraill i wella'r gallu i wrthsefyll effeithiau'r newid yn yr hinsawdd.



7.324 Mae gwerthusiad a gynhaliwyd yn 2021<sup>126</sup> o'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy yn cofnodi'r gweithgareddau amgylcheddol, cymdeithasol ac economaidd a wnaed gan brosiectau sy'n rhan o'r cynllun.

7.325 Nododd y gwerthusiad yr hyn a ganlyn: 'Roedd bron pob un o'r prosiectau a gyfwelwyd yn teimlo y byddai eu gweithgareddau wedi bod yn annhebygol o ddigwydd heb gyllid SMS. Ni fyddai eu canlyniadau wedi cael eu cyflawni heb y cyllid oni bai eu bod wedi sicrhau ffynhonnell gyllido arall.' Mae hyn yn awgrymu lefel uchel o ychwanegolrwydd.

7.326 Felly, mae'n rhesymol rhagdybio y byddai'r cydweithio hwn yn parhau, er ei bod yn rhy gynnar i gael gwerthusiad terfynol o'r rhaglen. Felly, ni allwn amcangyfrif effaith hirdymor y Cynllun Rheoli Cynaliadwy ar gyflawni canlyniadau.

### **Trawsgydymffurfio**

7.327 Nid yw effeithiau Trawsgydymffurfio wedi cael eu modelu na'u meintoli'n benodol.

7.328 Fodd bynnag, mae GMEP<sup>127</sup> yn nodi bod Trawsgydymffurfio wedi codi ymwybyddiaeth o broblemau llygredd gwasgaredig yn gyffredinol. Fodd bynnag, daeth Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop<sup>128</sup> i'r casgliad (o lefel yr UE) fod Trawsgydymffurfio wedi arwain at rywfaint o ostyngiad yn y pwysau ar yr amgylchedd, er enghraifft, allyriadau maethynnau. Serch hynny, ceir diffyg cydymffurfiaeth o hyd gan ffermwyr, achosion o dramgwyddo, a photensial i wella'r broses o'i roi ar waith ar bob lefel.

7.329 Felly, mae'n rhesymol rhagdybio y byddai'r ymwybyddiaeth hon, ac unrhyw newidiadau cysylltiedig o ran arferion, yn parhau o dan yr opsiwn hwn.

---

<sup>126</sup> Bebb a Bryer, Ymchwil OB3 gyda chyfraniadau gan Rob Owen a Sue Rice, Partneriaeth BRO (2021) Y Cynllun Rheoli Cynaliadwy: Adroddiad Gwerthusiad Proses a Damcaniaeth Newid, ar gyfer Llywodraeth Cymru.

<sup>127</sup> Anthony, S; Stopps, J a Whitworth, E (2017) Wales Farm Practices Survey. Legacy and Synthesis. Annex 4. Yn: Emmett, B.E a'r tîm GMEP (2017) Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir. Adroddiad Terfynol i Lywodraeth Cymru (Cyfeirnod y contract: C147/2010/11). NERC/Centre for Ecology & Hydrology (Prosiectau CEH: NEC04780/NEC05371/NEC05782)

<sup>128</sup> Asiantaeth yr Amgylchedd Ewrop (2019) The European environment — state and outlook 2020. Knowledge for transition to a sustainable Europe

## Crynodeb o'r manteision a feintiolwyd

Tabl 39. Tabl sy'n crynhoi'r prif fanteision a feintiolwyd sy'n cael eu prisio o dan opsiwn polisi'r sefyllfa bresennol

Manteision	Gwerth presennol hyd at 2025	Gwerth presennol hyd at 2050	Math o werth
Ansawdd yr aer	-£4 miliwn	-£33 miliwn	Gostyngiad yng nghostau effeithiau llygredd aer ar iechyd
Ansawdd dŵr	-£5 miliwn	-£22 miliwn	Budd i bobl o wybod am/mwynhau amgylcheddau dŵr croyw o ansawdd uwch
Nwyon tŷ gwydr			Budd o leihau ffynonellau nwyon tŷ gwydr:
Amaethyddiaeth	-£1,681 miliwn	-£8,028 miliwn	Ffynonellau amaethyddol (da byw a mewnbynnau)
Defnydd tir	-£698 miliwn	-£1,707 miliwn	Newidiadau i ddefnydd tir
Gwlyptiroedd	£1.34 miliwn	£6.41 miliwn	Ffynonellau gwlyptir (mawndiroedd)
<b>Cyfanswm y nwyon tŷ gwydr</b>	<b>-£2,377 miliwn</b>	<b>-£9,728 miliwn</b>	Budd o leihau crynodiadau

			nwyon tŷ gwydr atmosfferig o ffynonellau nad ydynt yn cael eu masnachu
--	--	--	--

7.330 Mae'r dulliau a'r rhagdybiaethau sy'n sail i'r gwerthoedd hyn i'w gweld yn y ffynonellau a restrir isod<sup>129,130</sup>.

### Newidiadau i economi ffermydd

**Tabl 40. Effeithiau a efelychwyd ar economi ffermydd, wedi'u hamcangyfrif ar sail Senario Cytundeb Masnach yr UE, (T2)**

	2050
<b>Newid o ran incwm busnes fferm blynyddol (gyda thrawsnewid ffermydd)</b>	+17%
<b>Ffermydd sydd mewn perygl o adael amaethyddiaeth amser llawn</b>	+7%

### Canlyniadau prisio: Gwybodaeth gefndir

- Blwyddyn prisiau: 2020
- Gwerthoedd presennol: cyfnod amser o 25 a 50 mlynedd
- Mae'r dulliau arfarnu a'r rhagdybiaethau yn cydymffurfio â Llyfr Gwyrdd Trysorlys EF (e.e. gostyngiad o 3.5% yn y gyfradd ddisgownt / y gyfradd disgownt iechyd ar gyfer ansawdd yr aer)
- Mae allyriadau nwyon tŷ gwydr yn seiliedig ar ddull LULUCF<sup>131</sup> nad yw'n cynnwys allyriadau corfforedig (gallai'r rhain fod yn 20-30% ychwanegol).
- Gwerthoedd carbon wedi'u diweddaru:
- Cynhaliodd yr Adran Busnes, Ynni a Strategaeth Ddiwydiannol (BEIS) adolygiad a diweddariad o'r gwerthoedd carbon i'w harfarnu ym mis Medi 2021.

<sup>129</sup> Ceir manylion llawn yn Dickie, I., Tinch, R., Dutton, A. a Jassi, J. (2020). Rhaglen Monitro a Modelu Materion Gwledig a'r Amgylchedd (ERAMMP). ERAMMP Adroddiad-27: Methodolegau Prisio. Adroddiad i Lywodraeth Cymru (Contract C210/2016/2017) (Prosiect Canolfan Ecoleg a Hydroleg y DU 06297) Ar gael ar wefan ERAMMP [ERAMMP Adroddiadau Blwyddyn-2 \(2020\) | ERAMMP](#)

<sup>130</sup> [ERAMMP Adroddiad-60 IMP Senarios Defnydd Tir Adroddiad Terfynol.pdf](#)

<sup>131</sup> Stocrestr Defnydd Tir, Newid Defnydd Tir ac Allyriadau Nwyon Tŷ Gwydr Coedwigaeth

- g) Mae'r gwerthoedd wedi cynyddu oherwydd: targedau rhyngwladol newydd (Cytundeb Paris 2016); targedau domestig newydd (nwyon tŷ gwydr sero net erbyn 2050); Brexit (mae'r DU wedi ymadael â System Masnachu Allyriadau (ETS) yr EU ac wedi cyflwyno system ETS y DU); a thechnoleg (costau ynni adnewyddadwy/batris yn gostwng yn gyflymach na'r disgwyl). Sylwer bod manteision y gostyngiad yng nghostau technoleg yn cael eu gwrthbwyso gan y tri ffactor blaenorol.
- h) Mae'r gwerthoedd carbon a ddiweddarwyd yn 2021 dros dair gwaith yn uwch na'r hen werthoedd.

### ***Opsiw 3: Deddfu i gyflwyno cymorth sy'n gyson â Rheoli Tir yn Gynaliadwy (yr Opsiw a Ffefrir)***

#### ***Cyflwyniad***

---

- 7.331 Mae'r Ddeddf Amaethyddiaeth yn cyflwyno amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM) ac yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i arfer swyddogaethau, gan gynnwys darparu cymorth amaethyddol, yn y ffordd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion hyn.
- 7.332 Mae'r amcanion SLM yn gysylltiedig â'r 14 diben y darperir cymorth ar eu cyfer:
- (a) annog cynhyrchu bwyd mewn modd sy'n amgylcheddol gynaliadwy;
  - (b) helpu cymunedau gwledig i ffynnu a chryfhau'r cysylltiadau rhwng busnesau amaethyddol a'u cymunedau;
  - (c) gwella gwytnwch busnesau amaethyddol;
  - (d) cynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd;
  - (e) lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr;
  - (f) atafaelu a storio carbon i'r graddau gorau posibl;
  - (g) cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau;
  - (h) cadw a gwella tirweddau a'r amgylchedd hanesyddol;
  - (i) gwella ansawdd yr aer;
  - (j) gwella ansawdd dŵr;

- (k) cynnal a gwella mynediad y cyhoedd i gefn gwlad a'r amgylchedd hanesyddol, ac ymgysylltiad y cyhoedd â hwy;
- (l) lliniaru risgiau o lifogydd a sychder;
- (m) cyflawni a hyrwyddo safonau uchel o ran iechyd a lles anifeiliaid;
- (n) sicrhau effeithlonrwydd adnoddau i'r graddau gorau posibl.

7.333 Nid yw'r Ddeddf Amaethyddiaeth yn gosod paramedrau o ran sut y dylai cynlluniau SLM gael eu dylunio a'u rhoi ar waith yn y dyfodol, na lefel y cyllid a ddarperir.

7.334 Mae'r opsiwn hwn yn nodi costau dangosol cynllun a gyflwynir yn y dyfodol sy'n bodloni gofynion SLM a thargedau y mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwymo iddynt. Mae hefyd yn cynnwys tystiolaeth sy'n asesu manteision cymryd camau mewn perthynas â phob un o'r dibenion y darperir cymorth ar ei gyfer. Nid yw'n nodi maint unrhyw ganlyniadau amgylcheddol nac unrhyw gostau i ffermwyr o ran cymryd y camau hynny.

7.335 Darparodd y pecyn Tystiolaeth SFS a baratowyd gan ERAMMP sylfaen dystiolaeth a oedd yn asesu'r camau yn erbyn y canlyniadau y mae Llywodraeth Cymru yn ceisio eu cyflawni. Roedd y dadansoddiad hwn yn seiliedig ar ganfyddiadau dros 800 o bapurau tystiolaeth a adolygwyd gan gymheiriaid.

7.336 Mae'r adroddiadau ar y gwaith hwn i'w gweld yma: [Adnoddau | ERAMMP](#)

7.337 Bu i'r gwaith hwn gynorthwyo i bennu sail resymegol gadarn sy'n seiliedig ar dystiolaeth ar gyfer unrhyw gynllun a gyflwynir yn y dyfodol, gan nodi'r camau a fydd yn cyflawni'r canlyniadau y mae Llywodraeth Cymru yn ceisio eu cyflawni.

### **Rhaglen Datblygu Gwledig Cymru (RhDG) 2014-20**

7.338 Mae'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn yn trafod y cymorth a ddarperir yn y dyfodol gan ganolbwyntio ar gostau a manteision darparu cymorth refeniw yn uniongyrchol i ffermwyr. O dan y system bresennol, y ddau gyfrannydd mwyaf at hyn yw Cynllun y Taliad Sylfaenol a Glastir sydd, gyda'i gilydd, yn cyfrannu tua £278m y flwyddyn. Mae costau a manteision mathau eraill o gymorth (fel Cyswllt Ffermio a'r Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm) wedi'u cynnwys hefyd.

7.339 Fodd bynnag, mae'r cymorth refeniw yn cael ei ddarparu fel rhan o gynllun ehangach, sef Cynllun Datblygu Gwledig Cymru 2014-20. Roedd adroddiad y Pwyllgor Cyllid ar Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn argymhell y dylai

Llywodraeth Cymru ddarparu manylion y costau sydd wedi'u cynnwys yn y Cynllun Datblygu Gwledig, ac y dylai'r wybodaeth hon gael ei chynnwys mewn Asesiad Effaith Rheoleiddiol wedi'i ddiweddarau (argymhelliad 2). Felly, isod, rydym yn cyflwyno gwybodaeth am gwmpas a chymorth ariannol Cynllun Datblygu Gwledig 2014-20 er mwyn darparu'r cyd-destun ehangach hwn.

7.340 Bwriad Cynllun Datblygu Gwledig Cymru<sup>132</sup> oedd hyrwyddo cystadleurwydd a chreu twf a swyddi cynaliadwy i'r bobl sy'n byw ac yn gweithio yng nghefn gwlad Cymru. Roedd ymyriadau yn canolbwyntio ar weithgareddau sy'n sbarduno twf economaidd, yn cefnogi cynaliadwyedd cymunedau gwledig ac yn helpu i drechu tlodi.

7.341 Egwyddor gyffredinol y Cynllun Datblygu Gwledig oedd sicrhau bod datblygu cynaliadwy yn ganolog i'r buddsoddiad. Defnyddiwyd y cyllid ar gyfer gweithgareddau a oedd yn gwireddu buddion hirdymor, gan gefnogi amrywiaeth a gwytnwch yn y diwydiannau ffermio, coedwigaeth a bwyd, a buddsoddi mewn twf gwyrdd. Mae hyn yn helpu i gefnogi busnesau fferm, yn rhoi llai o bwyslais ar gymorthdaliadau, ac yn canolbwyntio mwy ar gyfleoedd masnachol. Mae'r Cynllun Datblygu Gwledig yn gweithio ochr yn ochr â Chlofn 1 i helpu i gyflawni'r newid sydd ei angen ar y diwydiant er mwyn iddo ymateb i'r heriau anodd sydd ar y gorwel. Ceir cysylltiadau amlwg rhwng Cronfa Amaethyddol Ewrop ar gyfer Datblygu Gwledig (EAFRD) a Chronfa Cyfarwyddo a Gwarantu Amaethyddiaeth Ewrop (EAGF).

Roedd y Cynllun Datblygu Gwledig yn cynnwys chwe blaenoriaeth (a mesur cymorth technegol):

- Blaenoriaeth 1: Meithrin trosglwyddo gwybodaeth ac arloesi ym maes amaethyddiaeth, coedwigaeth ac ardaloedd gwledig
- Blaenoriaeth 2: Gwella cystadleurwydd a hyfywedd ffermydd ym mhob maes amaethyddol
- Blaenoriaeth 3: Hyrwyddo trefniadaeth y gadwyn fwyd a rheoli risgiau mewn amaethyddiaeth, gan hyrwyddo technolegau fferm arloesol a rheolaeth gynaliadwy ar goedwigoedd

---

<sup>132</sup> [United Kingdom - Rural Development Programme \(Regional\) - Wales \(gov.wales\)](#)

- Blaenoriaeth 4: Adfer, gwarchod a gwella ecosystemau sy'n dibynnu ar amaethyddiaeth a choedwigaeth
- Blaenoriaeth 5: Hyrwyddo effeithlonrwydd o ran adnoddau a chynorthwyo'r gwaith o symud at economi carbon isel sy'n gallu gwrthsefyll effeithiau'r hinsawdd yn y sectorau amaethyddiaeth, bwyd a choedwigaeth
- Blaenoriaeth 6: Hyrwyddo cynhwysiant cymdeithasol, gwaith lleihau tlodi a datblygu economaidd mewn ardaloedd gwledig

7.342 Mae cronfa Rhaglen Datblygu Gwledig Cymru 2014-2020 wedi'i neilltuo'n llwyr ac, fel rhan o'r cynllun wrth gefn, cafodd rhywfaint o orwariant ei gynnwys yn y gyllideb ariannol gyffredinol i sicrhau bod y rhaglen yn cael ei rhoi ar waith yn llwyddiannus.

Isod, dangosir ffigurau'r dyraniad, yr ymrwymiad a'r gwariant cronus dros y rhaglen gyfan, fel yr oeddent ar ddiwedd mis Rhagfyr 2022<sup>133</sup>:

Dyraniad (£m)		Ymrwymiad (£m)		Gwariant (£m)	
Cyfanswm	EAFRD	Cyfanswm	EAFRD	Cyfanswm	EAFRD
842	562	847	567	680	470

Tabl 1

Mae'r tabl isod yn dangos ffigurau gwariant blynyddol y Rhaglen Datblygu Gwledig ar gyfer y blynyddoedd 2019-22:

	2020		2021		2022	
	EAFRD (£m)	Cyfanswm Cyhoeddus (£m)	EAFRD (£m)	Cyfanswm Cyhoeddus (£m)	EAFRD (£m)	Cyfanswm Cyhoeddus (£m)
Blaenoriaeth 1 <sup>134</sup>						
Blaenoriaeth 2	4.299	7.427	4.231	7.279	4.824	8.531
Blaenoriaeth 3	6.287	10.188	8.187	15.432	8.905	16.802
Blaenoriaeth 4	37.462	46.795	34.687	43.940	32.905	42.358
Blaenoriaeth 5	2.991	4.841	4.324	6.569	6.036	9.890
Blaenoriaeth 6	16.259	26.961	13.411	21.779	17.147	29.446

<sup>133</sup> [Cynllun Datblygu Gwledig: yr arian a ddyrannwyd, a ymrwymwyd ac a wariwyd | LLYW.CYMRU](#)

<sup>134</sup> Nid oes ffigurau ar gyfer Blaenoriaeth 1 gan ei bod yn crynhoi blaenoriaethau 2-6.

<b>Cyfanswm</b>	<b>67.297</b>	<b>96.211</b>	<b>64.840</b>	<b>95.000</b>	<b>69.818</b>	<b>107.026</b>
Cymorth Technegol	2.314	4.366	1.428	2.694	4.261	8.039
<b>Cyfanswm gwariant y Rhaglen</b>	<b>69.612</b>	<b>100,578</b>	<b>66.268</b>	<b>97.694</b>	<b>74.079</b>	<b>115.066</b>

Tabl 2

O ran y cynlluniau economaidd-gymdeithasol a ariennir o dan y Rhaglen Datblygu Gwledig, dangosir y ffigurau hyd at ddiwedd mis Rhagfyr 2022 isod:

Cynllun	Nifer y cylchoedd	Dyranriad i'r Cynllun (£m)	Ceisiadau a ddaeth i law	Nifer yr arfarniadau a gwblhawyd	Nifer y ceisiadau a gymeradwywyd	Cyfanswm a neilltuwyd i brosiectau (£m)	Cyfanswm gwariant (£m)
Cynllun Datblygu Cydweithredu a'r Gadwyn Gyflenwi*	15	54.712	120	120	101	75.131	51.399
Cynllun Cynllunio Coedwigoedd Cydweithredol	2	0.109	0	0	0	0.064	63.932
Cynllun Galluogi Adnoddau Naturiol Cymru	2	31.000	0	0	0	29.573	7.890
Partneriaeth Arloesi Ewrop	Ddim yn berthnasol	2.475	7	7	1	2.475	1.884
Seilwaith Ffermydd a Choedwigaeth	Ddim yn berthnasol	0.050	0	0	0	-	-
Cynllun Grant Busnes i Ffermydd	9	23.608	2,919	2,919	2,359	21.184	20.376
Cynllun Buddsoddi mewn Busnesau Bwyd*	9	50.062	152	151	136	58.361	40.091
Trosglwyddo Gwybodaeth ac Arloesi*	Ddim yn berthnasol	91.290	15	15	15	94.373	78.476
LEADER	Ddim yn berthnasol	46.481	75	75	75	47.424	38.043
Y Cynllun Cyngori Busnesau Gwledig*	Ddim yn berthnasol	14.322	5	5	5	14.211	12.654
Y Gwasanaeth	Ddim yn berthnasol	7.742	2	2	2	6.288	5,062



Buddsoddi mewn Busnesau Gwledig*							
Y Gronfa Datblygu Cymunedau Gwledig*	7	18.331	225	225	188	20.479	18.729
Y Cynllun Rheoli Cynaliadwy	5	20.162	52	52	50	23.657	13.485
Y Grant Cynhyrchu Cynaliadwy	7	27.710	73	73	72	27.743	20.084
Cymorth Technegol	Ddim yn berthnasol	37.000	8	8	8	37.258	29.897
Y Cynllun Buddsoddi mewn Busnesau Pren	5	7.015	90	90	80	6.893	6.393
<b>Cyfanswm Economaidd-gymdeithasol</b>	<b>61</b>	<b>432.071</b>	<b>3,743</b>	<b>3,742</b>	<b>3,092</b>	<b>465.117</b>	<b>344.540</b>

Tabl 3

O ran y cynlluniau amaeth-amgylcheddol a ariennir o dan y Rhaglen Datblygu Gwledig, dangosir y ffigurau hyd at ddiwedd mis Rhagfyr 2022 isod:

<b>Cynllun</b>	<b>Nifer y cychoedd</b>	<b>Dyraniad i'r Cynllun (£m)</b>	<b>Cyfanswm a neilltuwyd i brosiectau (£m)</b>	<b>Cyfanswm gwariant (£m)</b>
Y Cynllun Monitro a Rheoli Risg Coedwigoedd	Ddim yn berthnasol	0.164	0.299	0.164
Glastir Uwch	4	192.133	178.166	147.392
Glastir – Tir Comin	Ddim yn berthnasol	37.490	33.724	28.592
Glastir Sylfaenol	Ddim yn berthnasol	99.823	100.148	100.148
Glastir – Organig	3	33.192	29.260	25.995
Glastir – Grantiau Bach	9	10.608	10.339	10.327
Glastir – Creu Coetir	11	22.481	15.924	11,804
Glastir – Rheoli Coetir	Ddim yn berthnasol	0.960	0.620	0.621

Glastir – Adfer Coetir	9	5.004	5.013	3.730
Cynlluniau Gwaddol	Ddim yn berthnasol	8.102	8.217	6.992
<b>Cyfanswm Amaeth-amgylcheddol</b>	<b>36</b>	<b>409.956</b>	<b>381.711</b>	<b>335.76</b>

Tabl 4

## ***Yr effaith ar gostau***

7.343 Mae'r holl gostau a gyflwynir isod yn ffigurau blynyddol, a rhagdybir y byddant yn cael eu cynnal mewn termau real drwy gydol y cyfnod arfarnu, oni nodir yn wahanol.

## **Llywodraeth Cymru – Cyfanswm Cost £321,081,643 + cost untro o £35,500,000**

**Costau gweinyddol – £ 27,700,000 + cost untro o £35,500,000**

7.344 Costau dangosol amcangyfrifedig yw'r costau a ddarperir. Y sail ar gyfer amcangyfrif costau gweinyddol cynllun Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM) a gyflwynir yn y dyfodol (gan gynnwys y costau pontio) yw'r costau gweinyddol sy'n gysylltiedig â'r Polisi Amaethyddol Cyffredin (PAC), h.y. Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) a Rhaglen Datblygu Gwledig 2014 – 2020.

7.345 Mae model cyflenwi gweithredol presennol Taliadau Gwledig Cymru (RPW) yn peri iddi fod yn ofynnol i dimau fod yn aml-weithredol, gan weithio ar wahanol gynlluniau ar draws Colofnau 1 a 2 y PAC. Mae hyn yn golygu nad oes modd dadgyfuno'n llwyr gostau gweinyddol pob gweithgaredd, pob cynllun, na cholofnau'r PAC.

7.346 Yn ogystal, mae'r cynllun(iau) SLM a gyflwynir yn y dyfodol yn dal i gael ei ddatblygu/eu datblygu, felly nid yw gofynion/prosesau penodol yn gwbl hysbys ar hyn o bryd.

- 7.347 Dim ond ar ôl cytuno ar Fodel Gweithredu Targed y dyfodol, gan gynnwys Dyluniad a Strwythurau Sefydliadol, y gellir pennu costau terfynol rhoi cynllun SLM ar waith yn y dyfodol, a chostau terfynol pontio i'r cynllun hwnnw.
- 7.348 Mae costau gweinyddol y cynllun SLM a gyflwynir yn y dyfodol yn bennaf seiliedig ar gostau amcangyfrifedig gweithredu'r cynlluniau Datblygu Gwledig presennol, yn ogystal â rhywfaint o waith mapio ychwanegol rhagarweiniol y bydd angen ei gwblhau i bennu llinell sylfaen.
- 7.349 Amcangyfrifir mai cost weinyddol flynyddol y cynllun SLM a gyflwynir yn y dyfodol, heb gynnwys archwiliadau ac ymweliadau safle, fydd £24.59 miliwn.
- 7.350 Amcangyfrifwyd costau archwilio'r cynllun SLM a gyflwynir yn y dyfodol gan ddefnyddio costau a data archwiliadau tir a gynhelir ar hyn o bryd o ran Datblygu Gwledig. Cafodd yr archwiliadau eu rhannu'n ddau categori:

**Tabl 41. Amcangyfrif o gostau archwilio'r cynllun**

Archwiliadau ar y tir	Archwiliadau o waith cyfalaf	Cyfanswm y gost archwilio flynyddol
Ar sail cyfradd archwilio o 5% o ffermydd, amcangyfrifir mai'r gost gyfartalog flynyddol yw <b>£1.3 miliwn</b> .	Nid oes digon o wybodaeth ar gael i ddarparu costau archwilio gwaith cyfalaf. Ar gyfer yr ymarfer hwn, defnyddir y costau presennol. Ar hyn o bryd, amcangyfrifir mai costau cyfartalog flynyddol archwilio gwaith cyfalaf yw <b>£134,000</b> .	Felly, amcangyfrifir mai cyfanswm cost archwilio gyfartalog flynyddol y cynllun yw <b>£1.43 miliwn</b> .

## Ymweliadau safle

- 7.351 Nid yw'n wybyddus ar hyn o bryd a fydd angen cynnal ymweliadau safle ac, os felly, ar ba lefel y bydd angen eu cynnal (h.y. nifer yr ymweliadau).
- 7.352 Rhagwelir y bydd angen cynnal rhyw fath o ymweliadau monitro / rheoli, ac y bydd modd cyflawni rhai ohonynt drwy Arsyliw'r Ddaear. Fodd bynnag, mae gwaith yn mynd rhagddo i ddeall yn well yr hyn y gellir ei gyflawni.
- 7.353 Gall rôl ymweliad safle fod yn ehangach na chwmpas presennol ymweliad safle Glastir, e.e. gallai asesu llwyddiant ehangach a'r modd y mae'r contract yn cael ei roi ar waith gyflawni ei amcanion.
- 7.354 Rhagdybir y bydd y gwaith hwn yn cael ei gyflawni gan weithwyr proffesiynol ac y byddant yn ymweld â 4,000 o ffermydd y flwyddyn. Amcangyfrifir mai'r gost ychwanegol fydd £1.68 miliwn y flwyddyn.

**Tabl 42. Amcangyfrif o gostau gweinyddol cynllun SLM a gyflwynir y dyfodol**

	<b>Cost (£ miliwn)</b>
Cost weinyddol flynyddol	24.59
Archwiliadau'r cynllun	1.43
Ymweliadau safle	1.68
<b>CYFANSWM</b>	<b>27.7</b>

- 7.355 O dan yr opsiwn hwn, mae'n rhesymol rhagdybio y bydd angen datblygu system newydd ar gyfer gwneud ceisiadau ar-lein a rheoli contractau, yn unol â gweithrediadau presennol RPW a disgwyliadau'r diwydiant.
- 7.356 Rhagwelir y bydd angen pecyn datblygu system TGCh RPW gwerth £19.3 miliwn i gyflwyno'r gwasanaeth gwneud ceisiadau ar-lein, a gallu all-lein, fel bod modd cynhyrchu contractau'n awtomatig er mwyn lleihau'r baich gweinyddol.
- 7.357 Yn ogystal â hyn, amcangyfrifwyd mai £16.2 miliwn yw'r costau galluogi TGCh untro sy'n gysylltiedig â pheccyn datblygu TGCh RPW.

7.358 Dylai cost datblygu TGCh ddarparu arbedion effeithlonrwydd o ran rhoi unrhyw gynllun newydd ar waith o 2025 ymlaen. Heb wneud dadansoddiad manwl, amcangyfrifir y gallai hyn arbed tua 20% o'r costau cyfartalog blynyddol parhaus, a hynny o'r dyddiad y bydd unrhyw gynllun newydd yn dechrau.

7.359 O dan y senario hon, amcangyfrifir mai'r costau gweinyddol blynyddol (gan gynnwys y costau TG blynyddol) fydd £27.7 miliwn erbyn 2029. Pe na bai gwelliannau TGCh yn digwydd, amcangyfrifir y byddai'r costau parhaus yn uwch yn y dyfodol.

7.360 Bu i'r Pwyllgor Cyllid argymhell y dylai'r Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd Cymru, a'r Trefnydd ddarparu mwy o wybodaeth am gostau'r system TG, ac y dylid cynnwys yr wybodaeth hon mewn Asesiad Effaith Rheoleiddiol wedi'i ddiweddarau (argymhelliad 8). Mae'r wybodaeth ychwanegol wedi'i chynnwys yn Nhabl 44 isod.

**Tabl 43. Costau gweinyddol blynyddol gyda gwelliannau TG**

	<b>Heb unrhyw welliannau TG</b>	<b>Gyda gwelliannau TG</b>
Cost gyfalaf untro - TG		£19.3 miliwn
Cost alluogi untro - TG		£16.2 miliwn
Cost weinyddol flynyddol	£35.2 miliwn	£27.7 miliwn

**Tabl 44. Dadansoddiad blynyddol o welliannau TG**

	2022/23	2023/24	2024/25	2025/26
<b>Datblygu System TGCh</b>	<b>£2.5m</b>	<b>£6.4m</b>	<b>£8.1m</b>	<b>£2.3m</b>
<i>Swyddogaeth Geo-ofodol</i>	£0.25m	£1.15m	£1.0m	£0.3m
<i>Systemau Grantiau</i>	£1.75m	£3.0m	£1.0m	£0m
<i>Adolygu Cynaliadwyedd Ffermydd</i>	£0m	£1.5m	£1.0m	£0m
<i>Prosesau a Chontractau SFS</i>	£0.5m	£0.5m	£2.6m	£1.4m
<i>Archwiliadau SFS</i>	£0m	£0m	£1.0m	£0.4m
<i>Safonau Gofynnol Cenedlaethol</i>	£0m	£0.25m	£1.5m	£0.2m
<b>Cost Galluogi TGCh</b>	<b>£4.4m</b>	<b>£4.4m</b>	<b>£4m</b>	<b>£3.4m</b>

<i>Darpariaeth Dechnegol – Safonau Cymorth, Rheoli, Cydydffurfiaeth a Diogelwch ar gyfer seilwaith y wladwriaeth yn y dyfodol</i>	£2.9m	£2.9m	£2.5m	£2.0m
<i>Darparu a chynnal amgylcheddau datblygu a phrofi</i>	£0.75m	£0.75m	£0.75m	£0.65m
<i>Gofynion ategol</i>	£0.25m	£0.25m	£0.25m	£0.25m
<i>Hapddigwyddiadau</i>	£0.5m	£0.5m	£0.5m	£0.5m

**Costau cydydffurfio – £ 1,381,643**

7.361 System sy'n annog ffermwyr i gydymffurfio â safonau ar gyfer iechyd a lles y cyhoedd, planhigion ac anifeiliaid yw Trawsgydymffurfio. Er mwyn cael cymorth, rhaid i ffermwyr gadw at set o reolau sylfaenol. Mae manylion Trawsgydymffurfio wedi'u nodi yn Opsiwn 2 (cadw'r sefyllfa bresennol).

7.362 O dan yr opsiwn polisi hwn, rydym yn rhagdybio y bydd y drefn reoleiddio yn cael ei chynnal, ac y bydd y costau fel y'u nodir yn Opsiwn 2 yn berthnasol.

**Tabl 45: Costau rheoleiddio**

<b>Rheoleiddio</b>	<b>Cost flynyddol</b>	<b>Nodiadau</b>
Trawsgydymffurfio ar y Tir	£192,761	Yn seiliedig ar gyfradd reoli o 1% o hawlwyry cynllun
Trawsgydymffurfio Adnabod Da Byw	£962,882	Yn seiliedig ar ofyniad i archwilio 3% o'r rhai sy'n cadw defaid a gwartheg

7.363 Fodd bynnag, mae'r costau'n wahanol i gostau Opsiwn 2 ar gyfer rheoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (EIA). Rydym yn rhagamcanu y bydd ymwybyddiaeth y cyhoedd/rhanddeiliaid o'r cynllun a'i ofynion cysylltiedig yn cynyddu yn gyffredinol o ran rheoli bioamrywiaeth/cynefinoedd a'r amgylchedd hanesyddol. Gallai hyn beri i nifer yr atgyfeiriadau o dan Reoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (Amaethyddiaeth) sy'n dod i law Llywodraeth Cymru

gynyddu, ynghyd â'r llwyth gwaith gorfodi. O dan yr opsiwn hwn, rydym yn rhagdybio y bydd costau'r llwyth gwaith ychwanegol hwn yn ychwanegu 20% at gostau busnes fel arfer gwaith gorfodi Rheoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (Amaethyddiaeth). Felly, bydd y costau blynyddol yn cynyddu o £188,000 i £226,000.

**7.364 Taliadau i Ffermwyr – £278,000,000**

Nid ydym eto mewn sefyllfa i nodi'r gwariant blynyddol disgwylidig ar daliadau i ffermwyr o dan gynllun SLM a gyflwynir yn y dyfodol. At ddibenion y dadansoddiad hwn, rydym wedi rhagdybio y bydd cyllideb flynyddol o £278 miliwn yn cael ei chynnal mewn termau real dros y cyfnod arfarnu. Nid rhagfynegiad na gwarant o lefelau ariannu'r dyfodol yw hyn; bydd yn dibynnu ar y setliadau ariannu gan Drysorlys EF yn y dyfodol a phroses gyllideb Llywodraeth Cymru. Amcangyfrif dangosol at ddibenion ymgymryd â'r dadansoddiad hwn yw'r gost hon.

**Costau eraill – £14,000,000**

7.365 Mae ERAMMP<sup>135</sup> yn cyflawni rhaglen monitro a modelu sy'n casglu data ar draws tirwedd Cymru, gan gysylltu unrhyw newid ag effeithiau economaidd ac amgylcheddol. O dan yr opsiwn hwn, bydd y rhaglen hon yn parhau. Cost flynyddol ERAMMP i Lywodraeth Cymru fydd £1.5 miliwn (yr un fath ag Opsiynau 1 a 2).

7.366 Rydym yn rhagdybio y bydd Cyswllt Ffermio yn parhau i gefnogi datblygiad sector tir mwy proffesiynol, proffidiol a gwydn i gyflawni'r amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy. Mae'r rhaglen yn cynnwys rhaglen integredig o wasanaethau trosglwyddo gwybodaeth, arloesi a chynghori y bwriedir iddynt wella cynaliadwyedd, cystadleurwydd a pherfformiad amgylcheddol. Rydym yn rhagdybio y bydd lefel y ddarpariaeth yn cynyddu, ac yn amcangyfrif y bydd costau Cyswllt Ffermio 50% yn uwch nag yn Opsiwn 1 a 2. Mae hyn yn gyfystyr â chost flynyddol o £12 miliwn.

7.367 Bydd y Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm (FLS) yn parhau i gyflawni rôl bwysig fel rhan o ymgyrch Llywodraeth Cymru i greu diwydiant cynaliadwy a reolir yn broffesiynol ledled Cymru. O dan y senario polisi hwn, mae'r Gwasanaeth FLS yn rhoi arweiniad cyson, cywir a phroffesiynol i gwsmeriaid o ran galluogi ffermwyr i ffermio mewn ffordd sy'n bodloni'r amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy.

---

<sup>135</sup> <https://erammp.wales/cy/adnoddau>

7.368 Rydym yn rhagdybio y bydd y lefel staffio yn cynyddu, ac yn amcangyfrif y bydd costau blynyddol y Gwasanaeth FLS 30% yn uwch nag yn Opsiynau 1 a 2. Mae hyn yn gyfystyr â chost flynyddol o £500,000.

7.369 Darperir costau amcangyfrifedig y Gwasanaeth Cysylltwyr Fferm a Cyswllt Ffermio fel amcangyfrifon dangosol lefel uchel o gostau'r dyfodol at ddibenion y Dadansoddiad Cost a Budd hwn. Nid yw'r amcangyfrifon isod yn cynrychioli ymrwymadau Llywodraeth Cymru ar gyfer cyllid yn y dyfodol.

## **Cyfoeth Naturiol Cymru – Cyfanswm Cost £2,775,453**

---

### ***Costau gweinyddu a chynghori* – £2,627,263<sup>136</sup>**

7.370 Mae'n rhy gynnar i amcangyfrif costau CNC ar gyfer darparu cyngor, caniatâd (pan fo angen) a thrwyddedau (pan fo angen) sy'n gysylltiedig â swyddogaethau statudol CNC ar gyfer cynllun SLM a gyflwynir yn y dyfodol. Yn yr un modd, mae'n rhy gynnar i allu amcangyfrif yr effaith ar nifer y Trwyddedau Gweithgaredd Perygl Llifogydd (FRAPs) y gall ffermwyr ofyn amdanynt. Nid ydym yn gwybod beth fydd cost rhoi'r trwyddedau hyn i CNC o dan yr opsiwn hwn, felly nid yw wedi'i chynnwys.

7.371 Mae'r amcangyfrifon cost isod yn ymwneud â chostau staff CNC sy'n gysylltiedig â darparu cyngor, caniatâd (pan fo angen) a thrwyddedau (pan fo angen) mewn perthynas â thair ymyrraeth rheoli tir yn gynaliadwy:

a) **Creu coetiroedd i fodloni gofyniad y cynllun – gwasanaeth dilysu CNC.**

Mae'r costau'n ymwneud ag amser staff CNC mewn perthynas â darparu cyngor technegol a chynngor o ran Asesiadau Rheoliadau Cynefinoedd (HRA); cynnal asesiadau Cynefinoedd â Blaenoriaeth; cynnal asesiadau Rhywogaethau a Warchodir gan Ewrop; goruchwyllo asesiadau safleoedd dynodedig ac asesiadau tirwedd; Asesu Effeithiau Amgylcheddol (os oes angen); a llunio cynllun creu coetir.

b) **Rheoli Coetiroedd – Trwyddedau Cwmpo Coed.** Mae'r costau'n ymwneud ag amser staff CNC o ran asesu a rhoi trwyddedau cwmpo coed a theneuo

---

<sup>136</sup> Cost gyfartalog yw hon sy'n cwmpasu'r cyfnod rhwng 2025 a 2050. Mewn gwirionedd, mae disgwyl y bydd yn costio £9 miliwn y flwyddyn ar gyfartaledd yn ystod pum mlynedd gyntaf y cynllun (tabl 46) cyn gostwng i oddeutu £1.1 miliwn wedi hynny (tabl 47).



coed, gan gynnwys monitro a gorfodi, ac, os oes angen, cynnal Asesiadau Rheoliadau Cynefinoedd.

- c) **Rheoli Cynefinoedd – Caniatâd a chyngor o ran Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA).** Mae'r costau'n ymwneud ag amser staff CNC mewn perthynas ag asesu, rhoi, gwrthod neu addasu caniatâd ar gyfer gweithrediadau ar SoDdGA.

7.372 Mae costau CNC yn seiliedig ar ddefnyddio costau a model cyflawni Busnes fel Arfer. Mae'n rhy gynnar yn natblygiad y cynllun i amcangyfrif a chynnwys unrhyw arbedion effeithlonrwydd posibl a allai gael eu hymgorffori yn y gwaith o ddarparu cyngor a gwasanaethau CNC ar gyfer cynllun a gyflwynir yn y dyfodol. Nid yw'r arbedion cost posibl yn hysbys felly.

7.373 Mae'r costau'n adlewyrchu'r rhagdybiaethau uchod am nifer y ffermydd a fydd yn rhan o gynllun SLM yn y dyfodol yn ystod y cyfnod 2025-29, y gyfradd ymadael dybiedig, a chyfradd y rhai nad ydynt yn cael eu dethol a nodir uchod.

- a) Mae'r costau sy'n ymwneud â darparu caniatâd a chyngor o ran SoDdGA yn seiliedig ar amcangyfrifon CNC ynghylch nifer y ffermydd sy'n hawlio BPS gyda SoDdGA (ac eithrio SoDdGA ar dir comin).
- b) Mae'r costau sy'n ymwneud â rheoli coetiroedd a thrwyddedau cwmpo coed cysylltiedig yn seiliedig ar yr holl ffermydd sy'n hawlio BPS. Bydd yr angen am drwydded cwmpo coed yn dibynnu ar yr amcanion a'r canlyniadau y mae'r gwaith yn ceisio eu cyflawni, felly nid oedd yr wybodaeth a ddarparwyd yn caniatáu ar gyfer dull gweithredu gwahanol.
- c) Mae'r costau creu coetiroedd yn seiliedig ar amcangyfrifon Llywodraeth Cymru o nifer y ffermydd BPS sy'n plannu coed.

**Tabl 46: Costau CNC o ran cynllun SLM y dyfodol**

£	2025	2026	2027	2028	2029
Creu Coetiroedd	5,111,757	5,419,307	5,726,857	6,034,407	6,280,447
Rheoli Coetiroedd – Trwyddedau Cwmpo Coed	1,815,258	1,920,750	2,167,444	2,280,780	2,371,449

Rheoli Cynefinoedd – Caniatâd a Chyngor o ran SoDdGA	1,014,639	1,071,282	1,129,028	1,186,222	1,231,978
<b>Cyfanswm</b>	<b>7,941,654</b>	<b>8,411,339</b>	<b>9,023,329</b>	<b>9,501,409</b>	<b>9,883,874</b>

7.374 O ran costau'r cyfnod y tu hwnt i 2029, rydym yn rhagdybio'r hyn a ganlyn:

**Tabl 47: Costau CNC sy'n ymwneud â chynllun SLM y dyfodol ar ôl 2029**

<b>Rôl CNC</b>	<b>Amllder</b>
<b>Creu Coetiroedd Trothwy 10% – gwasanaeth dilysu</b>	Unwaith yn unig pan fydd ffermwr yn ymuno â'r cynllun, ond ni chaiff ei ailadrodd wedi hynny, hyd yn oed os yw ffermwr yn ailymuno â'r cynllun ar ôl i'r contract pum mlynedd cyntaf ddod i ben.
<b>Rheoli Coetiroedd – Trwyddedau Cwmpo Coed</b>	Nid yw'r rhagdybiaethau presennol yn caniatáu cyfrifo y tu hwnt i 2029, ond mae'n debygol y bydd costau'n ailadrodd. Nid yw'r rhain yn hysbys ar hyn o bryd.
<b>Rheoli Cynefinoedd – Caniatâd a Chyngor o ran SoDdGA.</b>	Fe'u hailadroddir bob 5 mlynedd pan fydd ffermwr yn ailymuno â'r SFS ar ôl i'r contract pum mlynedd cyntaf ddod i ben a byddant yn cwmpasu gwaith adolygu, asesu, addasu, rhoi neu wrthod caniatâd.

**Costau cydymffurfio – £148,190**

7.375 Amcangyfrifir mai cost rôl CNC o ran cyflawni safonau Trawsgydymffurfio yw £119,684 y flwyddyn, sef yr un fath ag Opsiwn 1 a 2.

7.376 Fodd bynnag, mae costau Opsiwn 2 ar gyfer Rheoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (EIA) yn wahanol. Rydym yn rhagweld y bydd ymwybyddiaeth y

cyhoedd/rhanddeiliaid o'r cynllun a'i ofynion cysylltiedig yn cynyddu yn gyffredinol o ran rheoli bioamrywiaeth/cynefinoedd a'r amgylchedd hanesyddol. Gallai hyn beri i nifer yr atgyfeiriadau sy'n dod i law o dan Reoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol (Amaethyddiaeth) gynyddu, ynghyd â'r llwyth gwaith gorfodi. Amcangyfrifir y bydd y gost i CNC o roi cyngor i Lywodraeth Cymru yn cynyddu 20% i £28,506.

## **Y Sector Amaethyddol – Cyfanswm Cost £882,000**

---

***Costau gweinyddol – £882,000***

### ***Y costau i ffermwyr o ran ymuno â chynllun SLM***

7.377 Bydd ffermwyr yn ysgwyddo costau o ran cydymffurfio â gofynion y cynllun newydd, ond bydd y costau hyn yn ddibynnol ar ddyluniad y cynllun terfynol a byddant yn cael eu hystyried fel rhan o ddadansoddiad economaidd a gynhelir yn y dyfodol. Nid ydynt wedi'u cynnwys yma.

7.378 Yn ogystal, rydym yn rhagdybio y bydd y broses ar gyfer ymuno â chynllun SLM yn y dyfodol yn cynnwys cais a fydd yn cael ei asesu. Amcangyfrifir y bydd costau'r broses hon fel a ganlyn:

### ***Gwybodaeth am y fferm***

7.379 O dan Opsiwn 2, amcangyfrifir mai cost flynyddol llenwi ffurflen y Cais Sengl ar gyfer 16,000 o ffermwyr (ar gyfer y sector cyfan) yw £588,000 y flwyddyn. Rydym yn rhagdybio y bydd y gost o ddarparu fersiwn estynedig o'r wybodaeth a geir yn ffurflen y Cais Sengl 50% yn uwch na'r cymedr hwn, sy'n rhoi cyfanswm cost i'r sector o £882,000 y flwyddyn. Mae'r cynnydd yn y gost yn gysylltiedig â darparu data sy'n gysylltiedig â'r canlyniadau SLM, e.e. cyflwr cynefin neu ddefnydd carbon. Dim ond ffermydd sy'n dewis ymuno â'r cynllun fydd yn ysgwyddo'r costau ymgeisio a chydymffurfio.

## **Cyfanswm Cost – £324,739,096 + cost untro o £35,500,000**

---

## **Manteision**

### *Lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr*

#### **Maint y broblem**

7.380 Roedd amaethyddiaeth yn cyfrif am 14% o allyriadau Cymru yn 2019 (5.3 MtCO<sub>2e</sub>). Y prif allyriadau amaeth yw methan (66%) ac ocsid nitraidd (22%), gyda dim ond 12% o allyriadau'r sector yn garbon deuocsid. Roedd allyriadau eplesu enterig da byw (yn bennaf o wartheg a defaid) yn gyfrifol am 58% o allyriadau'r sector yn 2019, a rheoli tail (16%). Ffynonellau arwyddocaol eraill o allyriadau yw taenu gwrtaithe anorganig a chalch ar briddoedd amaethyddol (11% o'r allyriadau) a defnyddio tanwydd ar gyfer peiriannau symudol amaethyddiaeth (10% o allyriadau)<sup>137</sup>.

#### **Targedau**

7.381 Mae targedau a chyllidebau Cymru wedi'u pennu yn y gyfraith ac maent yn dilyn argymhellion y Pwyllgor Newid Hinsawdd (CCC)<sup>138</sup>:

- a) Cyllideb Garbon 2 (2021-25): gostyngiad cyfartalog o 37% (gyda therfyn gwrthbwyso o 0%);
- b) Cyllideb Garbon 3 (2026-30): gostyngiad cyfartalog o 58%;
- c) 2030: gostyngiad o 63%;
- d) 2040: gostyngiad o 89%;
- e) 2050: gostyngiad o 100% o leiaf (sero net).

---

<sup>137</sup> [Cymru Sero Net Cyllideb Garbon 2 \(2021-2025\): Dogfen Crynodeb \(llyw.cymru\)](#)

<sup>138</sup> Ibid.

- 7.382 Ar gyfer systemau amaethyddol, y ddau brif nwy tŷ gwydr yw methan (CH<sub>4</sub>) ac ocsid nitraidd (N<sub>2</sub>O). Mae tua hanner yr holl allyriadau anthropogenig o gyfansoddion nitrogen yn deillio o golledion o ffermydd naill ai fel N<sub>2</sub>O, nitrad ffo neu amonia, ac maent yn deillio o arferion gwrtaithe neu o wastraff anifeiliaid. Mae methan yn cael ei gynhyrchu gan facteria wrth i wartheg a defaid dreulio'r seliwlos yn eu deiet, gan gynhyrchu llaeth a chig i'w bwyta gan bobl o ardaloedd mawr o laswelltir a fyddai'n anaddas ar gyfer ffermio â<sup>139</sup>.
- 7.383 Mae cyfanswm yr allyriadau o sector amaeth Cymru wedi gostwng 10% rhwng 1990 a 2019, wedi'i sbarduno i raddau helaeth gan ostyngiad cyffredinol yn nifer y da byw a'r defnydd o wrtaith nitrogen. Yn 2019, cafwyd cynnydd o 2% yn allyriadau sector amaeth Cymru o'i gymharu â 2018. Eplesu enterig gwartheg nad ydynt yn wartheg godro, defaid a gwartheg godro sy'n cyfrannu'n bennaf o hyd at allyriadau Cymru o fewn y sector amaethyddol.
- 7.384 Mae adroddiad 7 ERAMMP<sup>140</sup> yn nodi ei bod yn bwysig deall cydbwysedd nwyon tŷ gwydr y fferm gyfan i ddeall effaith cynhyrchu amaethyddol yn llwyr: 'mae'r rhyngweithio rhwng dal a storio carbon, allyriadau a newidiadau mewn stoc carbon i gyd wedi'u cysylltu â gweithgareddau ar raddfa fferm'.

### ***Camau i gyflawni'r canlyniad***

7.385 Dyma'r camau a all gyflawni'r canlyniad:

- a) Gwella perfformiad da byw (rheoli anifeiliaid; newid deiet; treulio anaerobig);
- b) Rheoli tir (defnyddio codlysiâu; systemau nad ydynt yn ddibynnol ar fewnbynau artiffisial);
- c) Defnyddio ynni'n fwy effeithlon a lleihau'r ddibyniaeth ar danwydd ffosil.

### ***Manteision gweithredu***

#### ***Gwella perfformiad da byw***

7.386 Mae'r dystiolaeth yn deillio o adroddiad 68 ERAMMP<sup>141</sup>.

---

<sup>139</sup> Ibid.

<sup>140</sup> [ERAMMP Adolygiad o Dystiolaeth SFS 7 Nwyon Tŷ Gwydr f1.1.pdf](#)

<sup>141</sup> [ERAMMP Adroddiad-68 Adolygiad o Dystiolaeth Datgarboneiddio cym.pdf](#)

## **Rheoli anifeiliaid a newid deiet**

7.387 Caiff protein nad yw'n cael ei ddefnyddio gan yr anifail ei ysgarthu mewn wrin a thail, gan ddod yn ffynhonnell ocsid nitraidd yn y pridd. O ran newid deiet, mae tystiolaeth ERAMMP yn nodi'r anhawster o ran rhagweld 'allbwn N ymylol mewn wrin mewn ymateb i newidiadau mewn cyfansoddiad deiet'. Serch hynny, mae hefyd yn nodi:

- a) ei bod yn bwysig cael a defnyddio fformiwleiddiadau porthiant cywir i ddarparu'r cydbwysedd mwyaf priodol rhwng egni a phrotein.
- b) bod tystiolaeth fod pori glaswellt sy'n cynnwys llawer o siwgr yn effeithiol i leihau cyfansoddion nitrogen mewn wrin a thail.

## ***Rheoli tir***

7.388 O ran rheoli tir mewn perthynas â lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr, daw tystiolaeth ERAMMP i'r casgliad a ganlyn:

## **Sefydlogi biolegol gyda chodlysiau**

7.389 Ar hyn o bryd, mae sefydlogi biolegol gyda chodlysiau yn darparu 5.9% o gyfanswm y mewnbynnau N yn y DU (Adran yr Amgylchedd, Bwyd a Materion Gwledig (DEFRA) – UK Soil Nutrient Balances for 2019). Mae'r dystiolaeth gan ERAMMP yn awgrymu y byddai tyfu meillion ar laswelltir dros dro ac ar laswelltir parhaol sy'n addas ar gyfer hadu heb droi'r tir 'yn darparu gostyngiad arwyddocaol o allyriadau ocsid nitrus, ac yn lleihau'r angen am osodiadau ffrwythlonwr/gwrtaith a'u hallyriadau cysylltiedig. Fodd bynnag mae rheolaeth leiau gwair-llysiau yn gofyn am reolaeth ofalus mewn sefydlu a chynnal. Mae llysiau hefyd yn darparu mewnbynnau N i gnydau â'r mewn system gylchdroi cnydau.'

## **Mabwysiadu systemau sy'n llai dibynnol ar fewnbynnau**

7.390 Ar lefel genedlaethol, mae'r allyriadau uniongyrchol sy'n gysylltiedig â chynhyrchu cnydau organig a da byw organig yn llai ar gyfer ffermio organig o'i

gymharu â ffermio confensiynol: 20% ar gyfer cnydau, 4% ar gyfer da byw a 6% yn gyffredinol. Byddai systemau ffermio organig ar gyfer da byw yn arwain at ostyngiad bach mewn allyriadau nwyon tŷ gwydr cyffredinol (o 4 i 6%) yn bennaf drwy ddefnyddio cnydau codlyisiau i sefydlogi nitrogen – gan leihau allyriadau o weithgynhyrchu gwrtaith a lleihau'r allyriadau ocsid nitraidd sy'n deillio o daenu gwrtaith ar dir. Byddai disgwyl cyfraddau dal a storio carbon gwell ar gyfer ffermio organig oherwydd cylchdroadau cnydau hirach gyda gwyndynnau o godlyisiau porthiant, wrth i dir â'r gael ei droi'n laswelltir. Fodd bynnag, byddai dal a storio carbon yn cyrraedd terfyn ar ôl tua 20 mlynedd.

7.391 Mae tystiolaeth ERAMMP yn nodi bod astudiaethau'n dangos y gallai fod gostyngiad o ran cynhyrchu llaeth, gyda chynhyrchiant bîff a defaid yn parhau i fod yn weddol debyg i'r lefelau presennol. Byddai angen gwneud iawn am y gostyngiad mewn cynhyrchiant, naill ai drwy gynhyrchu mewn gwledydd eraill – gyda'r allyriadau nwyon tŷ gwydr cysylltiedig – neu drwy leihau gwastraff bwyd.

### ***Da byw – gwartheg godro, bîff a defaid***

7.392 Mae gwella effeithlonrwydd cynhyrchu yn lledaenu allyriadau nwyon tŷ gwydr dros fwy o unedau cynhyrchu, gan ganiatáu i'r cynnyrch gael ei gynhyrchu ar gymhareb is o allyriadau fesul uned cynhyrchu. O fewn systemau godro, mae gofyniad maethol cynnal pob anifail yn gweithredu fel allyriad sefydlog cyn y gall cynhyrchu (twf, beichiogrwydd neu laetha) ddigwydd. Mae'r gofynion hyn yn gysylltiedig â chostau economaidd ac amgylcheddol o ran mewnbynnau adnoddau (porthiant, dŵr, tir cnwd, gwrtaith, tanwydd ffosil) a nwyon tŷ gwydr.<sup>142</sup>

### **Cyfansoddiad deiet**

7.393 Mae tystiolaeth<sup>143</sup> a ddyfynnir yn adroddiad 68 ERAMMP yn nodi bod effeithlonrwydd porthiant gwartheg godro yn cael ei gyflawni orau drwy:

a) bwydo carbohydradau startshllyd i ategu porthiant.

---

<sup>142</sup> T.68 Adroddiad 68 ERAMMP, 'Adolygiad o dystiolaeth dadgarboneiddio'

<sup>143</sup> Knapp, J. R., G. L. Laur, P. A. Vadas, W. P. Weiss, a J. M. Tricarico. (2014). Invited review: enteric methane in dairy cattle production: quantifying the opportunities and impact of reducing emissions. J. Dairy Sci. 97:3231– 3261.

- b) bwydo porthiant o ansawdd uchel â lefelau treulio uchel a gyflawnir drwy gynaeafu cynnar a dulliau cadwraeth da, ynghyd â gwell pori drwy ail-hadu a threfniadau pori a reolir.
- c) prosesu porthiant i'r eithaf drwy ei dorri'n fân i wella treuliad deunydd sych.

7.394 Mae i borthiant a maeth botensial i liniaru cynhyrchiant Ilaeth CH<sub>4</sub>/uned enterig ar ffermydd godro dwys 2.5-15%.

7.395 O ran gwartheg bîff a defaid, porthiant o ansawdd uchel yw'r ffactor pwysicaf gan fod atchwaniadau porthiant amgen yn cael eu cyfyngu'n bennaf i anifeiliaid sy'n cael eu cadw dan do.

7.396 Mae adroddiad ERAMMP 68 yn dod i'r casgliad a ganlyn:

- a) I grynhoi ar gyfer system gwartheg bîff, gall rheoli da byw, geneteg ac ymyriadau deiet leihau allyriadau tua 30%
- b) Yn y sector defaid, gellir sicrhau gostyngiadau sylweddol mewn allyriadau drwy leihau amrywioldeb perfformiad ffermydd o fewn y math o fferm (iseldir, ucheldir, mynydd). Gellir gwneud hyn drwy gynyddu nifer yr ŵyn sy'n cael eu magu fesul mamog a chyfradd twf ŵyn 30%<sup>144</sup> i lefelau perfformiad ffermydd sy'n perfformio'n well.

### ***Defnyddio ynni'n fwy effeithlon***

7.397 Mae'r Ymddiriedolaeth Garbon yn amcangyfrif y gall gostyngiad o 20% yng nghostau ynni fferm sicrhau'r un budd o ran elw â chynnydd o 5% mewn gwerthiant<sup>145</sup>. Mae nifer o ffyrdd y gall ffermwyr roi ymyriadau effeithlonrwydd ynni ar waith, ac mae llawer ohonynt yn rhad iawn neu'n costio dim.

7.398 Ar gyfartaledd, mae awyru yn cyfrif am 14% o'r biliau ynni<sup>146</sup> ar draws y sector amaethyddol, felly gall sicrhau bod unrhyw adeiladau fferm newydd yn defnyddio awyru naturiol, neu addasu adeiladau presennol i gynyddu awyru naturiol, arwain at arbedion sylweddol. Mae atebion mewn perthynas â goleuo yn cynnwys defnyddio bylbiau golau rhad-ar-ynni a defnyddio synwryddion i sicrhau nad yw

<sup>144</sup> Jones, A. K., Jones D.L. a Cross P. (2014). The carbon footprint of lamb: sources of variation and opportunities for mitigation. *Agricultural Systems* 123: 97-107 a ddyfynnir yn adroddiad ERAMMP 68

<sup>145</sup> [GBF Guide Energy Efficiency in Agriculture Final.pdf \(storage.googleapis.com\)](#)

<sup>146</sup> Ibid.



goleuadau ymlaen pan nad oes eu hangen. Mae cadw offer o bob math mewn cyflwr da yn helpu i sicrhau eu bod mor effeithlon â phosibl, gan leihau'r defnydd o drydan neu danwydd.

**Tabl 48: Astudiaethau achos gan yr Ymddiriedolaeth Garbon**

Math o fferm	Ymyrraeth	Arbedion blynyddol ar gyfartaledd
Fferm ieir	Goleuadau deuod allyrru golau (LED)	£12,500
Fferm a storfa grawn	Gwyntyllau a synwryddion storfa grawn	£2,750
Fferm lysiau	Cywasgwyr	£2,600

7.399 Mae llai o alw am ynni ar y fferm hefyd yn helpu i leddfu'r pwysau ar y Grid Cenedlaethol, gan gyfrannu at gyflenwad mwy dibynadwy i ddefnyddwyr domestig a busnesau eraill.

### **Manteision eraill**

7.400 Mae adroddiad 68 ERAMMP yn nodi bod gan fesurau i leihau allyriadau ocsid nitraidd fanteision lluosog o ran gwella ansawdd yr aer a dŵr a lleihau ewtroffigedd cynefinoedd. Mae gan leihau allyriadau methan fudd eilaidd hefyd o ran lleihau ffurfiant oson yn yr atmosffer is (hyd at 15 cilometr). Nwy tŷ gwydr yw oson ac mae'n achosi problemau iechyd i bobl, yn ogystal â niwed i llystyfiant.

**Tabl 49: Crynodeb o effaith camau gweithredu dethol**

Opsiwn	Sylwadau	Effeithiolrwydd o ran lleihau allyriadau	
		CH4	N2O
Deiet – lleihau protein	Wedi'i gyfyngu i ddogneau gwartheg – nid pori, anodd ei fodelu	Dim	-
Gorchuddion storffeydd slyri	Yn arbennig o effeithiol os gellir dal a llosgi CH4	- 10 i -60%	Dim
Tomenni tail solet wedi'u cywasgu/gorchuddio	Yn bennaf yn lleihau ocsid nitraidd o amodau aerobig	Bach	-
Gwahanu solidau-hylifau	Gwaith ychwanegol i ffermwyr	-50% i -100%	Cynyddu allyriadau
Treulio anaerobig	Opsiwn drud, angen rheoli'r broses yn dda.		Dim
Asideiddio slyri	Effeithiol ar gyfer lleihau allyriadau NH3. Anodd ymdrin ag asid	-96%	Cynyddu allyriadau
Gwasgaru tail – chwistrellu ac ymgorffori	Gwelliannau amrywiol – yn dibynnu ar amodau pridd. Lleihau allyriadau NH3 ac N2O anuniongyrchol	Dim	Amrywiol
Atalyddion nitreiddio	Dicyandiamide (DCD) <sup>147</sup> ac NBPT <sup>148</sup> yn effeithiol ar gyfer taenu tail a gwrtaith. Canlyniadau cymysg ar gyfer anifeiliaid sy'n pori, gyda DCD yn	Dim	-42% i -20%

<sup>147</sup> Dicyandiamide

<sup>148</sup> N-(n-butyl) thiophosphoric triamide (NBPT).

	dadelfennu'n gyflym mewn amodau cynnes		
Effeithlonrwydd gwrtaith N a thail	Gostyngiadau sylweddol yn bosibl	Dim	-50%
Sefydlogi biolegol gyda chodlysiau	Dadleoli'r arfer o daenu gwrtaith yn sylweddol. Allyriadau isel. Yn ddrud ar gyfer ffermydd â'r lle mae codlysiau'n dadleoli cnydau eraill	Dim	-11% i - 23%
Mabwysiadu systemau sy'n llai dibynnol ar fewnbynau	Arbed allyriadau sy'n gysylltiedig â sefydlogi biolegol. Allbynau is.	Dim	4-6%

Ffynhonnell: Tabl 5.1 Dadansoddiad Cryno o Opsiynau Lliniaru, Adroddiad ERAMMP 68

## ***Atafaelu a storio carbon i'r graddau gorau posibl***

### **Maint y broblem**

7.401 Dywedodd y Pwyllgor Newid Hinsawdd yn ei adroddiad yn 2020<sup>149</sup> na fydd targed sero net y DU yn cael ei gyflawni oni bai ein bod yn newid y modd yr ydym yn defnyddio ein tir. Rhaid i'r newidiadau hynny ddechrau nawr. Ni fydd mesurau polisi presennol yn gwireddu'r uchelgais angenrheidiol.

7.402 Rhwng y flwyddyn sylfaen (1990) a 2019, mae dalfa net LULUCF<sup>150</sup> wedi newid o fod yn ffynhonnell 78 MtCO<sub>2</sub>e o allyriadau i fod yn ddalfa -246 MtCO<sub>2</sub>e o allyriadau. Ers 2001, mae'r sector LULUCF yng Nghymru bron bob amser wedi bod yn ddalfa net o nwyon tŷ gwydr, gan fod yn ffynhonnell net ym 1990, ac yna am gyfnod byr rhwng 1999 a 2000<sup>151</sup>, yn unig.

<sup>149</sup> Y Pwyllgor Newid Hinsawdd (2020) Land use: Policies for a Net Zero UK [Land-use-Policies-for-a-Net-Zero-UK \(2\).pdf](#)

<sup>150</sup> Defnydd Tir, Newid Defnydd Tir a Choedwigaeth. Y chwe dosbarth tir yn LULUCF yw A: Tir Coedwig, B: Tir Cnwd, C: Glaswelltir, D: Gwlyptiroedd, E: Aneddiadau ac F: Tir arall. Mae seithfed categori ar gyfer y gronfa o gynhyrchion pren wedi'u cynaeafu, categori G. [Land Use, Land-Use Change and Forestry \(LULUCF\) | UNFCCC](#).

<sup>151</sup> Cymru Sero Net Cyllideb Garbon 2 Llywodraeth Cymru (2021 – 2025)

7.403 O ran Cymru, mae Rhestr Nwyon Tŷ Gwydr 2018 yn nodi dalfa net o 444 kt CO<sub>2</sub>e, sy'n cael ei dominyddu gan y broses dal a storio carbon a ddarperir gan y coedwigoedd presennol – dalfa o 1210 kt CO<sub>2</sub>e<sup>152</sup>. Mae angen dal a storio mwy o garbon.

## Targedau

7.404 Mae targedau a chyllidebau Cymru wedi'u pennu yn y gyfraith ac maent yn dilyn argymhellion y Pwyllgor Newid Hinsawdd<sup>153</sup>:

7.405 LULUCF yw'r unig sector â'r gallu i dynnu allyriadau o'r atmosffer. Rhaid i Gymru warchod ei choetiroedd hynafol, rheoli ei phriddoedd yn well, a sicrhau cynnydd sylweddol yn nifer y coetiroedd sy'n cael eu creu. Mae Llywodraeth Cymru wedi ymrwmo i blannu 43,000 hectar o goetir newydd erbyn 2030 a 180,000 hectar erbyn 2050.

7.406 Dros y pum mlynedd nesaf, nod Llywodraeth Cymru yw adfer 600-800 hectar o fawndir sydd wedi dirywio bob blwyddyn drwy ein Rhaglen Weithredu Genedlaethol ar Fawndiroedd.

## Camau i gyflawni'r canlyniad

7.407 Yn ei adroddiad yn 2020, nododd y Pwyllgor Newid Hinsawdd bum cam allweddol er mwyn i oddeutu 20% o dir amaethyddol [y DU] gael ei ryddhau erbyn 2050 ar gyfer gweithredoedd sy'n lleihau allyriadau ac yn dal a storio carbon:

- a) Arferion ffermio carbon isel (isod rydym yn trafod rheoli priddoedd amaethyddol)
- b) Coedwigo ac amaeth-goedwigaeth (isod rydym yn trafod ehangu coedwigoedd a choetiroedd)
- c) Mawndiroedd (isod rydym yn trafod adfer mawndiroedd)
- d) Cnydau bio-ynni (a drafodir isod)

---

<sup>152</sup> Prosser, H. (2022). Rhaglen Monitro a Modelu Materion Gwledig a'r Amgylchedd (ERAMMP) ERAMMP Adroddiad-68: Adolygiad o Leihau Allyrru Nwyon Tŷ Gwydr a Dal a Storio Carbon mewn Amaethyddiaeth i Ffurio Polisi Amaethyddiaeth a Defnydd Tir. Adroddiad i Lywodraeth Cymru (Contract C210/2016/2017) (Canolfan Prosiectau Ecoleg a Hydroleg y DU 06297 a 06810)

<sup>153</sup> Cymru Sero Net Cyllideb Garbon 2 Llywodraeth Cymru (2021 – 2025)

- e) Lleihau'r defnydd o'r bwydydd mwyaf dwys o ran carbon (nid ydym yn trafod hyn).

## ***Manteision gweithredu***

7.408 Daw'r dystiolaeth o adroddiad 68 ERAMMP.<sup>154</sup>

### **Ehangu coedwigoedd a choetiroedd**

7.409 O ran potensial coedwigoedd i ddal a storio carbon, mae'r dystiolaeth gan ERAMMP yn dod i'r casgliad mai ehangu coetiroedd yw'r ffordd fwyaf effeithiol o ddal a storio mwy o garbon. Serch hynny, ceir pryderon am yr effaith bosibl ar gynhyrchu allbwn amaethyddol.

7.410 Er mwyn cyrraedd y targedau, mae adroddiad y Pwyllgor Newid Hinsawdd yn argymhell bod rhaid i'r cyfraddau plannu coed gynyddu o ddim ond 80 hectar yn 2019 i o leiaf 4,500 hectar y flwyddyn erbyn 2025 yng Nghymru, a pharhau i gynyddu i 7,500 hectar y flwyddyn erbyn 2035.

7.411 Ar ôl yr allyriadau cychwynnol sy'n deillio o aflonyddu'r pridd a cholli'r llystyfiant presennol, ceir bwlch rhwng plannu coed newydd a dal a storio carbon i'r graddau gorau posibl. Yn y tymor byr hyd at 2050, coed conwydd fydd yn darparu'r ddalfa garbon fwyaf, tra bydd coed llydanddail yn dal a storio carbon yn y cyfnod 2050-2100 a thu hwnt.

7.412 Mae'r dystiolaeth yn awgrymu mai mân gyfraniadau yn unig y gall rheoli coetiroedd eu gwneud at ddal a storio carbon<sup>155</sup>.

---

<sup>154</sup> Prosser, H. (2022). Prosser, H. (2022). Rhaglen Monitro a Modelu Materion Gwledig a'r Amgylchedd (ERAMMP) ERAMMP Adroddiad-68: Adolygiad o Leihau Allyrru Nwyon Tŷ Gwydr a Dal a Storio Carbon mewn Amaethyddiaeth i Ffurio Polisi Amaethyddiaeth a Defnydd Tir. Adroddiad i Lywodraeth Cymru (Contract C210/2016/2017) (Canolfan Prosiectau Ecoleg a Hydroleg y DU 06297 a 06810) [ERAMMP Adroddiad 68 Adolygiad o Dystiolaeth Datgarboneiddio.cym.pdf](#)

<sup>155</sup> Fodd bynnag, mae adroddiad a gyhoeddwyd gan y Pwyllgor Newid Hinsawdd yn 2020 yn nodi bod aildechrau rheoli coetir llydanddail a esgeuluswyd mewn modd cynaliadwy, gan gydymffurfio â Safon Coedwigaeth y DU, yn darparu ystod eang o fanteision, gan gynnwys dal a storio mwy o garbon a gwella'r gallu i wrthsefyll bygythiadau posibl a allai gynyddu mewn hinsawdd gynhesach (e.e. plâu a chlefydau, gwynt a than).

7.413 Mae cynhyrchion pren wedi'i gynaeafu yn cadw carbon (h.y. yn ei ddal a'i storio i bob pwrpas) yn y biomas coediog y maent wedi eu gwneud ohono. Mae gweithgynhyrchu cynhyrchion pren yn gofyn am fewnbynnau cymharol isel o ran ynni ac adnoddau anadnewyddadwy eraill. Felly, gall yr allyriadau nwyon tŷ gwydr sy'n ymwneud â gweithgynhyrchu cynhyrchion pren fod yn gymharol isel, o'u cymharu â chynhyrchion cyfatebol a wneir o goncrit a dur.

7.414 Gellir defnyddio biomas pren wedi'i gynaeafu fel tanwydd yn lle tanwydd ffosil hefyd. Fodd bynnag, ceir amrywiaeth fawr yng nghanlyniadau Dadansoddiadau Cylch Bywyd o ran y manteision cyffredinol ar gyfer allyriadau nwyon tŷ gwydr.

## ***Priddoedd amaethyddol***

### *Pori glaswelltir*

7.415 Mae tystiolaeth ERAMMP yn dod i'r casgliad bod tystiolaeth anghyson am effaith pori ar ddal a storio carbon, er y gallai pori ysgafn-cymedrol fod yn fanteisiol. Nodir bod astudiaethau amrywiol yn dod i'r casgliad bod 'cyfraddau dal a storio yn yr ystod minws 0.25 i plws 0.35 t C/ha/y flwyddyn) â gwallau mawr. Mae llawer yn dibynnu ar reolaeth flaenorol y glaswelltir'. Nid yw astudiaethau o arferion pori mewn cylchdro wedi dangos unrhyw dueddiadau cyson o ran lefelau'r carbon yn y pridd na'r lefelau dal a storio carbon.

### *Effeithiau gwrteithiau ar ddal a storio carbon yn y pridd*

7.416 Mae tystiolaeth ERAMMP yn dod i'r casgliad y gall defnyddio gwrteithiau gynyddu ymgorfforiad carbon, ond mae iddo hefyd botensial i gynyddu cyfradd dadelfennu'r carbon yn y pridd. Anfantais arall taenu gwrtaith yw ei fod yn cynyddu allyriadau N<sub>2</sub>O, felly gall allyriadau cyffredinol gynyddu.

### *Crynodeb o ran glaswelltiroedd*

7.417 Mae ymchwil arall<sup>156</sup> wedi dod i'r casgliad nad oes modd i laswelltiroedd weithredu fel dalfeydd carbon am byth, a'r esboniad mwyaf tebygol am ddalfeydd

---

<sup>156</sup> Smith P. (2014) Do grasslands act as a perpetual sink for carbon? *Global Change Biology* 20, 2708–2711

carbon glaswelltir yr arsylwyd arnynt dros gyfnodau byr yw effeithiau defnydd tir a rheoli tir cyn dechrau cyfnodau mesur fflwcs. Nid yw cael glaswelltir ynddo'i hun yn creu dalfa garbon, ond o fynd ati mewn ffordd ddoeth i reoli glaswelltir a reolwyd yn wael yn y gorffennol, gellir cynyddu capasiti'r ddalfa.

7.418 Felly, mae'n bwysig cynnal y stociau hyn. O reoli glaswelltiroedd a reolwyd yn wael yn y gorffennol, gellir cynyddu capasiti'r ddalfa (er y bydd hyn yn gostwng dros amser).

### *Tir âr*

7.419 O ran effaith tir âr ar ddal a storio carbon mewn pridd, mae ERAMMP yn dod i'r casgliad bod unrhyw gynnydd o ran dal a storio carbon yn gyfyngedig, oni bai fod tir âr yn cael ei droi'n laswelltir neu'n goetir. Ymddengys mai cnydau gorchudd yw'r brif ffordd o gynyddu carbon organig mewn pridd

## *Amaeth-goedwigaeth*

7.420 Mae ERAMMP yn dod i'r casgliad bod y dystiolaeth ar gyfer manteision dal a storio carbon o amaeth-goedwigaeth yn ymddangos yn sylweddol ar gyfer systemau 'coed a chnydau', ond yn llai felly ar gyfer systemau 'coed a bugeilio' sydd eisoes â stociau carbon mawr yn y pridd. Mae hefyd yn bwysig ystyried y pridd a gollir wrth sefydlu coed.

## *Gwrychoedd/Perthi*

7.421 Mae ERAMMP yn dod i'r casgliad bod cyfleoedd i ddal a storio carbon hyd at 75,000t CO<sub>2</sub>e/blwyddyn drwy gynyddu hyd gwrychoedd yng Nghymru – o bosibl hyd at lefelau 1984 a chynt.

7.422 Byddai cynyddu lled ac uchder gwrychoedd yn cynyddu'r carbon mewn biomas ond gallai fod iddo anfanteision hefyd o ran tocio effeithiol, oni bai fod gwrychoedd yn cael eu gadael i dyfu ac yna'n cael eu plygu – tasg ddrud a llafurus. Mae'r carbon yn y pridd hefyd yn cynyddu o amgylch ymylon caeau â'r.

## *Mawndiroedd*

7.423 Mae tystiolaeth ERAMMP yn pwysleisio, er bod yr allyriadau fesul uned arwynebedd mawndir wedi'i addasu yn gymharol isel, oherwydd eu maint, maent yn gyfranwyr sylweddol at allyriadau nwyon tŷ gwydr cyffredinol mawndiroedd. O ganlyniad, mae mawndiroedd yn y DU wedi newid o fod yn ddalfeydd nwyon tŷ gwydr net hanesyddol cymharol fach i fod yn ffynonellau mawr o allyriadau.

7.424 Canolbwyntio ar adfer y categorïau mawn â'r ffactorau allyriadau uchaf fyddai fwyaf buddiol o ran lleihau allyriadau. O ran arwynebedd, adfer glaswelltir a choedwigoedd helaeth a dwys ar fawndiroedd fyddai'n rhoi'r budd mwyaf.

7.425 Y prif ddull lliniaru yw ail-wlychu'r mawndiroedd presennol drwy godi'r lefel trwythiad, er enghraifft, drwy gau ffosydd draenio, i adfer swyddogaeth y mawn fel dalfa net o CO<sub>2</sub> a storfa garbon led-barhaol.

7.426 Mae tystiolaeth ERAMMP yn nodi bod adfer mawn ar raddfa eang ac yn barhaus wedi cyfrannu at ostyngiad yng nghyfanswm yr allyriadau ond, hyd yma, mae'r rhan fwyaf o'r gwaith adfer wedi digwydd o fewn corsydd ucheldir a



addaswyd, sy'n cynhyrchu ffynonellau allyriadau cymharol fach fesul uned arwynebedd, yn hytrach na chategoriâu â ffactorau allyriadau uwch fesul uned arwynebedd, megis glaswelltir a phlanhigfeydd mewn ardaloedd iseldir.

7.427 Gallai mynd i'r afael ag allyriadau parhaus o'r ardaloedd hyn leihau allyriadau'n sylweddol, ond byddai'n wynebu rhwystrau logistaidd ac economaidd-gymdeithasol sylweddol, yn enwedig o ran adfer mawn ar iseldir. Yn y cyfamser, gall parhau i adfer corsydd ucheldir a addaswyd, yn enwedig categorïau ag allyriadau uwch, megis ardaloedd sy'n erydu, fod yn opsiynau mwy ymarferol er mwyn lleihau allyriadau.

### *Cnydau bio-ynni*

7.428 Mae tystiolaeth ERAMMP yn dod i'r casgliad bod i gnydau bio-ynni fanteision cyffredinol, ond rhaid iddynt ystyried y carbon sy'n cael ei golli o'r pridd tra mae planhigion yn cael eu plannu. Yn gyffredinol, mae cnydau bio-ynni yn bwysig ar gyfer dal a storio carbon. Mae llosgi cnydau bio-ynni hefyd yn cael ei ystyried yn weithgaredd heb unrhyw allyriadau o'i gymharu â llosgi tanwydd ffosil ar gyfer ynni.

### *Senarios*

7.429 Cafodd<sup>157</sup> amcanestyniadau lliniaru ar gyfer defnydd tir yng Nghymru eu llunio gan ddefnyddio dwy senario allweddol. (1) Canolog – busnes fel arfer yn y bôn gan ystyried y polisiau presennol a (2) Ymestyn.

---

<sup>157</sup> Thomson, A., Buys, G., Cliverd, H. Malcolm, H., Henshall, H. a Matthews R. (2020) Projections of Emissions and Removals from the LULUCF Sector to 2050/2100 : National Atmospheric Emissions Inventory Report ERG 1103 a adroddwyd yn adroddiad 68 ERAMMP

**Tabl 50: Allyriadau blynyddol – Kt CO<sub>2</sub> e – Amcanestyniadau o'r allyriadau blynyddol – y senario ymestyn o'i chymharu â'r senario canolog**

	2020	2030		2040		2050	
		Canolog	Ymestyn	Canolog	Ymestyn	Canolog	Ymestyn
Coedwigaeth	-1146	-1328	-1236	-1609	-1618	-1628	-2008
Tir cnwd	946	1461	1462	1763	1759	1940	1935
Glaswelltir	-643	-834	-908	-1083	-1157	-1236	-1312
Gwlyptir (*)	0	0	0	0	0	0	0
Anheddiad	653	497	437	377	304	289	218
Cynnyrch pren wedi'i gynaeafu	-318	-147	-178	-33	-55	-30	-51
Cyfanswm	-483	-322	-391	-552	-731	-634	-1187

(\*) Amcangyfrifir allyriadau gwlyptiroedd ar gyfer tynnu mawn yn unig. Mae hyn yn sero yng Nghymru.

Ffynhonnell: Tabl 4.5 Adroddiad 68 ERAMMP – Cymru

7.430 I ddechrau, mae'r cydbwysedd nwyon tŷ gwydr yn cael ei ddominyddu gan allyriadau CO<sub>2</sub> net yn sgil colli stociau carbon yn y pridd (2.0 tCO<sub>2</sub> e/ha/bl) sy'n digwydd o ganlyniad i baratoi safle a'r cyfnod rhwng colli llystyfiant a sefydlu'r coed yn llwyr. O ganlyniad, mae llai o garbon yn cael ei ddal a'i storio yn ystod y cyfnodau cynnar ar gyfer y cyfraddau plannu uwch, ac mae'r prif fanteision yn digwydd o 2040 ymlaen, wrth i goed newydd dyfu'n gyflym.

7.431 Ynghyd â lleihau allyriadau o'r senarios rheoli mawn (685 kt CO<sub>2</sub>e), gallai'r senario ymestyn leihau allyriadau 1872 kt CO<sub>2</sub>e/blwyddyn erbyn 2050 o'i gymharu â'r senario canolog.

7.432 Byddai cael 180,000 hectar yn fwy o goetiroedd erbyn 2050 yn lleihau allyriadau 304 kt CO<sub>2</sub>e/blwyddyn ymhellach yn 2050 – gostyngiad o 2176 kt CO<sub>2</sub>e/blwyddyn. Yn ystod y cyfnod hyd at 2050, byddai dal a storio carbon i'r graddau gorau posibl yn digwydd mewn coetiroedd conwydd, tra bydd coetiroedd llydanddail yn dal a storio mwy o garbon yn ystod y cyfnod 2050-2100 a thu hwnt.

## **Cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau**

### **Maint y broblem**

7.433 Daeth adroddiad SoNARR 2016<sup>158</sup> gan Cyfoeth Naturiol Cymru i'r casgliad bod gan bob ecosystem broblemau gydag un neu fwy o briodoleddau gwytnwch. Mae hyn yn golygu y gallai eu gallu i ddarparu gwasanaethau a manteision ecosystemau fod mewn perygl. Ni ellir dweud bod gan unrhyw ecosystem, ar sail yr asesiad, yr holl nodweddion sydd eu hangen ar gyfer gwytnwch.

7.434 Nododd adroddiad Sefyllfa Byd Natur Cymru 2019<sup>159</sup>:

- a) O'r 6,500 o rywogaethau sydd i'w cael yng Nghymru sydd wedi'u hasesu gan ddefnyddio meini prawf Rhestr Goch Ranbarthol yr Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur (IUCN)<sup>160</sup>, ac y mae digon o ddata ar gael ar eu cyfer, mae 523 (8%) ohonynt dan fygythiad o ddiflannu o Brydain Fawr ar hyn o bryd.
- b) Yn ogystal, gwnaed asesiadau o risg diflaniad yng Nghymru ar gyfer 3,902 o rywogaethau yr oedd digon o ddata ar gael ar eu cyfer. O'r rhain, mae 666 (17%) ohonynt dan fygythiad o ddiflannu o Gymru, ac mae 73 (2%) arall wedi diflannu'n barod.
- c) O ran dosbarthiad<sup>161</sup> rhywogaethau yng Nghymru:
  - i) mae 30% o rywogaethau wedi gostwng yn eu dosbarthiad ers 1970, o'i gymharu â 23% o rywogaethau sydd wedi cynyddu yn eu dosbarthiad yn yr un cyfnod;
  - ii) ac mae 39% wedi gostwng yn eu dosbarthiad yn y 10 mlynedd diwethaf, o'i gymharu â 30% o rywogaethau sydd wedi cynyddu yn eu dosbarthiad yn ystod y 10 mlynedd diwethaf.

---

<sup>158</sup> Cyfoeth Naturiol Cymru (2016) Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (SoNaRR): Asesu'r modd y rheolir adnoddau naturiol yn gynaliadwy. Adroddiad Technegol. (Saesneg yn unig) [Cyfoeth Naturiol Cymru / Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol 2016](#)

<sup>159</sup> [State-of-Nature-2019-Wales-summary.pdf \(nbn.org.uk\)](#)

<sup>160</sup> Undeb Rhyngwladol dros Gadwraeth Natur

<sup>161</sup> Gwasgariad daearyddol y rhywogaeth honno

7.435 Mae Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru 2020-21<sup>162</sup> Llywodraeth Cymru yn nodi mai ei uchelgais yw 'gwrthdroi dirywiad bioamrywiaeth, oherwydd bod iddi werth cynhenid, a sicrhau budd sy'n para i'r gymdeithas'. Targed Llywodraeth Cymru yw bod 30% o dir yn cael ei warchod ar gyfer natur erbyn 2030.

## ***Camau i gyflawni'r canlyniad***

### ***Ucheldir***

7.436 Mae da byw yn ffactor allweddol wrth benderfynu ar gyflwr y cyfresi hyn o gynefinoedd lled-naturiol. Mae cynefinoedd lled-naturiol yn ddibynnol ar drefn barhaus o bori blynyddol priodol (neu/a lladd gwair yn achos dolydd gwair) a ategir gan reolaeth briodol o lystyfiant llwyni.

7.437 Mae tystiolaeth<sup>163</sup> a ddyfynnir gan ERAMMP yn awgrymu, yn yr ucheldiroedd,

- a) mai lefelau "cymedrol" ac "amrywiol" (yn ofodol ac yn amserol) o bori yw'r rhai mwyaf priodol ar gyfer darparu llawer o wasanaethau ecosystem (gan gynnwys y rhai sy'n gysylltiedig â charbon pridd a bioamrywiaeth);
- b) mae cyflwr cynefin gorgors cynhyrchiant isel a chynefinoedd 'mynydd' wedi gwella lle mae cyfraddau stocio wedi gostwng i gyfartaleddau blynyddol o tua 0.05 uned da byw ha-1 bl-1 neu lai, yn aml gyda da byw yn gadael y cynefin yn y gaeaf;
- c) ar orgors, mae angen arferion llosgi cywir ac adfer hydroleg naturiol drwy gau ffosydd (llinellau wedi'u torri drwy rostir at ddibenion draenio).

### ***Iseldir***

7.438 Yn gyffredinol, yr ymyriadau allweddol a nodir ar iseldir yw:

- a) Pori o fewn trothwyon dwysedd stocio blynyddol eang (trothwyon is ac uwch sy'n cwmpasu'r ystod o sefyllfaoedd sy'n briodol ar gyfer cynefinoedd lled-naturiol)

---

<sup>162</sup> [Cynllun Gweithredu Adfer Natur Cymru 2020 i 2021 \(llyw.cymru\)](#)

<sup>163</sup> Martin, D., Fraser, M.D., Pakeman, R.J. a Moffat, A.M. (2013) Natural England Review of Upland Evidence 2012 - Impact of moorland grazing and stocking rates. Natural England Evidence Review, Number 006. Mae'r adolygiad hwn yn dweud: "It is likely that prolonged grazing exclusion could be detrimental in all but the very lowest productivity or most climatically suppressed habitats, as competitive species increase and gaps for colonisation by less competitive species are lost."

- b) Ymyriadau pori manylach sy'n berthnasol i gynefinoedd lled-naturiol penodol neu gyfres o gynefinoedd, gan gynnwys amrywiadau o ran: trothwyon stocio tymhorol, patrymau pori gofodol a thymhorol, a rhywogaethau a bridiau da byw sy'n pori.
- c) Ymyriadau rheoli eraill, megis clirio prysgwydd, rhedyn, brwyn, a gwella ffensys, gatiau, pwyntiau dŵr i hwyluso rheoli pori'n briodol;
- d) Ymyriadau rheoli sy'n benodol i rai mathau o gynefinoedd: lladd gwair a chynaeafu (dolydd gwair) a gwrteithio/calchu (dolydd gwair).

7.439 Mae adroddiad ERAMMP yn cyfeirio at dystiolaeth<sup>164</sup> bod angen i daliadau blynyddol ar gyfer rheoli pori gael eu hategu gan daliadau cyfalaf ar gyfer ymyriadau, megis tynnu prysgwydd, ffensio a chodi waliau.

7.440 O ran cynefinoedd glaswelltir lled-naturiol iseldir, mae adroddiad ERAMMP yn dyfynnu tystiolaeth<sup>165</sup> o Brosiect Dolydd Cwm Elan:

- a) mae asideiddio pridd cynyddol yn safle pob dŵl yn annhebygol o gynnal y cymunedau llystyfiant presennol, ac mae angen adfer yr arfer traddodiadol o galchu cyfnodol;
- b) mae taenu haen denau o dail buarth fferm bob hyn a hyn yn bwysig i gynnal y cymunedau planhigion a ddymunir ynghyd â darparu cnwd gwair mwy derbyniol;
- c) dangoswyd bod rhaglen o redyn a phrysgwydd yn dod â budd sylweddol i ystod ac ansawdd glaswelltir llawn rhywogaethau.

7.441 Mae'r canlyniadau'n dangos bod rhai safleoedd eisoes yn dangos lefelau cyfoeth rhywogaethau sy'n nesáu at lefelau dolydd SoDdGA cyfagos (er heb bresenoldeb rhai rhywogaethau dolydd prinnach) o fewn dim ond 10 mlynedd o ddechrau eu rheoli'n briodol.

---

<sup>164</sup> Beaufoy G. a Jones G. (2011) HNV farming in England and Wales – findings from three local projeBPS. EFNCP

<sup>165</sup> Hayes M.J., Lowther R.A. (2014) Conservation management of species-rich grasslands in the Elan Valley, Radnorshire. Adroddiad Tystiolaeth Cyfoeth Naturiol Cymru Rhif: 8, 75 tt, Cyfoeth Naturiol Cymru, Bangor.

## Coetiroedd

7.442 Mae adroddiad ERAMMP yn cyfeirio at dystiolaeth<sup>166</sup> o bedwar dull amgen o reoli cynefinoedd, a allai fod yn berthnasol i'r ardaloedd o goetir hynafol sy'n weddill yng Nghymru:

- a) ychydig iawn o ymyrraeth;
- b) rheolaeth draddodiadol i fioamrywiaeth;
- c) rheolaeth nad yw'n draddodiadol i ffafrio un neu ychydig o rywogaethau coed a allai fod wedi bod yn gyffredin yn y gorffennol ai peidio;
- d) rheoli rhywogaethau, ar gyfer rhywogaethau sydd dan fygythiad.

7.443 Mae'r adroddiad yn nodi hefyd fod corff cryf o dystiolaeth wyddonol sy'n dangos pwysigrwydd pren marw i lawer o rywogaethau.

7.444 Roedd y ffactorau sy'n cyfrannu at ddirywiad adar coetiroedd eraill yn cynnwys darnio coetiroedd a llai o gysylltedd rhwng coetiroedd, ysglyfaethu, newidiadau i gynefinoedd yn sgil poblogaethau mwy o faint o geirw, a choetiroedd gwlyb yn parhau i sychu.

## *Tir wedi'i wella*

7.445 Mae Atodiad 4B Adroddiad 25 ERAMMP<sup>167</sup> yn ystyried tir fferm wedi'i wella.

## Rheoli glaswelltir yn well

7.446 Mae adroddiad ERAMMP yn nodi'r hyn a ganlyn:

---

<sup>166</sup> Gotmark, F. (2013) Habitat management alternatives for conservation forests in the temperate zone: Review, synthesis, and implications. *Forest Ecology and Management* 306, 292-307.

<sup>167</sup> Keenleyside, C.B., Maskell, L.C., Smart, S.M., Siriwardena, G.M. ac Alison, J. (2020). Rhaglen Monitro a Modelu'r Amgylchedd a Materion Gwledig (ERAMMP) Adroddiad-25: Adolygiad Tystiolaeth y Cynllun Ffermio Cynaliadwy Atodiad-4B – Adeiladu Gwytnwch Ecosystem ar Dir Ffermio Wedi'i Wella. Adroddiad i Lywodraeth Cymru (Contract C210/2016/2017) (Canolfan Prosiectau Ecoleg a Hydroleg y DU 06297) [Adolygiad Tystiolaeth Cynllun Ffermio Cynaliadwy Rhaglen Monitro'r Amgylchedd a Materion Gwledig \(ERAMMP\)](#)

- a) Mae tystiolaeth dda y gall addasu dyddiadau torri gwair neu bori cyntaf ar laswelltiroedd wedi'u gwella neu wedi'u lled-wella fod o fudd i blanhigion gwyllt ac infertebratau, a hefyd mamaliaid pan fo gwair yn cael ei dorri'n anaml iawn. Mae rhai rhywogaethau adar yn elwa ar batrymau torri gwair penodol ond nid yw astudiaethau wedi dangos effeithiau clir ar gyfer adar yn gyffredinol;
- b) Mae tystiolaeth dda bod trosi glaswelltir wedi'i wella/lled-wella i laswelltir sy'n llawn rhywogaethau o fudd i blanhigion gwyllt ac infertebratau;
- c) Mae tystiolaeth dda bod creu lleiniau clustogi glaswellt parhaol neu ymylon caeau ar dir âr, ac yna mynd ati i'w rheoli ar gyfer bioamrywiaeth, yn arwain at fwy o amrywiaeth o blanhigion, pryfed peillio ac infertebratau eraill. Gall y lleiniau hyn ddarparu cynefinoedd gwerthfawr i famaliaid bach, ysgyfarnogod, draenogod, llyffantod cyffredin, nadroedd y gwair, madfallod cyffredin ac adar.

### ***Rheoli tir âr (mewn caeau ac ar ymylon caeau)***

7.447 Mae adroddiad ERAMMP yn nodi'r hyn a ganlyn:

- a) Mae tystiolaeth dda o fanteision i infertebratau, gan gynnwys pryfed genwair a biota pridd eraill (yn ogystal â phryfed peillio sy'n ymweld mewn rhai achosion) o'r ymyriadau a ganlyn wrth reoli cnydau âr: llai o ddefnydd o chwynladdwyr a phlaladdwyr; llai o dechnegau troi'r tir; cylchdroi cnydau (yn enwedig gyda chodlysiau); a chnydau gorchudd.
- b) Mae tystiolaeth dda o fanteision bioamrywiaeth dwy ymyrraeth o ran rheoli sofr ydau. Mae gadael sofr dros y gaeaf (heb ei chwistrellu) tan ddiwedd y gaeaf yn cael effeithiau cadarnhaol clir ar adar ac ar boblogaethau ysgyfarnogod. Mae cyfuno sofr gaeaf heb ei chwistrellu â braenar y gwanwyn (fel bod y tir i bob pwrpas yn fraenar am flwyddyn) yn cynnig manteision ychwanegol o ran amrywiaeth planhigion a strwythur llystyfiant ac amrywiaeth infertebratau, gan barhau i ddarparu cynefin i adar ac ysgyfarnogod ar yr un pryd.
- c) Mae tystiolaeth dda bod lleiniau braenar neu leiniau heb eu hau o fewn cnwd âr yn cael effeithiau cadarnhaol ar yr ehedydd a'r gornchwiglen, a hefyd ar blanhigion.

d) Ceir tystiolaeth bod i'r pethau a ganlyn fanteision cadarnhaol i infertebratau: talarau cadwraeth (wedi'u cnydio ond heb eu chwistrellu); talarau cnydau yd heb eu cynaeafu; a phlannu lleiniau neithdar/blodau gwyllt.

7.448 Mae i goridau bywyd gwyllt, lleiniau pryfed peillio a banciau chwilod mewn caeau botensial i ddarparu cynefin i amrywiaeth o fywyd gwyllt. Gall safleoedd gaeafu ar gyfer infertebratau, llochesau ar gyfer mamaliaid bach, adnoddau neithdar a phaill ar gyfer pryfed peillio, a safleoedd nythu a bwydo ar gyfer adar i gyd gael eu hannog drwy greu ymylon caeau. Yn ogystal â bod yn gynefinoedd yn eu rhinwedd eu hunain, maent yn amddiffyn nodweddion eraill, megis gwrychoedd neu gyrsiau dŵr, rhag gweithrediadau'r fferm. Maent hefyd yn gallu gweithredu fel coridorau, gan helpu bywyd gwyllt i symud drwy'r dirwedd.

7.449 Bydd coridorau bywyd gwyllt mewn caeau o fudd i amrywiaeth o rywogaethau bywyd gwyllt ar ffermydd. Mae gwahanol opsiynau o ran coridorau bywyd gwyllt mewn caeau yn bosibl, megis hau gyda chymysgedd sypwellt sy'n cynnwys blodau gwyllt er budd bwydwyr neithdar, neu drin ymylon ar gyfer planhigion â'r prin.

### ***Rheoli tir a nodweddion nad ydynt yn amaethyddol***

7.450 Mae adroddiad ERAMMP yn nodi'r hyn a ganlyn:

- a) Mae pyllau ar dir fferm yn gynefinoedd pwysig i fywyd gwyllt gwlyptiroedd yn y dirwedd amaethyddol. Mae rhwydweithiau iach o'r pyllau hyn, ar wahanol gyfnodau o'u 'hoes', yn helpu rhywogaethau gwlyptiroedd i symud o amgylch cynefinoedd tir fferm. Bydd creu, adfer a rheoli pyllau fferm o fudd i'r rhan fwyaf o amffibiaid ac adar, ac mae rhywfaint o dystiolaeth yn dangos manteision canlyniadol ar gyfer cyfoeth rhywogaethau daearol yn lleol.
- b) Mae gwrychoedd a chynefinoedd llinellol coediog eraill ar dir wedi'i wella yn darparu cynefinoedd ac yn effeithio'n gadarnhaol ar gyfoeth a digonedd fflora, infertebratau ac adar, ac yn cynyddu cysylltedd y dirwedd.



## **Manteision gweithredu**

- a) Amcangyfrifodd adroddiad a gyhoeddwyd gan Defra yn 2011, Economic Valuation of the Benefit of SSSIs,<sup>168</sup> werth economaidd SoDdGA yng Nghymru a Lloegr mewn perthynas â'r ystod a ganlyn o nwyddau a gwasanaethau ecosystemau:

Gwasanaethau darparu	Gwasanaethau rheoleiddio	Gwasanaethau diwylliannol
Bwyd masnachol	Rheoleiddio'r hinsawdd	Ymdeimlad o le
Bwyd gwyllt	Rheoleiddio dŵr	Rhywogaethau carismatig
Ddim yn fwyd	Puro dŵr Peillio	Rhywogaethau nad ydynt yn garismatig

7.451 Daeth yr adroddiad i'r casgliad a ganlyn:

- a) Yn seiliedig ar yr ardaloedd o gynefinoedd gwahanol yng Nghymru, amcangyfrifir bod y cyhoedd yn fodlon talu £128 miliwn bob blwyddyn am y manteision sy'n cael eu darparu ar hyn o bryd gan SoDdGA yng Nghymru. Amcangyfrifir bod y manteision ychwanegol o gynyddu'r cyllid i alluogi pob safle i gyrraedd cyflwr ffafriol yn £103 miliwn y flwyddyn yn ychwanegol yng Nghymru.
- b) Pe bai pob SoDdGA yn cyrraedd cyflwr ffafriol, byddai'n gwella manteision cadwraeth SoDdGA a'r gwasanaethau ecosystemau y maent yn eu darparu. Byddai disgwyl i'r gwasanaethau rheoleiddio gynyddu wrth i safleoedd gyrraedd cyflwr ffafriol, er y byddai hon yn broses hirdymor. Byddai gwasanaethau diwylliannol yn cynyddu, o ganlyniad i'r manteision y mae pobl yn eu cael o fodolaeth bioamrywiaeth a'r profiad gwell y mae safleoedd yn ei gynnig i bobl. Amcangyfrifir mai cyfanswm gwerth y manteision hyw yw £231 miliwn y flwyddyn.

<sup>168</sup> GHK Consulting Ltd, mewn cydweithrediad â Dr Mike Christie o Brifysgol Aberystwyth, ADAS, IEEP, Rick Minter a The Research Box (2011) Benefits of Sites of Special Scientific Interest, report to Defra. Mae'r adroddiad yn cynnwys disgrifiad llawn o'r fethodoleg a ddefnyddiwyd i amcangyfrif gwerthoedd economaidd.

<http://randd.defra.gov.uk/Default.aspx?Menu=Menu&Module=More&Location=None&Completed=1&ProjectID=17005>

## ***Cadw a gwella tirweddau a'r amgylchedd hanesyddol***

### ***Maint y broblem***

- 7.452 Mae tua chwarter Cymru wedi'i ddynodi'n Ardal o Harddwch Naturiol Eithriadol (AHNE)<sup>169</sup> neu'n Barc Cenedlaethol<sup>170</sup>. Mae AHNE a Pharciau Cenedlaethol yn cynnwys rhai o ardaloedd mwyaf hardd, ysblennydd a dramatig cefn gwlad Cymru. Mae'r rhain yn dirweddau o bwys cenedlaethol gyda dynodiad sy'n rhoi'r statws uchaf i gadwraeth tirwedd.
- 7.453 Nododd adolygiad 2017<sup>171</sup> o dirweddau dynodedig, 'er i'r ardaloedd hyn gael eu dynodi yn y lle cyntaf oherwydd ansawdd eu tirwedd ac, yn achos Parciau Cenedlaethol, oherwydd eu bod yn cynnig cyfleoedd i gymryd rhan mewn gweithgareddau hamdden, cytunwyd eu bod yn bwysig hefyd oherwydd yr amrywiaeth eang o nodweddion eraill sydd ganddynt, megis byd natur, cyflenwad dŵr, bwyd a charbon.' Dywedodd yr adolygiad fod angen cymryd camau pellach mewn tirweddau dynodedig i fynd i'r afael â dirywiad bioamrywiaeth er mwyn cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau.
- 7.454 Mae'r amgylchedd hanesyddol<sup>172</sup> hefyd yn rhan annatod o'n tirwedd ac yn rhan o'r hyn sy'n gwneud Cymru y wlad ydyw. Mae treftadaeth ddiwylliannol, a'i lle yng nghefn gwlad Cymru, yn rhoi persbectif hanesyddol a fynegir drwy'r dirwedd.
- 7.455 Mae nodweddion hanesyddol heb eu dynodi yn gyffredin drwy ein holl dirweddau. Mae mwyafrif helaeth y nodweddion hyn i'w gweld ar dir preifat, felly tîrffeddiannwyr unigol sy'n gofalu am yr asedau diwylliannol hyn yn y tymor hir. Mae gofyniad trawsgydymffurfio [GAEC 7](#) yn mynd y tu hwnt i ddeddfwriaeth drwy bennu rheolau ychwanegol o ran diogelu henebion cofrestredig a hefyd rai nodweddion tirwedd, megis gwrychoedd, waliau cerrig, crawiau a ffosydd. Er hyn, mae'r rhan fwyaf o'r safleoedd archeolegol heb eu dynodi yn parhau i fod

---

<sup>169</sup> Ceir pum AHNE yng Nghymru: Ynys Môn; Bryniau Clwyd a Dyffryn Dyfrdwy; Gŵyr; Llŷn; a Dyffryn Gwy

<sup>170</sup> Ceir tri Parc Cenedlaethol yng Nghymru: Bannau Brycheiniog; Arfordir Penfro; ac Eryri.

<sup>171</sup> Tirweddau'r Dyfodol: Cyflawni dros Gymru. Adolygiad o Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a Pharciau Cenedlaethol yng Nghymru [Tirweddau'r Dyfodol: Cyflawni dros Gymru \(llyw.cymru\)](#)

<sup>172</sup> Mae gan Gymru bedwar Safle Treftadaeth y Byd UNESCO, 4,300 o Henebion Cofrestredig (gall henebion o bwysigrwydd cenedlaethol fod yn 'gofrestredig' ac mae'r safleoedd hyn wedi'u diogelu gan y gyfraith rhag gwaith niweidiol) a 58 o dirweddau hanesyddol cofrestredig.

heb eu diogelu ac maent mewn perygl o gael eu difrodi gan rai arferion ffermio neu o ddirywio oherwydd nad ydynt yn cael eu cynnal a'u cadw.

7.456 Roedd adroddiad Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir<sup>173</sup> a gyhoeddwyd yn 2017 yn sôn am gyflwr nodweddion yr amgylchedd hanesyddol ar dir fferm fel a ganlyn:

- a) Roedd 8% wedi'u difrodi;
- b) Roedd 24% yn dangos arwyddion mawr o ddirywiad;
- c) Roedd 11% yn dangos arwyddion o ddirywiad posibl;
- d) Roedd 13% yn gadarn, gyda diffygion hirsefydlog;
- e) Roedd 35% yn gadarn, gyda mân ddiffygion;
- f) Roedd 9% mewn cyflwr gwyach.

7.457 Y bygythiadau mwyaf a nodwyd ar safleoedd oedd:

- a) llystyfiant yn tyfu drostynt (50%);
- b) difrod gan stoc (25%), megis sathru, tyllu, treuliad llwybrau;
- c) gweithrediadau amaethyddol (13%), megis rychu, aredig, draenio, clirio cerrig a gwella porfa.

## ***Camau i gyflawni'r canlyniad***

### ***Tirweddau***

7.458 Bu i adolygiad a gynhaliwyd yn 2015<sup>174</sup> o dirweddau dynodedig Cymru argymhell y dylid 'cynnal eu nodweddion arbennig, eu gwella, a'u gwerthfawrogi'n eang'. Dylid nodi y bydd camau a gymerir o dan "ddibenion cymorth" eraill SLM sydd wedi'u rhestru yn y Ddeddf Amaethyddiaeth hefyd yn cyfrannu at nodweddion arbennig tirweddau Cymru.

---

<sup>173</sup> [RhMGG-Adroddiad Terfynol -2017.pdf \(erammp.wales\) \(Saesneg yn unig\)](#)

<sup>174</sup> Yr Athro Terry Marsden John Lloyd-Jones Dr Ruth Williams (2015) Tirweddau Cenedlaethol: Gwireddu eu Potensial Yr Adolygiad o Dirweddau Dynodedig yng Nghymru [Yr Adolygiad o Dirweddau Dynodedig yng Nghymru - Adroddiad Terfynol \(llyw.cymru\)](#)

## Yr amgylchedd hanesyddol

7.459 Mae CADW<sup>175</sup> yn argymhell ystyried yr opsiynau a ganlyn i fynd i'r afael â phroblemau penodol:

**Tabl 51: Problemau ar dirweddau hanesyddol ac opsiynau i fynd i'r afael â nhw**

Problem	Effaith	Opsiynau i'w hystyried
Mathru neu erydu gan dda byw	Gall da byw wneud difrod i safleoedd archeolegol drwy fathru neu greu creithiau erydiad. Gall hyn anffurfio heneb ac amharu ar yr wybodaeth y mae'n ei chynnwys. Weithiau mae hyn yn digwydd oherwydd bod gormod o dda byw ar safle, ond yn amlach na pheidio mae hyn yn gysylltiedig â symud da byw neu fannau ymgynnull, megis pyrth neu fannau bwyta.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Lleoli cafnau dŵr ac offer bwydo mewn ardaloedd llai sensitif</li> <li>• Symud offer bwydo yn rheolaidd er mwyn lleihau effaith</li> <li>• Peidio â gadael i dda byw bori wrth ymyl heneb yn ystod amgylchiadau gwlyb pan fo'r heneb yn fwy agored i ddifrod</li> <li>• Addasu nifer y da byw, yn enwedig ar gyfer da byw mwy o faint, megis gwartheg a cheffylau, sy'n gallu amharu'n ddirfawr ar gloddweithiau, neu newid i fath ysgafnach o dda byw i leihau'r posibilrwydd o ddifrod</li> <li>• Cynnal a chadw ffiniau i atal da byw</li> <li>• Gosod ffensys newydd a/neu adleoli pyrth i gynorthwyo rheoli da byw</li> <li>• Atgyweirio creithiau erydiad gydag arweiniad priodol</li> </ul>
Defnyddio cerbydau fferm	Gall cerbydau achosi difrod pan fo rhigolau olwynion yn torri i mewn i'r ddaear, yn enwedig ar lethr. Gall cerbydau hefyd wrthdaro'n	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Defnyddio llwybr amgen i ffwrdd oddi wrth y safle archeolegol</li> <li>• Ar adegau allweddol o'r flwyddyn, defnyddio cerbydau ysgafnach neu gerbydau â theiars pwysedd ddaear isel</li> </ul>

<sup>175</sup> CADW (2006) [Gofalu am Henebion ar y Fferm \(llyw.cymru\)](#)

	ddamweiniol â nodweddion sy'n sefyll, gan ddisodli neu ansefydlogi cerrig a gwaith maen.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Sefydlu un llwybr parhaol. Gall hyn olygu cryn amharu ar y ddaear, felly dylid ceisio cyngor archeolegol cyn cyflawni gwaith</li> <li>• Cadw cerbydau i ffwrdd oddi wrth olion sy'n sefyll</li> </ul>
Gwella glaswelltir	Nid yw defnyddio calch, gwartaith a chwynladdwyr yn debygol o wneud difrod i olion hynafol. Os oes angen ail-hau, dylid defnyddio dulliau megis drilio uniongyrchol a rhychio hadau, sy'n achosi'r ymyrraeth leiaf, os yw'n bosibl.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Rheoli chwyn drwy eu torri neu ddefnydd wedi'i dargedu o chwynladdwyr dethol</li> <li>• Os oes angen ail-hau, defnyddio technegau trin y tir sydd â'r effaith leiaf</li> <li>• Gofyn am gyngor (drwy gais sgrinio Asesu Effaith Amgylcheddol) cyn trin y tir neu symud cerrig maes a chlogfeini o unrhyw dir pori parhaol</li> </ul>
Adnewyddu tir pori	Mae llawer o nodweddion hanesyddol yng Nghymru yn sefyll mewn tir pori sy'n cael ei drin o bryd i'w gilydd i wella'i gyfansoddiad cyn ail-hau. Er mai anfynych y mae hyn yn digwydd, bob tro y caiff tir ei aredig, gallai hyn ddileu rhan arall o unrhyw archeoleg sydd o dan y ddaear.	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Sicrhau nad yw'r tir yn cael ei drin yn ddyfnach nag yn y gorffennol</li> <li>• Defnyddio triniaeth ar yr wyneb i wella ffrwythlondeb y tir</li> <li>• Ystyried troi tir bas yn hytrach nag aredig</li> </ul>

<p>Prysgwydd neu redyn yn gordyfu</p>	<p>Os nad oes pori digonol efallai y bydd prysgwydd, rhedyn a chwyn yn tyfu dros heneb. Gall gwreiddiau, yn enwedig gwreiddgyffion rhedyn, dreiddio dyddodion archeolegol, gan amharu arnynt.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Rheoli prysgwydd drwy dorri ar lefel y ddaear a'i drin â chwynladdwr i atal aildyfiant</li> <li>• Osgoi dadwreiddio llystyfiant a phrysgwydd gan fod hyn yn gallu amharu ar unrhyw archeoleg o dan wyneb y ddaear</li> <li>• Cynyddu pori lle bo'n ymarferol i helpu i atal prysgwydd neu redyn rhag aildyfu</li> </ul>
<p>Ffensys newydd, pyllau dŵr newydd a phlannu coed</p>	<p>Mae codi ffensys, palu pyllau dŵr a phlannu coed i gyd yn debyg o amharu ar unrhyw archeolegol o dan wyneb y ddaear.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Gosod ffensys i ffwrdd oddi wrth safleoedd archeolegol lle bo'n bosibl</li> <li>• Lleoli pyllau i ffwrdd oddi wrth safleoedd archeolegol</li> <li>• Peidio â phlannu coed ar safleoedd archeolegol heb gyngor arbenigol</li> </ul>
<p>Gofalu am henebion ar dir âr</p>	<p>Mae aredig tir yn gwneud difrod i olion archeolegol drwy wastadu cloddweithiau, drwy dynnu olion tanddaearol i'r wyneb, a thrwy erydu haenau pridd sy'n eu diogelu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Peidio â thrin tir o amgylch safleoedd archeolegol</li> <li>• Drilio uniongyrchol yn hytrach nag aredig</li> <li>• Defnyddio'r technegau lleiaf dwys ar gyfer trin y tir – troi tir yn lle aredig</li> <li>• Ar dir gwastad, lleihau dyfnder yr aradr i osgoi difrod newydd (nid yw hyn yn debygol o weithio ar lethrau)</li> <li>• Osgoi cyflwyno offer mawr sy'n arwain at aredig dyfnach</li> <li>• Osgoi trin yr isbridd, torri cletiroedd, clirio cerrig neu waith draenio newydd</li> <li>• Sicrhau nad yw gwaith trin y tir a chynhaeafu yn arwain at gywasgu neu erydu pridd</li> </ul>

## ***Manteision gweithredu***

7.460 Mae ein tirweddau gwarchoddedig yn bwysig i'n heconomi ymwelwyr ac yn rhan o'n cynnig craidd: Tirweddau naturiol hygyrch, gwarchoddedig – sy'n cynnig profiadau llesiant ystyrlon, safonol a chyfoes. Cymeriad y dirwedd, a ffurfiwyd yn rhannol gan arferion amaethyddol, yw un o'r rhinweddau arbennig y mae llawer o'n tirweddau gwarchoddedig wedi'u dynodi o'i herwydd. Mae miliynau o ymwelwyr yn mwynhau'r rhinweddau arbennig hyn bob blwyddyn. Disgrifiodd adolygiad a gynhaliwyd yn 2015<sup>176</sup> ein tirweddau dynodedig fel *“ffatrioedd llesiant” newydd, dynamig a chynhyrchiol*.

7.461 Nododd adolygiad a gynhaliwyd yn 2017<sup>177</sup> fod rhinweddau arbennig y tirweddau dynodedig yn mynd y tu hwnt i'w gwerth gweledol a'u gwerth fel amwynderau, bod ganddynt swyddogaeth hollbwysig fel lleoliadau sy'n rhoi manteision ehangach i'r cyhoedd ac yn breifat o fewn eu hardaloedd a thu hwnt i hynny, a bod y cysylltiad cynhenid rhwng pobl a lleoedd yn gonglfaen pwysig i lesiant yng Nghymru.

7.462 Mae CADW yn dweud<sup>178</sup> nad yw nodweddion hanesyddol yn perthyn i archeolegwyr a haneswyr yn unig. Maent yn adnodd i bawb ac yn gwneud cyfraniad enfawr i'n heconomi heddiw. Maent yn rhan allweddol o'r dirwedd sy'n denu miliynau o ymwelwyr ac yn sail i ddiwydiant twristiaeth ffyniannus. Maent yn ychwanegu diddordeb at ystod o weithgareddau hamdden cefn gwlad, ac yn cefnogi ystod eang o fusnesau fferm sydd wedi arallgyfeirio yn anuniongyrchol, o lety gwely a brecwast i farchnadoedd ffermwyr.

---

<sup>176</sup> Yr Athro Terry Marsden John Lloyd-Jones Dr Ruth Williams (2015) Tirweddau Cenedlaethol: Gwireddu eu Potensial Yr Adolygiad o Dirweddau Dynodedig yng Nghymru [Yr Adolygiad o Dirweddau Dynodedig yng Nghymru - Adroddiad Terfynol \(llyw.cymru\)](#)

<sup>177</sup> Tirweddau'r Dyfodol: Cyflawni dros Gymru. Yr Adolygiad o Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol a Pharciau Cenedlaethol yng Nghymru [Tirweddau'r Dyfodol: Cyflawni dros Gymru \(llyw.cymru\)](#)

<sup>178</sup> CADW (2006) [Gofalu am Henebion ar y Fferm \(llyw.cymru\)](#)

## ***Gwella ansawdd yr aer***

### ***Maint y broblem***

- 7.463 Mae dod i gysylltiad â llygryddion yn yr aer yn cynyddu iechyd gwael a marwolaethau cynnar. Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn amcangyfrif bod modd priodoli'r hyn sy'n cyfateb i tua 1,604 o farwolaethau bob blwyddyn i gysylltiad â PM<sub>2.5</sub> a 1,108 o farwolaethau i gysylltiad ag NO<sub>2</sub>. Gall llygredd aer effeithio'n anghymesur ar grwpiau poblogaeth sy'n agored i niwed, e.e. plant, pobl hŷn, a phobl â chyflyrau iechyd sy'n bodoli eisoes. Amcangyfrifir bod llygredd aer yn costio £1 biliwn y flwyddyn i'r gymdeithas yng Nghymru, a hynny ar ffurf costau i'r gwasanaeth iechyd a nifer y diwrnodau gwaith a gollir<sup>179</sup>.
- 7.464 Nid yw amonia (NH<sub>3</sub>) mewn crynodiadau isel yn effeithio ar iechyd pobl, ond mae'n cyfuno â nwyon eraill i greu deunydd gronynnol (gan gynnwys PM<sub>2.5</sub>). Mae amaethyddiaeth yn cyfrannu tua 85% o allyriadau amonia Cymru<sup>180</sup>.
- 7.465 Os yw ansawdd yr aer yn wael, mae hefyd yn effeithio'n negyddol ar fioamrywiaeth. Gall amonia, a'r dyddodiadau nitrogen sy'n deillio ohono, asideiddio priddoedd a dŵr, gwenwyno cennau, a pheri i rai planhigion berfformio'n well nag eraill<sup>181</sup>.
- 7.466 Mesurodd y dystiolaeth isod gost amonia i fioamrywiaeth yn y DU. Er nad oes consensws clir ynghylch y dull gorau o amcangyfrif costau'r fioamrywiaeth a gollir, roedd yr astudiaethau y cyfeiriwyd atynt yn awgrymu costau yn yr ystod o £0.2-£4.0 fesul cilogram o amonia<sup>182</sup>.

---

<sup>179</sup> <https://phwwhocc.co.uk/wp-content/uploads/2020/08/PHW-MAD-Air-Pollution-final-Cymraeg.pdf>

<sup>180</sup> [40794 Cynllun Aer Glân i Gymru \(Ilyw.cymru\)](https://www.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/40794/Cynllun_Aer_Glan_i_Gymru_Ilyw.cymru)

<sup>181</sup> [Ammonia-report.pdf \(royalsociety.org\)](https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rsos.180200)

<sup>182</sup> [Ammonia-report.pdf \(royalsociety.org\)](https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rsos.180200)



**Tabl 52. Gwerthoedd amcangyfrifedig colledion bioamrywiaeth oherwydd allyriadau amonia**

Dull	Amcangyfrif (£ fesul cilogram o NH <sub>3</sub> , prisiau 2018 <sup>183</sup> )	Cafeatau	Ffynonellau
Parodrwydd i dalu	£0.42 <sup>184</sup>	Mae'n cynnwys dadansoddiad yn ôl y math o gynefin ac yn nodi ymateb dos gwahaniaethol yn dibynnu ar y dyddodion nitrogen sydd eisoes yn bresennol. Mae'n benodol i'r DU.	Jones et al. (2018)
Adfer ecosystemau	£0.24 i'r DU <sup>185</sup>	Mae'n rhagdybio bod y gymdeithas yn barod i ysgwyddo costau adfer, ac yn rhoi amcangyfrif o derfyn isaf y costau hynny.	Ott et al.(2006)
Difrod i ecosystemau drwy ddyddodion ar y tir – adolygu a dadansoddi amcangyfrifon blaenorol <sup>186</sup>	£3.40–£16.80 <sup>187</sup>	Mae'n ymwneud ag Ewrop gyfan, nid y DU yn unig. Mae'n seiliedig ar amcangyfrifon ar gyfer nitrogen yn hytrach nag amonia yn benodol.	Brink et al. (2011)
Costau amgylcheddol ewtroffigedd dŵr croyw, dull cymysg	£0.60 <sup>188</sup>	Nid yw'n gwahaniaethu rhwng effaith nitrogen a ffosfforws, ac mae'r costau'n eithaf heterogenaidd. Cafodd y gwerthoedd eu hallosod gan Brink et al. (2011) ar gyfer N yn unig. Costau dŵr croyw yn unig.	Pretty et al., (2003), a ddadansoddiwyd gan Brink et al. (2011)
Dewis rheoleiddiol datganedig	£3.70 i'r DU <sup>189</sup>	Mae'n seiliedig ar gymharu deddfwriaeth bresennol â'r costau sy'n gysylltiedig â dulliau deddfwriaethol amgen a'r gostyngiadau mewn allyriadau y byddent yn eu cynhyrchu.	Eclair (2015)

Ffynhonnell: RAND Europe Analysis – Royal Society Evidence Synthesis report on Ammonia<sup>190</sup>

<sup>183</sup> Wedi'u trosi i brisiau 2018 gan ddefnyddio Mynegai Prisiau Defnyddwyr (CPI), Swyddfa Ystadegau Gwladol (2018)

<sup>184</sup> £414 y dunnell (prisiau 2017)

<sup>185</sup> €0.12 y cilogram yn y DU (prisiau 2004)

<sup>186</sup> Mae'r terfyn isaf yn seiliedig ar Ott et al. (2006) ac yn cynrychioli cost adfer y fioamrywiaeth a gollwyd; mae'r terfyn uchaf wedi'i bennu'n fypwylol ar sail swm sydd bum gwaith cymaint â'r terfyn isaf fel gwerth posibl wrth ddefnyddio dull gwasanaethau ecosystemau.

<sup>187</sup> €2–10 y cilogram o N, ym mhrisiau 2004

<sup>188</sup> €0.30 y cilogram o N, prisiau 2002

<sup>189</sup> Rhagdybir mai prisiau 2014 yw'r rhain (heb ei nodi)

<sup>190</sup> [Ammonia-report.pdf \(royalsociety.org\)](https://royalsocietypublishing.org/doi/10.1098/rsos.180200)

7.467 Gallai camau gweithredu a ariennir o dan y diben hwn arbed costau drwy leihau iechyd gwael a marwolaethau cynnar a sicrhau manteision bioamrywiaeth. Yn eu tro, gall y manteision bioamrywiaeth hyn gyfrannu at ganlyniadau iechyd cadarnhaol drwy sicrhau bod ecosystemau'n gallu parhau i ryng-gipio gronynnau niweidiol.

## ***Targedau***

7.468 I gyrraedd targed 2030 a bennwyd gan y Gyfarwyddeb Terfynau Uchaf Allyriadau Cenedlaethol (NECD), bydd angen i allyriadau amonia'r DU fod 16% yn is o'u cymharu â lefelau 2005. O'u cymharu â'r llygryddion NECD eraill, mae allyriadau amonia wedi amrywio, gan ddisgyn rhwng 1990 a 2007 ond codi ers hynny. Ers 2005, nid yw allyriadau amonia o'r sector amaethyddiaeth wedi gostwng yn sylweddol ar lefel y DU; yn wir, roedd allyriadau amonia o wrtaith a gweddillion treuliad anaerobig yn uwch yn 2019 nag yn 2005<sup>191</sup>.

## ***Camau i gyflawni'r canlyniad***

### ***Technegau gwasgaru isel***

7.469 Mae eisoes yn ofynnol i ffermwyr ddefnyddio cyfarpar gwasgaru isel o dan Reoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021, ond gall dulliau manwl-gywir arwain at lai fyth o allyriadau a mwy o fanteision. Gall gosod tail o dan wyneb y pridd leihau allyriadau amonia hyd at 98%<sup>192</sup>. Fodd bynnag, mae'n bwysig gwasgaru ar yr adeg iawn, pan fo'r cnwd yn gallu cymryd maethynnau orau. Mae gwasgaru slyri yn ystod yr hydref a'r gaeaf yn arwain at ormod o nitrogen yn y pridd, pan fo mwy o leithder yn y pridd, tra mae allyriadau'n llawer is pan fo slyri'n cael ei wasgaru yn y gwanwyn<sup>193</sup>. Dim ond pan fo'r pridd yn sych y dylid chwistrellu'n ddwfn, techneg sy'n gallu arwain at ostyngiad o 90% mewn allyriadau amonia<sup>194</sup>, a hynny er mwyn atal llygredd dŵr.

---

<sup>191</sup> Rhestr Allyriadau Atmosfferig Cenedlaethol, 'Ammonia emissions from agriculture'.

<sup>192</sup> [ERAMMP Adroddiad-68 Adolygiad o Dystiolaeth Datgarboneiddio cym.pdf](#)

<sup>193</sup> [NEWID HINSAWDD AC AMAETHYDDIAETH – OPSIYNAU LLINIARU AC ADDASU \(llyw.cymru\)](#)

<sup>194</sup> [Low emission slurry spreading systems help to reduce ammonia emissions \(qub.ac.uk\)](#)

## *Gorchuddio storfeydd slyri*

7.470 O osod gorchudd dros storfa slyri, sy'n gallu bod ar ffurf clawr sefydlog, cyntaf sy'n arnofio ar wyneb y slyri neu fagiâu slyri, mae'n atal dŵr glaw rhag gwanedu'r slyri, gan arwain at arbediad ym maint y storfa. Mae gan bob math o orchudd ei fanteision a'i anfanteision. Ar gyfer tanciau dur a choncrit newydd, dangosodd tystiolaeth sy'n deillio o waith modelu ERAMMP<sup>195</sup> fod cloriau anhyblyg ysgafn a gorchuddion hyblyg, tebyg i babell, yn lleihau allyriadau amonia o storfa tua 80%. Mae cynfasau arnofio yn opsiwn da ar gyfer lagwnau â chloddiau pridd, gan ryddhau 50% yn llai o amonia na storfa heb ei gorchuddio. Gall bagiau slyri ostwng allyriadau amonia o'r storfa oddeutu 95%, ond dim ond hyn a hyn y gallant ei ddal ac efallai na fyddant yn addas ar gyfer pob lleoliad.

## *Siediau da byw*

7.471 Gellir lleihau allyriadau amonia drwy drosglwyddo slyri i storfa cyn gynted â phosibl a lleihau'r cysylltiad â'r aer. Mae'r atebion i leihau allyriadau yn cynnwys carthu'n aml, cadw tail dofednod yn sych, defnyddio triniaeth aer, a gosod lloriau allyriadau isel. Dangosodd allbynnau model ERAMMP<sup>196</sup> yr hyn a ganlyn:

- a) **Carthu'n aml (gwartheg godro)** – mae'n arwain at 15% yn llai o allyriadau amonia mewn siediau.
- b) **Lloriau allyriadau isel (gwartheg godro)** – gall systemau lloriau rhychog â sgrafelliwr danheddog leihau allyriadau amonia mewn siediau 35%.
- c) **Sychu tail dofednod** – mae cynyddu deunydd sych o 30% i 60% yn lleihau amonia 30%.
- d) **Triniaeth aer** – systemau sy'n cael eu gosod ar allfeydd siediau sydd wedi'u hawyru'n fecanyddol ac sy'n effeithiol pan fo'r anifeiliaid yn cael eu cadw dan do am y rhan fwyaf o'r amser, gyda rhai yn lleihau allyriadau amonia i'r aer hyd at 90%

---

<sup>195</sup> [ERAMMP SFS Adolygiad Tystiolaeth 8 Ansawdd Aer f1.1.pdf](#)

<sup>196</sup> Ibid.

## ***Manteision eraill i ffermwyr***

### ***Targedu'r gwaith o wasgaru slyri***

7.472 Mae angen defnyddio llai o wrtaith i ddiwallu anghenion cnydau pan fydd llai o golledion i'r aer ac i ddŵr. Gall gwerth y nitrogen a enillir drwy wasgaru slyri â pheiriant gwasgaru slyri allyriadau isel o'i gymharu â phlât tasgu, gan ddibynnu ar yr adeg o'r flwyddyn, fod cymaint ag<sup>197</sup>:

- a) £12/ha yn fwy gyda system 'trailing shoe';
- b) £19/ha yn fwy gyda chwistrelliad bas.

7.473 Gall gwasgaru wedi'i dargedu fel hyn arwain at fwy o gynnyrch hefyd.

Amcangyfrifir bod defnyddio system 'trailing shoe' yn cynyddu cynnyrch ail gnwd silwair 21% o'i gymharu â'r defnydd o blât tasgu<sup>198</sup>.

### ***Gorchuddio storfeydd slyri***

7.474 Gellir gwneud arbedion drwy leihau cyfanswm y slyri y mae angen ei storio a thrwy gael slyri â gwerth gwrtaithe uwch oherwydd iddo gael ei wanhau llai gan law. Mewn astudiaeth achos am ffermio sensitif i ddalgyllch afon, bu i'r fferm arbed £1,658 y flwyddyn drwy ddargyfeirio dŵr oddi wrth y storfa slyri<sup>199</sup> yn ogystal â lleihau allyriadau amonia a gwella cydymffurfiaeth â'r gofynion rheoliadol.

---

<sup>197</sup> [2020 - Spreading the benefits – Low Emission Slurry Spreading \(LESS\) - Teagasc | Agriculture and Food Development Authority](#)

<sup>198</sup> AFBI [Low emission slurry spreading systems help to reduce ammonia emissions \(qub.ac.uk\)](#)

<sup>199</sup> [Reducing ammonia emissions from slurry storage on a dairy farm - CSF171 \(naturalengland.org.uk\)](#)

## *Siediau da byw allyriadau isel*

7.475 Mae carthu'n aml a gosod lloriau allyriadau isel yn cyfrannu at arbedion posibl drwy wella amodau byw ac iechyd traed anifeiliaid, gan eu bod yn darparu amgylchedd glanach a sychach ar gyfer da byw.

## **Gwella ansawdd dŵr**

### *Maint y broblem*

7.476 Amcangyfrifir bod y maethynnau a gollir i ddŵr o amaethyddiaeth yng Nghymru yn gyfwerth ag oddeutu 37,000 tonnell o nitrad-N a 700 tonnell o ffosfforws bob blwyddyn<sup>200</sup>. Yn ogystal â niweidio ansawdd dŵr, mae colli maethynnau yn effeithio ar berfformiad busnes fferm hefyd.

7.477 Mae Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) wedi nodi bod llygredd ffosfforws yn "broblem sylweddol" mewn afonydd mewn Ardaloedd Cadwraeth Arbennig (ACA) yng Nghymru, ac mae wedi cyflwyno targedau diwygiedig sydd gryn dipyn yn llymach i leihau llygredd ffosfforws<sup>201</sup>. Mae CNC yn nodi'r risgiau sydd ynghlwm wrth ordyfiant algâu, colli rhywogaethau sy'n sensitif i faethynnau, a dadocsigeneiddio swbstradau afonydd. Mae CNC yn nodi hefyd mai dŵr sy'n draenio o ffermydd a thir fferm yw un o'r pum prif achos o lygredd mewn dyfroedd ymdrochi, gyda thail a slyri yn golchi i afonydd, gan beri i ysgarthion gyrraedd y môr.

7.478 Mae colli adnodd pridd drwy erydu yn effeithio ar ansawdd dŵr hefyd, a gall gyfrannu at ewtroffigedd dyfroedd, dŵr o ansawdd gwael sy'n arwain at swyddogaeth ecosystem wael, a gwaddodion mewn cyrsiau dŵr<sup>202</sup>. Yn ogystal, mae adroddiad Sefydliad Bwyd ac Amaeth (FAO) y Cenhedloedd Unedig (UN), 'Status of the World's Soil Resources'<sup>203</sup>, yn nodi y gallai dirywiad ac erydiad pridd arwain at broblemau o ran cynhyrchu digon o fwyd i ateb y galw. Felly, mae

---

<sup>200</sup> [Rhaglen Monitro a Modelu Materion Gwledig a'r Amgylchedd \(ERAMMP\) Cynllun Ffermio Cynaliadwy - Adolygiad Tystiolaeth - Adolygiad Technegol](#)

<sup>201</sup> [Aseiad Cydymffurfiaeth Ardaloedd Cadwraeth Arbennig Afonydd Cymru yn erbyn Targedau Ffosfforws \(Saesneg yn unig\)](#)

<sup>202</sup> [Environment and Rural Affairs Monitoring & Modelling Programme \(erammp.wales\)](#)

<sup>203</sup> [Status of the World's Soil Resources: Main Report \(fao.org\)](#)

angen cymryd camau i leihau erydiad pridd ar gyfer diogeledd bwyd yn ogystal ag ansawdd dŵr.

- 7.479 Mae costau'n codi o ansawdd dŵr gwael mewn nifer o ffyrdd. Y mwyaf nodedig o'r rhain yw cost glanhau a thrin dŵr llygreddig. Mae'r Swyddfa Archwilio Genedlaethol wedi amcangyfrif bod llygredd dŵr yn costio rhwng £700 miliwn ac £1.3 miliwn y flwyddyn yng Nghymru a Lloegr<sup>204</sup>. Mae Asiantaeth yr Amgylchedd yn amcangyfrif bod tua dau draean o'r llygredd gwasgaredig yng nghyrsiau dŵr Cymru a Lloegr yn dod o amaethyddiaeth, gan gynnwys 60% o'r nitradau, 25% o'r ffosffadau a 75% o'r gwaddodion<sup>205</sup>. Yn ogystal, po waethaf yw ansawdd y dŵr, po fwyaf y mae'n ei gostio i'w drin cyn i bobl ei yfed, a bydd defnyddwyr yn ysgwyddo'r costau hyn drwy eu biliau dŵr.
- 7.480 Yng Nghymru, mae cyrff dŵr arfordirol a mewndirol yn darparu amgylchedd ar gyfer chwaraeon a hamdden, i drigolion a thwristiaid. Soniwyd am gymryd rhan mewn chwaraeon neu weithgareddau awyr agored (gan gynnwys y rhai sy'n ymwneud â dŵr) fel rheswm dros ymweld â Chymru gan 44% o'r ymwelwyr sy'n aros dros nos, 30% o'r ymwelwyr dydd a 45% o'r ymwelwyr tramor yn 2019<sup>206</sup>, gyda "Chwaraeon, difyrrwch a gweithgareddau hamdden" yn cynhyrchu £467 miliwn o werth ychwanegol gros (GVA) yng Nghymru yn yr un flwyddyn<sup>207</sup>. Dangosodd data o Arolwg Hamdden Awyr Agored Cymru 2014/15 fod £5.6 biliwn wedi'i wario yn ystod ymweliadau â'r awyr agored ar gyfer gweithgareddau hamdden gan bobl sy'n byw yng Nghymru, gyda 63% yn gwario arian wrth ymweld â'r traeth, 74% wrth ymweld â'r môr a 64% wrth ymweld â rhannau eraill o'r arfordir.
- 7.481 Mae ymchwil i ansawdd dŵr Cymru yn dweud: '...improving water quality of a beach from good to excellent has an estimated value of £2.58 per existing visit and leads to an average 52% increase in the number of visits, resulting in an overall value of £199,164/month per person'. Mae hefyd yn dweud: 'Improving water quality of a river stretch to above bad/poor has a value of £0.99 per existing visit and leads to a 64% increase in the number of visits, resulting in an

---

<sup>204</sup> [National Audit Office Report \(HC 188 2010-2011\): Environment Agency: Tackling diffuse water pollution in England \(nao.org.uk\)](#)

<sup>205</sup> [Layout 1 \(ofwat.gov.uk\)](#)

<sup>206</sup> [Arolwg Ymwelwyr Cymru: 2019 | LLYW.CYMRU](#)

<sup>207</sup> [Proffil Economi Ymwelwyr Cymru: 2021 | LLYW.CYMRU](#)

overall value of £15,671/month per person<sup>208</sup>. Mae hyn yn dangos maint y gost bosibl o ran yr enillion economaidd a gollir oherwydd ansawdd dŵr gwael, yn ogystal â'r golled bosibl pe bai ansawdd dŵr yn dirywio.

## **Targedau**

- 7.482 Yn dilyn ymadawiad y DU â'r UE, cafodd y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr ei chadw yng nghyfraith y DU ac mae gan CNC gynlluniau ar waith i fodloni'r Gyfarwyddeb. Mae gan CNC dargedau o dan y Gyfarwyddeb Cynefinoedd hefyd, er enghraifft, mewn perthynas â ffosfforws, fel y nodir uchod.
- 7.483 Mae Rheoliadau Dyfroedd Ymdrochi 2013 yn peri iddi fod yn ofynnol i Lywodraeth Cymru fynd ati bob blwyddyn i nodi pob ardal ymdrochi boblogaidd yng Nghymru ac i fonitro ansawdd yr ardaloedd ymdrochi hyn. Yn 2021, roedd 105 o ardaloedd dyfroedd ymdrochi yng Nghymru, gydag 85 yn cael eu hystyried yn rhai "rhagorol", 14 yn "dda", a chwech yn "ddigonol".

## **Camau i gyflawni'r canlyniad**

- 7.484 Mae'r camau y gellir eu cymryd o fewn amaethyddiaeth i wella ansawdd dŵr yn cynnwys y rhai sy'n rhyng-gipio llygryddion cyn iddynt fynd i mewn i gyrsiau dŵr, a'r rhai sy'n lleihau allyriadau llygryddion yn y lle cyntaf.
- 7.485 **Ardaloedd glan afon** – ardaloedd o laswelltir naturiol neu laswelltir wedi'i ailsefydlu, neu goridorau wrth ymyl yr afon sy'n cynnwys coed, llwyni a glaswellt, sy'n gweithredu fel clustog rhag colli maethynnau i ddŵr. Maent hefyd yn darparu cysgod sy'n gallu atal algâu rhag tyfu a gostwng tymheredd y dŵr. Fodd bynnag, rhaid rheoli parthau glan afon yn briodol oherwydd y perygl y gallai deunydd coed rwystro neu ddifrodi ceuffosydd a phontydd i lawr yr afon, gan gynyddu yn hytrach na lleihau'r perygl o lifogydd.
- a) **Cynlluniau Rheoli Maethynnau (NMP)** – mae cyfanswm unrhyw faethynnau sy'n cael eu hychwanegu at bridd, a'r adeg y cânt eu gwasgaru, yn bwysig i ddiwallu'r angen am faethynnau ac i atal llygredd diangen drwy golledion. O ddeall

---

<sup>208</sup> [Revealed preference valuation of beach and river water quality in Wales: Journal of Environmental Economics and Policy: Vol 11, No 1 \(tandfonline.com\)](https://doi.org/10.1080/09500804.2017.1375000)

cyfansoddiad y pridd, drwy ei brofi, a deall gofynion maethol cnydau, gall ein helpu i ddewis cnydau addas ac i wasgaru maethynnau sy'n diwallu anghenion y cnydau hynny, gan beri mai dim ond maethynnau angenrheidiol sy'n cael eu defnyddio. Mae Rheoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021 yn peri iddi fod yn ofynnol i ffermwyr baratoi Cynlluniau Rheoli Maethynnau mewn perthynas â nitrogen, ond gall ffermwyr leihau eu hallyriadau ymhellach drwy gynnal profion fel rhan o'u cynlluniau, a thrwy fynd ati i gynllunio i reoli maethynnau eraill, fel ffosforws.

b) **Cnydau gorchudd amlywogaeth** – Cânt eu plannu ar adeg pan fyddai'r tir, fel arall, yn foel, a hynny i atal gormodedd o ddŵr yn y pridd ac i leihau dŵr ffo, yn enwedig o ganlyniad i lawiad trwm. Mae defnyddio rhywogaethau lluosog yn helpu i gydbwysu maethynnau, gan wella ffrwythlondeb. Mae ymchwil yn awgrymu y gall cost gweithredu gael ei gwrthbwysu gan fwy o gynnyrch yn y dyfodol.

## ***Manteision gweithredu***

### ***Ardaloedd glan afon***

7.486 Mae tystiolaeth ERAMMP<sup>209</sup> yn awgrymu nad yw technegau rheoli llifogydd naturiol, megis parthau glan afon, yn debygol o gael effaith fawr ar ddigwyddiadau llifogydd mawr ac eithafol, ond gellir gwireddu eu gwerth o ran rhyng-gipio llygryddion yn gymharol gyflym. Bydd y gwelliannau o ran ansawdd dŵr yn arwain at lai o gostau trin dŵr ac at fudd economaidd drwy chwaraeon, hamdden a thwristiaeth yn fewndirol ac ar yr arfordir.

7.487 Mae Coed Cadw hefyd yn nodi y gall cynnydd yn rhymeredd dŵr amharu ar ecosystemau afonydd, gan effeithio ar ansawdd dŵr. Mae'r cysgod a ddarperir gan goed, llwyni a llystyfiant arall yn gwneud gwahaniaeth sylweddol i dymheredd dŵr, gan sicrhau manteision ecolegol.

### **Cynlluniau Rheoli Maethynnau (NMP)**

7.488 Gall Cynlluniau Rheoli Manteision fod o fudd i'r cyhoedd ac i fusnesau fferm. O leihau'r tebygolrwydd y bydd maethynnau'n mynd i gyrsiau dŵr, bydd yn arwain

---

<sup>209</sup> [ERAMMP SFS Adolygiad Tystiolaeth Atodiad 9 Lleihau Llifogydd f1.1.pdf](#)



at fanteision o ran costau trin dŵr (sy'n cael eu hysgwyddo yn y pen draw gan ddefnyddwyr drwy eu biliau dŵr). O ddeall y maethynnau sy'n angenrheidiol, a defnyddio maethynnau yn briodol, bydd yn gwella proffidoldeb ffermydd drwy iddynt ddefnyddio llai o wrtaith<sup>210</sup>. Canfu Newell Price et al. (2011) y gallai defnyddio systemau argymell gwrtaith leihau colledion ffosfforws tua 5%, gan ddibynnu ar y defnydd presennol o faethynnau.<sup>211</sup>

### *Cnydau gorchudd amlrywogaeth*

7.489 Er ei bod yn ymddangos bod cymhelliant ariannol i ffermwyr dyfu'r cnwd mwyaf proffidiol bob amser, mae tystiolaeth wedi dangos bod cynnydd hirdymor o ran cynnyrch yn gwrthbwysu'r costau tymor byr sydd ynghlwm wrth gylchdroi cnydau. Mae hyn yn deillio o ailgyflenwi maethynnau a thorri cylchoedd clefydau a phlâu<sup>212</sup>. Yn 2016, canfu astudiaeth a gynhaliwyd dros gyfnod o bum mlynedd gan y Bwrdd Datblygu Amaethyddiaeth a Garddwriaeth (AHDB) ymateb cynnyrch cymedrig o 0.36 t/ha yn sgil defnyddio cnydau gorchudd yn yr hydref cyn hau haidd y gwanwyn, gan arwain at fudd o £43/ha o ran haidd y gwanwyn, gyda gwasgaru nitrogen-N nodweddiadol<sup>213</sup>. Roedd y cynnydd yn fwy lle na ddefnyddiwyd unrhyw N, er bod y buddion o ran cynnyrch a phris yn is ar y cyfan. Mae astudiaethau eraill hefyd wedi canfod bod y cynnyrch yn uwch gyda gwahanol gnydau<sup>214</sup>. Mae defnyddio llai o wrtaith yn sicrhau arbedion pellach<sup>215</sup>.

---

<sup>210</sup> [Rhaglen Monitro a Modelu Materion Gwledig a'r Amgylchedd \(ERAMMP\) Cynllun Ffermio Cynaliadwy Adroddiad Terfynol Atodiad Technegol](#)

<sup>211</sup> [Method No \(alterra.nl\)](#)

<sup>212</sup> [Microsoft Word - 120712 Crop rotation briefing\\_final \(foeeurope.org\)](#)

<sup>213</sup> [rr90.pdf \(windows.net\)](#)

<sup>214</sup> [NFS-313-AAB-NFS-2014.pdf \(tmaf.co.uk\)](#),  
[Sustainable soil management and cover crop practices ESA2016.pdf](#),

<sup>215</sup> [Microsoft Word - 120712 Crop rotation briefing\\_final \(foeeurope.org\)](#)

**Tabl 53: Ymatebion cymedrig (pum mlynedd) ar gyfer cynnyrch cnwd a maint elw dros N ar gyfer defnydd cynydau gorchudd yr hydref cyn haidd y gwanwyn**

	Dim cnwd gorchudd	Yn dilyn cnwd gorchudd	Gwahaniaeth
Cynnyrch (t/ha)			
Dim gwasgaru N	3.64	4.6	0.96 (+26%)
N wedi'i gwasgaru ar gyfradd o 150kg/ha	5.56	5.92	0.36 (+8%)
Maint elw pris (£/ha) dros N			
Dim gwasgaru N	437	552	115
N wedi'i wasgaru ar gyfradd o150kg/ha	567	610	43

Rhagdybio N ar £0.67/kg a haidd ar £1.20/t

*Ffynhonnell: White, Holmes, Morris, a Stobart: Research Review No. 90 'A review of the benefits, optimal crop management practices and knowledge gaps associated with different cover crop species.'*

7.490 Yn ogystal, os yw strwythur y pridd yn well, mae'n arwain at ddraeniad gwell, llai o berygl o sychder, llai o ddibyniaeth ar fwydydd anifeiliaid protein soi wedi'u mewnforio (lle mae cynhyrchu codlysiau wedi'i gynnwys), a rheoli chwyn. Mae ffermwyr a'r gymdeithas yn elwa ar y manteision hyn, gyda llai o fewnforion yn cyfrannu at fynd i'r afael â'r newid yn yr hinsawdd, a llai o angen am ymyriadau rheoli chwyn sy'n arbed amser ac arian i ffermwyr.

## ***Cynnal a gwella mynediad y cyhoedd i gefn gwlad a'r amgylchedd hanesyddol, a'u hymgysylltiad â hwy***

### ***Maint y broblem***

7.491 Mae gan Gymru dros 20,000 o filltiroedd (33,000 cilometr) o hawliau tramwy cyhoeddus<sup>216</sup>. Mae hawliau tramwy cyhoeddus yn cynnwys llwybrau troed, llwybrau ceffylau, cilffyrdd cyfyngedig a chilffyrdd sy'n agored i unrhyw draffig.

<sup>216</sup> [Cael mynediad i gefn gwlad | LLYW.CYMRU](#)

Dywedd Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir<sup>217</sup> fod 66% o'r hawliau tramwy cyhoeddus yn hawdd eu defnyddio<sup>218</sup>, a nododd ei bod yn ymddangos bod hyn wedi cynyddu'n raddol dros y 10 mlynedd diwethaf o linell sylfaen o tua 40%<sup>219</sup>.

7.492 Cafodd y Cod Cefn Gwlad<sup>220</sup> ei lunio a'i hysbysebu, ar ryw ffurf neu'i gilydd, ers 1951 i fodloni dyletswydd CNC a Natural England i hysbysu pobl am ymddygiad cyfrifol ac i roi cyhoeddusrwydd iddo. Er bod gofyniad i hysbysu'r cyhoedd am eu cyfrifoldebau mewn perthynas â mynediad i'r cyhoedd, dogfen gynghori yn unig yw'r Cod Cefn Gwlad.

7.493 Ceir 60,000 hectar o dir mynediad agored hefyd<sup>221</sup>. O dan Ddeddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000 (Deddf 2000), mae un rhan o bump o'r wlad bellach wedi'i mapio fel ardal hygyrch i gerddwyr. Yn gyffredinol, mae'r Ddeddf yn peri iddi fod yn ofynnol i unrhyw un sy'n mynd ar y tir hwn ymddwyn yn gyfrifol a pheidio ag ymyrryd â'r gwaith o reoli'r tir<sup>222</sup>.

7.494 Lle nad oes hawl mynediad sy'n galluogi'r cyhoedd i gyrraedd ardal o dir mynediad o dan Ddeddf 2000, nid oes ganddynt hawl i groesi tir arall. Er mwyn iddynt gael mynediad, byddai angen gwneud darpariaeth drwy orchymyn creu llwybr neu ar hyd llwybr caniataol<sup>223</sup>.

7.495 Yn ei adroddiad yn 2021<sup>224</sup>, bu i Grŵp Cynghori Llywodraeth Cymru ar Ddiwygio Mynediad argymhell y dylid sicrhau bod cyllid amaeth-amgylcheddol ar gael i wella mynediad a'r seilwaith ategol, gan nodi y gallai cynllun cyllido amaethyddol diwygiedig a gyflwynir ar ôl Brexit gefnogi'r gwaith o wella mynediad ymarferol i dir mynediad, ac oddi mewn iddo.

---

<sup>217</sup> [GMEP-Final-Report-2017.pdf \(erammp.wales\)](#)

<sup>218</sup> Mae'r ffigur yn cyfeirio at y cyfnod rhwng 2013-16.

<sup>219</sup> 41% yn 2005-06.

<sup>220</sup> [Cyfoeth Naturiol Cymru / Y Cod Cefn Gwlad: cyngor i'r rhai sy'n ymweld â chefn gwlad](#)

<sup>221</sup> Mae tir mynediad agored, o dan Ddeddf 2000, yn cynnwys cefn gwlad agored (mynyddoedd, gweundiroedd, rhostiroedd a thir isel) a 'thir comin cofrestredig', sef tir sydd wedi'i gofnodi ar y cofrestru swyddogol sydd ym mediant awdurdodau cofrestru tiroedd comin. Mae hefyd yn cynnwys ardaloedd o 'dir penodedig' lle mae perchnogion, fel Cyfoeth Naturiol Cymru, yn caniatáu mynediad am ddim. Nid yw'n cynnwys glaswelltir wedi'i wella'n amaethyddol na'i led-wella; [Cyfoeth Naturiol Cymru / Tir Mynediad Agored](#)

<sup>222</sup> [Rheoli Mynediad Cyhoeddus i Ardaloedd o Dir \(cyfoethnaturiol.cymru\)](#)

<sup>223</sup> [Rheoli Mynediad Cyhoeddus i Ardaloedd o Dir \(cyfoethnaturiol.cymru\)](#)

<sup>224</sup> [Adroddiad Cyngor Terfynol y Grŵp Cynghori ar Ddiwygio Mynediad \(llyw.cymru\)](#)

## ***Costau'r mater i'r diwydiant/gymdeithas***

7.496 Mae tystiolaeth o 2014 yn dangos mai dim ond 28% o holl oedolion Cymru sy'n bodloni'r lefel gweithgarwch corfforol a argymhellir drwy gymryd rhan mewn gweithgareddau hamdden awyr agored.<sup>225</sup>

7.497 Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru<sup>226</sup> yn amcangyfrif yr hyn a ganlyn:

- a) Mae bod yn gorfforol egnïol o fudd i Iechyd unigolion a'r boblogaeth ac yn lleihau'r risgiau o ordewdra a chyflyrau cronig; bu i anweithgarwch gostio £35 miliwn i'r Gwasanaeth Iechyd Gwladol (GIG) yng Nghymru yn 2015<sup>227</sup>.
- b) Nodwyd mai mynd ati i gefnogi cerdded a beicio yw'r ffordd orau o gynyddu lefelau gweithgarwch corfforol<sup>228</sup>.

7.498 Mae gwaith mwy diweddar gan Iechyd Cyhoeddus Cymru<sup>229</sup> wedi nodi bod un astudiaeth<sup>230</sup> yn amcangyfrif bod gordewdra ynddo'i hun wedi costio dros £73 miliwn i'r GIG yng Nghymru yn 2008-09, gan gynyddu i bron i £86 miliwn o gynnwys gordewdra a gorbwysau. Roedd yr awduron yn pwysleisio mai amcangyfrifon ceidwadol oedd y rhain, ac y byddant wedi cynyddu dros y degawd canlynol. Yn ôl astudiaeth<sup>231</sup> fwy diweddar a fu'n ystyried y costau rhagamcanol i'r GIG yng Nghymru os bydd y lefelau gordewdra a gorbwysau yn parhau i godi, bydd yn costio swm rhagamcanol o £465 miliwn y flwyddyn erbyn 2050, gan gostio £2.4 biliwn i'r gymdeithas a'r economi yn ei chyfanrwydd.

---

<sup>225</sup> CNC. 2015. Arolwg Hamdden Awyr Agored Cymru 2014: Adroddiad Terfynol. Cyhoeddwyd ym mis Gorffennaf 2015. Rhif yr adroddiad: 260-119555. Cyfoeth Naturiol Cymru a ddyfynnir yn SONARR.

<sup>226</sup> Iechyd Cyhoeddus Cymru 2018. Creu lleoedd a manau iachach ar gyfer y genhedlaeth bresennol a chenedlaethau'r dyfodol

<sup>227</sup> Ymddiriedolaeth GIG Iechyd Cyhoeddus Cymru. Mae anweithgarwch corfforol yn costio £35 miliwn y flwyddyn i GIG Cymru - ymchwil newydd. [Datganiad i'r wasg] (10 Hyd 2017) [Dyfynnwyd yn 2018 Mawrth 2018]. ] Ar gael yn: <http://www.screeningforlife.wales.nhs.uk/news/46348>

<sup>228</sup> Iechyd Cyhoeddus Cymru. Gwneud gwahaniaeth: Buddsoddi mewn Iechyd a Lles Cynaliadwy ar gyfer pobl Cymru. Tystiolaeth ategol 2016. Iechyd Cyhoeddus Cymru. [Ar-lein] 2016. Ar gael yn: <http://www.wales.nhs.uk/sitesplus/888/page/87106>

<sup>229</sup> Iechyd Cyhoeddus Cymru (2021). Cynllunio a Galluogi Amgylcheddau Iach – Ymgorffori templed ar gyfer polisi cynllunio

<sup>230</sup> C. J. Phillips, C. Harper, J. Rance ac A. Farr, "Assessing the costs to the NHS associated with alcohol and obesity in Wales," Llywodraeth Cymru, 2010 a ddyfynnir yn Iechyd Cyhoeddus Cymru (2021).

<sup>231</sup> Iechyd Cyhoeddus Cymru, "Gwneud gwahaniaeth: Buddsoddi mewn Iechyd a Lles Cynaliadwy ar gyfer Pobl Cymru (Crynodeb Gweithredol)," 2016.

## ***Camau i gyflawni'r canlyniad***

7.499 Mae'r camau y gellir eu cymryd yn y maes hwn i helpu pobl i ymgysylltu â'r amgylchedd naturiol a chael mynediad iddo yn cynnwys:

- a) uwchraddio llwybrau cerdded i greu llwybrau aml-ddefnydd
- b) gwella'r llwybrau presennol i'w gwneud yn fwy hygyrch
- c) sefydlu llwybrau cysylltiedig a llwybrau mynediad newydd
- d) sefydlu mynediad newydd

7.500 Mae Cyfoeth Naturiol Cymru<sup>232</sup> yn darparu cyngor cynhwysfawr i reolwyr tir ynglŷn â'r camau y dylent eu hystyried i helpu ymwelwyr â'u tir i ddilyn y Cod Cefn Gwlad.

## **Manteision y camau cyflawni**

7.501 O ran cyfraniad uniongyrchol hygyrchedd cefn gwlad Cymru, nododd adroddiad Amaethyddiaeth yng Nghymru<sup>233</sup> yr hyn a ganlyn:

- a) Mae safon cefn gwlad a thirwedd Cymru wedi cael ei nodi fel cymhelliant allweddol i ymwelwyr. Gwnaeth dros hanner yr ymwelwyr dydd (54%) o'r DU a thua dau draean (67%) o'r ymwelwyr o'r DU sy'n aros yma restru'r dirwedd fel rheswm dros ymweld yn 2016.
- b) Mae Arolwg Ymwelwyr Cymru 2016<sup>234</sup> yn datgelu bod ymwelwyr dydd o'r DU, ymwelwyr o'r DU sy'n aros, ac ymwelwyr o dramor yn fodlon iawn â'u hymweliad â Chymru. Ansawdd yr amgylchedd naturiol sy'n cael y sgôr gyfartalog uchaf o blith yr holl agweddau penodol a werthuswyd (9.0/10) ar gyfer y tri grŵp.
- c) O blith yr ymwelwyr sy'n aros a ddaeth i gymryd rhan mewn gweithgareddau awyr agored, dywedodd 75% mai cerdded oedd eu prif weithgarwch.
- d) Yn 2009, cynhyrchodd cerdded a cherdded mynyddoedd tua £562 miliwn o alw ychwanegol yn economi Cymru a £275 miliwn o werth ychwanegol gros (GVA).

---

<sup>232</sup> [Cyfoeth Naturiol Cymru / Y Cod Cefn Gwlad: cyngor i reolwyr tir](#)

<sup>233</sup> Llywodraeth Cymru (2019) [Amaethyddiaeth yng Nghymru | LLYW.CYMRU](#)

<sup>234</sup> [Arolwg Ymwelwyr Cymru 2016: Ymwelwyr sy'n aros o'r DU \(llyw.cymru\)](#)

Amcangyfrifwyd bod hyn yn gyfwerth â thua 16% o gyfanswm GVA twristiaeth ar gyfer y flwyddyn honno.

7.502 Mae adroddiad SONARR CNC<sup>235</sup> yn dweud bod adnoddau naturiol yn gwneud cyfraniad sylweddol at iechyd corfforol a lles meddyliol pobl yng Nghymru, a hynny drwy wella iechyd a diogelu iechyd. Mae corff cynyddol o dystiolaeth<sup>236</sup> yn dangos bod cysylltiad cadarnhaol rhwng treulio amser mewn amgylchedd naturiol ac iechyd meddwl. Mae'n ymddangos bod yr effeithiau'n wahanol yn ôl statws economaidd-gymdeithasol, oedran a rhyw, ond 'lle defnyddir amgylcheddau naturiol fel lleoliadau ar gyfer hybu iechyd meddwl neu therapi, mae'r canlyniadau, er yn wan, yn tueddu i fod yn gadarnhaol ac yn gost-ffeithiol'.

7.503 Dangoswyd bod darparu mynediad i'r amgylchedd i gynorthwyo plant i ddysgu ac i chwarae yn gwella eu datblygiad gwybyddol. Gall y profiadau y bydd plant yn eu cael yn ystod plentyndod barhau pan fyddant yn hŷn; mae agwedd plentyn tuag at ymarfer corff yn gosod sylfaen i'w arferion fel oedolyn.<sup>237</sup>

7.504 Yn ehangach, mae'r ONS<sup>238</sup> yn amcangyfrif bod gwerth blynyddol y manteision iechyd o gyfalaf naturiol Cymru yn £269 miliwn yn 2020, ac o dir fferm yn £18 miliwn y flwyddyn.

**Tabl 54: Gwerth manteision iechyd o gyfalaf naturiol, 2020 (ONS)**

	£ miliwn (prisiau 2020)	%
Ardaloedd adeiledig a gerddi	109	40.5%
Arfordirol	54	20.0%
Coetir	45	16.7%
Tir fferm	18	6.7%
Mynydd	10	3.7%

<sup>235</sup> Cyfoeth Naturiol Cymru Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (SoNaRR): Asesiad o reolaeth gynaliadwy o'n adnoddau naturiol. Adroddiad Technegol. Pennod 5. Lles yng Nghymru (Saesneg yn unig)

<sup>236</sup> Natural England. 2015. Connection to Nature: Evidence Briefing. Access to Evidence Information Note EIN015 a ddyfynnir yn adroddiad SONARR CNC.

<sup>237</sup> Bird W. 2004. Natural Fit: Can Green Space and Biodiversity Increase Levels of Physical Activity? RSPB. Yn Natural Childhood Report (Yr Ymddiriedolaeth Genedlaethol) a ddyfynnir yn SONARR.

<sup>238</sup> ONS (2022) Health benefits from recreation, natural capital, UK: 2022 [Health benefits from recreation, natural capital, UK: 2022](https://ons.gov.uk/health-benefits-from-recreation-natural-capital-uk-2022) (ons.gov.uk)

Dŵr croyw	24	8.9%
Arall	8	2.9%
CYFANSWM	269	100%

## ***Lliniaru'r perygl o lifogydd a sychder***

### ***Maint y broblem***

7.505 Rhagwelir y bydd amlder a difrifoldeb digwyddiadau llifogydd a sychder yn y DU yn cynyddu yn sgil y newid yn yr hinsawdd. Dywed Adroddiad Diogeledd Bwyd y DU 2021<sup>239</sup> fod y risg fwyaf i gynhyrchu bwyd domestig yn y DU yn y tymor canolig i'r tymor hir yn deillio o'r newid yn yr hinsawdd ac o bwysau amgylcheddol arall, fel dirywiad pridd, ansawdd dŵr a bioamrywiaeth. Mae patrymau tywydd annibynadwy yn creu ystod o risgiau hirdymor a byrdymor o ran cynhyrchu bwyd yn y dyfodol, a gallai arwain at leihau cynnyrch<sup>240</sup> neu at fethiant cynydu.

7.506 Mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn amcangyfrif bod tua un ym mhob wyth eiddo yng Nghymru mewn perygl o lifogydd<sup>241</sup>. Gall canlyniadau llifogydd fod yn ddinistriol, gan gynnwys difrodi/colli cartrefi a busnesau, amharu ar wasanaethau hanfodol, difrodi seilwaith, niweidio'r amgylchedd, colli da byw, peri i gnydau fethu, a cholli bywydau. Mae CNC<sup>242</sup> yn amcangyfrif bod y difrod i eiddo yn sgil llifogydd mis Chwefror 2020 wedi costio mwy nag £81 miliwn i aelwydydd yn unig. Cyfanswm pecyn cyllid CNC ar gyfer rheoli perygl llifogydd yn 2020/21 oedd £34.5 miliwn.

7.507 Yn ôl adroddiad a gomisiynwyd gan Water UK<sup>243</sup>, er bod y gost o allu gwrthsefyll digwyddiadau sychder eithafol yn 'gymharol fach', sef £4 y flwyddyn yr aelwyd<sup>244</sup>, o beidio â gweithredu, gallai gostio swm amcanestynedig o £1.3 biliwn y dydd yn ystod y sefyllfaoedd mwyaf eang o sychder difrifol.

<sup>239</sup> [United Kingdom Food Security Report 2021\\_19may2022.pdf \(publishing.service.gov.uk\)](#)

<sup>240</sup> Yn sgil sychder ar adeg annisgwyl a digwyddiadau glaw trwm, cafwyd gostyngiad o 40% yng nghynnyrch gwenith y DU yn 2020.

<sup>241</sup> [Cyfoeth Naturiol Cymru / Adroddiad blynyddol rheoli perygl llifogydd 2020-2021](#)

<sup>242</sup> [Chwefror 2020 – Llifogydd yng Nghymru: Crynodeb Data Digwyddiad Llifogydd \(cyfoethnaturiol.cymru\)](#)

<sup>243</sup> [Research shows more action needed to protect against growing drought risk | Water UK](#)

<sup>244</sup> Cyfanswm o £111.4 miliwn y flwyddyn, yn seiliedig ar amcangyfrifon y Swyddfa Ystadegau Gwladol o 27.8 miliwn o aelwydydd yn y DU yn 2020.

## **Targedau**

- 7.508 Ym mis Mawrth 2022, cyhoeddodd Llywodraeth Cymru y buddsoddiad 'mwyaf erioed' mewn amddiffyn rhag llifogydd, sef £214 miliwn dros dair blynedd. Mae CNC yn ymgymryd â Chynlluniau Rheoli Perygl Llifogydd ac yn cynnal Cynlluniau Llifogydd Cymunedol a Chynllun Rheoli Traethlin, ond nid oes targedau penodol o ran y gallu i wrthsefyll llifogydd, ac mae rhai o'r farn bod hynny'n rhan hanfodol o'r gwaith o gynllunio ar gyfer rheoli llifogydd.
- 7.509 Mae'r sefyllfa'n debyg o ran sychder. Mae CNC yn paratoi cynllun sychder, ac mae dyletswydd statudol ar gwmnïau dŵr hefyd i baratoi cynlluniau sychder, ymgynghori arnynt, eu cyhoeddi a'u cynnal.

## **Camau i gyflawni'r canlyniad**

- 7.510 Gall ffermydd gymryd camau i'w helpu i wrthsefyll llifogydd a sychder yn well, a gallant hefyd helpu i leihau'r tebygolrwydd y bydd y mathau hyn o ddigwyddiadau'n digwydd. Bydd unrhyw gamau y mae ffermwyr yn eu cymryd i leihau eu hallyriadau, i gynyddu'r broses o storio carbon ar eu tir, ac i hyrwyddo gwytnwch ecosystemau, yn gwneud cyfraniad cyffredinol at fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a'r risgiau o lifogydd a sychder cysylltiedig. Mae'r camau a ganlyn yn cyfrannu at allu fferm i wrthsefyll llifogydd a sychder.

## **Casglu dŵr**

- 7.511 Mae'r dulliau o wneud hyn yn cynnwys casglu dŵr glaw dros y gaeaf, er enghraifft o doeau, neu greu pyllau/cronfeydd dŵr, fel storfa ddŵr.
- 7.512 Gellir storio dŵr glaw a gesglir dros y gaeaf i'w ddefnyddio dros y misoedd cynhesach, yn enwedig mewn cyfnodau o sychder, i ysgafnhau'r pwysau ar adnoddau dŵr croyw.
- 7.513 Storio dŵr gan ddefnyddio pyllau, ffosydd, cronfeydd dŵr â chloddiau, sianeli neu orlifdiroedd – Yn yr un modd ag offer casglu dŵr, gellir defnyddio nodweddion fel pyllau i gasglu a storio dŵr dros ben i'w ddefnyddio mewn cyfnodau sych, a chynnig manteision i fywyd gwyllt hefyd. Gall sianeli a



gorlifdiroedd ddarparu lle dynodedig i ddŵr llif gasglu er mwyn amddiffyn eiddo ac asedau fferm eraill.

### **Parthau glan afon**

7.514 Ardaloedd o laswelltir naturiol neu laswelltir wedi'i ailsefydlu, neu goridau wrth ymyl nentydd sy'n cynnwys coed, llwyni a glaswellt, yw'r rhain, ac maent yn ddulliau naturiol o liniaru llifogydd. Maent yn gweithredu fel llusg ar ddyfroedd llifogydd, gan arafu dŵr llif, ac mae dŵr hefyd yn treiddio'n ddyfnach i briddoedd coetiroedd oherwydd cyfraddau ymdreiddio uwch, gan arwain at lai o ddŵr ffo ar yr wyneb. Fodd bynnag, rhaid rheoli parthau glan afon yn briodol oherwydd y risg y gallai deunydd coed rwystro neu ddifrodi ceuffosydd a phontydd i lawr yr afon a fyddai'n cynyddu yn hytrach na lleihau'r perygl o lifogydd.

### **Lleiniau amlywogaeth**

7.515 Lleiniau ag amrywiaeth eang o blanhigion, gan gynnwys glaswellt, perlaysiau a chodlysiâu, yw'r rhain. Yn ogystal â manteision ar gyfer iechyd pridd, mae cynnwys rhywogaethau â gwreiddiau hir, fel sicori, maglys neu ribwellt, yn gwella cyfraddau cadw dŵr ar dir fferm i liniaru llifogydd ac i gynyddu'r gallu i wrthsefyll cyfnodau sych ac amodau sychder.

## ***Manteision gweithredu***

### ***Casglu dŵr***

7.516 Er bod costau cychwynnol ynghlwm wrth osod offer neu greu pwll i storio dŵr, bydd hefyd yn arwain at arbedion yn y dyfodol. Gellir defnyddio dŵr wedi'i storio yn lle prynu dŵr y prif gyflenwad, gan helpu i ddarparu ffynhonnell ddibynadwy o ddŵr drwy'r flwyddyn, a fyddai'n arbennig o werthfawr pe bai sychder. Bydd llai o alw am ddŵr y prif gyflenwad gan fusnesau fferm hefyd yn lleddfu'r pwysau ar y cyflenwad i eiddo domestig a busnesau eraill, gan fod o fudd i ddefnyddwyr dŵr

yn fwy cyffredinol. Roedd adroddiad gan Asiantaeth yr Amgylchedd yn 2009<sup>245</sup> yn cynnwys astudiaethau achos a oedd yn dangos bod ffermydd yn arbed symiau sylweddol ar ôl cyflwyno mesurau casglu dŵr, gan gynnwys fferm yn Wrecsam lle'r oedd system storio dŵr glaw wedi talu amdani ei hun cyn pen blwyddyn ar ôl ei gosod. Yn ogystal, gall systemau storio atal dŵr glaw rhag mynd i mewn i storfeydd slyri, neu lifo ar draws iardiau budr cyn mynd i mewn i gyrsiau dŵr a'u llygru.

### *Parthau glan afon*

7.517 Fel rhan o becyn tystiolaeth ERAMMP<sup>246</sup>, cafodd parthau glan afon eu hystyried fel rhan o'r adolygiad Lliniaru Llifogydd. Mae crynodeb o'r dystiolaeth sydd ar gael yn awgrymu y gall parthau glan afon gael effaith gadarnhaol mewn digwyddiadau llifogydd ar raddfa lai drwy leihau'r dŵr sy'n gollwng i sianeli, gan arwain at lifoedd is, er nad yw parthau glan afon ar ffermydd unigol yn debygol o gael llawer o effaith yn achos llifogydd eithafol. Er hynny, gallai fod i barthau glan afon fanteision sylweddol i fusnesau fferm yn ystod llifogydd llai ac amlach, drwy iddynt leihau'r perygl o golli neu ddifrodi adeiladau, peiriannau, da byw a chnydau. Ar raddfa dalgylch, mae camau i adfer coedwigoedd glan afon a fodelwyd yn y New Forest yn awgrymu y gellir sicrhau gostyngiad mewn llif brig o tua 100km<sup>2</sup>, sy'n dangos potensial gweithredu cydweithredol ymhlith ffermwyr. Mae astudiaethau achos a ddefnyddir gan Asiantaeth yr Amgylchedd hefyd yn dangos manteision posibl Rheoli Llifogydd Naturiol ar raddfa dalgylch<sup>247</sup>.

7.518 Mae cynnal a chadw parthau glan afon yr un mor bwysig â'u creu, er mwyn atal deunydd pren rhag mynd i mewn i'r cwrs dŵr a rhwystro neu ddifrodi seilwaith, oherwydd gall hyn gynyddu yn hytrach na lleihau perygl llifogydd.

### *Lleiniau amlrywogaeth*

7.519 Yn yr un modd â pharthau glan afon, ceir manteision posibl i ffermydd drwy iddynt leihau perygl llifogydd<sup>248</sup> a'r colledion neu'r difrod sy'n deillio o lifogydd llai

---

<sup>245</sup> [Rainwater Harvesting on Farms\(2\).pdf \(ecosystemsdirect.co.uk\)](#)

<sup>246</sup> [ERAMMP SFS Adolygiad Tystiolaeth 9 Lleihau Llifogydd f1.1.pdf](#)

<sup>247</sup> [Cyflwyniad PowerPoint \(publishing.service.gov.uk\)](#)

<sup>248</sup> [ERAMMP SFS Adolygiad Tystiolaeth 2 Rheoli Porfa f1.1.pdf](#)

o faint. Gall gallu glastiroedd dwfn i wrthsefyll amodau sych<sup>249</sup> yn well greu arbedion drwy leihau'r angen am fwydydd anifeiliaid atodol pan fydd glastiroedd eraill yn methu. Gall lleiniau amlrywogaeth hefyd arwain at fanteision economaidd i fusnesau fferm.<sup>250</sup> Canfu tystiolaeth fod cymysgeddau porfa-codlysiau yn cynhyrchu'n dda ac y gellir eu defnyddio i leihau costau a gwella proffidioldeb, yn enwedig pan fo prisiau gwrtaithe yn uchel a/neu brisiau nwyddau llaeth yn isel.

## ***Cyflawni a hyrwyddo safonau uchel o ran iechyd a lles anifeiliaid***

### ***Maint y broblem***

7.520 Mae iechyd pobl ac iechyd anifeiliaid yn dibynnu ar ei gilydd ac yn dibynnu ar iechyd yr amgylchedd y maent yn bodoli ynddo. Mae'r ffordd y gofalir am anifeiliaid fferm a'r ffordd y mae eu hiechyd yn cael ei reoli yn cael effaith fawr ar yr anifeiliaid eu hunain ond hefyd ar y busnes fferm, yr amgylchedd a'r gymdeithas. Llywodraeth Cymru sy'n gyfrifol am reoli a, lle bo'n bosibl, am ddileu clefydau anifeiliaid er mwyn gwella iechyd a lles anifeiliaid a gwarchod iechyd y cyhoedd. Mae rhai clefydau anifeiliaid heintus yn hysbysadwy, sy'n golygu bod rhaid rhoi gwybod am unrhyw achos. Gall clefydau hysbysadwy fod yn:

- a) endemig – eisoes yn bresennol yn y DU, megis TB buchol
- b) egsotig – ddim yn bresennol yn y DU fel arfer, megis clwy'r traed a'r genau.

7.521 Prif bwrpas y system hysbysu yw canfod achosion posibl a/neu gychwyn olrhain cysylltiadau. Gall rhai clefydau, megis y gynddaredd, basio rhwng anifeiliaid a phobl. Yn ôl yr [Awdurdod Gweithredol Iechyd a Diogelwch](#), mae tua 40 o filheintiau posibl yn y DU ac mae'n bosibl y gallai tua 300,000 o bobl mewn amrywiaeth o alwedigaethau ddod i gysylltiad â nhw. Er bod y rhan fwyaf o heintiau yn ysgafn ac yn hunan-gyfyngol, ceir mwy a mwy o dystiolaeth y gall rhai heintiau aciwt achosi effeithiau iechyd hirdymor.

---

<sup>249</sup> [untitled \(agricology.co.uk\)](#)

<sup>250</sup> [An economic comparison of systems of dairy production based on N-fertilized grass and grass-white clover grassland in a moist maritime environment - Humphreys - 2012 - Grass and Forage Science - Wiley Online Library](#)

7.522 Er bod rhai clefydau yn hysbysadwy, nid felly y rhan fwyaf ohonynt (mae hyn yn cynnwys rhai bygythiadau sylweddol i'r economi o ran lles ac iechyd y cyhoedd). Mae clefydau endemig, sy'n cyfyngu ar gynhyrchu, yn cyfyngu'n fawr ar gynhyrchu da byw yn effeithlon ac yn cael effaith ar ôl troed carbon ffermio da byw. Mae systemau ffermio Cymru yn arbennig o agored i effeithiau clefydau endemig gan eu bod wedi'u seilio ar dir pori i raddau helaeth. Mae cynnydd a lledaeniad ymwrthedd gwrthficrobaidd (AMR) yn fygythiad i'r gallu i reoli heintiau mewn anifeiliaid yn ogystal â phobl. Gan fod defnyddio gwrthfotigau yn sbardun i ddatblygu AMR, rhaid inni leihau'r angen i ddefnyddio gwrthfotigau drwy atal clefydau heintus mewn anifeiliaid. Gallwn wneud hyn drwy wella statws iechyd buchesi a diadellau, gan gymhwyso'r egwyddor bod "atal yn well na gwella".

7.523 Nod deddfwriaeth sy'n ymwneud â lles anifeiliaid yw sicrhau nad yw anifeiliaid yn cael poen neu ddiodefaint diangen. Mae'r Ddeddf Lles Anifeiliaid yn gosod dyletswydd gyfreithiol ar berchnogion a cheidwaid anifeiliaid i ofalu am yr anifeiliaid y maent yn gyfrifol amdanynt. Mae gwella safonau lles anifeiliaid ac ansawdd eu cynnyrch yn gwneud cyfraniad sylweddol i fodloni disgwyliadau'r cyhoedd o ran bwyd gwell a mwy diogel.

7.524 Gall clefydau heintus gael effeithiau ariannol difrifol a hirdymor ar broffidioldeb fferm. Er enghraifft:

- a) Amcangyfrifir bod Dolur Rhydd Feirysol Buchol (BVD) ar fferm bîff â 100 o wartheg yn costio £4,500 y flwyddyn. Amcangyfrifir bod BVD ar fferm odro â 130 o wartheg yn costio £15,000 y flwyddyn.
- b) Amcangyfrifir bod y gost sy'n gysylltiedig â chlefyd Johnne mewn buches bîff â 100 o wartheg yn o leiaf £1,700 y flwyddyn, gyda rhai amcangyfrifon yn codi i £4,500 y flwyddyn.
- c) Mae'r clafr yn achosi colledion economaidd a lles difrifol, ac yn costio tua £5.86 miliwn y flwyddyn i ddiwydiant defaid Cymru.

7.525 Mae adroddiad dadansoddiad cost a budd o flwyddyn gyntaf prosiect HerdAdvance yn cwmpasu dadansoddiad o'r data llinell sylfaen a gasglwyd gan AHDB yn ystod yr ymweliadau cychwynnol â'r gyfran gyntaf o ffermydd a recriwtiwyd i'r prosiect. Mae'r colledion llinell sylfaen i'r ffermydd, yn seiliedig ar lefelau clefydau a adroddwyd a chostau clefydau a gyhoeddwyd, yn dangos:

- a) bod mastitis yn costio £10,761 y fferm y flwyddyn ar gyfartaledd i ffermydd HerdAdvance ar hyn o bryd.
- b) yn yr achosion canolrifol, gan ragdybio cost o £323 yr achos, mae cloffni yn costio £10,480 y fferm ar hyn o bryd.
- c) wedi'i gyfrifo ar sail y gost ganolrifol i'r diwydiant, gellir rhagdybio bod clefyd Johne yn costio £4,680 i fferm â 180 o wartheg yng ngrŵp HerdAdvance.

7.526 Ymhlith y costau eraill i'r diwydiant/gymdeithas mae'r costau a ganlyn:

- a) Mae effeithiau peidio â mynd i'r afael ag AMR yn eang ac yn gostus dros ben, nid yn unig yn nhermau arian ond hefyd o ran iechyd byd-eang, diogeledd bwyd, lles amgylcheddol a datblygiad economaidd-gymdeithasol.
- b) Mae dwyster allyriadau cynhyrchu cig a llaeth anifeiliaid sy'n cnoi cil yn sensitif i newidiadau mewn agweddau cynhyrchu allweddol, megis cyfraddau ffrwythlondeb anifeiliaid benyw, cyfraddau marwolaethau, cynnyrch llaeth, cyfraddau twf a chymarebau trosi porthiant. Mae statws iechyd yn dylanwadu ar yr holl baramedrau hyn, felly o wella statws iechyd, mae disgwyl iddo arwain at ostyngiadau o ran dwyster allyriadau<sup>251</sup>.
- c) Gall rhai clefydau drosglwyddo o anifeiliaid i bobl, felly mae gwella iechyd anifeiliaid hefyd yn helpu i ddiogelu'r rhai sy'n byw ac yn gweithio ar ffermydd.

## *Targedau*

7.527 Sefydlodd Llywodraeth Cymru y rhaglen dileu Twbercwlosis (TB) er mwyn cyflawni'r nod hirdymor o ddileu TB buchol yng Nghymru. Y targed yw i Gymru ennill statws heb TB swyddogol rhwng 2036 a 2041. Mae'r ystadegau TB buchol diweddaraf yng Nghymru, hyd at fis Mawrth 2022, yn dangos y cynnydd a wnaed:

- a) Mae achosion newydd o TB wedi gostwng o 1,185 yn 2009 i 634 yn y 12 mis hyd at fis Mawrth 2022, sef gostyngiad o 46.5%.

<sup>251</sup> [Skuce, P. et al \(2016\). Livestock health and greenhouse gas emissions. ClimateXchange, Scotland's Centre of Expertise on Climate | SEFARI](#)

- b) Mae nifer yr anifeiliaid sy'n cael eu lladd i reoli TB wedi gostwng o 11,655 yn 2009 i 10,117 yn y 12 mis hyd at fis Mawrth 2022, sef gostyngiad o 13.2%.
- c) Ar 31 Mawrth 2022, roedd 988 o fuchesi o dan gyfyngiadau, o'i gymharu â'r uchafbwynt o 2,268 buches a oedd o dan gyfyngiadau ar 31 Mawrth 2009, sef gostyngiad o 56.4%.
- d) Mae canran y buchesi o dan gyfyngiadau wedi gostwng o'r uchafbwynt ym mis Ebrill 2009 o 7.8% i 5.4% ym mis Mawrth 2022, sef gostyngiad o 30.9%.

7.528 Mae gwella iechyd a lles da byw sy'n cael eu ffermio i gefnogi datblygiad diwydiant ffermio ffyniannus hefyd yn flaenoriaeth ers tro i Grŵp Fframwaith Iechyd a Lles Anifeiliaid Cymru. Mae blaenoriaethau'r Grŵp Fframwaith yn cynnwys:

- a) dileu BVD
- b) dileu'r clafr
- c) defnyddio meddyginiaethau yn gynaliadwy (AMR ac anthelminteg)
- d) lleihau cloffni mewn da byw 25%.

7.529 O ran cynnydd yn erbyn y blaenoriaethau hyn:

- a) Ceir tua 11,000 o fuchesi gwartheg yng Nghymru. Hyd yma, mae tua 9,163 o'r rhain wedi'u sgrinio ar gyfer BVD (tua 83.3%) drwy'r rhaglen Gwaredu BVD ac mae 2,539 (28%) wedi profi'n bositif am y feirws.
- b) Yn ôl arolwg o ffermwyr Cymru, cafodd achosion o'r clafr eu cofnodi ar 15.8% o ffermydd yn 2015.
- c) Yn y sectorau bïff, defaid a llaeth, mae mesur cynnydd tuag at ddefnydd cynaliadwy o feddyginiaethau yn heriol gan fod y defnydd yn parhau i fod yn anhysbys neu heb ei brofi i raddau helaeth oherwydd nid oes data ar gael (mae mesur defnydd gwrthficrobaidd ar ffermydd bellach yn dod yn rhan o'r Cynllun Gwarant Fferm Da Byw).
- d) Yn ôl yr astudiaeth ddiweddaraf sy'n ymchwilio i achosion o gloffni ar ffermydd llaeth y DU, roedd 70 achos am bob 100 o wartheg y flwyddyn<sup>252</sup>. Er y dylid nodi bod y ffigur hwn yn hanesyddol, nid yw mynychder cloffni wedi gostwng yn

---

<sup>252</sup> [The Impact of Clinical Lameness on the Milk Yield of Dairy Cows | Elsevier Enhanced Reader](#)

sylweddol yn ystod yr 20 mlynedd diwethaf<sup>253</sup>. Felly, mae'n deg rhagdybio mai ychydig iawn o newid a fu mewn mynychder, ac mae lefelau Cymru'n debyg i lefelau'r DU gyfan.

7.530 Mae'r Gynghrair Defnydd Cyfrifol o Feddyginiaethau mewn Amaethyddiaeth wedi nodi targedau ar gyfer sectorau penodol er mwyn lleihau, mireinio neu ddisodli gwrthfotigau mewn amaethyddiaeth anifeiliaid yn 2021-2024. Mae adroddiad diweddaraf Tasglu Targedau'r Gynghrair Defnydd Cyfrifol o Feddyginiaethau mewn Amaethyddiaeth yn dangos bod sectorau da byw y DU yn gwneud cynnydd da o ran targedau defnyddio gwrthfotigau. Mae crynhoi data cadarn yn parhau i fod yn flaenoriaeth, yn enwedig yn y sectorau anifeiliaid cnoi cil.

### ***Camau i gyflawni'r canlyniad***

7.531 Gellir cyflawni safonau uchel o iechyd a lles anifeiliaid drwy:

- a) mynd ati mewn ffordd ragweithiol i atal ac i reoli clefydau drwy weithredu cylch gwella iechyd anifeiliaid a chynnal safonau da o fioddiogelwch
- b) mynd y tu hwnt i'r isafswm cyfreithiol drwy fabwysiadu safonau lles uwch i sicrhau bod anifeiliaid yn byw bywydau o ansawdd da.

### ***Manteision gweithredu***

7.532 Amcangyfrifodd adroddiad dadansoddiad cost a budd blwyddyn gyntaf y prosiect HerdAdvance y gwelliannau credadwy a ganlyn a'r manteision ariannol y byddent yn eu gwireddu fesul buches:

- a) gostyngiad o 20% mewn mastitis (£2,152)
- b) gostyngiad o 10% mewn cloffni (£1,048)
- c) cynnydd o 5% mewn cynhyrchu llaeth yn sgil camau effeithiol i fynd i'r afael â chlefyd Johne (£1,620)

---

<sup>253</sup> [\(PDF\) A Cross-Sectional Study Into the Prevalence of Dairy Cattle Lameness and Associated Herd-Level Risk Factors in England and Wales \(researchgate.net\)](#)

d) gostyngiad o 10% mewn achosion o BVD (£837).

7.533 Byddai hyn i gyd yn cyfateb i £8,664 i bob fferm â 180 o wartheg neu £1.8 miliwn ar draws pob un o'r 195 o ffermydd. Dylid dehongli'r ffigur hwn gyda gofal gan ei bod yn debygol y bydd gorgyffwrdd rhwng meysydd clefydau, er enghraifft, mae'n hysbys bod clefyd Johne yn dylanwadu ar gynhyrchu llaeth, mastitis a chloffni.

7.534 Datblygwyd cadwyni rhesymeg i ni gael gwell dealltwriaeth o wahanol fanteision cymdeithasol Rheoli Tir yn Gynaliadwy. Er bod y cadwyni rhesymeg wedi'u llunio i gwmpasu materion allweddol yn unig, ac na fwriedir iddynt fod yn gynhwysfawr, maent yn darparu tystiolaeth ddefnyddiol o'r manteision tebygol o gyflawni safonau uchel o ran iechyd a lles anifeiliaid. Er bod lefel yr hyder yn nhystiolaeth y gadwyn resymeg yn ganolig, nodwyd y byddai da byw iachach a mwy cynhyrchiol yn sicrhau:

- a) bod cynhyrchiant yn gwella, gan beri bod angen llai o dda byw i gynhyrchu'r un allbwn
- b) bod cynnal a gwella bioddiogelwch yn fudd ynddo'i hun
- c) bod meddyginiaethau milfeddygol yn effeithio llai ar rywogaethau eraill (e.e. chwilod tail) a phrosesau ecosystemau (e.e. cylchdroi maethynnau) a gwasanaethau ecosystemau (e.e. ansawdd dŵr) cysylltiedig
- d) bod llai o wrthfotigau'n gollwng i'r amgylchedd
- e) bod ansawdd yr aer yn gwella a bod llai o allyriadau carbon fesul uned allbwn, sef manteision anuniongyrchol sy'n deillio o gael anifeiliaid mwy cynhyrchiol.

7.535 Fel y nodwyd yn y gadwyn resymeg, mae sail resymegol y mesurau bioddiogelwch yn rhagofalus, gan gydnabod bod bioddiogelwch da yn fantais. Adlewyrchir hyn hefyd mewn sawl adolygiad tystiolaeth wyddonol o TB buchol, sy'n annog gweithredu mesurau bioddiogelwch ymarferol a rhagofalus. Mae'r ymchwil a ganlyn yn nodi rôl gadarnhaol bioddiogelwch gwell mewn perthynas ag iechyd anifeiliaid, perfformiad anifeiliaid a defnyddio llai o wrthfotigau:

- a) Daeth Ohlson et al (2010)<sup>254</sup> o hyd i gysylltiad, mewn buchesi godro, rhwng llai o achosion o heintiau a gwell bioddiogelwch ar lefel buches.

---

<sup>254</sup> [Risk factors for seropositivity to bovine coronavirus and bovine respiratory syncytial virus in dairy herds - Ohlson - 2010 - Veterinary Record - Wiley Online Library](#)



b) Yn eu hadolygiad, trafododd Stokstad et al (2020)<sup>255</sup>, yn bennaf, bwysigrwydd gweithredu mesurau bioddiogelwch i atal ac i leihau clefydau anadlol mewn gwartheg, h.y. mae bioddiogelwch yn arwain at anifeiliaid sy'n perfformio'n well ac at ddefnyddio llai o wrthfotigau.

c) Mae sawl astudiaeth ac asesiad yn nodi bod statws bioddiogelwch uchel ar ffermydd a/neu welliannau bioddiogelwch yn arwain at lai o ddefnydd gwrthficrobaidd (Laanen, et al 2013<sup>256</sup>, Gelaude, et al 2014<sup>257</sup> a Postma, et al 2016<sup>258</sup>).

7.536 Mae clefydau endemig, sy'n cyfyngu ar gynhyrchiant, yn cyfyngu'n fawr ar gynhyrchu da byw yn effeithlon, ac yn effeithio ar ôl troed carbon ffermio da byw. Mae gwaith a gomisiynwyd gan y Pwyllgor Newid Hinsawdd wedi nodi bod gwella iechyd anifeiliaid yn fesur lliniarol effeithiol. Mae'n helpu i gyfrannu at ffermydd mwy proffidiol, yn lleihau llygredd ac allyriadau nwyon tŷ gwydr, ac yn lleihau'r risg i iechyd pobl<sup>259</sup>. Roedd yr adroddiad yn amcangyfrif yr effeithiau lliniarol a'r costau sydd ynghlwm wrth wella iechyd gwartheg a defaid. Modelwyd yr effaith liniarol gyda chynnydd mewn cynhyrchiant. Amcangyfrifwyd bod mynd ati i wella iechyd gwartheg yn sicrhau arbedion i ffermwyr ac yn cyfrannu at leihau carbon. O gynllunio'n well ar gyfer iechyd defaid hefyd, gall wneud cyfraniad pwysig at yr ymdrech liniaru, gyda chostau is na phris carbon.

7.537 Felly, manteision darparu cymorth ar gyfer y diben hwn yw:

a) anifeiliaid iachach ag ansawdd bywyd da

b) anifeiliaid mwy cynhyrchiol yn arwain at ffermydd yn perfformio'n well yn ariannol

---

<sup>255</sup> [Frontiers | Using Biosecurity Measures to Combat Respiratory Disease in Cattle: The Norwegian Control Program for Bovine Respiratory Syncytial Virus and Bovine Coronavirus \(frontiersin.org\)](https://www.frontiersin.org/journal/article/10.3389/fvets.2020.00011)

<sup>256</sup> [Relationship between biosecurity and production/antimicrobial treatment characteristics in pig herds - PubMed \(nih.gov\)](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32111111/)

<sup>257</sup> [Biocheck.UGent: a quantitative tool to measure biosecurity at broiler farms and the relationship with technical performances and antimicrobial use - PubMed \(nih.gov\)](https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/32111111/)

<sup>258</sup> [Evaluation of the relationship between the biosecurity status, production parameters, herd characteristics and antimicrobial usage in farrow-to-finish pig production in four EU countries | Porcine Health Management | Full Text \(biomedcentral.com\)](https://www.biomedcentral.com/porcine-health-management/full-text)

<sup>259</sup> [Non-CO2-abatement-in-the-UK-agricultural-sector-by-2050-Scottish-Rural-College.pdf \(theccc.org.uk\)](https://theccc.org.uk/non-co2-abatement-in-the-uk-agricultural-sector-by-2050-scottish-rural-college.pdf)

- c) gwell defnydd o feddyginiaethau, gan symud oddi wrth rai a ddefnyddir i drin problemau (gwrthfotigau) at y rhai a ddefnyddir yn bennaf i'w hatal (e.e. brechlynnau)
- d) llai o effeithiau negyddol ar yr amgylchedd, gan gynnwys ôl troed carbon
- e) bwyd mwy diogel a llai o risg i iechyd y cyhoedd.

## ***Sicrhau effeithlonrwydd adnoddau i'r graddau gorau posibl***

7.538 Mae strategaeth Llywodraeth Cymru, Mwy nag Ailgylchu<sup>260</sup>, yn dweud bod economi gylchol yn cadw adnoddau a deunyddiau mewn defnydd am gyn hired â phosib ac yn osgoi pob gwastraff. Mae symud at economi fwy cylchol yn allweddol i gyflawni canlyniadau amgylcheddol oherwydd gall leihau'n sylweddol ein hallyriadau carbon a'n gordefnydd o adnoddau naturiol, a gall ein helpu i wrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth. Yn hollbwysig, gall hefyd wella canlyniadau economaidd a chymdeithasol.

## ***Maint y broblem***

### ***Gwastraff***

7.539 Mae data<sup>261</sup> o 2010 yn dangos bod ychydig dros 54,700 tonn o wastraff amaethyddol annaturiol y flwyddyn honno. Yn 2010, y swm mwyaf o wastraff amaethyddol a gynhyrchwyd yng Nghymru (tua 39%) oedd dyddodion a gweddillion cemegol, yn cynnwys cynhyrchion dipio defaid dros ben (gyda'r rhan fwyaf ohonynt yn ddŵr). Gellir gwaredu'r rhan fwyaf o'r rhain ar dir amaethyddol drwy Drwydded neu Eithriad Amgylcheddol.

7.540 Mae plastig amaethyddol yn gyfran fawr (tua 30%) o'r gwastraff a gynhyrchir ar ffermydd. Deunydd lapio a chynfasau silwair yw hwn yn bennaf. Mae data o 2014

<sup>260</sup> Llywodraeth Cymru (2021) Mwy nag Ailgylchu [strategaeth-mwy-nag-ailgylchu.pdf \(llyw.cymru\)](#)

<sup>261</sup> Llywodraeth Cymru (2014) Tuag at Ddyfodol Diwastraff: Cymru'n Un: Cenedl Un Blaned Datganiad Sefyllfa drafft Llywodraeth Cymru ar Wastraff Amaethyddol [140612-agricultural-waste-draft-position-statement-cy.pdf \(llyw.cymru\)](#) Tabl 1. Mae'r datganiad sefyllfa yn nodi: *Nid yw rhai o'r amcangyfrifon yn Nhabl 1 yn fanwl gan mai cyfyngedig oedd y data dibynadwy a oedd ar gael ac oherwydd amgylchiadau mewn arferion ffermio: er enghraifft, mae'r model yn cynnwys data ar gyfer dipiau defaid Cypermethrin. Cafodd y mathau hyn o gynnyrch eu hatal dros dro yn 2006 oherwydd perygl llygredd, a'u tynnu oddi ar y farchnad yn barhaol yn 2012.*

yn awgrymu bod cyfartaledd blynyddol gros o 8,500 tonnall o wastraff plastig fferm yn cael ei gynhyrchu yng Nghymru (deunydd lapio a chynfasau silwair yn bennaf). Amcangyfrifir<sup>262</sup> bod cyfanswm blynyddol gros o 4,400 tonnall o wastraff plastig fferm yn cael ei gasglu yng Nghymru i'w ailgylchu. Mae hyn yn gadael gweddill o 4,100 tonnall heb gyfrif amdano yn flynyddol (data ar gyfer 2014).

## Defnydd ac effeithlonrwydd dŵr

7.541 Mae data o adroddiad SONARR Cyfoeth Naturiol Cymru<sup>263</sup> yn dangos, yn 2018, fod sector amaethyddol Cymru yn cyfrif am 63,494 megalitr (0.5%) o gyfanswm y dŵr a dynnwyd. Mae'r cyfanswm hwn yn cynnwys defnyddiau traul (lle nad yw dŵr yn cael ei ddychwelyd i'r amgylchedd lleol) a defnyddiau nad ydynt yn ddefnyddiau traul (megis ynni dŵr a dŵr yn llifo drwy ffermydd pysgod). O hepgor defnyddiau nad ydynt yn ddefnyddiau traul, mae'r cyfaint sy'n cael ei dynnu gan amaethyddiaeth yn disgyn i 2,997 megalitr (tua 0.1%) o gyfanswm cyfaint y dŵr traul a dynnir<sup>264</sup>. Mae ychydig dros 61% o'r trwyddedau tynnu dŵr ar gyfer amaethyddiaeth yn ymwneud â storio dŵr at ddefnydd tymhorol i ddyfrhau drwy chwistrellu. Mae adroddiad SONARR yn nodi bod bron i bob un o'r trwyddedau hyn yn Sir Benfro.

## Defnydd ac effeithlonrwydd ynni

7.542 Fel sector, mae amaethyddiaeth wedi cyfrif yn gyson am tua 2% o'r defnydd blynyddol o ynni yng Nghymru o 2005 hyd heddiw<sup>265</sup>.

---

<sup>262</sup> Yn ôl British Polythene Industries (BPI) yn Llywodraeth Cymru (2014) Tuag at Ddyfodol Diwastraff: Cymru'n Un: Cenedl Un Blaned Datganiad Sefyllfa drafft Llywodraeth Cymru ar Wastraff Amaethyddol

<sup>263</sup> Cyfoeth Naturiol Cymru (2020) Yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (SoNaRR2020) Aseiad o reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy: Effeithlonrwydd Adnoddau – Dŵr (Saesneg yn unig) [SoNaRR2020 Thema Effeithlonrwydd Dŵr \(cyfoethnaturiol.cymru\)](https://www.naturalresources.wales/so-narr-2020-thema-effeithlonrwydd-dwr)

<sup>264</sup> Mae'n cyfeirio at symiau gweithgareddau tynnu dŵr trwyddedig sy'n cael eu hystyried yn ddefnyddiau traul, lle nad yw dŵr yn cael ei ddychwelyd i'r amgylchedd lleol. Nid yw'n cynnwys defnyddiau nad ydynt yn ddefnyddiau traul na lliffoedd drwy ffermydd pysgod.

<sup>265</sup> Llywodraeth Cymru (2020) [Defnydd o ynni yng Nghymru 2019 \(llyw.cymru\)](https://www.wales.gov.uk/defnydd-o-ynni-yng-nghymru-2019)

7.543 Mae adroddiad SONARR CNC<sup>266</sup> yn nodi bod defnydd ynni sector amaethyddiaeth Cymru yn 2005 yn 1.9 TWh y flwyddyn (1.7% o gyfanswm defnydd ynni Cymru) ac, yn 2017, yn 2.1 TWh y flwyddyn (2.4% o gyfanswm defnydd ynni Cymru). Mae'r Ymddiriedolaeth Garbon<sup>267</sup> yn nodi bod gan y sectorau moch, dofednod, bîff, godro, âr a garddwriaeth broffiliau gwahanol o ran defnyddio ynni.

**Tabl 55: Targedau gwastraff allweddol Cymru**

Erbyn 2025	Erbyn 2030	Erbyn 2050
<ul style="list-style-type: none"> <li>• Gostyngiad o 26% mewn gwastraff</li> <li>• Dim gwastraff i safleoedd tirlenwi</li> <li>• Gostyngiad o 50% mewn gwastraff bwyd y gellir ei osgoi</li> <li>• Ailgylchu 70%</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Gostyngiad o 33% mewn gwastraff</li> <li>• Gostyngiad o 60% mewn gwastraff bwyd y gellir ei osgoi</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Defnydd adnoddau un blaned</li> <li>• Gostyngiad o 62% mewn gwastraff</li> <li>• Dim gwastraff</li> <li>• Carbon sero net</li> </ul>

### Defnydd ac effeithlonrwydd dŵr

7.544 Mae strategaeth Llywodraeth Cymru, Strategaeth Ddŵr i Gymru 2015<sup>268</sup>, yn cyflwyno blaenoriaethau ac egwyddorion Cymru ar gyfer adnoddau dŵr, a sut y bydd yr egwyddorion hyn yn cael eu cyflawni drwy amrywiaeth o amcanion allweddol a champau gweithredu ar gyfer y tymor byr, y tymor canolig a'r tymor hir.

<sup>266</sup> Cyfoeth Naturiol Cymru (2020) Yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (SoNaRR2020) Aseiad o reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy: Effeithlonrwydd Adnoddau – Ynni (Saesneg yn unig) [SoNaRR Effeithlonrwydd Adnoddau - Ynni \(cyfoethnaturiol.cymru\) Tabl 2](#)

<sup>267</sup> Yr Ymddiriedolaeth Garbon (2019) Energy efficiency in agriculture [Agriculture-Energy-Efficiency.pdf \(storage.googleapis.com\)](#)

<sup>268</sup> Llywodraeth Cymru (2015) [Strategaeth Ddŵr i Gymru Cefnogi rheoli ein hadnoddau naturiol yn gynaliadw \(llyw.cymru\)](#)

## **Defnydd ac effeithlonrwydd ynni**

7.545 Mae gweledigaeth Llywodraeth Cymru<sup>269</sup> ar gyfer Cymru sy'n fwy effeithlon o ran ynni erbyn 2025 yn Gymru sydd yn y sefyllfa orau bosibl i wireddu ei photensial llawn o ran effeithlonrwydd ynni, ac yn dod yn allforiwr pwysig ar gyfer technoleg a gwybodaeth effeithlonrwydd ynni.

## ***Camau i gyflawni'r canlyniad***

7.546 Bydd nifer o'r camau a nodir o dan y dibenion eraill y darperir cymorth ar eu cyfer yn cyfrannu at ddefnyddio adnoddau'n effeithlon ar ffermydd.

7.547 Mae cyngor gan Asiantaeth yr Amgylchedd<sup>270</sup> i hyrwyddo effeithlonrwydd adnoddau, a'r manteision i'r ffermwr, yn cynnwys yr hyn a ganlyn:

- a) Mae defnydd effeithiol o wastraff organig ffermydd yn lleihau costau gwrtaith sy'n cael ei gynhyrchu.
- b) Gellir gwella cyfraddau ymdreiddio a chadw dŵr drwy gywasgu llai ar eich priddoedd.
- c) Mae priddoedd a reolir yn dda yn lleihau costau tanwydd, llafur a pheiriannau ar gyfer trin y tir, ac yn lleihau costau cynnal a chadw cyrsiau dŵr.

## **Defnydd ac effeithlonrwydd dŵr**

7.548 Mae adroddiad SONARR CNC<sup>271</sup> yn nodi bod dŵr yn gwneud cyfraniad hanfodol at wytnwch ecosystemau, a bod senarios newid hinsawdd a ragwelir ar gyfer y dyfodol yn cynnwys cyfnodau hwy o dywydd sych a digwyddiadau glaw mwy dwys. Mae hefyd yn nodi ei bod yn gynyddol bwysig bod mesurau ar waith i gynnal gwytnwch ecosystemau, yn enwedig drwy reoli adnoddau dŵr.

---

<sup>269</sup> Llywodraeth Cymru (2016) [Dyfodol Effeithlonrwydd Ynni yng Nghymru Strategaeth ar gyfer y 10 mlynedd nesaf 2016–2026 \(llyw.cymru\)](#)

<sup>270</sup> Asiantaeth yr Amgylchedd (2021) Camau allweddol i ffermwyr: Effeithlonrwydd adnoddau a gwastraff [Camau allweddol i ffermwyr - Effeithlonrwydd adnoddau a gwastraff \(windows.net\)](#)

<sup>271</sup> Cyfoeth Naturiol Cymru (2020) Yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (SoNaRR2020) Aseiad o reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy: Effeithlonrwydd Adnoddau – Dŵr (Saesneg yn unig) [SoNaRR2020 Thema Effeithlonrwydd Dŵr \(cyfoethnaturiol.cymru\)](#)

7.549 Bydd yr amcanestyniadau newid hinsawdd sy'n dweud y byddwn yn cael cyfnodau hirach ac amlach o dywydd sych yn peri iddi fod yn ofynnol rhoi mesurau lliniaru ar waith, megis storio dŵr ar ffermydd at ddibenion dyfrhau er mwyn lleihau'r pwysau ar gyrsiau dŵr yn ystod cyfnodau sych.

7.550 Mae'r AHDB<sup>272</sup> yn nodi bod tywydd eithafol a newidiadau mewn tymheredd yn gallu peri i ffermydd fod yn agored i broblemau argaeledd dŵr, yn enwedig ffermydd da byw. Mae'n argymhell y dylid casglu dŵr glaw, er enghraifft, mewn pyllau dŵr dros y gaeaf, i ysgafnhau'r pwysau ar dynnu dŵr o gyrsiau dŵr ac ar ddefnyddio dŵr o'r prif gyflenwad ar adegau pan fo'r cyflenwad yn isel.

### *Defnydd ac effeithlonrwydd ynni*

7.551 Mae defnydd ac effeithlonrwydd ynni yn berthnasol i holl fusnes y fferm. Gall camau gweithredu yn y maes hwn amrywio'n eang, ond mae canllaw ar effeithlonrwydd ynni a luniwyd gan yr Ymddiriedolaeth Garbon<sup>273</sup> yn dyfynnu astudiaethau achos lle'r oedd gosod goleuadau LED ar fferm ieir yn Lloegr wedi arbed £12,500 y flwyddyn.

### *Manteision gweithredu*

#### *Dŵr*

7.552 Mae adroddiad SONARR CNC<sup>274</sup> yn nodi bod defnyddio llai o ddŵr yn helpu i wrthsefyll pwysau sy'n deillio o effeithiau tynnu dŵr ac effeithiau'r newid yn yr hinsawdd, megis cyfnodau amlach a hirach o lif isel.

#### *Ynni*

7.553 Mae'r Ymddiriedolaeth Garbon yn nodi bod manteision gweithredu cyfleoedd arbed ynni yn amlweddog ac yn gallu arwain at nifer o ganlyniadau cadarnhaol i fusnesau amaethyddol. Yn eu plith mae lleihau costau a chynyddu proffidioldeb – o leihau costau ynni 20%, gall fod iddo'r un budd â chynyddu gwerthiant 5%.

---

<sup>272</sup> [water supply problems on farm | AHDB](#). Mae'n nodi bod ar wartheg sy'n llaetha angen rhwng 60 a 100 litr o ddŵr y dydd, tra gall fod ar hychod sy'n llaetha angen 15 i 30 litr y dydd.

<sup>273</sup> Yr Ymddiriedolaeth Garbon (2019). Energy efficiency in agriculture [Agriculture-Energy-Efficiency.pdf \(storage.googleapis.com\)](#)

<sup>274</sup> Cyfoeth Naturiol Cymru (2020). Yr Ail Adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol (SoNaRR2020). Aseiad o reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy: Effeithlonrwydd Adnoddau – Dŵr (Saesneg yn unig) [SoNaRR2020 Thema Effeithlonrwydd Dŵr \(cyfoethnaturiol.cymru\)](#)

## ***Annog cynhyrchu bwyd mewn modd sy'n amgylcheddol gynaliadwy***

### **Costau'r mater i'r diwydiant/gymdeithas**

- 7.554 Mae cynhyrchu bwyd yn gynaliadwy yn ceisio cydbwysu elfennau economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol cynhyrchu bwyd. Ers yr Ail Ryfel Byd, mae llywodraethau olynol wedi darparu cymorth drwy bolisiau sydd wedi cynyddu cynhyrchiant amaethyddol a darparu bwyd fforddiadwy. Mae'r polisiau hyn wedi arwain at lefelau uwch o gynhyrchiant fesul hectar, ond mae'r cynnydd hwn mewn ffermio dwys o ran mewnbwn wedi dod ar gost ehangach i'r amgylchedd a'r gymdeithas, a, gellir dadlau, i wytnwch ffermydd hefyd.
- 7.555 Mae'r system fwyd, drwy iddi ddiwallu anghenion y gymdeithas am gyflenwad o fwyd rhad, yn gyfrifol am lawer o effeithiau ar yr amgylchedd. Gyda thros 80% o dir Cymru yn cael ei ddefnyddio at ddibenion amaethyddol, ceir cysylltiad annatod rhwng ffermio a rheoli tir a chyflwr yr amgylchedd naturiol, ac maent yn dibynnu arno. Mae enghreifftiau o effeithiau negyddol ffermio ar yr amgylchedd yn cynnwys allyriadau llygryddion, gostyngiad mewn adnoddau naturiol, colli bioamrywiaeth a diraddio ecosystemau yng Nghymru a thu hwnt. Cydnabyddir yn eang effaith rhai arferion amaethyddol ar fioamrywiaeth. Yn benodol, mae llawer o arferion amaethyddol dwys yn lleihau bioamrywiaeth tir amaeth yn fawr drwy eu gweithredoedd, gan gynnwys defnyddio bioladdwyr ac addasu cynefinoedd at ddefnydd â neu laswelltir ungnwd.
- 7.556 Mae adroddiad [European Environment – State and Outlook 2020](#) yn cyfeirio at ddwysáu amaethyddol yn Ewrop (gan gynnwys y DU) fel un o brif achosion dirywiad ecosystemau a cholli bioamrywiaeth. Mae sawl [adroddiad ar Sefyllfa Adnoddau Naturiol \(SoNaRR\)](#) wedi tynnu sylw at ddirywiad parhaus mewn bioamrywiaeth yng Nghymru, gan gynnwys rhywogaethau a chynefinoedd sy'n gysylltiedig â thir fferm caeedig. Cymru yw un o'r gwledydd sydd wedi colli'r mwyaf o fyd natur yn y byd, gyda 17% o'r rhywogaethau yng Nghymru mewn perygl o ddiflannu. Mae'r adroddiad yn tynnu sylw at y ffaith bod y pwysau mawr sydd wedi arwain at golli bywyd gwyllt yn cynnwys y modd y mae ffermydd yn cael eu rheoli. Er enghraifft, mae newidiadau i'r modd y mae tir Cymru'n cael ei reoli wedi arwain at golli mwy na 90% o'r cynefinoedd glaswelltir lled-naturiol ers



y 1930au, ac mae hyn wedi effeithio'n negyddol ar rywogaethau sy'n dibynnu ar y cynefinoedd hyn.

7.557 Mae'r pwyslais ar gynhyrchu wedi cael effaith negyddol ar yr amgylchedd, ond nid yw o reidrwydd wedi arwain at ffermydd mwy proffidiol. Mae ffermio yn cefnogi twristiaeth a bwyd, ac mae'r ddau yn sectorau sylfaen yn yr economi. Er bod polisïau a'r farchnad yn pwysleisio cynhyrchu bwyd am y gost isaf bosibl, mae ffermwyr Cymru yn parhau i ddibynnu ar gymorthdaliadau i wneud elw.

7.558 Un o'r rhesymau am hyn yw bod yr amodau a'r dirwedd heriol yng Nghymru yn gallu cyfyngu ar gynhyrchiant a gwneud ffermio'n anoddach. Mae ffermio gwartheg a defaid yn addas iawn i hinsawdd a thopograffi Cymru, gyda'r allbwn amaethyddol yn deillio o dda byw a chynhyrchion da byw yn bennaf. Mae'r rhan fwyaf o ffermydd Cymru yn gymharol fach hefyd. Yn ôl adroddiad [Agriculture in the UK 2020](#), mae dros 50% o ffermydd Cymru o dan 20 hectar, ac mae yma nifer cymharol fach o ffermydd mawr o'i gymharu â'r Alban a Lloegr. Ar gyfartaledd, yr [incwm fferm cyfartalog yng Nghymru yn 2020-2021](#) oedd £34,300, yr isaf o bedair gwlad y DU. Ar gyfartaledd, mae 67% o incwm ffermydd Cymru yn dod o gymorthdaliadau.

7.559 Er bod amaethyddiaeth yn gwneud cyfraniad cymharol fach at GDP, mae gan ffermwyr Cymru safle unigryw yn y gymdeithas. Mae'r sector bwyd-amaeth yn gwneud cyfraniad sylweddol at yr economi wledig, gyda llawer o swyddi yn dibynnu ar gynhyrchu cynradd a'r gadwyn gyflenwi ehangach. Ynghyd â hyn, mae ffermwyr yn gwneud cyfraniad pwysig fel stiwardiaid y dreftadaeth naturiol a diwylliannol sy'n bodoli fel rhan o'r holl dirweddau gwaith. Ceir yng Nghymru dirweddau gwledig rhagorol sydd wedi esblygu i raddau helaeth o ganlyniad i ryngweithio pobl â'r tirweddau hynny dros y 10,000 o flynyddoedd diwethaf.

7.560 Maent yn lleoedd o harddwch naturiol ac yn rhan werthfawr o'n treftadaeth, gan ddangos sut y mae pobl a lleoedd wedi rhyngweithio â'i gilydd dros gyfnod. O ganlyniad, mae ein hasedau hanesyddol ar dir gwledig yn hanfodol i'n cymeriad cenedlaethol, ein hunaniaeth ddiwylliannol a'n heconomi. Nid yw'r farchnad yn gwobrwyo ffermwyr sy'n cyfrannu'n gadarnhaol at reoli a gwella'r dirwedd a'r rôl bwysig sydd ganddi i'w chwarae o ran ymdeimlad pobl o le, yr economi wledig a chymunedau gwledig.

7.561 Mae rhai agweddau ar gynhyrchu bwyd yn gynaliadwy eisoes yn cael eu gwobrwyo gan y farchnad, e.e. prisiau premiwm sy'n gysylltiedig â chynhyrchu



bwyd organig. Fodd bynnag, ceir llawer o bethau nad yw'r farchnad yn eu gwobrwyo. Yn benodol, anaml y caiff gwir werth cynhyrchu bwyd yn gynaliadwy ei adlewyrchu yn y pris y mae ffermwr yn ei gael am ei gynnyrch. Gall ffermio fod yn gyfrwng ar gyfer newid cadarnhaol, ac ail-gyfeirio cymorthdaliadau ffermydd tuag at gynhyrchu bwyd yn gynaliadwy yw'r prif ddull sydd ar gael i Lywodraeth Cymru gywiro methiannau'r farchnad. Mae gwneud hynny yn cydnabod bod cystadleurwydd ffermio, cynhyrchu bwyd a gwell gwytnwch amgylcheddol yn agendâu sy'n ategu ei gilydd i greu sector amaethyddol cynaliadwy a gwydn ar gyfer cenedlaethau'r dyfodol.

### **Hunangynhaliath a diogeledd bwyd**

7.562 Diogeledd bwyd yw gallu pobl Cymru i gael gafael ar ddigon o fwyd maethlon i ddiwallu eu hanghenion deietegol i fyw bywyd iach (fel y nodir yn y [Canllaw Bwyta'n Dda](#)). Nid dim ond argaeledd bwyd sy'n effeithio ar ddiogeledd bwyd; mae ei fforddiadwyedd, ei ansawdd a'i ddiogelwch yn effeithio arno hefyd. Yn bwysig iawn, mae effeithiau ein hinsawdd sy'n newid a'r argyfwng natur hefyd yn effeithio ar ddiogeledd bwyd. Drwy gyfrannu at ddiogeledd bwyd, bydd y cynllun yn cyflawni cyfarwyddebau strategol SLM, gan gynnwys cynhyrchu bwyd yn gynaliadwy.

7.563 Yn ôl [adroddiad Diogeledd Bwyd y DU](#), mae gennym ni lefel uchel o ddiogeledd bwyd yn y DU. Yn ddomestig, rydym yn cynhyrchu 60% yn ôl gwerth o'r holl fwyd sydd ei angen arnom, gan godi i 74% o'r bwyd y gallwn ei dyfu neu ei fagu yn y DU. Rydym yn cynhyrchu mwy o gig oen a llaeth hylifol nag yr ydym yn ei fwyta a'i yfed ac, yn ystod y blynyddoedd diwethaf, mae ein cynhyrchiant mewn sectorau fel dofednod a ffrwythau meddal wedi cynyddu. Mae'r cynhyrchu domestig cryf hwn, ar y cyd â masnach ryngwladol, yn cyfrannu at gyflenwad bwyd amrywiol a chadarn yn y DU. Bydd effeithiau Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) ar ddefnydd tir amaethyddol yn cael eu monitro yn adroddiadau Diogeledd Bwyd y DU yn y dyfodol.

7.564 Er bod y cadwyni cyflenwi a sefydlwyd gan fanwerthwyr bwyd yn golygu eu bod yn gallu cynnal y cyflenwad o fwyd i raddau helaeth, mae pandemig COVID-19 wedi hoelio mwy o sylw ar ddiogeledd bwyd a natur ryngwladol rhai cadwyni cyflenwi. Mae hunangynhaliath yn cyfrannu at ddiogeledd bwyd, ond nid ydynt yr un peth. Er nad yw'n bosibl i Gymru (na'r DU) fod yn hunangynhaliol o ran

cyflenwi bwyd, mae cyfle i ystyried sut y gallem fyrhau'r gadwyn gyflenwi, cyfrannu at wella diogeledd bwyd a chadw gwerth y bwyd a gynhyrchir yng Nghymru ar sail ei natur leol a chynaliadwy. Drwy weithio gyda ffermwyr i fyrhau a chryfhau cadwyni cyflenwi, gallwn leihau effaith digwyddiadau byd-eang annisgwyl arnom.

## Y targedau presennol

7.565 Mae'r amcanion mwyaf perthnasol wedi eu nodi yn [Gweledigaeth ar gyfer y diwydiant bwyd a diod o 2021](#):

- a) Bob blwyddyn, bydd gwerth trosiant sector bwyd a diod Cymru yn tyfu mwy yn ôl cyfran nag yng ngweddill y DU, gan godi i o leiaf £8.5 biliwn erbyn 2025.
- b) Bydd y cyfartaledd tair blynedd ar gyfer y Gwerth Ychwanegol Gros (GVA) fesul awr a weithir yn y diwydiant yn cynyddu'n fwy yn ôl cyfran nag yng ngweddill y DU.
- c) Bob blwyddyn, bydd cynnydd yng nghyfran y gweithwyr yn y sector bwyd a diod sy'n ennill Cyflog Byw Cymru o leiaf (£9.30 ar hyn o bryd), gan gyrraedd 80% erbyn 2025.
- d) Bob blwyddyn, bydd cynnydd yng nghyfran y busnesau gweithgynhyrchu bwyd a diod sy'n cael dyfarniadau sy'n briodol i'w busnes. Erbyn 2025, bydd o leiaf chwech yn fwy o gynhyrchion o Gymru yn ymuno â Chynllun Dynodiad Daearyddol (GI) y DU.

7.566 Mae gwerth allforio am y flwyddyn a ffigurau hanesyddol yn ddangosydd pwysig a fydd hefyd yn cael ei fonitro.

7.567 Mae'r Rhaglen Lywodraethu a'r Cytundeb Cydweithio yn ymrwmo i ddatblygu Strategaeth Bwyd Cymunedol (CSA) i annog cynhyrchu a chyflenwi bwyd lleol. Gallai'r Strategaeth honno gynnwys targedau/amcanion perthnasol i gynhyrchu bwyd mewn modd sy'n amgylcheddol gynaliadwy.

7.568 Bydd Bil Bwyd (Cymru), Cynnig Deddfwriaethol gan Aelod, yn cael ei gyflwyno i'r Senedd erbyn diwedd 2022. Diben y Bil yw sefydlu system fwyd fwy cynaliadwy i wella diogeledd bwyd, lles economaidd-gymdeithasol Cymru a dewis defnyddwyr. Mae'r Bil drafft yn rhoi dyletswydd ar Weinidogion Cymru i bennu targedau ar gyfer nodau bwyd eilaidd, sy'n ymdrin â meysydd penodol, gan gynnwys lles economaidd a'r amgylchedd.

7.569 Dylai cynhyrchu bwyd mewn modd sy'n amgylcheddol gynaliadwy hefyd gyfrannu at helpu pobl i gael cydbwysedd o fwyd iachach a mwy cynaliadwy, fel y nodir yn y Canllaw Bwyta'n Dda.

7.570 Tra mae cynhyrchu bwyd yn hanfodol i Gymru, mae natur yr argyfwng hinsawdd a chyfradd y dirywiad mewn bioamrywiaeth yn golygu bod rhaid inni weithredu'n gynt a gyda mwy o ymdrech nag o'r blaen. Mae angen cyflawni hyn heb ddilyn yr arferion dwysáu amaethyddol sydd wedi effeithio mor andwyol ar y gymdeithas drwy leihau ansawdd yr aer ac ansawdd dŵr, creu allyriadau carbon, lleihau bioamrywiaeth ar dir fferm, ac ati. Felly, mae angen i'r broses o gynhyrchu bwyd gyfrannu at y rhwymedigaethau/targedau ehangach hyn:

- a) yr angen i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr a dal a storio mwy o garbon, gan gyflawni sero net erbyn 2050.
- b) yr angen i adfer bioamrywiaeth o fewn tirweddau amaethyddol, gan gyfrannu at y targed i 30% o'r tir gael ei warchod ar gyfer natur erbyn 2030.
- c) yr angen i feithrin systemau ffermio gwydn a fydd yn cyfrannu at y [Cynllun Gweithredu ar yr Economi](#) drwy economi a chymunedau gwledig cryfach.
- d) bod yn gyfrifol yn fyd-eang drwy ostwng effeithiau cynhyrchu bwyd yng Nghymru dramor, gan gynnwys peidio â symud cynhyrchu bwyd i ranbarthau a gwledydd â safonau is o ran iechyd a lles anifeiliaid a'r amgylchedd.

### **Camau i gyflawni'r canlyniad**

7.571 Ni all diogeledd bwyd gael ei gyflawni gan unrhyw un polisi ar wahân. Fodd bynnag, gall y diben hwn y darperir cymorth ar ei gyfer helpu i gyfrannu at ddiogeledd bwyd drwy:

- a) cynorthwyo ffermwyr i weithredu i liniaru'r newid yn yr hinsawdd ac addasu i'r tywydd mwy eithafol a ddaw yn ei sgil.
- b) cynnig sefydlogrwydd i ffermwyr a'u helpu i ddod yn economaidd gynaliadwy ac yn wydn, gan sicrhau bod modd iddynt barhau i gynhyrchu bwyd mewn byd cystadleuol sy'n newid.
- c) cynorthwyo ffermwyr i ddarparu ar gyfer natur drwy gynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision y maent yn eu darparu.

d) arallgyfeirio lle mae cyfleoedd yn y farchnad i gynhyrchu mwy o'r bwyd sy'n cael ei fwyta yng Nghymru a'r DU.

e) ategu'r CSF drwy annog cynhyrchu a chyflenwi bwyd lleol.

7.572 Mae'r sefyllfa yn Wcráin wedi gwaethygu'r argyfwng diogeledd bwyd byd-eang drwy wthio prisiau gwenith, indrawn a gwrtaith i fyny. Drwy gefnogi cyfleoedd arallgyfeirio gyda'r bwriad o gynhyrchu mwy o'r bwyd yr ydym yn ei fwyta yng Nghymru, a byrhau cadwyni cyflenwi, byddwn yn gobeithio meithrin mwy o ddiogeledd bwyd yn y tymor hir drwy wella cynaliadwyedd a gwynwch amaethyddiaeth a rhannau eraill o'r system fwyd.

7.573 Tynnodd ymosodiad Rwsia ar Wcráin sylw hefyd at ein dibyniaeth ar fewnbynau allanol ac, wrth symud ymlaen, rydym am gynorthwyo ffermwyr i leihau eu defnydd o'r mewnbynau allanol costus hyn i helpu i'w gwneud yn fwy proffidiol a gwydn, yn ogystal â bod o fudd i'r amgylchedd. Er enghraifft:

a) targedu'r defnydd o faethynnau

b) defnyddio gwrtaith organig yn lle gwrtaith artiffisial

c) cyflwyno'r defnydd o gnydau gorchudd a chodlysiâu sefydlogi nitrogen.

## ***Manteision***

7.574 Ceir tystiolaeth gynyddol fod ffermio sy'n addas i natur o fudd i'r amgylchedd ac yn arwain at fusnesau fferm mwy proffidiol:

a) Daeth y [Prosiect Meincnodi Cig Coch](#) a'r adroddiad ar berfformiad ffermydd godro Cymru i'r casgliad bod canolbwyntio ar ba mor effeithlon y gellir cynhyrchu cynnyrch yn llawer pwysicach i broffidioldeb ffermydd na chanolbwyntio ar y pris y gallai ei gyflawni. Yn y cyd-destun hwn, mae dod yn fwy effeithlon yn golygu bod y fferm yn gweithio'n dda o fewn ei hamgylchedd drwy wneud y defnydd gorau o'r adnoddau naturiol sydd ar gael iddi.

b) Mae'r adroddiad [Less is More](#) yn argymhell y dylai ffermwyr mewn ardaloedd ucheldir ac ymylol ar draws y DU symud i ffwrdd oddi wrth fodel busnes sy'n canolbwyntio ar gynhyrchiant i un sy'n canolbwyntio ar faint yr elw. Canfu'r adroddiad fod lleihau niferoedd diadellau a buchesi i lefel lle mae stoc yn pori ar

laswellt sydd ar gael yn naturiol yn unig (h.y. heb ddefnyddio gwrtaith artiffisial, plaladdwyr a bwydydd atodol) yn gwella incwm busnes y fferm. Yn ogystal, dylai lleihau lefelau stocio a chyflwyno arferion Rheoli Tir yn Gynaliadwy hefyd gynyddu gallu ffermydd ucheldir i ymdopi â newid yn y dyfodol.

c) Mae allbwn uwch yn cyfrif am 10-30% yn unig o elw uwch yn y chwarter uchaf o ffermydd sy'n perfformio orau tra mae costau is yn cyfrannu at 65-90% (Redman, 2015). Mae ffermydd sy'n perfformio'n well hefyd yn fwy gwydn yn wyneb newid (Baker, 2017) a, thrwy wneud y defnydd gorau o adnoddau naturiol, yn fwy tebygol o allu cyflawni canlyniadau SLM.

7.575 Mae [adroddiadau ERAMMP](#) a [thystiolaeth a gomisiynwyd gan y Pwyllgor Newid Hinsawdd annibynnol](#) wedi dangos y bydd llawer o gamau a gymerir i wella dwysedd allyriadau nwyon tŷ gwydr hefyd yn cael effaith gadarnhaol ar berfformiad ariannol. Er enghraifft, bydd bod ag anifeiliaid iachach, gwneud y defnydd gorau o laswellt, bod yn llai dibynnol ar fewnbynnau a gwneud gwell defnydd o faethynnau ar ffermydd yn arbed arian i ffermydd ac yn gostwng eu hól troed carbon.

## Helpu cymunedau gwledig i ffynnu a chryfhau'r cysylltiadau rhwng busnesau amaethyddol a'u cymunedau

### Maint y broblem

- 7.576 Yn ôl NFU Cymru:<sup>275</sup> *Gwnaiff ffermwyr Cymru gyfraniad allweddol at ddarpariaeth cymunedau atyniadol, hyfyw a diogel mewn ardaloedd gwledig. Oherwydd eu natur, lleolir cymunedau gwledig Cymru mewn ardaloedd bychain neu anghysbell. Yn aml iawn yn y cymunedau hyn, ffermwyr a'u teuluoedd sy'n cefnogi a hwyluso llawer o agweddau bywyd cymunedol.*
- 7.577 Mae gwaith ymchwil<sup>276</sup> a gomisiynwyd gan Lywodraeth Cymru yn nodi nifer o ganfyddiadau ynglŷn â rôl amaethyddiaeth mewn cymunedau gwledig yng Nghymru (er bod yr adolygiad yn nodi bod diffyg tystiolaeth bendant o bosibl i'w hategu<sup>277</sup>).
- 7.578 Mae amaethyddiaeth, drwy ei haelwydydd ffermio, yn gwneud cyfraniadau uniongyrchol at agweddau amrywiol ar gyfalaf cymdeithasol ac felly at weithrediad y gymdeithas mewn ardaloedd gwledig ac at lesiant preswylwyr yno. Mae'r cyfraniadau hyn yn canolbwyntio ar yr hyn a ganlyn yn bennaf: rhwydweithio cymdeithasol, cydlyniant cymunedol, gallu a chadernid cymdeithasol, a diwylliant (gan gynnwys y Gymraeg). Yn ogystal, bydd dimensiwn cymdeithasol i'r broses o greu swyddi ac incwm gan amaethyddiaeth; mae cyfraniad aelwydydd ffermio yn rhagori'n fawr ar eu pwysigrwydd rhifiadol ar hyn o bryd. Mae ffactorau sy'n cyfrannu at hyn yn cynnwys eu perchnogaeth o dir a pheiriannau y gellir eu defnyddio ar gyfer y gymuned (yn ogystal ag ar gyfer ffermio), eu sefydlogrwydd cymharol fel preswylwyr, a'r sefyllfa mewn sefydliadau a chyrrff llywodraethu lleol sy'n aml yn deillio o hyn. Mae hyn yn dangos pwysigrwydd cyffredinol ffermio ac aelwydydd ffermio i agweddau allweddol ar gydlyniant a chryfderau cymunedol yng Nghymru.
- 7.579 Ceir cyfraniad economaidd hefyd: Yn ôl NFU Cymru: *Mae ffyniant economaidd hefyd yn agwedd bwysig ar gymunedau cydlynol, sy'n galluogi'r cymunedau i*

---

<sup>275</sup> NFU Cymru – Ffermio – Creu Cymru Unedig. Darlun o sut mae ffermio Cymreig yn cyflawni ar gyfer Deddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol

<sup>276</sup> Agra CEAS consulting (2018) The social contribution of agriculture – an evidence review, adroddiad i Lywodraeth Cymru

<sup>277</sup> Yn ôl yr adroddiad: *Almost all the evidence available on these issues for Wales is anecdotal or very 'soft', comprising informal observations and opinions, though these are widely shared by both those in and outside agriculture.*

*barhau i ffynnu. Mae busnesau cyflenwi sy'n uniongyrchol gysylltiedig ag amaethyddiaeth yn elwa ar, ac yn ffynnu yng nghefn gwlad Cymru. Gyda ffermwyr yn brif gwsmeriaid iddynt, mae'r busnesau hyn yn ddibynol ar gymuned amaethyddol sydd ganddi gysylltiadau da ac yn creu swyddi i bobl leol.* Mae amcangyfrifon ar gyfer 2021<sup>278</sup> yn dangos mai cyfanswm y bobl sy'n gweithio ar ddaliadau amaethyddol yng Nghymru yw 50,401<sup>279</sup>. O'r cyfanswm hwn, mae 37,953 yn brif ffermwyr, cyfarwyddwyr, partneriaid busnes a'u priod. Hefyd, mae'r cyfanswm yn cynnwys 12,448 o weithwyr fferm amser llawn rheolaidd, rhan-amser rheolaidd a thymhorol/achlysurol. Mae data Arolwg Cymru o Amaethyddiaeth a Garddwriaeth yn dangos bod cyfanswm y gyflogaeth (gweithwyr rheolaidd ac achlysurol) ar holl ffermydd Cymru wedi disgyn o 57,828 yn 2010 i 50,401 yn 2021, sef gostyngiad o 13% dros y cyfnod.

7.580 O safbwynt effaith economaidd ehangach ffermydd, dangosodd arolwg<sup>280</sup> NFU Cymru yn 2020 fod traean o'r ymatebwyr wedi dweud eu bod yn cefnogi rhwng 21 a 50 o fusnesau eraill, neu'n prynu ganddynt; a nododd un o bob deg ymatebydd eu bod yn cefnogi 51 neu ragor o fusnesau, neu'n prynu ganddynt.

### **Camau i gyflawni'r canlyniad**

7.581 Mae camau sy'n gyson â'r amcanion SLM yn gallu cryfhau'r cysylltiadau rhwng busnesau amaethyddol a'u cymunedau, gan helpu cymunedau gwledig i ffynnu o safbwynt yr effaith bosibl ar gyflogaeth ar ffermydd ac oddi ar ffermydd, ac o safbwynt yr effaith bosibl ar gyfalaf cymdeithasol cymuned ac ar lesiant cymunedol.

7.582 Er enghraifft, o safbwynt cyflogaeth ar ffermydd, dangosodd tystiolaeth o arolwg o 579 o ffermydd sy'n cymryd rhan yng nghynllun Glastir o dan Raglen Monitro a Gwerthuso Glastir<sup>281</sup> mai dim ond ychydig o'r ymatebwyr i'r arolwg a nododd

---

<sup>278</sup> Arolwg Mehefin o Amaethyddiaeth a Garddwriaeth (2021).

<sup>279</sup> I roi'r data hyn yn eu cyd-destun, mae amcangyfrifon cynnar (Bwletin Ystadegol Llywodraeth Cymru – Trosolwg o'r Farchnad Lafur, Chwefror 2022) ar gyfer mis Ionawr 2022 yn dangos mai cyfanswm y gweithwyr cyflogedig yng Nghymru yw 1.29 miliwn. Felly, mae cyflogaeth amaethyddol (tua 50,000) yn cynrychioli tua 3.8% o'r cyfanswm cyflogaeth yng Nghymru.

<sup>280</sup> NFU Cymru (2020) Gweledigaeth dros Ffermio yn Ucheldir Cymru.

<sup>281</sup> Anthony, S; Stopps, J a Whitworth, E (2017) Wales Farm Practices Survey. Statistical Analysis and Main Results. Annex 3. Yn: Emmett B.E. a'r tîm GMEP (2017) Rhaglen Monitro a Gwerthuso Glastir. Adroddiad Terfynol i Lywodraeth Cymru (Cyfeirnod Contract: C147/2010/11). NERC/Canolfan Ecoleg a

gynnydd (20) neu ostyngiad (19) yn nifer y bobl a gyflogir, ni waeth beth yw eu hanes o gymryd rhan yn y cynllun. Roedd y newid net cyffredinol yng nghyfanswm y bobl a gyflogir, gan ffermydd o bob math a maint, a oedd yn rhan o'r arolwg yn gynnydd ystadegol arwyddocaol, sef 1.9% ar gyfer ffermydd sy'n ymrwymo i unrhyw gytundeb cynllun Glastir, o'i gymharu â gostyngiad heb fod yn arwyddocaol o 0.1% ar gyfer ffermydd nad ydynt yn rhan o gynllun, a gostyngiad heb fod yn arwyddocaol o 1.5% ar gyfer ffermydd a oedd yn ymadael â chytundeb blaenorol o dan y cynlluniau Tir Cynnal neu Tir Gofal. Daeth yr adroddiad i'r casgliad hwn: *there is evidence of a small net increase in farm employment as a result of participation in the Glastir scheme, but the very low number of farms reporting any change means that this result should be treated with considerable caution.*

7.583 Yn ôl gwerthusiad<sup>282</sup> o effaith economaidd Tir Gofal a gynhaliwyd yn 2005, nododd 92% o'r ymatebwyr fod eu cytundeb Tir Gofal wedi arwain at fwy o alw am lafur. Roedd prosiectau cyfalaf yn gyfrifol am y rhan fwyaf o'r cynnydd yn y galw am gyflogaeth. Cafodd y rhan fwyaf o'r gwaith ychwanegol a grëwyd gan gynllun Tir Gofal ei gyflawni gan contractwyr (49%), gyda ffermwyr (33%) ac aelodau agos y teulu (9%) yn ymgymryd â gwaith hefyd. Yn Lloegr<sup>283</sup> amcangyfrifwyd buddion economaidd y cynlluniau Stiwardiaeth Lefel Mynediad (ELS), Stiwardiaeth Lefel Uwch (HLS), a Stiwardiaeth Lefel Mynediad Organig (OELS). Nododd y gwerthusiad fod 80% o'r holl wariant Stiwardiaeth Amgylcheddol gan ddeiliaid cytundebau wedi'i wario yn lleol<sup>284</sup>. Roedd hyn hefyd yn wir am bryniannau gan y contractwyr, y cyflenwyr a'r cynghorwyr a holwyd.

7.584 Yn ôl adolygiad a gynhaliwyd yn 2021<sup>285</sup> o'r Cynllun Rheoli Cynaliadwy: *Amlygodd sawl prosiect sut roeddent yn cyfrannu at fwy o wariant yn y gymuned leol drwy ddefnyddio contractwyr lleol fel mecanyddion, cyflenwyr adeiladwyr, a*

---

Hydroleg (Prosiectau CEH: NEC04780/NEC05371/NEC05782). Maint y sampl ar gyfer y canlyniadau hyn yw 579 o'r ffermydd sy'n cymryd rhan yng nghynllun Glastir.

<sup>282</sup> Agra CEAS (2005) Gwerthusiad economaidd-gymdeithasol o Tir Gofal, adroddiad ar gyfer CCGC a Llywodraeth Cymru. Holwyd sampl o 251 o gyfranogwyr Tir Gofal (ychydig dros 20% o'r 1,166 o gyfranogwyr a oedd wedi derbyn taliadau ar ddechrau'r prosiect)

<sup>283</sup> Jane Mills, Paul Courtney, Pete Gaskell, Matt Reed a Julie Ingram (2010), Estimating the Incidental Socio-economic Benefits of Environmental Stewardship Schemes, Countryside and Community Research Institute, Prifysgol Caerloyw

<sup>284</sup> Rhagdybir bod hyn yn cyfeirio at wariant yn ystod y cylch cyntaf.

<sup>285</sup> Heledd Bebb a Nia Bryer, OB3 Research gyda chyfraniadau gan Rob Owen a Sue Rice, Partneriaeth BRO (2021) Y Cynllun Rheoli Cynaliadwy: Adroddiad Gwerthusiad Proses a Damcaniaeth Newid, adroddiad ar gyfer Llywodraeth Cymru



*dylunwyr gwe ar gyfer yr holl weithgaredd posibl gyda chefnogaeth SMS. Honnodd y prosiectau fod y gwariant ychwanegol hwn yn rhoi hwb mawr ei angen i'r economi leol. (...) Teimlai prosiectau eraill y byddai'r gwelliannau a wnaed i'r dirwedd yn denu mwy o ymwelwyr a thrwy hynny y byddai'n cynyddu gwariant lleol.*

## **Manteision gweithredu**

7.585 Mae manteision cymunedol eraill sy'n gysylltiedig â champau sy'n gyson â'r amcanion SLM yn cynnwys yr effaith gadarnhaol debygol ar gyfalaf cymdeithasol cymuned ac ar lesiant cymunedol. Ar gyfer y cyntaf, nododd adolygiad<sup>286</sup> o gynlluniau amaeth-amgylcheddol ym Mharc Cenedlaethol y Peak District yr hyn a ganlyn: *upland farming communities are also seen as being important to maintaining social capital (community inter-linkages and institutions), and for many years governments have offered additional supports to upland farmers in an attempt to sustain incomes, rural services and populations in these areas.* Ar gyfer yr ail, mae adolygiad<sup>287</sup> a gynhaliwyd yn 2007 o'r cysylltiadau rhwng llesiant a'r amgylchedd naturiol yn cyfeirio at "*the positive impact of engagement with the natural environment (particularly green spaces) on psychological wellbeing individually and at the community level*".

## **Gwella gwytnwch busnesau amaethyddol**

7.586 Camau yw'r rhain i helpu i gadw ffermwyr ar y tir drwy wella gwytnwch a ffyniant busnesau amaethyddol yn y dyfodol, gan gynnwys newydd-ddyfodiaid a chynllunio ar gyfer olyniaeth, sy'n cyfrannu at gynaliadwyedd sector amaethyddol Cymru ac at gynhyrchu bwyd a nwyddau eraill. Mae'r cysyniad o wytnwch yn berthnasol i wytnwch economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol fferm.

---

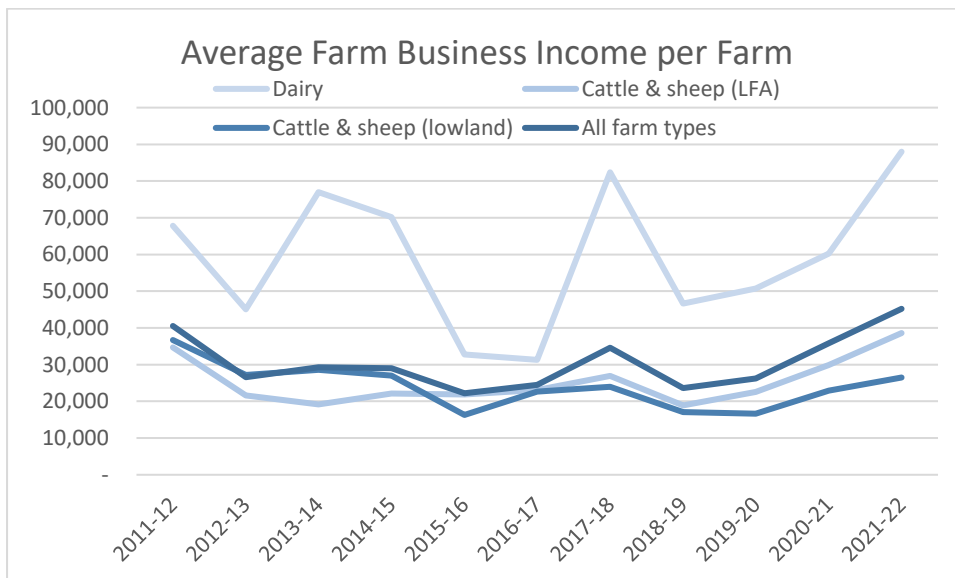
<sup>286</sup> Szvetlana Acs, Nick Hanley, Martin Dallimer, Kevin J. Gaston, Philip Robertson, Paul Wilson, Paul R. Armsworth (2010) The effect of decoupling on marginal agricultural systems: Implications for farm incomes, land use and upland ecology, *Land Use Policy* 27 (2010) 550–563

<sup>287</sup> Julie Newton (2007) Wellbeing and the Natural Environment: A brief overview of the evidence, Prifysgol Caerfaddon

7.587 Ni ddylid ystyried bod y cysyniad o wytnwch yn ymwneud â chadw'r strwythurau presennol. Mae Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru<sup>288</sup> yn nodi: *Mae gwydnwch economaidd yn fwy nag economi all wrthsefyll neu adfer o ergyd economaidd. Golyga hefyd y gall ymaddasu i amgylchiadau newydd. Dros y tymor hirach mae'n golygu gallu trawsnewid. Mae nod gwydnwch yn herio ffyrdd traddodiadol o feddwl am yr economi ac yn mynnu ffyrdd newydd o feddwl.*

## Maint y problem

7.588 Mae incwm ffermydd yn dangos rhywfaint o anwadalrwydd o flwyddyn i flwyddyn yn sgil dylanwad yr amodau amaethyddol (gan gynnwys y tywydd) ac amodau'r farchnad, yn bennaf yn y sector llaeth.



Ffynhonnell: [Arolwg Busnesau Fferm Cymru](#)

7.589 Fodd bynnag, hyd yn oed o dan y system bresennol o gymorth amaethyddol, drwy Gynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) a Glastir, mae tua thraean o ffermydd Cymru yn gwneud colled gymharol, ond mae tua hanner y ffermydd yn gwneud elw sy'n fwy nag elw ymylol.

7.590 Fodd bynnag, mae'r gwahaniaeth rhwng rhwymedigaethau ac asedau yn effeithio ar wytnwch ariannol fferm hefyd. O dan y system gymorth bresennol,

<sup>288</sup> [Cryfhau Gwydnwch Economaidd | CPCC](#)

mae'r data<sup>289</sup> yn dangos yr hyn a ganlyn o safbwynt rhwymedigaethau presennol:

- mae gan 4% o ffermydd rwymedigaethau ac asedau rhwng £25,000 a £50,000
- mae gan 3% o ffermydd rwymedigaethau ac asedau rhwng £50,000 a £100,000
- mae gan 1% o ffermydd rwymedigaethau dros £100,000, ac asedau rhwng £50,000 a £100,000

7.591 Yn y tymor byr, y ffermydd hyn, tua 8%, sy'n debygol o fod fwyaf agored i niwed oherwydd newidiadau ym mhroffidioldeb busnes fferm.

7.592 Mae'r Cynllun Gweithredu ar yr Economi (Llywodraeth Cymru, 2017-diweddarwyd 2019)<sup>290</sup> yn nodi pwysigrwydd hyrwyddo gwytnwch gweithwyr, cwmnïau a'r economi yn ei chyfanrwydd. Mae dadleuon presennol am effaith economaidd Brexit, canlyniadau economaidd y newid yn yr hinsawdd a natur anwadal prisiau mewnbynnau ac allbynnau amaethyddol yn ein hatgoffa o bwysigrwydd gwytnwch yn yr economi amaethyddol.

## Camau i gyflawni'r canlyniad

7.593 Mae modd gwella gwytnwch busnesau fferm drwy amrywio ffrydiau incwm.

Ymysg pethau eraill, nododd adolygiad<sup>291</sup> a gynhaliwyd yn 2014 o wytnwch ffermio yng Nghymru: *Os yw ffermydd am fod yn gryfach, bydd angen ceisio creu ffrydiau incwm ehangach hefyd.*

7.594 Nododd yr adolygiad wedyn: *Maes arall y gellir ei ystyried er mwyn ychwanegu at incwm ffermydd yr ucheldir yw taliad am wasanaethau ecosystemau. Mae cymdeithas yn cael budd o nifer o adnoddau a phrosesau sy'n cael eu cyflenwi gan ecosystemau naturiol. Cyfeirir at y rhain gyda'i gilydd fel gwasanaethau ecosystemau. (...) Mewn cyd-destun Cymreig, mae taliadau am wasanaethau ecosystemau yn cynnwys ystod eang o weithgareddau a chanlyniadau sy'n gysylltiedig â'r tir. Mae'r rhain yn cynnwys cynhyrchu ynni, ansawdd dŵr, dal, storio a rheoli carbon, cyfleoedd ar gyfer mynediad i'r cyhoedd, lliniaru llifogydd neu amddiffyn rhag llifogydd.*

---

<sup>289</sup> Incymau Fferm yng Nghymru, mis Ebrill 2018 tan fis Mawrth 2019

<sup>290</sup> [Buddsoddiad Rhanbarthol yng Nghymru Ar ôl Brexit \(llyw.cymru\)](#)

<sup>291</sup> Kevin Roberts (2014) Adolygiad o gadernid ffermio yng Nghymru, adroddiad ar gyfer Llywodraeth Cymru

**7.595 Datrysiadau sy'n seiliedig ar natur:** Nod SLM a'r pwerau cymorth yw cyfrannu at bridd iach, aer glân, ac amgylchedd cryf â mwy o fioamrywiaeth. Bydd y nodau hyn yn cael eu cyflawni drwy ddatrysiadau seiliedig ar natur, gan fod y canlyniadau yr ydym yn ceisio eu gwireddu yn gallu deillio o newidiadau o ran arferion rheoli ffermydd. Er enghraifft, dylai cynnwys coed yn y system ffermio helpu i leihau'r perygl o lifogydd, a bydd y broses o adfer mawnogydd a chynyddu deunydd organig mewn tir amaethyddol sydd wedi'i wella yn cyfrannu at ddatgarboneiddio. Bydd y Ddeddf yn rhoi pwerau i Weinidogion gefnogi'r gweithgareddau hyn o dan y dibenion y darperir cymorth ar eu cyfer, a bydd gweithgareddau o'r fath yn cyfrannu, yn enwedig, at wytnwch busnesau fferm.

**7.596 Gwella effeithlonrwydd adnoddau:** Mae'r Ddeddf yn nodi mai gwella effeithlonrwydd adnoddau yw un o'r prif ddibenion y gall Gweinidogion ddarparu cymorth ar ei gyfer. Gellir gwella effeithlonrwydd adnoddau ar ffermydd drwy fesur a gwella perfformiad sydd, yn ei dro, yn helpu i leihau'r defnydd o fewnbynau ac yn lleihau costau gorbenion. Mae'r effeithlonrwydd hwn yn cael dylanwad cadarnhaol ar wytnwch economaidd ac amgylcheddol ffermydd. Mae gwella effeithlonrwydd yn golygu bod ffermydd yn gweithio'n dda yn eu hamgylchedd ac yn defnyddio'r adnoddau naturiol sydd ar gael iddynt yn y ffordd orau. Er enghraifft, bydd llawer o'r camau sy'n cael eu cymryd i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr yn cael effaith gadarnhaol ar berfformiad ariannol hefyd. Mae ffermydd sy'n perfformio'n dda hefyd yn gallu gwrthsefyll newid yn well, a thrwy ddefnyddio adnoddau naturiol yn y ffordd orau, maent yn fwy tebygol o allu cyflawni'r dibenion rheoli tir yn gynaliadwy. Yn sgil y Ddeddf, bydd cynlluniau'r dyfodol yn gallu cynorthwyo ffermydd i ddeall eu costau ac i nodi lle mae modd gwneud gwelliannau, gan gynnwys defnyddio ynni adnewyddadwy, er mwyn gwella effeithlonrwydd a chynaliadwyedd.

### **Manteision gweithredu**

**7.597** Gallai darparu taliadau i ffermwyr i gyflawni'r amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy gyfrannu at ffrwd incwm sefydlog i ffermwyr. Mae hwn yn gyfraniad pwysig at reoli natur anwadal incwm ffermydd. Yn wahanol i Gynllun y Taliad Sylfaenol pan oedd y DU yn aelod o'r Undeb Ewropeaidd, ni fydd y gyfradd gyfnewid rhwng yr UE a'r DU yn effeithio ar y taliadau am gyflawni'r amcanion Rheoli Tir yn Gynaliadwy, ac yn wahanol i brisiau'r farchnad am gynhyrchion

amaethyddol, ni fyddant yn agored i natur anwadal y farchnad oherwydd (er enghraifft) bod cynnyrch tebyg yn cael ei fewnforio. Bydd sefydlogrwydd economaidd yn gyfraniad pwysig tuag at wytnwch economaidd ffermydd.

7.598 Yn aml, bydd cymryd camau ar ffermydd i wella ansawdd y pridd yn arwain at fanteision ehangach, fel lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr, gwella ansawdd dŵr, gwella ansawdd yr aer, a chynyddu cadernid ecosystemau, gan gynnal gallu'r tir i gynhyrchu a chyfrannu at wytnwch amgylcheddol ffermydd ar yr un pryd.

7.599 Rydym yn disgwyl y bydd y Ddeddf yn gwneud cyfraniad cadarnhaol at gyflogaeth. Mae tystiolaeth o'r cynllun Tir Gofal yng Nghymru a'r cynllun Stiwardiaeth Lefel Mynediad yn Lloegr wedi dangos bod y cynlluniau amaeth-amgylcheddol hyn yn gysylltiedig â chynnydd yn y galw am lafur. Yn ogystal, ar lefel y DU, awgrymir bod cyfraniad Colofn 2 at gyflogaeth wledig yn uwch (1.2%) na chyfraniad Colofn 1 (1.0%). Mae hyn yn awgrymu ei fod yn gwneud cyfraniad cadarnhaol cyffredinol at wytnwch cymdeithasol ffermydd.

## **Cynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd**

### **Maint y broblem**

7.600 Mae data diweddaraf Cyfrifiad 2021 yn dangos bod 17.8% o'r bobl yng Nghymru sy'n dair oed a throsodd yn gallu siarad Cymraeg, o'i gymharu â 19.0% yn 2011.

7.601 Yr awdurdodau lleol â'r gyfran uchaf o siaradwyr Cymraeg yw Gwynedd (64.4%), Ynys Môn (55.8%), Ceredigion (45.3%) a Sir Gaerfyrddin (39.9%). Mae'r awdurdodau hyn yn cael eu dosbarthu'n Awdurdodau Lleol Gwledig. Yr awdurdod lleol â'r nifer fwyaf o siaradwyr Cymraeg yw Gwynedd (73,600), a Sir Gaerfyrddin (72,800) sy'n ail. Rhwng 2011 a 2021 cafwyd gostyngiad yng nghyfran a nifer y siaradwyr Cymraeg ym mhob Awdurdod Lleol Gwledig yng Nghymru.

	<b>Siaradwyr Cymraeg: newid rhwng 2011 a 2021</b>		
<b>Awdurdod Lleol (Awdurdodau Lleol gwledig yn unig)</b>	<b>Nifer</b>	<b>Newid pwynt canran yn y gyfran</b>	<b>Newid (canran)</b>
Ynys Môn	-1,200	-1.4	-3.1%
Ceredigion	-3,300	-2.0	-9.4%
Sir Gaerfyrddin	-5,200	-4.0	-6.7%
Conwy	-1,600	-1.5	-5.2%
Sir Ddinbych	-1,300	-2.1	-5.9%
Gwynedd	-3,400	-1.0	-4.4%
Sir Fynwy	-900	-1.2	-10.2%
Sir Benfro	-2,200	-2.0	-9.6%
Powys	-2,600	-2.2	-10.8%

*Ffynhonnell: Cyfrifiad 2011 a Chyfrifiad 2021*

7.602 Nid yw'r Cyfrifiad yn gofyn i ymatebwyr am lefel eu gallu Cymraeg na pha mor aml y maent yn defnyddio'r Gymraeg. Mae Arolwg Cenedlaethol Cymru yn amcangyfrif bod 11% o'r rhai 16 oed a hŷn yng Nghymru yn gallu siarad Cymraeg yn rhugl yn 2021-22<sup>292</sup>, a bod 24% ychwanegol yn gallu siarad rhywfaint o Gymraeg (roedd 5% yn gallu siarad "cryn dipyn", roedd 11% yn gallu siarad "ychydig", ac 8% yn gallu siarad "ychydig eiriau yn unig").

### *Amaethyddiaeth a'r Gymraeg*

7.603 Er bod y sector amaethyddol yn fach, gan gyfrif am 2% o holl weithwyr Cymru, mae data Cyfrifiad 2021<sup>293</sup> yn dangos bod cyfran gymharol fwy o'r holl siaradwyr Cymraeg (5% o'r holl siaradwyr) yn gweithio yn y sector amaethyddiaeth.

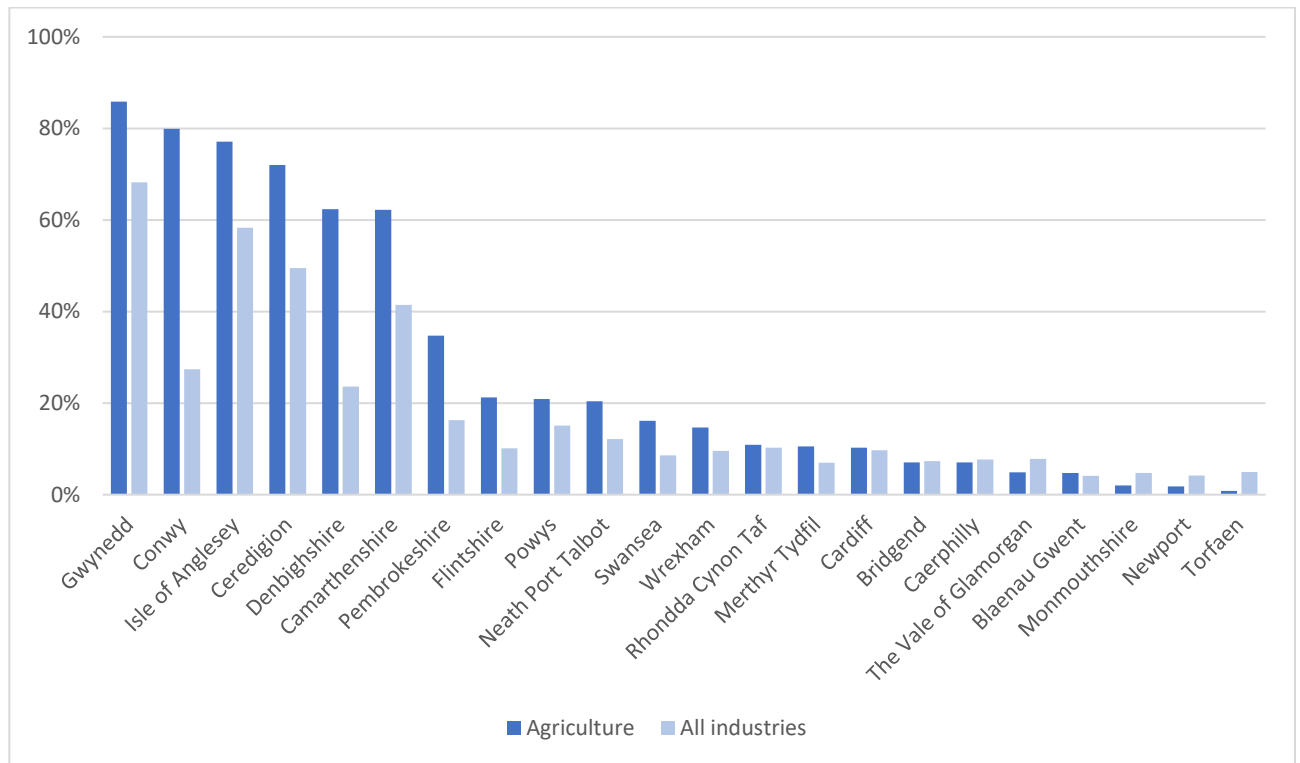
<sup>292</sup> Amcangyfrifon arolwg a gynhaliwyd rhwng mis Ebrill a mis Mehefin 2021.

<sup>293</sup> Dadansoddiad Llywodraeth Cymru o'r data a gafwyd drwy wasanaeth creu set ddata sy'n cael ei ddarparu gan y Swyddfa Ystadegau Gwladol [Create a custom dataset - Swyddfa Ystadegau Gwladol \(ons.gov.uk\)](https://ons.gov.uk)

7.604 Mae gan y sector amaethyddiaeth (gan gynnwys pysgota a choedwigaeth) y gyfran uchaf o weithwyr sy'n siarad Cymraeg yng Nghymru, sef 43%. Mae hyn yn cymharu â'r cyfartaledd ar gyfer pob math o weithwyr ym mhob sector, sef 17%.

7.605 Yn aml, mae gan awdurdodau lleol gwledig â chyfrannau uwch o siaradwyr Cymraeg yn y gweithlu cyfan hefyd gyfrannau uwch o siaradwyr Cymraeg yn y diwydiannau amaethyddiaeth, coedwigaeth a physgota (Ffigur 1). Fodd bynnag, mae tuedd i gyfran y siaradwyr Cymraeg yn y diwydiant amaethyddiaeth, coedwigaeth a physgota fod yn uwch na'r gyfran ar gyfer gweithwyr o bob math yn yr awdurdodau lleol hyn. Er enghraifft, yn Ynys Môn, mae cyfran uchel o gyfanswm y gweithlu yn siarad Cymraeg (59%), ond mae cyfran y gweithwyr yn y diwydiannau amaethyddiaeth, coedwigaeth a physgota sy'n siarad Cymraeg yn yr awdurdod lleol hwnnw yn uwch (80%). Mae'r gwahaniaeth mwyaf i'w weld yng Nghonwy a Sir Ddinbych, sy'n awgrymu pwysigrwydd cymharol uwch amaethyddiaeth o ran y Gymraeg yn yr awdurdodau hyn.

**Ffigur 1. Canran y gweithwyr amaethyddol sy'n gallu siarad Cymraeg o'i gymharu â phob diwydiant, yn ôl awdurdod lleol**



*Ffynhonnell: Cyfrifiad 2011*

7.606 Mae tair thema *Cymraeg 2050* yn gysylltiedig, ac mae gan y sector amaethyddiaeth gyfran uwch o siaradwyr Cymraeg eisoes o'i gymharu â diwydiannau eraill. Felly, ceir potensial i ddefnyddio mwy o'r Gymraeg yn y sector amaethyddiaeth, o'i gymharu â diwydiannau eraill.

*Amodau ffafriol ar gyfer defnyddio'r Gymraeg*

7.607 Nid yw'r ffaith bod rhywun yn gallu siarad Cymraeg yn golygu o reidrwydd y bydd yn ei defnyddio yn y gweithle, am nifer o resymau gwahanol. Mae adroddiad Llywodraeth Cymru 'Anghenion o ran Sgiliau Cymraeg mewn Wyth Sector'<sup>294</sup> yn cynnwys tystiolaeth bod busnesau bwyd-amaeth, gan gynnwys busnesau amaethyddol, yn darparu amodau mwy ffafriol ar gyfer defnyddio'r Gymraeg, o'u cymharu â diwydiannau eraill, a bod hyn yn estyn y tu hwnt i ryngweithio oddi mewn i'r busnes. O ran ffermydd, bydd rhyngweithio y tu allan

<sup>294</sup> Llywodraeth Cymru (2014). Anghenion o ran sgiliau Cymraeg mewn wyth sector. Rhif y Prosiect: 47/2014.



i'r busnes yn cynnwys masnachu anifeiliaid, porthiant, peiriannau ac ati, ac amrywiaeth o weithgareddau eraill. I'r 43% o ffermydd<sup>295</sup> yng Nghymru sydd wedi arallgyfeirio i feysydd eraill (e.e. twristiaeth), gall y rhyngweithiadau busnes hyn fod yn digwydd mewn amrywiaeth ehangach o fusnesau hefyd.

### *Amaethyddiaeth a chymunedau*

7.608 Mae gwaith ymchwil<sup>296</sup> i ffermydd 'bach'<sup>297</sup> a 'bach iawn'<sup>298</sup> yng Nghymru yn taflu rhywfaint o oleuni ar rôl ffermydd Cymru yn eu cymunedau. Mae 87% o holl ffermydd Cymru yn ffermydd bach a bach iawn.

7.609 Canfu'r gwaith ymchwil fod ffermwyr ar ffermydd bach yn fwy tebygol na ffermwyr ar ffermydd bach iawn o wneud yr hyn a ganlyn:

- Siarad Cymraeg yn rhugl\*
- Siarad Cymraeg bob dydd
- Siarad Cymraeg yn y cartref\*

7.610 Yn ogystal, roeddent yn fwy tebygol o feddu ar y nodweddion a ganlyn:

- Wedi cael profiad blaenorol o ffermio\*
- Wedi etifeddu'r fferm deuluol neu gymryd yr awenau ar y fferm deuluol
- Yn creu incwm o'r fferm i ennill bywoliaeth\*
- Yn dibynnu ar warged masnachol a thaliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol i ennill bywoliaeth
- Yn cymryd rhan mewn cynllun amaeth-amgylcheddol neu gadwraeth\*
- Yn cymryd rhan mewn 'llawer' o sefydliadau cymdeithasol ac amaethyddol
- Yn ymgysylltu, cydweithio a chymdeithasu â ffermwyr eraill\*
- Yn teimlo eu bod yn rhan o'r gymuned ffermio a'r gymuned wledig

\*Yn nodi bod y canfyddiad hwn yn arwyddocaol o safbwynt ystadegol<sup>299</sup>.

---

<sup>295</sup> Llywodraeth Cymru (2019). Incymau Fferm yng Nghymru, mis Ebrill 2018 tan fis Mawrth 2019.

<sup>296</sup> <https://www.llyw.cymru/sites/default/files/publications/2021-10/deall-cymhellion-ffermwyr-ffermydd-bach-bach-iawn-adroddiad-llawn.pdf>

<sup>297</sup> Wedi'u diffinio fel ffermydd â chynnyrch safonol rhwng €25,000 a €125,000

<sup>298</sup> Wedi'u diffinio fel ffermydd â chynnyrch safonol o dan €25,000

<sup>299</sup> Derbyniodd yr arolwg 419 o ymatebion yr oedd modd eu defnyddio yn sgil cysylltu'n wreiddiol â 1,916 o unigolion. Roedd hyn yn rhoi cyfradd ymateb o 21.9%.

- 7.611 Roedd ffermwyr ar ffermydd bach iawn yn fwy tebygol o fod wedi prynu eu ffermydd (canfyddiad sy'n arwyddocaol o safbwynt ystadegol), roeddent yn cymryd rhan mewn 'ychydig' o sefydliadau cymdeithasol neu amaethyddol, ac roeddent ddwywaith yn fwy tebygol o fod wedi'u haddysgu hyd at lefel gradd.
- 7.612 Hefyd, mae'r adroddiad yn edrych yn benodol ar y gwahaniaeth rhwng ffermwyr sy'n siarad Cymraeg a ffermwyr nad ydynt yn siarad Cymraeg, gan nodi bod siaradwyr Cymraeg yn fwy tebygol o deimlo eu bod yn rhan o'r gymuned wledig ac o fod yn cymryd rhan mewn mwy o sefydliadau cymdeithasol ac amaethyddol na'r rhai nad ydynt yn siarad Cymraeg. Hefyd, roedd siaradwyr Cymraeg yn fwy tebygol o fod wedi etifeddu eu ffermydd, ac roedd y rhai nad ydynt yn siarad Cymraeg yn fwy tebygol o fod wedi prynu eu ffermydd.
- 7.613 Mae'r canfyddiadau hyn yn gwneud cyfraniad pwysig at y sylfaen dystiolaeth ar gyfer sefyllfa ffermwyr Cymru yn eu cymunedau. Maent yn awgrymu bod y ffermwyr sy'n ffermio i ennill bywoliaeth, ac sy'n fwy tebygol o fod yn manteisio ar gynlluniau cymorth y llywodraeth, hefyd yn ffermwyr sy'n fwy tebygol o fod yn siaradwyr Cymraeg, yn aelodau o deuluoedd ffermio sydd wedi'u hen sefydlu, ac yn chwarae mwy o ran yn eu cymunedau lleol. Mae'n bwysig nodi nad yw'r astudiaeth yn ystyried nodweddion ffermydd canolig, mawr, na mawr iawn<sup>300</sup>.

## **Y targedau presennol**

7.614 Cymraeg 2050 yw strategaeth genedlaethol Llywodraeth Cymru i gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg i filiwn erbyn 2050, cynyddu'r defnydd o'r Gymraeg, a chreu amodau ffatriol ar gyfer y Gymraeg. Mae Cymraeg 2050 yn nodi bod ardaloedd â dwysedd uchel o siaradwyr Cymraeg yn ganolog i weledigaeth Llywodraeth Cymru i gynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg gan eu bod yn debygol o greu amodau ffatriol ar gyfer defnyddio'r Gymraeg. Po fwyaf yw nifer a chyfran y siaradwyr Cymraeg mewn ardal, y mwyaf o gyfleoedd sydd ar gael i allu defnyddio Cymraeg bob dydd. Dyma dargedau'r strategaeth:

1. Nifer y siaradwyr Cymraeg i gyrraedd 1 miliwn erbyn 2050.

---

<sup>300</sup> Wedi'u diffinio fel ffermydd â chynnyrch safonol rhwng €125,000 a €250,000, €250,000 a €500,000 a mwy na €500,000 yn y drefn honno.

2. Canran y boblogaeth sy'n siarad Cymraeg bob dydd, ac sy'n gallu siarad mwy nag ychydig o eiriau Cymraeg yn unig, i gynyddu o 10 y cant (yn 2013–15) i 20 y cant erbyn 2050.

7.615 **Arferion ffermio** O ystyried cyfran uchel y siaradwyr Cymraeg sy'n gweithio yn y sector amaethyddiaeth, a'r duedd i'r siaradwyr hyn ymgysylltu â'u cymunedau lleol, mae i unrhyw gamau sy'n cyfrannu at sefydlogrwydd economaidd ffermydd botensial i sicrhau canlyniadau cadarnhaol ar gyfer y Gymraeg drwy gadw ffermwyr sy'n siarad Cymraeg ar eu tir ac yn eu cymunedau. Mae camau sy'n gyson â Rheoli Tir yn Gynaliadwy, fel profi'r pridd, gwella mesurau bioddiogelwch, defnyddio Dangosyddion Perfformiad Allweddol, gosod seilwaith casglu dŵr, a lleihau'r defnydd o ynni, yn gallu llywio a sicrhau arbedion effeithlonrwydd a/neu gynyddu refeniw.

7.616 **Ymgysylltu â'r cyhoedd** Mae ffermwyr yng Nghymru mewn sefyllfa unigryw i alluogi a chynorthwyo'r cyhoedd i gael mynediad at yr amgylchedd naturiol ac i ymgysylltu ag ef. Mae mentrau fel Dydd Sul Fferm Agored<sup>301</sup> eisoes yn helpu ffermwyr yng Nghymru i rannu eu gwaith â chynulleidfa eang, a byddai cymorth i gynnal ymweliadau addysgiadol yn helpu mwy o ffermwyr i godi ymwybyddiaeth o ffermio a'r amgylchedd naturiol. Mae gwaith allgymorth ac ymweliadau addysgiadol yn llwyfan delfrydol i hyrwyddo'r Gymraeg; mae enwau Cymraeg ar leoedd a nodweddion y dirwedd yn hynod ddisgrifiadol, gan ddarparu gwybodaeth nid yn unig am nodweddion ffisegol y tir, ond am yr hanes cymdeithasol, gwleidyddol, economaidd ac amgylcheddol hefyd.

7.617 **Nodweddion treftadaeth** Mae llawer o safleoedd treftadaeth Cymru wedi'u lleoli ar dir amaethyddol, ac mae'r dirwedd ei hun yn bwysig o safbwynt diwylliant a threftadaeth. Amcangyfrifir bod 90% y cant o dir Cymru wedi'i neilltuo ar gyfer amaethyddiaeth drwy dir fferm neu dir comin<sup>302</sup>. Hefyd, mae treftadaeth yn gallu cynnwys agweddau anniriaethol, megis iaith, arferion a diwylliant. Mae gwaith ymchwil ar gyfer Historic England yn disgrifio ffenomen gwerth "dim defnydd"<sup>303</sup> o safbwynt treftadaeth, sef y ffaith bod asedau treftadaeth yn creu gwerth i bobl hyd yn oed os nad ydynt yn ymweld â nhw neu'n eu defnyddio. O ganlyniad, gall

---

<sup>301</sup> <https://farmsunday.org/open-my-farm/wales>

<sup>302</sup> [Mehefin 2020 Arolwg o Amaethyddiaeth a Garddwriaeth: Canlyniadau Cymru \(gov.wales\)](#)

<sup>303</sup> [Microsoft Word - Final Report\\_270705.doc \(historicengland.org.uk\)](#)

camau i gadw, cynnal, ac adfer asedau treftadaeth Cymru ychwanegu gwerth diwylliannol at y gymdeithas yn unol ag amcan y Cynllun Ffermio Cynaliadwy i “gadw a gwella adnoddau diwylliannol”. Yn ogystal â diogelu ac adfer asedau treftadaeth ffisegol, byddai modd cynorthwyo ffermydd i ddiogelu a hyrwyddo treftadaeth anniriaethol, megis enwau lleoedd, neu hyd yn oed adfer geiriau ac enwau’r dirwedd nad ydynt yn cael eu defnyddio mwyach o bosibl.

## Manteision gweithredu

- 7.618 **Arferion ffermio** Mae astudiaethau y cyfeirir atynt mewn rhannau eraill o’r ddogfen hon wedi dangos bod camau ar ffermydd yn gallu cael effaith gadarnhaol ar berfformiad ariannol fferm (gweler yr adrannau ar *Liniaru’r peryglon o lifogydd a sychder, Gwella ansawdd dŵr, Cyflawni a hyrwyddo safonau uchel o ran iechyd a lles anifeiliaid, a Gwella perfformiad da byw*).
- 7.619 Mae camau i gynyddu proffidioldeb ffermydd yn y tymor byr a’r tymor canolig yn helpu i gadw ffermwyr ar eu tir, ond maent hefyd yn sicrhau bod ffermio yn gynaliadwy ar gyfer cenedlaethau’r dyfodol yn y tymor canolig a’r tymor hir. Gallai hyn fod yn bwysig i’r Gymraeg drwy gadw ffermwyr sy’n siarad Cymraeg yn eu cymunedau nawr, a thrwy ddarparu cyfleoedd economaidd hyfyw yn y dyfodol i ffermwyr sy’n siarad Cymraeg.
- 7.620 **Ymgysylltu â’r cyhoedd a Nodweddion treftadaeth** Mae’n anoddach o lawer mesur manteision diogelu a gwella adnoddau diwylliannol anniriaethol, fel iaith, mewn termau ariannol. Serch hynny, dangoswyd bod pobl yn cael gwerth o asedau treftadaeth, ni waeth a ydynt yn eu defnyddio ai peidio. Mae hyn yn deillio o’r ffaith eu bod yn gwybod bod yr ased ar gael i eraill, ei fod ar gael i genedlaethau’r dyfodol, a’i fod yn bodoli o gwbl. Holwyd ymatebwyr Arolwg Cenedlaethol Cymru 2017-18 ynghylch eu hagweddau tuag at y Gymraeg<sup>304</sup>. Nododd yr arolwg fod 84% o’r ymatebwyr nad oeddent yn siarad Cymraeg yn cytuno neu’n cytuno’n gryf â’r datganiad “Mae’r Gymraeg yn rhywbeth i ymfalchïo ynddi” (y ffigur cyfatebol ar gyfer siaradwyr Cymraeg oedd 97%).

---

<sup>304</sup> [Arolwg Cenedlaethol Cymru, 2017-18: Y Gymraeg: Hyder ac Agweddau \(llyw.cymru\)](#)

7.621 Yn ogystal:

- roedd 68% o'r holl ymatebwyr yn cytuno neu'n cytuno'n gryf bod angen gwneud mwy o ymdrech i gefnogi'r iaith.
- roedd 62% o'r rhai nad oeddent yn gallu siarad Cymraeg yn cytuno neu'n cytuno'n gryf y byddent yn hoffi gallu siarad Cymraeg.
- roedd 85% o'r siaradwyr Cymraeg nad ydynt yn rhugl yn cytuno neu'n cytuno'n gryf y byddent yn hoffi siarad Cymraeg yn well.

7.622 Bydd y camau sy'n cael eu cymryd gan ffermwyr i ddiogelu ac i wella'r iaith Gymraeg, neu i'w rhannu ag eraill drwy ymgysylltu â'r cyhoedd, yn cyfrannu at iechyd ased diwylliannol sy'n bwysig iawn i'r cyhoedd yng Nghymru.

### **Y camau nesaf**

7.623 Yn ei adroddiad ar Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru), bu i Bwyllgor Cyllid y Senedd argymhell y dylai'r Gweinidog Materion Gwledig a Gogledd Cymru, a'r Trefnydd (y Gweinidog) ymgymryd â gwaith modelu i amcangyfrif cost flynyddol y cynllun Rheoli Tir yn Gynaliadwy gan ddibynnu ar ddefnydd o'r cynllun ymysg mathau o ffermydd gwahanol (argymhelliad 3). Hefyd, bu i'r Pwyllgor argymhell, fel rhan o'r adolygiad ôl-weithredu, y dylai'r Gweinidog feintioli'r manteision sy'n deillio o'r Ddeddf (argymhelliad 7).

7.624 Byddwn yn gwneud gwaith modelu manwl o ran y cynllun Rheoli Tir yn Gynaliadwy arfaethedig terfynol er mwyn efelychu lefelau defnydd gan ffermydd yng Nghymru. Hefyd, bydd y gwaith modelu yn efelychu'r effaith ar ganlyniadau amgylcheddol amrywiol, gan gynnwys ansawdd dŵr, ansawdd yr aer, allyriadau nwyon tŷ gwydr, a bioamrywiaeth. Byddwn yn meintioli'r manteision hyn os oes modd.

7.625 Hefyd, rydym wedi comisiynu ymgynghorwyr annibynnol i fodelu effaith y cynllun Rheoli Tir yn Gynaliadwy arfaethedig terfynol ar ystod o ddangosyddion economaidd ar lefel fferm ac ar lefel ranbarthol, gan gynnwys (ar gyfer mathau gwahanol o ffermydd) yr effaith amcanestynedig ar incwm busnesau fferm.

**Annog busnesau amaethyddol i reoli ynni'n effeithiol (gan gynnwys drwy fabwysiadu arferion arbed ynni a defnyddio ynni'n effeithiol, a chynhyrchu ynni adnewyddadwy ar eu tir)**

Maint y broblem

- 7.626 Gall technoleg ac arferion ffermio carbon isel arwain at arbedion sylweddol o ran costau a referiw<sup>305</sup>. Mae sawl opsiwn, megis gwella iechyd da byw, ffermio manwl gywir a rheoli tail, yn creu arbedion sylweddol i ffermwyr o ran costau biliau milfeddygol is, cynnyrch cnydau uwch a chostau gwrtaith is. Gall yr arferion ffermio hyn esgor ar nifer o fanteision cymdeithasol eraill, gan gynnwys gwella ansawdd yr aer, dŵr a phridd, lleihau plâu a chlefydau a gwella strwythur pridd.
- 7.627 Mae dadansoddiad o lwybr sero net y Pwyllgor Newid Hinsawdd<sup>306</sup> yn amcangyfrif bod costau preifat net newid defnydd tir a mabwysiadu arferion ffermio carbon isel i sicrhau allyriadau sero net yng Nghymru erbyn 2050 yn fwy na'r manteision preifat. Fodd bynnag, o ystyried y manteision cymdeithasol yn unig, mae'r gymhareb costau a manteision (BCR) yn cynyddu i 3.3.

---

<sup>305</sup> Er enghraifft, gweler adroddiad yr Ymddiriedolaeth Garbon 2019, Energy Efficiency in Agriculture [Agriculture-Energy-Efficiency.pdf \(windows.net\)](#)

<sup>306</sup> Vivid Economics (2020) ["Economic impacts of Net Zero land use scenarios"](#)

**Tabl: Gwerth presennol a fesul blwyddyn effeithiau economaidd y senario Sero Net, 2019 i 2050**

	Net Zero Scenario	
	Present value to 2050	Annualised value to 2050
Total Private Costs	39	1.8
Total Private Benefits	23	1.1
Private NPV	-17	-0.7
Private BCR	0.6	
Total Social Benefits	105	4.3
Total Benefits	127	5.0
Social NPV	89	3.6
Social BCR	3.3	

Note: Estimates in present value terms are discounted at the UK social discount rate.

Source: Vivid Economics

7.628 Mae llwybr sero net y Pwyllgor Newid Hinsawdd yn rhagweld y gall 56,000

hectar o dir amaethyddol newid i gynhyrchu bio-ynni (gan gynnwys coedwigaeth cylchdro byr) erbyn 2050<sup>307</sup>. Fodd bynnag, nid yw'r rhan fwyaf o gnydau bio-ynni yn hyfyw o safbwynt ariannol i'r sector preifat. Mae hyn yn dangos yr angen am bolisiau penodol i fynd i'r afael â'r rhwystrau economaidd rhag tyfu cnydau ynni.

### Camau i gyflawni'r canlyniadau

7.629 Mae ffermydd yn gollwng allyriadau nwyon tŷ gwydr pan fyddant yn defnyddio ynni a thanwydd (er enghraifft, diesel mewn peiriannau a nwy naturiol i wresogi adeiladau). Bydd y fframwaith SLM a'r pwerau i ddarparu cymorth yn helpu ffermydd i ostwng yr allyriadau hyn a chyrraedd sero net. Mae angen helpu ffermydd i ddeall pa welliannau y gellir eu gwneud er mwyn iddynt ddod yn llai dibynnol ar danwydd ffosil. Mae llawer o wahanol bethau y gall ffermwyr eu gwneud, a byddant yn cael eu cynorthwyo i wneud y pethau sy'n gweithio orau iddyn nhw. Er enghraifft, drwy ddefnyddio technolegau ynni isel, newid arferion rheoli (er enghraifft, osgoi troi tir) a chynhyrchu ynni adnewyddadwy. Bydd y

<sup>307</sup> Y Pwyllgor Newid Hinsawdd (2020:70) [“Advice Report: The Path to a Net Zero Wales”](#)

pethau hyn yn helpu ffermydd hefyd i fod yn fwy effeithlon, gan ddefnyddio llai o adnoddau ac arbed arian.

### **Manteision gweithredu**

7.630 Daw manteision i ffermydd drwy gymell perchnogion tir i fabwysiadu arferion i reoli ynni yn effeithiol (gan gynnwys drwy fabwysiadu arferion arbed ynni a defnyddio ynni'n effeithlon), ac i gynhyrchu ynni adnewyddadwy ar eu tir.

7.631 Mae'r diben y darperir cymorth ar ei gyfer i leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr yn ategu'r diben hwn, ac mae'n disgrifio llawer o'r manteision y bydd rheoli ynni'n effeithiol yn eu gwireddu ar gyfer busnesau fferm.



## Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol

---

7.632 Mae'r Dadansoddiad Cost a Budd hwn wedi ei strwythuro fel a ganlyn:

- a) Opsiynau
- b) Costau a manteision
- c) Asesiad effaith

### Opsiynau

---

7.633 Ar gyfer y cynnig hwn, dim ond dau opsiwn sy'n cael eu hystyried – busnes fel arfer ac ysgwyddo pwerau drwy'r Ddeddf. Y rheswm am hyn yw bod y pwerau sy'n cael eu cynnig yma i bob pwrpas yn sicrhau bod y pwerau presennol, a ddatblygwyd yn gyntaf yn neddfwriaeth yr UE ac yna yn Neddf Amaethyddiaeth 2020, yn parhau. Yn hynny o beth, nid yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried opsiynau polisi ehangach hyd yma, gan na chafwyd unrhyw awgrym bod rhanddeiliaid na llunwyr polisïau yn galw am i opsiynau eraill ar gyfer pwerau deddfwriaethol dros amodau eithriadol yn y farchnad gael eu hystyried.

### ***Opsiwn 1 – Busnes fel arfer***

7.634 Byddai busnes fel arfer yn yr achos hwn yn golygu bod Gweinidogion Cymru yn colli'r pwerau sydd ganddynt ar hyn o bryd i ddatgan amodau eithriadol yn y farchnad amaethyddol ac i ddarparu cymorth ariannol mewn achosion o'r fath. Byddent yn colli'r pŵer i addasu deddfwriaeth yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud â chynlluniau ymyrraeth gyhoeddus a chymorth storfeydd preifat (PIPSA). Mae'r pwerau hyn wedi'u cynnwys yn Atodlen 5 i Ddeddf Amaethyddiaeth 2020.<sup>308</sup> Mae'r pwerau yn destun darpariaeth "machlud" sy'n golygu y byddant yn dod i ben ar ddiwedd 2024. Pe bai hyn yn digwydd, ni fyddai gan Weinidogion Cymru bŵer i wneud darpariaeth ynglŷn â mesurau argyfwng.

---

<sup>308</sup> <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2020/21/schedule/5/part/2/enacted>

7.635 Ni fyddai unrhyw fantais pe na bai gan Weinidogion Cymru bwerau dros fesurau argyfwng neu bwerau i addasu deddfwriaeth PIPSA. Byddai'n golygu na allent ymyrryd i gynorthwyo busnesau amaethyddol y mae argyfwng ar draws y farchnad yn effeithio arnynt. Byddai hefyd yn golygu, pryd bynnag y byddai cymorth ariannol yn cael ei ddarparu mewn argyfwng i fusnesau amaethyddol mewn rhannau eraill o'r DU, na fyddai ffermwyr Cymru'n cael eu hamddiffyn yn yr un modd. Ni fyddai'r Gweinidogion chwaith yn gallu diweddarau deddfwriaeth sy'n ymwneud â chynlluniau ymyrraeth gyhoeddus a chymorth storffeydd preifat pan fyddai'n fuddiol iddynt wneud hynny.

## ***Opsiwn 2 – Ysgwyddo pwerau dros ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol drwy'r Ddeddf***

7.636 O roi pwerau dros amodau eithriadol yn y farchnad i Weinidogion Cymru drwy Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru), byddai'r Gweinidogion yn parhau i feddu ar y pwerau sydd ganddynt ar hyn o bryd. Byddai hyn yn datrys y problemau a ddisgrifir o dan yr opsiwn busnes fel arfer, gan y byddai'r Gweinidogion yn gallu ymateb i argyfyngau yn y sector a diweddarau deddfwriaeth PIPSA lle bo hynny'n ofynnol.

7.637 Prif fantais yr opsiwn hwn yw'r hyblygrwydd y mae'n ei roi i Weinidogion Cymru ymateb i anghenion y farchnad. Cafodd mesurau argyfwng eu llunio i ganiatáu i Weinidogion ymateb yn gyflym pan fydd argyfyngau'n codi ar draws y farchnad, a hynny i gynnal diogeledd bwyd ac i atal busnesau yn y gadwyn gyflenwi bwyd-amaeth rhag methu ar raddfa eang. Heb bwerau o'r fath, byddai'r sector hwn yn fwy agored i amodau eithafol, fel tywydd garw, pandemig a sancsiynau.

**Hwn yw'r opsiwn a ffefrir.**

## **Costau a manteision**

---

### ***Opsiwn 1 – Busnes fel arfer***

7.638 Ni fyddai unrhyw gostau na manteision ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Ond byddai Gweinidogion Cymru yn colli'r pŵer i ymyrryd ac i gynorthwyo busnesau pe bai amodau eithriadol yn y farchnad. Mewn sefyllfa o'r fath, gallai

busnesau Cymru fod o dan anfantais o'u cymharu â'u cymheiriaid mewn rhannau eraill o'r DU.

## ***Opsiwn 2 – Ysgwyddo pwerau dros ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol drwy'r Ddeddf***

- 7.639 Mae cyfrifo costau'r cynnig hwn yn anodd iawn gan mai natur y pwerau arfaethedig hyn yw hwyluso ymateb i argyfwng. Ni allwn wybod pryd y bydd argyfwng yn digwydd, nac ar ba raddfa, felly ni allwn gynllunio'r costau disgwylidig. Yr hyn y gellir ei wneud yw dadansoddi'r costau yr aethpwyd iddynt yn y gorffennol pan ddefnyddiwyd pwerau tebyg i wneud cynlluniau ymyrryd mewn argyfwng.
- 7.640 Yn ystod y cyfnod rhwng 2011-2021, lansiwyd dau gynllun ymyrryd mewn argyfwng i gynorthwyo'r sector godro. Daeth un ar ffurf cymorth i'r sector godro ar draws yr UE yn 2016<sup>309</sup>, mewn ymateb i galedi a achoswyd gan ddiwedd cwtôtâu llaeth, gwaharddiad Rwsia ar fewnforion bwyd o'r UE, a phrisiau olew isel. Dylid nodi nad yw'r cynllun hwn o bosibl yn adlewyrchu'n uniongyrchol y math o gynllun sy'n bosibl o dan y pwerau sy'n cael eu cynnig yma, gan ei fod wedi'i gynnig fel rhan o set ehangach o gymorth gan yr UE ar gyfer y sector godro. O dan gynllun 2016, cafodd €30,195,996 ei ddyrannu i'r DU o dan y mesur ymyrryd mewn argyfwng hwn. Ar y pryd, amcangyfrifodd swyddogion y byddai'r cymorth i Gymru tua £3.2 miliwn. Wedi'i addasu ar gyfer chwyddiant, byddai'r ffigur hwn yn werth £3,656,000 yn 2022.
- 7.641 Yn 2020, lansiwyd cynllun i gynorthwyo'r sector godro pan orfododd pandemig COVID-19 fusnesau lletygarwch a oedd yn defnyddio llawer o laeth, megis siopau coffi a bwytai, i gau. Er i'r cynllun hwn ddefnyddio pwerau o dan Ddeddf Llywodraeth Cymru 2006,<sup>310</sup> fe'u defnyddiwyd mewn ffordd debyg i'r ffordd y gellir defnyddio'r pwerau arfaethedig hyn. O dan y cynllun hwn, talwyd £1,018,500 i ffermwyr godro Cymru, sy'n gyfwerth â £1,079,000 ym mhrisiau 2022.

---

<sup>309</sup> [https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP\\_16\\_2563](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_16_2563)

<sup>310</sup> <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2006/32/contents> Atodlen 7, Paragraff 30

- 7.642 Mae'n debygol bod y mesurau hyn wedi atal busnesau godro Cymru, y bu i ddigwyddiadau y tu hwnt i'w rheolaeth effeithio arnynt, rhag methu, ac wedi cynnal y cyflenwad llaeth i ddefnyddwyr a manwerthwyr yn y tymor hir.
- 7.643 O dan y pwerau arfaethedig ar gyfer amodau eithriadol yn y farchnad, ni fyddai angen is-ddeddfwriaeth i ddatgan amodau eithriadol yn y farchnad. Gan y byddai unrhyw ymyrraeth o'r fath yn cael ei gwneud o dan amodau argyfwng, ni fyddai dadansoddiad cost a budd cwbl fanwl yn debygol o gael ei wneud i asesu costau ymyrraeth o'r fath. Mae'n arferol i Lywodraeth Cymru werthuso cynllun pan fydd wedi gorffen er mwyn asesu ei werth am arian a'i effeithiolrwydd.
- 7.644 Mae'r costau i addasu deddfwriaeth yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud ag ymyrraeth gyhoeddus a chymorth storfeydd preifat yn debygol o fod yn fach.
- 7.645 Nid yw cwsmeriaid Cymru wedi defnyddio cynlluniau ymyrraeth gyhoeddus na chymorth storfeydd preifat ers o leiaf 2000. Mae Llywodraeth Cymru wrthi'n llunio deddfwriaeth i ddileu'r opsiwn ar gyfer cynlluniau ymyrraeth gyhoeddus, ac eithrio pan fydd amodau eithriadol yn y farchnad, ac i ddiwygio sut y mae cynlluniau cymorth storfeydd preifat yn gweithredu, a hynny gan ddefnyddio pwerau sydd ar gael i Weinidogion Cymru yn Neddf Amaethyddiaeth 2020.
- 7.646 Mae'r dadansoddiad cost a budd o'r gwaith hwn wedi dangos nad yw'r gwaith yn arwain at unrhyw gostau gan nad yw'r cynlluniau yn cael eu defnyddio yng Nghymru, ac oherwydd bod diwygio'r ddeddfwriaeth yn rhan o waith busnes fel arfer Llywodraeth Cymru. Byddai hyn yn debygol o fod yn wir am unrhyw ddiwygiadau i'r ddeddfwriaeth hon yn y dyfodol.

## **Asesiadau effaith**

---

- 7.647 Cwblhawyd asesiad effaith integredig ar gyfer y cynnig hwn, sy'n cynnwys yr asesiadau effaith a ganlyn:
- a) Cydraddoldeb
  - b) Prawfesur gwledig
  - c) Y Gymraeg
  - d) Bioamrywiaeth

- 7.648 Yn ôl yr asesiad effaith integredig, prin yw effeithiau'r cynnig i gael pwerau dros ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol drwy Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru). Mae hyn, fel y disgrifir uchod, yn deillio o'r ffaith nad yw'r cynigion yn achosi newidiadau i'r fframwaith rheoleiddio cyfredol ar gyfer ymyriadau pan fydd amodau eithriadol yn y farchnad, a'r ffaith nad oes cynlluniau ar hyn o bryd i ddefnyddio'r pwerau arfaethedig i newid y fframwaith hwn.
- 7.649 Mae'r cynnig hwn o ddiddordeb arbennig i'r rhai sy'n byw mewn ardaloedd gwledig, gan fod ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol yn effeithio ar fusnesau fferm yn benodol. Yn yr un modd, mae'n cael effaith anuniongyrchol ar y defnydd o'r Gymraeg, gan mai amaethyddiaeth yw'r proffesiwn â'r gyfran uchaf o siaradwyr Cymraeg. Felly, bydd unrhyw gynnig sy'n effeithio ar yr economi amaethyddol yn effeithio ar y Gymraeg.
- 7.650 Gan fod deddfwriaeth sylfaenol newydd yn cael ei chreu yn y cynnig hwn, cafodd ffurflen Nodi'r Effaith ar y System Gyfiawnder (JSII) ei llenwi, ond gan fod y newidiadau'n parhau â'r drefn arferol, nid oes asesiad Nodi'r Effaith ar y System Gyfiawnder llawn yn cael ei gynnal ar gyfer y cynnig hwn.

## Tenantiaethau amaethyddol

---

7.651 Mae'r Dadansoddiad Cost a Budd hwn wedi ei strwythuro fel a ganlyn:

- a) Opsiynau
- b) Costau a manteision
- c) Asesiad cystadleuaeth

## Opsiynau

---

### ***Opsiwn 1 – Gwneud dim***

7.652 Ystyriwyd gadael y rheoliadau heb eu newid. Heb fod cyfle iddynt ddefnyddio'r weithdrefn hon i ddatrys anghydfod, gall rhai tenantiaid wynebu cyfyngiadau annheg a fydd yn eu hatal rhag bod yn rhan o'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy

(SFS), rhag cael cymorth ariannol o dan ddeddfwriaeth amaethyddol arall neu rhag cydymffurfio â dyletswydd statudol. Gallai hyn beri risg o golled ariannol i'r tenant, a gallai effeithio ar ein gallu i gyflawni ein hamcanion strategol allweddol mewn perthynas â'r argyfwng hinsawdd a'r uchelgais 'sero net', materion iechyd y cyhoedd sy'n gysylltiedig ag allyriadau amaethyddol, a gwrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth.

7.653 Yn ogystal, byddai tenantiaid cytundebau Deddf 1986 yng Nghymru o dan anfantais o'u cymharu â thenantiaid yn Lloegr lle mae Rheoliadau Daliadau Amaethyddol (Ceisiadau am Gydsyniad Landlord neu Amrywio Telerau a'r Prawf Addasrwydd) (Lloegr) 2021 eisoes wedi'u rhoi ar waith.

## ***Opsiw 2 – Diwygio Deddf Daliadau Amaethyddol 1986 (Deddf 1986)***

7.654 Byddai'r diwygiad yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau i alluogi tenantiaid o dan Ddeddf 1986 i atgyfeirio at weithdrefn ddatrys anghydfod unrhyw gymal yn eu prydles sy'n cyfyngu ar eu gallu i fanteisio ar gynlluniau cymorth ariannol yn y dyfodol sy'n cael eu llywodraethu gan Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru). Bydd manylion y weithdrefn datrys anghydfod yn cael eu nodi mewn is-ddeddfwriaeth.

7.655 Mae'n gweithredu argymhellion Grŵp y Diwydiant ar Ddiwygio Tenantiaethau (TRIG) a chanlyniadau ein hymgyngoriad ar ddiwygio tenantiaethau a gynhaliwyd yn 2019, ynghyd â Phapur Gwyn Amaeth (Cymru).

7.656 Byddai Deddf Tenantiaethau Amaethyddol 1995 yn parhau heb ei newid, felly gallai rhai tenantiaid â Thenantiaethau Busnes Fferm ei chael yn anodd ymuno â chynlluniau cymorth ariannol yn y dyfodol neu gydymffurfio â dyletswydd statudol, gan ddibynnu ar delerau eu cytundebau tenantiaeth.

## ***Opsiw 3 – Diwygio Deddf 1986 a Deddf Tenantiaethau Amaethyddol 1995 (Deddf 1995)***

7.657 Byddai hyn yn galluogi tenantiaid â thenantiaeth o dan Ddeddf 1995, yn ogystal â thenantiaid o dan Ddeddf 1986, i ddefnyddio'r weithdrefn datrys anghydfod i ymdrin ag unrhyw gymal yn eu les sy'n cyfyngu ar eu gallu i fanteisio ar

gynlluniau cymorth ariannol yn y dyfodol, ac mae Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn disgrifio'r ddeddfwriaeth y gellir darparu cymorth ariannol oddi tani drwy gynlluniau cymorth a lywodraethir gan Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru).

7.658 Cafodd cwestiwn penodol am yr opsiwn hwn ei gynnwys ym Mhapur Gwyn Amaeth (Cymru). Er bod llai wedi ymateb i'r adran hon na'r adrannau eraill, y teimlad cyffredinol oedd nad oedd angen diwygio Deddf 1995. Roedd yr ymatebwyr yn teimlo bod strwythur byrdymor nodweddiadol Tenantiaethau Busnes Fferm (FBTs) yn golygu eu bod yn cael eu negodi'n amlach, gan beri i'r diwygiad fod yn llai perthnasol. Roedd eraill o'r farn bod digon o ddulliau eisoes ar waith ar gyfer Tenantiaethau Busnes Fferm, felly byddai gweithdrefnau ychwanegol yn ddiangen.

7.659 Mae trafodaethau dilynol â rhanddeiliaid yn awgrymu nad yw'r hyblygrwydd a roddir gan Ddeddf 1995 yn cael ei ddefnyddio'n helaeth, a dywedir wrthym mai pŵer neu ddylanwad cyfyngedig iawn sydd gan denantiaid dros delerau Tenantiaethau Busnes Fferm. Dywedir wrthym fod hyn yn rhannol oherwydd bod y galw am dir rhent yn llawer uwch na'r cyflenwad.

7.660 Er bod y bwloch presennol o ran y darpariaethau yn debygol o fod yn fach iawn, byddai diwygiad o'r fath yn dileu amwysedd o ran rhoi'r rheolau presennol ar waith, a byddai'n fuddiol mewn nifer fach o achosion, heb beri unrhyw effeithiau niweidiol amlwg mewn mannau eraill.

7.661 **Hwn yw'r opsiwn a ffefrir.**

## Costau a manteision

---

7.662 Mae Deddf 1986 yn berthnasol i gytundebau tenantiaethau amaethyddol a wnaed cyn 1 Medi 1995 ac i denantiaethau penodol (tenantiaethau olyniaeth yn bennaf) a roddwyd ar ôl y dyddiad hwnnw ac a eithriwyd yn benodol rhag darpariaethau Deddf 1995. Yn ôl data gweinyddol Taliadau Gwledig Cymru (RPW), roedd gan tua 1,700 o hawlwr taliadau Cynllun y Taliad Sylfaenol (BPS) les o dan Ddeddf 1986, a'r rheini'n cwmpasu tua 98,500 hectar o dir yn 2021. Mae hyn yn cyfateb i tua 11% o hawlwr y BPS ac 8% o gyfanswm arwynebedd hawlio'r BPS.

7.663 Mae Deddf 1986:

- a) yn darparu sicrwydd deiliadaeth i'r tenant drwy osod cyfyngiadau ar unrhyw hysbysiad a roddir gan y landlord,
- b) yn rhoi cyfleoedd i rai ar gyfer hyd at ddwy olyniaeth,
- c) yn rheoleiddio telerau'r denantiaeth,
- d) yn digolledu'r tenant a'r landlord o dan wahanol amgylchiadau,
- e) yn darparu ar gyfer amrywiaeth o faterion amrywiol eraill.

7.664 Mae'r Ddeddf yn darparu tri dull o ddatrys anghydfodau rhwng landlordiaid a thenantiaid, sef:

- a) y Tribiwnlys Tir Amaethyddol;
- b) cyflafareddu neu benderfyniad gan drydydd parti;
- c) y llysoedd.

7.665 Cyflafareddu neu benderfyniad gan drydydd parti yw'r prif ddull o ddatrys anghydfod o dan y Ddeddf. Mae'r rhan fwyaf o anghydfodau, yn enwedig y rhai sy'n cael eu llywodraethu gan ystyriaethau amaethyddol ymarferol, yn gorfod cael eu cyfeirio at gyflafareddu o dan y Ddeddf.

7.666 Mae Deddf 1995 yn berthnasol i'r rhan fwyaf o'r cytundebau tenantiaeth a wnaed ar 1 Medi 1995 neu ar ôl y dyddiad hwnnw. Caiff y rhain eu galw'n 'Denantiaethau Busnes Fferm'.

7.667 Yn ôl data gweinyddol RPW, roedd gan 3,300 o hawlwr y BPS â les Denantiaeth Busnes Fferm a oedd yn cwmpasu tua 148,300 hectar o dir yn 2021. Mae hyn yn cyfateb i tua 20% o hawlwr y BPS a 12% o gyfanswm arwynebedd hawlio'r BPS.

7.668 Cyflwynwyd Tenantiaethau Busnes Fferm ar adeg pan oedd y sector gosod eiddo yn lleihau a phan oedd dewisiadau amgen yn cael eu defnyddio yn lle tenantiaethau amaethyddol. Teimlwyd bod hyn, yn rhannol, o ganlyniad i'r ffaith nad oedd diwygiadau blaenorol i denantiaethau amaethyddol wedi gwneud fawr ddim i ennyn hyder landlordiaid yn y sector gosod eiddo.

7.669 Cyflwynwyd Deddf 1995 gan roi llawer mwy o ryddid o ran contractau i annog mwy o eiddo amaethyddol i gael ei osod. Yn wahanol i Ddeddf 1986, nid yw'r ddeddfwriaeth yn darparu sicrwydd deiliadaeth na hawliau olyniaeth. Yn hytrach, mae partion yn rhydd i negodi cytundebau pwrpasol sy'n adlewyrchu eu buddiannau a'u huchelgeisiau penodol, ynghyd â natur y daliad. Mae hyn yn cynnwys hyd y tymor, lefelau rhent, ac amllder adolygiadau rhent.



### ***Opsiwn 1: Gwneud dim***

- 7.670 Byddai'r opsiwn hwn yn cadw'r sefyllfa bresennol neu fusnes fel arfer. Dyma'r llinell sylfaen a ddefnyddir i asesu costau a manteision cymharol yr opsiwn amgen ar ei sail.
- 7.671 Nid oes unrhyw gostau na manteision ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn 'gwneud dim' hwn.

### ***Opsiwn 2: Diwygio Deddf 1986***

- 7.672 Ar hyn o bryd, nid oes unrhyw ddarpariaethau cyffredinol yn Neddf 1986 sy'n galluogi tenant i herio cymal cyfyngol yn ei les drwy broses datrys anghydfod. O ganlyniad, gall rhai tenantiaid o dan Ddeddf 1986 wynebu cyfyngiadau annheg rhag iddynt allu ymuno â'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy, ac mae perygl y gallai beri i'r tenant wneud colled ariannol ac effeithio ar ein gallu i gyflawni ein hamcanion strategol allweddol.
- 7.673 O wneud y diwygiad hwn, bydd cyfanswm yr anghydfodau yn cynyddu. Ar gyfer pob achos newydd, bydd cost i'r busnes a allai gael ei hysgwyddo naill ai gan y landlord, y tenant, neu'r ddau (yn dibynnu ar natur yr achos).
- 7.674 Bydd costau amser i bob unigolyn, ond bydd hyn yn amrywio fesul achos. Mae'r ffaith nad yw cytundebau, trafodaethau ac anghydfodau sydd wedi codi rhwng tenantiaid amaethyddol a thirfeddianwyr hyd yma wedi'u datgelu yn peri iddi fod yn amhosibl nodi'r effaith wirioneddol. Nid yw chwaith yn bosibl gwybod union nifer yr anghydfodau newydd a fydd yn codi o ganlyniad i'r ddarpariaeth hon, ac o geisio ei feintoli, mae perygl o wneud camsyniad gormodol.
- 7.675 Fodd bynnag, rydym yn rhagweld y bydd y cynnig yn effeithio ar is-set fach o sector Deddf 1986 yn unig. Yn y rhan fwyaf o achosion, rydym yn disgwyl y bydd y broses newydd yn cymell tenantiaid a landlordiaid i ddod i gytundeb a negodwyd er mwyn osgoi costau datrys anghydfod. Dim ond lleiafrif bach iawn na allant ddod i gytundeb a negodwyd fydd yn dibynnu ar y darpariaethau, a hynny pan fydd pob dim arall yn methu.
- 7.676 Mae'r asesiad hwn yn dibynnu ar gyngor gan arbenigwyr y diwydiant sy'n amcangyfrif y gallai'r darpariaethau arwain at bump i ddeg anghydfod newydd y flwyddyn (1% o gytundebau Deddf 1986) sy'n peri bod angen penodi cyflafareddwyr. Mae mwyafrif llethol yr anghydfodau (99%) yn cael eu setlo heb

fod angen cyflafareddu llawn, gyda dim ond 1% yn mynd drwy'r broses gyfan. Byddai hyn yn cyfateb i uchafswm o un anghydfod y flwyddyn yn destun cyflafareddu llawn.

7.677 Gall y partïon dan sylw benodi cyflafareddwyr yn uniongyrchol os ydynt yn gallu cytuno pwy ddylai'r rheini fod, neu os na allant gytuno, penodir person gan Gymdeithas y Gyfraith Amaethyddol (ALA), Cymdeithas Ganolog y Prisywyr Amaethyddol (CAAV) neu Sefydliad Brenhinol y Syrfewyr Siartredig (RICS). Ar hyn o bryd, mae Rheoliadau Daliadau Amaethyddol (Ffi) 2022 yn pennu ffi benodi o £195.

7.678 Mae arbenigwyr y diwydiant yn amcangyfrif mai cost gyfartalog cyflafareddu llawn yw tua £25,000. Mae hyn yn cynnwys cost amser cyflafareddwr a ffioedd cysylltiedig ar gyfer cynrychiolaeth gyfreithiol.

7.679 Mae'r costau'n is pan benodir cyflafareddwyr, ond lle daw'r partïon i gytundeb heb fod angen cyflafareddu llawn. Mae arbenigwyr y diwydiant yn amcangyfrif bod hyn yn costio oddeutu £15,000 fesul achos, yn bennaf drwy osgoi ffioedd cyfreithiol.

7.680 Mae penderfyniad arbenigol yn ddewis rhatach a chyflymach na chyflafareddu. Yn hytrach na bod partïon yn cyflwyno eu hachos i gyflafareddwr, maent yn cytuno i benodi trydydd parti a ddylai feddu ar arbenigedd yn y maes y ceir anghytundeb yn ei gylch. Mae'r person hwn yn adolygu'r dystiolaeth ac yn gwneud penderfyniad i setlo'r anghydfod. Mae'r penderfyniad yn rhwymo a dim ond o dan amgylchiadau eithriadol y gellir apelio yn ei erbyn neu ei herio. Mae'r broses fel arfer yn cymryd tri i chwe mis ac amcangyfrifir y bydd yn costio £5,000 ar gyfartaledd yn ôl asesiad TRIG yn 2014 i osod sail ar gyfer Deddf Dadreoleiddio 2015. Bydd hyn wedi codi i tua £6,000 o ystyried chwyddiant.

7.681 Yn ôl arbenigwyr y diwydiant, mae cost amser ffermwr ar gyfer asesiadau prynu gorfodol yn aml yn £35/awr erbyn hyn. Mae'n rhesymol amcangyfrif bod anghydfodau yn galw am 15 awr o amser tenantiaid a 5 awr o amser landlord, sy'n cyfateb i £700 fesul anghydfod.

7.682 O'r herwydd, rydym yn amcangyfrif bod cyfanswm y gost i fusnesau rhwng £86,000 a £167,000 y flwyddyn o'i weithredu drwy is-ddeddfwriaeth fel y nodir isod:

**Tabl 56: Costau cyflafareddu a nifer yr achosion**

<b>Math</b>	<b>Cost fesul achos</b>	<b>Nifer yr achosion</b>	
		<b>Senario gwaethaf</b>	<b>Senario gorau</b>
Cyflafareddu llawn	£25,000	1	1
Cytundeb a negodwyd	£15,000	9	0
Penderfyniad gan arbenigwr	£6,000	0	9
Amser tenant	£525	10	10
Amser landlord	£175	10	10
<b>CYFANSWM</b>		<b>£167,000</b>	<b>£86,000</b>

7.683 I rai, gallai'r costau a'r amser sydd eu hangen i fynd drwy'r broses atal unigolion a busnesau rhag defnyddio'r darpariaethau. Dim ond y rhai sydd o'r farn bod y manteision tebygol yn fwy na'r costau fydd yn ystyried cyflafareddu fel opsiwn ymarferol. Fodd bynnag, rydym yn rhagweld y bydd y darpariaethau'n cymell tenantiaid a landlordiaid i ddod i gytundeb a negodwyd er mwyn osgoi costau datrys anghydfod, ond gan ddarparu dewis olaf deddfwriaethol i'r rhai na allant ddod i gytundeb rhesymol.

7.684 Bwriad yr opsiwn hwn yw hwyluso mynediad at gynlluniau cymorth ariannol i'r ffermwyr tenant hynny a allai fod wedi eu cael eu hunain wedi'u cyfyngu'n annheg fel arall. Mae manteision cymryd rhan mewn cynllun cymorth ariannol wedi'u nodi yn asesiadau effaith Deddf Amaethyddiaeth (Cymru).

### ***Opsiwn 3: Diwygio Deddf 1986 a Deddf 1995***

7.685 Er bod yr ymatebwyr i Bapur Gwyn Amaeth (Cymru) ar y cyfan yn teimlo bod y ddarpariaeth hon yn llai perthnasol i Denantiaethau Busnes Fferm gan eu bod yn cael eu negodi yn amlach, drwy drafod ymhellach â rhanddeiliaid, awgrymwyd mai ychydig iawn o bŵer neu ddylanwad sydd gan denantiaid dros amodau eu tenantiaeth.

7.686 Er yr ystyrir bod y bwch presennol o ran y ddarpariaeth yn fach iawn, byddai diwygiad o'r fath yn dileu amwysedd o ran rhoi'r rheolau presennol ar waith, a byddai'n fuddiol mewn nifer fach o achosion, heb beri effeithiau niweidiol amlwg mewn manau eraill.

7.687 Gan ddefnyddio'r un rhagdybiaethau â'r rheini a ddefnyddiwyd yn Opsiwn 2 uchod, rydym yn amcangyfrif mai rhwng £172,000 a £334,000 y flwyddyn fydd cyfanswm y gost i fusnes, o'i gychwyn a'i weithredu, fel y disgrifir isod.

**Tabl 57: Costau cyflafareddu a nifer yr achosion**

Math	Cost fesul achos	Nifer yr achosion	
		Senario gwaethaf	Senario gorau
Cyflafareddu llawn	£25,000	2	2
Cytundeb a negodwyd	£15,000	18	0
Penderfyniad gan arbenigwr	£6,000	0	18
Amser tenant	£525	20	20
Amser landlordiaid	£175	20	20
CYFANSWM		£334,000	£172,000

### ***Asesiad o'r gystadleuaeth***

7.688 Nid yw'n debygol y bydd y darpariaethau'n cael effaith andwyol sylweddol ar gystadleuaeth.

## ***Safonau marchnata: cynhyrchion amaethyddol***

---

7.689 Mae'r Dadansoddiad Cost a Budd hwn wedi ei strwythuro fel a ganlyn:

- a) Opsiynau
- b) Costau a manteision
- c) Asesiad effaith

### **Opsiynau**

---

7.690 Ar gyfer y cynnig hwn, dim ond dau opsiwn sy'n cael eu hystyried – busnes fel arfer ac ysgwyddo pwerau drwy'r Ddeddf. Y rheswm am hyn yw bod y pwerau sy'n cael eu cynnig yma i bob pwrpas yn sicrhau bod y pwerau presennol, a ddatblygwyd yn gyntaf yn neddfwriaeth yr UE ac yna yn Neddf Amaethyddiaeth 2020, yn parhau. Yn hynny o beth, nid yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried opsiynau polisi ehangach hyd yma, gan na chafwyd unrhyw awgrym bod rhanddeiliaid na llunwyr polisïau yn galw am i opsiynau eraill ar gyfer pwerau deddfwriaethol mewn perthynas â safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol a bwyd gael eu hystyried.

#### ***Opsiwn 1: Busnes fel arfer***

7.691 Yn yr achos hwn, byddai busnes fel arfer yn golygu bod Gweinidogion Cymru yn colli'r pwerau sydd ganddynt ar hyn o bryd i wneud darpariaeth ynghylch safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol a bwyd. Mae'r pwerau hyn wedi'u cynnwys yn Atodlen 5 i Ddeddf Amaethyddiaeth 2020.<sup>311</sup> Mae'r pwerau yn destun darpariaeth "machlud" sy'n golygu y byddant yn dod i ben ddiwedd 2024. Pe bai hyn yn digwydd, ni fyddai gan Weinidogion Cymru bŵer i wneud darpariaeth ynghylch safonau marchnata o'r fath.

7.692 Ni fyddai unrhyw fantais pe na bai gan Weinidogion Cymru bwerau dros safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol a bwyd. Byddai'n golygu na allent addasu rheoliadau yn sgil datblygiadau yn y gadwyn gyflenwi, megis

---

<sup>311</sup> <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2020/21/schedule/5/part/4/enacted> Paragraffau 16 a 17

technologau newydd neu newid o ran hyder defnyddwyr. Byddai hefyd yn golygu, pryd bynnag y byddai rheoliadau safonau marchnata yn cael eu newid mewn rhannau eraill o'r DU, y byddai safonau gwahanol ar waith. Byddai hyn yn cynyddu'r baich gweinyddol ar gwmnïau sy'n gweithredu ar draws ffiniau, ac mae gan lawer o broseswyr a manwerthwyr yng Nghymru gadwyni cyflenwi trawsffiniol.

## ***Opsiwn 2: Ysgwyddo pwerau dros safonau marchnata drwy'r Ddeddf***

- 7.693 Drwy i Weinidogion Cymru ysgwyddo pwerau dros safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol a bwyd drwy Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru), byddai'r Gweinidogion yn parhau i feddu ar y pwerau sydd ganddynt ar hyn o bryd. Byddai hyn yn datrys y problemau a ddisgrifir o dan yr opsiwn busnes fel arfer, gan y byddai'r Gweinidogion yn gallu ymateb i arloesedd technolegol a sefydliadol yn y sector, a lleihau'r risg o broblemau cyflenwi trawsffiniol.
- 7.694 Prif fantais y dull hwn yw'r hyblygrwydd y mae'n ei roi i Weinidogion Cymru ymateb i anghenion y farchnad. Mae rheoliadau safonau marchnata yn bodoli i wella effeithlonrwydd y farchnad ac i gynnal hyder defnyddwyr mewn cynhyrchion amaethyddol a bwyd. Cafodd rheoliadau yn y maes hwn eu diweddarau dros gyfnod i ymateb i newidiadau yn nhrefniadaeth y farchnad a chwaeth defnyddwyr dros y blynyddoedd. Drwy barhau i allu gwneud darpariaeth ar gyfer safonau marchnata, bydd Gweinidogion Cymru yn gallu parhau i ymateb i'r farchnad fel hyn.

**Hwn yw'r opsiwn a ffefir.**

## Costau a manteision

---

### ***Opsiwn 1 – Busnes fel arfer***

7.695 Dyma'r opsiwn llinell sylfaen, felly nid oes unrhyw gostau na manteision ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Byddai Gweinidogion Cymru yn colli eu pwerau presennol i wneud darpariaeth ynghylch safonau marchnata ar gyfer cynhyrchion amaethyddol a bwyd.

### ***Opsiwn 2 – Ysgwyddo pwerau dros safonau marchnata drwy'r Ddeddf***

7.696 Nid oes gan Lywodraeth Cymru unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i ddefnyddio'r pwerau arfaethedig sy'n ymwneud â safonau marchnata yn ystod y cyfnod a bennir, ond mae'n bosibl y bydd y pwerau'n cael eu defnyddio ar ryw adeg yn ystod y cyfnod hwn. Mae hyn oherwydd bod deddfwriaeth wedi'i gwneud yn rheolaidd gan ddefnyddio pwerau tebyg yn y gorffennol. Gan ddefnyddio cyfnod cyfeirio o 2011-2021, gwnaed rheoliadau safonau marchnata neu ddiwygiadau i reoliadau o'r fath naw gwaith gan ddefnyddio pwerau tebyg i'r rhai a gynigir yma.<sup>312</sup> Prif ddiben y darnau hyn o ddeddfwriaeth oedd gorfodi cyfraith yr UE.

7.697 Er ei fod yn seiliedig ar brofiadau blaenorol, mae'n ymddangos yn debygol y bydd y pwerau hyn yn cael eu defnyddio yn ystod y cyfnod 2025-35. Heb wybod beth fydd yn cael ei gynnig, mae'n amhosibl cyfrifo cost debygol deddfwriaeth o'r fath. O'r herwydd, nid oes cyfrifiad o gostau na manteision wedi'i gynnwys fel rhan o'r asesiad hwn. Felly, nid yw cost y rhan hon o'r Ddeddf yn hysbys ar hyn o bryd.

---

<sup>312</sup> Roedd y rhain ar gyfer Rheoliadau Labelu Cig Eidion a Chig Llo (Cymru) 2011, Rheoliadau Materion Gwledig (Diwygiadau Amrywiol) (Cymru) 2019, Rheoliadau Cig Dofednod (Cymru) 2011, Rheoliadau Gwybodaeth am Fwyd (Cymru) 2014, Rheoliadau Olew Olewydd (Safonau Marchnata) 2014, Rheoliadau Gwybodaeth am Fwyd (Cymru) 2014 (OS 2014/2303), Rheoliadau'r Trefniant Cyffredin Sengl ar gyfer Marchnadoedd (CMO) (Diwygiadau Canlyniadol) (Cymru) 2013 (OS 2013/3270), Rheoliadau Safonau Ansawdd Bananas Gwyrdd (Cymru a Lloegr) 2012 (OS 2012/947), Rheoliadau Marchnata Cynnyrch Garddwriaethol Ffres (Diwygio) 2011 (OS 2011/2587) a Rheoliadau'r Polisi Amaethyddol Cyffredin (Rheoli a Gorfodi, Trawsgydymffurfio, Craffu ar Drafodiadau ac Apelau) 2014 (OS 2014/3263)

7.698 Pe bai is-ddeddfwriaeth yn cael ei gwneud gan ddefnyddio'r pwerau a gynigir yma, byddai Asesiad Effaith Rheoleiddiol yn cael ei gwblhau ar gyfer y ddeddfwriaeth honno i bennu ei chostau a'i manteision tebygol.

### ***Asesiadau effaith***

7.699 Cwblhawyd asesiad effaith integredig ar gyfer y cynnig hwn, sy'n cynnwys yr asesiadau effaith a ganlyn:

- a) Cydraddoldeb
- b) Prawfesur gwledig
- c) Y Gymraeg
- d) Bioamrywiaeth

7.700 Yn ôl yr asesiad effaith integredig, prin yw effeithiau'r cynnig i gael pwerau dros safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol a bwyd drwy Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru). Mae hyn, fel y disgrifir uchod, yn deillio o'r ffaith nad yw'r cynigion yn achosi newidiadau i'r fframwaith rheoleiddio cyfredol ar gyfer safonau marchnata, ac nid oes cynlluniau ar hyn o bryd i ddefnyddio'r pwerau arfaethedig i newid y fframwaith hwn.

7.701 Mae'r cynnig hwn o ddiddordeb arbennig i'r rhai sy'n byw mewn ardaloedd gwledig, oherwydd mae safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol a bwyd yn effeithio ar fusnesau fferm yn benodol. Yn yr un modd, mae'n cael effaith anuniongyrchol ar y defnydd o'r Gymraeg, gan mai amaethyddiaeth yw'r proffesiwn â'r gyfran uchaf o siaradwyr Cymraeg. Felly, bydd unrhyw gynnig sy'n effeithio ar yr economi amaethyddol yn effeithio ar y Gymraeg.

7.702 Gan fod deddfwriaeth sylfaenol newydd yn cael ei chreu yn y cynnig hwn, mae ffurflen Nodi'r Effaith ar y System Gyfiawnder wedi'i llenwi, ond gan fod y newidiadau'n hwyluso parhad pwerau sy'n bodoli eisoes, nid oes asesiad Nodi'r Effaith ar y System Gyfiawnder llawn yn cael ei gynnal ar gyfer y cynnig hwn.



## Dosbarthiad carcasau

---

7.703 Mae'r Dadansoddiad Cost a Budd hwn wedi ei strwythuro fel a ganlyn:

- a) Opsiynau
- b) Costau a manteision
- c) Asesiad effaith

## Opsiynau

---

7.704 Ar gyfer y cynnig hwn, dim ond dau opsiwn sy'n cael eu hystyried – busnes fel arfer ac ysgwyddo pwerau drwy'r Ddeddf. Mae'r pwerau sy'n cael eu cynnig yma yn sicrhau bod y pwerau presennol, a ddatblygwyd yn gyntaf yn neddfwriaeth yr UE ac yna yn Neddf Amaethyddiaeth 2020, yn parhau. Yn hynny o beth, nid yw Llywodraeth Cymru wedi ystyried opsiynau polisi ehangach hyd yma, gan na chafwyd unrhyw awgrym bod rhanddeiliaid na llunwyr polisïau yn galw am i opsiynau eraill ar gyfer pwerau deddfwriaethol mewn perthynas â dosbarthiad carcasau gael eu hystyried.

### ***Opsiwn 1 – Busnes fel arfer***

7.705 Yn yr achos hwn, byddai busnes fel arfer yn golygu bod Gweinidogion Cymru yn colli'r pwerau sydd ganddynt ar hyn o bryd i wneud darpariaeth ynghylch dosbarthu, adnabod a chyflwyno carcasau gwartheg, moch a defaid gan ladd-dai yng Nghymru. Mae'r pwerau hyn wedi'u cynnwys yn Atodlen 5 i Ddeddf Amaethyddiaeth 2020.<sup>313</sup> Mae'r pwerau yn destun darpariaeth "machlud" sy'n golygu y byddant yn dod i ben ddiwedd 2024. Pe bai hyn yn digwydd, ni fyddai gan Weinidogion Cymru bŵer i wneud darpariaeth ynglŷn â dosbarthiad carcasau.

7.706 Ni fyddai unrhyw fantais pe na bai gan Weinidogion Cymru bwerau sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau. Byddai'n golygu na allent addasu rheoliadau yn sgil datblygiadau yn y gadwyn gyflenwi, megis technolegau newydd sy'n peri i'r broses o ddosbarthu carcasau fod yn fwy effeithlon. Byddai hefyd yn golygu,

---

<sup>313</sup> <https://www.legislation.gov.uk/cy/ukpga/2020/21/schedule/5/paragraph/18/enacted>

pryd bynnag y byddai rheoliadau sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau yn cael eu newid mewn rhannau eraill o'r DU, y byddai safonau gwahanol ar waith. Byddai hyn yn cynyddu'r baich gweinyddol ar gwmnïau sy'n gweithredu ar draws ffiniau, ac mae gan lawer o broseswyr a manwerthwyr cig yng Nghymru gadwyni cyflenwi trawsffiniol.

## ***Opsiwn 2 – Ysgwyddo pwerau dros ddosbarthiad carcasau drwy'r Ddeddf***

- 7.707 O roi pwerau sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau i Weinidogion Cymru drwy Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru), byddai Gweinidogion yn parhau i feddu ar y pwerau sydd ganddynt eisoes o dan Ddeddf Amaethyddiaeth 2020. Byddai hyn yn datrys y problemau a ddisgrifir o dan yr opsiwn busnes fel arfer, oherwydd byddai'r Gweinidogion yn gallu ymateb i arloesedd technolegol a sefydliadol yn y sector, a lleihau'r risg o broblemau cyflenwi trawsffiniol.
- 7.708 Prif fantais y dull hwn fyddai'r hyblygrwydd y mae'n ei roi i Weinidogion Cymru ymateb i anghenion y farchnad. Mae rheoliadau dosbarthiad carcasau yn bodoli i wella effeithlonrwydd y farchnad ac i gynnal hyder defnyddwyr mewn cynhyrchion cig. Cafodd rheoliadau yn y maes hwn eu diweddarau dros gyfnod i wella effeithlonrwydd o'r fath ac i ymateb i newidiadau yn nhrefniadaeth y farchnad dros y blynyddoedd. Drwy barhau i allu gwneud darpariaeth ar gyfer dosbarthiad carcasau, bydd Gweinidogion Cymru yn gallu parhau i ymateb i'r farchnad fel hyn.

### **Hwn yw'r opsiwn a ffefrir**

## **Costau a manteision**

---

- 7.709 Bydd effaith debygol y cynnig hwn yn isel. Byddai'r opsiwn busnes fel arfer yn cael mwy o effaith na sicrhau bod y pwerau sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau yn parhau drwy'r Ddeddf. Y rheswm am hyn yw y bydd y pwerau sydd gan Weinidogion Cymru ar hyn o bryd, drwy Ddeddf Amaethyddiaeth 2020, i ddiwygio dosbarthiad carcasau yn dod i ben ddiwedd 2024. O wneud dim yn awr, byddai lladd-dai Cymru o dan anfantais pan fyddai'r pwerau hyn yn dod i ben.

7.710 Mae Llywodraeth Cymru yn ystyried defnyddio'r pwerau hyn i wneud rheoliadau sy'n ymwneud â dosbarthiad carcasau defaid, ond nid ydynt wedi'u datblygu i'r graddau bod modd mesur eu costau a'u manteision hyd yma. Os caiff y cynnig hwn ei roi ar waith drwy'r Ddeddf, a bod y pwerau'n cael eu defnyddio yn y dyfodol, bydd dadansoddiad cost a budd yn cael ei baratoi ochr yn ochr â'r is-ddeddfwriaeth.

7.711 Pe na bai'r pwerau dros ddosbarthiad carcasau yn cael eu cynnwys yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru), ni fyddai unrhyw gost gychwynnol chwaith, oherwydd byddai lladd-dai yn parhau i gael eu llywodraethu o dan y rheoliadau presennol. Y risg o wneud hynny yw na fyddai gan Weinidogion Cymru bwerau i newid rheoliadau pan fyddai'n fuddiol iddynt wneud hynny i wella effeithlonrwydd y farchnad, i wella hyder defnyddwyr, neu am resymau eraill. Felly, gallai hyn olygu cost i ladd-dai a fyddai wedi elwa o ddiweddarau'r rheoliadau.

### ***Aseidiadau effaith***

7.712 Cwblhawyd asesiad effaith integredig ar gyfer y cynnig hwn, sy'n cynnwys yr aseidiadau effaith a ganlyn:

- a) Cydraddoldeb
- b) Prawfesur gwledig
- c) Y Gymraeg
- d) Bioamrywiaeth

7.713 Yn ôl yr asesiad effaith integredig, prin yw effeithiau'r cynnig i gael pwerau dros ddosbarthiad carcasau drwy Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru). Mae hyn, fel y disgrifir uchod, yn deillio o'r ffaith nad yw'r cynigion yn achosi newidiadau i'r fframwaith rheoleiddio cyfredol ar gyfer dosbarthiad carcasau, a'r ffaith nad yw manylion y rheoliadau a gyflwynir yn y dyfodol o ran dosbarthiad carcasau defaid wedi'u datblygu'n llwyr hyd yma.

7.714 Mae'r cynnig hwn o ddiddordeb arbennig i'r rhai sy'n byw mewn ardaloedd gwledig, gan fod dosbarthiad carcasau yn effeithio ar fusnesau fferm yn benodol. Yn yr un modd, mae'n cael effaith anuniongyrchol ar y defnydd o'r Gymraeg, gan mai amaethyddiaeth yw'r proffesiwn â'r gyfran uchaf o siaradwyr Cymraeg. Felly,

bydd unrhyw gynnig sy'n effeithio ar yr economi amaethyddol yn effeithio ar y Gymraeg.

7.715 Gan fod deddfwriaeth sylfaenol newydd yn cael ei chreu yn y cynnig hwn, cafodd ffurflen Nodi'r Effaith ar y System Gyfiawnder ei llenwi, ond gan fod y newidiadau'n hwyluso parhad pwerau sy'n bodoli eisoes, nid oes asesiad Nodi'r Effaith ar y System Gyfiawnder llawn wedi'i gynnal ar gyfer y cynnig hwn.

## Coedwigaeth

---

### *Cyflwyniad*

- 7.716 Mae'r papur hwn yn nodi'r costau a'r manteision ar gyfer pob un o'r opsiynau a nodwyd yn y papur Arfarnu Opsiynau y mae Grŵp Rhanddeiliaid Darpariaethau Coedwigaeth Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) (a elwir o hyn ymlaen y Grŵp Rhanddeiliaid) wedi ei ystyried a chyflwyno sylwadau arno.
- 7.717 Cafodd y papur Arfarnu Opsiynau ei ystyried yn y lle cyntaf gan y Grŵp Rhanddeiliaid yn ei gyfarfod ar 27 Ionawr 2022, ac roedd yn nodi'r opsiynau tebygol a fyddai'n cael eu hasesu ar gyfer Darpariaeth Coedwigaeth Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2022. Y rhain oedd:
- a) Busnes fel arfer – dim diwygiadau i Ddeddf Coedwigaeth 1967
  - b) Diwygio Deddf Coedwigaeth 1967 (fel y'i diwygiwyd) i alluogi amodau amgylcheddol i gael eu hychwanegu at drwyddedau cwmpo coed, ac i ganiatáu i drwyddedau gael eu diwygio, eu hatal dros dro a'u dirymu ar ôl eu rhoi.
- 7.718 Ni chafodd unrhyw opsiynau eraill eu nodi. Helpodd y Grŵp Rhanddeiliaid i nodi'r prif gostau a manteision i'w trafod yn y Dadansoddiad Cost a Budd hwn sy'n rhoi'r amcangyfrifon gorau o effeithiau tebygol Darpariaeth Coedwigaeth Deddf Amaethyddiaeth (Cymru).
- 7.719 Cadeiriwyd y Grŵp Rhanddeiliaid gan Lywodraeth Cymru o dan nawdd Fforwm Rheoli Tir Cymru, ac fe'i ffurfiwyd i roi cyfle i randdeiliaid allweddol a phartïon â buddiant yn y Darpariaethau Coedwigaeth roi mewnbwn gwerthfawr, ac i sicrhau bod unrhyw ddeddfwriaeth newydd sy'n cael ei phasio gan y Senedd yn addas i'r diben. Roedd CNC yn darparu gwasanaeth ysgrifenyddiaeth i'r Grŵp Rhanddeiliaid.
- 7.720 Cafodd y costau a'r manteision eu hasesu ar sail senario Busnes fel Arfer sylfaenol er mwyn cymharu effeithiau'r cynigion – ac unrhyw awgrymiadau i newid y cynigion hynny – â'r sefyllfa bresennol. Mae'r opsiwn hwn (Busnes fel Arfer) – a ddiffinnir fel parhad y trefniadau presennol – yn cydnabod bod costau ynghlwm wrtho, a bod y costau hyn yn newid dros amser. Trafodir y fethodoleg a ddefnyddiwyd a'r costau cysylltiedig isod.

## **Methodoleg**

- 7.721 Mae'r gwaith o asesu costau a manteision posibl gweithredu'r cynigion yn cynnwys ystyried pwy y byddant yn effeithio arnynt ac ym mha ffordd, a'r goblygiadau posibl o ran adnoddau'r awdurdod trwyddedu (CNC), cyrff cyhoeddus perthnasol eraill (gan gynnwys Llywodraeth Cymru), a'r sector preifat. Aseswyd costau CNC gan ddefnyddio'r un fethodoleg ag a ddefnyddiwyd ar gyfer rhannau eraill o Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2022, a bu i'r Grŵp Rhanddeiliaid ddefnyddio'r costau hyn, ynghyd â mwy o wybodaeth ansoddol a meintiol, i ymchwilio i oblygiadau ariannol pob newid arfaethedig a phob opsiwn. Y costau tebygol a nodir yw'r costau *yr oedd modd* eu nodi ac y cytunwyd arnynt mewn cydweithrediad â Grŵp Rhanddeiliaid y Ddarpariaeth Coedwigaeth. Cytunodd y Grŵp hefyd *nad oedd modd* mesur nifer o gostau, ac eithrio mewn enghreifftiau unigol fel y'u nodir yn nhestun yr Asesiad Effaith Rheoleiddiol, oherwydd natur hynod amrywiol pob safle a phob trwydded cwmpo coed. Darperir y costau a'r manteision yn nhermau gwerthoedd presennol net (NPV) (ar sail prisiau 2022) a darperir amrediad o gostau a manteision pan fo ansicrwydd, er enghraifft, o ran pa mor aml y gallai pŵer newydd gael ei ddefnyddio, neu nifer a gradd yr aelodau staff a allai fod yn rhan o'r broses.
- 7.722 Asesir y Dadansoddiad Cost a Budd hwn dros y cyfnod 2022 i 2050 yn unol â'r darpariaethau eraill yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2022. Mae'r Dadansoddiad hwn, er mwyn sicrhau cysondeb â rhannau eraill o Asesiad Effaith Rheoleiddiol (RIA) Llywodraeth Cymru, yn dilyn y camau a nodir yn y papur, *Common Approach to RIA*, a baratowyd ar gyfer Grŵp Cyfeirio Llywodraeth Cymru ar Asesiad Effaith Rheoleiddiol Deddf Amaethyddiaeth (Cymru).
- 7.723 Cafodd y dadansoddiad ei lywio gan y Grŵp Rhanddeiliaid a bu iddo graffu arno. Mae aelodaeth y Grŵp Rhanddeiliaid yn cynnwys y sefydliadau a ganlyn: Sefydliad y Coedwigwyr Siartredig, Confor, Y Gymdeithas Frenhinol er Gwarchod Adar (RSPB), Ymddiriedolaeth Gwiwerod Coch Cymru, Ymddiriedolaeth Natur Cymru, Ymddiriedolaeth Cadwraeth Ystlumod, Coed Cadw, Undeb Amaethwyr Cymru (FUW), Cymdeithas Llywodraeth Leol Cymru, y Gymdeithas Tir a Busnes Cefn Gwlad (CLA), Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) a Llywodraeth Cymru. Gwahoddwyd sefydliadau eraill ond nid oeddent yn gallu

cymryd rhan. Cafodd y ffigurau eu gwirio drwy eu trafod yng nghyfarfodydd y Grŵp Rhanddeiliaid a thrwy ohebiaeth e-bost.

- 7.724 Mae'r Grŵp Rhanddeiliaid wedi gofyn pam fod y Dadansoddiad hwn yn canolbwyntio mwy ar gostau na manteision. Y rheswm am hyn yw bod manteision economaidd y darpariaethau coedwigaeth yn anodd eu gwireddu ar y raddfa ofynnol ac yn y fath fodd sy'n caniatáu cynnal dadansoddiad sensitifrwydd. Felly, er bod rhai astudiaethau trawiadol ar gael, mae'r rhain naill ai'n amherthnasol ar lefel cellioedd neu'n amhosibl eu hallosod dros Gymru gyfan.
- 7.725 Pan nad oes modd meintioli costau penodol (megis niwed i enw da oherwydd na ellir atodi amodau at drwyddedau cwmpo coed) neu pan ddisgwylir i effeithiau'r ddeddfwriaeth fod yn ddibwys (oherwydd mae gweithgareddau penodol yn cael eu cyflawni o fewn y llinell sylfaen), darperir naratif. Yn yr un modd, ac am y rhesymau a roddir uchod, disgrifir y manteision ar ffurf naratif, yn enwedig pan fo'r rhain yn darparu cyd-destun defnyddiol ar gyfer y sector coedwigaeth.
- 7.726 Mantais darparu costau a manteision (ymylol) ychwanegol pwysig, ynghyd â'r rhai sy'n newid dros y cyfnod dadansoddi o 28 mlynedd, yn unig yn nhablau'r Dadansoddiad yw bod modd tynnu sylw at y ffigurau pwysicaf yn unig.
- 7.727 Rhoddir crynodeb cyffredinol o'r costau a'r manteision sy'n gysylltiedig â phob rhan o'r opsiwn newid yn adran olaf y papur hwn.

## Opsiynau

---

7.728 Dadansoddiad Cost a Budd o bob opsiwn o fewn pob darpariaeth coedwigaeth sy'n diwygio Deddf Coedwigaeth 1967.

7.729 Mae'r opsiynau a asesir fel a ganlyn:

- a) **Opsiwn 1:** Busnes fel arfer
- b) **Opsiwn 2 (a a b):** Diwygio Deddf Coedwigaeth 1967 i sicrhau bod modd ychwanegu amodau amgylcheddol at drwyddedau cwmpo coed, ac i ganiatáu i drwyddedau gael eu diwygio, eu hatal dros dro a'u dirymu ar ôl eu rhoi.

7.730 Nid awgrymwyd unrhyw opsiynau eraill gan y Grŵp Rhanddeiliaid.

7.731 I ddangos y dadansoddiad cost a budd yn well, cafodd Opsiwn 2 ei rannu fel a ganlyn:

- a) Opsiwn 2a: Ychwanegu amodau amgylcheddol at drwyddedau cwympo coed
- b) Opsiwn 2b: Sicrhau bod modd diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwympo coed ar ôl eu rhoi

### **Opsiwn 1 – Busnes fel arfer**

7.732 Diffinnir yr opsiwn hwn fel un lle mae'r trefniadau presennol yn parhau. Mae'n darparu llinell sylfaen y bydd cynigion ar gyfer newid yn cael eu cymharu yn ei herbyn. Cyflwynir y crynodeb hwn o'r costau presennol i sicrhau bod modd asesu costau a manteision ychwanegol yr opsiynau eraill.

7.733 Mae'r opsiwn busnes fel arfer yn canolbwyntio ar y costau lefel uchel sy'n debygol o newid yn sgil gwneud newidiadau deddfwriaethol. Mae hyn yn tynnu sylw at effeithiau llinell sylfaen a allai newid lle credir bod costau presennol darparu'r gwasanaeth - fel y maent yma - wedi bod yn cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf a'u bod yn debygol o gynyddu yn y dyfodol.

7.734 Fel yr amlinellir yn y Fethodoleg, mae'n anodd meintoli'r manteision, ac fe'u darperir ar ffurf naratif.

7.735 Mae'r cyfrifiadau sy'n sail i'r ffigurau a geir yn y tabl a ganlyn, sy'n crynhoi'r Dadansoddiad Cost a Budd, wedi'u nodi yn y naratif isod.

**Tabl 57: Opsiwn 1 (Busnes fel arfer) – TABL SY'N CRYNHOI'R DADANSODDIAD COST A BUDD**

<b>C/B*</b>	<b>Cam gweithredu</b>	<b>2022</b>	<b>2050 (heb ei ddisgowntio)</b>
C	Costau cyffredinol y sector preifat i wneud cais am drwydded cwympo coed	£247,000	£272,000
C	Costau'r sector preifat i gefnogi data arolygon	£11,000	£12,000
C	Costau gweinyddu a chyfalaf CNC	£241,000	£277,000
C	Costau monitro a gorfodi CNC	£106,000	£122,000
C	Costau CNC mewn perthynas ag Aseidiadau Rheoliadau Cynefinoedd a chynghor cyn ymgeisio	£45,000	£51,000
C	Costau CNC o ran cymorth polisi a diwygio rheoleiddio	£99,000	£99,000



C	Proses apelio CNC (a oedd yn cynnwys y RAC gynt)	£1,000	£1,000
C	Proses apelio Llywodraeth Cymru	£2,000	£2,000
B	Ymgysylltu rhwng CNC ac ymgeiswyr am drwyddedau ynghylch materion bywyd gwyllt ac amgylcheddol. Osgoi costau ailgyflwyno.	Anodd ei fesur	Anodd ei fesur
	<b>IS-GYFANSWM NET YR OPSIWN</b>	<b>£752,000</b>	<b>£836,000</b>

\*Cost/Budd

## Costau

### ***Costau cyffredinol y sector preifat i wneud cais am drwydded cwmpo coed***

7.736 Nid oes unrhyw ffigurau dibynadwy o'r costau i'r sector preifat wrth baratoi eu ceisiadau i CNC am drwyddedau cwmpo coed (FLA), felly dim ond yn fras y gellir amcangyfrif y rhain. Mae Atodiad 1 Tabl 71 (Atodiad D) yn dangos bod 512 o geisiadau yn cael eu cyflwyno bob blwyddyn ar gyfartaledd, a bod tua dau draean ohonynt (Atodiad 1 Tabl 72) yn cael eu cyflwyno gan asiantau proffesiynol. Os yw cais yn cymryd diwrnod ar gyfartaledd i'w baratoi, a bod asiant proffesiynol yn costio £600 y dydd<sup>314</sup> (a thybir cost o £250<sup>315</sup> y dydd ar gyfer y rhai nad ydynt yn defnyddio asiantau proffesiynol), yna cyfanswm y gost i'r sector preifat yw £205,000+£42,000 = £247,000. Dywedodd y rhanddeiliaid fod y gwaith sy'n ofynnol i wneud cais am drwydded cwmpo coed yn cynyddu. Os yw'r gwaith ychwanegol yn cynyddu 10%, dyweder, dros gyfnod hyd at 2050, yna cyfanswm y gost yn y dyfodol (heb ei disgowntio) yw £247,000+10% = £272,000. Mae hyn yn rhoi cost ymylol o +£25,000 y flwyddyn dros y cyfnod hwn yn nhermau 2022.

### ***Costau'r sector preifat i gefnogi data arolygon***

<sup>314</sup> Costau wedi'u darparu gan Confor (Cydffederasiwn Diwydiannau Coedwigoedd)

<sup>315</sup> Amcangyfrif yn seiliedig ar brofiad CNC

- 7.737 Yn ôl Confor, dros y tair blynedd ddiwethaf, mae CNC wedi bod yn gofyn am wybodaeth ychwanegol gan dirfeddianwyr ac asiantau i gefnogi eu ceisiadau am drwyddedau cwmpo coed, gydag ymholiadau pellach wedi cynyddu 20%.
- 7.738 Yn ôl Atodiad 1 Tabl 73 (Atodiad D), mae tîm Trwyddedu Coedwigaeth CNC yn ymgynghori ynglŷn â 43% o'r holl geisiadau ar gyfartaledd ar hyn o bryd – ffigur sydd wedi cynyddu dros y cyfnod o bedair blynedd hyd at 2018-19.
- 7.739 Er bod y rhan fwyaf o'r ymgynghoriadau hyn â Thimau Amgylchedd CNC, mae cyfran yn cael ei rhannu ag ymgynghoreion eraill, gan gynnwys Awdurdodau'r Parciau Cenedlaethol, CADW (ar gyfer Henebion Cofrestredig) ac awdurdodau lleol (ar gyfer Gorchmynion Cadw Coed (TPOs)). Ni fydd pob achos sy'n cael ei anfon at Dimau Amgylchedd CNC yn cael ateb os yw'r staff sy'n ymdrin â nhw o'r farn bod y risg o niwed yn isel, ac amcangyfrifir bod 20% o'r ymgynghoriadau hyn ar gyfer Safleoedd o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig (SoDdGA) – neu wrth ymyl SoDdGA. Mae angen i arweinydd Tîm Amgylchedd CNC gymeradwyo achosion o'r fath, ond nid yw'n debygol o beri bod angen i'r ymgeisydd ymgymryd ag unrhyw waith arall i gynnal arolygon.
- 7.740 Daw rhywfaint o wybodaeth o Ganolfannau Cofnodion Lleol (LRCs) – megis Cofnod yn y Gogledd – ond nid dyma ddylai fod yr unig ffynhonnell ddata oherwydd, ar rai adegau, bydd angen cynhyrchu gwybodaeth addas ar gyfer arolwg safle. Nid yw diffyg cofnodion o reidrwydd yn golygu nad oes gwerth i safle. Mae angen cynnal arolwg safle pan fo angen asesu'r effeithiau disgwyliedig ar rywogaethau gwarchoddedig y mae'n wybyddus eu bod yn bresennol neu'r rhai sy'n debygol o fod yn bresennol o fewn yr ardal y bwriedir ei chynaeafu neu'n agos ati. Ar adegau, gall fod angen cynnal arolwg poblogaeth ehangach hefyd. Felly, mae angen i ymgeisydd ystyried mynd ati i gasglu gwybodaeth neu i gynnal arolygon cyn gwneud cais i CNC a defnyddio ei wasanaeth cyn ymgeisio. Dylai hyn fod yn cael ei wneud yn barod mewn perthynas â'r ddeddfwriaeth amgylcheddol bresennol a chydymffurfiaeth â Safon Coedwigaeth y DU (UKFS).
- 7.741 Pan fydd cais yn dod i law, bydd CNC yn ystyried yn fewnol a yw'r wybodaeth a gyflwynwyd yn ddigonol i'r diben neu a oes angen cyngor arbenigol pellach. Os nad yw'r wybodaeth yn ddigon manwl, bydd cyfle i'r ymgeisydd gywiro hyn, naill ai ei hun os oes ganddo'r arbenigedd technegol priodol, neu drwy ddefnyddio

arbenigwr priodol yn y sector preifat. Gall hefyd ddewis gofyn i CNC wneud y gwaith hwn ar ei ran, a chodir tâl arno am hynny.

7.742 Mae'r Grŵp Rhanddeiliaid wedi tynnu sylw at y ffaith y dylai ymgeiswyr gael gafael ar y data a'r cyngor gorau sydd ar gael mor gynnar â phosibl yn eu gwaith cynllunio/cyn ymgeisio, a bod unigolion preifat a'r sector Sefydliadau Anllywodraethol (NGO) ym maes cadwraeth yn aml yn ysgwyddo'r costau hyn, gan gynnwys cynnal ymweliadau safle a darparu canllawiau am ddim. I adlewyrchu'r mewnbwn hwn gan gyrrff gwarchod bywyd gwyllt, mae cyfrifiad sy'n seiliedig ar ymgynghori ar 20% o'r trwyddedau cwmpo coed hynny a atgyfeirir i ymgynghori arnynt (sef 43%, gweler Atodiad 1 Tabl 73) o blith amcangyfrif o 512 cais y flwyddyn (Atodiad 1 Tabl 71) yn rhoi cost i'r sector preifat o 44 trwydded cwmpo coed x £250<sup>316</sup> y dydd = £11,000. Mae rhanddeiliaid yn amcangyfrif bod y gwaith hwn yn cynyddu 10% dros gyfnod (gweler uchod), gan roi cyfanswm cost yn y dyfodol o £11,000+10% = £12,000. Mae hyn yn rhoi cost ymylol o +£1,000 bob blwyddyn dros y cyfnod hwn yn nhermau 2022.

### ***Costau gweinyddu a chyfalaf CNC***

7.743 Cyfanswm y gost i CNC o weinyddu'r drefn rheoleiddio coedwigaeth, gan gynnwys ymgynghori mewnol a gorbenion CNC, yw £491,000<sup>317</sup>. O'r swm hwn, mae £241,000 yn gostau Trwyddedau Coedwigaeth CNC (£213,000) a gorbenion rheoli CNC (£28,000).

7.744 Mae disgwyl i waith busnes fel arfer CNC gynyddu 10% dros gyfnod yn yr un modd ag ar gyfer ceisiadau'r sector preifat – h.y. mae mwy o waith i'w wneud dros y 28 mlynedd nesaf – ond disgwylir iddo hefyd gynyddu 5% arall er mwyn caniatáu mwy o graffu cyhoeddus ar geisiadau cwmpo coed gan bartïon â diddordeb y mae'n ofynnol i CNC ymateb iddynt. Bydd nifer yr adroddiadau gan aelodau'r cyhoedd neu grwpiau buddiant lleol yn cynyddu dros y cyfnod hyd at 2050 hefyd, a dyna pam mae'n rhesymol dod i'r casgliad yma y bydd costau busnes fel arfer CNC yn cynyddu'n anghymesur. Mae hyn yn rhoi cost ymylol o +£36,000 y flwyddyn (h.y. £277,000) dros y cyfnod hwn yn nhermau 2022.

---

<sup>316</sup> Amcangyfrif gan CNC am waith ecolegydd proffesiynol

<sup>317</sup> Costau amaeth a gorbenion CNC – Tab trwyddedau cwmpo coed – 2020/21

## ***Costau monitro a gorfodi CNC a chostau CNC mewn perthynas ag Aseidiadau Rheoliadau Cynefinoedd a chyngor cyn ymgeisio i ymgeiswyr***

7.745 Fel y sonnir uchod, cyfanswm y gost i CNC o weinyddu'r drefn rheoleiddio coedwigaeth, gan gynnwys costau ymgynghori mewnol a gorbenion CNC, yw £491,000. O'r swm hwn, mae costau monitro a gorfodi CNC (£106,000) a chostau CNC mewn perthynas ag Aseidiadau Rheoliadau Cynefinoedd a chyngor cyn ymgeisio (£45,000) wedi cael eu gwahanu i wneud y costau hyn yn fwy gweladwy yn y dadansoddiad hwn. Disgwylir i waith busnes fel arfer CNC – ac, felly, y costau cysylltiedig – gynyddu 15% dros gyfnod hefyd, sy'n rhoi costau ymylol o +£16,000 a +£7,000 y flwyddyn (h.y. cyfanswm o £122,000 a £51,000 yn y drefn honno) dros y cyfnod hwn yn nhermau 2022.

## ***Costau CNC o ran cymorth polisi a diwygio rheoleiddio***

7.746 Mae CNC yn wynebu costau o £99,000 y flwyddyn (£52,000 gan y Tîm Dulliau Rheoleiddio a £47,000 gan y Tîm Rheoli Tir yn Gynaliadwy) o ran ystyried y ddeddfwriaeth, darparu cymorth polisi, a diweddarau canllawiau ar gyfer y sector mewn cysylltiad â'r gwaith hwn. Rhagwelir y bydd y costau hyn yn parhau i'r dyfodol hyd y gellir ei ragweld, ac fe'u rhagamcanwyd hyd at 2050. (Mae addasiadau o fewn y gost hon ar gyfer y pwerau newydd wedi'u cynnwys o fewn costau sefydlu'r pwerau newydd.)

## ***Proses apelio CNC***

7.747 Caiff apeliadau eu hystyried drwy brosesau cwynion cyffredinol CNC. Mae nifer y cwynion sy'n dod i law ar hyn o bryd yn isel ac yn arwain at gyflwyno apeliadau i Lywodraeth Cymru unwaith bob dwy flynedd yn unig; fodd bynnag, gallai hyn gynyddu yn dilyn unrhyw newidiadau mewn amgylchiadau, gan gynnwys, yn yr achos hwn, ddeddfwriaeth newydd. Mae CNC yn darparu gwybodaeth ac yn ymgysylltu i gefnogi proses apelio ffurfiol Llywodraeth Cymru. Y gost i CNC o

ddarparu gwybodaeth mewn perthynas â'r un achos bob dwy flynedd yw tua £1,000 y flwyddyn.

## ***Proses apelio Llywodraeth Cymru***

7.748 O dan amgylchiadau penodol, gall unigolion apelio yn erbyn penderfyniadau CNC. Gall hyn olygu y bydd eu hachosion yn cael eu hystyried gan Bwyllgor Cyfeirio sy'n cael ei ddethol o blith panel o bobl a benodir gan y Gweinidog. Mae'r Pwyllgor yn rhoi cyngor i'r Gweinidog, sy'n penderfynu ar bob achos. Amcangyfrifir mai cost proses apelio Llywodraeth Cymru yw £5,000 yr achos, felly ar gyfartaledd o un achos bob dwy flynedd, y gost (wedi ei thalgrynnu i'r rhif cyfan agosaf) yw £2,000 y flwyddyn.

## **Manteision**

---

7.749 Mae coetiroedd a rheoli coetiroedd yn darparu lluo o fanteision gwahanol, gan gynnwys dal a storio carbon, pren, puro dŵr, gwelliannau i ansawdd yr aer, sefydlogrwydd pridd, amwynder a hamdden. Nod y pwerau sy'n deillio o'r diwygiadau i Ddeddf Coedwigaeth 1967 o ganlyniad i'r Ddeddf Amaethyddiaeth yw atal cwmpo coed a fyddai'n mynd yn groes i ddeddfwriaeth amgylcheddol arall, gan ddarparu gwell amddiffyniad rhag difrod amgylcheddol. Nid oes disgwyl i'r defnydd cymesur o'r pwerau hyn gan CNC effeithio ar gyflawni'r manteision hyn, felly nid ydynt wedi'u cynnwys yn yr opsiwn busnes fel arfer na'r opsiynau dilynol.

7.750 Mae manteision bioamrywiaeth a chadwraeth yn cael sylw o dan Opsiynau 2a a b.

7.751 Fodd bynnag, mae'r Grŵp Rhanddeiliaid yn dymuno cofnodi, lle mae costau busnes fel arfer wedi cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf, fod llawer o fanteision ynghlwm wrthynt. Mae'r rhain yn cynnwys:

- a) CNC/ymgeiswyr yn cyd-drafod materion amgylcheddol allweddol yn well
- b) Ymgeiswyr yn barod i gytuno ar gamau gweithredu fel rhan o lythyrau cynghori trwyddedau cwmpo coed

- c) Ymgeiswyr yn mabwysiadu Cynllun Rheoli Coedwig (FMP) hirdymor gyda Chytundeb Rheoli Tir (LMA) cysylltiedig gyda CNC o dan adran 16
- d) Po fwyaf y gellir ennill incwm cynaliadwy drwy reoli coedwigoedd, po fwyaf parod y bydd perchnogion i ymgymryd â gwaith uwchlaw'r isafswm sy'n ofynnol gan y drefn reoleiddio.

7.752 O'r 589 o geisiadau a weinyddwyd yn 2019-20 (gweler Atodiad 1 Tabl 71 – Atodiad D), er enghraifft, mae saith o'r rhain yn Gynlluniau Rheoli Coedwig, ac mae gan bob un o'r rhain ei Gytundeb Rheoli Tir ei hun o dan adran 16 sy'n cynnwys amodau y cytunwyd arnynt, rhai ohonynt yn amodau amgylcheddol.

## **Opsiwn 2a – Ychwanegu amodau amgylcheddol**

---

7.753 Mae'r cyfrifiadau sy'n sail i'r ffigurau yn y tabl a ganlyn sy'n crynhoi'r Dadansoddiad Cost a Budd wedi'u nodi yn y naratif isod. Dyma'r costau sy'n ychwanegol at y costau a geir yn yr opsiwn busnes fel arfer.

7.754 Rhagdybiaethau:

- a) Mae disgwyl i 95-100% o'r trwyddedau cwmpo coed gynnwys amodau sylfaenol er mwyn i'r drefn trwyddedau cwmpo coed fod yn gydnaws â deddfwriaeth amgylcheddol arall. Mae'n ofynnol eisoes i'r sector coedwigaeth gydymffurfio â deddfwriaeth amgylcheddol arall, ond bydd hyn yn ffurfioli cydymffurfiaeth o fewn y drefn trwyddedau cwmpo coed.
- b) Amcangyfrifir bod 31% o'r trwyddedau cwmpo coed yn gofyn am gynnwys amodau penodol i safle, sy'n berthnasol pan fo trwyddedau cwmpo coed yn ymwneud â safleoedd dynodedig neu safleoedd sy'n agos at safleoedd o'r fath.
- c) Amcangyfrifir bod disgwyl y bydd angen pennu amodau pwrpasol ar gyfer 4% o'r trwyddedau pan fo cyfuniad o nodweddion sensitif cymhleth ar safleoedd.
- d) Bydd 10-20% o'r holl drwyddedau cwmpo coed yn cael eu monitro gan CNC i sicrhau cydymffurfiaeth ag amodau amgylcheddol, gan ddefnyddio dull rheoleiddio sy'n seiliedig ar risg.
- e) Ar ôl y costau sefydlu cychwynnol, ychydig iawn o gostau parhaus ddylai fod i roi'r fframwaith amodau ar waith o ran trwyddedau cwmpo coed.

**Tabl 58: Opsiwn 2a (Ychwanegu amodau) – TABL SY’N CRYNHOI’R**

**DADANSODDIAD COST A BUDD**

C/B	Cam gweithredu	2022	2050 (heb ei ddisgowntio)
C	Costau cyffredinol y sector preifat i wneud cais am drwydded cwmpo coed	-	-
C	Costau'r sector preifat o ran cefnogi data arolygon a chael cyngor ecolegol proffesiynol	£97,000- £107,000	£138,000- £152,000
C	Y sector preifat i ddarparu adroddiadau i CNC ynghylch ei amodau amgylcheddol	£8,000- £9,000	£15,000- £16,000
C	Costau amodau i'r sector preifat	Costau anhysbys	Costau anhysbys
C	Costau gweinyddu a chyalaf CNC	-	-
C	Costau monitro a gorfodi CNC	£30,000	£30,000
C	Costau'r sector preifat sy'n gysylltiedig â gwaith monitro CNC	£3,000- £6,000	£3,000-£6,000
C	Costau CNC o ran Aseidiadau Rheoliadau Cynefinoedd a chyngor cyn ymgeisio	£22,000	£22,000
C	Proses apelio CNC (yn cynnwys y RAC gynt)	£2,000	£2,000
C	Proses apelio Llywodraeth Cymru	£10,000	£10,000
B	Bioamrywiaeth ac atal niwed amgylcheddol	Gwerth budd anhysbys	Gwerth budd anhysbys
B	Bydd hyder defnyddwyr mewn cynhyrchion pren o ffynonellau cynaliadwy yn cynyddu os nad oes niwed amgylcheddol cysylltiedig o <i>Ddeddf Coedwigaeth 1967</i>	Gwerth budd anhysbys	Gwerth budd anhysbys
	<b>IS-GYFANSWM NET YR OPSIWN (costau blynyddol yn unig)</b>	<b>£172,000 - £186,000</b>	<b>£220,000 - £238,000</b>

## Costau

---

### ***Costau cyffredinol y sector preifat i wneud cais am drwydded cwmpo coed***

7.755 Mae hyn eisoes wedi'i drafod yn Opsiwn 1 (Busnes fel arfer) uchod.

### ***Costau'r sector preifat o ran cefnogi data arolygon a chael cyngor ecolegol proffesiynol***

7.756 Mae disgwyl y bydd ychwanegu amodau amgylcheddol yn codi ymwybyddiaeth ymgeiswyr o'r angen i nodi a oes rhywogaethau a warchodir yn bresennol mewn coetir a deall maint y boblogaeth. Bydd hyn yn galluogi ymgeiswyr i gynllunio cynigion cwmpo coed sy'n cynnwys mesurau lliniaru ac i gytuno ar amodau amgylcheddol sy'n amddiffyn ac yn gwarchod y rhywogaethau sy'n bresennol. Mae'n debygol y bydd modd i'r ymgeisydd gynnal rhyw fath o asesiad o bresenoldeb, ond efallai y bydd angen cynnal arolwg arbenigol mewn sefyllfaoedd mwy manwl neu gymhleth.

7.757 Prin yw'r dystiolaeth sydd ar gael i amcangyfrif faint o waith cynnal arolygon ychwanegol y bydd angen i'r sector preifat ei wneud os bydd gofynion CNC yn newid ac os bydd rhanddeiliaid yn dangos mwy o ddiddordeb. Fodd bynnag, dylai'r wybodaeth ategol y mae CNC yn gofyn amdani fod yn gymesur, yn berthnasol ac yn angenrheidiol i'r broses gymeradwyo, yn unol ag Egwyddorion Rheoleiddio CNC.

7.758 Mae'r opsiwn busnes fel arfer uchod eisoes wedi cynnwys cyfrifiad sy'n seiliedig ar 20% o'r 43% o'r trwyddedau cwmpo coed sy'n cael eu hatgyfeirio ar hyn o bryd i ymgynghori arnynt (gweler Atodiad 1 Tabl 73 - Atodiad D), sef lefel yr arolygon y mae'n ofynnol i ymgeiswyr eu cynnal ar hyn o bryd. Mae'r cyfrifiad hwn yn dangos bod angen gwerth £11,000 o arolygon ar gyfartaledd ar gyfer 44 o drwyddedau cwmpo coed bob blwyddyn, yn seiliedig ar gyfradd ecolegydd proffesiynol o £250 y dydd.

7.759 Daw'r awgrym gorau o ofynion arolygon ychwanegol posibl y sector preifat ar gyfer Opsiwn 2a (Ychwanegu amodau) o Atodiad 1 Tabl 75, sy'n dangos bod dull pecyn cymorth rhywogaethau a warchodir gan Ewrop (EPS) wedi'i ddefnyddio ar gyfer 15 o drwyddedau Rhaglen Waith (PoW) y flwyddyn ar gyfartaledd ar gyfer



gweithrediadau cynaeafu dros y deng mlynedd diwethaf ar ystâd goed Llywodraeth Cymru. Mae'r math o arolwg sydd ei angen yn dibynnu ar ba mor debygol ydyw bod rhywogaeth a warchodir gan Ewrop yn bresennol, yn seiliedig ar ba mor agos y mae'r safle at boblogaeth hysbys a pha mor addas yw'r cynefinoedd. Mae trwyddedu Rhaglenni Gwaith yn ddull rhagweithiol o weithredu sy'n ceisio pennu presenoldeb tebygol rhywogaethau a warchodir gan Ewrop gan ddefnyddio staff â'r sgiliau arbenigol gofynnol.

- 7.760 Amcangyfrifir y gost ddisgwyliedig i'r sector preifat o gynnal arolygon tebyg drwy amcangyfrif cost 15 o drwyddedau Rhaglen Waith y flwyddyn ar gyfer gweithrediadau cynaeafu'r sector preifat. Ystyrir bod 15 yn rhesymol – er bod swm y pren a gynaeafir gan y sector preifat yn is nag ar gyfer ystad goed Llywodraeth Cymru, mae hyn yn cael ei gydbwysu gan y gyfran uwch o goetiroedd sydd mewn dwylo preifat<sup>318</sup>.
- 7.761 Felly, 15 o drwyddedau Rhaglen Waith x (10 diwrnod o amser cynnal arolwg x £250 y dydd fesul trwydded Rhaglen Waith) + (2 ddiwrnod o amser ymgynghorydd i baratoi pob trwydded Rhaglen Waith x £600 y dydd) = £56,000.
- 7.762 Yn ogystal â'r trwyddedau Rhaglenni Gwaith, bydd angen cynnal arolygon ychwanegol ar gyfer cyfran o'r ceisiadau am drwyddedau cwmpo coed i gwmpasu ystod o rywogaethau sensitif eraill nad ydynt yn rhywogaethau a warchodir gan Ewrop. Cytunodd y rhanddeiliaid fod hyn yn cyfateb i 10% ychwanegol o'r trwyddedau cwmpo coed. Awgrymir bod 512 o geisiadau y flwyddyn x 10% x ((2 ddiwrnod o amser cynnal arolwg x £250 y dydd) + (0.5 diwrnod o amser ymgynghorydd i baratoi pob cais x £600 y dydd)) = £41,000.
- 7.763 Felly, cyfanswm y gost cynnal arolygon yw £56,000 + £41,000 = £97,000. Os cyfrifir yr ail o'r ddau ffigur hyn gan ddefnyddio 20% (yn hytrach na 10%), yna cyfanswm y gost fydd £138,000. Os yw'r rhain wedyn yn destun +10% arall dros gyfnod (fel o'r blaen), yna bydd y costau'n codi i £107,000 a £152,000 yn y drefn honno.

## ***Y sector preifat i ddarparu adroddiadau i CNC ynghylch ei amodau amgylcheddol***

---

<sup>318</sup> Mae 63% o gyfanswm y coetiroedd mewn dwylo preifat (Forestry Facts and Figures 2021, Forest Research).

7.764 Cytunodd y Grŵp Rhanddeiliaid mai'r dull monitro mwyaf cost-effeithiol yw i ddeiliaid trwyddedau gyflwyno adroddiad pan fo'u trwydded cwmpo coed yn cynnwys amodau, ac i CNC gynllunio i fonitro cyfran y cytunir arni - efallai 10-15%. Mae'r cyfrifiadau hyn yn seiliedig ar yr angen i fonitro 10% ac 20% o'r trwyddedau cwmpo coed, a hynny am ddwy awr o amser asiant fesul trwydded. Mae'r lefel isaf (10%) yn cyfateb i 512 cais y flwyddyn x 10% x 2 awr x £600 y dydd ÷ 8 awr y dydd = £8,000; a'r lefel uchaf (20%) = £15,000. Os ceir cynnydd o +10% arall dros gyfnod (fel o'r blaen), mae'n rhoi symiau o £9,000 ac £16,000.

### ***Costau'r amodau i'r sector preifat***

7.765 Mae'r amodau arfaethedig yn amrywio o amodau sylfaenol i amodau safle-benodol neu bwrpasol, gan ddibynnu ar amgylchiadau'r safle. Fel yr amlinellir yn y rhagdybiaethau, bydd amodau sylfaenol neu safonol yn cael eu rhoi ar 95-100% o'r trwyddedau cwmpo coed, gyda'r nod o ffurfioli cydymffurfiaeth â deddfwriaeth amgylcheddol arall o fewn y system trwyddedau cwmpo coed. Fel y cyfryw, ni ragwelir unrhyw gostau ychwanegol i'r sector preifat yn sgil pennu amodau sylfaenol, uwchlaw'r hyn y maent eisoes yn ei wneud.

7.766 Fodd bynnag, mewn perthynas ag amodau safle-benodol, gan gynnwys y rhai ar gyfer safleoedd hynod sensitif neu gymhleth, mae'n debygol y bydd cost i'r sector preifat. Disgwylir i'r amodau hyn ymwneud ag amseriad gweithrediadau, e.e. osgoi tymor nythu'r wiwer goch, neu gadw rhannau o goetir er mwyn cynnal cynefin. Mae'n anodd darparu amrediad ystyrlon o'r costau oherwydd nid ydym yn gwybod pa mor debygol yw hi y bydd gwahanol achosion yn codi, gan fod hyn yn dibynnu ar ffactorau hynod amrywiol, megis hyd a lled unrhyw waith, oed a rhywogaeth y coed sy'n cael eu cwmpo, amodau safleoedd unigol, a'r nodweddion amgylcheddol sensitif perthnasol.

7.767 Qedi: Mae ymgeiswyr yn cael eu hannog i ystyried eu hanghenion trwyddedu mewn da bryd cyn i unrhyw waith ddechrau, gan mai dyma'r ffordd orau o leihau unrhyw gostau sy'n codi o atal gwaith. Mae ymyrryd ar ôl i waith ddechrau, er enghraifft, oherwydd bod nodwedd sensitif annisgwyl wedi dod i'r amlwg, yn debygol o fod yn arbennig o ddrud, tra mae ymchwil yn cael ei chynnal i gamau i liniaru'r effaith ar yr elfen sensitif honno. Gellir lleihau hyn drwy gynnal ymchwiliad trylwyr o'r safle a chynllunio coedwigoedd yn dda, gan gynnwys

symud offer i ran wahanol o'r safle tra mae camau ymchwilio a lliniaru yn cael eu cymryd. Mae'r costau anfesuradwy hyn eisoes yn rhan o batrwm arferol cynllunio i reoli coedwigoedd, gan ganiatáu hyblygrwydd ar gyfer gwaith cwmpo coed pan fydd angen, e.e. atal gwaith oherwydd bod aderyn a restrir yn Atodlen 1 i Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 yn bresennol yn annisgwyl. Mae'r rhain yn cydymffurfio â Safon Coedwigaeth y DU y mae'n rhaid i bob trwydded cwmpo coed gydymffurfio â hi, ac nid ydynt yn benodol i'r ddarpariaeth goedwigaeth hon. Felly nid yw'r gost yn hysbys.

7.768 Cadw coetiroedd: Gall rhannau o goetir gael eu heithrio o drwydded cwmpo coed oherwydd amodau amgylcheddol, megis cadw cynefin ar gyfer bywyd gwyllt. Gall yr ardaloedd hyn gael eu cadw dros dro wrth i ardaloedd sydd wedi'u cwmpo a'u hailstocio dyfu i gymryd lle'r ardaloedd a gadwyd, gan ganiatáu iddynt gael eu gwaredu maes o law. Fodd bynnag, gall oedi cyn cwmpo coed arwain at golli rhywfaint o werth y pren gan ei fod yn rhy fawr i'r farchnad. Gall rheoli ardal a gedwir fel cynefin ddod â'i gostau ei hun hefyd. Mae cynllunio hirdymor da yn bwysig er mwyn lleihau costau. Oherwydd natur amrywiol iawn trwyddedau cwmpo coed o ran mynychder, graddfa, rhywogaethau coed, ansawdd pren, a maint y coetir a gedwir fel cynefin, ni fu modd mynegi gwerth ariannol yma gan nad yw'r gost yn hysbys.

7.769 Bydd amllder yr achosion a'u costau gwirioneddol cysylltiedig yn cael eu pwysu a'u mesur fel rhan o'r adolygiad ôl-weithredu a gynhelir cyn pen tair blynedd ar ôl i'r pwerau newydd hyn ddod i rym. Bydd hyn yn sicrhau bod modd deall yn well y broses o weithredu'r pwerau hyn a'r costau perthnasol.

### ***Costau gweinyddu a chyfalaf CNC***

7.770 Mae'r tabl sy'n crynhoi Dadansoddiad Cost a Budd Opsiwn 1 (Busnes fel arfer) yn dangos mai cyfanswm y gost bresennol i CNC o weinyddu'r drefn rheoleiddio coedwigaeth, gan gynnwys ymgynghori mewnol a gorbenion CNC, yw £491,000.

7.771 Er mwyn gweinyddu amodau amgylcheddol, bydd costau pellach i CNC, gan gynnwys ymgynghori a llunio amodau pwrpasol ar gyfer y safleoedd mwyaf sensitif. Mae'r costau hyn eisoes wedi'u nodi yn y Dadansoddiad Cost a Budd hwn, felly nid ydynt yn cael eu nodi eto yma.

## ***Costau monitro a gorfodi CNC***

- 7.772 Ar hyn o bryd, mae >15% o drwyddedau cwmpo coed yn cael eu monitro i sicrhau cydymffurfiaeth ag amodau ailstocio trwyddedau cwmpo coed bob blwyddyn. Mae'r rhain yn cael eu dewis gan ddefnyddio dull sy'n seiliedig ar risg sy'n canolbwyntio'n bennaf ar y safleoedd hynny y mae CNC yn credu y byddant yn methu. Am y rheswm hwn, amcangyfrifir y bydd tua 50% yn methu'r archwiliad ac y bydd angen estyniad i gyflawni'r ailstocio gofynnol. Pan fydd y rhain yn cael eu monitro ar gyfer cydymffurfiaeth, amcangyfrifir y bydd 50% yn methu â bodloni telerau'r estyniad ac y bydd angen rhoi hysbysiad gorfodi ailstocio pan fyddant yn cael eu harchwilio drachefn<sup>319</sup>.
- 7.773 Yn seiliedig ar lefel bresennol y gwaith monitro a gorfodi, byddem yn disgwyl y byddai nifer tebyg yn cael eu monitro i sicrhau eu bod yn cydymffurfio â'r amodau amgylcheddol, sef tua >15%. Byddai'r gwaith hwn yn digwydd ar adeg wahanol i'r gwiriadau cydymffurfio presennol ac felly ni fyddai modd eu cyfuno mewn un ymweliad. O'r rhain, efallai y bydd 50% yn methu ac yn cael hysbysiad gorfodi. Gan fod angen yr amodau amgylcheddol pan fo gwaith yn digwydd, nid yw estyniadau'n debygol o fod yn berthnasol yn yr achosion hyn.
- 7.774 Mae cost ychwanegol y gwaith monitro cydymffurfiaeth yn seiliedig ar waith gweinyddol i ddioli'r adroddiadau ar sail matrices risg, ymweliadau safle i wirio cydymffurfiaeth, ac unrhyw dasgau gweinyddol sy'n gysylltiedig â rhoi hysbysiadau gorfodi. Mae hyn yn rhoi cost cydymffurfio a monitro ychwanegol o £30,000 y flwyddyn.

## ***Costau'r sector preifat sy'n gysylltiedig â gwaith monitro CNC***

- 7.775 Amcangyfrifir costau asiantau'r sector preifat o ran ymgysylltu â CNC ynghylch yr achosion monitro dilynol uchod ar sail 0.5 diwrnod/achos, felly 10-20 cais y flwyddyn x 0.5 x £600 y dydd = £3,000 i £6,000 y flwyddyn.

---

<sup>319</sup> Data mewnol CNC

## **Costau CNC o ran Asesiadau Rheoliadau Cynefinoedd a chyngor cyn ymgeisio**

7.776 Cyngor cyn ymgeisio: Bydd ychwanegu amodau amgylcheddol at drwyddedau cwmpo coed yn arwain at fwy o ymgynghori a chyd-drafod â Thimau Amgylchedd CNC (gan y sector coedwigaeth i gael cyngor cyn ymgeisio, a chan Dîm Trwyddedu Coedwigaeth CNC fel rhan o waith ymgynghori mewnol CNC).

7.777 Costau Asesiadau Rheoliadau Cynefinoedd (HRA) CNC: Mae'r Asesiadau hyn eisoes yn cael eu hystyried gan Dîm Trwyddedu Coedwigaeth CNC ar gyfer pob cais am drwydded cwmpo coed, ac ymgynghorir yn fewnol â Thimau Amgylchedd CNC ynghylch cyfran o'r rhain (gweler Atodiad 1 Tabl 73 – Atodiad D). Bydd llwyth gwaith ychwanegol i CNC yn sgil diddordeb cynyddol gan Dimau Amgylchedd CNC, ac mae'r dadansoddiad a ganlyn o'r materion a gofnodwyd dros y saith mlynedd diwethaf yn rhoi awgrym o'r llwyth gwaith tebygol pan fydd y ddarpariaeth goedwigaeth newydd ar waith:

- a) Amddiffyn rhywogaethau a warchodir gan Ewrop = 45%
- b) Angen amodau gorfodadwy = 30%
- c) Arall = pob un yn ffigurau sengl % (yn cynnwys canllawiau dŵr; osgoi tymor nythu adar; hau conwydd ar Ardal Cadwraeth Arbennig; a thrwyddedu morol).

7.778 Cyfrifiad addas ar gyfer y gwaith pellach hwn yw 512 cais y flwyddyn x 20%<sup>320</sup> x 4 awr x £31.80 yr awr ar gyfartaledd wedi'i bwysoli i staff CNC sy'n rhan o'r broses) = £13,000; ac ar gyfer gwaith dilynol manylach, tua 20 cais y flwyddyn x 2 diwrnod x £31.80 yr awr x 7.4 awr y dydd = £9,000. Cyfanswm y gost = £22,000. Cofnodir yr un ffigur ar gyfer 2022 a 2050 gan nad ydym yn rhagamcanu cynnydd pellach yn y gwaith (ac felly yn y gost) ar draws 28 mlynedd y Dadansoddiad Cost a Budd hwn.

## **Proses apelio CNC**

7.779 Mae nifer yr apelïadau yn isel ar hyn o bryd, er y gallai hyn gynyddu yn sgil unrhyw newidiadau o ran amgylchiadau, gan gynnwys deddfwriaeth newydd yn yr achos hwn. Os ceir cynnydd, mae hwnnw'n debygol o fod yn fach gan fod disgwyl y bydd CNC yn cytuno ar bob amod gyda'r ymgeiswyr am drwyddedau

---

<sup>320</sup> Yn seiliedig ar ddata mewnol CNC a gasglwyd

cwympo coed cyn i'r amodau gael eu gosod yn eu trwydded. Er hynny, mae'n anochel y bydd rhai achosion lle nad yw'r ymgeisydd neu ddeiliad presennol y drwydded (ar ôl rhoi'r drwydded) yn cytuno â'r hyn y mae CNC yn ei gynnig, a bydd hyn yn arwain at apêl.

7.780 Mae CNC yn disgwyl y bydd nifer yr apeliadau'n cynyddu bedair gwaith, o un bob dwy flynedd i ddwy bob blwyddyn. Mae pob apêl yn costio £2,000 i CNC. Ni fydd yr hanner apêl y flwyddyn ar gyfer yr opsiwn Busnes fel arfer (£1,000) a gofnodwyd yn gynharach yn cael ei ailadrodd yma er mwyn osgoi cyfrif dwbl. Yn yr un modd, bydd yr hanner apêl y flwyddyn ar gyfer diwygio, atal dros dro, dirymu (£1,000) yn cael ei nodi yn adran nesaf Opsiwn 2 (Diwygio etc), felly ni chaiff ei gynnwys yma. Yr hyn fydd yn cael ei gynnwys yma yw'r un apêl y flwyddyn sy'n ymwneud ag amodau newydd (£2,000). Mae hynny'n gynydd o £2,000 y flwyddyn o'i gymharu â'r opsiwn Busnes fel arfer.

### ***Proses apelio Llywodraeth Cymru***

7.781 Amcangyfrifir bod proses apelio Llywodraeth Cymru yn costio £5,000 yr achos. Ar hyn o bryd, mae apeliadau Llywodraeth Cymru yn cael eu trin a'u trafod yn achlysurol, ond gallai'r mynychder gynyddu, yn enwedig os bydd mwy o apeliadau'n dod i law mewn perthynas ag amodau amgylcheddol. Ar gyfer y Dadansoddiad Cost a Budd hwn, amcangyfrifir y bydd dau achos y flwyddyn (h.y. llai na'r tair apêl y flwyddyn yr amcangyfrifir y byddant yn dod i law CNC) = £10,000.

## **Manteision**

---

### ***Bioamrywiaeth ac atal niwed amgylcheddol***

7.782 Mae disgwyl i fioamrywiaeth a manteision amgylcheddol gynyddu o ganlyniad i'r ddarpariaeth i ychwanegu amodau amgylcheddol, gan mai'r nod yw lleihau niwed amgylcheddol a darparu gwell amddiffyniad i fywyd gwyllt. Gallai'r manteision gynnwys amddiffyniad rhag cwympo coed yn ystod tymhorau nythu neu fagu rhywogaethau, cadw cynefinoedd neu gysylltedd rhyngddynt, gan helpu i gynnal poblogaethau rhywogaethau, ennill incwm o eco-dwristiaeth, neu

amddiffyn ansawdd dŵr i fyny'r afon o safle dynodedig. Mae gan rai manteision oblygiadau o ran costau, e.e. amddiffyn poblogaethau'r wiwer goch rhag y wiwer lwyd, y gellir dadlau eu bod yn cael eu gwrthbwysu drwy arbed costau ailgyflwyno'r rhywogaeth pe bai'r niferoedd yn gostwng.

- 7.783 Fodd bynnag, mae'r manteision hyn yn anodd eu mesur neu eu mynegi mewn termau ariannol. Ceir amryw o astudiaethau, yn amrywio o Adolygiad Dasgupta: Economeg Bioamrywiaeth, i waith Forest Research ar effeithiau gwerth bioamrywiaeth, i waith mwy arbenigol, megis Dadansoddiad Cost a Budd Red Squirrels United ar gyfer Ynys Môn. Mae'r astudiaethau hyn naill ai'n amherthnasol ar lefel cellioedd, neu'n amhosibl eu hallosod dros Gymru gyfan.
- 7.784 Mae priodoli cyfran o fanteision bioamrywiaeth neu gadwraeth yn uniongyrchol i'r pwerau sy'n deillio o'r Ddeddf hon yn creu anhawster pellach, o ystyried natur amrywiol trwyddedau cwmpo coed o ran mynychder, maint ac amodau safleoedd unigol. Am y rheswm hwn, nid oedd modd pennu gwerthoedd ariannol.
- 7.785 Ar ôl i'r pwerau hyn ddod i rym, bydd data perthnasol yn cael eu casglu i fonitro'r manteision sy'n deillio o ddefnyddio amodau ychwanegol mewn trwyddedau cwmpo coed fel rhan o adolygiad ôl-weithredu.

***Bydd hyder defnyddwyr mewn cynhyrchion pren o ffynonellau cynaliadwy yn cynyddu os nad oes niwed amgylcheddol cysylltiedig o dan Ddeddf Coedwigaeth 1967***

- 7.786 Mae Arolwg Defnyddwyr y DU a gynhaliwyd gan y Cyngor Stiwardiaeth Coedwigoedd (FSC) yn 2022 ac a gyhoeddwyd yn ddiweddar yn pwysleisio bod ymwybyddiaeth gynyddol o gynhyrchion coedwig a gynhyrchir mewn ffordd amgylcheddol gynaliadwy, a chefnogaeth gynyddol iddynt. Mae'r cyhoedd yn barod i chwilio am gynhyrchion a gynhyrchir mewn ffordd sy'n ystyriol o fyd natur, a thalu amdanynt, ac mae busnesau sy'n gwneud hyn yn rhan allweddol o'u strategaeth farchnata yn manteisio ar y diddordeb hwn ymhlith y cyhoedd y disgwylir iddo gynyddu mewn ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur.
- 7.787 Dylai'r sector coedwigaeth fod yn chwilio am newyddion mwy cadarnhaol sy'n adlewyrchu ei gydymffurfiaeth â Safon Coedwigaeth y DU a'i barodrwydd i dderbyn mesurau amgylcheddol ychwanegol *sy'n cael eu cymhwyso'n synhwyrol*

mewn modd pwrpasol. Mae'r Grŵp Rhanddeiliaid wedi dweud yn glir na ddylai amodau ychwanegol annog pobl i beidio â rheoli coetiroedd, amharu ar gadwyni cyflenwi, nac arwain at gwmpo coed yn anghyfreithlon fel canlyniad anfwriadol. Y geiriau allweddol uchod yw 'cymhwyso'n synhwyrol'. Mae lle hefyd i'r sector coedwigaeth wneud mwy o waith i gynllunio coedwigoedd ar sail hirdymor.

7.788 Mae'r pŵer i bennu amodau ar drwyddedau cwmpo coed a chydymffurfiaeth gan y sector coedwigaeth yn ffordd wych i'r sector wella ei gymwysterau amgylcheddol drwy adeiladu ar Safon Coedwigaeth y DU, safonau ardystio, megis UKWAS (Cynllun Sicrwydd Coetiroedd y DU), a mynd i'r afael â'r eithriad 'niwed a achosir gan ganlyniad anfwriadol gweithrediad cyfreithlon' yn Neddff Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981. Mae modd gwneud hyn drwy gytuno ar amodau rhesymol o fewn trwydded cwmpo coed mewn perthynas â mater amgylcheddol neu fioamrywiaeth.

## Opsiw 2b – Diwygio, atal dros dro, dirymu trwyddedau cwmpo coed

### **Costau**

7.789 Mae'r cyfrifiadau sy'n sail i'r ffigurau yn y tabl a ganlyn sy'n crynhoi'r Dadansoddiad Cost a Budd wedi'u nodi yn y naratif isod. Sylwch fod costau Opsiw 1 (Busnes fel arfer) yr un fath ag ar gyfer Darpariaeth Coedwigaeth 2a (Ychwanegu amodau), felly nid ydynt yn cael eu hailadrodd yma. Dyma'r costau sy'n ychwanegol at yr opsiwn Busnes fel Arfer ar gyfer yr opsiwn hwn.

**Tabl 59: Opsiw 2b (Diwygio, atal dros dro, dirymu) – TABL SY'N CRYNHOI'R DADANSODDIAD COST A BUDD**

C/B	Camau Gweithredu	2022	2050 (heb ei ddisgowntio)
C	Costau diwygio gwirfoddol i'r sector preifat	£31,000	£31,000
C	Costau diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo i'r sector preifat	Costau'n anhysbys	Costau'n anhysbys



C	Costau gweinyddu a chyfalaf CNC	£3,000	£3,000
C	Costau monitro a gorfodi CNC	£3,000	£3,000
C	lawndal am ddiwygio neu ddirymu trwydded	Costau'n anhysbys	Costau'n anhysbys
C	Bydd costau CNC ynghylch o ran Aseidiadau Rheoliadau Cynefinoedd a chynghor cyn ymgeisio yn cynyddu gan fod mwy o waith i'w wneud	£1,000	£1,000
C	Proses apelio CNC (yn cynnwys y RAC gynt)	£8,000	£8,000
C	Proses apelio Llywodraeth Cymru	£20,000	£20,000
B	Manteision sy'n deillio o bwerau i ddiwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau sydd eisoes wedi eu rhoi	Gwerth budd yn anhysbys	Gwerth budd yn anhysbys
	<b>IS-GYFANSWM NET YR OPSIWN</b>	<b>£66,000</b>	<b>£66,000</b>

## Costau

### ***Costau diwygio trwyddedau'n wirfoddol i'r sector preifat***

7.790 Disgwylir y bydd deiliaid trwyddedau presennol yn gofyn i gael gwneud hyn yn amlach o lawer. Gall fod nifer o resymau gwahanol am hyn: newidiadau i ardaloedd wedi'u mapio, newidiadau i'r rhywogaethau a ddefnyddir i ailstocio, a newidiadau i amodau amgylcheddol, yw'r rhai mwyaf tebygol.

7.791 Bydd defnyddio Cynlluniau Rheoli Coedwigoedd (FMP) hirdymor neu 10 mlynedd yn helpu'r sector coedwigaeth os yw maint yr Uned Rheoli Coedwig yn cyfiawnhau cynllun o'r fath. Mae Cynllun Rheoli Coedwig yn cynnwys Tabl Goddefiant gyda thri chategori o ddiwygiad sy'n gallu lleihau'r angen am ddiwygiad ffurfiol mewn rhai amgylchiadau.

7.792 Gofynnodd y Grŵp Rhanddeiliaid a yw arolygon newydd neu arolygon wedi'u diweddarau sy'n datgelu rhywogaethau ychwanegol yn debygol o arwain at ofyniad i ddiwygio – neu hyd yn oed i atal dros dro neu i ddirymu – trwydded.

Mae hyn yn dibynnu a oedd yr arolwg a/neu'r asesiad cychwynnol yn ddigon trwyadl i fynd i'r afael â'r materion amgylcheddol mwyaf tebygol. Rhaid i CNC weithredu mewn ffordd resymol a dilyn ei Egwyddorion Rheoleiddio sydd wedi'u cyhoeddi ar ei wefan. Dylai hyn alluogi'r sector coedwigaeth (a diwydiannau eraill) i fwrw ymlaen yn hyderus gan ddefnyddio'r caniatâd a roddwyd.

7.793 Felly, os oedd yr asesiad cychwynnol yn ddigon trwyadl, ni ddylai arolygon newydd neu arolygon sydd wedi'u diweddarau effeithio ar drwydded sydd eisoes yn bodoli gan fod pob cam rhesymol wedi ei gymryd. Gall y gwrthwyneb fod yn wir os credir bod yr wybodaeth a ddefnyddiwyd i gael trwydded yn fwriadol anghyflawn neu gamarweiniol.

7.794 Mae'r cyfrifiad a ganlyn yn dangos y gost i'r sector coedwigaeth pan fydd deiliaid trwyddedau cwmpo coed yn gofyn am ddiwygio cyfran (e.e. 5% y flwyddyn, dyweder) o'u trwyddedau: 512 cais y flwyddyn x 5% x £600 y dydd x 2 ddiwrnod = £31,000. Cofnodir yr un ffigur ar gyfer 2022 a 2050 gan nad ydym yn rhagamcanu cynnydd pellach yn y gwaith (ac felly yn y gost) dros oes 28 mlynedd y Dadansoddiad Cost a Budd hwn.

### ***Costau diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed i'r sector preifat***

7.795 Un o effeithiau mwyaf uniongyrchol atal dros dro neu ddirymu trwydded ar berchennog coetir yw'r effaith uniongyrchol ar ei gontract pren. Hefyd, bydd costau yn deillio o'r ffaith bod peiriannau'n segur tra mae'r gwaith wedi'i atal. Os yw trwydded yn cael ei hatal am dros wythnos, mae'r peiriannau'n debygol o gael eu symud o'r safle. Amcangyfrifir mai tua £6,000 fydd cost symud dau beiriant oddi ar safle a'u dychwelyd i'r safle'n ddiweddarach<sup>321</sup>.

7.796 Mae'r pŵer i atal a dirymu trwyddedau cwmpo coed wedi bodoli yn yr Alban ers tair blynedd, ond ni chafodd ei ddefnyddio eto. Rhoddwyd Hysbysiad Atal Dros Dro unwaith yn unig yn yr Alban.

7.797 Mae'r diwygiadau arfaethedig i'r Ddeddf Coedwigaeth yn caniatáu diwygio, atal dros dro, neu ddirymu trwydded cwmpo coed os yw deiliad y drwydded wedi torri'r amodau neu os bydd niwed amgylcheddol annisgwyl yn digwydd, heb fod

---

<sup>321</sup>Amcangyfrif o'r gost a ddarparwyd gan aelod o Confor – symud, ailosod a chychwyn safle. Offer tynnu llinell uchel neu winsh hyd at £10,000.

unrhyw fai ar ddeiliad y drwydded. Mae atal trwydded dros dro, neu ei ddirymu yn y pen draw, yn cael eu hystyried yn ganlyniadau eithafol gan y byddai'r costau i'r sector preifat yn debygol o fod yn uchel iawn, gan ddibynnu ar natur y safle a'r contract cyflenwi pren.

- 7.798 Am y rheswm hwn, ni ddylid defnyddio'r pwerau hyn ac eithrio yn yr amgylchiadau prin lle na fyddai diwygio'r amodau neu'r drwydded cwmpo coed yn mynd i'r afael â'r mater, neu lle na ellir cytuno arnynt. Ym mhob achos, rhaid i CNC weithredu'n gymesur ac yn rhesymol yn unol â'i Egwyddorion Rheoleiddio, a bydd yn gweithio gyda deiliaid trwyddedau cwmpo coed i gytuno ar waith lliniaru neu adferol drwy ddiwygio er mwyn osgoi atal neu ddirymu trwydded lle bynnag y bo modd.
- 7.799 Mae'r costau i'r sector preifat sy'n ymwneud â diwygio amodau neu drwyddedau cwmpo coed yr un fath â chostau'r amodau eu hunain i'r sector preifat fel y'u hamlinellir yn Opsiwn 2a. Oherwydd natur amrywiol iawn trwyddedau cwmpo coed, megis hyd a lled y gwaith, oed a rhywogaethau'r coed sy'n cael eu cwmpo, a'r amgylchiadau sy'n deillio o ddefnyddio'r pwerau, nid yw'r gost i'r sector preifat o ran diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwydded yn hysbys. Nodir bod achosion atal neu ddirymu yn debygol o fod yn brin iawn, fel dewis olaf lle nad yw cytundeb neu ddiwygiad yn gallu datrys y broblem.
- 7.800 Yn yr un modd ag ar gyfer Opsiwn 2a, bydd amllder yr achosion a'u costau gwirioneddol yn cael eu pwysu a'u mesur fel rhan o'r adolygiad ôl-weithredu.
- 7.801 Nid oes unrhyw dystiolaeth ar hyn o bryd y bydd pwerau newydd i atal trwydded dros dro neu i ddirymu trwydded yn cael effaith sylweddol ar y gadwyn gyflenwi nac yn arwain at gostau uwch i gynhyrchwyr pren.

### ***Costau gweinyddu a chostau cyfalaf CNC***

- 7.802 Er bod disgwyl i'r pwerau newydd i ddiwygio trwyddedau gael eu defnyddio'n bennaf yn sgil ceisiadau gan ddeiliaid trwyddedau cwmpo presennol, mae angen i CNC weinyddu'r ceisiadau hyn, yn ogystal â gwasanaethu ei angen gweinyddol ei hun i ddiwygio trwyddedau cwmpo coed. Gallai hyn gynnwys newid perchennog neu achos lle mae trwydded wedi'i rhoi drwy amryfusedd. Er nad yw'r sefyllfaoedd hyn yn digwydd yn aml, rhaid i CNC ymateb pan fyddant yn digwydd.

- 7.803 O safbwynt y sector preifat, bydd defnyddio Cynllun Rheoli Coedwig hirdymor neu 10 mlynedd o gymorth os yw'r sector coedwigaeth yn credu bod y manteision yn cyfiawnhau unrhyw gost ychwanegol. Mae Cynllun Rheoli Coedwig yn cynnwys Tabl Goddefiant gyda thri chategori o ddiwygiadau: mae diwygiadau Categori 1 yn cael eu diffinio fel 'oddi mewn i lefelau goddefiant' ac nid oes angen i CNC ymwneud â'r broses; mae diwygiadau Categoriâu 2 a 3 yn gofyn am ymrwymadau amser gwahanol gan CNC.
- 7.804 Bydd CNC yn ysgwyddo costau ychwanegol wrth ymdrin â cheisiadau am ddiwygiadau gan ddeiliaid trwyddedau cwmpo coed presennol. Mae'r cyfrifiad a ganlyn yn seiliedig ar ddiwygio 5% o'r trwyddedau cwmpo coed: 512 cais y flwyddyn x 5% x 4 awr x £31.80 yr awr = £3,000. Cofnodir yr un ffigur ar gyfer 2022 a 2050 gan nad ydym yn rhagamcanu cynnydd pellach yn y gwaith (ac felly yn y gost) dros oes 28 mlynedd y Dadansoddiad Cost a Budd hwn.

### ***Costau monitro a gorfodi CNC***

- 7.805 Bydd CNC yn ysgwyddo costau monitro ychwanegol yn sgil y pwerau newydd i ddiwygio, i atal dros dro ac i ddirymu trwyddedau cwmpo coed, yn enwedig os yw'r swyddogaethau atal dros dro a dirymu yn cael eu defnyddio.
- 7.806 Hefyd, bydd gwaith CNC i fonitro (yn hytrach na phrosesu) diwygiadau yn gysylltiedig â cheisiadau diwygio gan ddeiliaid trwyddedau cwmpo coed presennol, a disgwylir y bydd y nifer hwn yn fach (amcangyfrifir 5% uchod). Dyma'r costau ychwanegol i CNC i reoli'r llwyth gwaith ychwanegol hwn: 512 cais y flwyddyn x 5% x 4 awr x £31.80 yr awr = £3,000. Sylwer bod hwn yn swm o £3,000 sydd ar wahân i'r swm a geir yn yr adran flaenorol.
- 7.807 Fel y nodwyd yn gynharach, ni ddylid defnyddio'r pwerau i atal neu i ddirymu trwyddedau cwmpo coed, ac eithrio mewn amgylchiadau prin lle na fyddai diwygio'r amodau neu'r drwydded yn mynd i'r afael â'r broblem, neu os na ellir cytuno arno. Nid yw'r pwerau hyn wedi'u defnyddio yn yr Alban ers eu cychwyn dair blynedd yn ôl, a disgwylir yr un sefyllfa yng Nghymru. Ym mhob achos, rhaid i CNC weithredu'n gymesur ac yn rhesymol yn unol â'i Egwyddorion Rheoleiddio, a bydd yn gweithio gyda deiliaid trwyddedau cwmpo coed i gytuno ar waith lliniaru neu adfer drwy ddiwygiad er mwyn osgoi atal neu ddirymu trwydded lle bynnag y bo modd. Nid yw'r costau yn hysbys ar gyfer atal neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed.

## ***Digolledu yn sgil dirymu neu ddiwygio trwydded cwmpo coed sydd eisoes wedi ei rhoi***

7.808 Mae'r newidiadau arfaethedig i'r Ddeddf Coedwigaeth yn caniatáu tâl digolledu hefyd am ddibrisiant yng ngwerth pren o ganlyniad i roi hysbysiad. Bydd ar gael i'w dalu pan gaiff trwydded ei dirymu, ei hatal dros dro neu ei diwygio oherwydd niwed amgylcheddol sy'n digwydd heb fod unrhyw fai ar ddeiliad y drwydded. Mae hyn yn adlewyrchu'r ddarpariaeth ddigolledu sydd eisoes ar gael yn Neddf Coedwigaeth 1967 pan wrthodir rhoi trwydded cwmpo coed.

7.809 Ceir darpariaeth hefyd i ganiatáu i dâl digolledu fod yn daladwy pan gaiff hysbysiad i ddiwygio, i atal neu i ddirymu trwydded (ni waeth a fu tramgwydd neu os nad oes bai) ei ganslo yn ddiweddarach o ganlyniad i apêl lwyddiannus. Gallai'r tâl digolledu gynnwys gwerth y dibrisiant yn y pren a/neu gostau rhesymol yr aethpwyd iddynt, gan ddibynnu ar y math o hysbysiad a ganslwyd. Mae hyn yn cyd-fynd ag Erthygl 1 Protocol 1 o'r Confensiwn Ewropeaidd ar Hawliau Dynol.

7.810 Hyd yma, ni chafwyd unrhyw achosion lle cafodd tâl digolledu ei dalu o dan ddarpariaeth bresennol y Ddeddf Coedwigaeth. Yn unol ag egwyddorion y Gyfraith Gyhoeddus a'i Egwyddorion Rheoleiddio ei hun, bydd CNC yn gweithio gyda deiliaid trwyddedau cwmpo coed i gytuno ar waith lliniaru neu adfer drwy ddiwygio eu trwyddedau er mwyn osgoi atal neu ddirymu trwydded lle bynnag y bo modd. Gan fod amodau safleoedd a gwerth a swm y pren yn amrywio'n fawr, a bod disgwyl i achosion lle caiff tâl digolledu ei dalu fod yn brin, os ceir unrhyw achosion o gwbl, nid yw'r costau yn hysbys.

## ***Costau CNC o ran Asesiadau Rheoliadau Cynefinoedd a chyngor cyn ymgeisio***

7.811 Fel yr amlinellir uchod, nid oes disgwyl i'r pŵer i atal a dirymu trwyddedau cwmpo coed gael ei ddefnyddio ac eithrio mewn achosion eithafol lle nad oes modd penderfynu ar gamau lliniaru neu ddod i gytundeb.

7.343 Mae gwaith ychwanegol CNC sy'n deillio o Asesiadau Rheoliadau Cynefinoedd a chyngor ar ôl rhoi trwyddedau i Dîm Trwyddedu Coedwigaeth CNC o ran diwygiadau gwirfoddol yn debygol o fod yn fach (llai na'r amcangyfrif o 5% o achosion a fydd yn gofyn am y gwasanaeth hwn). Fodd bynnag, bydd ceisiadau'n

cael eu cyflwyno hefyd am gyngor mewnol yn sgil niwed amgylcheddol annisgwyl, er bod y broses ymgeisio drwyadl yn debygol o olygu na fydd llawer o geisiadau o'r fath.

7.812 Dyma'r costau ychwanegol i CNC i reoli'r llwyth gwaith ychwanegol hwn: 512 cais y flwyddyn x 5% x 20 awr x £31.80 yr awr = £1,000. Cofnodir yr un ffigur ar gyfer 2022 a 2050 gan nad ydym yn rhagamcanu cynnydd pellach yn y gwaith (ac felly yn y gost) dros oes 28 mlynedd y Dadansoddiad Cost a Budd hwn.

7.813 Mae costau ychwanegol sy'n deillio o ddiwygio trwyddedau oherwydd bod amodau wedi'u torri wedi'u cynnwys yn Opsiwn 2a.

### ***Proses apelio CNC***

7.814 Mae nifer yr apeliadau yn isel ar hyn o bryd, ond gallai hyn gynyddu yn dilyn unrhyw newidiadau o ran amgylchiadau, gan gynnwys deddfwriaeth newydd yn yr achos hwn. Disgwylir y bydd CNC yn trafod pob cynnig i ddiwygio, i atal dros dro neu i ddirymu trwydded cwmpo coed â'r ymgeiswyr. Serch hynny, mae'n anochel y bydd rhai achosion lle nad yw deiliad trwydded cwmpo coed yn cytuno â'r hyn y mae CNC yn ei gynnis.

7.815 Rydym yn disgwyl i nifer yr apeliadau gynyddu, o un bob dwy flynedd i bedair bob blwyddyn. Mae pob apêl yn costio £2,000 i CNC. Felly, bydd cynnydd o £8,000 y flwyddyn o'i gymharu â'r opsiwn Busnes fel arfer.

### ***Proses apelio Llywodraeth Cymru***

7.816 Amcangyfrifir mai £5,000 fesul achos fydd cost proses apelio Llywodraeth Cymru. Ar hyn o bryd, mae Llywodraeth Cymru yn ymdrin ag apeliadau yn achlysurol, ond gallai apeliadau ddod i law yn amlach yn sgil y posibilrwydd y caiff tâl digolledu ei dalu os bydd apêl yn erbyn hysbysiad a roddwyd o dan y pwerau newydd yn llwyddiannus. Mae nifer yr apeliadau sy'n ymwneud â diwygiadau yn dal i fod yn debygol o fod yn gymharol isel, felly ar gyfer y Dadansoddiad Cost a Budd hwn, amcangyfrifir mai nifer yr achosion fydd pedwar y flwyddyn = £20,000.

## Manteision

---

### ***Bioamrywiaeth ac atal niwed amgylcheddol***

7.817 Mae disgwyl i fanteision bioamrywiaeth ac amgylcheddol gynyddu o ganlyniad i'r ddarpariaeth i ddiwygio, i atal dros dro ac i ddirymu trwyddedau cwmpo coed sydd eisoes wedi'u rhoi. Er mai dim ond mewn achosion prin ac eithafol lle nad oes modd cymryd camau lliniaru neu ddod i gytundeb y disgwylir i'r pŵer i atal neu i ddirymu trwydded gael ei ddefnyddio, mae'r pŵer hwn yn cael ei ystyried yn ddull ataliol gwirioneddol.

7.818 Mae'r gallu i ddiwygio amodau neu drwyddedau cwmpo coed yn cael ei ystyried yn ateb ymarferol a buddiol i anghysonderau mewn trwyddedau cwmpo coed sydd eisoes wedi'u rhoi, gan ddiwygio amodau lle nad yw cydymffurfiaeth yn ymarferol bellach neu'n lliniaru neu'n osgoi niwed amgylcheddol annisgwyl. Fodd bynnag, mae'n anodd mesur neu fynegi'r manteision hyn mewn termau ariannol. Yn yr un modd ag ar gyfer Opsiwn 2a, bydd data perthnasol sy'n deillio o'r pwerau hyn yn cael eu pwysu a'u mesur fel rhan o'r adolygiad ôl-weithredu.

**Tabl 60: Costau sefydlu untro CNC ar gyfer Opsiynau 2a a b.**

C/B	Camau gweithredu	2022	2050 (heb ei ddisgowntio)
C	Costau sefydlu CNC	£345,000	-

7.819 Er y bydd costau cyfalaf trosiannol i CNC hefyd – fel costau creu canllawiau a ffurflenni newydd, diweddarau tudalennau gwe, darparu hyfforddiant ac ati – bydd y costau hyn yn cael eu hysgwyddo ym Mlynnyddoedd 1 neu 2 yn dilyn pleidlais y Senedd yn 2022, a bydd y costau'n cael eu cadw mor isel â phosibl drwy addasu systemau presennol.

7.820 Drwy ddatblygu fframwaith clir ar gyfer amodau, bydd y broses o gymhwyso'r rhain yn fwy effeithlon, tryloyw a chymesur.

7.821 Bydd y gost o ddatblygu a chyflwyno fframwaith amodau yn gost untro o £345,000 ym Mlwyddyn 1. Er bod y gost hon yn sylweddol, mae CNC yn cynnig bod modd addasu gweithdrefnau presennol CNC am gost isel.

## Crynhoi'r costau a'r manteision

---

- 7.822 Bu i'r ymarfer Arfarnu Opsiynau cychwynnol nodi'r costau ychwanegol yr eir iddynt a'r manteision posibl (er nad yw'r manteision yn ymwneud â'r farchnad gan amlaf) yn sgil y cynnig polisi. Mae'r costau llawn sy'n gysylltiedig â'r opsiwn Busnes fel Arfer wedi'u cynnwys yn y Dadansoddiad Cost a Budd hwn, ond mae'r ffigurau sydd wedi'u crynhoi yn y tablau uchod yn canolbwyntio ar y newidiadau yng nghostau Busnes fel Arfer o ganlyniad i newid y gofynion ar gyfer ymgeiswyr.
- 7.823 Gwerth coedwigaeth i economi Cymru yw £665m y flwyddyn, a dylai'r cynigion sy'n cael eu harchwilio yma helpu'r diwydiant coedwigaeth i ffynnu tra mae'n cyflawni ei ofnion cyfreithiol ac yn mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a bioamrywiaeth. Hefyd, mae Llywodraeth Cymru yn awyddus iawn i sicrhau bod mwy o goetiroedd yn cael eu rheoli, felly mae angen defnyddio'r pwerau hyn mewn ffordd gymesur a rhesymol.
- 7.824 O safbwynt y DU yn ehangach, mae gan yr Alban a Gogledd Iwerddon bwerau eisoes i osod amodau amgylcheddol ar eu trwyddedau cwmpo coed, ac mae'r Alban yn gallu diwygio, atal dros dro, a dirymu trwyddedau hefyd. Bydd y pŵer dirymu yn bwysig i Gymru hefyd os ydym am symud tuag at wneud mwy o ddefnydd o Gydabyddiaeth ar sail Perfformiad, yn unol ag argymhelliad Tasglu Coed a Phren y Dirprwy Weinidog Newid Hinsawdd.
- 7.825 Mae Opsiwn 2 (a a b) yn debygol o effeithio ychydig ar lawer o fusnesau, fel y gwelir yn yr wybodaeth yn Atodiad D. Yn ogystal, disgwylir i'r effeithiau cost yn sgil y cynigion fod yn isel, gan fod angen i'r cynigion fod yn gymesur. Fodd bynnag, o ystyried yr amrywiad mawr mewn amllder defnydd, rhywogaethau, oedran ac amodau safleoedd, mae'n anodd amcangyfrif costau'r opsiwn hwn i'r sector preifat. Hefyd, mae'n anodd rhoi gwerth ariannol ar lawer o'r manteision amgylcheddol, er eu bod yn cael eu hystyried yn niferus. Mae'r Dadansoddiad Cost a Budd hwn yn canolbwyntio ar gostau a manteision ychwanegol (neu ymylol) pob rhan o Opsiwn 2 y tu hwnt i'r hyn a fyddai'n digwydd o dan yr opsiwn Busnes fel Arfer.
- 7.826 Cafodd yr wybodaeth yr oedd ei hangen i gwblhau'r Dadansoddiad Cost a Budd ei chasglu o sawl ffynhonnell, gan gynnwys y Grŵp Rhanddeiliaid yn benodol, a staff CNC hefyd. Hefyd, cyflwynwyd gwybodaeth gan gydweithwyr yn



Llywodraeth Cymru (e.e. ERAMMP) a gan Forest Research. Mae Cyllid CNC wedi darparu gwybodaeth am gostau a chyflogau cyfartalog staff CNC.

- 7.827 Cydnabyddir bod ymgysylltu â rhanddeiliaid yn hanfodol i ddatblygu Dadansoddiad Cost a Budd cadarn, ac y dylai'r gwaith hwn ddechrau yn gynnar yn y dadansoddiad. Mae'r Grŵp Rhanddeiliaid o gynrychiolwyr allweddol wedi ymgysylltu â'r gwaith o ddatblygu'r Dadansoddiad Cost a Budd hwn a chyfrannu ato, ac rydym yn ddiolchgar am ei fewnbwn.
- 7.828 Nod y Dadansoddiad Cost a Budd hwn yw darparu'r amcangyfrif gorau o gostau a manteision y newidiadau i'r ddeddfwriaeth sy'n cael eu cynnig gan y ddarpariaeth coedwigaeth. Yn yr ymgynghoriad ar Bapur Gwyn Amaeth (Cymru) ym mis Rhagfyr 2016, dywedodd Gweinidogion Cymru yn glir nad oes unrhyw gynlluniau ar hyn o bryd i gyflwyno taliadau am drwyddedau cwmpo coed. Felly, mae'r Dadansoddiad Cost a Budd hwn yn seiliedig ar y polisi presennol o ariannu trwyddedau cwmpo coed drwy Gymorth Grant presennol Llywodraeth Cymru.
- 7.829 Mae'r Dadansoddiad Cost a Budd hwn wedi canolbwyntio ar gostau cylchol – y costau ychwanegol sy'n deillio o'r cynigion hyn. Ceir costau pontio hefyd, sef costau untro yn bennaf sy'n ymwneud â rhoi'r polisi ar waith. Er bod y gost hon yn sylweddol, mae CNC yn cynnig bod modd addasu gweithdrefnau presennol CNC am gost isel. Gweler y tabl a ganlyn.

**Tabl 61: Costau pontio a chostau cylchol**

Costau pontio	Costau cylchol
<b>Canllawiau:</b> I'w cynhyrchu	<b>Cydymffurfiaeth:</b> Ymgeiswyr i ddarparu manylion ychwanegol a bod yn ymwybodol o weithdrefnau newydd
<b>Ymgysylltyddo:</b> Ymgeiswyr i ymgysylltyddo â'r canllawiau newydd	<b>Gweinyddiaeth:</b> Beichiau ychwanegol posibl ar gyfer rhai ymgeiswyr, y bydd angen iddynt ddarparu mwy o wybodaeth yn eu ceisiadau. Costau ychwanegol i CNC weinyddu ceisiadau

	a sicrhau eu bod wedi'u cyflwyno yn briodol
<b>Cyfathrebu:</b> Argymhell osgoi gormod o gyfathrebu	<b>Monitro:</b> Ymgeiswyr i ddarparu adroddiadau fel sylfaen ar gyfer gwaith monitro CNC. Bydd angen archwiliadau ar hap. Bydd angen gwaith dilynol os yw CNC yn canfod diffyg cydymffurfiaeth
<b>Hyfforddiant:</b> Angenrheidiol ar gyfer ymgeiswyr, yn ogystal â staff CNC. Diddordeb posibl gan randdeiliaid hefyd	<b>Gorfodi:</b> Amcangyfrifir y gall 0-3 achos y flwyddyn gael eu hasesu fel rhai 'achos i'w ateb' lle bydd angen ystyried cymryd camau pellach
<b>Eiddo:</b> Dim costau ychwanegol gan y bydd y safleoedd a'r staff presennol yn cael eu defnyddio	<b>Sanctsiynau ac apeliadau:</b> Caiff y system apeliadau trwydded bresennol ei hestyn i gwmpasau'r pwerau newydd. Lleihau costau ychwanegol drwy ddefnyddio prosesau presennol
<b>TG:</b> Defnyddio'r systemau presennol ond efallai y bydd angen gwella MapDataCymru. Angen posibl i ddarparu mwy o wybodaeth am fynediad gan Ganolfannau Cofnodion Lleol	<b>Cynnal a chadw:</b> Ni ragwelir y bydd angen unrhyw seilwaith newydd

7.830 Rhoddwyd ystyriaeth hefyd i effeithiau posibl y cynigion hyn ar y System Gyfiawnder. Ar hyn o bryd, nid yw Trwyddedu Coedwigaeth CNC yn defnyddio'r system gyfiawnder yn aml ar gyfer troseddau yn ymwneud â thrwyddedau cwmpo coed gan mai ychydig iawn (llai nag un y flwyddyn) o achosion Cwmpo Coed Anghyfreithlon Honedig (AIF) sy'n cyrraedd y cam hwn. Amcangyfrifir bod angen dwyn achos o ddiffyg cydymffurfiaeth ag amodau amgylcheddol drwy'r llysoedd mewn 0-3 achos y flwyddyn.

7.831 Mae effaith y cynigion yn y Dadansoddiad Cost a Budd hwn wedi cael ei hystyried ar sail yr effaith leiaf sydd ei hangen i gyfiawnhau costau eu gweithredu. Mae'r effeithiau tebygol yn cynnwys y rhai a ganlyn:

- a) Bydd angen i ymgeiswyr am drwyddedau cwmpo coed ddarparu gwybodaeth ategol ychwanegol i CNC lle bo hynny'n berthnasol er mwyn dangos effeithiau tebygol eu cynigion ar yr amgylchedd. Bydd rhywfaint o'r wybodaeth hon yn dod o gofnodion presennol (e.e. o Ganolfannau Cofnodion Lleol) ond bydd angen i wybodaeth arall ddod o waith cynnal arolygon priodol. Mae llawer o ymgeiswyr eisoes yn darparu digon o wybodaeth i CNC.
- b) Mae CNC yn disgwyl nifer cyfyngedig o geisiadau gan ddeiliaid trwyddedau cwmpo coed presennol i ddiwygio eu trwyddedau. Mae'n debygol iawn y bydd y ceisiadau hyn yn gysylltiedig â cheisiadau dilynol am grantiau i blannu neu i reoli coetir.
- c) Bydd CNC yn ysgwyddo costau ychwanegol o ran monitro amodau amgylcheddol lle mae'r rhain yn cael eu cymhwyso, ac o ran cymryd camau gweithredu pellach.
- d) Bydd CNC yn ysgwyddo costau gorfodi pan fydd yn ymdrin â throeddau posibl, o'r ymchwiliad cychwynnol i gyflwyno achos i'w ystyried ymhellach, i fynd ag achos i'r llys. Gall sancsiynau sifil gynnig opsiynau eraill yn y dyfodol, ond nid oes sylfaen ddeddfwriaethol i'r rhain ar gyfer troseddau coedwigaeth ar hyn o bryd.

## **Crynodeb o'r costau a'r manteision sy'n gysylltiedig â phob opsiwn – Arfarnu'r Opsiynau**

---

7.832 Mae'r adran hon (Arfarnu'r Opsiynau) yn nodi'r Opsiwn a Ffefrir ac yn esbonio pam mae'r opsiwn hwn wedi'i ddewis, wedi'i ategu gan y dadansoddiad blaenorol. Er mwyn dangos manylion y costau a'r manteision, sylwer bod Opsiwn 2 wedi'i rannu fel hyn:

- a) Opsiwn 2(a): Ychwanegu amodau amgylcheddol at drwyddedu cwmpo coed
- b) Opsiwn 2(b): Sicrhau bod modd diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed ar ôl eu rhoi.

7.833 Mae'r ddwy ran o Opsiwn 2 yn cael eu hystyried yn eu cyfanrwydd gan eu bod yn gyd-ddibynnol; mae'r gallu i ddiwygio, atal dros dro neu ddirymu trwydded

chwmpo coed yn galluogi opsiynau gorfodi sy'n gysylltiedig ag ychwanegu amodau amgylcheddol at drwyddedau chwmpo coed.

- 7.834 Fel y nodwyd gan y Grŵp Rhanddeiliaid yn gynnar yn natblygiad y Dadansoddiad Cost a Budd, mae'r Dadansoddiad hwn yn canolbwyntio mwy ar gostau na manteision. Costau arian parod yw'r rhan fwyaf o'r costau (sy'n cynnwys gwariant ariannol gwirioneddol) tra mae'r rhan fwyaf o'r manteision yn fanteision nad ydynt yn rhai arian parod (a elwir hefyd yn fanteision nad ydynt yn ymwneud â'r farchnad), ac mae'n anodd rhoi gwerth ariannol arnynt a'u cymhwyso dros Gymru gyfan mewn ffordd sy'n destun dadansoddiad sensitifrwydd.
- 7.835 Fel yr amlinellwyd yn gynharach, mae rhai astudiaethau trawiadol yn ymwneud â manteision nad ydynt yn arian parod. Mae'r rhain yn cynnwys Bateman et al 2013<sup>322</sup> a amlinellodd gynnydd disgwyliedig o 20% yng ngwerth net tir i'r gymdeithas ar gyfartaledd; ac astudiaeth yn 2001 a oedd yn amcangyfrif bod economi'r amgylchedd yn cyfrannu gwerth £8.8 biliwn o nwyddau a gwasanaethau bob blwyddyn i economi Cymru (£12.0 biliwn ym mhrisiau 2014). Fodd bynnag, nid yw llawer o'r astudiaethau hyn yn berthnasol ar lefel cellioedd neu nid oes modd eu hallosod dros Gymru gyfan.
- 7.836 Mae priodoli cyfran o fanteision bioamrywiaeth neu gadwraeth yn uniongyrchol i'r pwerau sy'n deillio o'r Ddeddf hon yn creu anhawster pellach, o ystyried natur amrywiol trwyddedau chwmpo coed o safbwynt amllder, maint ac amodau safleoedd unigol. Am y rheswm hwn, nid oedd modd creu gwerthoedd ariannol ar gyfer y manteision.
- 7.837 Er gwaethaf yr heriau sy'n bodoli o ran mynegi'r manteision yn yr un modd â'r costau, mae'r Grŵp Rhanddeiliaid wedi bod yn gwbl glir ei fod o'r farn bod manteision darpariaethau coedwigaeth Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2022 yn sylweddol. Fodd bynnag, nid oes modd cyflwyno tabl sy'n dangos gwerth presennol y manteision llai gwerth presennol y costau, ac yna crynodeb cyffredinol o'r holl gostau a manteision.
- 7.838 Bwriedir i'r tabl a ganlyn fod yn ail orau drwy grynhoi costau a manteision pob rhan o'r opsiwn ar gyfer newid (Opsiwn 2a Amodau trwyddedau chwmpo coed ac

---

<sup>322</sup>Bringing Ecosystem Services into Economic Decision-Making: Land Use in the UK – Bateman et al, 2013

Opsiwn 2b Diwygio, atal dros dro, dirymu trwyddedau cwmpo coed). Mae'r holl ffigurau yn rhai heb eu disgowntio, wedi'u talgrynnu i'r £1,000 agosaf. Sylwer mai dim ond crynodeb o'r costau y gellir eu mesur yw hwn – nid yw'n cynnwys costau a manteision anhysbys.

**Tabl 62: Newidiadau i'r costau/manteision yn nwy ran Opsiwn 2 mewn perthynas â Busnes fel Arfer**

Opsiwn	2022	2050
2a. Ychwanegu amodau	£172,000 - £186,000	£220,000 - £238,000
b. Diwygio, atal, dirymu trwyddedau cwmpo coed	£66,000	£66,000
CYFANSWM costau blynyddol	£238,000 - £252,000	£286,000 - £304,000
2a. Costau sefydlu (untro)	£345,000	-

7.839 Gair i gloi:

- a) Ceir cynnydd parhaus yng nghostau'r opsiwn Busnes fel Arfer dros gyfnod 28 mlynedd y Dadansoddiad Cost a Budd hwn sy'n deillio o'r safonau uwch y disgwylir i rai sy'n gwneud cais am drwydded eu bodloni eisoes. Disgwylir i'r safonau hyn barhau.
- b) Mae cynnydd amlwg yng nghostau'r ddwy ran o Opsiwn 2, er ei bod yn anodd gwybod i ba raddau y byddai'r cynnydd hwn yn cael ei wrthbwysu gan y manteision amgylcheddol.
- c) Er nad oes modd mesur y manteision sy'n deillio o Opsiwn 2 mewn termau ariannol, credir y byddant yn arwyddocaol.

7.840 Rydym yn ceisio pwerau o dan Opsiwn 2 – i ddiwygio Deddf Coedwigaeth 1967 i ddarparu pwerau i ychwanegu amodau ac i ddiwygio/atal/dirymu trwyddedau cwmpo coed sydd eisoes wedi'u rhoi – er mwyn atal gwaith cwmpo coed a fyddai'n mynd yn groes i ddeddfwriaeth amgylcheddol arall.

- 7.841 Prif effaith hyn yw diogelu bywyd gwyllt ac atal niwed amgylcheddol, a thrwy wneud hyn, lleihau effaith trwyddedau cwmpo coed ar yr argyfwng natur, gan sicrhau bod y diwydiant coedwigaeth yn parhau i wneud cyfraniad sylweddol at yr argyfwng newid hinsawdd.
- 7.842 Mae hefyd yn sicrhau bod modd gorfodi amodau “amgylcheddol” o’r fath o dan y Ddeddf Coedwigaeth, yn helpu’r Ddeddf Goedwigaeth i fod yn gydnaws â deddfwriaeth amgylcheddol arall, megis Rheoliadau Cynefinoedd 2017, ac yn galluogi CNC i gyflawni ei ddyletswydd i reoli adnoddau naturiol yn gynaliadwy (SMNR) a’i ddyletswydd o dan adran 6 o Ddeddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016.
- 7.843 Ar y sail hon, cafodd Opsiwn 2 ei ddewis fel yr opsiwn a ffefrir.

## Maglau a thrapiau glud

---

7.844 Mae’r Dadansoddiad Cost a Budd hwn wedi ei strwythuro fel a ganlyn:

- a) Opsiynau
- b) Costau a manteision (gan gynnwys Aseidiadau Effaith)

## Opsiynau

---

7.845 Amcan y polisi yw gwahardd y defnydd o faglau a thrapiau glud yng Nghymru ar sail rhesymau lles anifeiliaid. Mae'r sail resymegol dros wneud hyn wedi'i nodi yn y Memorandwm Esboniadol.

7.846 Cafodd tri opsiwn eu hystyried ar gyfer y naill fater a’r llall:

### **Maglau**

- a) **Opsiwn 1:** Busnes fel arfer – caniatáu i'r defnydd o faglau i reoli cadnoid a rhywogaethau 'pla' eraill barhau.
- b) **Opsiwn 2:** Cyflwyno cynllun trwyddedu neu gofrestru sy'n caniatáu defnyddio maglau, yn ddibynnol ar amodau penodol, gan y rhai sy'n gymwys i gael trwydded.
- c) **Opsiwn 3:** Gwahardd defnyddio maglau ym mhob sefyllfa.

## **Trapiau glud**

- a) **Opsiwn 1:** Busnes fel arfer – caniatáu i'r defnydd o drapiau glud barhau.
- b) **Opsiwn 2:** Gwahardd defnyddio trapiau glud gan aelodau'r cyhoedd, ond cyflwyno cynllun trwyddedu a fydd yn derbyn ceisiadau gan reolwyr plâu proffesiynol i gael caniatâd i ddefnyddio trapiau glud mewn rhai achosion ac o dan amodau rheoledig.
- c) **Opsiwn 3:** Gwahardd defnyddio trapiau glud ym mhob sefyllfa.

7.847 Disgrifir pob opsiwn isod, ynghyd â'r costau a'r manteision cysylltiedig, lle bo hynny'n berthnasol. Nid yw'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol hwn yn trin a thrafod Opsiynau 1 a 2 ar gyfer maglau neu drapiau glud yn fanwl gan nad ydynt yn bodloni'r amcan polisi.

## **Maglau**

### ***Opsiwn 1: Busnes fel arfer – caniatáu i'r defnydd o faglau i reoli cadnoid a rhywogaethau 'pla' eraill barhau***

7.848 Mae maglau'n cael eu defnyddio fel bod modd dal cadnoid neu gwingod o amgylch y gwddf a'u ffrwyno nes bod y gweithredwr yn gallu ailymweld â'r safle a lladd yr anifail. Mae ciperiaid, rheolwyr tir a ffermwyr yn defnyddio'r dulliau cyfreithiol hyn o faglu a lladd anifeiliaid – cadnoid yn bennaf<sup>323</sup> – y bernir eu bod yn bla oherwydd eu bod yn lladd adar hela ac ŵyn. Credir eu bod yn cael eu defnyddio'n helaeth yng Nghymru, ond mae rhai amcangyfrifon yn debygol o fod yn anghywir i raddau helaeth oherwydd bod pobl yn gyndyn o ddweud eu bod yn eu defnyddio, ac ni fyddai cofnodion gwerthiant yn darparu unrhyw arwydd clir gan fod pobl yn gallu gwneud eu maglau eu hunain, eu prynu o'r tu allan i Gymru, a'u haildefnyddio dro ar ôl tro.

---

<sup>323</sup>Yn ôl adroddiad gan Defra yn 2012, nid yw maglau cwingod yn cael eu defnyddio mor eang â maglau llwynogod. Ar sail canlyniadau'r arolwg, awgrymir mai dim ond 115 o ddaliadau yng Nghymru sy'n defnyddio maglau cwingod, a bod cyfartaledd o 12 magl yn cael eu defnyddio ar bob daliad ar unrhyw adeg (o'i gymharu â rhwng 17,200 a 51,600 o faglau llwynogod sy'n cael eu defnyddio yng Nghymru). Weithiau mae maglau'n cael eu defnyddio i ddal cwingod ar gyfer bwyd. [Defra, UK - Science Search](#)

7.849 Yn 2015, lluniodd Llywodraeth Cymru *God ar yr arfer orau wrth ddefnyddio maglau i reoli cadnoid*<sup>324</sup>. Fodd bynnag, nid oedd modd cael gafael ar unrhyw dystiolaeth ynglŷn â sut y mae defnyddwyr maglau yn cydymffurfio â'r Cod hwn. Yn y cyfamser, parhau mae adroddiadau am achosion o ddefnyddio maglau nad ydynt yn cydymffurfio â'r Cod hwn, dal rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu, ac anifeiliaid yn dioddef. Yn wir, ni allai'r adroddiad blynyddol cyntaf i'r Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig (CCERA) roi sicrwydd bod y Cod wedi'i fabwysiadu'n eang gan ddefnyddwyr maglau. Felly, ni ddisgwylir y bydd y defnydd o faglau yn lleihau yn naturiol dros amser ac, o ganlyniad, mae lles anifeiliaid yn annhebygol iawn o wella'n annibynnol heb ymyrraeth.

7.850 Mae'r *Cod ar yr arfer orau wrth ddefnyddio maglau i reoli cadnoid* yn seiliedig ar ddefnyddio magl wedi'i haddasu er mwyn iddi gydymffurfio â'r Cod (cyfeirir ati weithiau fel 'atalydd cebl heb greulondeb'). Nod yr addasiadau yw gwella lles anifeiliaid a sicrhau bod llai o anifeiliaid nad ydynt yn cael eu targedu yn cael eu dal. Nid yw'r addasiadau yn dileu'r holl risgiau, ac yn wir, ni chyflwynwyd unrhyw dystiolaeth i ddangos eu heffeithiolrwydd gan grwpiau defnyddwyr maglau yn ystod y chwe blynedd ers lansio'r Cod, er gwaethaf ceisiadau mynych.

7.851 Ni fyddai'r opsiwn 'Busnes fel Arfer' yn cyflawni'r amcan polisi a nodir yn y Rhaglen Lywodraethu sy'n dilyn ymrwymiad maniffesto etholiad y Senedd yn 2021 i wahardd maglau. Ni fyddai'n dderbyniol chwaith i aelodau'r cyhoedd yng Nghymru a sefydliadau'r sector cyhoeddus sydd wedi bod yn llobio i wahardd y defnydd o faglau.

## ***Opsiwn 2: Cyflwyno cynllun trwyddedu neu gofrestru sy'n caniatáu defnyddio maglau, yn ddibynnol ar amodau penodol, gan y rhai sy'n gymwys i gael trwydded***

7.852 Ar gyfer system drwyddedu i ddefnyddio maglau, byddai angen i gorff priodol neu asiantaeth briodol weinyddu'r cynllun a monitro cydymffurfiaeth, gan godi ffioedd ar raddfa sy'n gallu adennill yr holl gostau dan sylw.

---

<sup>324</sup> [Cod ar yr arfer orau wrth ddefnyddio maglau i reoli cadnoid | LLYW. CYMRU](#)



- 7.853 Ar hyn o bryd, mae nifer o ddarpariaethau deddfwriaethol yn rheoleiddio'r defnydd o faglau a'r math o faglau sy'n gyfreithiol i'w defnyddio yng Nghymru, gan gynnwys y rhai o dan Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981. Fodd bynnag, nid yw Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 yn caniatáu ychwanegu, diddymu na rheoleiddio dulliau maglu sydd wedi'u gwahardd. Felly, byddai angen deddfwriaeth sylfaenol i gyflwyno system drwyddedu.
- 7.854 Mae'r *Cod ar yr arfer orau wrth ddefnyddio maglau i reoli cadnoid* wedi bod ar waith ers dros chwe blynedd bellach, ond nid oes unrhyw dystiolaeth i awgrymu ei fod wedi llwyddo i fynd i'r afael â'r pryderon lles anifeiliaid sy'n rhan annatod o'r arfer o faglu. Mae system drwyddedu yn feichus i'w gweinyddu, ac nid yw'n cynnig unrhyw welliannau ychwanegol o ran lles anifeiliaid chwaith, y tu hwnt i'r symbolaidd, o'i gymharu â'r hyn y bwriadwyd i'r Cod arfer orau ei wneud (ond y bernir ei fod wedi methu â'i wneud). Ni waeth a ydynt yn cydymffurfio â'r cod ymarfer ai peidio, gellir ystyried bod maglau yn greulon oherwydd y gofid - ac, yn aml, y boen - a achosir i'r anifail a all fod wedi'i ddal am gyfnod hir.
- 7.855 Mae Pwyllgor Deisebau'r Senedd wedi ystyried yr arferion o ddefnyddio ac o werthu maglau yng Nghymru, a thrafodwyd y mater gan y Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig yn ystod tymor diwethaf y Senedd. Yn ôl adroddiad y Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig ar y defnydd o faglau a gyhoeddwyd yn 2017: *'rydym wedi argymhell y dylai Llywodraeth Cymru baratoi deddfwriaeth ddrafft yn awr i sicrhau ei bod mewn sefyllfa i weithredu ar unwaith pe bai ymdrechion cyfunol y llywodraeth, y diwydiant a thirfeddianwyr yn methu â gwireddu uchelgeisiau'r Cod'*.
- 7.856 Rhwng 2010 a 2015<sup>325</sup> cyflwynodd yr Alban reoliadau amrywiol ar ddefnyddio maglau a oedd yn cynnwys nifer o ofynion mewn perthynas â lleoli a gosod maglau, yr hyfforddiant sydd ei angen ar y rhai sy'n defnyddio maglau, a dulliau o nodi a chofnodi lleoliad maglau drwy eu tagio, ymhlith gofynion eraill. Er bod y gofynion hyn yn cynorthwyo'r broses orfodi, nid ydynt yn mynd i'r afael â'r holl bryderon.

---

<sup>325</sup>Gorchymyn Maglau (Yr Alban) 2010, wedi'i ddilyn yn ddiweddarach gan adran 13 o Ddeddf Bywyd Gwyllt a'r Amgylchedd Naturiol (Yr Alban) 2011 sy'n gosod darpariaethau newydd yn adran 11 o Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981; Gorchymyn Maglau (Rhifau Adnabod a Thagiai) (Yr Alban) 2012; a Gorchymyn Maglau (Hyfforddiant) 2015.

- 7.857 Mae grwpiau lles wedi dweud nad yw'r rheoliadau wedi gwneud unrhyw beth i wella lles anifeiliaid, nid yn unig mewn perthynas â materion cydymffurfiaeth, ond hefyd oherwydd nad oes modd sicrhau nad yw rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu yn cael eu dal. O ran y rhywogaethau sy'n cael eu targedu, nid oes modd sicrhau nad yw eu lles yn cael ei beryglu. Wedi'r cyfan, mae'r ffordd y mae magl ddirwyn yn gweithio yn ddibynnol ar i'r anifail roi'r gorau i frwydro, ac nid yw hynny yn digwydd bob amser yn achos anifail gwyllt.
- 7.858 Ymhlith yr ymatebwyr a nododd yn yr ymgynghoriad ar Bapur Gwyn Amaeth (Cymru) (a oedd yn gofyn am safbwyntiau ar faglau) nad oeddent eisiau gwaharddiad llwyr, roedd rhai o blaid rheolaethau llymach – gan gyfeirio at system yr Alban. Fodd bynnag, roeddent hefyd yn cydnabod y pryderon mewn perthynas ag anifeiliaid nad ydynt yn cael eu targedu sy'n cael eu lladd neu'u hanafu gan faglau, ond nid oeddent yn cynnig tystiolaeth ar sut y gall rheoliadau atal hyn rhag digwydd, neu yn wir leihau dioddefaint rhywogaethau targed. Nid oedd mwyafrif yr ymatebwyr yn cefnogi rheoleiddio.
- 7.859 Mae digon o dystiolaeth i ddangos bod maglau yn greulon, yn achosi lefel annerbyniol o ddioddefaint<sup>326,327</sup> ac yn dal rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu, ni waeth pa fath o fagl a ddefnyddir<sup>328</sup> – o ganlyniad, ceir pryder na fyddai rheoleiddio, i bob pwrpas, ond yn arwain at drwyddedu creulondeb.
- 7.860 Nid yw cynllun trwyddedu ar gyfer defnyddwyr maglau yn cyflawni'r amcan polisi, sef gwahardd eu defnyddio yng Nghymru. Mae mwyafrif llethol y cyhoedd a sefydliadau'r trydydd sector yng Nghymru wedi lobio o blaid gwahardd yr arfer hwn.

### ***Opsiw 3: Gwahardd defnyddio maglau ym mhob sefyllfa***

- 7.861 Gall maglau achosi dioddefaint corfforol a meddyliol i'r anifeiliaid sy'n cael eu dal, yn enwedig gan y gallai anifail fod yn gaeth am oriau lawer (yn gyfreithlon)

---

<sup>326</sup>Munro, R. a Munro, H.M.C. (2008) 'Traps and Snares' in *Animal Abuse and Unlawful Killing Forensic Veterinary Pathology*. Caeredin, Elsevier Saunders

<sup>327</sup>Rochlitz, I., Pearce, G.P. a Broom, D.M. (2010) The Impact of Snares on Animal Welfare. OneKind Report on Snaring, Centre for Animal Welfare and Anthrozoology, Department of Veterinary Medicine, Cambridge University Animal Welfare Information Service.

<sup>328</sup>Short, M. J., Weldon, A. W., Richardson, S. M., a Reynolds, J. C. (2012). Selectivity and injury risk in an improved neck snare for live-capture of foxes. *Wildlife Society Bulletin*, 36(2), 208-219.

neu am ddiwrnodau (yn anghyfreithlon)<sup>329</sup>. Mae maglau'n gallu arwain at farwolaeth araf a phoenus i'r anifail sydd wedi'i ddal. Wrth i'r anifail frwydro i ryddhau ei hun, gall y fagl lithro i'r corff neu i'r cymalau is, a gall yr anifail anafu ei hun ymhellach wrth geisio cnoi drwy'r fagl.

7.862 Mae natur maglau yn golygu nad ydynt yn gwahaniaethu, ac o ganlyniad, mae llawer o rywogaethau eraill nad ydynt yn cael eu targedu yn cael eu dal, gan gynnwys mathau eraill o fywyd gwyllt, megis ceirw, ysgyfarnogod, moch daear, adar, a dyfrgwn. Hefyd, mae rhywogaethau domestig, fel cŵn a chathod, yn ogystal â da byw ffermydd, wedi cael eu dal, eu hanafu, a hyd yn oed eu lladd. Felly, nid oes modd sicrhau safonau uchel o les anifeiliaid yng Nghymru os yw maglau yn parhau i fod yn ddull a ganiateir o reoli 'plâu'.

7.863 Mae trafodaethau gydag arbenigwyr Cyfoeth Naturiol Cymru ac eraill sy'n gwneud gwaith rheoli cadnoid wedi dangos bod dulliau amgen sy'n fwy effeithlon a llai creulon o reoli 'plâu' yn bodoli. Y dull mwyaf effeithlon o reoli cadnoid yw defnyddio reiffiau, gyda lens delweddu thermol, yn y nos. Mae'n bwysig nodi bod y gwaharddiad ar ddefnyddio maglau yn ymwneud â'r dull a ddefnyddir ac nad yw'n atal gwaith i reoli cadnoid drwy ddulliau eraill.

7.864 Mae'r rhan fwyaf o'r cyhoedd yn credu bod angen gwahardd defnyddio maglau yng Nghymru. Yr ymateb cyffredinol i'r ymgynghoriad ar Bapur Gwyn Amaeth (Cymru), a ddaeth i ben ym mis Mawrth 2021, oedd y dylid gwahardd defnyddio maglau yn gyfan gwbl. Roedd yr ymatebwyr yn poeni am faglu rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu heb wahaniaethu, ac am les yr holl rywogaethau sy'n cael eu dal mewn maglau.

7.865 Nododd y Gynghrair yn erbyn Chwaraeon Creulon (LACS) fod arolwg YouGov a gomisiynwyd ganddi ym mis Ionawr 2021 wedi canfod bod 78 y cant o'r cyhoedd yng Nghymru am i'r defnydd o faglau fod yn anghyfreithlon<sup>330</sup>.

7.866 Cafodd dwy ddeiseb a oedd yn ymwneud â Chymru yn benodol eu cyflwyno dros y blynyddoedd diwethaf yn galw am wahardd maglau. Roedd deiseb i'r Senedd (P-06-1159) wedi'i llofnodi gan 6,514 o bobl pan ddaeth y Pwyllgor Deisebau i'r farn ei bod wedi cau ym mis Hydref 2021, gan fod y pwnc eisoes yn cael ei ystyried gan Lywodraeth Cymru. Roedd deiseb gynharach i'r Senedd (P-

---

<sup>329</sup>O dan adran 11 o Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981, mae'n anghyfreithlon methu ag archwilio magl a osodwyd o leiaf unwaith bob 24 awr.

<sup>330</sup> [Calls for Welsh Government to ban barbaric snares | League Against Cruel Sports](#)

05-715) o dan arweiniad y Gynghrair yn erbyn Chwaraeon Creulon wedi'i llofnodi gan 1,405 o bobl erbyn mis Tachwedd 2017, ac fe gafodd ei chau gan y Pwyllgor Deisebau yn sgil trafodaeth ac argymhellion y Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig.

7.867 Roedd deiseb a lansiwyd yn Senedd y DU yn 2021 yn galw am wahardd gwerthu, defnyddio a chynhyrchu maglau dirwyn wedi'i llofnodi gan dros 100,000 o bobl, ac o ganlyniad, roedd yn destun dadl yn Neuadd San Steffan ar 9 Ionawr 2023. Ymatebodd Defra cyn i'r ddeiseb gau ym mis Ionawr 2022 drwy ddatgan: 'The Government recognises that some people consider snares to be an inhumane and unnecessary means of trapping wild animals and will launch a call for evidence on the use of snares', gan ychwanegu 'the Government will ensure it has the very latest understanding on this issue, and our position will be informed by the responses received.'<sup>331</sup>

7.868 Mae Llywodraeth yr Alban wedi ymrwymo i gynnal adolygiad arall o faglau, ac mae adroddiadau diweddar yn awgrymu y bydd gwaharddiad yn un o'r opsiynau a ystyrir<sup>332</sup>. Gallai'r penderfyniad hwn fod wedi cael ei ysgogi gan arolwg barn a gomisiynwyd gan un sefydliad lles anifeiliaid yn 2021 a ganfu fod 76 y cant o Albanwyr am weld gwaharddiad ar ddefnyddio maglau<sup>333</sup>.

7.869 Mae 75 y cant o wledydd yr UE wedi gwahardd defnyddio maglau, felly hefyd y Swistir. Ar wahân i wledydd y DU, credir mai dim ond chwe gwlad arall sy'n caniatáu defnyddio maglau, ond mae gan o leiaf un o'r rheini – Gwlad Belg – waharddiadau rhanbarthol ar waith.

7.870 Mae'r gwaharddiad ar faglau yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn ceisio ei gwneud yn drosedd i ddefnyddio maglau mewn unrhyw sefyllfa. Ni fydd y Ddeddf yn atal rheolwyr tir, ciperiaid na ffermwyr rhag defnyddio dulliau eraill o reoli plâu. Ystyrir bod defnyddio reifflau yn y nos, gyda delweddu thermol, yn ddull mwy effeithlon a llai creulon o ymdrin â chadnoid.

7.871 Bydd gwahardd y defnydd o faglau yn anfon neges glir nad yw dulliau fel hyn o reoli plâu yn dderbyniol yng Nghymru, lle'r ydym yn ceisio cynnal safonau uchel o les anifeiliaid.

---

<sup>331</sup> <https://petition.parliament.uk/petitions/600593>

<sup>332</sup> [Snares to trap animals could be banned due to illegal use | Scotland | The Times](#)

<sup>333</sup> [76% of Scots want to see a ban on the use of snares - OneKind](#)

## Trapiau glud

---

### ***Opsiwn 1: Busnes fel arfer – caniatáu i'r defnydd o drapiau glud barhau***

- 7.872 Gall unrhyw un brynu trapiau glud gan amrywiaeth eang o fanwerthwyr, ac maent yn cael eu defnyddio'n bennaf i ddal cnofilod wrth eu coesau neu'u blew pan fyddant yn dod i gysylltiad â'r glud. Mae'r trapiau hyn yn cael eu defnyddio'n aml gan y cyhoedd, yn ogystal â nifer o reolwyr plâu proffesiynol.
- 7.873 Nid yw'n ofynnol i ddefnyddiwr trap glud feddu ar unrhyw sgiliau na gwybodaeth am y cnofil y mae'n ceisio ei ddal, na'r hyn sydd angen ei wneud ar ôl iddo gael ei ddal. Mae'n bosibl na fydd llawer o ddefnyddwyr nad ydynt yn weithwyr proffesiynol yn gwybod sut i drin a lladd yr anifail ar ôl ei ddal, ac efallai y byddant yn taflu'r trap gyda'r anifail byw yn sownd wrtho heb sylweddoli y gallai hynny fod yn drosedd o dan Ddeddf Lles Anifeiliaid 2006.
- 7.874 Hefyd, mae'n bosibl y bydd defnyddwyr yn cyflawni trosedd os ydynt yn lladd yr anifail mewn ffordd greulon, a gallai hynny ddigwydd yn aml os nad oes ganddynt yr wybodaeth na'r sgiliau perthnasol. Dangosodd un arolwg barn gan YouGov<sup>334</sup> na fyddai dros hanner yr ymatebwyr yn gwybod beth i'w wneud ag anifail byw sydd wedi'i ddal, neu y byddent yn argymhell gwneud rhywbeth, fel ei foddi, sy'n anghyfreithlon. Dim ond 20 y cant a oedd yn ymwybodol o'r dull a ffefrir, a'r dull cyfreithiol, sef taro'r anifail gydag ergyd gadarn i beri iddo farw ar unwaith.
- 7.875 Hefyd, nodwyd bod rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu wedi cael eu dal mewn trapiau glud, gan gynnwys anifeiliaid anwes fel cathod, gan arwain at anaf difrifol a hyd yn oed farwolaeth. Roedd tri o bob pedwar digwyddiad a oedd yn ymwneud â thrapiau glud y bu'n rhaid i'r RSPCA ymateb iddynt rhwng 2016 a 2021 yn ymwneud â rhywogaethau nad oeddent yn cael eu targedu yn cael eu dal, ac yn aml yn marw, gan gynnwys tylluanod ac adar gwyllt eraill, gwiwerod, draenogod, a chathod anwes. Yn bwysig, nodwyd bod y trapiau glud yn yr achosion hyn wedi'u gosod gan y cyhoedd/amaturiaid a chan reolwyr plâu proffesiynol.

---

<sup>334</sup>Humane Society International (HSI), 2015. Inhumane, Indiscriminate, Indefensible: The case for a UK ban on rodent glue traps. Ar gael yn: <https://www.hsi.org/wp-content/uploads/assets/pdfs/hsi-glue-trap-report.pdf>

7.876 Nodwyd bod anifeiliaid a oedd wedi eu dal yn y trapiau hyn wedi dioddef anafiadau difrifol a phoenus gan gynnwys coesau wedi'u datgymalu neu'u torri, rhwygiadau croen, a hunan-anafiadau pan fydd yr anifail wedi ceisio, er enghraifft, cnoi drwy goes i ddianc. Mae anifeiliaid sydd wedi'u dal yn dioddef o flinder, diffyg hylif a newyn yn aml, a gallant foddï yn y glud neu gael eu bwyta gan anifeiliaid eraill.

7.877 O ystyried y pryderon lles difrifol hyn, ni fyddai opsiwn 'Busnes fel arfer' yn bodloni'r safonau lles anifeiliaid uchel y mae Cymru yn ceisio eu sicrhau, ac ni fyddai'n cyflawni'r amcan polisi sydd wedi'i nodi fel ymrwymiad cadarn gan y Gweinidogion yn y Ddeddf Amaethyddiaeth. Ni fyddai'n dderbyniol chwaith i sefydliadau trydydd sector Cymru sydd wedi galw ers tro am wahardd defnyddio trapiau glud.

***Opsïwn 2: Gwahardd defnyddio trapiau glud gan aelodau'r cyhoedd ond cyflwyno cynllun trwyddedu a fydd yn derbyn ceisiadau gan reolwyr plâu proffesiynol i gael caniatâd i ddefnyddio trapiau glud mewn rhai achosion ac o dan amodau rheoledig***

7.878 Mae nifer o ddarpariaethau deddfwriaethol sy'n llywodraethu trapio anifeiliaid gan gynnwys Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 a Deddf Plâu 1954, ynghyd â Deddf Lles Anifeiliaid 2006 ar ôl i'r anifail gael ei ddal (pan ystyrir ei fod 'dan ofal dyn'). Ar hyn o bryd, nid oes unrhyw beth i atal unrhyw unigolyn rhag defnyddio trap glud i ddal cnofil. Mae angen deddfwriaeth newydd er mwyn gwahardd defnydd cyffredinol, gydag eithriadau ar gyfer rheolwyr plâu proffesiynol mewn sefyllfaoedd penodol.

7.879 Nid ystyriwyd system reoledig sy'n hygyrch i bawb, gan gynnwys y cyhoedd, nad yw'n gwahardd unrhyw un (ar yr amod bod ganddo drwydded) (sydd i bob pwrpas yn bedwerydd opsiwn). Mae hyn yn seiliedig ar sylfaen dystiolaeth gadarn sy'n dangos bod trapiau glud o'u hanfod yn greulon. Mae'r potensial i anifail ddioddef yn cynyddu yn sylweddol os yw'r trapiau'n cael eu defnyddio gan bobl nad oes ganddynt unrhyw sgiliau na phrofiad o ladd y cnofilod sy'n cael eu dal gan y trapiau hyn heb greulondeb – sy'n arwain at gyflawni troseddau. Nid

oedd yr opsiwn hwn yn bodloni'r amcan polisi i atal dioddefaint mamaliaid sy'n cael eu dal gan drapiau glud drwy waharddiad.

7.880 Cynhaliwyd ymgynghoriad penodol â rhanddeiliaid ynghylch trapiau glud rhwng mis Tachwedd 2021 a mis Ionawr 2022. Cafwyd ymatebion gan y ddau gorff rheoli plâu mwyaf yn y DU, sef Cymdeithas Rheoli Plâu Prydain (BPCA) a'r Gymdeithas Genedlaethol Technegwyr Plâu (NPTA). Mae'r ddau sefydliad yn cefnogi gwahardd y cyhoedd (gan gynnwys rheolwyr plâu amatur) rhag gallu defnyddio trapiau glud. Fodd bynnag, maent yn dymuno gweld eithriad ar gyfer rheolwyr plâu proffesiynol ar y sail eu bod yn amddiffyn iechyd y cyhoedd. Mae hyn yn seiliedig ar ba mor gyflym y mae angen iddynt allu dal y cnofil, neu os yw gwenwyn yn aneffeithiol. Fodd bynnag, mae'r ddau sefydliad yn cydnabod mai dim ond mewn amgylchiadau cyfyngedig y mae rheolwyr plâu yn defnyddio trapiau glud at y dibenion hyn<sup>335</sup>.

7.881 Yn ystod yr ymgynghoriad, bu i awdurdodau lleol hefyd gyfeirio at yr achosion penodol hyn lle mae rhai rheolwyr plâu yn credu bod angen defnyddio trapiau glud, gan gynnwys sefyllfaoedd fel cartref person bregus sy'n cael anhawster symud, neu ysbyty, neu ardal paratoi bwyd mewn bwyty – pob un yn sefyllfaoedd lle mae angen dal y cnofil yn gyflym. Fel arfer, nid yw rheolwyr plâu awdurdodau lleol yn gadael y safle nes bod yr anifail yn cael ei ddal a'i ladd yn gyflym er mwyn lleihau dioddefaint (er nad oedd hynny'n ymrwymiad gan y ddau gorff rheoli plâu yn eu hymatebion – y cwbl a nodwyd ganddyn nhw oedd gofyniad i archwilio'r trap cyn pen 12 awr ar ôl ei osod<sup>336</sup>).

7.882 Fodd bynnag, mae dulliau amgen digonol ar gael, ac nid oes unrhyw broblemau'n cael eu hadrodd gan wasanaethau rheoli plâu sydd wedi eu gwahardd eu hunain rhag defnyddio trapiau glud – maent yn gallu dal y cnofil ym mhob sefyllfa. Dylid nodi ei bod yn bosibl y bydd rheolwyr plâu proffesiynol yn dewis pa ddull rheoli i'w ddefnyddio ar sail cymhellion economaidd lle, er enghraifft, byddant yn dewis yr opsiwn lleiaf dwys o ran adnoddau. Mewn

---

<sup>335</sup>Yn ôl y BPCA, mewn sampl o 404 o aelodau sy'n defnyddio byrddau glud, dyma'r canrannau a oedd yn defnyddio trapiau glud at y dibenion hyn: bob dydd - 6 y cant, bob mis - 30 y cant, bob chwarter - 18 y cant, bob blwyddyn - 16 y cant, llai nag unwaith y flwyddyn - 3 y cant a byth - 3 y cant. Nid oedd gwybodaeth am faint o'r ymatebwyr sy'n gweithredu yng Nghymru wedi'i chynnwys. Mae hon yn ystyriaeth berthnasol o gofio bod problemau cnofilod yn fwy tebygol mewn ardaloedd poblog.

<sup>336</sup>Nid yw'r 12 awr a nodir yn ofyniad cyfreithiol, ond mae'n dod o god ymarfer y diwydiant a ddiweddarwyd yn 2017 gan y Gynghrair Rheoli Plâu (sy'n cynnwys BPCA, NPTA a Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd). Mae'r Cod yn cynnwys ystod o safonau, gan gynnwys yr angen i archwilio trapiau glud cyn pen 12 awr ar ôl eu gosod, neu o leiaf cyn gynted ag sy'n rhesymol ymarferol.

gwladwriaethau a gwledydd lle mae trapiau glud wedi'u gwahardd, ond eu bod ar gael i reolwyr plâu proffesiynol eu defnyddio mewn rhai amgylchiadau, mae nifer y ceisiadau am drwyddedau wedi bod yn isel iawn (ac yn gostwng yn gyson yn Seland Newydd, er enghraifft). Mae hyn yn awgrymu y gallai dulliau amgen fod wedi bod yn ddigonol yn yr amgylchiadau hynny.

- 7.883 Daeth sylwadau i law gan chwe awdurdod lleol yng Nghymru drwy'r ymgynghoriad â rhanddeiliaid. O'r rhain, dywedodd dau nad ydynt byth yn defnyddio trapiau glud, a nododd dau nad ydynt ond yn eu defnyddio mewn amgylchiadau eithriadol o gyfyngedig. Nododd un awdurdod lleol fod y defnydd hwn yn llawer llai nag un y cant o'r holl ddigwyddiadau rheoli plâu, ac nid oedd awdurdod lleol arall wedi defnyddio'r trapiau hyn yn ystod y 12 mis blaenorol.
- 7.884 Ymatebodd dau awdurdod lleol i ddweud nad ydynt byth yn defnyddio trapiau glud ar gyfer anifeiliaid asgwrn cefn gan eu bod yn cael eu hystyried yn greulon, felly mae dulliau amgen o reoli plâu yn cael eu hystyried yn well. Nid oedd un awdurdod lleol dinesig sy'n defnyddio trapiau glud o bryd i'w gilydd yn credu y byddai gwaharddiad yn arwain at unrhyw effeithiau mawr, ac roedd yn cefnogi'r cynnig. I'r perwyl hwn, ni chredir y bydd gwahardd trapiau glud yn effeithio'n negyddol ar awdurdodau lleol Cymru.
- 7.885 Er mwyn cyflwyno system drwyddedu i ganiatáu i reolwyr plâu proffesiynol yng Nghymru ddefnyddio trapiau glud mewn rhai amgylchiadau, byddai angen i gorff priodol neu asiantaeth briodol allu gweinyddu'r cynllun a monitro cydymffurfiaeth, gan godi ffioedd ar raddfa a fyddai'n adennill y costau. Credir bod nifer ac amlder y digwyddiadau lle mae trapiau glud yn cael eu defnyddio yn isel iawn yng Nghymru – fel y nodwyd yn yr ymgynghoriad – felly ni fyddai hyn yn gymesur â chostau gweithredu system drwyddedu a monitro cydymffurfiaeth.
- 7.886 Hefyd, mae'n bwysig nodi nad oes Cod Dosbarthiad Galwedigaethol Safonol (SOC) ar gael ar gyfer rheolwyr plâu ac nid oes angen unrhyw gymwysterau na thrwydded i wneud gwaith o'r fath. Felly, byddai penderfynu ar gais dilys am drwydded i ddefnyddio trap glud yn achosi problemau mawr<sup>337</sup>, gan ei gwneud yn anodd iawn diffinio pwy sydd wedi'i eithrio yn y rheoliadau.

---

<sup>337</sup>Mewn manau lle ceir systemau trwyddedu ar gyfer defnyddio trapiau glud, megis y system a oedd ar waith tan yn ddiweddar yn nhalaith Fictoria yn Awstralia (mae gwaharddiad llwyr wedi'i gyflwyno yno bellach), dylid nodi ei bod yn ofynnol i reolwyr plâu proffesiynol gael trwydded weithredu a'u bod yn cael eu rheoleiddio gan lywodraeth y dalaith. Nid yw Lloegr wedi rhyddhau unrhyw fanylion eto ynglŷn â sut y



- 7.887 Nid oes amheuaeth bod angen mynd ati i reoli plâu, yn enwedig mewn ardaloedd poblog. Fodd bynnag, ceir digon o ddewisiadau amgen, yn lle defnyddio trapiau glud, sy'n llai creulon o lawer, yn rhad, yn hawdd cael gafael arnynt, ac yn effeithiol. Mae'r rhain yn cynnwys trapiau sbring sydd â'r fantais ychwanegol o fod yn drapiau y gellir eu defnyddio dro ar ôl tro (yn wahanol i drapiau glud) sy'n helpu'r amgylchedd ac yn lleihau costau. Hefyd, mae digon o gyngor ar gael ar atal cnofilod mewn amgylcheddau domestig a masnachol.
- 7.888 Bydd Deddf Trapiau Glud (Troseddau) 2022 yn gwahardd y cyhoedd rhag defnyddio trapiau glud yn Lloegr, ond yn caniatáu i reolwyr plâu trwyddedig wneud hynny. Mae hyn wedi ennyn beirniadaeth clymblaid o sefydliadau lles<sup>338</sup> a oedd wedi llobio am waharddiad llwyr er mwyn gwella lles anifeiliaid sy'n cael eu hystyried yn bla yn ystod gweithrediadau i'w gwaredu. Hefyd, bydd angen i Defra bwysu a mesur sut i drwyddedu rheolwyr plâu er mwyn i'r rheoliadau fod yn ddichonadwy. Mewn cyferbyniad, mae Llywodraeth yr Alban yn ceisio cyflwyno gwaharddiad llwyr yn yr Alban.
- 7.889 Roedd yr opsiwn hwn yn bodloni'r bwriad polisi yn rhannol, gan na fyddai aelodau'r cyhoedd yn cael defnyddio trapiau glud. Fodd bynnag, pe bai rheolwyr plâu proffesiynol yn cael parhau i ddefnyddio trapiau glud, hyd yn oed mewn amgylchiadau cyfyngedig iawn, ni fyddai'r canlyniad yn cyflawni'r amcan polisi a nodwyd, sef cynnal safonau uchel o les anifeiliaid yng Nghymru. Os yw aelodau'r cyhoedd yn gweld bod rheolwyr plâu yn gallu defnyddio trapiau glud, ceir pryder y gallent gamddehongli hyn, a'i gymryd fel sêl bendith i ddefnyddio'r dulliau hyn, gan ddod i'r casgliad (anghywir) ei bod yn bosibl diogelu lles anifeiliaid drwy ddefnyddio'r trapiau hyn.
- 7.890 Hefyd, byddai'r broses o sefydlu a chyflwyno unrhyw system reoleiddio yn arwain at gost uniongyrchol a fyddai'n anghymesur â'r nifer fach o reolwyr plâu – fel y dangoswyd gan yr arolwg ymhlith awdurdodau lleol Cymru – y disgwylir y byddent yn gwneud cais am drwydded. Hyd yn oed yn nwylo medrus rheolwyr plâu proffesiynol, ni ellir ystyried nad yw byrddau glud yn greulon. Mae dulliau digonol, effeithlon a llai creulon o reoli 'plâu' ar gael ac ar waith yn rheolaidd yng Nghymru.

---

bydd rheolwyr plâu yn cael eu diffinio yn y ddeddfwriaeth i wahardd trapiau glud yn Lloegr – ni fydd yn dod i rym tan y gwanwyn yn 2024.

<sup>338</sup> [BVA welcomes Bill to ban public use of inhumane rodent glue traps](#)

### ***Opsiwn 3: Gwahardd defnyddio trapiau glud ym mhob sefyllfa***

- 7.891 Ymatebodd amrywiaeth o sefydliadau lles anifeiliaid y trydydd sector, Cymdeithas Milfeddygon Prydain (BVA) a Chymdeithas Swolegol Milfeddygol Prydain (BVZS) i'r ymgynghoriad â rhanddeiliaid, ac roedd pob un ohonynt o blaid gwaharddiad llwyr. Darparwyd tystiolaeth a phapurau academaidd amrywiol i gefnogi'r ddadl ac i asesu effeithiolrwydd dewisiadau amgen a'r graddau y maent yn llai creulon. Hefyd, tynnodd y BVA/BVZS sylw at y ffaith bod dull trapio tebyg ar gyfer adar (glud adar) eisoes yn anghyfreithlon. Er bod y ddau gorff rheoli plâu a ymatebodd yn ffafrio deddfwriaeth sy'n eithrio eu haelodau, bu iddynt hefyd gydnabod bod trapiau glud yn greulon yn nwylo pobl nad ydynt yn weithwyr proffesiynol, a'u bod yn gallu dal rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu.
- 7.892 Mae'r dystiolaeth yn cefnogi'r farn bod trapiau glud yn greulon<sup>339,340</sup>, a'u bod yn gallu peri i'r anifail sy'n cael ei ddal ddiodeff yn feddylol ac yn gorfforol dros gyfnod hir. Astudiaethau achos o anifeiliaid anwes ac anifeiliaid gwyllt sydd wedi cael eu dal mewn trapiau glud sydd wedi denu sylw'r cyhoedd yn bennaf. Fodd bynnag, mae'r potensial i ddiodeff yn gyffredin i bob creadur ymdeimladol, gan gynnwys y rhai sy'n cael eu hystyried yn 'blâu'. Rhaid cofio bod gwasanaethau rheoli plâu proffesiynol sy'n defnyddio trapiau glud, megis y rhai sy'n cael eu darparu gan awdurdodau lleol Cymru, hyd yn oed yn eu defnyddio mewn nifer hynod gyfyngedig o achosion yn unig. Mae hyn, ynddo'i hun, yn cydnabod y potensial i'r anifail dan sylw ddiodeff.
- 7.893 Ar ôl nodi yn wreiddiol y gallai rheoliadau gael eu cyflwyno i ganiatáu i reolwyr plâu proffesiynol yn unig ddefnyddio trapiau glud, cyhoeddodd Llywodraeth yr Alban ei bwriad i ddeddfu i gyflwyno gwaharddiad llwyr ym mis Ionawr 2022.

---

<sup>339</sup>Baker, S.E., Ayers, M., Beausoleil, N.J., Belmain, S.R., Berdoy, M., Buckle, A.P., Cagienard, C., Cowan, D., Fearn-Daglish, J., Goddard, P., Golledge, H.D.R., Mullineaux, E., Miniog, T., Simmons, A. a Schmolz, E. (2022) An assessment of animal welfare impacts in wild Norway rat (*Rattus norvegicus*) management. *Animal Welfare* 2022, (31) tt 51-68.

<sup>340</sup>Scottish Animal Welfare Commission: report on the use of rodent glue traps in Scotland [www.gov.scot/publications/scottish-animal-welfare-commission-report-use-rodent-glue-traps-scotland/documents](http://www.gov.scot/publications/scottish-animal-welfare-commission-report-use-rodent-glue-traps-scotland/documents)

Roedd hyn yn dilyn deiseb â thros 5,000 o lofnodion arni yn galw am wahardd defnyddio a gwerthu trapiau glud yn yr Alban.

7.894 Heb os, rhaid ymdrin â chnofilod sydd wedi meddiannu mannau pobl, gan eu bod yn gallu trosglwyddo nifer o glefydau. Fodd bynnag, gall y risg hon, mewn gwirionedd, gynyddu drwy ddefnyddio trapiau glud, pan mae cnofilod sy'n cael eu dal ynddynt yn aros yn fyw, yn aml am gyfnodau hir, gan barhau i gynhyrchu wrin ac ysgarthion, sy'n gallu peri risg uniongyrchol i iechyd pobl. Nid yw trapiau glud yn cynnig ateb parhaol i'r sefyllfaoedd hyn, a gallent beri i'r boblogaeth leol o gnofilod fagu a chynyddu ar raddfa gyflymach. Rhaid mynd i'r afael â ffynonellau bwyd a phwyntiau mynediad i atal problemau pellach.

7.895 Mae'n amlwg bod y cyhoedd yn cefnogi gwahardd trapiau glud. Roedd deiseb ddiweddar ar wefan Change.org wedi denu dros 75,000 o lofnodion, a chyflwynwyd deiseb arall i'r Senedd yn 2021, ond bu'n rhaid ei gwrthod ar sail weithdrefnol gan ei bod wedi'i chyflwyno ar ôl i'r Gweinidog gyhoeddi y byddai'n cyflwyno deddfwriaeth i wahardd trapiau glud. Dangosodd arolwg barn YouGov (y cyfeiriwyd ato yn gynharach) fod 68 y cant o'r ymatebwyr o blaid gwahardd trapiau glud ac mai dim ond 9 y cant sy'n ei wrthwynebu.

7.896 Mae'r gwaharddiad ar drapiau glud yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn ceisio peri iddi fod yn drosedd defnyddio trapiau glud mewn perthynas ag anifeiliaid asgwrn cefn. Ni fydd y Ddeddf yn atal unrhyw un rhag rheoli plâu mewn modd cyfrifol, nad yw'n greulon, ac mae digon o ddewisiadau amgen a mesurau atal yn bodoli i wneud hyn.

7.897 Bydd gwahardd trapiau glud fel modd o ddal cnofilod yn cyfleu pa mor aneffeithiol a chreulon ydynt, ac yn helpu i newid agweddau tuag at y creaduriaid ymdeimladol hyn, gan gynnwys sut i ymdrin â chnofilod neu eu hatal yn y lle cyntaf. Bydd gwahardd defnyddio trapiau glud (heb eithriad) yn adlewyrchiad gwell o gymdeithas sy'n ystyried bod dull rheoli plâu o'r fath yn annerbyniol. Dyma'r opsiwn sy'n cyflawni'r amcan polisi orau ac yn cynnal safonau uchel o les anifeiliaid yng Nghymru.

## Maglau

### Costau a manteision

---

#### ***Opsiwn 1: Busnes fel arfer – caniatáu i'r defnydd o faglau barhau ar gyfer cadnoid a rhywogaethau 'pla' eraill***

7.898 Dyma'r opsiwn sylfaenol, felly nid oes unrhyw gostau na manteision ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Byddai anifeiliaid yn parhau i ddioddef yn sylweddol, ac mae hyn yn anghydnaws ag ymrwymiad Llywodraeth Cymru i safonau uwch o les anifeiliaid.

#### ***Opsiwn 2: Cyflwyno cynllun trwyddedu neu gofrestru sy'n caniatáu defnyddio maglau, yn ddibynnol ar amodau penodol, gan y rhai sy'n gymwys am drwydded***

7.899 Byddai sefydlu system drwyddedu a system monitro a gorfodi dilynol yn creu costau sylweddol na fyddai modd eu hadennill drwy godi tâl yn unig. Nid yw costau'r system drwyddedu yn yr Alban yn hysbys, ac nid yw'n debygol y byddent yn darparu cymhariaeth ddefnyddiol o ystyried nad yw plismona yn faes sydd wedi'i ddatganoli yng Nghymru fel y mae yn yr Alban (mae'r heddlu yn elfen hanfodol o'r system reoleiddio ar gyfer maglau yn yr Alban).

7.900 Ar hyn o bryd, mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn gweithredu sawl trefn drwyddedu ar ran Llywodraeth Cymru. Fodd bynnag, nid yw unrhyw un ohonynt yn cynnig cymhariaeth uniongyrchol at ddibenion y Dadansoddiad Cost a Budd hwn – mae hyn yn cael ei lesteirio ymhellach gan y ffaith nad oes gwybodaeth ar gael am y defnydd o faglau (gan gynnwys nifer y defnyddwyr a nifer y maglau) yng Nghymru. O ganlyniad, byddai angen sefydlu trefn reoleiddio newydd, a byddai angen adnoddau ychwanegol ar Cyfoeth Naturiol Cymru i sicrhau ei fod yn gallu datblygu'r system drwyddedu, asesu ceisiadau, rhoi trwyddedau, a rheoleiddio gweithgareddau deiliaid trwyddedau.

7.901 Nid yw'r opsiwn hwn wedi'i gostio oherwydd, i wneud hynny, byddai angen buddsoddiad ychwanegol yn y sylfaen dystiolaeth er mwyn deall faint o drwyddedau y mae'n debygol y bydd eu hangen, ynghyd â'r gallu i ddarparu

amddiffyniad priodol ac i orfodi'r drefn. Felly, er inni ymgysylltu â rhanddeiliaid allweddol, nid oedd modd gwneud amcangyfrif ystyrllon o'r gost i sefydlu system drwyddedu yng Nghymru, felly nid yw'r gost yn hysbys. Heb wasanaeth heddlu wedi'i ddatganoli yng Nghymru, byddai angen creu a chynnal hyfforddiant (ar gyfer defnyddwyr maglau ac arolygwyr) a gwasanaethau arolygu/gorfodi hefyd. Nid yw'n debygol y byddai modd talu'r holl gostau hyn drwy incwm system drwyddedu.

- 7.902 Ni chafodd unrhyw dystiolaeth ei darparu i ddangos bod y cod ymarfer gwirfoddol, sydd wedi bod ar waith ers dros chwe blynedd bellach, wedi gwella amodau lles anifeiliaid targed nac anifeiliaid nad ydynt yn cael eu targedu sy'n cael eu dal gan faglau. Mae'r defnyddwyr maglau hynny sy'n argymhell system drwyddedu wedi seilio'r gofynion ar y rhai sydd wedi'u cynnwys yn y Cod Ymarfer. Fodd bynnag, ni ddangoswyd bod y Cod yn cael ei ddilyn, ac nid oes dystiolaeth y byddai gofyniad i gydymffurfio ag amodau trwyddedu yn gwella hyn.
- 7.903 Yn ôl ymgyrchwyr yn erbyn maglau, nid yw'r system reoleiddio yn yr Alban, sy'n gosod rhwymedigaethau ar ddefnyddwyr ac ar y broses o osod maglau, wedi gwella safonau lles anifeiliaid yn ddigonol. Yn aml, canfyddir nad yw maglau yn cydymffurfio â'r gofynion neu nad ydynt yn cael eu harchwilio bob 24 awr yn unol â'r gyfraith<sup>341</sup>. Mynegwyd pryderon eraill o ran heriau gorfodi, y ffaith bod rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu yn cael eu dal o hyd, a phroblemau o ran arferion hyfforddi. Bu i Lywodraeth yr Alban gomisiynu Scottish Natural Heritage i gynnal adolygiad o'r ddeddfwriaeth faglu yn 2017<sup>342</sup>, a nododd fod digwyddiadau sy'n ymwneud â maglu wedi lleihau. Fodd bynnag, nid oedd cylch gwaith yr adolygiad yn ystyried a yw maglau yn greulon ynddynt eu hunain, ac a all parhau i'w defnyddio fyth fod yn gydnaws â safonau lles uchel.
- 7.904 O ystyried bod yn rhaid bod anifeiliaid yn treulio rhywfaint o amser wedi'u dal mewn magl cyn eu bod yn cael eu darganfod, mae pryder y bydd anifeiliaid yn dioddef o leiaf rywfaint o ofid yn ystod y cyfnod hwn. Hefyd, os nad yw'r fagl yn cydymffurfio â'r cod, neu os nad yw'n gweithio'n iawn, gall yr anifail gael ei anafu a dioddef cryn boen am y cyfnod hwn. Yn ogystal â'r ffaith nad yw maglau yn eu hanfod yn gallu gwahaniaeth rhwng anifeiliaid a'u bod yn aml yn dal

---

<sup>341</sup> [Cruel-Indiscriminate-OneKind-and-LACS-report-on-snaring.pdf](#)

<sup>342</sup> [Adolygiad o faglu ar gyfer Llywodraeth yr Alban, wedi'i baratoi gan Scottish Natural Heritage - gov.scot \(www.gov.scot\)](#)

rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu, mae'n amlwg na fyddai system drwyddedu yn gwneud llawer, os o gwbl, i leddfu'r pryderon sylweddol hyn o ran lles anifeiliaid a'r defnydd o faglau.

- 7.905 Nid yw'r opsiwn polisi hwn yn mynd i'r afael yn briodol ag amcanion y Gweinidogion, grwpiau buddiant lles anifeiliaid na'r cyhoedd o ran lles anifeiliaid, ac o'r herwydd, nid yw'n cael ei ystyried ymhellach.
- 7.906 Un o fanteision yr opsiwn hwn fyddai galluogi defnyddwyr trwyddedig i barhau i ddefnyddio maglau ond, fel y nodwyd uchod, nid yw'n dileu'r risg y bydd rhywogaethau targed a'r rhai nad ydynt yn cael eu targedu yn dioddef anaf a gofid os ydynt yn cael eu dal mewn magl.

### ***Opsiwn 3: Gwahardd defnyddio maglau ym mhob sefyllfa***

- 7.907 Mae maglau'n cael eu defnyddio'n bennaf gan reolwyr tir, ciperiaid a ffermwyr er mwyn dal cadnoid a lleihau achosion o ladd ŵyn ac adar hela a fagwyd at ddibenion saethu. Mae'r dyfeisiau'n cael eu hystyried yn adnodd rheoli 'plâu' hanfodol gan y rhai sy'n eu defnyddio. Un rheswm am hyn yw'r ffaith nad ydynt yn llafur-ddwys. Mae eu heffeithlonrwydd yn seiliedig ar fygythiad uniongyrchol i les anifeiliaid drwy system nad yw'n defnyddio llawer o adnoddau, gan fod un person yn gallu gosod dwsinau, os nad cannoedd, o faglau mewn un ardal, a'u gadael yno hyd nes iddo/iddi ddychwelyd yn hwyrach – mae hyd at 24 awr yn gyfreithlon – i weld a oes anifail wedi'i ddal.
- 7.908 Mae'r amodau hyn hefyd yn disgrifio sefyllfa lle mae rhywun yn cydymffurfio â'r gyfraith a'r cod ymarfer – ond gall fod yn anodd canfod a yw magl yn cael ei harchwilio bob 24 awr. Hefyd, mae maglau anghyfreithlon yn cael eu defnyddio, fel y rhai sy'n cloi yn awtomatig, neu arferion gwael pan fydd maglau yn cael eu gosod er ei bod yn hysbys bod rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu yn byw yn yr ardal – fel moch daear, dyfrgwn, ceirw, ac ati.
- 7.909 Mae grwpiau lles anifeiliaid a chyfrannau helaeth o'r cyhoedd yn credu bod maglau yn greulon yn eu hanfod – i rai gallai'r safbwynt hwn ymestyn i ddulliau rheoli 'plâu' o bob math. Fodd bynnag, mae'n bwysig nodi nad yw'r gwaharddiad ar faglau yn atal gwaith rheoli plâu. Yn wir, ystyrir bod dulliau eraill o reoli plâu yn fwy effeithlon ac yn llai creulon – a'r dull a ffefrir yw saethu yn y nos gyda

chymorth delweddu thermol, neu lamp. Mae hyn yn dileu'r posibilrwydd o ladd rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu, ac achosi dioddefaint i unrhyw anifail sy'n aros i gael ei ganfod mewn magl.

7.910 Penderfynwyd mai dim ond gwahardd defnyddio maglau fydd yn hwyluso trefn orfodi ac yn rhoi eglurder o ran dulliau derbyniol o reoli plâu. Hwn yw'r unig opsiwn a fydd yn cyflawni'r amcan polisi o godi safonau lles anifeiliaid yng Nghymru.

### ***Yr effaith ar reolwyr tir, ciperiaid a ffermwyr***

7.911 Defnyddir maglau yn bennaf fel modd o reoli cadnoid er mwyn amddiffyn adar hela sy'n cael eu magu i'w saethu ac – i raddau llawer llai – ŵyn. Yn ôl astudiaeth a gomisiynwyd gan Defra<sup>343</sup> yn 2012 ynghylch hyd a lled y defnydd o faglau ac i ba raddau y maent yn greulon, roedd 6 y cant o ddaliadau tir yn defnyddio maglau, gyda nifer cyfartal o ffermwyr a chiperiaid yn eu defnyddio, ond roedd ciperiaid yn gosod mwy o lawer ohonynt. Drwy allosod y data hyn, roedd yr adroddiad yn amcangyfrif bod rhwng 17,200 a 51,600 o faglau yn cael eu defnyddio yng Nghymru ar unrhyw adeg i ddal cadnoid. Mae'n bwysig nodi mai'r rheswm a roddwyd gan gyfranogwyr nad oeddent yn defnyddio maglau i egluro hynny oedd nad oeddent yn angenrheidiol, neu eu bod yn defnyddio dulliau rheoli eraill.

7.912 Canfu astudiaeth Defra hefyd fod 84 y cant o'r rhai sy'n defnyddio maglau wedi dweud eu bod wedi ceisio osgoi dal rhywogaethau nad oeddent yn eu targedu, ond bod 60 y cant ohonynt wedi dal rhywogaethau nad oeddent yn eu targedu ar ryw adeg neu'i gilydd. Mae rhywogaethau o'r fath yn cynnwys ysgyfarnogod, ceirw, dyfrgwn, a chŵn anwes a chathod domestig (roedd 5 o'r 17 o ddefnyddwyr maglau cwingod yn yr astudiaeth wedi dal cath o leiaf unwaith).

7.913 Canfu astudiaeth Defra mai'r mochyn daear oedd yr anifail nad oedd yn cael ei dargedu a ddaliwyd amlaf, gyda 25 y cant o'r gweithredwyr yn dweud eu bod wedi dal y rhywogaeth hon yn eu maglau. O ystyried bod 13 y cant o'r ymatebwyr wedi cyfaddef iddynt osod maglau gyda'r bwriad o ladd yn hytrach na ffrwyno,

---

<sup>343</sup> [Defra, UK - Science Search](http://randd.defra.gov.uk/Default.aspx?Menu=Menu&Module=More&Location=None&Completed=0&ProjectID=14689)

<http://randd.defra.gov.uk/Default.aspx?Menu=Menu&Module=More&Location=None&Completed=0&ProjectID=14689>

mae lle i bryderu, nid yn unig bod rhywogaethau targed yn cael eu dal yn gymharol aml, ond bod nifer sylweddol yn cael eu lladd yn fwriadol yn y broses.

- 7.914 Mae swyddogion Llywodraeth Cymru wedi trafod y cynnig i wahardd maglau gydag arbenigwyr Cyfoeth Naturiol Cymru ac eraill sy'n defnyddio'r dewis amgen, llai creulon, o saethu cadnoid. Cafwyd cadarnhad bod y gwasanaethau saethu hyn ar gael ledled Cymru ac yn aml yn cael eu darparu'n ddi-dâl.
- 7.915 Nid yw cost colledion ŵyn ac adar hela wedi cael ei harchwilio'n llawn gan nad yw'r gwaharddiad ar faglau yn atal rheoli cadnoid, ac oherwydd bod y dull amgen, sef saethu, yn cael ei ystyried yn fwy effeithlon. Fodd bynnag, yn ôl adroddiad a gyhoeddwyd gan Hybu Cig Cymru<sup>344</sup> yn 2011, roedd colledion ŵyn a briodolwyd i ysglyfaethu *ynghyd ag* amodau tywydd yn gyfrifol am 4 - 6 y cant o'r holl golledion ŵyn – roedd pob achos arall, er enghraifft, afiechyd (9-10 y cant), mam wael (8-13 y cant) a marw-enedigaeth (24-26 y cant) wedi cael effaith llawer mwy. Mae'n hysbys bod cadnoid yn un o brif ysglyfaethwyr adar hela sy'n cael eu magu i'w saethu, ac efallai fod hyn wedi cynyddu yn ystod y blynyddoedd diwethaf, o bosibl oherwydd y gostyngiad yn niferoedd cwningod<sup>345</sup> a'r cynnydd mewn adar hela anffodorol sy'n cael eu rhyddhau bob blwyddyn<sup>346</sup> sydd, fwy na thebyg, wedi gwella'r cyflenwad bwyd ar gyfer cadnoid.
- 7.916 Mae gwaith ymchwil wedi canfod bod llawer o'r ysglyfaethu yn digwydd ger corlannau rhyddhau, a'i fod yn lleihau ar ôl i'r adar wasgaru. Cyfrifoldeb y ciper yw diwallu anghenion yr adar dan ei ofal, sy'n cynnwys creu corlannau rhyddhau sy'n eu gwarchod rhag ysglyfaethwyr, a'r ardal gyfagos lle mae adar ifanc yn archwilio nes eu bod yn gallu hedfan a chlwydo. Mae hyn yn gwella lles yr adar hela ac yn lleihau faint o fwyd sydd ar gael i ysglyfaethwyr (gan gynnwys adar ysglyfaethus).
- 7.917 Disgwylir y bydd yr opsiwn hwn yn tarfu rywfaint ar fusnes y rhai sy'n defnyddio maglau ar hyn o bryd wrth iddynt gaffael dewisiadau amgen neu ymglyfarwyddo â nhw. Fodd bynnag, mae'r bwriad i wahardd maglau eisoes wedi'i gyhoeddi, gan roi digon o gyfle i giperiaid a ffermwyr newid i ddulliau rheoli cadnoid nad ydynt

---

<sup>344</sup> [https://meatpromotion.wales/images/resources/Gwneud\\_i\\_Bob\\_Oen\\_Cyfri.pdf](https://meatpromotion.wales/images/resources/Gwneud_i_Bob_Oen_Cyfri.pdf) Llwyddodd Hybu Cig Cymru i sicrhau cyllid o Gynllun Datblygu Gwledig Cymru 2007 - 2013, a defnyddiwyd cyfran ohono ar gyfer rhaglen i fonitro colledion ŵyn a chanfod y prif achosion – roedd yr wybodaeth sylfaenol yn seiliedig ar ddata gan 70 o ffermydd o bob rhan o Gymru.

<sup>345</sup> [www.bto.org/sites/default/files/publications/bbs-report-2019.pdf](http://www.bto.org/sites/default/files/publications/bbs-report-2019.pdf)

<sup>346</sup> [www.rspb.org.uk/globalassets/downloads/documents/birds-and-wildlife/gamebird-shooting-review/mason-et-al-2020-rspb-gamebird-review.pdf](http://www.rspb.org.uk/globalassets/downloads/documents/birds-and-wildlife/gamebird-shooting-review/mason-et-al-2020-rspb-gamebird-review.pdf)



yn greulon, gan gynnwys dulliau o ddiogelu adar ac ŵyn rhag ysglyfaethwyr – rhywbeth a ddylai fod yn rhan o ddulliau hwsmonaeth da yn barod. Felly, £sero yw'r amcangyfrif gorau o'r effaith ar reolwyr tir, ciperiaid a ffermwyr.

### ***Yr effaith ar fusnesau***

- 7.918 Mae maglau yn eitemau rhad iawn, ac mae prisiau'n amrywio o gyn lleied â £1.80 yr un i hyd at £3 yr un ar gyfer maglau sy'n cydymffurfio â'r cod. Maent ar gael gan amrywiaeth o fanwerthwyr. Mae pobl yn gallu gwneud eu maglau eu hunain hefyd, ond nid oes unrhyw ddata ar gael ar y rhaniad rhwng y ddau nac ar werthiant blynyddol yng Nghymru, a rhaid nodi bod modd eu hailddefnyddio hefyd. Heb os, bydd manwerthwyr a dosbarthwyr yn gweld y farchnad yng Nghymru yn cau iddynt yn dilyn y gwaharddiad, ond bydd y marchnadoedd mewn rhannau eraill o'r DU a thu hwnt, am y tro o leiaf, yn parhau ar agor, felly gall yr effaith fod yn gymharol fach. Nid yw manwerthwyr yn arbenigo yn y cynnyrch hwn yn unig, yn bennaf oherwydd ei fod yn eitem gwerth isel. O'r herwydd, ni ragwelir y bydd y gwaharddiad yn arwain at unrhyw effaith fasnachol arwyddocaol yng Nghymru.
- 7.919 O safbwynt busnesau sy'n defnyddio maglau ar hyn o bryd, byddai'r arfer hwn yn dod i ben. Fodd bynnag, nid yw dewisiadau amgen yn fwy costus o reidrwydd, fel y trafodwyd eisoes mewn perthynas â saethu. Nid yw Llywodraeth Cymru yn ymwybodol chwaith o unrhyw adroddiadau bod rheolwyr tir a ffermwyr nad ydynt yn defnyddio maglau yn wynebu anfantais economaidd.
- 7.920 Mae rhanddeiliaid sy'n defnyddio maglau wedi bod yn ymwybodol o'r posibilrwydd o waharddiad ers nifer o flynyddoedd. Roedd y trafodaethau ar gydymffurfio â'r cod ymarfer yn seiliedig ar y cyd-destun, pe na bai na allai lles anifeiliaid yn gwella o gwbl, y gallai arwain at opsiynau rheoleiddio pellach, gan gynnwys gwaharddiad. Bu maglau'n destun llawer o waith craffu yn y Senedd, drwy Gwestiynau'r Aelodau, drwy ddeisebau, ac fel rhan o waith y Pwyllgor Newid Hinsawdd, Amgylchedd a Materion Gwledig, a oedd yn argymhell y dylid drafftio deddfwriaeth os nad oedd pobl yn cydymffurfio â'r cod ac os nad oedd y cod yn llwyddo.
- 7.921 Ers hynny, mae'r Gweinidog wedi cyhoeddi'r bwriad i wahardd maglau yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru). Mae'n annhebygol y bydd y gwaharddiad hwn yn dod i rym tan yr hydref 2023. Dylai'r cyfnod ychwanegol hwn gynyddu'r tebygolrwydd o

gydymffurfio â'r gyfraith, gan y bydd yn rhoi cyfle i ddefnyddwyr presennol ddefnyddio'u stociau presennol (cost y stocrestr), a newid i ddulliau rheoli eraill sy'n gyfreithlon ac yn llai creulon.

### ***Yr effaith ar gyrff statudol***

7.922 Mae gan awdurdodau lleol a'r Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion bwerau i ymchwilio i droseddau creulondeb i anifeiliaid a'u herlyn, ond y gwir amdani yw bod adnoddau'n cyfyngu ar eu gallu i wneud hyn. Pan fydd yn ymweld â ffermydd<sup>347</sup>, gall yr Asiantaeth ddod i wybod am ddefnydd anghyfreithlon o faglau (ar ôl eu gwahardd); fodd bynnag, ni chredir y bydd hyn yn debygol o ddigwydd yn gyffredinol, ac felly ystyrir mai £sero yw cost y gwaharddiad ar faglau i'r awdurdodau lleol a'r Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion.

### ***Yr effaith ar unigolion***

7.923 Mae nifer fach o'r anifeiliaid nad ydynt yn cael eu targedu sy'n cael eu dal mewn maglau yn anifeiliaid anwes – cathod a chŵn yn benodol. Yn aml, mae perchnogion yr anifeiliaid hyn yn wynebu costau milfeddygol sylweddol a chyfnod hir o adsefydlu ar gyfer eu hanifail anwes. Nid oes modd casglu data ynghylch y costau hyn, ac felly nid ydynt yn hysbys ar hyn o bryd. Serch hynny, o wahardd maglau, byddai'r unigolion hyn yn arbed arian gan na fyddai eu hanifeiliaid yn cael eu hanafu yn y dyfodol.

### ***Yr effaith ar sefydliadau'r trydydd sector***

---

<sup>347</sup>Nid yw awdurdodau lleol na'r Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion yn ymweld â safleoedd magu adar hela am resymau lles anifeiliaid yn rheolaidd ar hyn o bryd gan nad oes angen i'r busnesau hyn gael trwydded i fagu nac i ryddhau adar hela. Fodd bynnag, mae'r [Rhaglen Lywodraethu](#) yn cynnwys ymrwymiad i ddatblygu model cenedlaethol i reoleiddio lles anifeiliaid, gan gyflwyno system gofrestru ar gyfer saethu, er nad oes manylion ar gael eto i bennu a fydd awdurdodau lleol yn cael eu cynnwys yn y gwaith hwn. Er bod awdurdodau lleol a'r Asiantaeth Iechyd Anifeiliaid a Phlanhigion yn ymweld â ffermydd, mae'r ymweliadau hyn yn ymwneud ag iechyd anifeiliaid bron yn ddieithriad, a byddent yn annhebygol o ddarganfod unrhyw ddefnydd anghyfreithlon o faglau fel rhan o'r gwaith hwn.

- 7.924 Mae sawl sefydliad lles anifeiliaid yn monitro'r defnydd o faglau gan ffermwyr a chiperiaid yng Nghymru, ac yn ymchwilio iddo. Gall rhai o'r sefydliadau hyn fod yn rhan o'r gwaith o achub ac adsefydlu anifeiliaid sydd wedi'u hanafu ar ôl eu dal mewn maglau – gan gynnwys rhywogaethau targed, yn ogystal â moch daear neu gŵn a chathod. Ar ôl gwahardd maglau, rhagwelir y bydd llai o achosion o ddal anifeiliaid gwyllt ac anifeiliaid anwes y mae angen gofal arnynt wedyn.
- 7.925 Byddai hyn yn arwain at lai o gostau i sefydliadau lles mewn perthynas â ffioedd milfeddygol a chyfnodau adsefydlu hir mewn canolfannau achub anifeiliaid. Ar hyn o bryd<sup>348</sup>, gall o leiaf un sefydliad, y Gymdeithas Frenhinol er Atal Creulondeb i Anifeiliaid (RSPCA), erlyn unigolion (neu sefydliadau corfforaethol) yr amheuir eu bod yn defnyddio maglau yn anghyfreithlon (er enghraifft, drwy ddal rhywogaeth nad yw'n cael ei thargedu, neu drwy beidio ag archwilio maglau mor aml ag sy'n ofynnol), felly gallai nifer yr achosion ostwng os yw'r gwaharddiad yn gweithredu fel rhwystr yn unol â'r bwriad. Mae'r gwaith hwn yn cyd-fynd â diben elusennol y sefydliad a nodir ar hyn o bryd. Ni nododd unrhyw sefydliad lles anifeiliaid a ymatebodd i'r ymgynghoriad unrhyw effeithiau negyddol, ac roeddent yn croesawu'r cynnig i wahardd maglau oherwydd effaith gadarnhaol y gwaharddiad ar safonau lles anifeiliaid.

### ***Yr effaith ar heddluoedd***

- 7.926 Bwriedir i swyddogion troseddau bywyd gwyllt y pedwar heddlu yng Nghymru barhau i fod yn bennaf gyfrifol am erlyn troseddau sy'n gysylltiedig â maglau, er dim ond cyfran fach o'u gwaith yw'r achosion hyn. Ar hyn o bryd, maent yn ymchwilio i droseddau sy'n ymwneud â defnyddio maglau yn anghyfreithlon (y math o fagl ac ati). Fodd bynnag, mae'n anodd iawn profi'r troseddau hyn. Felly, mae disgwyl i'r gwaharddiad ar bob magl fynd i'r afael â'r heriau hyn, egluro'r gyfraith, a galluogi mesurau gorfodi. Fodd bynnag, rhagwelir y bydd y mwyafrif llethol o ddefnyddwyr maglau yn newid i ddulliau amgen o reoli plâu ac y bydd y ddeddfwriaeth yn gweithredu fel rhwystr, gan beri nad oes unrhyw waith ychwanegol i'r heddlu. Am y rheswm hwn, yr amcangyfrif gorau o'r costau yw £sero.

---

<sup>348</sup>Er deallir bod y sefydliad wedi cyhoeddi ei fwriad i roi'r gorau i erlyn.

## ***Yr effaith ar y system gyfiawnder***

- 7.927 Bydd Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn creu troseddau newydd. Bydd person sy'n defnyddio magl i ddal anifail gwyllt yn cyflawni trosedd. Bydd person sy'n euog o drosedd, o gael collfarn ddiannod, yn gallu cael dedfryd o garchar am gyfnod nad yw'n hirach na chwe mis neu ddirwy ddiderfyn – sy'n cyd-fynd â'r cosbau o dan Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981.
- 7.928 Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi ystyried yr effeithiau a ragwelir ar y system gyfiawnder troseddol. Mae'n rhagweld na fyddai fawr ddim effaith ar y system gyfiawnder. Felly, yr amcangyfrif gorau o'r effaith ar y system gyfiawnder yw £sero.

## ***Yr effaith ar Lywodraeth Cymru***

- 7.929 Bydd Llywodraeth Cymru yn gyfrifol am y costau cyfathrebu o ran y gwaharddiad ar ddefnyddio maglau. Ar gyfer defnyddwyr yn y diwydiant, rhagwelir y bydd hyn ar ffurf llythyrau at gynrychiolwyr y diwydiant a rheolwyr tir, ac undebau'r ffermwyr. Oherwydd nifer y manwerthwyr sy'n cyflenwi maglau i ddefnyddwyr yng Nghymru a thu hwnt, disgwylir y bydd y cyhoeddusrwydd sy'n ymwneud â phasio'r Ddeddf yn cyrraedd llawer o fusnesau, yn ogystal â chodi ymwybyddiaeth ymhlith defnyddwyr a'r cyhoedd yn gyffredinol. Byddai post uniongyrchol, cyhoeddi Hysbysiadau i'r Wasg a defnyddio cyfrifon cyfryngau cymdeithasol Llywodraeth Cymru am gyfnod sy'n cyfateb i oddeutu wythnos o amser Swyddog Gweithredol yn costio £750. Disgwylir i'r gost hon gael ei hysgwyddo yn 2023-24.
- 7.930 Ni ragwelir y bydd unrhyw gostau gweithredu eraill i Lywodraeth Cymru gan na fydd angen canllawiau pellach ar ôl cyflwyno'r gwaharddiad.

## Manteision

---

- 7.931 Mae digon o dystiolaeth i ddangos bod maglau yn greulon, yn achosi lefel annerbyniol o ddiodefaint<sup>349,350</sup> ac yn dal rhywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu, ni waeth pa fath o fagl a ddefnyddir<sup>351</sup>. Mae dulliau amgen o reoli plâu, sy'n cynnig amodau lles anifeiliaid gwell, ar gael yn hawdd ac eisoes yn cael eu defnyddio gan lawer o reolwyr tir a ffermwyr. Heb os, bydd gwaharddiad yn effeithio ar y rhai sy'n defnyddio maglau ar hyn o bryd, a rhoddwyd ystyriaeth lawn i'r ffaith hon. Fodd bynnag, mae'r Gweinidogion, a mwyafrif yr ymatebwyr i'r ymgynghoriad cyhoeddus, yn credu bod cyfiawnhad cadarn ar sail lles anifeiliaid dros fwrw ymlaen â'r gwaharddiad.
- 7.932 Mae'n amlwg bod safonau gwell o ran lles anifeiliaid o fudd i'r gymdeithas ehangach<sup>352</sup>. Mae'n cyfrannu at les ac at falchder yn enw da Cymru fel cenedl sy'n parchu ac yn diogelu anifeiliaid. Mae'r gwaharddiad hefyd yn gyfle i drafod rheoli cadnoid (a chwingod) mewn cyd-destun ehangach er mwyn herio cysyniadau o'r hyn sy'n gyfystyr â 'phla' a sut y gall termau o'r fath gyfrannu at ddelwedd negyddol o anifeiliaid penodol. Mae pob anifail yn ymdeimladol, yn gallu teimlo poen a diodefaint, ac mae Llywodraeth Cymru yn gweithio i sicrhau bod deddfwriaeth ac arferion yn adlewyrchu hynny – a'r gwaharddiad ar ddefnyddio maglau yw'r cam nesaf.
- 7.933 Mae Llywodraeth Cymru yn fodlon bod maglau yn greulon a bod angen eu gwahardd – a bydd hyn yn adlewyrchu dymuniadau'r bobl yn well, yn ogystal â'r wyddor a'r sylfaen dystiolaeth o ran lles anifeiliaid. Mae'r opsiwn hwn (3) yn rhoi'r budd mwyaf o ran lles anifeiliaid, heb amharu ar ddulliau eraill o reoli 'plâu', ac felly mae'n cyflawni'r amcan polisi.

---

<sup>349</sup> Munro, R. a Munro, H.M.C. (2008) 'Traps and Snares' in *Animal Abuse and Unlawful Killing Forensic Veterinary Pathology*. Caeredin, Elsevier Saunders

<sup>350</sup> Rochlitz, I., Pearce, G.P. a Broom, D.M. (2010) The Impact of Snares on Animal Welfare. OneKind Report on Snaring, Centre for Animal Welfare and Anthrozoology, Department of Veterinary Medicine, Cambridge University Animal Welfare Information Service.

<sup>351</sup> Short, M. J., Weldon, A. W., Richardson, S. M., a Reynolds, J. C. (2012). Selectivity and injury risk in an improved neck snare for live-capture of foxes. *Wildlife Society Bulletin*, 36(2), 208-219.

<sup>352</sup> Mae [adroddiad](#) diweddar wedi canfod nad yw'r pandemig wedi effeithio ar frwdfrydedd y cyhoedd ym Mhrydain dros les anifeiliaid, fel y mae tystiolaeth rhoddion yn ei ddangos, gyda 27 y cant o roddwyr yn cefnogi elusennau anifeiliaid, gan roi cyfanswm o £1 biliwn (amcangyfrif)..

## Trapiau glud

### Costau a manteision

---

#### ***Opsiwn 1: Busnes fel arfer – caniatáu i'r defnydd o drapiau glud barhau***

7.934 Dyma'r opsiwn sylfaenol, felly nid oes unrhyw gostau na manteision ychwanegol yn gysylltiedig â'r opsiwn hwn. Byddai anifeiliaid yng Nghymru yn parhau i ddiodeff, ac nid yw hyn yn gydnaws ag ymrwymiad Llywodraeth Cymru i safonau uwch o les anifeiliaid.

#### ***Opsiwn 2: Gwahardd defnyddio trapiau glud gan aelodau'r cyhoedd, ond cyflwyno cynllun trwyddedu a fydd yn derbyn ceisiadau gan reolwyr plâu proffesiynol i gael caniatâd i ddefnyddio trapiau glud mewn rhai achosion ac o dan amodau rheoledig***

7.935 Byddai cyflwyno system drwyddedu yn creu mwy o broblemau a byddai'n debygol o arwain at rai costau i'r pwrs cyhoeddus. Mae rheoli cnofilod yn broblem yn yr amgylchedd trefol yn bennaf, ac o'r herwydd, nid oes unrhyw gynlluniau trwyddedu cyfochrog naturiol i'w defnyddio neu'u hefelychu ar gyfer strwythur newydd. Efallai mai'r gymhariaeth agosaf yw Cyfoeth Naturiol Cymru sy'n gweithredu nifer o gyfundrefnau trwyddedu ar ran Llywodraeth Cymru. Fodd bynnag, nid oes unrhyw un o'r rhain yn gymhariaeth uniongyrchol (o safbwynt model adennill costau) at ddibenion y Dadansoddiad Cost a Budd hwn. Mae'r sefyllfa yn fwy dyrys oherwydd nad oes gwybodaeth ar gael am nifer y defnyddwyr posibl na'r defnydd o drapiau glud gan gwmnïau rheoli plâu proffesiynol yng Nghymru.

7.936 Mae'r ffigurau ar gyfer defnydd gan awdurdodau lleol yng Nghymru yn eithriadol o isel (o ystyried bod rhai ohonynt wedi cyflwyno eu gwaharddiad eu hunain; nododd un arall ei fod yn defnyddio trapiau glud ar gyfer llai nag un y cant o'r holl

ddigwyddiadau rheoli plâu; ac nid oedd un arall wedi eu defnyddio yn ystod y 12 mis blaenorol). O ganlyniad, byddai angen sefydlu trefn reoleiddio newydd, a byddai angen adnoddau ychwanegol ar Cyfoeth Naturiol Cymru er mwyn iddo allu datblygu'r system drwyddedu, asesu ceisiadau, rhoi trwyddedau, a rheoleiddio gweithgareddau deiliaid trwyddedau.

7.937 Nid yw'r opsiwn hwn wedi'i gostio oherwydd byddai angen buddsoddiad ychwanegol yn y sylfaen dystiolaeth er mwyn deall faint o drwyddedau y mae'n debygol y byddai eu hangen, a'r gallu i ddarparu amddiffyniad priodol ac i orfodi'r drefn. Fodd bynnag, byddai hon yn system drwyddedu sylweddol ar gyfer yr hyn a allai fod yn nifer isel iawn o geisiadau bob blwyddyn. Felly, mae'n annhebygol iawn y byddai nifer y ceisiadau am drwyddedau yn dod yn agos at adennill y costau gofynnol i weithredu system drwyddedu newydd.

7.938 Nid yw'r opsiwn polisi hwn yn mynd i'r afael yn briodol â phryderon y Gweinidogion, grwpiau buddiant a'r cyhoedd o ran lles anifeiliaid ac, o'r herwydd, nid yw'n cael ei ystyried ymhellach.

### ***Opsiwn 3: Gwahardd defnyddio trapiau glud ym mhob sefyllfa***

7.939 Mae trapiau glud ar gael yn rhwydd yng Nghymru, a chredir eu bod yn cael eu defnyddio gan y cyhoedd a rheolwyr plâu proffesiynol (busnesau annibynnol a gwasanaethau cyhoeddus, megis awdurdodau lleol). Prin iawn yw'r defnydd o drapiau glud, os o gwbl, ymysg y rhai sy'n cael eu cyflogi i wneud gwaith rheoli plâu. Fodd bynnag, mae'n bosibl nad yw llawer o'r cyhoedd yn gwybod bod trapiau glud yn cael eu hystyried yn greulon, oherwydd nid yw'n anghyfreithlon eu defnyddio, maent ar gael yn rhwydd, ac maent yn cael eu defnyddio weithiau gan reolwyr plâu (sy'n gosod esiamp).

7.940 O wahardd defnyddio trapiau glud yn llwyr, heb unrhyw eithriadau, byddai'n darparu'r amddiffyniad mwyaf rhag y dioddefaint y maent yn ei achosi, a hwn fyddai'r opsiwn symlaf i'w orfodi. Yn allweddol, hwn yw'r dewis hawsaf i'w ddeall a'i ddilyn gan y cyhoedd, ac mae'n adlewyrchu'r awydd i sicrhau safonau lles anifeiliaid uchel yng Nghymru.

## ***Yr effaith ar fusnesau***

- 7.941 Deallir bod gwaith cynhyrchu trapiau glud yn cael ei wneud dramor, felly nid yw'r mater yn berthnasol i'r dadansoddiad hwn. Fodd bynnag, mae'n bosibl y bydd gwaharddiad llwyr yn effeithio ar ddsbarthwyr a manwerthwyr yng Nghymru. Byddai'r farchnad trapiau glud bresennol yn cau. Fodd bynnag, nid yw'r busnesau na'r cyflenwyr hyn yn seilio eu busnesau ar un eitem gwerth isel yn unig, a gan fod y prisiau manwerthu mor isel (rhwng £1.50 a £2 yr un), ychydig iawn o elw sy'n cael ei wneud o werthu trapiau glud, ac maent yn cynrychioli cyfran fechan o werthiant yn unig. Er y byddai'r farchnad trapiau glud yn dod i ben ar gyfer manwerthwyr/cyflenwyr, byddent yn cael eu digolledu gan y cynnydd yng ngwerthiant dulliau amgen o reoli cnofilod. £sero fyddai'r amcangyfrif gorau o'r effaith ar ddsbarthwyr a manwerthwyr.
- 7.942 Mae'r cwmnïau masnach sy'n cynrychioli cwmnïau rheoli plâu masnachol a ymatebodd i'r ymgynghoriad wedi datgan eu bod yn dymuno parhau i ddefnyddio trapiau glud ac nad ydynt am iddynt gael eu gwahardd. Fodd bynnag, nid oes fawr ddim sy'n awgrymu y byddai'r gwaharddiad yn effeithio'n negyddol ar eu haelodau gan fod digon o ddulliau rheoli amgen ar gael yn rhwydd i'r cwmnïau hyn<sup>353</sup>. Yn wir, mae rhai rheolwyr plâu proffesiynol wedi cyflwyno eu gwaharddiad eu hunain (am resymau lles anifeiliaid) ar ddefnyddio trapiau glud, ac maent yn defnyddio dulliau amgen yn hynod effeithiol a heb unrhyw effaith amlwg ar eu busnes.
- 7.943 Cyhoeddodd Gweinidogion eu bwriad i wahardd trapiau glud yn ystod yr hydref 2021, ond nid yw'n debygol o ddod i rym tan yr hydref 2023. Dylai'r cyfnod hwn gynyddu'r tebygolrwydd o gydymffurfio â'r gyfraith, gan y bydd yn rhoi cyfle i ddefnyddwyr presennol ddefnyddio'u stociau presennol (cost y stocrestr), a newid i ddulliau rheoli eraill sy'n gyfreithlon ac yn llai creulon.
- 7.944 Er y byddai'r gwaharddiad yn effeithio ar fusnesau (mawr a bach fel ei gilydd) sy'n defnyddio trapiau glud, mae dewisiadau amgen ac effeithiol ar gael, ac mae'r dulliau hyn eisoes yn brif ddewis (ac yn unig ddewis i rai busnesau) pan

---

<sup>353</sup>Baker, S.E., Ayers, M., Beausoleil, N.J., Belmain, S.R., Berdoy, M., Buckle, A.P., Cagienard, C., Cowan, D., Fearn-Daglish, J., Goddard, P., Golledge, H.D.R., Mullineaux, E., Sharp, T., Simmons, A. a Schmolz, E. (2022) An assessment of animal welfare impacts in wild Norway rat (*Rattus norvegicus*) management. *Animal Welfare* 2022, (31) tt 51-68.



fyddant yn gweithredu. Er enghraifft, mae trapiau sbring confensiynol yn ddewis amgen effeithiol a chost isel sydd ar gael yn rhwydd. Bydd unrhyw wariant ychwanegol cychwynnol ar drapiau amgen yn cael ei wrthbwysu gan ostyngiad mewn costau parhaus gan fod modd aildefnyddio'r trapiau. Felly, nid ydym yn rhagweld y bydd gwahardd trapiau glud yn cael llawer o effaith ariannol ar fusnesau yn y tymor hwy. Fodd bynnag, nid oedd modd meintioli'r gost i fusnesau, felly nid yw'r gost yn hysbys.

### ***Yr effaith ar awdurdodau lleol***

7.945 Mae awdurdodau lleol yn gyfrifol am reoli plâu pan fyddant yn darparu gwasanaethau cyhoeddus amrywiol (mae hyd a lled y cyfrifoldeb hwn yn amrywio o'r naill awdurdod lleol i'r llall). Yn ystod yr ymgynghoriad, roedd dau o'r chwe awdurdod lleol a gynrychiolwyd wedi nodi nad ydynt byth yn defnyddio trapiau glud, a nododd dau arall nad ydynt ond yn eu defnyddio mewn nifer cyfyngedig iawn o achosion – roedd un awdurdod lleol yn gallu mesur hyn fel llawer llai nag un y cant o'r holl ddigwyddiadau rheoli plâu, ac nid oedd yr awdurdod arall wedi'u defnyddio yn ystod y flwyddyn ddiwethaf. Roedd y Gwasanaethau Rheoleiddio ar y Cyd yn amcangyfrif eu bod yn defnyddio trapiau glud i ddal cnofilod tua deuddeg gwaith y flwyddyn.

7.946 Ar ôl gwahardd trapiau glud, bydd rhaid i'r pedwar awdurdod lleol<sup>354</sup> sy'n defnyddio trapiau glud newid i ddefnyddio dulliau amgen, ac maent wedi datgan yn ystod yr ymgynghoriad y gallai gymryd mwy o amser iddynt ddal yr anifeiliaid targed o ganlyniad. Awgrymwyd y gallai hyn arwain at gau rhai cyfleusterau cyhoeddus, ac y gallai costau gynyddu oherwydd bod rhaid iddynt ymweld â safleoedd sawl tro. Fodd bynnag, nid oes unrhyw dystiolaeth gyfatebol i gefnogi hyn, yn enwedig o ystyried bod rhai awdurdodau lleol yng Nghymru wedi penderfynu peidio â defnyddio trapiau glud (gan eu bod yn greulon) ac nad ydynt wedi nodi unrhyw gostau ychwanegol nac effeithiau negyddol.

---

<sup>354</sup>Nid oedd 16 awdurdod lleol wedi ymateb i'r ymgynghoriad, ac mae'n rhesymol tybio y bydd rhai ohonynt yn defnyddio trapiau glud ac na fydd eraill yn gwneud hynny.

- 7.947 Gall y gwariant cychwynnol ar drapiau amgen arwain at gynnydd bach yng nghostau'r awdurdod lleol, ond mae cost dewisiadau amgen yn debygol o leihau dros amser oherwydd bod modd eu hailddefnyddio, yn wahanol i drapiau glud.
- 7.948 Mae gan awdurdodau lleol bŵer i ymchwilio i achosion o greulondeb i anifeiliaid, a'u herlyn. Fodd bynnag, nid oes modd ymdrin â niferoedd mawr o achosion oherwydd prinder adnoddau ac, o'r herwydd, mae'n annhebygol y byddant yn dwyn unrhyw achos mewn perthynas â'r drosedd newydd o ddefnyddio trap glud.
- 7.949 Mae'r awdurdod lleol sy'n darparu'r gwasanaethau rheoli plâu mwyaf yng Nghymru yn defnyddio trapiau glud o bryd i'w gilydd. Fodd bynnag, yn ei ymateb i'r ymgynghoriad, dywedodd nad yw'n credu y byddai gwaharddiad yn cael unrhyw effeithiau mawr, ac roedd yn cefnogi cyflwyno'r gwaharddiad. O ganlyniad, amcangyfrifir mai £sero fydd yr effaith gyffredinol ar awdurdodau lleol.

### ***Yr effaith ar unigolion***

- 7.950 Byddai tua 22 y cant o'r cyhoedd yn ystyried defnyddio trapiau glud i ddal cnofilod<sup>355</sup>. Dyma un o'r prif bryderon o ystyried nad oes angen unrhyw hyfforddiant na sgiliau o ran sut i ladd yr anifail sydd wedi'i ddal (yn gyfreithlon). Byddai gwaharddiad ar drapiau glud yn golygu bod angen i unigolion ddod o hyd i ddull amgen – a llai creulon – fodd bynnag, mae'r dulliau hyn ar gael yn rhwydd ac maent yn llawer mwy tebygol o ladd yr anifail mewn ffordd briodol.
- 7.951 Mae'n bosibl y bydd gwahaniaeth bach yn y gost i'r unigolyn rhwng prynu trap glud a phrynu trapiau eraill i'w defnyddio yn y cartref, er enghraifft. Fodd bynnag, gellir adennill y gost hon o ystyried bod modd aildefnyddio dulliau eraill, fel trapiau sbring, sy'n cael effaith lawer llai ar yr amgylchedd na bwrdd glud untro, sydd wedi'i orchuddio â gludydd nad yw'n sychu ac y mae'n rhaid ei waredu'n briodol. Er nad oes modd mesur y gost i'r unigolyn (sy'n gost anhysbys felly), ni ddisgwylir iddi fod yn uchel.

### ***Yr effaith ar sefydliadau'r trydydd sector***

---

<sup>355</sup> <https://www.hsi.org/wp-content/uploads/assets/pdfs/hsi-glue-trap-report.pdf>

7.952 Gall yr RSPCA ymchwilio i achosion o greulondeb i anifeiliaid a'u herlyn yn breifat wedyn. Fodd bynnag, mae'r sefydliad wedi cyhoeddi ei fwriad i roi'r gorau i erlyn yn llwyr ac i drosglwyddo'r dystiolaeth a gesglir ganddo i Wasanaeth Erlyn y Goron (nid oes dyddiad wedi'i gyhoeddi ar gyfer hyn). Rhwng 2016 a 2021, dim ond saith achos a gofnodwyd gan yr RSPCA yn ymwneud â thrapiau glud yng Nghymru. Ni ddarparwyd unrhyw wybodaeth am erlyniadau, felly mae'n annhebygol bod unrhyw un o'r saith digwyddiad wedi arwain at euogfarn lwyddiannus.

7.953 Ceir heriau o ran tystiolaeth, nid lleiaf o ran profi bod yr anifail wedi dioddef, yn enwedig o ystyried nad yw trapiau glud wedi'u gwahardd ar hyn o bryd. Ni ddisgwylir i'r gwaharddiad ar drapiau glud newid lefel gweithgarwch yr elusen. Bydd cost yn gysylltiedig ag erlyniadau, os bydd modd erlyn o gwbl – o ystyried yr heriau a'r niferoedd bach o achosion y rhoddir gwybod amdanynt – ond mae hyn yn rhan o ddiben presennol y sefydliad. Roedd pob sefydliad lles anifeiliaid a ymatebodd i'r ymgynghoriad â rhanddeiliaid yn cefnogi gwahardd defnyddio trapiau glud yn llwyr.

### ***Yr effaith ar heddluoedd***

7.954 Mae'r heddlu yn gallu ymchwilio i achosion o greulondeb i anifeiliaid, a byddai hyn yn cynnwys y gwaharddiad newydd ar drapiau glud. Mewn gwirionedd, nid oes modd ymchwilio i lawer o'r achosion hyn oherwydd prinder adnoddau, ac mae'n annhebygol iawn y bydd y drosedd o ddefnyddio trap glud yn cael ei hadrodd/ei chanfod.

7.955 Bydd cydymffurfiaeth â'r ddeddfwriaeth newydd yn seiliedig ar y rhagdybiaeth, fel y rhan fwyaf o ddeddfwriaeth, y bydd mwyafrif y bobl yn cydymffurfio â'r gyfraith. Pan fydd y gwaharddiad arfaethedig ar drapiau glud wedi'i basio yn yr Alban a'r gwaharddiad yn Lloegr yn dod i rym (yn y gwanwyn 2024) efallai y bydd modd cyflwyno cyfyngiadau ar werthu trapiau glud i ategu'r mesurau gorfodi. Byddai angen cynnal adolygiad o unrhyw effaith ar yr heddlu cyn gwneud hynny. £sero yw'r amcangyfrif gorau o'r goblygiadau cost presennol i'r heddlu yng Nghymru.

## ***Yr effaith ar y system gyfiawnder***

- 7.956 Bydd Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn creu troseddau newydd. Bydd rhywun sy'n defnyddio trap glud i ddal anifail asgwrn cefn yn cyflawni trosedd. Bydd rhywun sy'n euog o drosedd yn dilyn collfarn ddiannod y cael dedfryd o garchar am gyfnod nad yw'n hirach na chwe mis neu ddirwy ddiderfyn – sy'n gyson â'r cosbau o dan Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981.
- 7.957 Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi ystyried yr effeithiau a ragwelir ar y system gyfiawnder troseddol. Mae'n rhagweld na fyddai fawr ddim effaith ar y system gyfiawnder. Felly, yr amcangyfrif gorau o'r effaith ar y system gyfiawnder yw £sero.

## ***Yr effaith ar Lywodraeth Cymru***

- 7.958 Ni ragwelir y bydd unrhyw gostau gweithredu i Lywodraeth Cymru gan na fydd angen canllawiau pellach ar ôl rhoi'r gwaharddiad ar waith.
- 7.959 Llywodraeth Cymru fydd yn ysgwyddo'r costau cyfathrebu ynghylch gwahardd defnyddio trapiau glud. Ar gyfer defnyddwyr yn y diwydiant, rhagwelir y bydd hyn ar ffurf gohebiaeth â'r ddau gorff proffesiynol ym maes rheoli plâu, y saith bwrdd iechyd lleol, Sefydliad Siartredig Iechyd yr Amgylchedd, a'r 22 awdurdod lleol yng Nghymru, yn ogystal â Chymdeithas Llywodraeth Leol Cymru.
- 7.960 Oherwydd y niferoedd uchel o fanwerthwyr sy'n cyflenwi trapiau glud i ddefnyddwyr yng Nghymru a thu hwnt, disgwylir y bydd cyhoeddusrwydd ynghylch hynt y Ddeddf yn cyrraedd llawer o fusnesau, ac y bydd hefyd yn codi ymwybyddiaeth o'r gwaharddiad ymhlith llawer o'r cyhoedd. Gellir ategu hyn drwy gydweithio â'r sefydliadau lles anifeiliaid yng Nghymru a'r rhai a ymatebodd i'r ymgynghoriad a chanddynt nifer sylweddol o gefnogwyr.
- 7.961 Byddai post uniongyrchol, cyhoeddi Hysbysiadau i'r Wasg a'r defnydd o gyfrifon cyfryngau cymdeithasol Llywodraeth Cymru am yr hyn sy'n cyfateb i oddeutu wythnos o amser Swyddog Gweithredol, yn rhoi swm o £750. Disgwylir i'r gost hon gael ei hysgwyddo yn 2023-24.

## Manteision

---

- 7.962 Ni ellir gwadu bod cnofilod yn gallu peri risg ddifrifol i iechyd y cyhoedd mewn mannau y mae pobl yn eu meddiannu. Mae'n rhesymol tybio hefyd bod angen ymateb yn gyflym mewn rhai sefyllfaoedd, fel ysbytai, sefyllfaoedd sy'n ymwneud â'r ifanc a'r rhai sydd fel arall yn agored i niwed, ac unrhyw fath o wasanaeth bwyd. Mae'n rhaid i unrhyw newid arfaethedig i'r offer sydd ar gael i fynd i'r afael â'r problemau cnofilod hyn asesu'r costau cysylltiedig yn gyntaf. Fodd bynnag, mae'r ffordd yr ydym yn trin anifeiliaid yn adlewyrchiad pwysig o'n cymdeithas ac, o'r herwydd, mae'r Gweinidogion yn credu bod yn rhaid i les anifeiliaid – nad yw bob amser yn bosibl ei fesur mewn termau ariannol – chwarae rhan lawn yn yr asesiad hwnnw hefyd.
- 7.963 Yn achos byrddau glud, ceir digon o ddewisiadau amgen, sydd eisoes yn cael eu defnyddio'n rheolaidd, sy'n gallu helpu i atal cnofilod rhag dod i mewn a bod yn bla, ac mae iddynt y fantais o wella safonau lles anifeiliaid yng Nghymru.
- 7.964 Ar hyn o bryd, ystyrir bod methiant o ran darparu gwybodaeth yn y pwynt prynu. Tynnwyd sylw at hyn gan yr HSI yn ei adroddiad yn 2015 sy'n dweud bod deunydd pecynnu trapiau glud yn dangos cnofilod cartŵn yn gwenu, a hyd yn oed ddelweddau o rywogaethau o anifeiliaid anwes poblogaidd, fel moch cwta a gerbilod. Nid yw'n syndod nad yw defnyddwyr wedyn yn ystyried y cysyniadau a'r ffeithiau allweddol, fel pa mor greulon yw'r trap, ei effeithiolrwydd, a'u cyfrifoldebau cyfreithiol nhw o ran lladd yr anifail ar ôl ei ddal.
- 7.965 Bydd terfynau newydd – a fydd yn deillio o'r gwaharddiad ar drapiau glud – o ran yr hyn a ystyrir yn ddull derbyniol o ymdrin â phroblem cnofilod, a bydd hyn yn helpu i dywys defnyddwyr ac i godi ymwybyddiaeth o ddulliau llai creulon. Disgwylir i hyn arwain at fanteision net o ran lles anifeiliaid. Yn ei dro, bydd hyn o fudd i'r rhywogaethau targed, yn ogystal â'r anifeiliaid anwes a'r bywyd gwyllt nad ydynt yn cael eu targedu sy'n cael eu dal mewn trapiau glud ar hyn o bryd.
- 7.966 Mae'r Gweinidogion yn credu'n glir bod cyfiawnhad sylweddol o ran lles anifeiliaid dros wahardd defnyddio trapiau glud, ond fel y dangoswyd eisoes, ychydig iawn o effeithiau fydd yn deillio o gyflwyno'r gwaharddiad, a bydd y gost sy'n gysylltiedig â'i weithredu yn isel iawn, os oes cost o gwbl. Gellir aildefnyddio dewisiadau amgen, fel trapiau sbring a thrapiau byw, ac felly

maent yn fwy costeffeithlon; ond, yn bwysicach fyth, maent yn well i'r amgylchedd, ac mae hyn yn fwy cydnaws â nodau newid hinsawdd Cymru.

7.967 Mae safonau uwch o ran lles anifeiliaid yn amlwg o fudd i'r gymdeithas ehangach<sup>356</sup>. Maent yn cyfrannu at lesiant ac at falchder yn enw da Cymru fel cenedl sy'n parchu ac yn gwarchod anifeiliaid. Mae'r gwaharddiad yn gyfle hefyd i drafod y gwaith o reoli cnofilod mewn cyd-destun ehangach er mwyn herio cysyniadau o'r hyn sy'n gyfystyr â 'phla' a sut y gall termau o'r fath gyfrannu at ddelwedd negyddol o rai anifeiliaid. Mae pob anifail yn ymdeimladol ac yn gallu teimlo poen a dioddefaint, ac mae Llywodraeth Cymru yn mynd ati i sicrhau bod deddfwriaeth ac arferion yn adlewyrchu hynny. Gwahardd defnyddio trapiau glud yw'r cam nesaf ymlaen.

7.968 Mae Llywodraeth Cymru'n fodlon bod trapiau glud yn greulon. Bydd gwaharddiad llwyr yn adlewyrchu'n well yr wyddor a'r sylfaen dystiolaeth o ran lles anifeiliaid, ac mae'n cyd-fynd â chynllun y llywodraeth i ymdrechu'n barhaus i wella lles anifeiliaid. Mae'r opsiwn hwn (3) yn rhoi'r budd mwyaf o ran lles anifeiliaid, heb lesteirio'r gwaith angenrheidiol o reoli cnofilod, ac felly mae'n bodloni amcan y polisi.

---

<sup>356</sup> Mae [adroddiad](#) diweddar wedi canfod nad yw'r pandemig wedi effeithio ar frwdfrydedd y cyhoedd ym Mhrydain dros les anifeiliaid, fel y mae tystiolaeth rhoddion yn ei ddangos, gyda 27 y cant o roddwyr yn cefnogi elusennau anifeiliaid, gan roi cyfanswm o £1 biliwn (amcangyfrif).

## Atodiad

### **Atodiad A. Tynnu cymorth yn ôl: Gostyngiad mewn Incwm Busnesau Ffermio – cymhariaeth â data sy'n deillio o'r Arolwg o Fusnesau Ffermio Cymru<sup>357</sup>**

7.970 Mae Tabl 63 yn dangos nifer y ffermydd ym mhoblogaeth yr Arolwg o Fusnesau Ffermio. Nid yw hyn yn cynnwys ffermydd bach iawn ag Allbwn Safonol o lai na €25,000.

7.971 Mae tua 14,000 o ffermydd wedi'u heithrio o gyfanswm o 24,500, ond mae'r ffermydd hyn yn cynhyrchu tua 5% o Allbwn Safonol Cymru. Nid yw'r Arolwg o Fusnesau Ffermio yn cynnwys ffermydd sy'n arbenigo mewn garddwriaeth, dofednod na moch<sup>358</sup>, sef tua 100 o ffermydd sy'n cyfrif am rhwng 10% a 15% o gyfanswm yr Allbwn Safonol.

**Tabl 63. Poblogaeth yr Arolwg o Fusnesau Ffermio**

<b>Math o fferm</b>	<b>2016-17</b>	<b>2017-18</b>	<b>2018-19</b>	<b>2019-20</b>
Godro	1,407	1,378	1,454	1,427
Defaid SDA <sup>359</sup>	3,328	3,316	2,508	2,611
Defaid/bîff SDA	1,245	1,254	1,877	1,833
Defaid/bîff DA <sup>360</sup>	1,988	2,015	1,981	2,065
Defaid/bîff ar dir isel	1,176	1,208	1,197	1,204
Eraill a chymysg	485	497	510	560
<b>Cyfanswm</b>	<b>9,629</b>	<b>9,668</b>	<b>9,527</b>	<b>9,700</b>

<sup>357</sup> Mae'r Arolwg o Fusnesau Ffermio yn arolwg blynyddol o gyllid ffermydd, a chaiff y canlyniadau eu hadrodd ar gyfer pob blwyddyn ariannol. Mae data Arolwg o Fusnesau Ffermio 2019-20 yn seiliedig ar 501 o ffurflenni (llai na'r 550 arferol oherwydd bod COVID wedi effeithio ar y gwaith casglu). Mae pob fferm sy'n cymryd rhan yn yr arolwg yn darparu set gyflawn o gyfrifon busnes y fferm.

<sup>358</sup> Mae'r ffermydd arbenigol wedi'u heithrio oherwydd bod y niferoedd bach yn golygu na ellir cynhyrchu amcangyfrifon ariannol dibynadwy.

<sup>359</sup> SDA – Ardal dan Anfantais Ddifrifol

<sup>360</sup> DA – Ardal dan Anfantais

7.972 Mae Tabl 64 yn dangos cyfanswm taliadau BPS cyfanredol Cymru ar gyfer y ffermydd sydd wedi'u cynnwys yn y dadansoddiad hwn. Amcangyfrifon yw ffigurau'r Arolwg o Fusnesau Ffermio, yn hytrach na ffigurau pendant gan wasanaeth Taliadau Gwledig Cymru, er mwyn eu cysylltu â theipoleg ac elw ffermydd.

**Tabl 64. Taliadau BPS cyfanredol (£miliwn), Arolwg o Fusnesau Ffermio**

Math o fferm	2016-17		2017-18		2018-19		2019-20	
	£miliwn	%	£miliwn	%	£miliwn	%	£miliwn	%
Godro	28	12%	27	11%	27	12%	26	11%
Defaid SDA	100	45%	114	49%	91	40%	93	41%
Defaid/bïff SDA	26	12%	26	11%	46	20%	42	19%
Defaid/bïff DA	37	17%	37	16%	33	14%	32	14%
Defaid/bïff ar dir isel	20	9%	21	9%	20	9%	21	9%
Eraill a chymysg	11	5%	10	4%	10	4%	11	5%
<b>Cyfanswm</b>	<b>222</b>	<b>100%</b>	<b>234</b>	<b>100%</b>	<b>227</b>	<b>100%</b>	<b>226</b>	<b>100%</b>

7.973 Mae cyfanswm taliadau BPS y ffermydd hyn yn £222-234 miliwn dros y cyfnod. Ffermydd defaid mewn ardaloedd SDA sy'n cyfrif am y gyfran fwyaf o daliadau (rhwng 40-49%).

7.974 Mae'r canlyniadau isod yn dangos amcangyfrifon poblogaeth wedi'u codi ar gyfer y 9,700 o ffermydd ag Allbwn Safonol o €25,000 o leiaf. Mae'r amcangyfrifon ar gyfer poblogaeth gyffredinol yr arolwg yn cael eu cyfrifo drwy ail-bwysoli ymatebion yr arolwg.



7.975 Mae proffidioldeb cymharol yn cael ei fynegi fel £ elw fesul £100 o gostau – mae'n cael ei ddefnyddio i geisio cyfrif am wahanol feintiau economaidd ffermydd.

Dyma'r diffiniadau a ddefnyddiwyd yn y tablau isod:

Elw – o leiaf £10 am bob £100 o gostau

Elw ymylol – o leiaf £0 a llai na £10 fesul £100 o gostau

Unrhyw golled – pob gwerth yn negyddol

7.976 Mae Tabl 65 yn dangos proffidioldeb cymharol ffermydd yn ôl ffermydd â gwahanol lefelau o allbwn safonol. Mae allbwn safonol yn y tabl hwn yn mesur gwerth cyfanswm yr allbwn o'r pethau a ganlyn:

Cynhyrchu amaethyddol;

Arallgyfeirio;

Colofn 1 (BPS);

Colofn 2 (Glastir).

7.977 Mae'r grwpiau'n<sup>361</sup> seiliedig ar y gwerthoedd a ganlyn o allbwn fferm (mewn £ miloedd) – llai na £125,000; £125,000 i £250,000; £250,000 i £500,000 ac o leiaf £500,000. Mae'r rhifau'n rhoi nifer y ffermydd ym mhob dosbarth.

**Tabl 65: Proffidioldeb cymharol ffermydd yn ôl allbwn safonol**

Band allbwn	Elw	Elw ymylol	Unrhyw golled	Cyfanswm
Llai na £125,000	2 752	929	2 219	5 899
£125,000 i £250,000	1 275	389	623	2 287
£250,000 i £500,000	494	235	204	934
o leiaf £500,000	308	89	183	580
<b>CYFANSWM</b>	<b>4 829</b>	<b>1 642</b>	<b>3 229</b>	<b>9 700</b>

**Ffynhonnell: Dadansoddiad Llywodraeth Cymru o ddata Arolwg o Fusnesau Ffermio 2019-2020**

7.978 Isod, rhestrir y prif bwyntiau:

- Mae 3,229 (33%) o'r 9,700 o ffermydd yn gwneud colled. O'r 3,229 o ffermydd hyn, mae ychydig dros ddau draean (69%) yn y band allbwn lleiaf (llai na £125,000)

<sup>361</sup> Mae'r grwpiau'n fypwyol, gyda'r bwriad o gael digon o ffermydd ym mhob dosbarth.

- I'r gwrthwyneb, mae 4,829 (50%) o'r 9,700 o ffermydd yn gwneud elw sy'n fwy nag elw ymylol. O'r 4,849 o ffermydd hyn, mae 57% yn y band allbwn lleiaf (llai na £125,000)
- Mae cyfran y ffermydd ym mhob band maint sy'n gwneud colled yn amrywio o 38% (llai na £125,000), 31% (o leiaf £500,000) a 27% (£125,000 i £250,000) i 22% (£250,000 i £500,000)
- Mae cyfran y ffermydd ym mhob band maint sy'n gwneud elw sy'n fwy nag elw ymylol yn amrywio o 56% (£125,000 i £250,000) a 53% (£250,000 i £500,000 ac o leiaf £500,000) i 47% (llai na £125,000)
- Mae hyn yn tynnu sylw at yr amrywiaeth fawr o ran perfformiad ffermydd yn yr un band maint economaidd.

7.979 Isod, rydym yn ystyried sut y mae'r ffigurau'n edrych o gael eu dosbarthu yn ôl y math o fferm (yn gyffredinol).

**Tabl 66: Proffidioldeb cymharol ffermydd yn ôl y math o fferm**

Math	Elw	Elw ymylol	Unrhyw golled	Cyfanswm
Godro	632	336	459	1 427
Pori SDA	2 751	618	1 075	4 444
Pori DA	674	332	1 059	2 065
Eraill	773	356	635	1 764
<b>CYFANSWM</b>	<b>4 829</b>	<b>1 642</b>	<b>3 229</b>	<b>9 700</b>

**Ffynhonnell: Dadansoddiad Llywodraeth Cymru o ddata Arolwg o Fusnesau Ffermio 2019-2020**

7.980 Isod, rhestrir y prif bwyntiau:

- O'r 3,229 o ffermydd sy'n gwneud colled, mae 33% yn ffermydd pori mewn ardaloedd SDA, mae 33% arall yn ffermydd pori mewn ardaloedd DA, ac mae 14% yn ffermydd godro
- O'r 4,829 o ffermydd sy'n gwneud elw mawr, mae 57% yn ffermydd pori mewn ardaloedd SDA, mae 14% yn ffermydd pori mewn ardaloedd DA, ac mae 13% yn ffermydd godro

- Mae cyfran y ffermydd o fewn gwahanol fathau o ffermydd sy'n gwneud colled yn amrywio o 51% (pori mewn ardaloedd DA) a 32% (godro) i 25% (pori mewn ardaloedd SDA)
- Mae cyfran y ffermydd o fewn gwahanol fathau o ffermydd sy'n gwneud elw sy'n fwy nag elw ymylol yn amrywio o 62% (pori mewn ardaloedd SDA) a 44% (godro) i 33% (pori mewn ardaloedd DA)
- Mae hyn yn amlygu'r amrywiaeth fawr ym mherfformiad ffermydd o'r un math.

## ***Diddymu taliadau BPS***

7.981 Nawr, rydym yn ystyried y ffordd y mae'r ffigurau hyn yn newid os ydym yn diddymu taliadau BPS o'r mesur o allbwn safonol. Mae'r ffigurau (sy'n dangos nifer y ffermydd mewn categorïau gwahanol) bellach yn edrych fel hyn:

**Tabl 67: Proffidioldeb cymharol ffermydd yn ôl allbwn safonol heb BPS**

<b>Band allbwn</b>	<b>Elw</b>	<b>Elw ymylol</b>	<b>Unrhyw golled</b>	<b>Cyfanswm</b>
Llai na £125,000	568	598	4 733	5 899
£125,000 i £250,000	576	347	1 365	2 287
£250,000 i £500,000	240	153	540	934
o leiaf £500,000	218	170	192	580
<b>CYFANSWM</b>	<b>1 601</b>	<b>1 268</b>	<b>6 831</b>	<b>9 700</b>

**Ffynhonnell: Dadansoddiad Llywodraeth Cymru o ddata Arolwg o Fusnesau**

### **Ffermio 2019-2020**

7.982 Dyma'r prif newidiadau rhwng Tabl 66 a Thabl 67:

- Mae nifer y ffermydd sy'n gwneud colled yn codi o 3,229 i 6,831 – cynnydd o 3,602 o ffermydd sy'n gwneud colled. Mae cyfran cyfanswm y ffermydd sy'n gwneud colled yn codi o 33% i 70%
- O fewn y band maint llai na £125,000, mae nifer y ffermydd sy'n gwneud colled wedi codi 2,514, sy'n gynnydd o 113%
- O fewn y band maint £125,000 i £250,000, mae nifer y ffermydd sy'n gwneud colled wedi codi 742, sy'n gynnydd o 119%

- O fewn y band maint £250,000 i £500,000, mae nifer y ffermydd sy'n gwneud colled wedi codi 336, sy'n gynnydd o 165%
- O fewn y band maint dros £500,000, mae nifer y ffermydd sy'n gwneud colled wedi codi naw yn unig, sy'n gynnydd o 5%
- Serch hynny, hyd yn oed heb daliadau BPS, mae cyfran y ffermydd ym mhob band maint sy'n gwneud elw sy'n fwy nag elw ymylol yn amrywio o 10% (llai na £125,000), 25% (£125,000 i £250,000), 26% (£250,000 i £500,000), i 38% (dros £500,000)

## ***Diddymu taliadau BPS a Glastir***

7.983 Nawr, rydym yn ystyried y ffordd y mae'r ffigurau'n newid os ydym yn diddymu taliadau Glastir hefyd<sup>362</sup>. Nawr, mae cyfanswm allbwn y fferm yn cynnwys allbwn sy'n deillio o werthu cynnyrch amaethyddol ac allbwn sy'n deillio o arallgyfeirio yn unig. Nid oes cymorth amaethyddol yn cael ei ddarparu.

7.984 Mae'r ffigurau (sy'n dangos nifer y ffermydd mewn categorïau gwahanol) bellach yn edrych fel hyn:

**Tabl 68: Proffidioldeb cymharol ffermydd yn ôl allbwn safonol heb daliadau BPS na Glastir**

<b>Band allbwn</b>	<b>Elw</b>	<b>Elw ymylol</b>	<b>Unrhyw golled</b>	<b>Cyfanswm</b>
Llai na £125,000	477	383	5 039	5 899
£125,000 i £250,000	429	291	1 567	2 287
£250,000 i £500,000	240	153	540	934
o leiaf £500,000	218	135	226	580
<b>CYFANSWM</b>	<b>1 365</b>	<b>963</b>	<b>7 373</b>	<b>9 700</b>

**Ffynhonnell: Dadansoddiad Llywodraeth Cymru o ddata Arolwg o Fusnesau Ffermio 2019-2020**

<sup>362</sup> Fel uchod, dadansoddiad statig yw hwn, ac nid yw'n caniatáu unrhyw addasiad gan y ffermwr yn sgil colli taliadau BPS (er enghraifft, i leihau costau cynhyrchu). Gall y dadansoddiad statig, felly, amcangyfrif yn rhy uchel nifer y ffermydd a allai wneud colled yn y sefyllfa hon mewn gwirionedd.

- Mae nifer y ffermydd sy'n gwneud colled yn codi o 6,831 i 7,373 – cynnydd o 542 o ffermydd yn gwneud colled. Mae cyfran cyfanswm y ffermydd sy'n gwneud colled yn codi o 70% i 76%
- O fewn y band maint llai na £125,000, mae nifer y ffermydd sy'n gwneud colled wedi codi 306 – mae 85% o'r ffermydd yn y band maint hwn yn gwneud colled erbyn hyn
- O fewn y band maint £125,000 i £250,000, mae nifer y ffermydd sy'n gwneud colled wedi codi 202 – mae 69% o'r ffermydd yn y band maint hwn yn gwneud colled erbyn hyn
- O fewn y band maint £250,000 i £500,000, mae nifer y ffermydd sy'n gwneud colled wedi aros yr un fath – mae 58% o'r ffermydd yn y band hwn yn gwneud colled
- O fewn y band maint dros £500,000, mae nifer y ffermydd sy'n gwneud colled wedi codi 34 – mae 39% o'r ffermydd yn y band hwn yn gwneud colled
- Serch hynny, hyd yn oed heb daliadau BPS a Glastir, mae cyfran y ffermydd ym mhob band maint sy'n gwneud elw sy'n fwy nag elw ymylol yn amrywio o 8% (llai na £125,000) i 19% (£125,000 i £250,000), ac yn aros yr un fath (â thabl 3 dim BPS) ar 26% (£250,000 i £500,000) a 38% (dros £500,000) ar gyfer y ddau gategori mwyaf o ffermydd.

7.985 Nawr, rydym am weld sut bydd Tabl 66 yn edrych os yw'n cael ei ddsbarthu yn ôl y math cyffredinol o fferm ac nid yn ôl maint economaidd:

**Tabl 69: Proffidioldeb cymharol ffermydd yn ôl y math o fferm heb daliadau BPS na Glastir**

Math	Elw	Elw ymylol	Unrhyw gollod	Cyfanswm
Godro	461	307	659	1 427
Pori SDA	222	435	3 787	4 444
Pori DA	299	97	1 669	2 065
Eraill	383	124	1 257	1 764
<b>CYFANSWM</b>	<b>1 365</b>	<b>963</b>	<b>7 373</b>	<b>9 700</b>

**Ffynhonnell: Dadansoddiad Llywodraeth Cymru o ddata Arolwg o Fusnesau Ffermio 2019-2020**

7.986 Dyma'r prif newidiadau rhwng Tablau 66 a 69:

- Mae cyfanswm nifer y ffermydd sy'n gwneud colled wedi cynyddu o 3,229 i 7,373, cynnydd o 4,144 o ffermydd (128%). O'r cynnydd hwn yn nifer y ffermydd sy'n gwneud colled, mae 65% o'r cynnydd yn dod o ffermydd yn y categori ffermydd pori mewn ardaloedd SDA
- O ganlyniad, mae cyfran cyfanswm y ffermydd sy'n gwneud colled bellach yn llawer mwy ar gyfer y categori ffermydd pori mewn ardaloedd SDA. O'r 7,373 o ffermydd sy'n gwneud colled, mae 51% yn ffermydd pori mewn ardaloedd SDA, mae 23% yn ffermydd pori mewn ardaloedd DA, ac mae 9% yn ffermydd godro.
- O fewn pob math o fferm, mae cyfran y ffermydd sy'n gwneud colled yn amrywio o 85% (ffermydd pori mewn ardaloedd SDA), 80% (ffermydd pori mewn ardaloedd DA) i 46% (ffermydd godro)
- Serch hynny, hyd yn oed heb daliadau BPS a Glastir, mae cyfran y ffermydd o bob math sy'n gwneud elw sy'n fwy nag elw ymylol yn amrywio o 32% (godro), 14% (pori mewn ardaloedd DA) i 5% yn unig ar gyfer ffermydd pori mewn ardaloedd SDA.

### **Crynodeb cyffredinol**

- O ran cadw'r sefyllfa bresennol, mae'r ffigurau'n awgrymu amrywioldeb mawr ym mherfformiad ffermydd rhwng ffermydd o'r un maint yn economaidd, a ffermydd o'r un math
- Mae'r ffigurau'n awgrymu bod tua hanner yr holl ffermydd yn gwneud elw sy'n fwy nag elw ymylol, a bod tua thraean yn gwneud colled
- Os caiff taliadau BPS a Glastir eu diddymu, bydd cyfran y ffermydd sy'n gwneud colled yn codi i 76%, ac mae'r cynnydd mwyaf o bell ffordd (yn nifer y ffermydd sy'n gwneud colled) yn cael ei achosi o ganlyniad i golli taliadau BPS yn hytrach na cholli taliadau Glastir
- Mae ffermydd pori mewn ardaloedd SDA a DA yn cael ergyd neilltuol o galed, gydag 80-85% o'r ffermydd hyn yn gwneud colled wedi i daliadau BPS a Glastir gael eu diddymu, o'i gymharu â 46% o'r ffermydd godro
- Mae nifer fach o ffermydd yn parhau i wneud elw sy'n fwy nag elw ymylol wedi i daliadau BPS a Glastir gael eu diddymu – mae'r nifer mwyaf yn ffermydd godro, gyda thua thraean ohonynt yn parhau i wneud elw mawr.

## **Atodiad B. Rhagdybiaethau'r Llwyfan Modelu Integredig (IMP)**

---

7.987 Mae'r holl ragdybiaethau modelu i'w gweld yn [ERAMMP Adroddiad-60 IMP Senarios Defnydd Tir](#). Yma, rydym yn amlinellu'r prif ragdybiaethau mewn perthynas ag Opsiynau 1 a 2 o'r Dadansoddiad Cost a Budd.

### **Rhagdybiaethau senario T2**

- Mae Senario Masnach yr UE yn cynnwys cynhyrchion bwyd, ac mae unrhyw effeithiau sylweddol tariffau uchel yr UE ar gynhyrchion o Gymru wedi cael eu hosgoi yn sgil cytundeb masnach rhwng y DU a'r UE. Fodd bynnag, daeth rhwystrau nad oeddent yn ymwneud â masnachu i rym ar ôl 31 Rhagfyr 2020, gan arwain at gostau ychwanegol sy'n deillio o waith arolygu ychwanegol, biwrocratiaeth, gofynion newydd o ran seilwaith, ac oedi mewn porthladdoedd.
- Mae'r DU yn dod i gytundeb tollau newydd â'r UE.
- Ceir mynediad heb dariff na chwota ar gyfer allforion y DU i'r UE ac oddi yno.
- Ceir mynediad heb dariff na chwota ar gyfer mewforion i'r DU o'r UE.
- Nid yw'r tariffau na'r trefniadau masnach eraill ar gyfer mewforion ac allforion y DU gyda gweddill gwledydd y byd yn newid o'u cymharu â'r llinell sylfaen.
- O fewn y gwaith modelu, cafodd y Cytundeb Masnach ei fynegi yn nhermau newidiadau i brisiau gât y fferm ar gyfer cynnyrch llaeth, cig eidion a chig oen, gan ddefnyddio gwerthoedd o'r senario gyntaf a fodelwyd gan FAPRI<sup>363</sup> ar sail uchelgeisiau papur gwyn Llywodraeth y DU. Dyma'r newidiadau i brisiau a ddefnyddiwyd: Llaeth +1.2%; Cig eidion +3%; Cig oen -1%.

### **Cymorth amaethyddol a rheoleiddio**

7.988 [BPS](#) Mae'r llinell sylfaen yn cynnwys taliadau Colofn 1 y PAC. At ddibenion y gwaith modelu, defnyddiwyd y cyfraddau BPS a ganlyn<sup>364</sup>:

---

<sup>363</sup> [FAPRI-UK Brexit Report - FINAL Clean.pdf \(afbini.gov.uk\)](#)

<sup>364</sup> Cafodd y disgrifiadau o'r taliadau sydd ar gael eu cymryd o'r *Agricultural Budgeting and Costing Book No. 83 – historic values November 2016* i adlewyrchu'r hyn a dalwyd allan yn 2015. Oherwydd hanes o daliadau pwrpasol a'r broses o bontio at gynllun cyfradd safonol, cydnabyddir bod ystod o werthoedd wedi'u talu. I fodelu'r llinell sylfaen, rydym yn defnyddio'r cyfraddau a ganlyn: i. cyfartaledd cyfradd safonol 107.6 EUR (£78.70); ii. + 25.6 EUR (£18.72) o daliad ailddosbarthu ar y 54 hectar cyntaf

- cyfartaledd cyfradd safonol o €107.6/ha (£78.70/ha);
- plws €25.6/ha (£18.72/ha) o daliad aiddosbarthu ar y 54 hecтар cyntaf

7.989 Cafodd y taliadau hyn eu tynnu o'r senario sy'n modelu diddymu taliadau BPS.

7.990 [Glastir yn yr IMP](#), Tybir bod taliadau Glastir yn niwtral o ran cost ac nad ydynt yn dylanwadu ar Incwm Busnes Fferm (FBI). Nid yw'r ffordd y caiff arferion fferm eu modelu yn sensitif i Glastir.

7.991 Nid yw'r [Cynllun Rheoli Cynaliadwy \(SMS\)](#) wedi cael ei fodelu. Ni wneir taliadau uniongyrchol i ffermwyr dan y cynllun hwn.

7.992 Nid yw [Trawsgydymffurfio](#) wedi'i fodelu'n benodol. Mae'r model yn tybio bod dewisiadau sy'n effeithlon o safbwynt economaidd yn cael eu gwneud (yn hytrach nag arferion gorau fel y cyfryw), yn amodol ar gyfyngiadau agronomig sy'n ymwneud ag, er enghraifft, cyflwr y pridd, y llethr, y porthiant sydd ar gael, yr hinsawdd, Parth Perygl Nitradau, ac ati. Fodd bynnag, caiff arferion gwael (e.e. gor-stocio) ei atal.

7.993 Nid yw Rheoliadau Adnoddau Dŵr (Rheoli Llygredd Amaethyddol) (Cymru) 2021 wedi'u cynnwys.

## **Rhagdybiaethau o ran trawsnewid**

### Ffermydd yn aros yr un fath, ffermydd yn newid i fath arall o fferm, a ffermydd o dan bwysau

7.994 Ystyrir trawsnewid y math o fferm fel a ganlyn: newid i fath arall o fferm ar ffermydd hyfyw; gadael amaethyddiaeth amser llawn; neu newid i fath arall o fferm drwy werthu a phrynu. Y ffermydd a nodir fel rhai sydd wedi "gadael ffermio amser llawn" yw'r ffermydd hynny sy'n methu ag ennill Incwm Busnes Fferm wedi'i fodelu (FBI) o £6,000 y flwyddyn gydag unrhyw fath o fferm<sup>365</sup>. Dim ond FBI y mae'r model yn ei ystyried.

<sup>365</sup> Mae 'Liddon, A., Moxey, A., Ojo, M., Patton, M., Philippidis, G., Scott, C., Shrestha, S. a Wallace, M., 2019. 'Brexit: How might UK Agriculture Thrive or Survive?' yn tybio bod fferm yn gynaliadwy cyn belled â bod gan y ffermwr neu'r priod incwm blynyddol oddi ar y fferm o > £6000 (sy'n seiliedig ar y lwfans gweithio uchaf i dderbyn Credyd Cynhwysol llawn heb gymorth gyda chostau tai), hyd yn oed os nad yw'r fferm yn hyfyw. Mae hyn yn seiliedig ar O'Donoghue et al. 2016). O'Donoghue, C., Devisme, S., Ryan, M., Conneely, R., Gillespie, P., Vrolijk, H. (2016). How might UK Agriculture Thrive or Survive? A pilot study. *Studies in Agricultural Economics*, 118, 163- 171.



- 7.995 Ni ellir modelu a yw ffermydd o'r fath yn newid i fod yn ffermydd rhan-amser, yn arallgyfeirio i weithgareddau nad ydynt yn rhai amaethyddol, neu'n rhoi'r gorau i ffermio'n gyfan gwbl, felly mae'r modelau diweddarach yn tybio bod y ffermydd hyn yn gadael amaethyddiaeth.
- 7.996 Mae ffermydd wedi'u dyrannu i'r Ardaloedd Bach yn ôl y gyfran fwyaf.
- 7.997 Caiff y canlyniadau eu hadrodd gan ddefnyddio'r rhagdybiaeth y byddai ffermydd, dros y tymor hir, yn trawsnewid i'r system ffermio fwyaf proffidiol os nad yw eu system bresennol yn hyfyw.
- 7.998 I'w symleiddio, mae'r modelau bioamrywiaeth a gwasanaethau ecosystemau yn yr IMP yn rhagdybio y bydd fferm o'r fath yn gadael amaethyddiaeth ac y bydd y tir yn cael ei ddefnyddio ar gyfer coedwigaeth neu y bydd yn adfywio'n naturiol. Os yw fferm amser llawn yn methu ag ennill FBI blynyddol o £6,000 y flwyddyn o leiaf yn ei math bresennol o fferm, ond yn gallu ennill FBI blynyddol o £6,000 o leiaf y flwyddyn ar ffurf amgen, tybir y bydd y fferm yn newid math drwy werthu a phrynu<sup>366</sup>.
- 7.999 Mae'r IMP yn rhagdybio, os bydd fferm yn ennill FBI o £13,000 o leiaf ar y fferm ar ei ffurf bresennol, gall drawsnewid i fath amgen drwy weithredu bwriadol gan y ffermwr, os gall math amgen o fferm sicrhau bod yr elw yn cynyddu naill ai o leiaf £5,000 y flwyddyn neu 25% o FBI y fferm ar ei ffurf bresennol<sup>367</sup>, pa un bynnag sydd fwyaf.
- 7.1000 Nid yw Model Dyrannu Tir (LAM) yr IMP yn rhagdybio amserlen ar gyfer trawsnewid y math o fferm. Bydd hyn yn dibynnu ar ffactorau sy'n benodol i'r fferm, fel olyniaeth o'r naill genhedlaeth i'r llall. Fodd bynnag, mae allbynnau'r modelau yn rhagdybio bod newid yn digwydd yn ôl amserlen gyffredin i sicrhau bod modd asesu'r canlyniadau cyfanredol o ran y manteision amgylcheddol.

---

<sup>366</sup> Mae model ERAMMP yn rhagdybio na fydd fferm o'r fath yn gallu cael gafael ar gyfalaf i ariannu newid, ond bydd gan brynwr gyfalaf i wneud hynny.

<sup>367</sup> Ar ôl caniatáu ar gyfer costau ariannu (10% y flwyddyn) unrhyw gynnydd sydd ei angen yng nghyfalaf tenantiaid

**Atodiad C. Y rhagdybiaethau o ran prisiau a ddefnyddiwyd ym modelau'r IMP ar gyfer goblygiadau Senario Cytundeb Masnach yr UE (T2) o ran defnydd tir**

7.1001 Dangosir y prisiau mewnbwn ac allbwn a ddefnyddir yn senario T2 yn Nhabl

70. Cafodd y prisiau allbwn eu newid: Llaeth +1.2%, Cig eidion +3%; Cig oen -1%.

**Tabl 70. Rhagdybiaethau'r IMP o ran prisiau**

		<b>Gwerthoedd Ilinell sylfaen (2015)</b>	<b>Gwerthoedd T2 Cytundeb â'r UE</b>
<b>Amodau Economaidd Cyffredinol</b>			
· Cyfradd llog	%	5%	5%
· Cyfradd chwyddiant	%	2%	2%
· Tanwydd/Diesel	£/l	0.45	0.45
<b>Da byw</b>			
<b>Prisiau allbwn</b>			
· Llaeth	£/l	0.35	0.354
· Difa buchod godro	£/pen	500	515
· Llo godro	£/pen	131	135
· Gwartheg tew	£/kg pwysau byw	1.85	1.795
· Buwch biff i'w difa	£/pen	500	515
· Oen tew	£/kg pwysau byw	1.68	1.663
· Gwlân defaid	£/kg	1.3	1.3
· Mamog i'w difa	£/pen	52	52
<b>Costau mewnbwn</b>			
Cynnwys lleithder fel y'i masnachir fel arfer. Gweler allbwn cnydau hefyd ar gyfer bwydydd da byw eraill a sarn			
· Dwysfwyd llaeth	£/t	230	230
· Dwysfwyd llaeth - egni uchel	£/t	260	260

· Dwysfwyd biff a defaid	£/t	250	250
· Betys siwgr triagl	£/t	225	225
· Bêls silwair mawr	£/t	40	40
· Gwellt bwyd a sarn	£/t	65	65
· Costau milfeddyg a meddyginiaeth gwartheg godro	£/buwch	73	73
· Costau ffrwythloni artiffisial gwartheg godro	£/buwch	40	40
· Costau milfeddyg a meddyginiaeth gwartheg biff	£/buwch	27	27
· Costau milfeddyg a meddyginiaeth ar gyfer defaid	£/mamog	10.4	10.4
· Buwch odro cadw	£/pen	1600	1619
· Mamog cadw	£/pen	138	136.6
· Hwrdd cadw	£/pen	480	475
· Wŷn stôr	£/pen	52	51.5
· Buwch biff cadw	£/pen	1700	1751
· Tarw biff cadw	£/pen	4200	4326
· Llo sugno (stôr)	£/ kg pwysau byw	1.8	1.854
Peiriannau a llafur			
· Cost llafur blynyddol i'r fferm (cyflogau + 10 awr yr wythnos goramser + Cyfraniadau Yswiriant Gwladol)	£/ blwyddyn gweithiwr safonol	22000	22000
· Cost tractor (procsi ar gyfer pob peiriant) 130kw 4wd	£/tractor	68400	68400
Cnydau			
Prisiau allbwn			
Cynnwys lleithder fel y'i masnachir fel arfer			
· Gwenith bwydo	£/t	122	120.78

· Gwenith bara	£/t	152	150.48
· Gwellt gwenith	£/t	55	55
· Haidd bwydo	£/t	125	123.75
· Haidd bragu	£/t	152	150.48
· Gwellt haidd	£/t	65	65
· Rêp had olew	£/t	265	265
· Tatws cynnar	£/t	200	200
· Prif gnwd tatws i'w bwyta	£/t	130	130
· Prif gnwd tatws ar gyfer bwyd stoc	£/t	30	30
Costau mewnbwn			
· Gwrtaith N	£/kg N	0.77	0.77
· Gwrtaith P	£/kg P2O5	0.6	0.6
· Gwrtaith K	£/kg K2O	0.46	0.46
· Chwynladdwyr cynffonwellt du (procsi ar gyfer agrochemegion eraill)	£/ degfed dogn	2.2	2.2
· Chwynladdwyr Ceirch Gwyllt (procsi ar gyfer agrochemegion eraill)	£/ degfed dogn	3.5	3.5
Hadau			
· Gwenith Gaeaf	£/kg	0.31	0.31
· Gwenith Gwanwyn	£/kg	0.35	0.35
· Haidd Gaeaf	£/kg	0.31	0.31
· Haidd Gwanwyn	£/kg	0.36	0.36
· Rêp Had Olew	£/kg	9	9
· Tatws Cynnar Hadyd	£/kg	0.26	0.26
· Tatws Prif Gnwd Hadyd	£/kg	0.3	0.3
· Maip porthiant	£/kg	5	5
· Indrawn porthiant	£/kg	5.5	5.5
· Hadau glaswellt	£/kg	2.19	2.19

## Atodiad D: Atodiadau i'r Dadansoddiad Cost a Budd

### Coedwigaeth

ATODIAD 1: Ystadegau trwyddedau cwmpo coed a thrwyddedu rhywogaethau

**Tabl 71: Ceisiadau am drwyddedau cwmpo coed a'r trwyddedau a roddwyd dros gyfnod o chwe blynedd hyd at 2021-22**

Blwyddyn ariannol	Rhoi	Dirymu	Tybir ei fod wedi'i wrthod	Gwrthod	Ar y gweill	Cyfanswm
2016-17	467	25	4	0	0	496
2017-18	405	24	2	1	0	432
2018-19	506	25	1	0	1	533
2019-20	550	31	8	0	0	589
2020-21	466	32	11	2	0	511
2021-22	371	18	11	1	108	509
<b>Cyfartaledd</b>	<b>461</b>	<b>26</b>	<b>6</b>	<b>1</b>	AMHERTHN ASOL	<b>512</b>

**Tabl 72: Dadansoddiad o'r ceisiadau am drwyddedau cwmpo coed (FLA) a wnaed yn 2019-20 yn ôl maint y coetir a'r defnydd o asiant**

Band Maint	Perchennog (dim asiant)	Asiant (graddfa fach)	Asiant (y 5 mawr†)	CYFANSYMAU
0-<0.5ha	38 (8.6ha )	15 (4.3ha)	12 (2.3ha)	65 (15.2ha)
0.5-<1 ha	33 (22.2ha)	22 (17.2ha)	8 (6.1ha)	63 (45.5ha)
1-<2 ha	36 (47.7ha)	35 (49.7ha)	16 (22.8ha)	87 (120.2ha)
2-<5 ha	45 (138.2ha)	35 (115.2ha)	40 (132.2ha)	120 (385.7ha)
5-<10hectar	31 (227.7ha)	25 (174.6ha)	51 (373.4ha)	107 (775.8ha)
10-<20ha	18 (246.0ha)	12 (170.3ha)	45 (679.4ha)	75 (1095.7ha)
20-<50ha	11 (281.4ha)	7 (209.1ha)	29 (851.7ha)	47 (1342.2ha)
50ha+	1 (139.6ha)	2 (409.4ha)	9 (973.1ha)	12 (1522.1ha)
<b>Cyfansymiau</b>	<b>213 (1111.4ha)</b>	<b>153 (1149.8ha)</b>	<b>210 (3041.1ha)</b>	<b>576* (5302.3ha)</b>

\*Mae cyfanswm y ceisiadau am drwyddedau cwmpo coed (FLA) yn wahanol i'r tabl blaenorol gan fod y 576 yn cynnwys ceisiadau a oedd ar y gweill adeg y dadansoddiad

†Y 5 mawr = Tilhill, Pryor & Rickett, Bronwin & Abbey, Hugh Wheeldon & Co, Flintshire Woodlands

**Tabl 73: Ymgynghoriad mewnol â Thimau Amgylchedd CNC dros bedair blynedd hyd at 2018-19**

Blwyddyn ariannol	Nifer y trwyddedau cwmpo coed ym mhob blwyddyn ariannol	Anfonwyd i ymgynghori arnynt	Canran
2015-16	437	146	33%
2016-17	496	194	39%
2017-18	432	179	41%
2018-19	533	297	56%
Cyfartaledd	474	204	43%

7.1002 Cynhelir ymgynghoriad mewnol rhwng Adran Trwyddedu Coedwigaeth CNC a Thimau Amgylchedd CNC pan fo effaith bosibl ar safle dynodedig (Safle o Ddiddordeb Gwyddonol Arbennig, Ardal Cadwraeth Arbennig, Ardal Gwarchodaeth Arbennig neu safle RAMSAR).

7.1003 Anfonwyd 33% o'r 437 o geisiadau a gofrestrwyd yn 2015-16 i ymgynghori arnynt. Anfonwyd 88% o'r rhain at Dimau Amgylchedd CNC a'r 12% a oedd yn weddill at ymgynghoreion eraill, gan gynnwys Parc Cenedlaethol, CADW (ar gyfer Henebion Rhestredig) ac awdurdodau lleol (ar gyfer Gorchmynion Cadw Coed).

7.1004 Drwy gymhwysu'r gymhareb hon (o 88%) i nifer cyfartalog y ceisiadau yr ymgynghorwyd arnynt (43% o Dabl 73) a nifer cyfartalog y ceisiadau (512 o Dabl 71), ceir ffigur o 37% a oedd yn destun ymgynghoriad mewnol (≅189 cais). Y 189 o geisiadau a anfonwyd at Dimau Amgylchedd CNC yw'r rhai sydd fwyaf tebygol o fod yn destun amodau amgylcheddol.

7.1005 Mae'r ffigurau yn Nhabl 73 yn dangos bod lefel yr ymgynghori'n cynyddu. Bydd ymgynghoriadau sy'n ymwneud â'r wiwer goch yn ychwanegol at y ffigur hwn o 37% er, o ddadansoddi'r materion a gofnodwyd dros y saith mlynedd diwethaf y bydd angen sylw arnynt pan fydd y ddarpariaeth goedwigaeth newydd yn ei lle, mae'n debygol y bydd nifer yr amodau sy'n ymwneud â'r wiwer goch yn isel iawn (gan nad yw'r wiwer goch yn cael ei chrybwyll unwaith yn y rhestr o faterion).

**Tabl 74: Nifer y trwyddedau cwmpo coed a roddwyd ym mharthau'r wiwer goch**

Parth y Wiwer Goch	Blwyddyn rhoi trwydded cwmpo coed	
	2020-21	2021-22 <sup>†</sup>
Ynys Môn*	5 (22.2 ha)	7 (21.6 ha)
Clocaenog	4 (12.4 ha)	2 (12.1 ha)
Y Canolbarth	8 (254.2 ha)	3 (62.0 ha)
<b>Cyfansymiau</b>	<b>17 (288.8 ha)</b>	<b>12 (95.7 ha)</b>

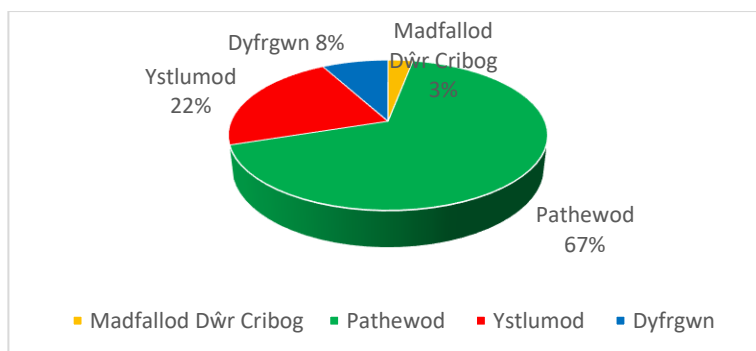
7.1006 \* Mae Ardaloedd Craidd y Wiwer Goch yn DataMapWales yn ardaloedd lle mae presenoldeb gwiwerod coch a gwiwerod llwyd yn golygu bod angen creu coetiroedd newydd i ffafrio'r gwiwerod coch brodorol. Nid yw Ynys Môn wedi'i chynnwys gan fod y wiwer lwyd wedi'i difa yma ac, o ganlyniad, dim ond gwiwerod coch sydd yn bodoli yn yr ardal hon.

7.1007 <sup>†</sup>Lluniwyd yr wybodaeth hon ym mis Rhagfyr 2021, felly mae'r ffigurau yn y golofn hon yn cynrychioli'r trwyddedau cwmpo coed a roddwyd yn ystod yr wyth mis hyd at ddiwedd mis Tachwedd 2021.

7.1008 Yr amrywioldeb yn y canfyddiadau o'r dadansoddiad uchod fu'r prif reswm dros y ffaith na chynhaliwyd gwaith dadansoddi pellach, er y gallai fod yn werth ychwanegu'r ardal ehangach o goedwig at y ffigurau hyn er mwyn darparu mwy o gyd-destun. Er nad yw'n ymddangos bod achos ac effaith clir rhwng ardal drwyddedig ac effeithiau ar wiwerod coch, byddai hyn, serch hynny, yn brosiect ymchwil diddorol i ymchwilio ymhellach i'r effeithiau. Mae'r effeithiau hyn yn debygol o fod yn rhai lleol, a dyna lle mae angen ystyried defnyddio thema gwybodaeth arbenigol sy'n thema ganolog drwy'r dadansoddiad cost a budd hwn.

**Ffigur 5: Nifer y ceisiadau am drwydded Rhywogaeth a Warchodir gan Ewrop ar ystad goed Llywodraeth Cymru**

7.1009 Ers dechrau trwyddedu gweithrediadau cynaeafu ar ystad goed Llywodraeth Cymru (o'r cyfnod cyn cychwyn CNC yn 2013), defnyddiwyd dull pecyn cymorth Rhywogaethau a Warchodir gan Ewrop i drwyddedu 15 Rhaglen Waith y flwyddyn ar gyfartaledd. Dyma'r cyfartaleddau cyffredinol: Pathewod 67%; Ystlumod 22%; Dyfrgwn 8%; Madfallod Dŵr Cribog 3%.



7.1010 ATODIAD 2: Ffactorau eraill sy'n cael eu hystyried wrth weinyddu trwyddedau cwmpo coed

7.1011 Mae'r amser y mae Adran Trwyddedu Coedwigaeth CNC wedi'i gymryd i weinyddu trwydded cwmpo coed yn amrywio o bedair awr o amser CNC i 40+ o oriau. Mae'r tabl a ganlyn, gyda'i naw categori, yn dangos elfennau'r trwyddedau (wedi'u lliwio'n felyn) a allai fod yn destun amodau llai llym pe bai'r ymgeisydd yn gallu gwneud mwy (h.y. gwell tystiolaeth). Mae'r awgrym hwn yn cyd-fynd yn dda â system Cydnabyddiaeth ar sail Perfformiad. Y rhannau mewn print trwm yw'r rhannau a allai fod fwyaf tebygol o gael amod amgylcheddol wedi'i ychwanegu atynt. Mae'r rhan fwyaf o'r rhain wedi cael eu disgrifio'n fanwl yn y dadansoddiad cost a budd hwn.

**Tabl 75: Gwiriadau a wnaed gan Adran Trwyddedu Coedwigaeth CNC o ran ceisiadau am drwyddedau cwmpo coed**

Rhif	Categori	Yr elfennau sydd fwyaf tebygol o fod yn destun amodau amgylcheddol
1	Gofyniad cyn ymgeisio	Wedi'i wneud yn briodol (Y/N), penderfyniad Asesiad o'r Effaith Amgylcheddol (EIA) (datgoedwigo, ffyrdd, chwareli, creu coetiroedd), <b>Asesiadau Rheoliadau Cynefinoedd</b> , asesiadau tirwedd, gofyniad i uwchgyfeirio'r cais (e.e. o fewn CNC neu at Lywodraeth Cymru), gwaith CNC pwrpasol y gwneir cais amdano gan ymgeisydd (gan gynnwys gwaith a gomisiynwyd i wneud cais 'a wnaed yn briodol')
2	Maint	Yn gyffredinol, po fwyaf y coetir, y mwyaf o wirio sy'n rhaid ei wneud. Mae ffactorau eraill sy'n gysylltiedig â maint yn



		cynnwys cyfagosrwydd, uchder, Dalgylchoedd Sensitif i Asid
3	Cyfyngiadau posibl	<b>Rhywogaethau a warchodir gan Ewrop, rhywogaethau a warchodir gan y DU, adar Atodlen 1</b> , Safleoedd Coetir Hynafol, Planhigfeydd ar Safleoedd Coetir Hynafol, clefyd coed (yn enwedig llarwydd ac onnen)
4	Amodau	Llwyrgwmpo ac ailstocio; <b>amodau trwyddedau cwmpo coed y gellir eu gorfodi, yn enwedig y rhai sy'n gysylltiedig â'r 'cyfyngiadau posibl' uchod</b>
5	Angen ymgynghori o fewn CNC	Bioamrywiaeth, adnoddau dŵr, ansawdd dŵr
6	Angen ymgynghori'n allanol	Awdurdod lleol (Gorchmynion Cadw Coed, ardaloedd cadwraeth, rheoliadau gwrychoedd, datblygiad a ganiateir), Awdurdod Parc Cenedlaethol ac Ardaloedd o Harddwch Naturiol Eithriadol (sydd ill dau wedi'u cynnwys yn Rheoliadau Asesu'r Effaith Amgylcheddol ar gyfer coedwigaeth), CADW (henebion rhestredig, parciau a gerddi hanesyddol), ymgysylltu â rhanddeiliaid (lle mae angen mewnbwn CNC)
7	Angen mathau eraill o ganiatâd gan CNC	<b>Croesfannau dŵr, trwyddedau rhywogaethau a warchodir</b> , gwrthod tybiedig
8	Cydnabyddiaeth ar sail Perfformiad	<b>Cydymffurfio â diwygiadau Categorïau 2 a 3</b> (gweler nodyn cyfarwyddyd y Cynllun Rheoli Coedwigoedd tudalen 50 a thabl goddefgarwch Atodiad 5 ar dudalen 80). Mae diwygiadau Categori 1 yn cynnwys gweithio o fewn goddefgarwch penodol
9	Mesurau lliniaru a gynigir gan yr ymgeisydd	Cyflwyno cynlluniau (e.e. datganiadau dull cynaeafu, cynlluniau cludo nwyddau, cynlluniau rheoli dŵr), <b>lliniaru Rheoliadau Cynefinoedd</b> , wedi cael caniatadau eraill

## **Pennod 8 - Aseidiadau Effaith Integredig**

---

8.1 Cynhaliwyd Aseidiad Effaith Integredig llawn sy'n cwmpasu'r holl ddarpariaethau sydd wedi'u cynnwys yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru). Mae'r Aseidiad Effaith Integredig llawn wedi'i gyhoeddi ac mae crynodeb o'r effeithiau posibl wedi'i gynnwys isod ar gyfer y pynciau a ganlyn (nodir lleoliad y pynciau hyn yn yr Aseidiad llawn mewn cromfachau):

- a) Llesiant Cymdeithasol (Adran 2)
- b) Llesiant Diwylliannol (Adran 3)
- c) Llesiant Economaidd (Adran 4)
- d) Effeithiau ar y System Gyfiawnder (Adran 4)
- e) Llesiant Amgylcheddol (Adran 5)
- f) Hawliau Plant (Atodiad A)
- g) Cydraddoldeb (Atodiad B)
- h) Prawfesur Gwledig (Atodiad C)
- i) Diogelu Data (Atodiad D)
- j) Y Gymraeg (Atodiad E)
- k) Bioamrywiaeth (Atodiad F)
- l) Y Ddyletswydd Economaidd-gymdeithasol (Atodiad G)

### ***Llesiant Cymdeithasol***

8.2 Dylai gosod Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM) fel fframwaith polisi'r dyfodol ar gyfer amaethyddiaeth yng Nghymru gael effaith gadarnhaol ar bobl a chymunedau drwy amddiffyn ein hadnoddau naturiol a sicrhau canlyniadau iechyd cadarnhaol i bobl Cymru. Bwriad SLM yw diwallu anghenion y genhedlaeth bresennol a chenedlaethau'r dyfodol, a chyfrannu at y nodau llesiant fel y'u nodir yn adran 4 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Bydd y fframwaith SLM yn sicrhau bod modd i ffermwyr gael cymorth am gyflawni canlyniadau SLM ac am eu cyfraniad at iechyd a llesiant ein cenedl. Bydd hyn yn dod â manteision i ffermwyr, i

deuluoedd sy'n ffermio, i gymunedau gwledig, i ddefnyddwyr cynnyrch o Gymru, ac i bobl Cymru.

8.3 Rhagwelir y bydd y fframwaith SLM a'r pwerau i ddarparu cymorth yn cael nifer o effeithiau ar iechyd y cyhoedd yn gyffredinol ac ar y gymuned ffermio. Bwriedir i'r fframwaith SLM effeithio'n gadarnhaol ar yr amgylchedd, gyda manteision iechyd cysylltiedig, fel gwella ansawdd yr aer a dŵr, a lleihau'r perygl o lifogydd a sychder.

8.4 Fodd bynnag, gallai lefel y newid gael effeithiau negyddol ar iechyd meddwl ffermwr os nad yw'n cael ei reoli'n briodol. Bydd cyngor, arweiniad a chymorth clir yn bwysig i helpu i liniaru hyn. Yn ogystal, bydd y newid yn digwydd dros sawl blwyddyn er mwyn rhoi sefydlogrwydd i ffermwyr wrth symud o'r Cynllun Taliad Sylfaenol (BPS) presennol i'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy (SFS) arfaethedig.

8.5 Dylai'r Ddeddf ddarparu manteision cymedrol o ran penderfynyddion ffordd o fyw iechyd pobl Cymru. O wella cyfleoedd i gael mynediad at gefn gwlad ac ymgysylltu ag ef, dylai gyfrannu at ganlyniadau gwell o ran iechyd corfforol a meddyliol y boblogaeth gyffredinol. Dylai diogelwch bwyd wella hefyd o ganlyniad i safonau iechyd a lles anifeiliaid gwell.

8.6 Bydd y darpariaethau safonau marchnata yn y Ddeddf yn sicrhau bod modd i Weinidogion Cymru barhau i ddylanwadu ar y ffordd y mae cynhyrchion amaethyddol yn cael eu cyflwyno i ddefnyddwyr yng Nghymru, gan gynnwys y modd y mae termau sy'n cyfleu nodweddion neu briodoleddau sy'n ychwanegu gwerth yn cael eu defnyddio. Yn ogystal â'r manteision a ddaw yn sgil hyn i ddefnyddwyr, bydd busnesau sy'n cynhyrchu ac yn gwerthu nwyddau bwyd a diod yn elwa o effeithlonrwydd cynyddol safonau cyson ar draws y gadwyn cyflenwi bwyd.

8.7 Mae'r ddarpariaeth yn y Ddeddf i wahardd maglau yn gam pwysig i warchod anifeiliaid rhag niwed yng Nghymru. Ar hyn o bryd, mae maglau'n achosi poen a dioddefaint sylweddol i gadnoid ac i rywogaethau nad ydynt yn cael eu targedu, fel moch daear ac anifeiliaid anwes (h.y., cŵn a chathod). Mae'r dystiolaeth yn cefnogi'r farn bod trapiau glud hefyd yn greulon; yn aml maent yn achosi dioddefaint meddyliol a chorfforol estynedig i'r anifeiliaid sy'n cael eu dal. Yn y gorffennol, cafwyd achosion lle cafodd anifeiliaid anwes ac anifeiliaid gwyllt eu dal, yn ogystal ag anifeiliaid a ystyrir yn 'blâu', ac mae digon o ddulliau amgen, llai creulon, o reoli plâu ar gael.

## ***Lles diwylliannol***

- 8.8 Nod Deddf Llesiant a Chenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 ar gyfer diwylliant yw 'Cymdeithas sy'n hyrwyddo ac yn gwarchod diwylliant, treftadaeth a'r Gymraeg, ac sy'n annog pobl i gyfranogi yn y celfyddydau, a chwaraeon a gweithgareddau hamdden'.
- 8.9 Mae'r Ddeddf Amaethyddiaeth yn gosod amcan strategol i gadw a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol, a hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt ac ymgysylltiad y cyhoedd â nhw, ac i gynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd. Felly, mae diwylliant a threftadaeth yn ganolog i ddyfodol ffermio yng Nghymru. Yn ogystal, bydd y pwerau i ddarparu cymorth yn y dyfodol yn galluogi Gweinidogion i gefnogi camau gweithredu'n uniongyrchol o dan y dibenion, gan gynnwys "cadw a gwella tirweddau a'r amgylchedd hanesyddol", "cynnal a gwella mynediad y cyhoedd i gefn gwlad a'r amgylchedd hanesyddol ac ymgysylltiad y cyhoedd â hwy" a "cynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd".
- 8.10 Bwriedir i'r Ddeddf, drwy amcanion y Cynllun Ffermio Cynaliadwy, gefnogi prosesau cynhyrchu bwyd cynaliadwy a busnesau amaethyddol gwydn yn y cymunedau a'r economïau lleol lle maen nhw'n gweithredu. Bydd yn helpu i sicrhau bod ffermydd a thir Cymru yn parhau i fod yn un o gonglfeini diwylliant Cymru ar gyfer cenedlaethau'r presennol a'r dyfodol. Bydd yn sicrhau y gellir darparu cymorth uniongyrchol ar gyfer camau sy'n gwarchod ac yn gwella ein diwylliant a'n treftadaeth, gan gynnwys y Gymraeg, yn unol â'r amcanion strategol.
- 8.11 Nid oes gennym unrhyw dystiolaeth y bydd ein cynigion yn cael unrhyw effaith, boed yn gadarnhaol neu'n negyddol, ar gyfranogiad pobl yn y celfyddydau neu mewn chwaraeon. O ran hamdden, fodd bynnag, disgwylir i'r fframwaith SLM a'r pwerau i ddarparu cymorth wireddu manteision cymedrol i bobl Cymru, gan y bydd y Ddeddf yn sicrhau bod modd cefnogi mwy o gyfleoedd i gael mynediad i gefn gwlad, a'i fwynhau. Bydd hyn yn cyfrannu at fwy o ymwybyddiaeth a mwynhad o asedau treftadaeth a'r amgylchedd hanesyddol.
- 8.12 Mae potensial i is-ddeddfwriaeth a wneir mewn perthynas â'r darpariaethau safonau marchnata gefnogi'r broses o gynhyrchu a gwerthu bwyd a nwyddau eraill o Gymru a wneir o gynhyrchion amaethyddol sy'n rhan o ddiwylliant a threftadaeth Cymru.

8.13 Bydd darpariaethau sy'n galluogi mesurau i ymyrryd yn y farchnad yn cael eu defnyddio i atal busnesau rhag methu ar raddfa eang o ganlyniad i ddigwyddiad sy'n effeithio ar y farchnad ar raddfa fawr. O atal nifer mawr o ffermydd rhag cau ar yr un pryd, bydd yn diogelu'r diwylliant a'r dreftadaeth sydd ynghlwm wrth ffermio yng Nghymru. Mae hyn yn cynnwys dulliau ffermio a rheoli tirwedd, yn ogystal â thafodieithoedd a thermau Cymraeg sy'n benodol i'r sector a ddefnyddir gan ffermwyr a'u teuluoedd.

### ***Lles economaidd***

8.14 Bwriedir i'r fframwaith Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM) gael effaith gadarnhaol ar fusnesau fferm a chefnogi sector gwydn nawr ac yn y tymor hir. Disgwylir y bydd mabwysiadu SLM fel fframwaith polisi'r dyfodol ar gyfer amaethyddiaeth yng Nghymru yn cael effaith gadarnhaol ar fusnesau fferm. Bwriedir i'r dibenion y darperir cymorth ar eu cyfer gynnal a gwella cynaliadwyedd economaidd, amgylcheddol a chymdeithasol busnesau fferm yng Nghymru. Yn benodol, ceir diben ar gyfer "*gwella gwytnwch busnesau amaethyddol*", ac mewn llawer o achosion, gallai ariannu'r dibenion eraill drwy weithredu ar ffermydd gynyddu cynhyrchiant y sector gan leihau costau yr un pryd.

8.15 Rydym yn cydnabod y gallai symud o'r system bresennol sy'n seiliedig ar hawliau i un sy'n seiliedig ar gymorth i reoli'r tir yn gynaliadwy effeithio ar fusnesau fferm mewn ffyrdd gwahanol. Felly, bydd cyfnod pontio wedi'i reoli rhwng y system gymorth bresennol a'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig i osgoi ansicrwydd ac i atal taliadau rhag dod i ben yn ddisymwth.

8.16 O ddarparu cymorth ar gyfer dibenion, fel gwella mynediad ac ymgysylltu, a dŵr glanach, gallai ddod â budd economaidd i Gymru drwy hamdden a thwristiaeth. Mae Arolwg Ymwelwyr Cymru wedi nodi bod ansawdd cefn gwlad a thirwedd Cymru yn gymhelliad pwysig i ymwelwyr.

8.17 Rydym yn disgwyl i'r broses o weithredu'r fframwaith SLM gael effaith gadarnhaol ar y sector cyhoeddus drwy leihau costau, er enghraifft mewn perthynas ag ymateb i ddigwyddiadau o lygredd amaethyddol neu achosion o glefydau.

8.18 Ar hyn o bryd, nid ydym yn disgwyl i gynigion y fframwaith SLM effeithio yn gadarnhaol nac yn negyddol ar y trydydd sector.

- 8.19 Caiff amodau llinell sylfaen eu cymhwyso i bob trwydded cwmpo coed er mwyn cysoni'r drefn trwyddedau cwmpo coed â deddfwriaeth amgylcheddol arall. Mae eisoes yn ofynnol i'r sector coedwigaeth gydymffurfio â deddfwriaeth amgylcheddol arall, felly ni ddylai fod costau ychwanegol yn deillio o gymhwyso'r amodau llinell sylfaen, ond fe fydd yn ffurfioli cydymffurfiaeth o fewn y drefn trwyddedau cwmpo coed. Gall costau gwneud cais am drwyddedau cwmpo coed i ymgeiswyr gynyddu ond maent yn dibynnu ar amodau safleoedd unigol. Gall costau cydymffurfio â mwy o amodau sy'n benodol i'r safle mewn trwyddedau cwmpo coed fod yn amrywiol iawn, fodd bynnag rydym yn disgwyl i'r pwerau hyn gael eu defnyddio gan Cyfoeth Naturiol Cymru (CNC) dim ond pan fo angen, a dylent fod yn gymesur yn unol ag egwyddorion y Gyfraith Gyhoeddus, Cod y Rheoleiddwyr ac Egwyddorion Rheoleiddio CNC ei hun.
- 8.20 Bydd y darpariaethau safonau marchnata yn cael effaith nodedig ar fusnesau. Cafodd dadansoddiad cost a budd manwl o'r cynnig hwn ei wneud fel rhan o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol. Mae hyn yn cynnwys costau'r sector preifat a'r sector cyhoeddus.
- 8.21 Mae darpariaethau sy'n rhoi pŵer i Lywodraeth Cymru ymyrryd mewn marchnadoedd amaethyddol yn debygol o gael effaith gadarnhaol gyffredinol ar fusnesau, gan na fwriedir i'r pwerau gynnal busnesau aneffeithlon. Yn hytrach, cânt eu defnyddio pan fo argyfwng sy'n effeithio ar sector penodol.

### ***Yr effaith ar y system gyfiawnder***

- 8.22 Bydd gwahardd maglau a thrapiau glud yn creu dwy drosedd newydd, yn ogystal â chosbau cysylltiedig. Mae'r Weinyddiaeth Gyfiawnder wedi ystyried yr effeithiau disgwyliedig ar y system cyfiawnder troseddol, ac mae wedi dod i'r casgliad mai ychydig iawn o effaith y byddai'n ei chael, os o gwbl. Bydd copi o ffurflen Nodi'r Effaith ar y System Gyfiawnder ar gael pan gyflwynir y Ddeddf.
- 8.23 Mae'r darpariaethau coedwigaeth yn creu trosedd newydd pan na fydd camau wedi'u cymryd i unioni tramgwydd. Gall peidio â chydymffurfio ag elfennau eraill nad ydynt yn ymwneud â'r camau gofynnol, mewn hysbysiadau a roddir i orfodi'r pwerau newydd, arwain at ddirwy o dan adran 17 "Cosb am gwmpo coed heb drwydded". Nid yw hon yn drosedd newydd. Fodd bynnag, bydd yr amgylchiadau lle mae'r drosedd yn codi nawr yn ehangach, gan y bydd hefyd yn cwmpasu'r rhai nad ydynt wedi cydymffurfio â hysbysiad a roddir o dan y pwerau newydd, er

enghraifft, pan fo'u trwydded cwmpo coed wedi'i hatal dros dro neu ei dirymu. Cafodd lefel y ddirwy o dan adran 17 ei diwygio er mwyn iddi fod yn "ddirwy ddiderfyn" yn unol ag adran 24 o'r Ddeddf ac yn unol â'r drosedd newydd a amlinellir uchod er mwyn iddi fod yn rhwystr mwy effeithiol. Yr un ddirwy a geir yn Lloegr hefyd.

8.24 Cafodd darpariaeth ei gwneud sy'n caniatáu i dâl digolledu gael ei dalu os caiff hysbysiad i ddiwygio, i atal dros dro neu i ddirymu trwydded (ni waeth pa amodau a dorrwyd ac os nad oes bai) ei ganslo'n ddiweddarach o ganlyniad i apêl lwyddiannus. Gellir digolledu am ddibrisiant yng ngwerth pren a/neu dreuliau rhesymol, yn dibynnu ar y math o hysbysiad a ganslwyd. Yn unol ag egwyddorion y Gyfraith Gyhoeddus a'i Egwyddorion Rheoleiddio ei hun, bydd CNC yn gweithio gyda deiliaid trwyddedau cwmpo coed i gytuno ar waith lliniaru neu adfer drwy ddiwygio eu trwyddedau er mwyn lleihau nifer yr apeliadau ac unrhyw dâl digolledu a allai fod yn daladwy.

8.25 Bydd copi o ffurflen Nodi'r Effaith ar y System Gyfiawnder ar gael pan gyflwynir y Ddeddf.

## ***Lles amgylcheddol***

8.26 Bydd pennu SLM fel fframwaith polisi'r dyfodol ar gyfer amaethyddiaeth yng Nghymru yn helpu i gyflawni pob un o'r tair Blaenoriaeth Genedlaethol fel y'u nodir yn y Polisi Adnoddau Naturiol, sef dod o hyd i atebion seiliedig ar natur, cynyddu ynni adnewyddadwy a dulliau o ddefnyddio adnoddau'n fwy effeithlon, a mabwysiadu dull sy'n seiliedig ar leoedd wrth wneud hynny.

8.27 Mae Senedd Cymru wedi cymeradwyo targed sero net ar gyfer 2050, gyda thargedau interim ar gyfer 2030 a 2040, a chyfres o gyllidebau carbon pum mlynedd.

8.28 Bwriedir i'r Ddeddf gael effaith gadarnhaol ar les amgylcheddol mewn sawl ffordd. Mae'r nodau strategol yn cynnwys lliniaru'r newid yn yr hinsawdd ac addasu iddo, yn ogystal â chynnal a gwella gwytnwch ecosystemau.

8.29 Er mwyn cyflawni'r amcanion hyn a'n targedau cenedlaethol, mae'r dibenion y darperir cymorth ar eu cyfer yn y dyfodol yn cynnwys dal a storio carbon i'r graddau gorau posibl, lleihau allyriadau nwyon tŷ gwydr, cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau, diogelu tirweddau a'r amgylchedd hanesyddol, a chynhyrchu bwyd

mewn modd sy'n amgylcheddol gynaliadwy. Gellir disgwyl i sawl un o'r dibenion eraill effeithio'n gadarnhaol ar les amgylcheddol hefyd.

8.30 Mae'r dystiolaeth yn awgrymu bod amaethyddiaeth a chymunedau gwledig yn ehangach yn arbennig o agored i effeithiau'r newid yn yr hinsawdd. Os na chymerir camau i fynd i'r afael â heriau'r argyfyngau hinsawdd a natur, mae'r broses o gynhyrchu bwyd yn gynaliadwy a gwytnwch economïau a chymunedau gwledig o dan fygythiad. Rydym yn disgwyl i'r Ddeddf gael effaith gadarnhaol, ac o ran y ffermwyr a fydd yn cael cymorth yn y dyfodol, rydym yn disgwyl i'r Ddeddf gael effaith sylweddol ar eu gallu i addasu i effeithiau'r newid yn yr hinsawdd, fel tymheredd uwch, gwyntoedd cryfach, mwy o law, a phatrymau tywydd mwy anrhagweladwy.

### ***Hawliau plant***

8.31 Mae Mesur Hawliau Plant a Phobl Ifanc (Cymru) 2011 yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i roi sylw dyledus i Gonfensiwn y Cenhedloedd Unedig ar Hawliau'r Plentyn a'i Brotoolau Dewisol pan fyddant yn arfer unrhyw un o'u swyddogaethau.

8.32 Mae UNICEF wedi datgan bod yr argyfwng hinsawdd yn argyfwng hawliau plant. Mae'r newid yn yr hinsawdd yn bygwth yr hawliau sylfaenol o fynediad at ddŵr glân, aer glân ac iechyd, ac mae plant yn agored i niwed mewn modd anghymesur. Mae'r DU wedi cael sgôr 'ganolig' ar y mynegai risg oherwydd ei bod yn agored iawn i ddigwyddiadau annisgwyl a pheryglon amgylcheddol. Mae hyn yn dangos bod hawliau plant yn y DU o dan fygythiad oherwydd y newid yn yr hinsawdd.

8.33 Felly, dylai unrhyw gamau a gymerir i liniaru'r newid yn yr hinsawdd ac i leihau cysylltiad â pheryglon llygredd aer a thywydd eithafol leihau'r bygythiadau i hawliau plant yng Nghymru a gwella eu lles. Lliniaru'r newid yn yr hinsawdd yw un o'r amcanion strategol SLM a nodir yn y Ddeddf. Bydd hyn yn sicrhau bod yr argyfwng hinsawdd yn cael sylw drwy'r drefn newydd i gefnogi ac i reoleiddio amaethyddiaeth yn y dyfodol. Bydd y dibenion y darperir cymorth ar eu cyfer yn sicrhau bod modd gweithredu'n uniongyrchol i liniaru'r risg hon ac felly dylai fod o fudd cadarnhaol i blant.



8.34 Mae plant mewn ardaloedd gwledig yn debygol o fod yn fwy agored i effeithiau tywydd eithafol, fel llifogydd. Bydd y fframwaith SLM a'r pwerau i ddarparu cymorth yn sicrhau bod modd cefnogi gweithredoedd i liniaru'r digwyddiadau hyn, ac felly gallai plant yn yr ardaloedd hyn elwa yn benodol. Yn ogystal, disgwylir i blant mewn ardaloedd gwledig elwa o fyw mewn cymunedau gwledig mwy gwydn ac o gynaliadwyedd y sector amaethyddol dros y tymor hir.

## **Cydraddoldeb**

8.35 Mae Deddf Cydraddoldeb 2010 yn rhoi Dyletswydd Cydraddoldeb Gyffredinol ar awdurdodau cyhoeddus Cymru i roi 'sylw dyledus' i'r angen i ddiddymu gwahaniaethu, aflonyddu ac erledigaeth anghyfreithlon, yn ogystal â hyrwyddo cyfle cyfartal a meithrin cysylltiadau da rhwng pobl sy'n rhannu nodwedd warchoddedig a'r rhai heb nodwedd warchoddedig.

8.36 Cynhaliwyd Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb ar gyfer y Ddeddf hon. Mae wedi dangos nad yw'r cynigion yn eu cyfanrwydd yn debygol o effeithio'n andwyol ar bobl â nodweddion gwarchoddedig.

8.37 Er hynny, mae wedi nodi bod gwahaniaethau demograffig rhwng poblogaethau trefol a gwledig yng Nghymru, a bod ffermwyr yng Nghymru yn fwy tebygol o feddu ar nodweddion penodol o'u cymharu â phoblogaeth Cymru yn ei chyfanrwydd. Felly, mae'n bwysig ystyried i ba raddau y bydd effeithiau disgwylidiedig y Ddeddf yn cael eu teimlo gan wahanol gymunedau yng Nghymru.

8.38 Drwy bennu Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM) fel fframwaith polisi'r dyfodol ar gyfer amaethyddiaeth yng Nghymru, disgwylir y bydd yn cefnogi cynaliadwyedd ffermydd Cymru o ran yr amgylchedd ac o ran busnes. Dylai hyn effeithio'n gadarnhaol ar bobl ifanc yn y gymuned amaethyddol, gan roi cyfle iddynt aros ar eu ffermydd teuluol ac yn eu cymunedau lleol, a'u denu i wneud hynny. Dylai hyn fod o fudd i ffermwyr hŷn hefyd a allai fod yn poeni am y trefniadau olyniaeth ar gyfer eu ffermydd.

- 8.39 Mae dros ddau draean o ffermwyr Cymru dros 55 oed, ac felly bydd y Ddeddf yn effeithio ar bobl hŷn yn fwy na phobl ifanc. Rydym wedi nodi bod allgau digidol, llai o barodrwydd i fabwysiadau technoleg newydd, a heriau corfforol yn elfennau a allai rwystro ffermwyr hŷn rhag gweithredu arferion SLM a chymryd rhan yn y Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig, a byddwn yn ceisio lliniaru'r materion hyn wrth i gynigion polisi ddatblygu.
- 8.40 Mae pobl ifanc sy'n ymuno â'r diwydiant ffermio, a newydd-ddyfodiaid, yn wynebu heriau fel mynediad at dir a mynediad at gyllid. Rydym yn parhau i ddatblygu'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy, a byddwn yn ystyried sut i adeiladu ar y cynnig presennol i bobl ifanc wrth inni ddatblygu ein cynigion ar gyfer y cynllun a'r cymorth a'r cyngor a ddarperir yn y dyfodol.
- 8.41 Mae'r data diweddaraf sydd ar gael o'r Cyfrifiad yn dangos bod pobl sy'n perthyn i grwpiau lleiafrifoedd ethnig wedi'u crynhoi i raddau helaeth mewn ardaloedd trefol yng Nghymru. Mae hyn yn golygu y byddant yn llai tebygol o brofi rhai o effeithiau'r Ddeddf, boed yn gadarnhaol neu'n negyddol. Er enghraifft, mae posibilrwydd y bydd gwella mynediad i gefn gwlad o fudd anghymesur i'r rhai sy'n byw mewn ardaloedd gwledig neu sydd â'r modd i gael mynediad iddynt. Mae'n wybyddus bod gwahaniaethau o ran mynediad gwahanol grwpiau ethnig i gefn gwlad; mae angen gwneud mwy o waith i ddeall y rhain ac i fynd i'r afael â nhw.
- 8.42 Mae ffermio yn parhau i fod yn ddiwydiant i ddynion yn bennaf yng Nghymru, ond mae amcangyfrifon arolygon yn dangos bod nifer y menywod sy'n ffermio yng Nghymru wedi mwy na dyblu ers 2001. Yn ogystal, mae natur ffermydd fel busnesau teuluol yn golygu bod menywod yn gwneud gwaith hanfodol yn y busnes yn aml, hyd yn oed os nad ydynt yn ymwneud yn uniongyrchol â gweithgareddau ffermio. Bydd y Ddeddf yn berthnasol i bob fferm yng Nghymru yn gyfartal, ac ni ddisgwylir iddi gael unrhyw effeithiau negyddol penodol o safbwynt rhyw a rhywedd.
- 8.43 Bydd y darpariaethau sy'n ymwneud â thenantiaethau yn hyrwyddo cydraddoldeb rhwng landlordiaid a thenantiaid drwy gymell trafodaeth a chytundebau wedi'u negodi er mwyn osgoi costau datrys anghydfod. Byddant hefyd yn sicrhau bod ateb deddfwriaethol arall ar gael i'r rhai na allant ddod i gytundeb rhesymol. Os yw'r darpariaethau'n ymddangos yn rhy gymhleth neu feichus, gallai atal rhai pobl mewn grwpiau gwarchoddedig rhag eu defnyddio. Fodd

bynag, mae canllawiau a luniwyd gan y diwydiant ar gael yn rhwydd i denantiaid, landlordiaid a chynghorwyr proffesiynol drwy gyrff sy'n cynrychioli'r diwydiant.

## ***Prawfesur gwledig***

- 8.44 Tra mae'r Ddeddf yn ymwneud yn benodol â'r diwydiant amaethyddol, mae tua 90% o'r tir yng Nghymru yn dir fferm neu dir comin, gyda ffermydd yn cynnig buddion economaidd a chymdeithasol i'w cymunedau. Y disgwyl, felly, yw y bydd y Ddeddf yn cael effaith ar gefn gwlad Cymru y tu hwnt i gât y fferm, ac mae'r Ddeddf yn cynnwys diben penodol ar gyfer cymorth i *“helpu cymunedau gwledig i ffynnu a chryfhau'r cysylltiadau rhwng busnesau amaethyddol a'u cymunedau.”*
- 8.45 Mae'r manteision cadarnhaol i gymunedau gwledig o ran iechyd yn cynnwys aer a dŵr glanach yn sgil llai o lygredd amaethyddol, a mwy o gyfleoedd i fwynhau manteision byd natur yn sgil mynediad gwell i'r tir o'u cwmpas.
- 8.46 Bwriedir i'r fframwaith Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM) gadw'r ddysgl yn wastad rhwng anghenion economaidd, cymdeithasol a diwylliannol, ochr yn ochr â chanlyniadau amgylcheddol. Bwriad y dull hwn yw cefnogi gwytnwch cymunedau gwledig, yn uniongyrchol ac yn anuniongyrchol, gan y bydd ffermwyr yn cael cymorth i ffermio'n gynaliadwy ac i aros ar eu tir, a thrwy hynny byddant yn cynnal y cyfalaf cymdeithasol o fewn cymunedau gwledig.
- 8.47 Wrth inni lunio'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy a gyflwynir yn y dyfodol, rydym yn pwyso a mesur ffyrdd o ddarparu cymorth ar gyfer y diwydiant ehangach a'r gadwyn gyflenwi y tu hwnt i gât y fferm, a hynny ar gyfer gweithgarwch sy'n bodloni'r diffiniad o weithgareddau ategol ac amcanion strategol y Ddeddf. Byddai hyn yn cael effaith gadarnhaol ar fusnesau gwledig a'r gymuned wledig ehangach.
- 8.48 Gallai darpariaethau sy'n ymwneud â safonau marchnata arwain at newid deddfwriaeth yn y dyfodol ar gyfer cynhyrchion amaethyddol, a gallai hyn arwain at newidiadau i'r ffordd y caiff busnesau bwyd ac amaeth eu rhedeg. Nid oes gan Lywodraeth Cymru gynlluniau i newid safonau marchnata ar hyn o bryd. Gall newidiadau o'r fath fod yn anoddach i fusnesau bach a chanolig mewn ardaloedd gwledig addasu iddynt, gan fod ffermydd Cymru yn aml yn cyflogi nifer bach iawn o staff, a'u bod yn wynebu anawsterau pan fyddant yn ceisio defnyddio gwasanaethau oherwydd eu lleoliad anghysbell. Fodd bynnag, gallai newidiadau sy'n gwella effeithlonrwydd cadwyni cyflenwi, neu'n rhoi hwb i hyder defnyddwyr mewn cynnyrch amaethyddol, ddod â budd ariannol i fusnesau gwledig.

8.49 Bydd y pŵer i ymyrryd mewn marchnadoedd amaethyddol yn galluogi Llywodraeth Cymru i leihau ergydion o ganlyniad i ddigwyddiadau eithafol yn y farchnad. Pe bai sawl busnes fferm yn methu ar yr un pryd yn absenoldeb cefnogaeth o'r fath, mae'n debygol y byddai hyn yn cael effaith negyddol ar gydlyniad cymunedau gwledig, y Gymraeg, a diwylliant gwledig Cymru. Byddai'r effeithiau anuniongyrchol hyn yn ychwanegol at yr effeithiau economaidd amlwg pe bai busnesau yn methu ar raddfa mor eang.

### ***Diogelu data***

8.50 Ar hyn o bryd mae Deddf Amaethyddiaeth 2020 (y DU) yn rhoi pwerau casglu a rhannu data i Weinidogion Cymru (Atodlen 5, Rhan 3, paragraffau 10 – 15). Bydd y pwerau hyn yn dod i ben, neu'n 'machlud', ar 31 Rhagfyr 2024, ac felly mae angen rhoi darpariaeth briodol i'w disodli yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru). Mae'r Ddeddf yn sicrhau bod y pwerau hyn yn parhau, ond mae cwmipas posibl y pwerau yn ehangu.

8.51 Bydd y newidiadau'n sicrhau parhad a chysondeb o ran casglu data, a byddant yn sicrhau ein bod yn gallu casglu gwybodaeth am yr holl dir sy'n cael ei ffermio a'i gadwyn gyflenwi gysylltiedig, ni waeth i ble bydd yr allbwn yn mynd ar ôl iddo adael y fferm. Mae data cyson yn arbennig o bwysig er mwyn i Lywodraeth Cymru ymyrryd drwy ddarparu cymorth ariannol os oes amodau eithriadol yn y farchnad.

8.52 Rydym yn credu y bydd yr effeithiau ar unigolion a busnesau yn fach, ond mae'r pwerau'n bwysig er mwyn i Lywodraeth Cymru allu monitro amaethyddiaeth yn effeithiol a darparu cymorth.

8.53 Bwriedir i'r Ddeddf ddarparu sail gyfreithiol ar gyfer casglu data yn y dyfodol yn y maes hwn. Pe bai'r sail gyfreithiol hon yn cael ei defnyddio i gasglu data yn y dyfodol, byddai angen is-ddeddfwriaeth i reoleiddio'r gwaith o gasglu data, a byddai hyn yn cynnwys ymgynghoriad ac Asesiad o'r Effaith ar Ddiogelu Data. Byddai angen cyhoeddi cynnig drafft ar gyfer unrhyw ofyniad i gasglu data, a byddai angen sicrhau bod digon o amser i roi adborth.

8.54 Rydym yn parhau i ymgynghori â Swyddfa'r Comisiynydd Gwybodaeth a bydd y broses hon yn parhau pan fyddwn yn cyflwyno unrhyw is-ddeddfwriaeth ddilynol. Cafodd proses sgrinio mewn perthynas ag Asesiad o'r Effaith ar Ddiogelu Data ei chwblhau, ac nid oes angen asesiad llawn o'r fath ar hyn o bryd.

## Y Gymraeg

- 8.55 Cymraeg 2050 yw ein strategaeth genedlaethol ar gyfer cynyddu nifer y siaradwyr Cymraeg i filiwn erbyn 2050. Mae'n ddyletswydd statudol arnom i roi ystyriaeth lawn i effeithiau ein gwaith ar y Gymraeg ac mae'n rhaid inni ystyried sut y mae ein polisiau yn effeithio ar yr iaith a'r rhai sy'n ei siarad.
- 8.56 Er gwaethaf y ffaith bod y sector amaethyddol yn fach o ran maint (2% o'r holl weithwyr yng Nghymru), mae amaethyddiaeth yn cyfrif am gyfran gymharol fwy o'r holl siaradwyr Cymraeg (5% o'r holl siaradwyr). Yn y sector amaethyddiaeth (gan gynnwys pysgota a choedwigaeth) y mae'r gyfran uchaf o weithwyr Cymraeg eu hiaith yng Nghymru, sef 43%, o'i gymharu â'r cyfartaledd ar gyfer gweithwyr ar draws pob sector, sef 17%.
- 8.57 Ceir tystiolaeth bod busnesau bwyd-amaeth, gan gynnwys amaethyddiaeth, yng Nghymru yn darparu amodau mwy ffafriol i ddefnyddio'r Gymraeg o'i gymharu â diwydiannau eraill, gyda chyfrannau uchel o'r gweithlu nid yn unig yn gallu siarad Cymraeg, ond yn ei defnyddio yn y gweithle. Mae ymchwil yn dangos bod bron i ddau draean (65%) o'r siaradwyr Cymraeg ar ffermydd bach a bach iawn yng Nghymru yn siarad yr iaith yn ddyddiol.
- 8.58 O ystyried y gyfran gymharol uchel o siaradwyr Cymraeg mewn amaethyddiaeth, pa mor gyffredin yw'r Gymraeg ar ffermydd teuluol bach, a'r dystiolaeth bod y Gymraeg yn cael ei defnyddio bob dydd yn y diwydiant, mae potensial y gallai'r Ddeddf gael effaith amlwg ar y Gymraeg.
- 8.59 Bwriad y Ddeddf a'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig yw gweithredu er mwyn mynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd a'r argyfwng natur mewn ffordd sy'n fuddiol i ffermydd a chymunedau gwledig. Mae'r pedwerydd amcan SLM yn y Ddeddf yn pennu'r nod o gynnal y Gymraeg, ei hyrwyddo, a hwyluso ei defnydd, ochr yn ochr â chadw a gwella adnoddau diwylliannol yn ehangach. Mae'n rhaid i'r gwaith o ddatblygu unrhyw gymorth amaethyddol yn y dyfodol ystyried yr holl amcanion SLM, ac felly mae'r Gymraeg yn elfen allweddol o fframwaith polisi amaethyddol Cymru yn y dyfodol. Yn ogystal, un o'r dibenion y darperir cymorth ar ei gyfer yw *“cynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd.”*
- 8.60 Bwriedir i'r Ddeddf gefnogi gwytnwch busnesau fferm yn y tymor hir, gan gyfrannu at gyflogaeth i siaradwyr Cymraeg iau, yn awr ac yn y dyfodol, ar

ffermydd ac mewn busnesau lleol, gan gefnogi'r diwydiant amaethyddol a chymunedau gwledig ehangach.

8.61 Bydd y gwasanaeth cynghori a fydd yn cyd-fynd â'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig yn cael ei ddarparu'n ddwyieithog, yn unol â Safonau'r Gymraeg ac i gefnogi strategaeth Cymraeg 2050. Bydd hyn yn rhoi cyfle i siaradwyr a dysgwyr Cymraeg ddefnyddio'r Gymraeg yn y gweithle, ac yn fwy anffurfiol gyda chyfoedion, gan helpu i sicrhau bod defnyddio'r Gymraeg yn rhan o fywyd bob dydd.

8.62 Gallai'r broses o ailstrwythuro'r diwydiant, yn enwedig unrhyw symudiad tuag at lai o ffermydd yn ffermio arwynebeddau mwy, effeithio'n negyddol ar gynaliadwyedd cymunedau Cymraeg. Mae'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig yn cael ei gynllunio ar sail yr egwyddor y dylai fod ar gael i bob math o ffermydd. Rydym yn ystyried sut y gallwn strwythuro taliadau, er enghraifft drwy eu capio, i sicrhau bod cyllid yn cael ei ddosbarthu'n deg. Bydd cyfnod pontio rhwng y system gymorth bresennol ac unrhyw gynllun a gyflwynir yn y dyfodol i sicrhau bod modd i ffermydd addasu ac i wneud yn siŵr nad yw taliadau'n cael eu diddymu'n ddisymwth.

8.63 Hyd yma, cafodd tri ymgynghoriad a dau gyfnod cyd-ddylunio eu cwblhau ynghylch dyfodol cymorth amaethyddol yng Nghymru. Gofynnwyd i'r ymatebwyr ystyried effaith ein cynigion ar y Gymraeg, ac mae eu hatebion wedi ein helpu i lunio'r Ddeddf ac wedi cynorthwyo â'r gwaith o lunio'r cynllun arfaethedig. Bydd canlyniadau'r rhaglen gyd-ddylunio yn helpu i sicrhau bod unrhyw ganlyniadau anfwriadol posibl o ran y Gymraeg yn cael eu nodi a'u bod yn cael sylw cyn gynted â phosibl.

## **Bioamrywiaeth**

- 8.64 Mae Llywodraeth Cymru wedi gosod uchelgais clir i wrthdroi'r dirywiad mewn bioamrywiaeth, drwy Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015 a'i Chynllun Gweithredu Adfer Natur Llywodraeth Cymru. Mae Rhaglen Lywodraethu 2021 wedi ymrwymo i 'ymgorffori ein hymateb i'r argyfwng hinsawdd a natur ym mhopeth a wnawn'.
- 8.65 Bwriedir i'r Ddeddf gael effeithiau cadarnhaol, uniongyrchol ar fioamrywiaeth, drwy'r fframwaith Rheoli Tir yn Gynaliadwy (SLM). Mae'r Ddeddf yn peri iddi fod yn ofynnol i Weinidogion gefnogi a rheoleiddio amaethyddiaeth yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion SLM. Un o amcanion strategol y Ddeddf yw "*cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision y maent yn eu darparu*", tra mae "*cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau*" yn un o'r dibenion y bydd Llywodraeth Cymru yn gallu darparu cymorth ar ei gyfer.
- 8.66 Disgwylir i'r Ddeddf gefnogi camau i greu mwy o gynefinoedd gweithredol drwy alluogi cymorth i gynnal ac i wella cyflwr cynefinoedd, amrywiaeth a gwytnwch ecolegol cynefinoedd lled-naturiol, coetiroedd fferm, a choed a gwrychoedd eraill ar dir fferm. Bydd y Ddeddf hefyd yn sicrhau bod modd cynnal a chreu nodweddion tirwedd sy'n darparu cynefinoedd pwysig i fywyd gwylt ar yr holl dir amaethyddol ledled Cymru, a bydd yn diogelu'r mesurau sy'n gwarchod y cynefinoedd hyn a allai fod wedi cael eu colli fel arall.
- 8.67 Mae'r Ddeddf yn pennu bod "*cynnal a gwella mynediad y cyhoedd i gefn gwlad a'r amgylchedd hanesyddol ac ymgysylltiad y cyhoedd â hwy*" yn un o'r dibenion SLM y gellir darparu cymorth ar ei gyfer. Drwy hyn, gellir rhoi mwy o gyfle i bobl fwynhau'r awyr agored a dod i ddeall mwy am fioamrywiaeth Cymru.
- 8.68 Gan ddibynnu ar ymddygiad y cyhoedd a'u defnydd o gefn gwlad, gall gwella mynediad beri risg i fioamrywiaeth ac effeithio'n negyddol ar gynhyrchu bwyd. Felly, dylai'r cymorth a ddarperir ar gyfer gweithgareddau ymgysylltu hefyd helpu i hyrwyddo dealltwriaeth ac ymwybyddiaeth o fioamrywiaeth a lleihau'r posibilrwydd o effeithiau negyddol yn sgil gwella mynediad.

8.69 Mae'r Ddeddf yn cyflwyno'r gofyniad i fonitro'r camau i gyflawni'r amcanion a'r dibenion SLM a ariennir o dan y pwerau i ddarparu cymorth, ac adrodd yn eu cylch, gan gynnwys mewn perthynas â bioamrywiaeth a gwytnwch ecosystemau. Bydd y cynlluniau a gyflwynir yn y dyfodol yn destun prosesau monitro a gwerthuso cadarn, a bydd y canfyddiadau ar gael i'r cyhoedd eu gweld.

## ***Y ddyletswydd economaidd-gymdeithasol***

8.70 Mae anfantais economaidd-gymdeithasol yn golygu byw mewn amgylchiadau cymdeithasol ac economaidd llai ffafriol nag eraill yn yr un gymdeithas, ac mae'n cwmpasu ffactorau amrywiol. Mae'r rhain yn cynnwys incwm a chyfoeth, ond hefyd amddifadedd mewn perthynas â ffactorau fel gwaith, iechyd, a'r amgylchedd ffisegol.

8.71 Er bod ffermwyr fel arfer yn perthyn i fan canol dosbarthiad economaidd-gymdeithasol yr Ystadegau Gwladol (NS-SEC), ceir amrywiaeth eang o brofiadau ymhlith ffermwyr, o ran incwm yn benodol, a fydd yn pennu eu hamgylchiadau economaidd ac yn effeithio ar eu safon byw ac ar ganlyniadau eraill.

8.72 O ran cymunedau gwledig Cymru yn fwy cyffredinol, mae'r darlun o ran mesurau amddifadedd yn un cymysg, gyda chanlyniadau gwell ar y cyfan ym meysydd iechyd ac addysg, canlyniadau gwaeth ym maes mynediad at wasanaethau, a chanlyniadau mwy cynnil ym meysydd incwm, cyflogaeth, tai, yr amgylchedd ffisegol, a diogelwch cymunedol.

8.73 Mae'r Ddeddf yn mynd i'r afael â mesurau anfantais economaidd-gymdeithasol ac amddifadedd drwy'r pwerau i ddarparu cymorth i ffermwyr am iddynt gyflawni'r canlyniadau yr ydym yn eu ceisio, gan gynnwys gwella canlyniadau iechyd pobl Cymru, lleihau'r perygl o lifogydd a sychder, a gwella mynediad i gefn gwlad.

8.74 Ni ddisgwylir y bydd y Ddeddf yn effeithio ar unrhyw un mewn modd sy'n gwaethygu anghydraddoldeb o ran canlyniadau oherwydd anfantais economaidd-gymdeithasol. Er hynny, rydym yn cydnabod bod y Ddeddf yn newid polisi amaethyddol Cymru yn sylweddol, a bydd angen ystyried hyn pan fydd cynigion y Cynllun Ffermio Cynaliadwy yn cael eu datblygu. Felly, bydd cyfnod pontio wedi'i reoli rhwng y system gymorth bresennol a'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig i atal ansicrwydd ac i sicrhau nad yw taliadau'n cael eu diddymu'n ddisymwth.



8.75 Mae aelwydydd sy'n wynebu amddifadedd yn debygol o'i chael yn anoddach gallu gwrthsefyll effeithiau'r newid yn yr hinsawdd a cholledion o ran bioamrywiaeth yn y dyfodol. Mae Iechyd Cyhoeddus Cymru yn nodi bod ffermwyr a gweithwyr amaethyddol ymhlith y rhai y bydd y pethau hyn yn effeithio fwyaf ar eu galwedigaeth. Bwriedir i'r Ddeddf fynd i'r afael â'r argyfwng hinsawdd, a bydd y dibenion y darperir cymorth ar eu cyfer yn y dyfodol yn sicrhau bod modd targedu materion penodol, fel llygredd aer, llygredd dŵr, a pherygl llifogydd. Wrth inni fynd ati i gynllunio'r Cynllun Ffermio Cynaliadwy arfaethedig, rydym yn pwysu a mesur nifer o gamau SLM a fydd yn helpu ffermwyr i leihau eu costau, gan gael effaith gadarnhaol ar incwm ffermwyr.

## **Pennod 9 - Adolygiad ôl-weithredu**

---

### ***Rheoli tir yn gynaliadwy (SLM) a chymorth yn y dyfodol***

- 9.1. Mae'n ofynnol i Weinidogion Cymru baratoi adroddiad bob pum mlynedd yn nodi eu hasesiad o (a) y cynnydd cronrus a wnaed ers i'r ddyletswydd SLM ddod i rym tuag at gyflawni'r amcanion SLM drwy arfer swyddogaethau Gweinidogion Cymru y mae'r ddyletswydd yn berthnasol iddynt a (b) y cynnydd a wnaed yn ystod y cyfnod adrodd tuag at gyflawni'r amcanion hynny drwy arfer y swyddogaethau hynny. Bydd yn ofynnol i Weinidogion Cymru gyhoeddi Datganiad o Ddangosyddion a Thargedau i fesur cynnydd tuag at gyflawni'r amcanion SLM. Rhaid i'r adroddiad nodi (ymysg pethau eraill) y cynnydd a wnaed tuag at y dangosyddion a'r targedau.
- 9.2. Adroddir yn erbyn pob cynllun cymorth (ariannol neu fel arall). Mae'n rhaid paratoi dau fath o adroddiad, sef Adroddiad Blynyddol ac Adroddiad Effaith. Mae'r Adroddiad Blynyddol yn cyfleu'r agwedd ariannol ar y pŵer i ddarparu cymorth, faint o arian sydd wedi'i wario, ar beth ac i bwy. Bydd angen cwblhau'r Adroddiad Effaith bob pum mlynedd er mwyn asesu effaith yr holl gymorth. Bydd strategaeth fonitro a gwerthuso yn sail i hwn. Bydd yn edrych ar effaith pob cynllun o ran cyflawni'r amcanion SLM, a yw'r cynllun(iau) yn addas i'r diben, a'r hyn y gall fod angen ei newid i adlewyrchu'r effaith y bwriedir ei chael.
- 9.3. Mae'r darpariaethau'n ceisio sicrhau bod y polisi'n cael ei roi ar waith yn effeithiol, a sicrhau atebolrwydd ac ymgysylltu priodol â'r Senedd, grwpiau â buddiant, ac eraill. Mae'r darpariaethau'n bwysig i asesu effeithiolrwydd y polisi ac i ddarparu sylfaen dystiolaeth bwysig a chynyddol ar gyfer datblygu polisi parhaus.

### ***Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol***

- 9.4. Ni fydd adolygiad ôl-weithredu strwythuredig yn cael ei gynnal. Os bydd y pwerau'n cael eu defnyddio i ddatgan amodau eithriadol yn y farchnad, ac er mwyn i gynlluniau cymorth ariannol gael eu lansio yn sgil hynny, bydd Llywodraeth Cymru'n adolygu effaith y pwerau, ac yna bydd mewn sefyllfa i argymhell unrhyw newidiadau yn y dyfodol.

## ***Tenantiaethau amaethyddol***

9.5. Ar ôl eu gweithredu, byddwn yn monitro effaith y darpariaethau drwy barhau i ymgysylltu â chynrychiolwyr y diwydiant drwy Grŵp y Diwydiant ar Ddiwygio Tenantiaethau (TRIG). Bydd yr wybodaeth hon yn sail i'r angen am unrhyw ddiwygiadau i'r is-ddeddfwriaeth.

## ***Safonau marchnata***

9.6. Ni fydd adolygiad ôl-weithredu strwythuredig yn cael ei gynnal. Os bydd y pwerau'n cael eu defnyddio i wneud is-ddeddfwriaeth o ran safonau marchnata cynhyrchion amaethyddol a bwyd, bydd Llywodraeth Cymru yn adolygu effaith y pwerau ac yna bydd mewn sefyllfa i argymhell unrhyw newidiadau yn y dyfodol.

## ***Dosbarthiad carcasau***

9.7. Ni fydd adolygiad ôl-weithredu strwythuredig yn cael ei gynnal. Os bydd y pwerau'n cael eu defnyddio i wneud is-ddeddfwriaeth o ran dosbarthiad carcasau, bydd Llywodraeth Cymru'n adolygu effaith y pwerau ac yna bydd mewn sefyllfa i argymhell unrhyw newidiadau yn y dyfodol.

## ***Coedwigaeth***

9.8. Bydd Llywodraeth Cymru yn cynnal adolygiad ôl-weithredu o'r ddeddfwriaeth cyn pen tair blynedd ar ôl cychwyn y diwygiadau i Ddeddf Coedwigaeth 1967. Bydd hyn yn cynnwys adolygu'r modd y mae CNC yn rhoi'r pwerau ar waith, a phwyso a mesur pa mor aml y mae achosion yn codi a beth yw'r costau gwirioneddol cysylltiedig er mwyn deall yn well sut y mae'r pwerau'n cael eu gweithredu a'u costau. Byddwn yn gweithio gyda CNC a rhanddeiliaid i gytuno i gasglu data perthnasol er mwyn monitro effaith y darpariaethau. Lle bynnag y bo modd, bydd y broses o gasglu data yn cyd-fynd â gweithgarwch presennol neu waith perthnasol arall.

## ***Maglau a thrapiau glud***

9.9. Mae Llywodraeth Cymru yn darparu cyllid ar gyfer y Cydgysylltydd Cefn Gwlad a Bywyd Gwyllt, swydd gyda'r heddlu sy'n cydgysylltu gweithgarwch ar draws pedwar heddlu Cymru. Bydd y gwaith o asesu effeithiolrwydd y gwaharddiad ar faglau a thrapiau glud yn rhan o waith y Cydgysylltydd. Bydd cyfleoedd hefyd i gynrychiolwyr y sector ddarparu tystiolaeth sy'n dangos sut y mae'r gwaharddiadau'n gweithio'n ymarferol.

## Atodiad 1: Nodiadau Esboniadol i Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2023

# DEDDF AMAETHYDDIAETH (CYMRU) 2023

## NODIADAU ESBONIADOL

### CYFLWYNIAD

1. Mae'r Nodiadau Esboniadol hyn ar gyfer Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2023 ("y Ddeddf").
2. Fe'u lluniwyd gan Adran Materion Gwledig Llywodraeth Cymru er mwyn cynorthwyo'r sawl sy'n darllen y Ddeddf.
3. Dylid darllen y Nodiadau Esboniadol ar y cyd â'r Ddeddf ond nid ydynt yn rhan ohoni. Ni fwriedir iddynt fod yn ddisgrifiad cynhwysfawr o'r Ddeddf, a phan na fo angen esboniad na sylw ar adran unigol o'r Ddeddf, nis rhoddir.

### TROSOLWG CYFFREDINOL O'R DDEDDF

4. Mae'r Ddeddf yn darparu fframwaith statudol newydd ar gyfer Rheoli Tir yn Gynaliadwy ("RhTG") yng Nghymru.
5. Mae'r Ddeddf yn sefydlu'r amcanion RhTG yn fframwaith trosfwaol ar gyfer polisi amaethyddol, gan ei fod yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i arfer swyddogaethau penodol yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion rheoli tir yn gynaliadwy. Gwneir darpariaeth ar gyfer monitro ac adrodd manwl: y bwriad yw caniatáu asesu cynnydd tuag at gyflawni'r amcanion, darparu sylfaen dystiolaeth bwysig, a hwyluso craffu ac atebolrwydd.
6. Mae'r Ddeddf yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i ddarparu cymorth ar gyfer amaethyddiaeth, ac mewn cysylltiad ag amaethyddiaeth. Mae'r Ddeddf hon yn rhestru dibenion penodol y caiff cymorth ei ddarparu ar eu cyfer (er y caiff hefyd ei ddarparu ar gyfer dibenion eraill nad ydynt wedi eu rhestru). Mae'r dibenion hyn yn cynnwys dibenion sy'n ymwneud â chynhyrchu bwyd, newid yn yr hinsawdd, nwyon tŷ gwydr, ansawdd yr aer ac ansawdd dŵr ac iechyd anifeiliaid. Rhaid i Weinidogion Cymru arfer y pŵer o gymorth yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion RhTG. Y bwriad yw y bydd y dull integredig hwn yn galluogi'r cynhyrchiant cynaliadwy o fwyd a nwyddau eraill ochr yn ochr â chyflawni'r camau gweithredu i gefnogi'r amcanion eraill sy'n ymwneud â RhTG.

7. Caniateir hefyd arfer y pŵer o gymorth mewn cysylltiad â gweithgareddau penodol sy'n gysylltiedig ag amaethyddiaeth. Diffinnir rhain yn y Ddeddf fel "gweithgareddau ategol".
8. Mae'r Ddeddf yn gwneud darpariaeth arall sy'n ymwneud ag amaethyddiaeth a chynhyrchion amaethyddol sy'n disodli'r ddarpariaeth bresennol (sydd â therfyn amser iddi) ar gyfer Cymru yn Atodlen 5 i Ddeddf Amaethyddiaeth 2020 (y cyfeirir ati drwy'r Nodyn Esboniadol hwn fel "Deddf 2020"). (Mae hefyd yn diddymu'r Atodlen honno ac yn gwneud diwygiadau canlyniadol i Ddeddf 2020.)
9. Mae'r Ddeddf yn gwneud diwygiadau i Ddeddf Daliadau Amaethyddol 1986 er mwyn ehangu pwerau Gweinidogion Cymru i wneud rheoliadau o dan y Ddeddf honno, fel eu bod yn gallu gwneud rheoliadau sy'n caniatáu i denant daliad amaethyddol gael gafael ar weithdrefnau cymrodeddu, pan fo landlord wedi gwrthod cais i amrywio tenantiaeth, neu gais am ganiatâd, a wnaed at ddibenion y tenant i gael mynediad at fathau penodol o gymorth (gan gynnwys cymorth a ddarperir o dan adran 8).
10. Mae'r Ddeddf yn gwneud diwygiadau i Ddeddf Tenantiaethau Amaethyddol 1995 i ganiatáu i'r tenant o dan denantiaeth busnes fferm gael gafael ar weithdrefnau cymrodeddu, pan fo landlord wedi gwrthod cais i amrywio'r denantiaeth, neu gais am ganiatâd, pan wnaed y cais at ddibenion penodedig. Y dibenion hynny yw: yn gyntaf, galluogi'r tenant i gael gafael ar fathau penodol o gymorth (gan gynnwys cymorth a ddarperir o dan adran 8); ac yn ail, cydymffurfio â dyletswydd statudol. Mae adran 8A(7) o Ddeddf Tenantiaethau Amaethyddol 1995 hefyd yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i wneud darpariaeth mewn cysylltiad â chymrodeddu o'r fath. Mae geiriad hefyd wedi ei fewnosod yn Neddf 1995 yn nodi'r gofynion gweithdrefnol ar gyfer unrhyw reoliadau a wneir o dan adran 8A.
11. Mae'r Ddeddf yn diwygio Deddf Coedwigaeth 1967 er mwyn galluogi ychwanegu amodau pellach at drwyddedau cwmpo coed ac i alluogi trwyddedau i gael eu diwygio, eu hatal dros dro neu eu dirymu mewn amgylchiadau penodol.
12. Mae'r Ddeddf yn diwygio Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 er mwyn gwahardd y defnydd o faglau (ac atalyddion cebl eraill) a thrapiau glud.
13. Mae'r Ddeddf yn cynnwys 57 o adrannau a 3 Atodlen. Rhennir y Ddeddf i 6 Rhan fel a ganlyn:

**Rhan 1 - Rheoli Tir yn Gynaliadwy**

**Rhan 2 - Cymorth ar gyfer amaethyddiaeth etc.**

**Rhan 3 - Materion sy'n ymwneud ag amaethyddiaeth a chynhyrchion amaethyddol**

**Rhan 4 - Coedwigaeth**

**Rhan 5 - Bywyd Gwyllt**

**Rhan 6 - Cyffredinol**

**Atodlen 1 - Cynhyrchion amaethyddol sy'n berthnasol i ddarpariaethau safonau marchnata**

**Atodlen 2 - Mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol etc. sy'n ymwneud â Rhannau 1 i 3**

**Atodlen 3 - Diwygiadau canlyniadol etc. i'r Rheoliad CMO**

## **SYLWEBAETH AR YR ADRANNAU**

### **Rhan 1 - Rheoli Tir yn Gynaliadwy**

#### *Yr amcanion*

14. Mae'r Rhan hon o'r Ddeddf yn nodi pedwar amcan RhTG ac yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i arfer swyddogaethau penodol yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion hynny. Yr amcan yw sicrhau bod y sector amaethyddol yng Nghymru yn cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy, yn ymateb i'r argyfyngau hinsawdd a natur, yn cadw a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol a hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt, a hefyd yn hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg.
15. Un o nodweddion pob un o'r amcanion yw'r bwriad i ddiwallu anghenion y presennol heb beryglu gallu cenedlaethau'r dyfodol i ddiwallu eu hanghenion hwythau - sef rhywbeth sy'n adlewyrchu'r "egwyddor datblygu cynaliadwy" yn adran 5 o Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol (Cymru) 2015. Yn ogystal, bwriedir i bob amcan ategu'r nodau llesiant yn adran 4 o'r Ddeddf honno, a gynlluniwyd i wella llesiant economaidd, cymdeithasol, amgylcheddol a diwylliannol Cymru.
16. Mae'r fframwaith RhTG, sy'n cynnwys yr amcanion RhTG a'r ddyletswydd RhTG, wedi ei ddatblygu drwy broses ymgynghori gynhwysfawr a gofnodwyd yn Brexit a'n Tir<sup>368</sup>, Ffermio Cynaliadwy a'n Tir<sup>369</sup>, a Phapur Gwyn y Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru)<sup>370</sup>. Maent hefyd yn cyd-fynd â rhaglenni a mentrau rhyngwladol megis rhaglen y Cenhedloedd Unedig, "Decade on Ecosystem Restoration 2021-2030", a gyhoeddwyd ar 1 Mawrth 2019.

### **Adran 1 - Yr amcanion rheoli tir yn gynaliadwy**

---

<sup>368</sup> [Brexit a'n Tir - diogelu dyfodol ffermio yng Nghymru \(llyw.cymru\)](#) (2018)

<sup>369</sup> [Ffermio Cynaliadwy a'n Tir \(llyw.cymru\)](#) (2019)

<sup>370</sup> [Papur Gwyn Amaeth \(Cymru\) \(llyw.cymru\)](#) (2020)

17. Mae adran 1 yn sefydlu pedwar amcan RhTG.
18. Mae is-adran (2) yn darparu mai'r amcan cyntaf yw cynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy. Yn ymarferol, mae hyn yn debygol o ofyn am ganolbwyntio ar gynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd sy'n gynaliadwy yn amgylcheddol, yn economaidd ac yn gymdeithasol, sy'n hyrwyddo safonau uchel o iechyd a lles anifeiliaid ac sy'n diogelu gallu cenedlaethau'r dyfodol i wneud yr un fath.
19. Mae is-adran (6) yn darparu, at ddibenion yr amcan cyntaf, fod ffactorau perthnasol o ran pa un a yw bwyd a nwyddau eraill yn cael eu cynhyrchu mewn modd cynaliadwy yn cynnwys gwytnwch busnesau amaethyddol o fewn y cymunedau y maent yn gweithredu ynddynt a'u cyfraniad i'r economi leol, ymysg pethau eraill.
20. Mae is-adran (3) yn darparu mai'r ail amcan yw lliniaru ac addasu i newid yn yr hinsawdd.
21. Mae lliniaru newid yn yr hinsawdd yn debygol o gynnwys lleihau newid yn yr hinsawdd drwy leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr gweithredol ac allyriadau nwyon tŷ gwydr ymgorfforedig yn ogystal â chynnal a chynyddu gallu'r tir amaethyddol i ddal ac atafaelu carbon. Allyriadau gweithredol yw'r rheini sy'n cael eu hallyrru wrth gwblhau gweithred, ac allyriadau ymgorfforedig yw'r rheini sy'n cael eu hallyrru gan gynnyrch neu ddeunydd wrth eu cynhyrchu a'u cludo (e.e. allyriadau yn sgil cynhyrchu gwrtaith).
22. Mae addasu i newid yn yr hinsawdd yn debygol o gynnwys gweithredu i leihau effeithiau'r newid yn yr hinsawdd. Gall y camau gweithredu hyn gynnwys, er enghraifft, newidiadau mewn arferion er mwyn sicrhau'r cynhyrchiant parhaus o fwyd a nwyddau eraill, mesurau rheoli llifogydd yn naturiol a'r defnydd o goed i roi cysgod.
23. Mae is-adran (4) yn darparu mai'r trydydd amcan yw cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision y maent yn eu darparu. Gall cynnal gwytnwch ecosystemau ofyn am reoli ecosystemau yn weithredol a chamau gweithredu i atal dirywiad. Gall gwella gwytnwch ecosystemau ofyn am, er enghraifft, fesurau megis creu cynefinoedd a newidiadau mewn arferion (e.e. camau gweithredu yn ymwneud ag ansawdd dŵr).
24. Mae is-adran (7) yn disgrifio ffactorau penodol sydd (ymysg eraill) yn berthnasol i wytnwch ecosystemau at ddibenion y trydydd amcan. Gall ecosystemau gwydn, er enghraifft, fod yn fwy bioamrywiol, a all fod o gymorth i arafu a gwrthdroi dirywiad mewn bioamrywiaeth, ac â'r gallu i addasu'n fwy i newid, gan gynnwys effeithiau newid yn yr hinsawdd.



25. Gall y manteision a geir gan ecosystemau gwydn gynnwys, er enghraifft, aer glân, dŵr glân, storio carbon yn well, gwell iechyd pridd a chynnydd ym mhresenoldeb ac effeithiolrwydd peillwyr.
26. Mae is-adran (5) yn darparu mai'r pedwerydd amcan yw cadw a gwella cefn gwlad ac adnoddau diwylliannol a hyrwyddo mynediad y cyhoedd iddynt a'u hymgysylltiad â hwy, a chynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd.
27. Mae'r pedwerydd amcan yn ymwneud â diogelu, cynnal a gwella adnoddau diwylliannol a chefn gwlad, a hyrwyddo mynediad ac ymgysylltiad â hwy. Mae cefn gwlad yn cynnwys, er enghraifft, tir amaeth a choetir, yn ogystal â phrydferthwch yr amgylchedd naturiol. Gall adnoddau diwylliannol gynnwys, er enghraifft, safleoedd ac adeiladau hanesyddol. Mae'r amcan hwn hefyd yn ymwneud â chynnal y Gymraeg, er enghraifft drwy gefnogi pobl a chymunedau sy'n defnyddio'r Gymraeg, yn ogystal â hyrwyddo a hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg er mwyn codi ymwybyddiaeth a chyfleoedd i'w defnyddio a'i lledaenu.
28. Mae is-adran (8) yn diffinio "adnoddau diwylliannol" at ddibenion y pedwerydd amcan.

*Y ddyletswydd*

## **Adran 2 - Dyletswydd Gweinidogion Cymru mewn perthynas â'r amcanion**

29. Mae adran 2(1) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru arfer swyddogaethau penodol yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion rheoli tir yn gynaliadwy, i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth honno'n briodol.
30. Er mwyn cydymffurfio â'r ddyletswydd hon, bydd angen i Weinidogion Cymru ystyried pob un o'r pedwar amcan RhTG pan fyddant yn arfer swyddogaeth y mae'r ddyletswydd yn gymwys iddi ac wedi hyn bydd angen arfer y swyddogaeth yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at gyflawni'r amcanion hynny (i'w hystyried gyda'i gilydd), i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth honno'n briodol. Bwriedir i'r amcanion RhTG ategu ei gilydd, ac, mewn rhai achosion, golyga hyn y caiff camau gweithredu eu cymryd sy'n cyfrannu at yr holl amcanion, er nid o reidrwydd yn gyfartal. Mewn achosion eraill, efallai na fydd hyn yn bosibl, er enghraifft, pan nad yw arfer swyddogaeth benodol yn cael unrhyw effaith mewn cysylltiad ag un neu ragor o'r amcanion.
31. Ym mhob achos, bydd yn ofynnol i Weinidogion Cymru arfer swyddogaethau perthnasol yn y modd y maent yn ystyried sy'n cyfrannu orau at yr amcanion (i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaeth honno'n briodol). Golyga hyn pan fo mwy nag un opsiwn i Weinidogion Cymru, bydd angen iddynt

ddewis yr opsiwn y maent yn ystyried sy'n fwyaf buddiol yn nhermau ei gyfraniad at gyflawni'r amcanion RhTG.

32. Mae swyddogaethau Gweinidogion Cymru y mae'r ddyletswydd yn gymwys iddynt wedi eu nodi yn is-adrannau (2) a (3) ac yn ddarostyngedig i'r eithriadau yn adran 3.
33. Mae is-adran (2) yn darparu bod y swyddogaethau y mae'r ddyletswydd yn gymwys iddynt yn:
  - swyddogaethau o dan y Ddeddf hon (adran 2(2)(a));
  - swyddogaethau o dan unrhyw ddeddfiad arall sy'n ei gwneud yn ofynnol neu'n caniatáu i Weinidogion Cymru ddarparu cymorth ar gyfer (i) amaethyddiaeth, neu weithgareddau eraill a gynhelir ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth, neu (ii) gweithgareddau ategol (adran 2(2)(b));
  - swyddogaethau o dan unrhyw ddeddfiad arall sy'n ei gwneud yn ofynnol neu'n caniatáu i Weinidogion Cymru reoleiddio (i) amaethyddiaeth, neu weithgareddau eraill a gynhelir ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth, neu (ii) gweithgareddau ategol (adran 2(2)(c)).
34. Mae is-adran (3) yn darparu nad yw'r ddyletswydd RhTG ond yn gymwys i'r swyddogaethau y cyfeirir atynt yn is-adrannau (2)(b) a (2)(c) i'r graddau bod y swyddogaethau hynny'n cael eu harfer i ddarparu cymorth ar gyfer neu i reoleiddio, (a) amaethyddiaeth, neu weithgareddau eraill a gynhelir ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth, neu (b) gweithgareddau ategol (ac nid felly i'r graddau yr arferir y swyddogaethau hynny at ryw ddiben arall).
35. Diffinnir "amaethyddiaeth" yn adran 51; diffinnir "gweithgaredd ategol" yn adran 52; a diffinnir "swyddogaethau" yn adran 54.
36. Gall gweithgareddau eraill a gynhelir ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth gynnwys, er enghraifft, gweithgareddau neu ddigwyddiadau hamdden pan fo prif ddefnydd y tir yn parhau'n amaethyddol yn bennaf e.e. gweithgareddau neu ddigwyddiadau a gynhelir ar gyfer nifer penodol o ddyddiau yn unig yn ystod unrhyw flwyddyn benodol.

### **Adran 3 - Eithriadau rhag y ddyletswydd yn adran 2**

37. Mae adran 3 yn darparu nad yw'r ddyletswydd yn adran 2 yn gymwys i'r swyddogaethau a restrir ym mharagraffau (a) i (f).
38. Mae'r swyddogaethau a eithrir yn ymwneud yn bennaf â chynllun y taliad sylfaenol, gan gynnwys darpariaeth ganlyniadol a throsiannol sy'n ymwneud â chynllun y taliad sylfaenol a'r polisi amaethyddol cyffredin. Mae cynllun y taliad sylfaenol yn system cymorth incwm cynhwysol nad yw'n cyfrannu at gyflawni'r amcanion RhTG.

### *Monitro ac adrodd*

39. Mae'r darpariaethau monitro ac adrodd yn gosod gofynion ar Weinidogion Cymru i fonitro ac adrodd ar y cynnydd a wnaed tuag at gyflawni'r amcanion RhTG. Mae'r darpariaethau yn manylu ar y gofyniad i osod dangosyddion a thargedau, yn ogystal â llunio adroddiad. Mae'r darpariaethau adrodd a monitro yn gwneud darpariaeth ar gyfer craffu ac ymgysylltu â rhanddeiliaid a'r Senedd. Maent hefyd yn gweithredu i ddarparu sylfaen dystiolaeth barhaus ar gyfer cefnogi tueddiadau polisi'r dyfodol a'r arferion gorau i'w canfod.

### **Adran 4 - Dangosyddion a thargedau rheoli tir yn gynaliadwy**

40. Mae adran 4 yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru lunio a chyhoeddi dangosyddion a thargedau er mwyn mesur cynnydd tuag at gyflawni'r amcanion RhTG drwy arfer y swyddogaethau y mae'r ddyletswydd yn adran 2 yn gymwys iddynt.
41. Mae is-adran (1) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru lunio datganiad sy'n nodi dangosyddion sydd i'w cymhwyso er mwyn mesur cynnydd tuag at gyflawni'r amcanion RhTG drwy arfer y swyddogaethau y mae'r ddyletswydd yn adran 2 yn gymwys iddynt, a thargedau mewn perthynas â'r dangosyddion hynny.
42. Bydd dangosyddion yn darparu metrigau mewn modd y gellir mesur cyfraniad cam gweithredu tuag at yr amcanion RhTG. Bydd targedau yn nodi'r lefel o gynnydd a ddymunir yn erbyn y metrig y mae dangosydd penodol yn ei fanylu.
43. Er enghraifft, gellir mynd i'r afael â'r trydydd amcan ("cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau a'r manteision maent yn eu darparu") drwy sawl dangosydd. Gallai un ohonynt fod yn ostyngiad yn lefelau llygryddion mewn afonydd sy'n llifo islaw gweithgareddau amaethyddol ac ategol. Wedi hyn, byddai targed penodol yn cael ei osod yn erbyn y dangosydd hwnnw a byddai'r dangosydd a'r targed yn cael eu hadrodd arnynt yn yr adroddiad RhTG a lunnir o dan adran 6.
44. Mae is-adran (2) yn darparu bod rhaid i'r datganiad gynnwys, yn isafswm, o leiaf un dangosydd neilltuol ar gyfer pob amcan RhTG, ac o leiaf un targed neilltuol sy'n ymwneud ag o leiaf un dangosydd neilltuol ar gyfer pob amcan RhTG. Mae hyn er mwyn sicrhau y cyfrifir cynnydd yn gywir ac yn effeithiol.
45. Mae is-adrannau (3) i (5) yn darparu y caiff y datganiad hefyd nodi dangosyddion pellach (y caiff pob un fod ar gyfer un amcan RhTG neu ar gyfer mwy nag un), a thargedau pellach (y caiff pob un ymwneud ag un dangosydd, pa un a yw'n cael ei nodi o dan is-adran (2) neu is-adran (3), neu â mwy nag un).
46. Mae is-adran (6) yn darparu y caiff dangosydd neu darged ymwneud â Chymru neu unrhyw ran o Gymru.

47. Mae is-adran (7) yn darparu y caniateir gosod targed drwy gyfeirio at unrhyw gyfnod y mae Gweinidogion Cymru yn ystyried ei fod yn briodol.
48. Mae is-adran (8) yn darparu bod rhaid i Weinidogion Cymru gyhoeddi'r datganiad a'i osod gerbron Senedd Cymru yn ddim hwyrach na 31 Rhagfyr 2025.
49. Mae is-adran (9) yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru adolygu a diwygio'r datganiad ar unrhyw adeg ac mae is-adran (10) yn darparu bod is-adrannau (2) i (8) yn gymwys mewn perthynas â datganiad diwygiedig fel y maent yn gymwys i'r datganiad gwreiddiol.
50. Mae is-adran (11) yn darparu pan fo Gweinidogion Cymru yn diwygio'r datganiad, rhaid iddynt, cyn gynted ag y bo'n rhesymol ymarferol, gyhoeddi'r datganiad diwygiedig a'i osod gerbron Senedd Cymru.

#### **Adran 5 - Camau i'w cymryd wrth lunio neu ddiwygio dangosyddion a thargedau**

51. Mae adran 5 yn nodi'r camau y mae rhaid eu cymryd wrth lunio neu ddiwygio dangosyddion a thargedau.
52. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru roi sylw i adroddiadau, polisiâu a materion eraill penodol wrth lunio neu ddiwygio dangosyddion a thargedau.
53. Mae hyn yn ceisio sicrhau bod y gwaith monitro ac adrodd ar RhTG yn rhoi ystyriaeth briodol i nodau, polisiâu a gwaith adrodd ar gynaliadwyedd ehangach, i'r graddau y maent yn berthnasol.
54. Mae is-adran (3) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ymgynghori â Chomisiynydd Cenedlaethau'r Dyfodol Cymru ac unrhyw bersonau eraill y maent yn eu hystyried yn briodol wrth lunio neu ddiwygio dangosyddion a thargedau.

#### **Adran 6 - Adroddiadau Rheoli Tir yn Gynaliadwy**

55. Mae adran 6 yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru lunio a chyhoeddi adroddiadau RhTG ac yn manylu ar gynnwys ac amseru'r adroddiadau hynny.
56. Mae is-adran (1) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru lunio adroddiad mewn perthynas â phob cyfnod adrodd (fel y'i diffinnir gan is-adran (9)).
57. Mae is-adran (1)(a) yn darparu bod rhaid i'r adroddiad nodi asesiad Gweinidogion Cymru o'r cynnydd cronrus a wnaed, ers i adran 2 ddod i rym, tuag at gyflawni'r amcanion RhTG drwy arfer y swyddogaethau y mae'r ddyletswydd yn adran 2 yn gymwys iddynt.
58. Mae is-adran (1)(b) hefyd yn ei gwneud yn ofynnol i'r adroddiad nodi asesiad Gweinidogion Cymru o'r cynnydd a wnaed, yn ystod y cyfnod adrodd, tuag at gyflawni'r amcanion hynny drwy arfer y swyddogaethau hynny.

59. Mae is-adran (2) yn datgan bod rhaid i'r adroddiad nodi, mewn perthynas â phob dangosydd yn y datganiad (neu'r datganiad diwygiedig) a gyhoeddir o dan adran 4, y cynnydd a wnaed mewn perthynas â'r dangosydd hwnnw yn ystod y cyfnod adrodd a sut y mae hynny wedi cyfrannu at gyflawni'r amcanion rheoli tir yn gynaliadwy.
60. Mae is-adran (3) yn darparu bod rhaid i'r adroddiad nodi, mewn perthynas â phob targed yn y datganiad (neu'r datganiad diwygiedig), pa un a yw'r targed wedi ei gyflawni yn ystod y cyfnod adrodd ai peidio.
61. Mae is-adrannau (4) i (6) yn pennu'r ddarpariaeth y mae rhaid i'r adroddiad ei gwneud yn ddibynnol ar a yw targed wedi ei gyflawni yn ystod y cyfnod adrodd (is-adran (4)), nad yw targed wedi ei gyflawni yn ystod y cyfnod adrodd (is-adran (5)), neu nad yw Gweinidogion Cymru hyd yma wedi gallu penderfynu pa un a yw targed wedi ei gyflawni yn ystod y cyfnod adrodd ai peidio (is-adran (6)).
62. Mae is-adran (7) yn nodi materion eraill y caiff adroddiadau RhTG eu hasesu ac adrodd arnynt. Gall y rhain gynnwys y blaenoriaethau, y risgiau a'r cyfleoedd allweddol mewn perthynas â chyflawni'r amcanion RhTG, a'r effaith y mae'r cynnydd a wnaed tuag at gyflawni'r amcanion hynny yn ei chael ar gyflawni nodau eraill e.e. nod Cymru sero net 2050.
63. Mae is-adran (8) yn darparu bod rhaid i Weinidogion Cymru, yn ddim hwyrach na 12 mis ar ôl pob cyfnod adrodd, gyhoeddi'r adroddiad sy'n ymwneud â'r cyfnod adrodd a'i osod gerbron y Senedd.
64. Mae is-adran (9) yn diffinio'r "cyfnod adrodd" ac mae is-adran (10) yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru drwy reoliadau i ddiwygio is-adran (9). Mae'r pŵer hwn i wneud rheoliadau yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddiwygio, er enghraifft, hyd y cyfnod adrodd. Mae'r pŵer hwn i wneud rheoliadau yn ddarostyngedig i'r weithdrefn penderfyniad cadarnhaol (adran 50(6) a (7)).

### **Adran 7 - Camau i'w cymryd wrth lunio adroddiadau**

65. Mae adran 7 yn nodi'r adroddiadau, y polisiau a'r materion eraill y mae rhaid i Weinidogion Cymru roi sylw iddynt wrth lunio adroddiadau RhTG. Mae'n ceisio sicrhau bod adrodd ar RhTG yn cael ei gwblhau yng nghyd-destun adrodd a chamau gweithredu cynaliadwyedd ehangach a wneir yng Nghymru a bod data priodol yn cael ei ystyried wrth adrodd am gynnydd tuag at yr amcanion RhTG. Mae hefyd yn ceisio annog dull cydlynus wrth adrodd am gamau gweithredu amgylcheddol a chamau gweithredu eraill ledled Cymru.

## **RHAN 2 - CYMORTH AR GYFER AMAETHYDDIAETH ETC.**

### **Pennod 1 - Pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth**

66. Mae'r Bennod hon yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i ddarparu cymorth ar gyfer, neu mewn cysylltiad ag, amaethyddiaeth yng Nghymru a gweithgareddau ategol sy'n cael eu cynnal yng Nghymru. Mae'r pŵer hwn yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth, gan gynnwys drwy gyfrwng cynllun neu gynlluniau cymorth (ac wrth sefydlu cynllun neu gynlluniau o'r fath bydd angen i Weinidogion Cymru gydymffurfio â'r ddyletswydd RhTG).
67. Mae'r pŵer i ddarparu cymorth, yn ymarferol, yn rhoi'r gallu i Weinidogion Cymru gefnogi ffermwyr i gynhyrchu bwyd a nwyddau eraill mewn modd cynaliadwy sydd â'r bwriad i gefnogi ymrwymadau amgylcheddol a hinsawdd Llywodraeth Cymru a chefnogi llesiant dinasyddion ymhellach wrth iddo ymwneud ag amaethyddiaeth yng Nghymru.

### **Adran 8 - Pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth**

68. Mae adran 8 yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i ddarparu cymorth ar gyfer, neu mewn cysylltiad ag, amaethyddiaeth a gweithgareddau ategol sy'n cael eu cynnal yng Nghymru. Caiff cymorth fod yn gymorth ariannol, neu fel arall, er enghraifft gallai Gweinidogion Cymru ddewis arfer y pŵer i wneud taliad am gamau gweithredu neu i ddarparu cymorth a chynghor cyfarwyddol.
69. Mae adran 8(2) yn nodi rhestr (nad yw'n gynhwysfawr) o ddibenion y caiff Gweinidogion Cymru ddarparu cymorth yng Nghymru ar eu cyfer, neu mewn cysylltiad â hwy. Nid yw Gweinidogion Cymru wedi eu cyfyngu gan y dibenion a restrir yn adran 8(2) a chaniateir iddynt ddarparu cymorth at ddibenion eraill, cyhyd â bod y dibenion eraill ar gyfer, neu mewn cysylltiad ag amaethyddiaeth a/neu weithgareddau ategol yng Nghymru. Mae'r dibenion a restrir yn adran 8(2) yn rhoi cyd-destun yn nhermau'r nodau polisi y rhagwelir cefnogaeth ar eu cyfer. Mae'r dibenion yn cefnogi'r gwaith o gyflawni'r amcanion RhTG y manylir arnynt yn adran 1.
70. Mae'r diben yn is-adran (2)(a) yn cyfeirio at annog cynhyrchu bwyd mewn modd sy'n amgylcheddol gynaliadwy. Er enghraifft, gellid darparu cymorth ar gyfer tyfu cnydau mewn modd sy'n lleihau neu'n dileu'r angen am wrtaith artiffisial.
71. Mae'r diben yn is-adran (2)(b) yn cyfeirio at helpu cymunedau gwledig i ffynnu, ac i gryfhau'r cysylltiadau rhwng busnesau amaethyddol a'u cymunedau. Er enghraifft, gallai'r cymorth a roddir at y diben hwn fod yn anelu at hybu gwytnwch economaidd busnesau amaethyddol drwy ffermydd yn arallgyfeirio a chryfhau busnesau fferm er mwyn cefnogi a chyfrannu tuag at gymunedau (lleol) gwledig ffyniannus, fel cefnogi ac annog cynnydd mewn bioamrywiaeth neu wytnwch ecosystemau ar ffermydd, drwy brosiectau cydweithredol fel perllannau cymunedol, neu gynorthwyo busnesau fferm i arallgyfeirio i werthu i ddefnyddwyr yn uniongyrchol, drwy focsys cig a / neu focsys llyisiau.

72. Mae'r diben yn is-adran (2)(c) yn cyfeirio at wella gwytnwch busnesau amaethyddol. Gallai'r cymorth a roddir at y diben hwn fod yn anelu at geisio denu newydd-ddyfodiaid i ffermio a chefnogi cynllunio ar gyfer olyniaeth.
73. Mae'r diben yn is-adran (2)(d) yn cyfeirio at gynnal y Gymraeg a hyrwyddo a hwyluso ei defnydd. Gallai'r cymorth a roddir at y diben hwn fod yn anelu at hwyluso'r defnydd o'r Gymraeg ar draws pob lefel gymhwysedd ac annog dysgwyr newydd ar draws y sector amaethyddol.
74. Mae'r diben a restrir yn is-adran (2)(e) yn cyfeirio at leihau allyriadau nwyon tŷ gwydr. Er enghraifft, gallai cymorth geisio annog ffermydd i leihau eu hallyriadau nwyon tŷ gwydr, gan gynnwys drwy wneud defnydd effeithlon o danwydd ac ynni, lleihau mewnbynnau allanol a chael da byw a chnydau cynhyrchiol.
75. Mae is-adran (2)(f) yn nodi'r diben o atafaelu a storio carbon i'r graddau gorau posibl. Gallai'r cymorth a roddir at y diben hwn fod yn anelu at greu stociau carbon newydd, a gwella rhai sy'n bodoli eisoes ar ffermydd, er enghraifft drwy gynyddu cyfanswm y carbon sydd mewn pridd, adfer mawndiroedd, plannu coed a/neu wrychoedd a rheoli coetir ffermydd.
76. Y diben y cyfeirir ato yn is-adran (2)(g) yw cynnal a gwella gwytnwch ecosystemau. Gallai hyn olygu cefnogi ffermwr i fabwysiadu gwahanol dechnegau ffermio sy'n osgoi effeithiau negyddol ar fioamrywiaeth, rhywogaethau a chynefinoedd, a sicrhau manteision iddynt.
77. Y diben a restrir yn is-adran (2)(h) yw cadw a gwella tirweddau a'r amgylchedd hanesyddol. Gallai cefnogaeth a ddarperir ar gyfer, neu mewn cysylltiad â'r diben hwn, er enghraifft, fod i gefnogi ffermwyr i gynnal adeiladau hanesyddol a all fod ganddynt ar eu tir.
78. Y diben a restrir yn is-adran (2)(i) yw gwella ansawdd yr aer. Bwriedir i'r cymorth a ddarperir ar gyfer, neu mewn cysylltiad â'r diben hwn, gael ei anelu at gamau gweithredu sy'n arwain at aer sydd â llygredd cyfyngedig (nwyon niweidiol a gronynnau a wneir gan bobl) gan gynnwys deunydd gronynnol mân (PM2.5), amonia (NH3) a chyfansoddion organig anwedol nad ydynt yn fethan (NMVOC).
79. Mae is-adran (2)(j) yn darparu ar gyfer y diben o wella ansawdd dŵr. Y nod polisi sydd wrth wraidd y diben hwn yw sicrhau bod amgylchedd y dŵr (gan gynnwys dŵr mewndirol) yn cael ei reoli'n gynaliadwy er mwyn cefnogi cymunedau iach, busnesau sy'n ffynnu a chynnydd mewn bioamrywiaeth.
80. Y diben a restrir yn is-adran (2)(k) yw cynnal a gwella mynediad y cyhoedd i gefn gwlad a'r amgylchedd hanesyddol ac ymgysylltiad y cyhoedd â hwy. Gallai'r camau gweithredu a gymerir mewn cysylltiad â'r diben hwn gynnwys

cefnogi ffermwyr i wella llwybrau troed cyhoeddus i'w gwneud yn fwy hygyrch i bobl sy'n defnyddio cadair olwyn.

81. Mae is-adran (2)(l) yn rhestru'r diben ynghylch lliniaru risgiau o lifogydd a sychder. Gellid darparu cefnogaeth ar gyfer, neu mewn cysylltiad â'r diben hwn, er enghraifft, i alluogi ffermydd i baratoi at gyfnodau o lawiad isel neu uchel, lleihau'r risgiau i'r fferm a chymunedau o lifogydd a sychder gan gynnwys drwy reoli llifogydd ar sail natur.
82. Y diben yn is-adran (2)(m) yw cyflawni a hyrwyddo safonau uchel o ran iechyd a lles anifeiliaid. Gallai'r gefnogaeth a ddarperir ar gyfer, neu mewn cysylltiad â'r diben hwn ei gwneud yn ofynnol i ffermwyr, neu eu hannog, i lunio cynllun iechyd anifeiliaid a'i weithredu a/neu gymryd camau gweithredu sy'n gwella lles anifeiliaid megis darparu cysgod neu ofod addas.
83. Mae is-adran (2)(n) yn darparu ar gyfer y diben o sicrhau effeithlonrwydd adnoddau i'r graddau gorau posibl. Gallai'r gefnogaeth a ddarperir ar gyfer, neu mewn cysylltiad â'r diben, er enghraifft, gynorthwyo ffermydd i ddilyn dull economi gylchol drwy gadw adnoddau a deunyddiau mewn defnydd cyhyd ag sy'n bosibl a lleihau gwastraff.
84. Y dibenion y cyfeirir atynt yn is-adran (2)(o) yw annog busnesau amaethyddol i reoli ynni yn effeithiol (gan gynnwys drwy fabwysiadu arferion effeithlonrwydd ynni ac arbed ynni, a chynhyrchu ynni adnewyddadwy ar eu tir). Caniateir i gymorth at y diben hwn neu mewn cysylltiad ag ef gael ei ddarparu, er enghraifft, i annog busnesau amaethyddol i fabwysiadu cynlluniau rheoli ynni da a chynhyrchu ynni adnewyddadwy ar y safle, gyda'r nod y bydd hynny'n cynorthwyo'r busnesau amaethyddol hynny (dros gyfnod o amser) i leihau eu costau ynni, drwy amryw o fesurau.
85. Mae adran 8(3) yn darparu y caniateir i gymorth a ddarperir o dan y pŵer i ddarparu cymorth gael ei ddarparu o dan gynllun, neu fel arall. Er enghraifft, drwy drosglwyddo gwybodaeth a gwasanaeth arloesi.
86. Mae is-adran (4) yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru i ddiwygio'r rhestr o ddibenion drwy reoliadau (drwy ychwanegu diben newydd, dileu diben, neu newid disgrifiad o ddiben). Gallai hyn, er enghraifft, adlewyrchu newid i ymrwymadau Llywodraeth Cymru a'r amcanion RhTG. Fel arall, gellid ystyried nad yw un neu ragor o'r dibenion yn cael eu hystyried yn angenrheidiol mwyach ac felly bod angen eu disodli i adlewyrchu sefyllfa wedi'i diweddarau.

#### **Adran 9 - Darpariaeth bellach ynghylch cymorth o dan adran 8**

87. Mae adran 9 yn darparu y caniateir i gymorth a ddarperir o dan y pŵer o gymorth yn adran 8 ei roi yn ariannol neu fel arall. Yn ymarferol, mae'r modd y caiff cymorth ei roi yn debygol o ddibynnu ar unrhyw nifer o ffactorau, er enghraifft y canlyniad a fwriedir a math/nifer y derbynwyr. Mae is-adran (2) yn



pennu y caniateir darparu cymorth ariannol drwy grantiau, benthyciadau neu warantau, ond caniateir darparu cymorth ar unrhyw ffurf arall.

88. Mae is-adran (3) yn darparu y gall fod angen bodloni meini prawf o ran cymhwysedd er mwyn i berson fod yn gymwys am gymorth. Penderfynir ar y meini prawf o ran cymhwysedd gan bob cynllun cymorth unigol a sefydlir yn unol ag adran 8.
89. Mae is-adran (4) yn darparu enghreifftiau o feini prawf o ran cymhwysedd pan fo cymorth yn cael ei ddarparu mewn cysylltiad â'r defnydd o dir. Gall gofynion, ymysg pethau eraill, ymwneud â nodweddion y tir, er enghraifft, nodweddion ecolegol y tir. Gall gofyniad hefyd ymwneud â'r person sy'n cael cymorth - er enghraifft, rhywun sy'n newydd i ffermio, neu rywun sydd am arallgyfeirio o arferion ffermio presennol ar y tir.
90. Mae is-adran (5) yn caniatáu i Weinidogion Cymru osod amodau ar unrhyw gymorth a ddarperir: yn ymarferol, gallai enghreifftiau fod yn brawf o weithredu, amserlenni a hyd contractau.
91. Mae is-adran (6) yn datgan y caniateir i'r amodau hyn gynnwys darpariaeth i gymorth gael ei ad-dalu. Caniateir codi llog ar arian y mae'n ofynnol ei ad-dalu.
92. Mae is-adran (7) yn darparu y caniateir darparu cymorth o dan adran 8 i berson neu sefydliad sydd wedi sefydlu a/neu'n gweithredu "cynllun trydydd parti". Rhaid i'r cymorth gael ei roi mewn cysylltiad â sefydlu neu weithredu'r "cynllun trydydd parti" hwnnw. Golyga hyn y caniateir darparu cymorth o dan adran 8 mewn cysylltiad â gwariant a ysgwyddwyd gan drydydd parti wrth sefydlu a gweithredu cynllun, ac ar gyfer cyllid a ddarperir drwy'r cynllun hwnnw. Byddai hyn yn galluogi Gweinidogion Cymru i gyllido, er enghraifft, partneriaethau lleol neu sefydliadau eraill i gyflawni prosiectau cydweithredol sy'n seiliedig ar y tirwedd sy'n gwella'r amgylchedd hanesyddol a'r tirwedd dynodedig ar draws nifer o ffermydd.
93. Mae is-adran (8) yn darparu diffiniad o "cynllun trydydd parti" at ddibenion is-adran (7): mae'n gynllun sy'n darparu cymorth ar gyfer neu mewn cysylltiad ag amaethyddiaeth neu weithgareddau ategol, ac sy'n cael ei wneud gan drydydd parti (nid Gweinidogion Cymru).
94. Mae is-adrannau (9) a (10) yn galluogi Gweinidogion Cymru i ddirprwyo swyddogaethau mewn perthynas â rhoi cymorth gan gynnwys rhoi canllawiau neu arfer disgrisiwn.

#### **Adran 10 - Pŵer i wneud darpariaeth ynghylch cyhoeddi gwybodaeth am gymorth**

95. Mae adran 10 yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau ynghylch cyhoeddi gwybodaeth benodedig (fel a bennir yn y rheoliadau) am gymorth

sy'n cael ei ddarparu, neu sydd wedi ei ddarparu o dan adran 8. Caiff yr wybodaeth y caniateir ei phennu yn y rheoliadau gynnwys gwybodaeth am dderbynydd unrhyw gymorth a ddarperir, swm unrhyw gymorth a ddarperir, a dibenion unrhyw gymorth a ddarperir.

96. Mae adran 10(2) yn caniatáu i'r rheoliadau osod gofynion. Felly, er enghraifft, gallai'r rheoliadau ei gwneud yn ofynnol i unrhyw berson - gan gynnwys Gweinidogion Cymru - ddarparu'r wybodaeth a bennir.
97. Yn nhermau polisi, bwriad cyhoeddi gwybodaeth am y ddarpariaeth o gymorth yw hyrwyddo tryloywder a chaniatáu i'r hyn sydd wedi ei gyflawni neu sy'n ofynnol o'r cymorth a roddir gael ei ddangos yn glir.

### **Adran 11 - Cynlluniau Cymorth Amlflwydd**

98. Mae adran 11 yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru lunio 'cynllun cymorth amlflwydd' (CCA) ynghylch y defnydd y disgwylir ei wneud o'r pwerau o dan adran 8 yn ystod y cyfnod y mae'r cynllun yn ymwneud ag ef.
99. Mae is-adran (2) yn rhoi'r wybodaeth y mae rhaid ei chynnwys yn yr CCA, gan gynnwys disgrifiad o gynlluniau cymorth gweithredol, neu gynlluniau cymorth y disgwylir iddynt ddod yn weithredol, yn ystod y cyfnod y mae'r cynllun yn ymwneud ag ef.
100. Mae is-adran (3) yn darparu y bydd y cyfnod y mae'r CCA cyntaf yn ymwneud ag ef yn bum mlynedd, sy'n dechrau â 1 Ionawr 2025. Mae is-adran (4) yn nodi bod rhaid i CCAau dilynol ymwneud â chyfnodau nad ydynt yn fyrrach na phum mlynedd.
101. Mae is-adran (5) yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i sicrhau bod CCA yn ei le ar bob adeg.
102. Mae is-adran (6) yn darparu bod rhaid gosod y CCA gerbron y Senedd cyn dyddiad cychwyn cyfnod y cynllun: yn achos y CCA cyntaf, cyn gynted ag y bo'n ymarferol cyn cyfnod y cynllun, ac ar gyfer cynlluniau dilynol, o leiaf 12 mis cyn i gyfnod y cynllun ddechrau.
103. Mae is-adran (7) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru ddiwygio CCA os nad yw'r wybodaeth ynddo yn gywir mwyach cyn diwedd y cyfnod y mae'n ymwneud ag ef (er enghraifft, pan na fo cynllun cymorth yn weithredol mwyach neu pan na chaiff swyddogaethau o fewn cynllun eu cefnogi mwyach).
104. Mae is-adran (8) yn ei gwneud yn ofynnol i'r CCA diwygiedig i gael ei gyhoeddi a'i osod gerbron y Senedd.

### **Adran 12 - Pŵer i wneud darpariaeth ynghylch gwirio cymhwysedd ar gyfer cymorth, etc**

105. Mae adran 12 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau, a chaniateir iddynt gael eu harfer er mwyn gwneud darpariaeth ynghylch gwirio a yw'r meini prawf cymhwysedd ar gyfer cymorth o dan adran 8 wedi eu bodloni a'r canlyniadau, pan nad ydynt wedi eu bodloni, ynghylch gorfodi cydymffurfedd ag amodau, ynghylch monitro i ba raddau y mae dibenion y cymorth wedi eu cyflawni, ac ynghylch ymchwilio i droseddau a amheuir. Bwriedir i'r pwerau hyn sicrhau bod cymorth amaethyddol a ariennir gan Lywodraeth Cymru yn cael ei weinyddu yn gywir a bod y rhai sy'n cael cymorth o dan y pŵer i ddarparu cymorth yn ddarostyngedig i graffu ac atebolrwydd priodol.
106. Mae is-adran (2) yn darparu rhestr nad yw'n gynhwysfawr o'r mathau o ddarpariaeth y caniateir eu cynnwys mewn unrhyw reoliadau a wneir o dan is-adran (1). Er yr ystyrir mai dyma rai o'r prif faterion y gallai fod angen i'r rheoliadau fynd i'r afael â hwy, caniateir i reoliadau gael eu gwneud ar gyfer unrhyw un o'r dibenion a nodir yn is-adran (1) ac ni chyfyngir ar gynnwys unrhyw reoliadau a wneir yn y dyfodol i'r meysydd hynny a restrir yn is-adran (2).
107. Mae is-adran (2)(f) yn caniatáu i reoliadau o dan adran 11 wneud darpariaeth ynghylch adennill cymorth ariannol (er enghraifft, gallai'r rheoliadau ganiatáu i'r cymorth gael ei adennill, gyda llog, pan fo person wedi torri amod).
108. Mae is-adran (2)(h) yn caniatáu i reoliadau o dan adran 11 wneud darpariaeth ynghylch y camau i'w cymryd gan berson y darperir neu y darparwyd cymorth iddo, er mwyn unioni amodau a dorrwyd.
109. Mae is-adran (2)(i) a (j) yn caniatáu i reoliadau o dan adran 11 wneud darpariaeth ynghylch cosbau ariannol, gan gynnwys sicrwydd ar gyfer taliad.
110. Mae is-adran (2)(k) yn caniatáu i'r rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch gwahardd person rhag cael cymorth am gyfnod a bennir, neu hyd nes i amodau a bennir gael eu bodloni. Er enghraifft, gallai'r rheoliadau ganiatáu i'r taliad cymorth gael ei atal dros dro hyd nes bod person wedi unioni toriad.
111. Mae is-adran (2)(l) yn caniatáu i'r rheoliadau wneud darpariaeth ar gyfer apelau.
112. Mae is-adran (2)(m) yn caniatáu i'r rheoliadau roi swyddogaethau i berson: gallai hyn er enghraifft gael ei ddefnyddio i wneud darpariaeth sy'n rhoi swyddogaethau i weinyddwr cynllun.
113. Gall hyn gynnwys ei gwneud yn ofynnol i gymryd camau penodol, er mwyn unioni toriad o'r fath. Caiff rheoliadau hefyd wneud darpariaeth i adennill arian a dalwyd (â llog neu heb log), gwahardd rhywun o gynllun (am gyfnod a bennir neu hyd nes i amodau penodol gael eu bodloni) a gosod cosbau ariannol. Mae

hefyd y pŵer i wneud rheoliadau sy'n rhoi swyddogaethau i eraill ac i ddarparu gweithdrefn i apelio yn erbyn penderfyniadau.

114. Mae is-adran (3) yn darparu na chaiff rheoliadau a wneir o dan adran 11 awdurdodi mynediad i annedd breifat (er enghraifft, i wirio cydymffurfedd) oni bai bod gwarant wedi ei roi gan weithdrefn farnwrol. (Mae adran 51 yn diffinio "annedd breifat".)
115. Mae is-adran (4) yn darparu, os yw'r rheoliadau yn gwneud darpariaethau ar gyfer cosbau, y caniateir iddynt roi llog ar gosbau sydd i'w talu. Caniateir i'r llog fod yn daladwy o ddiwrnod a ddarperir yn y rheoliadau eu hunain, neu ar ddiwrnod a bennir (er enghraifft gan weinyddwr cynllun) o dan y rheoliadau.

### **Adran 13 - Adroddiad blynyddol ynghylch cymorth a ddarparwyd o dan adran 8**

116. Mae adran 13 yn gosod dyletswydd ar Weinidogion Cymru i lunio adroddiad blynyddol, mewn perthynas â phob cyfnod adrodd, ynghylch y cymorth ariannol a chymorth arall a ddarparwyd yn ystod y cyfnod. Mae is-adran (5) yn darparu mai'r cyfnod adrodd cyntaf yw'r cyfnod sy'n dechrau â'r diwrnod y mae adran 8 yn dod i rym ac sy'n dod i ben â 31 Mawrth 2025; bydd cyfnodau adrodd dilynol yn cyd-fynd â blynyddoedd ariannol (1 Ebrill hyd at 31 Mawrth).
117. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i wybodaeth benodol gael ei chynnwys yn yr adroddiad. Dyma gyfanswm unrhyw gymorth ariannol a ddarparwyd yn ystod y cyfnod adrodd, manylion yr holl gymorth ariannol a chymorth arall a ddarparwyd o dan bob cynllun cymorth a sefydlir o dan adran 8, a disgrifiad o unrhyw gymorth ac eithrio cymorth ariannol a ddarparwyd yn ystod y cyfnod adrodd, ond nid o dan gynllun.
118. Gall Gweinidogion Cymru, fel y nodir yn is-adran (3), gynnwys unrhyw wybodaeth arall yn yr adroddiad y maent yn ystyried ei bod yn briodol. Bydd yr hyn a ystyrir yn briodol yn ddibynnol ar amgylchiadau penodol, ond enghraifft bosibl fyddai gwybodaeth am unrhyw gymorth ariannol sy'n cael ei adennill a'r rhesymau am y cam gweithredu hwn.
119. Mae is-adran (4) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gyhoeddi adroddiad blynyddol a'i osod gerbron Senedd Cymru yn ddim hwyrach na 12 mis ar ôl diwedd pob cyfnod adrodd.

### **Adran 14 - Adroddiad Effaith**

120. Mae adran 14 yn nodi dyletswydd Gweinidogion Cymru i lunio (ar gyfer pob cyfnod adrodd) Adroddiad Effaith yn ymwneud â chymorth a ddarparwyd o dan adran 8. Y bwriad yw sicrhau bod effaith ac effeithiolrwydd yr holl gefnogaeth a ddarparwyd yn ystod y cyfnod hwnnw yn unol ag adran 8 yn cael eu gwerthuso bob pum mlynedd, gan gynnwys asesiad ar sut, ac i ba raddau y gwnaeth y cymorth gyflawni'r dibenion, ac i ba raddau y gwnaeth gyfrannu at gyflawni'r amcanion RhTG.

121. Mae is-adran (2) yn ei gwneud yn ofynnol i'r Adroddiad Effaith nodi'r holl ddibenion y darparwyd cymorth ar eu cyfer o dan adran 8, yn ystod y cyfnod adrodd.
122. Mae is-adran (3) yn darparu bod rhaid i'r Adroddiad Effaith gynnwys asesiad o effaith ac effeithiolrwydd y cymorth a roddwyd yn ystod y cyfnod adrodd, gan gynnwys asesiad o'r canlynol: (a) ym mha fodd, ac i ba raddau, y gwnaeth y cymorth gyflawni'r dibenion a fwriadwyd; a (b) ym mha fodd, ac i ba raddau, y gwnaeth darparu'r cymorth gyfrannu at gyflawni'r amcanion RhTG. Nod nodi'r dibenion yn y modd sy'n ofynnol o dan is-adran (2) yw amlygu'r cysylltiad rhwng cymorth a ddarperir a'r canlyniad a fwriadwyd gan gymorth o'r fath a'i nod yw sicrhau bod modd mesur effaith ac effeithiolrwydd y cymorth a ddarperir yn glir yn erbyn y dibenion.
123. Mae is-adran (4) yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru asesu ac adrodd ar unrhyw faterion eraill y maent yn ystyried eu bod yn berthnasol ar gyfer asesu effaith ac effeithiolrwydd cymorth a ddarparwyd yn ystod y cyfnod adrodd. Er enghraifft, gallai hyn gynnwys gwybodaeth ynghylch a yw unrhyw gamau gweithredu a gymerir o dan gynllun cymorth yn addas o hyd; a ydynt wedi eu cyflawni; ar y gweill o hyd; neu heb eu gweithredu, ynghyd ag unrhyw gamau unioni er mwyn gwella'r mater. Gallai'r wybodaeth hon hyd yn oed ddangos pa un a yw'r gwaith o weinyddu unrhyw gynllun yn addas i'r diben ai peidio.
124. Mae is-adran (5) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gyhoeddi'r Aseiad Effaith a'i osod gerbron Senedd Cymru yn ddim hwyrach na 12 mis ar ôl diwedd pob cyfnod adrodd.
125. Mae is-adran (6) yn diffinio'r "cyfnod adrodd" yn achos yr Adroddiad Effaith cyntaf, y cyfnod sy'n dechrau â'r diwrnod y mae adran 8 yn dod i rym hyd at 31 Rhagfyr 2029. Ar gyfer Adroddiadau Effaith dilynol, y 'cyfnod adrodd' fydd cyfnodau olynol o bum mlynedd.
126. Mae is-adran (7) yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i ddiwygio'r cyfnod adrodd. Caiff hyn ei roi ar waith, er enghraifft, er mwyn i'r cyfnod adrodd gyd-fynd â hyd contractau'r cynlluniau o dan adran 8.

#### **Adran 15 - Camau i'w cymryd wrth lunio adroddiad o dan adran 13**

127. Mae adran 15 yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru roi sylw i faterion penodol wrth lunio Adroddiad Effaith. Mae'r rhain yn cynnwys y dibenion a restrir yn adran 8(2), pob adroddiad blynyddol a gyhoeddir mewn perthynas â'r cyfnod y mae'r Adroddiad Effaith yn ymwneud ag ef, a'r Adroddiad Effaith diweddaraf. Mae'n ofynnol hefyd i Weinidogion Cymru roi sylw i unrhyw faterion eraill y maent yn eu bod yn briodol, gan adlewyrchu'r angen am hyblygrwydd i deilwra pob Adroddiad Effaith i unrhyw amgylchiadau penodol a allai fod yn berthnasol.

128. Y bwriad wrth wraidd hyn yw hyrwyddo a chwblhau gwerthusiad cadarn o effaith y cymorth a ddarparwyd o dan y pŵer i ddarparu cymorth.

### **Pennod 2 - Pwerau i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ariannol a chymorth arall**

129. Mae Pennod 2 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru, mewn perthynas â'r ddeddfwriaeth bresennol, sy'n disodli rhai pwerau sydd â therfyn amser iddynt yn Neddf 2020.

### **Adran 16 - Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n llywodraethu cynllun y taliad sylfaenol**

130. Mae adran 16 yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru, drwy reoliadau, i addasu deddfwriaeth sy'n llywodraethu cynllun y taliad sylfaenol i'r graddau y mae'n cael effaith o ran Cymru. Bwriad y pŵer hwn yw caniatáu i Weinidogion Cymru wneud newidiadau i ddeddfwriaeth sy'n llywodraethu cynllun y taliad sylfaenol, er enghraifft mewn cysylltiad â symud o daliadau a wneir o dan gynllun y taliad sylfaenol a dod â chynllun y taliad sylfaenol i ben. Rhestrir y ddeddfwriaeth y mae gan Weinidogion Cymru y pŵer i'w haddasu o dan yr adran hon yn is-adran (2).

### **Adran 17 - Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â'r polisi amaethyddol cyffredin**

131. Mae adran 17 yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru, drwy reoliadau, i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud ag ariannu, rheoli a monitro'r polisi amaethyddol cyffredin i'r graddau y mae'n cael effaith o ran Cymru.
132. Bwriad y pŵer hwn yw galluogi Gweinidogion Cymru i wneud addasiadau i ddeddfwriaeth sy'n ymwneud ag ariannu, rheoli a monitro'r polisi amaethyddol cyffredin er mwyn sicrhau proses bontio a reolir. Y bwriad yw y bydd y pŵer hwn yn cael ei ddefnyddio i ddarparu ar gyfer parhau â gweithredu cymorth ffermio presennol am gyfnod penodol, wrth gyflwyno unrhyw gynllun newydd o dan adran 8. Bwriad hyn yw sicrhau bod y sector amaethyddol yn gweithredu'n effeithiol. Rhestrir y ddeddfwriaeth y mae gan Weinidogion Cymru y pŵer i'w haddasu o dan yr adran hon yn is-adran (2).

### **Adran 18 - Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer gwenynyddiaeth**

133. Mae Rhaglen Wenynyddiaeth yr UE yn cefnogi gwenyna drwy'r rhaglenni gwenynyddiaeth cenedlaethol, sydd â'r nod o wella amodau cyffredinol ar gyfer cynhyrchu a marchnata mêl a chynhyrchion gwenynyddiaeth eraill. Mae'n cynnwys cymorth technegol i wenynwyr, brwydro yn erbyn clefydau a phlâu, trawstrefa, cymorth y labordy a'r farchnad ar gyfer cynhyrchion gwenynyddiaeth, ailstocio, rhaglenni ymchwil gynhwysol, monitro'r farchnad a gwella ansawdd cynhyrchion.
134. Mae adran 18 yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru, drwy reoliadau, i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â gwenynyddiaeth i'r graddau y mae'n cael effaith

o ran Cymru. Rhestrir y ddeddfwriaeth y mae gan Weinidogion Cymru y pŵer i'w haddasu o dan yr adran hon yn is-adran (2).

#### **Adran 19 - Pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer datblygu gwledig**

135. Mae adran 19 yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru, drwy reoliadau, i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â datblygu gwledig i'r graddau y mae'n cael effaith o ran Cymru. Rhestrir y ddeddfwriaeth y mae gan Weinidogion Cymru y pŵer i'w haddasu o dan yr adran hon yn is-adran (2).

#### **Adran 20 - Pwerau eraill i addasu deddfwriaeth nad yw'r pwerau yn y Bennod hon yn effeithio arni**

136. Mae'r adran hon yn pennu nas effeithir ar unrhyw bŵer arall o dan ddeddfiad i addasu darpariaethau deddfwriaeth sy'n llywodraethu cynllun y taliad sylfaenol, neu'n ymwneud â'r polisi amaethyddol cyffredin, gwenynyddiaeth neu ddatblygu gwledig gan y pwerau a roddir yn y Bennod hon.

#### **Pennod 3 - Ymyrraeth mewn marchnadoedd amaethyddol**

#### **Adran 21 - Datganiad yn ymwneud ag amodau eithriadol yn y farchnad**

137. Mae adran 21 yn gwneud darpariaeth ar gyfer amgylchiadau y caiff Gweinidogion Cymru wneud datganiad "amodau eithriadol yn y farchnad", er mwyn gallu rhoi cymorth ariannol fel a ddisgrifir yn adran 21.

138. Mae is-adran (2) yn nodi prawf dwyran i benderfynu a oes amodau eithriadol yn y farchnad yn bodoli ai peidio. Mae is-adran (3) yn nodi beth sy'n rhaid ei gynnwys mewn datganiad amodau eithriadol yn y farchnad.

139. Mae is-adran (5) yn datgan bod datganiad amodau eithriadol yn y farchnad yn cael effaith hyd nes dyddiad a bennir yn y datganiad o dan is-adran (3): effaith is-adran (4) yw bod rhaid i'r dyddiad hwn fod o fewn y cyfnod o dri mis sy'n dechrau â'r diwrnod y cyhoeddir y datganiad.

140. Mae is-adran (6) yn caniatáu i Weinidogion Cymru ddirymu datganiad a wnaed o dan is-adran (1) drwy wneud a chyhoeddi datganiad pellach i'r perwyl hwnnw.

141. Mae is-adrannau (7) ac (8) yn caniatáu i Weinidogion Cymru estyn datganiad amodau eithriadol yn y farchnad am gyfnod nad yw'n fwy na thri mis, os yw'r amodau eithriadol yn y farchnad yn parhau yn ystod cyfnod o saith niwrnod sy'n dod i ben â'r diwrnod a bennwyd yn wreiddiol yn y datganiad o dan is-adran (3).

142. Mae is-adran (9) yn datgan nad yw'r ffaith bod datganiad a wnaed o dan is-adran (1) mewn perthynas ag amodau eithriadol yn y farchnad wedi dod i ben, neu wedi ei ddirymu yn atal Gweinidogion Cymru rhag gwneud a chyhoeddi

datganiad amodau eithriadol yn y farchnad arall yn ymwneud â'r un amodau eithriadol yn y farchnad.

143. Mae is-adran (10) yn datgan bod rhaid gosod copi o unrhyw ddatganiad a wneir ac a gyhoeddir o dan yr adran gerbron Senedd Cymru cyn gynted ag y bo'n ymarferol. Mae is-adran 11 yn nodi bod cyhoeddi datganiad i'w wneud yn electronig.

### **Adran 22 - Amodau eithriadol yn y farchnad: y pwerau sydd ar gael i Weinidogion Cymru**

144. Mae'r adran hon yn pennu'r pwerau sydd ar gael wrth i ddatganiad amodau eithriadol yn y farchnad gael effaith.
145. Mae is-adran (2) yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru ddarparu, neu gytuno i ddarparu, cymorth ariannol i gynhyrchwyr amaethyddol yng Nghymru y mae'r amodau eithriadol yn y farchnad a ddisgrifir yn y datganiad wedi cael, yn cael, neu'n debygol o gael, effaith andwyol ar eu hincwm.
146. Effaith is-adran (3) yw nad yw bodolaeth y pŵer o dan adran 22 yn atal Gweinidogion Cymru rhag defnyddio unrhyw bwerau eraill sydd ar gael i ddarparu cymorth ariannol i gynhyrchwyr amaethyddol, gan gynnwys (ond heb fod yn gyfyngedig i) pwerau o dan deddfwriaeth uniongyrchol yr UE a ddargedwir. (Yr effaith yw nad yw'r pŵer sydd ar gael o dan adran 22 yn cyfyngu ar unrhyw bwerau a allai hefyd fod ar gael i Weinidogion Cymru, er enghraifft, o dan adran 8.)
147. Mae is-adran (4) yn caniatáu darparu cymorth ariannol ar unrhyw ffurf ac mae is-adran (5) yn rhoi'r pŵer i Weinidogion Cymru i'w ddarparu yn ddarostyngedig i amodau.
148. Mae is-adran (6) yn datgan y caniateir i'r amodau hynny gynnwys darpariaeth i gymorth ariannol o dan adran 22 gael ei ad-dalu. Mae is-adran (7) yn egluro y caiff Gweinidogion Cymru barhau i ddarparu cymorth ariannol ar ôl diwedd y cyfnod y mae'r datganiad amodau eithriadol yn y farchnad yn cael effaith, ar yr amod bod cais wedi ei wneud amdano yn ystod y cyfnod hwnnw.

### **Adran 23 - Pŵer i addasu deddfwriaeth uniongyrchol yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud ag ymyrraeth yn y farchnad gyhoeddus a chymorth ar gyfer storio preifat**

149. Mae adran 23 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i addasu deddfwriaeth uniongyrchol yr UE a ddargedwir sy'n ymwneud ag ymyrraeth yn y farchnad gyhoeddus neu gymorth ar gyfer storio preifat, i'r graddau y mae'n cael effaith o ran Cymru.
150. Mae is-adran (2) yn pennu bod y pŵer o dan yr adran hon yn cynnwys pŵer i newid y cynhyrchion sy'n gynnwys am ymyrraeth yn y farchnad gyhoeddus neu gymorth ar gyfer storio preifat. Gallai hyn fod o ganlyniad i'r ffaith bod amodau



yn y farchnad ar gyfer cynnyrch penodol wedi newid, sy'n golygu nad oes galw am storio'r cynnyrch hwnnw mwyach.

151. Mae'r ddeddfwriaeth y mae gan Weinidogion Cymru y pŵer i'w haddasu o dan yr adran hon wedi ei rhestru yn is-adran (3).
152. Mae is-adran (4) yn gwneud darpariaeth sy'n ymwneud â'r Rheoliad CMO (a ddiffinnir yn adran 54). Mae'r Rheoliad CMO yn ymwneud â marchnadoedd mewn cynhyrchion amaethyddol.
153. Mae Rhan 2 o Atodlen 7 i Ddeddf 2020 yn datgymhwyso darpariaethau penodol yn y Rheoliad CMO, o ran Cymru, cyhyd ag y bo'r ddarpariaeth bresennol â therfyn amser iddi ynghylch amodau eithriadol yn y farchnad yn Atodlen 5 i Ddeddf 2020 yn para. Gan fod y Ddeddf yn cymryd lle'r ddarpariaeth â therfyn amser iddi yn Atodlen 5, mae Atodlen 3 i'r Ddeddf yn diwygio'r Rheoliad CMO o ganlyniad i hynny (gan na fydd y diwygiad a wnaed iddo gan Atodlen 7 i Ddeddf 2020 yn briodol mwyach). Ond, gan nad yw'r diwygiad a wnaed i'r Rheoliad CMO gan Atodlen 7 i Ddeddf 2020 eto mewn grym, mae Atodlen 3 yn darparu (yn Rhan 1) ddiwygiadau canlyniadol amgen i'r Rheoliad CMO.
154. Yn adran 23, mae is-adran (4) yn nodi hyd nes y bydd y naill neu'r llall o'r diwygiadau canlyniadol yn Rhan 1 o Atodlen 3 mewn grym, bod cyfeiriadau yn adran 23 at amodau eithriadol yn y farchnad yn cynnwys cyfeiriadau at amgylchiadau sy'n destun mesurau o dan unrhyw un neu ragor o Erthyglau 219, 220, 221 a 222 o'r Rheoliad CMO. Darpariaeth ddarfodol yw hon, ac ni chaiff effaith mwyach pan fydd naill ai paragraff 1 neu baragraff 2 o Atodlen 3 wedi ei gychwyn. Yr effaith yw caniatáu hyblygrwydd o ran cychwyn adran 23 a Rhan 1 o Atodlen 3.

#### **Pennod 4 - Tenantiaethau amaethyddol**

##### **Adran 24 - Daliadau Amaethyddol: datrys anghydfod sy'n ymwneud â chymorth ariannol**

155. Mae Deddf Daliadau Amaethyddol 1986 (yn adran 19A) yn rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n darparu i denant daliad amaethyddol allu cyfeirio anghydfod â landlord y tenant i'w gymrodeddu, pan fo'r anghydfod yn ymwneud â chais o fath penodol a wneir gan y tenant, a bo'r landlord wedi gwrthod y cais. Mae'r adran yn disgrifio'r mathau o gais dan sylw, gan gynnwys cais a wneir at ddiben galluogi'r tenant i wneud cais am gymorth ariannol perthnasol ("*relevant financial assistance*").
156. Mae adran 24 yn diwygio'r diffiniad o gymorth ariannol perthnasol ("*relevant financial assistance*") yn adran 19A o Ddeddf Daliadau Amaethyddol 1986 i gynnwys cymorth ariannol o dan adran 8, cymorth ariannol o dan gynllun trydydd parti fel y'i diffinnir yn adran 9(6), cymorth ariannol o dan Gynllun y Taliad Sylfaenol, cymorth ariannol o dan ddeddfwriaeth sy'n ymwneud â'r polisi

amaethyddol cyffredin, cymorth ariannol o dan ddeddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer gwenynyddiaeth, cymorth ariannol o dan ddeddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ar gyfer datblygu gwledig, a chymorth ariannol o dan adran 22. Mae hefyd yn gwneud rhai diwygiadau canlyniadol.

157. Mae adran 24 hefyd yn mewnosod adrannau newydd 8A a 36A yn Neddf Tenantiaethau Amaethyddol 1995. Mae adran 8A yn darparu y caiff tenant tenantiaeth busnes fferm atgyfeirio anghydfod i'w gymrodeddu pan fo'r landlord wedi gwrthod cais i amrywio'r denantiaeth, neu gais am ganiatâd, a wnaed at ddibenion penodedig. Y dibenion hyn yw: diben gofyn am fathau penodedig o gymorth (gan gynnwys cymorth a ddarperir o dan adran 8) neu wneud cais amdanynt; a diben cydymffurfio â dyletswydd statudol. Mae adran 8A hefyd yn darparu pŵer i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau i wneud darpariaeth mewn cysylltiad â chymrodeddu o'r fath. Mae adran 24 hefyd yn gwneud diwygiad canlyniadol i adran 28(5) o Ddeddf 1995, ac yn mewnosod adran newydd 36A yn nodi'r weithdrefn sy'n gymwys i reoliadau o dan adran newydd 8A.
158. Bwriad y diwygiadau hyn yw mynd i'r afael â'r posibilrwydd y gallai fod angen cael cydsyniad landlord, neu amrywiad ar y denantiaeth ei hun, ar gyfer tenant daliad amaethyddol er mwyn manteisio ar gymorth ariannol o dan y ddeddfwriaeth y cyfeirir ati o dan adran 19A o Ddeddf 1986, fel y'i diwygir gan adran 24; neu i'r tenant o dan denantiaeth busnes fferm gael gafael ar gymorth o dan ddeddfwriaeth y cyfeirir ati yn adran newydd 8A o Ddeddf 1995, neu at ddibenion cydymffurfio â dyletswydd statudol.
159. Bydd y darpariaethau yn dod i rym ar ddiwrnod a bennir gan Weinidogion Cymru mewn gorchymyn a wneir drwy Offeryn Statudol.

### **RHAN 3 - MATERION SY'N YMWNEUD AG AMAETHYDDIAETH A CHYNHYRCHION AMAETHYDDOL**

#### **Pennod 1 - Casglu a rhannu data**

160. Mae'r Bennod hon yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i'w gwneud yn ofynnol i wybodaeth gael ei darparu.

#### **Adran 25 - Cadwyni cyflenwi bwyd-amaeth: gofyniad i ddarparu gwybodaeth**

161. Mae adran 25 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i'w gwneud yn ofynnol i bersonau penodol ddarparu gwybodaeth am faterion penodol. Y personau hynny yw personau sydd mewn "cadwyn gyflenwi bwyd-amaeth", neu sydd â chysylltiad agos â chadwyn gyflenwi o'r fath, ac mae'r wybodaeth dan sylw yn ymwneud â materion sy'n gysylltiedig ag unrhyw un neu ragor o weithgareddau'r person y mae cysylltiad rhyngddynt â'r gadwyn gyflenwi, i'r graddau y mae'r gweithgareddau hynny yn cael eu cynnal yng Nghymru. Diffinnir "cadwyn gyflenwi bwyd-amaeth" yn adran 26.

162. Mae is-adran (2) yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n ei gwneud yn ofynnol i bersonau o'r fath ddarparu gwybodaeth o'r fath.
163. Mae is-adran (4) yn darparu na chaniateir gosod gofyniad o dan is-adran (1) neu is-adran (2) ar unigolyn mewn cadwyn gyflenwi os yw'r unigolyn hwnnw yn y gadwyn gyflenwi gan mae ef, neu aelod o'i aelwyd, yw defnyddiwr olaf cynnyrch terfynol y gadwyn gyflenwi. Y bwriad yw sicrhau na fydd defnyddwyr cyffredin yn ddarostyngedig i ofynion o'r fath a ddisgrifir.
164. Mae is-adran (5) yn eithrio o'r gofynion unrhyw wybodaeth sy'n ddarostyngedig i fraint gyfreithiol.
165. Mae is-adran (6) yn darparu bod rhaid i unrhyw ofyniad a osodir o dan is-adran (1) fod yn ysgrifenedig.

#### **Adran 26 - Ystyr "cadwyn gyflenwi bwyd-amaeth"**

166. Mae is-adran (2) yn diffinio "cadwyn gyflenwi bwyd-amaeth".
167. Mae is-adran (3) yn diffinio personau "mewn" cadwyn gyflenwi bwyd-amaeth. Mae is-adran (4) yn diffinio personau sydd â "cysylltiad agos" â chadwyn gyflenwi bwyd-amaeth, gan gynnwys personau sy'n cyflenwi hadau, stoc, cyfarpar, bwyd anifeiliaid, gwrtait, plaladdwyr, meddyginiaethau neu eitemau tebyg, yn ogystal â phersonau sy'n darparu gwasanaethau sy'n ymwneud ag iechyd anifeiliaid, iechyd planhigion a diogelwch bwyd.

#### **Adran 27 - Gweithgaredd perthnasol: gofyniad i ddarparu gwybodaeth**

168. Mae adran 27 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i'w gwneud yn ofynnol i berson sy'n cynnal "gweithgaredd perthnasol" (ac nad yw "mewn" cadwyn gyflenwi bwyd-amaeth, neu â "cysylltiad agos" â chadwyn o'r fath) ddarparu gwybodaeth am faterion sy'n gysylltiedig â'r gweithgaredd hwnnw, i'r graddau y mae'n cael ei gynnal yng Nghymru. Diffinnir "gweithgaredd perthnasol" yn adran 28.
169. Mae is-adran (2) yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n ei gwneud yn ofynnol i bersonau o'r fath ddarparu gwybodaeth o'r fath.
170. Mae is-adran (4) yn darparu na chaniateir gosod gofyniad o dan is-adran (1) nac is-adran (2) ar berson mewn perthynas â gweithgaredd perthnasol i'r graddau y cynhelir y gweithgaredd ac eithrio i wneud elw neu i gael budd.
171. Mae is-adran (5) yn eithrio o'r gofynion unrhyw wybodaeth sy'n ddarostyngedig i fraint gyfreithiol.
172. Mae is-adran (6) yn darparu bod rhaid i unrhyw ofyniad a osodir o dan is-adran (1) fod yn ysgrifenedig.

### **Adran 28 – Ystyr “gweithgaredd perthnasol”**

173. Mae adran 28 yn diffinio “gweithgaredd perthnasol”: yr effaith yw bod gweithgaredd a restrir yn adran 51(1) (sy’n diffinio “amaethyddiaeth”) yn “gweithgaredd perthnasol”, a bod “gweithgaredd ategol” hefyd yn “gweithgaredd perthnasol”. Diffinnir “gweithgaredd ategol” yn adran 52.
174. Canlyniad y diffiniadau hyn, ynghyd ag adran 27, yw ei bod yn bosibl gosod gofyniad i ddarparu gwybodaeth o dan adran 27 mewn cysylltiad ag, er enghraifft, weithgaredd sy’n ymwneud â garddwriaeth addurniadol, neu weithgaredd sy’n ymwneud â thyfu cynydu ar gyfer ynni.

### **Adran 29 – Gofyniad i bennu dibenion y caniateir prosesu gwybodaeth ar eu cyfer**

175. Mae is-adran (1) yn gosod rhwymedigaeth ar ofyniad a osodir o dan adran 25 neu 27 i bennu’r dibenion y caniateir prosesu’r wybodaeth ar eu cyfer. Rhaid i’r dibenion fod ar y rhestr o ddibenion yn is-adran (4) neu fod wedi eu cwmpasu gan y rhestr honno.
176. Bwriad y dibenion yn is-adran (4), ymysg pethau eraill, yw caniatáu prosesu gwybodaeth mewn ffyrdd sy’n helpu ffermwyr a chynhyrchwyr eraill i gynyddu cynhyrchiant, lleihau gwastraff a gwella gwytnwch i amrywiaeth o risgiau.
177. Y bwriad hefyd yw caniatáu prosesu gwybodaeth mewn ffyrdd sy’n cefnogi iechyd anifeiliaid a phlanhigion drwy gasglu a rhannu data ar enedigaethau, marwolaethau a symudiadau anifeiliaid, arwyddion o glefyd a’r defnydd o feddyginiaeth filfeddygol, yn ogystal â mewnfudo planhigion, a phlâu a chlefydau planhigion.

### **Adran 30 – Dyletswydd i gyhoeddi gofyniad o dan adran 25(1) neu 27(1) ar ffurf drafft**

178. Mae is-adran (1)(a)(i) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru gyhoeddi drafft o ofyniad o dan adran 25(1) neu adran 27(1) cyn ei osod. Mae is-adran (1)(a)(ii) a (iii) yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru hefyd gyhoeddi disgrifiad o’r personau y bwriedir gosod y gofyniad arnynt, a’r terfyn amser ar gyfer sylwadau. Effaith is-adran (1)(b) yw y caiff Gweinidogion Cymru, ar ôl ystyried unrhyw sylwadau a ddaeth i law, benderfynu gosod y gofyniad naill ai ar y ffurf a gyhoeddwyd neu ar ffurf ddiwygiedig.
179. Mae is-adran (2) yn nodi, ar ôl penderfynu ar delerau terfynol y gofyniad, y caiff Gweinidogion Cymru osod y gofyniad ar unrhyw adeg ar berson o fewn y disgrifiad a gyhoeddir o dan is-adran (1)(a)(ii).

### **Adran 31 – Darparu’r wybodaeth ofynnol a chyfyngiadau ar ei phrosesu**

180. Mae adran 31 yn pennu na chaniateir prosesu gwybodaeth a ddarperir mewn ymateb i ofyniad ac eithrio at y dibenion a bennir yn y gofyniad.
181. Mae is-adran (3) yn darparu bod y cyfyngiad hwn ar brosesu yn gymwys i dderbynydd yr wybodaeth, ac i unrhyw berson y datgelir yr wybodaeth iddo

wedyn. (Ond, mewn achos person y datgelir yr wybodaeth iddo wedyn, ni chaniateir prosesu'r wybodaeth mewn ffyrdd sy'n groes i delerau'r datgeliad, hyd yn oed pan fo telerau'r gofyniad gwreiddiol yn caniatáu'r math hwn o brosesu.)

182. Mae is-adran (5) yn nodi materion y caniateir delio â nhw yn y gofyniad i ddarparu gwybodaeth.
183. Mae is-adran (6) yn gosod rhwymedigaeth ar y gofyniad i bennu'r mathau o brosesu y caniateir eu defnyddio wrth drin yr wybodaeth a roddir ac ar ba ffurfiau y caniateir i'r wybodaeth gael ei datgelu.
184. Mae is-adran (7) yn nodi na chaniateir i'r wybodaeth a ddarperir mewn ymateb i'r gofyniad fod yn ddarostyngedig i fathau o brosesu heblaw am y rheini a bennir yn y gofyniad (oni bai bod y gofyniad yn pennu amgylchiadau y caniateir i ffurfiau eraill o brosesu neu ddatgelu ddigwydd odanynt).
185. Mae is-adran (8) yn pennu, pan fwriedir datgelu gwybodaeth a ddarperir o dan ofyniad ar ffurf a bennir yn y gofyniad, neu a ganiateir ganddo, mae'r gofyniad yn is-adran (9) yn gymwys.
186. Mae is-adran (9)(a) yn darparu pan fwriedir datgelu'r wybodaeth ar ffurf nad yw'n ffurf ddiennw, rhaid i'r person sy'n bwriadu datgelu'r wybodaeth ystyried a fyddai datgelu'r wybodaeth ar y ffurf honno yn rhagfarnu, neu yn gallu rhagfarnu, buddion masnachol unrhyw berson.
187. Mae is-adran (9)(b) yn darparu, os yw'r person sy'n bwriadu datgelu'r wybodaeth yn ystyried y byddai datgelu'r wybodaeth ar y ffurf honno (h.y. ar ffurf nad yw'n ffurf ddiennw) yn rhagfarnu, neu yn gallu rhagfarnu, buddion masnachol unrhyw berson, rhaid i'r wybodaeth gael ei datgelu yn hytrach ar ffurf ddiennw.
188. Effaith is-adran (10) yw bod eithriad i'r gofyniad a osodir gan is-adran (9)(b): os yw Gweinidogion Cymru yn ystyried ei bod er budd y cyhoedd i'r wybodaeth gael ei datgelu ar ffurf nad yw'n ffurf ddiennw, caniateir i'r wybodaeth gael ei datgelu ar ffurf nad yw'n ddiennw, cyn belled â bod y datgeliad ar ffurf a ganiateir gan y gofyniad y darparwyd yr wybodaeth odano.
189. Mae is-adran (11) yn diffinio ystyr "prosesu", mewn perthynas â gwybodaeth.

### **Adran 32 - Gorfodi gofynion gwybodaeth**

190. Mae adran 32 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i wneud rheoliadau sy'n darparu ar gyfer gorfodi gofyniad a osodir o dan adran 25 neu 27. Caiff y rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch (ymysg pethau eraill) gosbau am beidio â chydymffurfio, ac apelau a rhoi swyddogaethau i berson.

191. Gallai'r rheoliadau er enghraifft bennu'r sancsiynau a gaiff eu cymhwyso os bydd rhywun yn methu â darparu gwybodaeth neu'n darparu gwybodaeth anwir.
192. Effaith is-adran (4) yw y gellir pennu'r cosbau y darperir ar eu cyfer yn y rheoliadau drwy gyfeirio at incwm, trosiant neu elw person. Yr amcan sy'n sail i hyn yw caniatáu gosod dirwyon ar lefelau priodol ar gyfer personau gwahanol.

### **Adran 33 - Adolygu gweithrediad ac effaith adrannau 25 i 32**

193. Mae adran 33 yn ei gwneud yn ofynnol i Weinidogion Cymru lunio adroddiad bob pum mlynedd ar weithrediad ac effaith adrannau 25 i 32 yn ystod y cyfnod pum mlynedd hwnnw.

### **Pennod 2 - Safonau Marchnata: Cynhyrchion amaethyddol**

194. Mae adran 34 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru mewn cysylltiad â safonau y mae rhaid i gynhyrchion amaethyddol penodol gydymffurfio â hwy pan gânt eu marchnata yng Nghymru. Mae'r pwerau yn disodli pwerau â therfyn amser iddynt a roddwyd gan baragraff 16 o Atodlen 5 i Ddeddf 2020.

### **Adran 34 - Safonau marchnata**

195. Mae is-adran (1) yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, wneud darpariaeth ynghylch safonau y mae rhaid i gynhyrchion amaethyddol penodol gydymffurfio â hwy pan gânt eu marchnata yng Nghymru. Y cynhyrchion hynny yw'r cynhyrchion a restrir yn Atodlen 1.
196. Mae is-adran (2) yn darparu rhestr nad yw'n hollgynhwysfawr o faterion y caiff y rheoliadau wneud darpariaeth yn eu cylch; er enghraifft, meini prawf megis edrychiad, math o ffermio neu ddull cynhyrchu, a storio a chludiant.
197. Mae is-adran (3) yn nodi na chaiff y rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch y man ffermio neu'r tarddle mewn perthynas â dofednod byw, cig dofednod na brasterau taenadwy.
198. Mae is-adran (4) yn darparu y caiff y rheoliadau wneud darpariaeth ynghylch gorfodi ac yn nodi rhai o'r materion y caniateir eu cynnwys, gan gynnwys pwerau mynediad, creu troseddau diannod a gosod cosbau ariannol.
199. Mae is-adran (5) yn nodi na chaiff rheoliadau a wneir o dan adran 34 awdurdodi mynediad i annedd breifat heb warant a ddyroddir gan ynad heddwch. Diffinnir "annedd breifat" yn adran 54.
200. Mae is-adran (6) yn caniatáu i Weinidogion Cymru wneud rheoliadau i ddiwygio'r rhestr o gynhyrchion amaethyddol yn Atodlen 1 (pa un ai drwy

ychwanegu cynnyrch at y rhestr, dileu cynnyrch, neu newid y disgrifiad o gynnyrch).

### **Pennod 3**

#### **Dosbarthiad carcasau penodol etc.**

201. Mae adran 35 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru mewn cysylltiad â dosbarthiad, dull adnabod a chyflwyno carcasau penodol gan ladd-dai yng Nghymru. Mae'r pwerau yn disodli pwerau â therfyn amser iddynt a roddir gan baragraff 18 o Atodlen 5 i Ddeddf 2020.

#### **Adran 35 - Dosbarthiad carcasau**

202. Mae is-adran (1) yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i wneud darpariaeth drwy reoliadau ynghylch dosbarthiad, dull adnabod a chyflwyniad carcasau buchol, moch a defaid gan ladd-dai yng Nghymru.

203. Mae is-adran (2) yn nodi y caiff rheoliadau a wneir o dan is-adran 1 gynnwys darpariaeth am orfodi, ac y caiff hyn gynnwys, er enghraifft, ddarpariaeth sy'n rhoi pwerau mynediad, sy'n creu troseddau diannod ac sy'n gosod cosbau ariannol.

204. Mae is-adran (3) yn nodi na chaiff rheoliadau a wneir o dan adran 35 awdurdodi mynediad i annedd breifat heb warant a ddyroddir gan ynad heddwch. Diffinnir "annedd breifat" yn adran 54.

205. Mae is-adran (4) yn diffinio "moch" at ddibenion yr adran hon o'r Rheoliadau mewn ffordd sy'n cynnwys baeddod gwyllt a moch fferal eraill.

### **RHAN 4 - COEDWIGAETH**

#### **Adran 36 - Trosolwg o'r Rhan**

206. Mae'r adran hon yn egluro'r ffordd y mae'r rhan hon o'r Ddeddf yn diwygio Rhan 2 o Ddeddf Coedwigaeth 1967 (p. 10) o ran Cymru.

#### **Adran 37 - Amodau trwyddedau cwmpo coed**

207. Mae adran 37 yn diwygio adran 10 o Ddeddf Coedwigaeth 1967 i alluogi Corff Adnoddau Naturiol Cymru ("CNC"), fel yr awdurdod coedwigaeth priodol ("*appropriate forestry authority*") i Gymru o dan y Ddeddf, i osod amodau ar roi trwydded cwmpo coed os yw CNC yn ystyried y byddai'n hwylus i wneud hynny at ddiben (i) gwarchod neu wella harddwch naturiol, neu (ii) gwarchod fflora, ffawna, nodweddion daearegol neu ffysiograffegol, neu gynefinoedd naturiol.

208. Ar hyn o bryd, mae adran 10 o Ddeddf Coedwigaeth 1967 yn galluogi CNC i osod amodau at ddibenion penodol wrth roi trwyddedau cwmpo coed. Mae'r diwygiad hwn yn ychwanegu diben arall y bydd CNC yn gallu gosod amodau ar ei gyfer ar drwyddedau cwmpo coed newydd. Bydd yn galluogi CNC i

gynnwys amodau ar drwyddedau cwmpo coed er mwyn atal achosion o gwmpo coed a fyddai'n groes i ddeddfwriaeth amgylcheddol arall. Er enghraifft, gellid cynnwys amodau sy'n ei gwneud yn ofynnol i ddeiliaid trwyddedau beidio â chwmpo coed mewn ardaloedd penodol er mwyn diogelu cynefin, neu i gwmpo coed ar adegau penodol o'r flwyddyn yn unig, neu i wneud gwaith cyfalaf i liniaru effaith cwmpo coed ar yr amgylchedd os yw CNC yn ystyried y byddai'n hwylus i wneud hynny er mwyn gwarchod fflora neu ffawna penodol, neu er mwyn osgoi niwed i'r amgylchedd.

### **Adran 38 - Diwygio trwyddedau cwmpo coed drwy gytundeb**

209. Mae adran 38(1) yn mewnosod is-adrannau newydd (3A) a (3B) yn adran 10 o Ddeddf Coedwigaeth 1967 i alluogi CNC (fel yr awdurdod coedwigaeth priodol i Gymru o dan y Ddeddf honno) a'r person cyfrifol i gytuno (ar unrhyw adeg) i ddiwygio'r drwydded cwmpo coed.
210. Mae is-adran newydd (3B) yn ei gwneud yn glir mai'r person cyfrifol yw'r sawl sy'n gwneud cais am y drwydded os oes ganddo ystad neu fuddiant yn y tir o hyd a fyddai'n ei alluogi, â chydysniad neu heb gydsyniad unrhyw berson arall, i gwmpo'r coed sy'n ddarostyngedig i'r drwydded. Os nad oes gan y ceisydd fuddiant o'r fath mwyach, y person cyfrifol yw person sydd ag ystad neu fuddiant o'r fath.
211. Bwriad y gallu i ddiwygio trwydded cwmpo coed drwy gytundeb cilyddol yw helpu i fynd i'r afael â newidiadau mewn amgylchiadau neu i adlewyrchu newidiadau o'r fath, er enghraifft pan fo ffiniau wedi newid neu pan fo angen ailblannu gyda rhywogaethau coed gwahanol, neu pan fo materion sensitif eraill a all ddod i'r amlwg ar ôl i'r drwydded gael ei rhoi, neu fel arall pan fo un o amodau'r drwydded cwmpo coed wedi ei dorri.
212. Mae adran 38(2) yn mewnosod is-adran newydd 10A ar ôl adran 10 o Ddeddf Coedwigaeth 1967. Dim ond os yw'r coed sy'n ddarostyngedig i'r drwydded cwmpo coed yn ddarostyngedig i orchymyn cadw coed ("GCC"), a bod CNC a'r person cyfrifol yn cynnig diwygio trwydded cwmpo coed o dan adran 10(3A) y bydd adran newydd 10A yn gymwys.
213. O dan yr amgylchiadau hynny, rhaid i CNC gysylltu â'r awdurdod a wnaeth y GCC gan roi hysbysiad ysgrifenedig iddo am y diwygiad arfaethedig, oni fydd yr eithriad a nodir yn adran 10A(1)(b) yn gymwys. Effaith adran 10A(1)(b) yw, os bydd CNC o'r farn bod angen diwygio'r drwydded er mwyn ymateb i risg ar fin digwydd ddifrifol o niwed i harddwch naturiol, neu i fflora, ffawna, nodweddiad daearegol neu ffysiograffegol, neu gynefinoedd naturiol, nad yw'r gofynion a nodir yn adran 10A yn gymwys. Mae hyn yn galluogi gwneud diwygiadau sy'n angenrheidiol i atal risg ar fin digwydd ddifrifol o niwed amgylcheddol yn ddi-oed.
214. Mae adran 10A(3) yn rhoi cyfle i'r awdurdod GCC, unwaith y bydd wedi cael gwybod am ddiwygiad arfaethedig, i wrthwynebu'r diwygiad o fewn cyfnod



rhagnodedig (a nodir mewn rheoliadau). O dan yr amgylchiadau hynny, rhaid i CNC atgyfeirio'r mater at Weinidogion Cymru o fewn cyfnod rhagnodedig a nodir mewn rheoliadau. Os na fydd yr awdurdod GCC yn tynnu ei wrthwynebiad yn ôl, rhaid i CNC atgyfeirio'r mater at Weinidogion Cymru. Yna, rhaid i Weinidogion Cymru roi cydsyniad i'r diwygiad neu wrthod rhoi cydsyniad, a rhaid iddynt ymgynghori â'r rheini a nodir yn adran 10A(6) cyn gwneud eu penderfyniad.

### **Adran 39 – Amrywio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau cwmpo coed**

215. Mae adran 39 yn mewnosod tair adran newydd (adrannau 24C, 24D a 24E) yn Neddf Coedwigaeth 1967 i alluogi CNC, fel yr awdurdod coedwigaeth priodol i Gymru, i amrywio, diwygio, atal dros dro neu ddirymu trwydded cwmpo coed o dan amgylchiadau penodol (heb gytundeb).

### Adran 24C

216. Gall CNC roi i'r person cyfrifol ("*the person responsible*") hysbysiad o dan adran 24C(3) os yw'n ystyried na chydymffurfiwyd, neu na chydymffurfir, ag amod yn y drwydded (heblaw am amod sy'n ei gwneud yn ofynnol i wneud gwaith).
217. Gall hysbysiad a roddir o dan adran 24C(3) atal y drwydded dros dro (naill ai'n llawn neu'n rhannol), amrywio neu ddileu amod yn y drwydded, neu osod amod newydd o ran y drwydded. At hynny, pan fo'r amod a gafodd ei dorri, neu sy'n cael ei dorri, wedi ei osod at ddiben gwarchod neu wella harddwch naturiol, neu warchod fflora, ffawna, nodweddion daearegol neu ffysiograffegol neu gynefinoedd naturiol, caiff hysbysiad a roddir o dan adran 24C(3) ddirymu'r drwydded.
218. Caiff hysbysiad a roddir o dan adran 24C(3) hefyd bennu camau y mae rhaid i'r person y mae'r hysbysiad wedi ei roi iddo eu cymryd (o fewn cyfnod a bennir yn yr hysbysiad).
219. Os na chaiff camau y mae hysbysiad a roddir o dan adran 24C(3) yn ei gwneud yn ofynnol i'w cymryd eu cymryd o fewn yr amser a bennir yn yr hysbysiad, caiff CNC gymryd camau gorfodi yn unol ag adran 24C(9), (10) ac (11). Caiff CNC fynd ar y tir a chymryd y camau ei hun (o dan adran 24C(9)), neu caiff ddwyn achos yn erbyn y person sydd wedi methu â chymryd camau (yn unol ag adran 24C(10) ac (11)). Mae'n drosedd i berson beidio â chymryd y camau y mae hysbysiad a roddir o dan adran 24C(3) yn ei gwneud yn ofynnol i'w cymryd oni fydd ganddo esgus rhesymol. Trosedd ddiannod yn unig yw hon a gellir ei chosbi drwy ddirwy.

220. Pan fo hysbysiad a roddir o dan adran 24C(3) yn atal dros dro drwydded cwmpo coed, daw'r cyfnod dros dro hwnnw i ben pan fo'r cyfnod a nodir yn yr hysbysiad yn dirwyn i ben, oni fydd CNC yn rhoi hysbysiad pellach sy'n codi'r ataliad dros dro ar ddyddiad cynharach.
221. Diffinnir y person cyfrifol ("*the person responsible*"), at ddibenion adran 24C, yn adran 24C(13).

#### Adran 24D

222. Gall CNC roi hysbysiad o dan adran 24D(2) os rhoddwyd hysbysiad o dan adran 24C(3) sy'n ei gwneud yn ofynnol i gymryd camau, ond cyn i'r camau hynny gael eu cymryd, nid oes gan y person y rhoddwyd yr hysbysiad iddo yr ystad neu'r buddiant perthnasol yn y tir mwyach.
223. Gallai'r sefyllfa hon godi, er enghraifft, os yw'r tir sy'n ddarostyngedig i hysbysiad adran 24C(3) yn newid dwylo cyn i gamau a nodir yn yr hysbysiad gael eu cymryd.
224. Yn yr amgylchiadau hynny, mae adran 24D yn darparu y gall CNC, fel yr awdurdod coedwigaeth priodol, gyflwyno hysbysiad i berson sydd â'r ystad neu'r buddiant perthnasol yn y tir, yn ei gwneud yn ofynnol i'r person hwnnw gymryd y camau a nodwyd yn flaenorol yn yr hysbysiad adran 24C(3) (o fewn cyfnod a bennir yn yr hysbysiad).
225. Mae adran 24D(5) yn darparu ei bod yn drosedd i berson fethu â chymryd y camau sy'n ofynnol gan hysbysiad adran 24D(2) oni fydd ganddo esgus rhesymol. Trosedd ddiannod yn unig yw hon a gellir ei chosbi drwy ddirwy. Fel gyda hysbysiadau adran 24C(3), os nad yw'r camau sy'n ofynnol gan hysbysiad adran 24D(2) wedi eu cymryd o fewn y cyfnod a bennir, caiff CNC fynd ar y tir i gymryd y camau ei hun (o dan adran 24D(4)).

#### Adran 24E

226. Gall CNC roi hysbysiad i'r person cyfrifol ("*the person responsible*") o dan adran 24E(2) os yw'n ystyried bod cwmpo coed yn unol â thrwydded yn achosi, neu'n debygol o achosi, niwed sylweddol i (i) harddwch naturiol, neu (ii) fflora, ffawna, nodweddion daearegol neu ffysiograffegol, neu gynefinoedd naturiol.
227. Mae'r amgylchiadau y gellir rhoi hysbysiad 24E(2) odanynt, felly, yn wahanol i'r amgylchiadau sy'n esgor ar roi hysbysiadau o dan adrannau 24C a 24D: nid yw pŵer CNC i roi hysbysiad o dan adran 24E(2) yn dibynnu ar dorri amod trwydded, a gall godi hyd yn oed os nad yw deiliad trwydded ar fai.
228. O dan adran 24E(2), caiff CNC roi hysbysiad i'r person cyfrifol ("*the person responsible*") i atal dros dro neu ddiwygio trwydded cwmpo coed neu, os yw

- CNC o'r farn na fyddai atal dros dro neu ddiwygio'r drwydded yn atal y niwed o dan sylw, i ddirymu'r drwydded.
229. Diffinnir y person cyfrifol ("*the person responsible*"), at ddibenion adran 24E, yn adran 24E(6).
230. Fel gyda hysbysiadau adran 24C(3), pan fo hysbysiad a roddir o dan adran 24E(2) yn atal dros dro drwydded cwmpo coed, caniateir i'r drwydded gael ei hatal dros dro yn llawn neu'n rhannol, a daw'r ataliad dros dro i ben pan fo'r cyfnod atal dros dro a nodir yn yr hysbysiad yn dirwyn i ben (oni fydd CNC yn rhoi hysbysiad pellach sy'n codi'r ataliad dros dro ar ddyddiad cynharach).
231. Os yw hysbysiad a roddir o dan adran 24C(3) neu 24E(2) yn gwneud darpariaeth i amrywio neu ddiwygio trwydded cwmpo coed, neu i atal dros dro neu ddirymu trwydded cwmpo coed, a bod person yn cwmpo coed yn groes i'r darpariaethau hynny, mae'r person hwnnw yn debygol o fod yn cwmpo coed heb awdurdod trwydded cwmpo coed.
232. O dan yr amgylchiadau hynny, gellir cymryd camau gorfodi o dan adran 17 o Ddeddf Coedwigaeth 1967. Mae adran 17 yn darparu ei bod yn drosedd i gwmpo coed heb awdurdod trwydded cwmpo coed, a bydd person sy'n euog o'r drosedd yn agored ar euogfarn ddiannod i ddirwy diderfyn (gweler y sylwebaeth isod ar adran 42 o'r Ddeddf, sy'n diwygio adran 17 o Ddeddf Coedwigaeth 1967).

#### **Adran 40 – Gorchmynion Cadw Coed**

233. Mae adran 40 yn mewnosod adran newydd 24F (Gorchmynion Cadw Coed) yn Neddf Coedwigaeth 1967. Mae'n gymwys os yw CNC yn cynnig rhoi hysbysiad o dan adran 24C(3) neu 24E(2), ac y byddai'r hysbysiad yn effeithio ar goed sy'n ddarostyngedig i orchymyn cadw coed ("*GCC*").
234. Mae'r adran yn ei gwneud yn ofynnol i CNC, fel yr awdurdod coedwigaeth priodol, i hysbysu'r awdurdod a wnaeth y GCC am y cynnig oni fodlonir y meini prawf brys. Bodlonir y meini prawf brys os yw CNC o'r farn bod angen rhoi'r hysbysiad adran 24C(3) neu adran 24E(2) er mwyn ymateb i risg ar fin digwydd ddifrifol o niwed i harddwch naturiol neu i fflora, ffawna, nodweddion daearegol neu ffysiograffegol, neu gynefinoedd naturiol. Bwriedir i'r eithriad hwn alluogi CNC i fynd i'r afael ag unrhyw risg ar fin digwydd ddifrifol o niwed amgylcheddol yn ddi-oed.
235. Pan fydd yr awdurdod GCC wedi cael ei hysbysu am gynnig i roi hysbysiad o dan adran 24C(3) neu 24E(2), caiff wrthwynebu rhoi'r hysbysiad o fewn cyfnod rhagnodedig (a nodir mewn rheoliadau). Pan na fo'r awdurdod GCC yn tynnu ei wrthwynebiad yn ôl, rhaid i CNC atgyfeirio'r mater at Weinidogion Cymru. Rhaid i Weinidogion Cymru ymgynghori â'r rheini a nodir yn 24F(7) cyn penderfynu a ddylid rhoi neu wrthod cydsyniad i roi'r hysbysiad.

## Adran 41 - Apelau a Digollediad

236. Mae adran 41 yn mewnosod saith adran newydd yn Neddf Coedwigaeth 1967 sy'n nodi hawliau o ran cyflwyno apêl a hawliau o ran hawlio digollediad yn sgil rhoi hysbysiadau o dan adrannau 24C(3), 24D(2) a 24E(2).
237. Mae adrannau newydd 26A a 26B yn nodi pwy gaiff gyflwyno apêl yn erbyn hysbysiad a roddir o dan adrannau 24C(3), 24D(2) a 24E(2), ac yn pennu ar ba seiliau y caniateir cyflwyno'r apelau hynny. Mae adran 26A(2) yn nodi ar ba seiliau y caniateir cyflwyno apêl yn erbyn hysbysiad adran 24C(3), ac mae adran 26A(3) yn nodi'r seiliau y caniateir cyflwyno apêl oddi tanynt yn erbyn hysbysiad adran 24D(2). Mae adran 24B(2) yn nodi'r seiliau y caniateir cyflwyno apêl oddi tanynt yn erbyn hysbysiad adran 24E(2).
238. Rhaid cyflwyno apêl o dan adran 26A neu 26B drwy gyflwyno hysbysiad i Weinidogion Cymru yn gofyn i'r mater gael ei atgyfeirio i Bwyllgor a benodir yn unol ag adran 27 o Ddeddf Coedwigaeth 1967.
239. Mae adran newydd 26C yn gwneud darpariaethau pellach mewn perthynas ag apelau. Ymysg pethau eraill, mae'n caniatáu i Weinidogion Cymru nodi mewn rheoliadau y modd rhagnodedig a'r cyfnod rhagnodedig ar gyfer cyflwyno apelau yn erbyn hysbysiadau a roddir o dan adran 24C(3), 24D(2) a 24E(2).
240. Fel rheol gyffredinol, nid yw hysbysiadau a roddir o dan adrannau 24C(3), 24D(2) a 24E(2) yn cymryd effaith hyd nes bod cyfle wedi ei roi i berson i gyflwyno apêl neu (mewn amgylchiadau pan fo apêl wedi ei chyflwyno) fod yr apêl wedi cael ei phenderfynu. Fodd bynnag, gall hysbysiad a roddir o dan yr adrannau hynny gymryd effaith ar unwaith i'r graddau (i) y mae'r hysbysiad yn atal dros dro drwydded cwympo coed, neu (ii) y mae'r hysbysiad yn diwygio neu'n dirymu trwydded cwympo coed, ac mae CNC yn ystyried bod y cam yn angenrheidiol er mwyn ymateb i risg ar fin digwydd ddifrifol o niwed i'r nodweddion amgylcheddol a ddisgrifir yn adran 26C(3)(a).
241. Mae adran 41 hefyd yn mewnosod adrannau newydd 26D, 26E a 26F yn Neddf Coedwigaeth 1967 i ddarparu hawlogaeth i ddigollediad o dan amgylchiadau penodol ar ôl cael hysbysiad a roddir o dan adran 24C(3), 24D(2) neu 24E(2). Mae'r adrannau newydd hyn i'w darllen ochr yn ochr â'r darpariaethau yn adran newydd 26G.
242. Mae adrannau 26D, 26E a 26F yn pennu pwy all hawlio digollediad pan fo hysbysiad wedi ei roi o dan adran 24C(3), 24D(2) neu 24E(2).
243. Mae adran 26D yn darparu hawlogaeth i ddigollediad pan fo hysbysiad wedi ei roi o dan adran 24C(3). Mae hawlogaeth i ddigollediad yn codi pan fo'r

hysbysiad wedi cael ei ganslo gan Weinidogion Cymru yn dilyn apêl neu (os yw hysbysiad yn un sy'n atal dros dro drwydded), pan fo Gweinidogion Cymru wedi cyfarwyddo CNC i ddod â'r cyfnod atal dros dro i ben.

244. Os caiff hysbysiad adran 24C(3) ei ganslo yn dilyn apêl, telir digollediad am unrhyw dreuliau yr eir iddynt yn rhesymol mewn cysylltiad â rhoi'r hysbysiad, ac am unrhyw ddibrisiant yng ngwerth y coed sydd i'w briodoli i ddirywiad yn ansawdd y pren sy'n codi yn sgil rhoi'r hysbysiad.
245. Os yw Gweinidogion Cymru wedi cyfarwyddo CNC i ddod â chyfnod atal dros dro i ben, telir digollediad am unrhyw dreuliau yr eir iddynt yn rhesymol mewn cysylltiad â'r cyfnod atal dros dro, ac am unrhyw ddibrisiant yng ngwerth y coed sydd i'w briodoli i ddirywiad yn ansawdd y pren sy'n codi yn sgil y cyfnod atal dros dro.
246. Mae adran 26E yn darparu hawlogaeth i ddigollediad pan fo hysbysiad wedi ei roi o dan adran 24D(2). Dim ond ei gwneud yn ofynnol i berson gymryd camau y gall hysbysiadau o dan adran 24D(2) ei wneud (ac ni allant amrywio, diwygio, atal dros dro na dirymu trwyddedau), felly mae hawliau digolledu o dan adran 26E yn fwy cyfyngedig. Mae'r hawlogaeth yn codi os yw hysbysiad adran 24D(2) wedi ei ganslo gan Weinidogion Cymru yn dilyn apêl, a thelir swm digolledu am unrhyw dreuliau yr eir iddynt yn rhesymol mewn cysylltiad â rhoi'r hysbysiad.
247. Mae adran 26F yn darparu hawlogaeth i ddigollediad pan fo hysbysiad wedi ei roi o dan adran 24E(2). Gall hysbysiadau a roddir o dan adran 24E(2) ddiwygio, atal dros dro neu ddirymu trwyddedau pan na fu unrhyw achos o dorri amod trwydded (os yw'r gofynion a nodir yn adran 24E wedi eu bodloni), felly mae'r hawliau digolledu o dan adran 26F yn ehangach.
248. Mae hawl awtomatig i ddigollediad am unrhyw ddibrisiant yng ngwerth y coed sydd i'w briodoli i ddirywiad yn ansawdd y pren sy'n codi yn sgil rhoi hysbysiad o dan adran 26E(2), ni wnaeth p'un a gyflwynwyd apêl ai peidio. Mae hyn yn debyg i'r hawliau digolledu sy'n codi o dan adran 10 ac 11 o Ddeddf Coedwigaeth 1967 pan wrthodir cais am drwydded cwmpo coed.
249. Mae hawlogaeth i ddigollediad hefyd yn codi o dan adran 26F pan fo hysbysiad a roddir o dan adran 24E(2) wedi ei ganslo gan Weinidogion Cymru yn dilyn apêl neu (os yw hysbysiad yn un sy'n atal dros dro drwydded), pan fo Gweinidogion Cymru wedi cyfarwyddo CNC i ddod â'r cyfnod atal dros dro i ben.
250. Os caiff hysbysiad adran 24E(2) ei ganslo yn dilyn apêl, telir digollediad am unrhyw dreuliau yr eir iddynt yn rhesymol mewn cysylltiad â rhoi'r hysbysiad.

251. Os yw Gweinidogion Cymru wedi cyfarwyddo CNC i ddod â chyfnod atal dros dro a wnaed gan hysbysiad adran 24E(2) i ben, telir digollediad am unrhyw dreuliau yr eir iddynt yn rhesymol mewn cysylltiad â'r cyfnod atal dros dro.
252. Mae adran newydd 26G yn gwneud darpariaeth bellach mewn perthynas â hawliadau digolledu. Ymysg pethau eraill, mae'n caniatáu i Weinidogion Cymru nodi mewn rheoliadau y modd rhagnodedig a'r cyfnod rhagnodedig ar gyfer hawlio digollediad ac mae'n darparu rhagor o fanylion am hawlio digollediad am ddirywiad yn ansawdd pren.

#### **Adran 42 - Cosb am gwympo coed heb drwydded**

253. Mae adran 42 yn diwygio adran 17 o Ddeddf Coedwigaeth 1967 i ddarparu, mewn cysylltiad â thir yng Nghymru, mai'r gosb am gwympo coeden heb awdurdod trwydded cwympo coed yw dirwy ddiderfyn. Caiff coed eu cwympo heb awdurdod trwydded cwympo coed os nad oes trwydded yn ei lle (er enghraifft am nad yw trwydded wedi ei rhoi, neu am fod trwydded wedi ei hatal dros dro neu ei dirymu drwy hysbysiad a roddir o dan adran 24C(3) neu 24E(2)), neu os caiff coed eu cwympo yn groes i drwydded cwympo coed (gan gynnwys yn groes i delerau neu amodau trwydded sydd wedi ei hamrywio, ei diwygio neu ei mewnosod gan hysbysiad a roddir o dan adran 24C(3) neu 24E(2))).

#### **Adran 43 - Cyflwyno dogfennau**

254. Mae adran 43 yn mewnosod is-adran newydd (6) yn adran 30 o Ddeddf Coedwigaeth 1967 i ddarparu bod unrhyw gyfeiriadau yn Rhan 2 o'r Ddeddf honno at roi hysbysiadau neu ddogfennau i'w trin fel pe baent yn gyfeiriadau at gyflwyno hysbysiad neu ddogfen. Mae hyn yn sicrhau bod y meini prawf yn adran 30 o Ddeddf Coedwigaeth 1967 (ynghylch pryd y tybir bod hysbysiadau neu ddogfennau wedi eu cyflwyno) yn gymwys mewn ffordd gyson i bob hysbysiad a dogfen a roddir gan CNC o dan Ran 2 o Ddeddf Coedwigaeth 1967.

#### **Adran 44 - Diwygiadau canlyniadol i Ddeddf Coedwigaeth 1967**

255. Mae adran 44 yn gwneud nifer o ddiwygiadau i Ddeddf Coedwigaeth 1967. Mae angen y diwygiadau hyn o ganlyniad i newidiadau a wneir i'r Ddeddf honno gan adrannau 36 i 43.

### **RHAN 5 - BYWYD GWYLLT**

#### **Adran 45 - Trosolwg o'r Rhan**

256. Mae adran 45 yn nodi'r dibenion y mae'r Rhan hon o'r Ddeddf yn diwygio Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 (p. 69) ar eu cyfer.

#### **Adran 46 – Gwahardd defnyddio maglau a thrapiau glud**

257. Mae adran 46 yn diwygio adran 11(1) o Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 i'w gwneud yn drosedd i ddefnyddio dyfeisiau penodol er mwyn lladd neu gymryd anifeiliaid penodol, neu i ddefnyddio'r dyfeisiau hynny pan fo'n debygol y byddant yn dal anifeiliaid penodol neu'n achosi anaf iddynt.
258. Mae'r diwygiad i adran 11(1) o Ddeddf 1981 yn ei gwneud yn drosedd:
- i osod magl neu atalydd cebl arall yn ei lle neu yn ei le yng Nghymru, os yw'r fagl neu'r atalydd o fath sy'n debygol o achosi anaf i unrhyw anifail gwyllt sy'n dod i gysylltiad â hi neu ag ef, ac y caiff ei gosod neu ei osod mewn modd o'r fath;
  - i ddefnyddio magl neu atalydd cebl arall yng Nghymru at ddiben lladd neu gymryd unrhyw anifail gwyllt;
  - i osod trap glud yn ei le yng Nghymru, os yw'r trap o fath sy'n debygol o ddal unrhyw anifail asgwrn cefn (an-ddynol) sy'n dod i gysylltiad ag ef, ac y caiff ei osod mewn modd o'r fath;
  - i ddefnyddio trap glud yng Nghymru at ddiben lladd neu gymryd unrhyw anifail asgwrn cefn (an-ddynol).

#### **Adran 47 – Addasu gwaharddiadau ar ddefnyddio dulliau eraill i ladd neu gymryd anifeiliaid gwyllt**

259. Mae adran 47 yn diwygio adran 11(2) o Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981 i addasu'r gwaharddiadau ar osod yn ei le neu yn ei lle unrhyw drap neu fagl, neu unrhyw ddyfais drydanol i ladd neu stynio, neu unrhyw sylwedd gwenwynig, sylwedd a wenwynwyd neu sylwedd llesgáu. Effaith yr addasiadau yw y bydd y gwaharddiadau yn gymwys pan fo'r defnydd o'r eitemau hynny yn "debygol" o achosi anaf i anifail gwyllt o'r fath a bennir yn y darpariaethau hynny (yn hytrach na phan fo'r defnydd yn bwriadu achosi ("*calculated to cause*") anaf i anifail gwyllt o'r math hwnnw).

#### **Adran 48 – Diwygiadau canlyniadol i Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981**

260. Mae adran 48 yn gwneud nifer o ddiwygiadau i Ddeddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981. Mae'r diwygiadau hyn yn gysylltiedig â'r newidiadau a wneir i'r Ddeddf honno gan adrannau 46 a 47.
261. Er enghraifft, cafodd y gwaharddiad a osodir gan adran 11(1)(be) o Ddeddf 1981 (a fewnosodir gan adran 48(2)(c)) ei osod yn flaenorol, o ran Cymru ac o ran Lloegr, gan adran 11(1)(b) o Ddeddf 1981. Mae adran 48(2)(b) yn diwygio adran 11(1)(b) o Ddeddf 1981 fel nad yw'n gymwys o ran Cymru mwyach, ac mae adran 48(2)(c) yn mewnosod adran 11(1)(be) newydd sy'n gymwys o ran Cymru. Gwnaed hyn er mwyn gallu rhoi'r gwaharddiadau sy'n gymwys o ran Lloegr mewn grŵp gyda'i gilydd, wedi ei ddilyn gan y gwaharddiadau sy'n gymwys o ran Cymru (gan gynnwys y rheini a fewnosodir gan adran 46).

### **RHAN 6 – CYFFREDINOL**

#### **Adran 49 – Pŵer i wneud darpariaeth ganlyniadol, drosiannol etc.**

262. Mae adran 49 yn darparu y caiff Gweinidogion Cymru, drwy reoliadau, wneud unrhyw ddarpariaeth atodol, darpariaeth ddeilliadol, darpariaeth ganlyniadol, darpariaeth drosiannol, darpariaeth ddarfodol neu ddarpariaeth arbed y maent yn ystyried ei bod yn angenrheidiol neu'n briodol at ddiben unrhyw ddarpariaeth yn y Ddeddf, neu o ganlyniad i unrhyw ddarpariaeth o'r fath, neu ar gyfer rhoi effaith lawn i unrhyw ddarpariaeth o'r fath. Caiff rheoliadau o'r fath addasu unrhyw ddeddfiad (fel y'i diffinnir yn Atodlen 1 i Ddeddf Deddfwriaeth (Cymru) 2019), gan gynnwys y darpariaethau yn y Ddeddf hon.

#### **Adran 50 – Rheoliadau o dan y Ddeddf hon**

263. Mae adran 50 yn gwneud darpariaeth gyffredinol ynghylch rheoliadau a wneir o dan y Ddeddf hon, ac yn nodi gweithdrefn Senedd Cymru sy'n gymwys i'r rheoliadau hynny.

264. Mae is-adran (3) yn darparu bod pŵer i wneud rheoliadau o dan y Ddeddf hon yn cynnwys pŵer i addasu deddfwriaeth uniongyrchol yr UE a ddargedwir.

265. Mae is-adran (4) yn darparu bod pŵer i wneud rheoliadau o dan y Ddeddf hon yn cynnwys pŵer i wneud darpariaeth atodol, darpariaeth ddeilliadol, darpariaeth ganlyniadol, darpariaeth drosiannol, darpariaeth ddarfodol neu ddarpariaeth arbed.

266. Mae is-adran (7) yn nodi'r darpariaethau o fewn y Ddeddf y mae'r weithdrefn gadarnhaol yn gymwys iddynt, hy na chaniateir gwneud rheoliadau oddi tanynt oni bai bod drafft o'r offeryn wedi ei osod gerbron Senedd Cymru ac wedi ei gymeradwyo ganddi drwy benderfyniad. Mae is-adran (8) yn darparu bod y weithdrefn gadarnhaol hefyd yn gymwys pan fo rheoliadau yn addasu unrhyw ddarpariaeth mewn deddfwriaeth sylfaenol.

#### **Adran 51 – Ystyr “amaethyddiaeth” a chyfeiriadau perthnasol**

267. Mae ystyr “amaethyddiaeth” yn ganolog i ddarpariaethau penodol yn y Ddeddf, yn benodol y ddyletswydd RhTG (adran 2) a'r pŵer i ddarparu cymorth (adran 8). Mae adran 51 yn diffinio “amaethyddiaeth” at ddibenion y Ddeddf. Mae'r diffiniad yn eang ei gwmpas. Y bwriad yw adlewyrchu'r ystod eang o weithgareddau ffermio sy'n cael eu cynnal yng Nghymru ar hyn o bryd, a chynnwys gweithgareddau yr ystyrir eu bod yn weithgareddau ffermio traddodiadol, e.e. tyfu cnydau ar gyfer bwyd, yn ogystal â gweithgareddau ffermio mwy modern, e.e. amaethyddiaeth mewn amgylchedd a reolir, sy'n cynnwys datblygiadau mwy diweddar megis ffermio fertigol.

268. Mae “da byw” yn rhan o'r diffiniad o “amaethyddiaeth”, ac mae is-adran (2) yn darparu diffiniad o ystyr y term hwn, er eglurder. Yn yr un modd, mae'r diffiniad o “amaethyddiaeth” yn cynnwys cyfeiriad at “amaethyddiaeth mewn amgylchedd a reolir”, sy'n arfer gymharol newydd sy'n esblygu. Mae is-adran (2) yn darparu diffiniad o'r term hwn.



269. Mae is-adran (3) yn egluro bod termau penodol i'w dehongli yn unol â'r diffiniad o "amaethyddiaeth", gan gynnwys "busnesau amaethyddol".

#### **Adran 52 - Ystyr "gweithgaredd ategol"**

270. Mae adran 52 yn diffinio "gweithgaredd ategol" at ddibenion y Ddeddf.
271. Yn y diffiniad, mae paragraff (a) yn pennu gweithgareddau penodol a gynhelir ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth (fel y'i diffinnir yn adran 51), ac mae paragraff (b) yn cyfeirio at weithgareddau eraill a restrir, nad oes angen eu cynnal ar dir a ddefnyddir ar gyfer amaethyddiaeth, ond y mae rhaid iddynt fod yn gysylltiedig â chynhyrchion sy'n deillio o amaethyddiaeth.
272. Bwriad y diffiniad yw nodi'r gweithgareddau a gynhelir gan y sector amaethyddol, yn ogystal â'i weithgareddau craidd, i gefnogi busnes a chanlyniadau amgylcheddol y sector.

#### **Adran 53 - Pŵer i ddiwygio adrannau 51 a 52**

273. Mae adran 50 yn rhoi pwerau i Weinidogion Cymru i ddiwygio'r diffiniadau o "amaethyddiaeth" a "gweithgaredd ategol" drwy reoliadau.
274. Mae is-adrannau (2) i (7) yn nodi'r weithdrefn y mae rhaid ei dilyn wrth arfer y pŵer i ddiwygio adrannau 51 a 52. Rhaid ymgynghori ar y weithdrefn hon cyn i'r rheoliadau gael eu gwneud, a gosod datganiad gerbron y Senedd.
275. Bwriad rhoi'r pŵer hwn yw sicrhau bod modd i'r Ddeddf addasu, er enghraifft, i unrhyw newidiadau mewn arferion amaethyddol neu ffermio yn y dyfodol a allai ddeillio o ddatblygiadau ym maes rheoli tir neu ddatblygiadau technolegol yn y dyfodol.

#### **Adran 54 - Dehongli arall**

276. Mae adran 54 yn diffinio geiriau a thermau eraill a ddefnyddir yn y Ddeddf.

#### **Adran 55 - Diwygiadau canlyniadol a diddymadau etc.**

277. Mae is-adran (1) yn rhoi effaith i Atodlen 2 sy'n gwneud mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol, sy'n ymwneud â Rhannau 1 a 3, i ddeddfwriaeth sylfaenol bresennol.
278. Mae is-adran (2) yn rhoi effaith i Atodlen 3, sy'n diwygio'r Rheoliad CMO.

#### **Adran 56 - Dod i rym**

279. Mae adran 56 yn dwyn darpariaethau'r Ddeddf i rym.
280. Mae is-adran (1) yn dwyn y darpariaethau a ganlyn o'r Ddeddf i rym drannoeth diwrnod y Cydsyniad Brenhinol: Rhan 4 (ond dim ond at ddiben gwneud rheoliadau o dan adran 32 o Ddeddf Coedwigaeth 1967) a Rhan 6 (ac eithrio adran 55, ac Atodlenni 2 a 3).

281. Mae is-adran (2) yn dwyn y darpariaethau a ganlyn i rym ar ddiwedd y cyfnod o ddau fis sy'n dechrau â diwrnod y Cydsyniad Brenhinol: Rhan 1 (RhTG); Pennod 1 o Ran 2 (pŵer Gweinidogion Cymru i ddarparu cymorth); Pennod 2 o Ran 2 (pŵer i addasu deddfwriaeth sy'n ymwneud â chymorth ariannol a chymorth arall), a Rhan 5 (bywyd gwyllt).
282. Mae is-adran (3) yn dwyn darpariaethau penodol o Atodlen 2 i rym ar ddiwedd y cyfnod o ddau fis sy'n dechrau â diwrnod y Cydsyniad Brenhinol, yn ogystal ag adran 55, i'r graddau y mae'n ymwneud â'r darpariaethau hynny. (Yn achos y darpariaethau a bennir ym mharagraffau (a) a (b), ni chânt eu cychwyn ac eithrio at ddibenion a bennir.) Mae hyn er mwyn sicrhau, i'r graddau y mae diwygiadau canlyniadol a diddymiadau yn Atodlen 2 yn ymwneud â'r darpariaethau yn y Ddeddf sy'n cael eu cychwyn gan is-adran (2), fod y diwygiadau a'r diddymiadau hynny eu hunain yn dod i rym ar ddiwedd y cyfnod o ddau fis.
283. Mae is-adran (4) yn darparu bod pob darpariaeth arall yn y Ddeddf yn dod i rym ar ddiwrnod a bennir mewn gorchymyn a wneir gan Weinidogion Cymru.
284. Mae is-adran (5) yn caniatáu i orchymyn o dan is-adran (4) bennu diwrnodau gwahanol at ddibenion gwahanol, a gwneud darpariaethau darfodol, darpariaethau trosiannol a darpariaethau arbed.

#### **Adran 57 - Enw byr**

285. Mae'r adran hon yn rhoi enw byr y Ddeddf, sef "Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2023".

### **Atodlen 1 – Cynhyrchion amaethyddol sy'n berthnasol i ddarpariaethau safonau marchnata**

286. Cyflwynir Atodlen 1 gan adran 34. Mae'n cynnwys y rhestr o gynhyrchion amaethyddol y caiff Gweinidogion Cymru wneud rheoliadau mewn cysylltiad â hwy o dan adran 34.
287. Mae paragraffau 1 i 9 yn gweithredu drwy gyfeirio at y Rheoliad CMO (a ddiffinnir yn adran 54); mae paragraff 10 yn gweithredu drwy gyfeirio at y Rheoliad Gwin a Bersawrwyd fel y'i diffinnir ym mharagraff 11.

### **Atodlen 2 – Mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol etc. sy'n ymwneud â rhannau 1 i 3**

288. Cyflwynir Atodlen 2 gan adran 55.

### **Rhan 1: Diwygiadau, Diddymiadau ac Arbedion sy'n ymwneud â Deddf Amaethyddiaeth 2020**

289. Mae paragraff 1 yn gwneud y diwygiadau i Ddeddf 2020.
290. Mae paragraff 1(2) yn diddymu'r adran o Ddeddf 2020 sy'n cyflwyno Atodlen 5 i'r Ddeddf honno. Mae Atodlen 5 i Ddeddf 2020 yn gwneud darpariaeth o ran Cymru yn unig, ac mae wedi ei diddymu gan y Ddeddf hon (gweler paragraff 1(9)).
291. Mae paragraff 1(3) yn diddymu'r adran o Ddeddf 2020 sy'n darparu bod darpariaethau penodol yn y Ddeddf o ran Cymru yn dod i ben ar ddiwedd 2024, am fod y darpariaethau dan sylw wedi eu diddymu gan y Ddeddf hon.
292. Mae paragraff 1(4) yn hepgor paragraffau penodol o adran 52 o Ddeddf 2020, sy'n cyflwyno Atodlen 7 i'r Ddeddf honno. Mae Atodlen 7 i Ddeddf 2020 yn diwygio'r Rheoliad CMO (a ddiffinnir yn adran 54) o ganlyniad i ddarpariaethau penodol yn y Ddeddf honno; gan fod rhai o'r rheini yn cael eu diddymu gan y Ddeddf hon, mae paragraff 1(4) yn diddymu'r cyfeiriadau at y darpariaethau a ddiddymir.
293. Mae paragraff 1(5) yn diwygio adran 53 o Ddeddf 2020, sy'n rhoi pŵer i Weinidogion Cymru i wneud darpariaeth atodol, darpariaeth ddeilliadol neu ddarpariaeth ganlyniadol mewn cysylltiad â darpariaethau yn y Ddeddf honno. Yr effaith yw dileu cyfeiriadau at y darpariaethau hynny sydd wedi eu diddymu gan y Ddeddf hon. Mae'r effaith hefyd yn golygu na all yr Ysgrifennydd Gwladol wneud unrhyw ddarpariaeth atodol, darpariaeth ddeilliannol na darpariaeth ganlyniadol y byddai Gweinidogion Cymru wedi gallu ei gwneud pe na bai'r darpariaethau hynny wedi eu diddymu gan y Ddeddf hon.
294. Mae paragraff 1(6) yn diwygio pŵer Gweinidogion Cymru o dan Ddeddf 2020 i wneud darpariaeth drosiannol, darpariaeth ddarfodol neu ddarpariaeth arbed

mewn cysylltiad â darpariaethau yn y Ddeddf honno sy'n dod i rym, er mwyn dileu cyfeiriadau at ddarpariaethau a ddiddymir gan y Ddeddf hon.

295. Mae paragraffau 1(7) ac 1(8) yn diwygio dwy adran arall o Ddeddf 2020 i ddileu cyfeiriadau at ddarpariaethau yn y Ddeddf honno a ddiddymir gan y Ddeddf hon.
296. Mae paragraff 1(9) yn diddymu Atodlen 5 i Ddeddf 2020, sy'n gymwys o ran Cymru yn unig.
297. Mae paragraff 1(10) yn diddymu'r diwygiadau canlyniadol a wnaed i'r Rheoliad CMO (a ddiffinnir yn adran 54) gan Rannau 2 a 4 o Atodlen 7 i Ddeddf 2020. Mae'r ddarpariaeth yn Atodlen 3 i'r Ddeddf hon yn disodli'r ddarpariaeth hon.
298. Mae paragraff 2 yn darparu bod rheoliadau a wnaed gan Weinidogion Cymru o dan baragraff 2 o Atodlen 5 i Ddeddf 2020 yn parhau mewn grym er i'r darpariaethau hynny gael eu diddymu, a'u bod yn cael effaith fel pe baent wedi eu gwneud o dan adran 16 o'r Ddeddf hon.

## **Rhan 2: Diwygiadau i Ddeddfau eraill**

299. Mae Rhan 2 yn diwygio pedair Deddf arall i'w gwneud yn ofynnol i ystyried yr adroddiad(au) RhTG (a gyhoeddir o dan adran 6) wrth arfer swyddogaethau penodol (gan gynnwys swyddogaethau sy'n ymwneud â llunio, mabwysiadu ac adolygu cynlluniau ac adroddiadau eraill).

## **Atodlen 3 – Diwygiadau canlyniadol etc. i'r Rheoliad CMO**

300. Cyflwynir Atodlen 3 gan adran 55. Mae'n diwygio'r Rheoliad CMO (a ddiffinnir yn adran 54), sy'n ymwneud â marchnadoedd mewn cynhyrchion amaethyddol.

## **Rhan 1: Diwygiadau sy'n ymwneud â Phennod 3 o Ran 2 (ymyrraeth mewn marchnadoedd)**

301. Mae Rhan 2 o Atodlen 7 i Ddeddf 2020 yn datgymhwyso darpariaethau penodol yn y Rheoliad CMO, o ran Cymru, cyhyd ag y bo'r ddarpariaeth bresennol â therfyn amser iddi ynghylch amodau eithriadol yn y farchnad yn Atodlen 5 i Ddeddf 2020 yn para. (Mae'r darpariaethau sydd wedi eu datgymhwyso yn ymwneud ag amodau eithriadol yn y farchnad.)
302. Gan fod y Ddeddf yn disodli'r ddarpariaeth â therfyn amser iddi yn Atodlen 5 i Ddeddf 2020, mae Rhan 1 o Atodlen 3 yn diwygio'r Rheoliad CMO o ganlyniad i hynny mewn perthynas ag ymyrraeth mewn marchnadoedd (gan na fydd y diwygiad a wnaed i'r Rheoliad CMO gan Atodlen 7 i Ddeddf 2020 yn briodol iddo mwyach). Ond, gan nad yw'r diwygiad a wnaed i'r Rheoliad CMO gan Atodlen 7 i Ddeddf 2020 mewn grym eto, mae Atodlen 3 yn darparu (yn Rhan 1) ddiwygiadau canlyniadol amgen i'r Rheoliad CMO.
303. Mae'r diwygiad ym mharagraff 1 yn gwneud darpariaeth sy'n gymwys os bydd paragraff 2 o Atodlen 7 i Ddeddf 2020 wedi ei ddwyn i rym cyn paragraff 1 o

Atodlen 3 (ac mae wedi diwygio'r Rheoliad CMO i Gymru er mwyn datgymhwyso Erthyglau 219, 220, 221 a 222 o Ran V o'r Rheoliad CMO i Gymru).

304. Effaith y diwygiad ym mharagraff 1 yw diwygio'r diwygiad a wnaed i'r Rheoliad CMO gan baragraff 2 o Atodlen 7 i Ddeddf 2020, drwy ddileu'r elfen o'r diwygiad hwnnw â therfyn amser iddi (nid yw'r elfen â therfyn amser iddi yn briodol mwyach gan nad oes terfyn amser i'r ddarpariaeth a wneir gan y Ddeddf ar gyfer amodau eithriadol yn y farchnad). Y canlyniad terfynol yw bod Erthyglau 219, 220, 221 a 222 o Ran V o'r Rheoliad CMO wedi eu datgymhwyso mewn perthynas â chynhyrchwyr amaethyddol yng Nghymru, ar sail benagored.
305. Mae paragraff 2 yn cael yr un effaith, sef datgymhwyso Erthyglau 219, 220, 221 a 222 o Ran V o'r Rheoliad CMO mewn perthynas â chynhyrchwyr amaethyddol yng Nghymru, ar sail benagored. Fodd bynnag, mae strwythur gwahanol i'r diwygiad yn y paragraff hwn, ac ni fydd yn cael effaith os yw'r diwygiad ym mharagraff 2 o Atodlen 7 i Ddeddf 2020 wedi ei gychwyn cyn i Ran 1 o Atodlen 3 gael ei chychwyn.

#### **Rhannau 2 a 3: Diwygiadau sy'n ymwneud ag adran 34 (safonau marchnata) ac adran 35 (dosbarthiad carcasau)**

306. Mae Rhan 4 o Atodlen 7 i Ddeddf 2020 yn diwygio erthyglau yn y Rheoliad CMO mewn perthynas â safonau marchnata a dosbarthiad carcasau yng Nghymru.
307. Effaith y diwygiadau ym mharagraffau 4 i 16, ac yn Atodlen 3, yw rhoi cyfeiriadau at y Ddeddf yn lle cyfeiriadau at Ddeddf 2020 yn yr erthyglau perthnasol yn y Rheoliad CMO.

#### **Rhan 4: Darpariaeth arbed**

308. Mae paragraffau 17 a 18 yn cadw rheoliadau presennol a wnaed gan y Comisiwn Ewropeaidd o dan y Rheoliad CMO sy'n rheoleiddio dosbarthiad carcasau a safonau marchnata mewn perthynas â chynhyrchion amaethyddol sy'n cael eu marchnata yng Nghymru. Yr effaith yw y bydd y rheoliadau hyn yn parhau i fod yn gymwys, er bod y pwerau y cawsant eu gwneud odanynt wedi eu datgymhwyso yng Nghymru.

## COFNOD Y TRAFODION YN SENEDD CYMRU

309. Mae'r tabl a ganlyn yn nodi'r dyddiadau ar gyfer pob cyfnod o hynt y Ddeddf drwy'r Senedd. Gellir cael Cofnod y Trafodion a rhagor o wybodaeth am hynt y Ddeddf hon ar wefan y Senedd ar:

[Deddf Amaethyddiaeth \(Cymru\) 2023 \(senedd.cymru\)](https://www.senedd.cymru)

Cyfnod	Dyddiad
Cyflwynwyd	26 Medi 2022
Cyfnod 1 - Dadl	7 Chwefror 2023
Cyfnod 2 Pwyllgor Craffu - ystyried y gwelliannau	8 Chwefror 2023 - 21 Ebrill 2023
Cyfnod 3 Cyfarfod Llawn - ystyried y gwelliannau	16 Mai 2023
Cyfnod Adrodd - ystyried y gwelliannau	20 Mehefin 2023
Cyfnod 4 Cymeradwywyd gan y Senedd	27 Mehefin 2023
Y Cydsyniad Brenhinol	17 Awst 2023

## Atodiad 2

### Mynegai o ofynion y Rheolau Sefydlog

Rheol Sefydlog		Adran	Tudalen/ paragraff
26.6(i)	Datgan y byddai darpariaethau'r Ddeddf o fewn cymhwysedd deddfwriaethol y Senedd	Datganiad Aelod	Tudalen 1
26.6(ii)	Nodi amcanion polisi y Ddeddf	Pennod 3 – Diben y ddeddfwriaeth a'r effaith y bwriedir iddi ei chael	Tudalennau 12-90
26.6(iii)	Nodi a gafodd ffyrdd eraill o wireddu'r amcanion polisi eu hystyried ac, os felly, pam y cafodd yr ymagwedd a gymerir yn y Ddeddf ei mabwysiadu	Rhan 2 – Asesiad Effaith Rheoleiddiol	Disgrifir y costau a'r opsiynau ar dudalennau 113-451
26.6(iv)	Nodi'r ymgynghori a gafwyd, os cafwyd unrhyw ymgynghori o gwbl, ar y canlynol:  (a) amcanion polisi y Ddeddf a'r ffyrdd o'u gwireddu; (b) manylion y Ddeddf, ac (c) Ddeddf ddrafft, naill ai yn llawn neu'n rhannol (ac os yn rhannol, pa rannau);	Pennod 4 – Ymgynghori	Tudalennau 91-101
26.6(v)	Nodi crynodeb o ganlyniad yr ymgynghori hwnnw, gan gynnwys sut a pham y mae unrhyw Ddeddf ddrafft wedi cael ei diwygio	Pennod 4 – Ymgynghori	Tudalennau 91-101
26.6(vi)	Os na chyhoeddwyd y Ddeddf, neu ran o'r Ddeddf, yn flaenorol fel drafft, datgan y rhesymau dros y penderfyniad hwnnw	Pennod 4 – Ymgynghori	Tudalennau 91-101

Rheol Sefydlog		Adran	Tudalen/ paragraff
26.6(vii)	Crynhoi yn wrthrychol yr hyn y bwriedir i bob un o ddarpariaethau'r Ddeddf ei wneud (i'r graddau y mae angen esbonio hynny neu y mae angen cyflwyno sylwadau ar hynny) a rhoi'r wybodaeth arall sy'n angenrheidiol i esbonio effaith y Ddeddf	Atodiad 1 – Nodiadau Esboniadol	Tudalennau 452-493
26.6(viii)	<p>Nodi amcangyfrifon gorau:</p> <p>(a) y costau gweinyddol gros, y costau cydymffurfio gros a'r costau gros eraill y byddai darpariaethau'r Ddeddf yn arwain atynt;</p> <p>(b) yr arbedion gweinyddol y byddai'r Ddeddf yn arwain atynt;</p> <p>(c) costau gweinyddol net darpariaethau'r Ddeddf;</p> <p>(d) dros ba gyfnodau amser y disgwyliid i'r holl gostau ac arbedion hynny godi; ac</p> <p>(e) ar bwy y byddai'r costau'n syrthio.</p>	Rhan 2 – Aseiad Effaith Rheoleiddiol	<p>Tudalennau 113-126 i weld crynodeb</p> <p>Tudalennau 127 – 451 i weld manylion yr opsiynau a'r costau a'r manteision</p>
26.6(ix)	Nodi unrhyw fanteision ac anfanteision amgylcheddol a chymdeithasol sy'n deillio o'r Ddeddf na ellir eu mesur yn ariannol	Rhan 2 – Aseiad Effaith Rheoleiddiol	<p>Tudalennau 113-126 i weld crynodeb</p> <p>Tudalennau 127 – 451 i weld manylion yr opsiynau a'r manteision a'r anfanteision amgylcheddol a chymdeithasol</p>
26.6(x)	<p>Os yw'r Ddeddf yn cynnwys unrhyw ddarpariaeth sy'n rhoi pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth, nodi mewn perthynas â phob darpariaeth o'r fath:</p> <p>(a) y person neu'r corff y rhoddir y pŵer iddo ac ym mha fodd y mae'r pŵer i gael ei arfer;</p> <p>(b) pam y bernir ei bod yn briodol dirprwyo'r pŵer;</p>	Pennod 5 – Pŵer i wneud is-ddeddfwriaeth	Tudalennau 102-112



Rheol Sefydlog		Adran	Tudalen/ paragraff
	(c) gweithdrefn y Senedd (os oes un) y mae'r is-ddeddfwriaeth a wnaed neu sydd i'w gwneud wrth arfer y pŵer i ddod oddi tani, a pham y barnwyd ei bod yn briodol ei gosod o dan y weithdrefn honno (ac nid ei gosod o dan unrhyw weithdrefn arall);		
26.6(xi)	Os yw'r Ddeddf yn cynnwys unrhyw ddarpariaeth sy'n codi gwariant ar Gronfa Gyfunol Cymru, ymgorffori adroddiad gan yr Archwilydd Cyffredinol sy'n nodi ei farn ef neu hi ar a yw'r tâl yn briodol neu beidio	Pennod 6 – Crynodeb o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol	Tudalennau 113-126
26.6(xii)	Nodi'r effaith bosibl (os o gwbl) ar y system gyfiawnder yng Nghymru a Lloegr yn sgil darpariaethau'r Ddeddf ("asesiad effaith ar gyfiawnder"), yn unol ag adran 110A o'r Ddeddf	Rhan 2 – Asesiad Effaith Rheoleiddiol	<p>Crynodeb o'r Asesiad Effaith Rheoleiddiol – Costau cydymffurfio, gweler tudalen 113</p> <p><b>Pennod 7</b> Tudalennau 378, paragraffau 7.831 a 7.832 ynghylch coedwigaeth</p> <p>Tudalen 403 paragraffau 7.928 a 7.929 ynghylch maglau</p> <p>Tudalen 411 paragraffau 7.957 a 7.958 ynghylch trapiau glud</p> <p><b>Pennod 8</b> Tudalen 437 paragraffau 8.22 ynghylch maglau a thrapiau</p>

Rheol Sefydlog		Adran	Tudalen/ paragraff
			glud ac 8.23 ynghylch coedwigaeth
26.6B	Pan fo darpariaethau'r Ddeddf yn deillio o ddeddfwriaeth sylfaenol bresennol, boed at ddibenion diwygio neu gydgrynhoi, rhaid darparu tabl tarddiadau i gyd-fynd â'r Memorandwm Esboniadol er mwyn esbonio'n glir beth yw'r berthynas rhwng y Ddeddf a'r fframwaith cyfreithiol presennol.	Atodiad 3 –Tabl Tarddiadau	Tudalennau 498-499
26.6C	Pan fo'r Ddeddf yn cynnig diwygio deddfwriaeth sylfaenol bresennol yn sylweddol, rhaid darparu atodlen i gyd-fynd â'r Memorandwm Esboniadol, yn nodi geiriad deddfwriaeth bresennol sy'n cael ei diwygio gan y Ddeddf, ac yn nodi'n eglur sut y caiff y geiriad hwnnw ei ddiwygio gan y Ddeddf.	Atodiad 4 – Atodlen Ddiwygiadau	Tudalennau 500-528

## Atodiad 3

### Tabl Tarddiadau

Bwriedir i'r tabl isod ddarparu gwybodaeth ynghylch tarddiad y darpariaethau yn Neddf Amaethyddiaeth (Cymru). Nid yw'r tabl yn darparu canllawiau diffiniol na chyflawn, a dylid ei ddarllen ar y cyd â'r Ddeddf a'r nodiadau esboniadol i'r Ddeddf. Er bod gofal wedi ei gymryd i sicrhau bod y ddogfen mor gywir ag y bo'n rhesymol ymarferol, nid yw'n honni bod yn awdurdodol, ac ni ddylid dibynnu arni fel pe bai'n awdurdodol.

#### ALLWEDD I'R BYRFODDAU

AA 2020

Deddf Amaethyddiaeth 2020

ADRAN/PARAGRAFF	CYFEIRIAD CYFATEBOL MEWN DEDDFWRIAETH SY'N BODOLI EISOES	NEWID SYLWEDDOL
<b>Rhan 1: Rheoli Tir yn Gynaliadwy</b>		
1-7	Newydd	Amh.
<b>Rhan 2: Cymorth ar gyfer amaethyddiaeth etc.</b>		
8-15	Newydd	Amh.
10-15	Newydd	Amh.
16	Paragraff 2 a 3, Atodlen 5 i AA 2020	Oes
17	Paragraff 4, Atodlen 5 i AA 2020	Oes
18	Paragraff 5, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
19	Paragraff 6, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
20	Newydd	Amh.
21	Paragraff 7, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
22	Paragraff 8, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
23	Paragraff 9, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
24(2)(a)	Paragraff 7, Atodlen 3 i AA 2020	
24(2)(c)	Newydd, ond mewnosodir is-adran (j) (amodau eithriadol yn y farchnad) sy'n tarddu o Baragraff 7, Atodlen 3 i AA 2020.	Nac oes

<b>Rhan 3: Materion sy'n ymwneud ag Amaethyddiaeth a Chynhyrchion Amaethyddol</b>		
25	Paragraff 10, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
26	Paragraff 11, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
27-28	Newydd	Amh.
29	Paragraff 12, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
30	Paragraff 13, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
31	Paragraff 14, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
32	Paragraff 15, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
33	Newydd	Amh.
34	Paragraff 16, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
35	Paragraff 18, Atodlen 5 i AA 2020	
<b>Rhan 4: Coedwigaeth</b>		
36-44	Newydd	Amh.
<b>Rhan 5: Bywyd Gwyllt</b>		
45-48	Newydd	Amh.
<b>Rhan 6: Cyffredinol</b>		
49	Adrannau 53(2) a 54(2) AA 2020	Nac oes
50	Adran 50 AA 2020	Nac oes
51-57	Newydd	Amh.
<b>Atodlen 1: Cynhyrchion amaethyddol sy'n berthnasol i ddarpariaethau safonau marchnata</b>		
Yr Atodlen Gyfan	Paragraff 17, Atodlen 5 i AA 2020	Nac oes
<b>Atodlen 2: Mân ddiwygiadau a diwygiadau canlyniadol etc. sy'n ymwneud â rhannau 1 i 3</b>		
Yr Atodlen Gyfan	Newydd	Amh.
<b>Atodlen 3: Diwygiadau canlyniadol etc. i'r Rheoliad CMO</b>		
Yr Atodlen Gyfan	Newydd/ Atodlen 7 i AA 2020	I'w gadarnhau (yn dibynnu ar gychwyn Atodlen 7 i AA 2020)

## Atodiad 4

### Rhestr o'r diwygiadau

#### DIWYGIADAU I'W GWNEUD GAN DDEDDF AMAETHYDDIAETH (CYMRU)

Bwriedir i'r ddogfen hon ddangos sut y byddai darpariaethau'r ddeddfwriaeth a ganlyn fel yr oeddent yn gymwys o ran Cymru ar 13 Mehefin 2023 yn edrych wedi iddynt gael eu diwygio gan Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru) (pe bai'n cael ei ddeddfu fel y'i diwygiwyd yng Nghyfnod 3 ar 16 Mai 2023).

- Deddf Coedwigaeth 1967
- Deddf Bywyd Gwyllt a Chefn Gwlad 1981
- Deddf Daliadau Amaethyddol 1986
- Deddf yr Amgylchedd 1995
- Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000
- Deddf Cynllunio a Phrynu Gorfodol 2004
- Deddf Amaethyddiaeth 2020
- Deddf yr Amgylchedd (Cymru) 2016
- Deddf yr Amgylchedd 2021
- REUL 1308/2013 Rheoliad Cyd-drefniadaeth y Marchnadoedd

Ceir llinell drwy'r testun sydd i gael ei ddileu gan Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru) e.e. ~~mae testun sydd wedi ei ddileu yn edrych fel hyn~~. Mae testun sydd i'w ychwanegu gan Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru) wedi ei danlinellu, e.e. mae testun sydd wedi ei ychwanegu yn edrych fel hyn. Rhoddir cyfeiriadau at y darpariaethau diwygio perthnasol yn y Ddeddf yn y golofn dde ar bob tudalen.

Cynhwysir nifer o ddarpariaethau cysylltiedig o'r Ddeddf, er nad ydynt yn cael eu diwygio, er mwyn helpu i ddeall y diwygiadau arfaethedig.

#### Rhybudd

Lluniwyd y testun hwn gan swyddogion Adran Newid Hinsawdd a Materion Gwledig Llywodraeth Cymru. Er bod ymdrech wedi ei gwneud i sicrhau ei fod yn gywir, ni ddylid dibynnu arno fel testun diffiniol o'r Ddeddf na'r Ddeddf.

At ddiben helpu pobl i ddeall effaith Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn unig y mae'r testun wedi ei lunio. Ni fwriedir iddo gael ei ddefnyddio mewn unrhyw gyd-destun arall.

Deddf Coedwigaeth 1967	Diwygir gan
<p><b>Section 10 Application for felling licence and decision of appropriate authority forestry authority thereon</b></p> <p>(2) Subject to the provisions of this Act (and, in particular, to their duty to take advice under section 37(3)), the appropriate forestry authority may on any such application grant the licence, or grant it subject to conditions, or refuse it, but shall grant it unconditionally except in a case where it appears to them to be expedient to do otherwise—</p> <p>(a) in the interests of good forestry or agriculture or of the amenities of the district; <del>or</del></p> <p>(b) for the purpose of complying with their duty of promoting the establishment and maintenance of adequate reserves of growing trees; <u>or</u></p> <p>(c) <u>in relation to land in Wales, after consultation with the applicant for the licence, for the purpose of -</u></p> <p><u>(i) conserving or enhancing natural beauty;</u></p> <p><u>(ii) conserving flora, fauna, geological or physiographical features, or natural habitats.”</u></p> <p>(3) A felling licence shall continue in force for such period (not being less than one year from the date on which it is granted) as may be specified therein.</p> <p><u>(3A) The Natural Resources Body for Wales, and the person responsible, may agree to amend the licence at any time (but see section 10A, which imposes further requirements in relation to amendments in respect of 30 trees to which a tree preservation order relates).</u></p> <p><u>(3B) For the purposes of subsection (3A) of this section, and section 10A, the person responsible is—</u></p> <p><u>(a) the applicant for the licence, if the applicant has such estate or interest in the land as is referred to in subsection (1), or</u></p> <p><u>(b) if the applicant no longer has such estate or interest, a person who has such estate or interest.</u></p> <p><b><u>10A Amendments made under section 10(3A) that affect tree preservation orders</u></b></p> <p><u>(1) The provisions of this section apply if—</u></p> <p><u>(a) an amendment to a licence under section 10(3A) is proposed in respect of any trees to which a tree preservation order relates, and</u></p> <p><u>(b) the Natural Resources Body for Wales does not consider that the amendment is necessary to respond to an imminent and serious risk of harm to</u></p> <p><u>(i) natural beauty, or</u></p> <p><u>(ii) flora, fauna, geological or physiographical features, or natural habitats.</u></p>	<p>Rhan 4 o'r Ddeddf Adran 44(2)</p> <p>Adran 37</p> <p>Adran 38</p> <p>Adran 38(1)</p>

<p><u>(2) Before amending the licence, the Natural Resources Body for Wales must give notice in writing of the proposal to the authority by whom the tree preservation order was made.</u></p> <p><u>(3) If, within the prescribed period, the authority by whom the tree preservation order was made objects to the amendment in so far as it affects trees to which the tree preservation order relates, and does not withdraw its objection, the Natural Resources Body for Wales must refer the matter to the Welsh Ministers.</u></p> <p><u>(4) If a matter is referred to the Welsh Ministers under subsection (3), the Welsh Ministers may decide to—</u></p> <p><u>(a) grant consent to the amendment, or</u></p> <p><u>(b) refuse to grant consent (in which case the amendment cannot be made).</u></p> <p><u>(5) Where the Natural Resources Body for Wales has given notice in writing under subsection (1) to an authority in respect of a proposed amendment, the proposed amendment cannot be made until—</u></p> <p><u>(a) the period prescribed under subsection (3) has ended without the authority having objected (or, if the authority has objected, that objection has been withdrawn), or</u></p> <p><u>(b) if the Natural Resources Body for Wales has referred the matter to the Welsh Ministers, the Welsh Ministers have given their decision on the matter.</u></p> <p><u>(6) Before deciding whether to grant or refuse consent under subsection (4), the Welsh Ministers must consult—</u></p> <p><u>(a) the person responsible (see section 10(3B));</u></p> <p><u>(b) the Natural Resources Body for Wales;</u></p> <p><u>(c) the authority by whom the tree preservation order was made.</u></p>	<p>Rhan 4 Adran 44(3)</p>
<p><b>Section 12 conditional licences</b></p> <p>(1) The conditions which may under section 10(2)(a) or (b) above be attached to a felling licence are such as the [appropriate forestry authority] after consultation with the applicant for the licence, determine to be expedient for securing—</p> <p>(a) the restocking or stocking with trees of the land on which the felling is to take place, or of such other land as may be agreed between the [appropriate forestry authority] and the applicant; and</p> <p>(b) the maintenance of those trees in accordance with the rules and practice of good forestry for a period not exceeding ten years.</p>	<p>Rhan 4 Adran 42</p>
<p><b>Section 17 Penalty for felling without licence</b></p> <p>(1) Anyone who fells a tree without the authority of a felling licence, the case being one in which section 9(1) of this Act applies so as to require such a licence, shall be guilty of an offence and</p> <p>(a) in relation to an offence committed in Wales, liable on summary conviction to a fine <del>not exceeding level 4 on the standard scale or twice the sum which appears to the court to be the value of the tree, whichever is the higher, or</del></p> <p>(b) in relation to an offence committed in England, liable on summary conviction to a fine.</p>	

**24C Variation of conditions or suspension or revocation of licence after breach: Wales**

Rhan 4  
Adran 39

(1) The provisions of this section apply if, in relation to a felling licence granted in relation to land in Wales, the Natural Resources Body for Wales considers that any condition of the licence—

- (a) has not been complied with, or
- (b) is not being complied with.

(2) But this section does not apply if the condition is one that requires works to be carried out (as to which see section 24).

(3) The Natural Resources Body for Wales may give to the person responsible a notice which makes provision for one or more of the following—

- (a) a suspension of the felling licence, either in full or in part;
- (b) a variation or removal of any existing condition of the felling licence or an imposition of a new condition;
- (c) where the circumstances referred to in subsection (4) apply, a revocation of the felling licence.

(4) The circumstances are that the condition that has not been complied with, is not being complied with was imposed for the purpose mentioned in section 10(2)(c).

(5) A notice given under subsection (3) may also make provision—

- (a) requiring the person responsible to take such steps as may be specified in the notice, and
- (b) specifying the period (not being less than the prescribed period after the notice has become operative) within which those steps must be taken.

(6) A notice given under subsection (3) must

- (a) set out the reasons for giving the notice;
- (b) specify the condition that has not been or is not being complied with;
- (c) if the notice suspends the felling licence, specify the period for which the licence is to be suspended;
- (d) if the notice varies conditions or revokes the felling licence, specify the date upon which the variation or revocation takes effect;
- (e) if the notice suspends the felling licence in part, specify the felling that may continue.

(7) Where a notice given under subsection (3) suspends a felling licence, either in full or in part, the suspension ends with the earlier of—

- (a) the expiry of the period specified in the notice under subsection (6)(c), and



(b) the date specified in any further notice given to the person responsible by the Natural Resources Body for Wales under this paragraph.

(8) The Natural Resources Body for Wales may give a further notice under subsection (7)(b) if it considers that the suspension should be lifted sooner than the end of the period specified in the notice given under subsection (3).

(9) If—

(a) a notice given under subsection (3) requires a person to take steps in accordance with subsection (5)(a), and

(b) those steps have not been taken before the end of the period specified in that notice in accordance with subsection (5)(b),

the Natural Resources Body for Wales may enter on the land and take those steps.

(10) A person who, without reasonable excuse, fails to take any steps required by a notice given under subsection (3) commits an offence and is liable on summary conviction to a fine (but this does not affect the powers of the Natural Resources Body for Wales under subsection (9)).

(11) Proceedings in respect of an offence under subsection (10)—

(a) must be commenced within the period of six months starting on the day the person commencing the proceedings becomes aware of the offence;

(b) may not be commenced more than two years after the date of the offence.

(12) A person who is required by a notice under subsection (3) to take steps may take the steps notwithstanding any lease, covenant or contract relating to the trees or land affected by the notice.

(13) For the purposes of this section “the person responsible” is—

(a) the applicant for the licence, if on the date the notice is given the applicant has such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1);

(b) in any other case, a person who has such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1) on that date.

**24D Notice to subsequent estate or interest in the land requiring steps to be taken**

(1) Subsection (2) applies where—

(a) a notice has been given to a person under section 24C(3) requiring the person to take steps,

(b) steps required by the notice have not been taken, and

(c) before the time specified in the notice (within which those steps must be taken) has expired, the person ceases to have the estate or interest in the land by reference to which the notice was given.

(2) The Natural Resources Body for Wales may give to a person who has such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1) a notice—

(a) requiring the steps that were not taken under the notice described in subsection (1) to be taken, and

(b) specifying the period (not being less than the prescribed period after the notice has become operative) within which those steps must be taken.

(3) A notice given under subsection (2) must set out the reasons for giving the notice.

(4) If steps required by a notice under subsection (2) have not been taken before the end of the period specified in the notice, the Natural Resources Body for Wales may enter on the land and take those steps.

(5) A person who, without reasonable excuse, fails to take any steps required by a notice under subsection (2) commits an offence and is liable on summary conviction to a fine (but this does not affect the powers of the Natural Resources Body for Wales under subsection (4)).

(6) Proceedings in respect of an offence under subsection (5)- (a) must be commenced within the period of six months starting on the day the person commencing the proceedings becomes aware of the offence;

(b) may not be commenced more than two years after the date of the offence.

(7) A person who is required by a notice under subsection (2) to take steps may take the steps notwithstanding any lease, covenant or contract relating to the trees or land affected by the notice.

(8) The reference in subsection (1) to a notice under section 24C(3) includes a notice given under this section

Rhan 4  
Adran 39

**24E Suspension, amendment or revocation of tree felling licence where no breach: Wales**

(1) The provisions of this section apply if, in relation to a felling licence granted in relation to land in Wales, the Natural Resources Body for Wales considers that felling in accordance with the licence is causing, or is likely to cause, significant harm to—

- (a) natural beauty, or
- (b) flora, fauna or geological or physiographical features or natural habitats.

(2) The Natural Resources Body for Wales may give to the person responsible a notice which makes provision for one or more of the following—

- (a) a suspension of the felling licence, either full or in part;
- (b) an amendment of the felling licence
- (c) if the Natural Resources Body for Wales considers that amending the felling licence would not prevent the harm that is being caused or is likely to be caused, a revocation of the felling licence.

(3) A notice given under subsection (2) must

- (a) set out the reasons for giving the notice;
- (b) specify the harm that felling in accordance with the licence is causing or is likely to cause;
- (c) if the notice suspends the felling licence, specify the period for which the licence is to be suspended;
- (d) if the notice amends or revokes the felling licence, specify the date upon which the amendment or revocation takes effect;
- (e) if the notice suspends the felling licence in part, specify the felling that may continue.

(4) Where a notice given under subsection (2) suspends a felling licence, either in full or in part, the suspension ends with the earlier of—

- (a) the expiry of the period specified in the notice in accordance with subsection (3)(c), and
- (b) the date specified in any further notice given to the person responsible by the Natural Resources Body for Wales under this paragraph.

Rhan 4  
Adran 39

(5) The Natural Resources Body for Wales must give a further notice specifying a date under subsection (4)(b) (to bring the suspension to an end) if it considers that felling in accordance with the felling licence (as it would have effect after that date) would neither cause nor be likely to cause the harm specified in the notice that suspended the licence.

(6) For the purposes of this section, “the person responsible” is—  
(a) the applicant for the licence, if on the date the notice is given the applicant has such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1);  
(b) in any other case, a person who has such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1) on that date.

#### **24F Notices under section 24C(3) or 24E(2) that affect tree preservation orders**

(1) The provisions of this section apply if—  
(a) the Natural Resources Body for Wales proposes to give a notice under section 24C(3) or 24E(2) in respect of any trees to which a tree preservation order relates, and  
(b) the proposed notice does not meet the emergency criteria.

(2) The emergency criteria are met if the proposed notice makes no provision other than—  
(a) provision that the Natural Resources Body for Wales considers is necessary to respond to an imminent and serious risk of harm to—  
(i) natural beauty, or  
(ii) flora, fauna, geological or physiographical features, or natural habitats, or  
(b) provision that suspends a felling licence.

(3) Before the Natural Resources Body for Wales gives the proposed notice it must give notice in writing of the proposal to the authority by whom the tree preservation order was made.

(4) If, within the prescribed period, the authority by whom the tree preservation order was made objects to the notice in so far as it affects trees to which the tree preservation order relates, and does not withdraw its objection, the Natural Resources Body for Wales must refer the matter to the Welsh Ministers.

(5) If a matter is referred to the Welsh Ministers under subsection (4), the Welsh Ministers may decide to—  
(a) grant consent to the giving of the notice, or  
(b) refuse to grant consent (in which case the notice cannot be given).

Rhan 4  
Adran 40

<p><u>(6) Where the Natural Resources Body for Wales has given notice in writing under subsection (3) to an authority in respect of a proposed notice, the proposed notice cannot be given until—</u>  <u>(a) the period prescribed under subsection (4) has ended without the authority having objected (or, if the authority has objected, that objection has been withdrawn), or</u>  <u>(b) if the Natural Resources for Wales has referred the matter to the Welsh Ministers, the Welsh Ministers have given their decision on the matter</u></p> <p><u>(7) Before deciding whether to grant or refuse consent under subsection (5), the Welsh Ministers must consult—</u>  <u>(a) the Natural Resources Body for Wales;</u>  <u>(b) the authority by whom the tree preservation order was made;</u>  <u>(c) the applicant for the licence if the applicant has such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1) or, in any other case, a person who has such estate or interest in the land.</u></p>	
<p><b><u>26 Expenses etc. in connection with notices under s. 24, s.24C(3) or s.24D(2)</u></b></p> <p>(1)If the appropriate forestry authority, in the exercise of their powers under section 24, <u>section 24C(9) or section 24D(4)</u>, enter on land and take any steps required by a notice under <u>either of those sections</u> <del>that section</del>, they may recover from the person to whom the notice was given any expenses reasonably incurred in connection therewith.</p> <p>(2)The appropriate forestry authority may remove and either retain or dispose of trees felled by them in the exercise of their said powers, and shall, on a claim made in the prescribed manner by the owner of any trees so removed, pay to him a sum equal to the value of those trees after deducting any expenses reasonably incurred by them in connection with the removal or disposal.</p> <p>(3)Subject to any express agreement to the contrary, any expenses incurred by a person for the purpose of complying with a notice under section 24, and any sums paid by a person in respect of expenses of the appropriate forestry authority under that section, shall be deemed to be incurred or paid by that person—</p>	

- (a) where the notice relates to works required to be carried out in pursuance of conditions of a felling licence, for the use and at the request of the applicant for the licence;
- (b) where the notice requires compliance with felling directions, for the use and at the request of the person to whom the directions were given.
- (4) Any sums recoverable by or from the appropriate forestry authority under this section may be recovered as a simple contract debt.

### **26A Appeals against notices given under section 24C(3) and 24D(2)**

(1) The following persons have a right to bring an appeal against a notice given under section 24C(3) if the person thinks that any of the grounds set out in subsection (2) applies—

- (a) the person to whom the notice was given;  
(b) a person who has such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1);  
(c) the owner of the trees.

(2) The grounds are—

- (a) a condition referred to in the notice has been complied with or is being complied with;  
(b) suspending or revoking the felling licence is unreasonable or disproportionate;  
(c) the variation of a condition of the felling licence, or the imposition of a new condition, is unreasonable or disproportionate;  
(d) a step specified in the notice is unreasonable or disproportionate;  
(e) where the notice has suspended the felling licence, the suspension should have been brought to an end by a notice given under section 24C(7)(b).

(3) A person to whom a notice has been given under section 24D(2) has a right to bring an appeal against the notice if the person thinks that a step specified in the notice is unreasonable or disproportionate.

(4) An appeal under this section is brought by serving a notice on the Welsh Ministers requesting that they refer the matter to a committee appointed in accordance with section 27 (and see section 26C for further provision about such requests).

### **26B Appeals against notice given under section 24E(2)**

(1) The following persons have a right to bring an appeal against a notice given under section 24E(2) if the person thinks that any of the grounds set out in subsection (2) applies—

- (a) the person to whom the notice was given;
- (b) a person who has such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1);
- (c) the owner of the trees.

(2) The grounds are—

- (a) the felling is not causing the harm specified in the notice or is not likely to cause the harm;
- (b) suspending or revoking the felling licence is unreasonable or disproportionate;
- (c) an amendment to the felling licence is unreasonable or disproportionate;
- (d) where the notice has suspended the felling licence, the suspension should have been brought to an end by a notice given under section 24E(4)(b).

(3) An appeal under this section is brought by serving a notice on the Welsh Ministers requesting that they refer the matter to a committee appointed in accordance with section 27 (and see section 26C for further provision about such requests).

### **26C Further provision about appeals brought under sections 26A and 26B**

(1) A request made to the Welsh Ministers under section 26A or 26B must be made in the prescribed manner and within the prescribed period.

(2) A notice given under section 24C(3), 24D(2) or 24E(2) does not take effect until the expiration of the prescribed period and, where a request is made to the Welsh Ministers under section 26A or 26B (as the case may be), until the conclusion of any proceedings in pursuance of the request.

(3) But subsection (2) does not apply (and the notice may take effect immediately) to the extent that—

- (a) the notice makes provision that the Natural Resources Body for Wales considers is necessary to respond to an imminent and serious risk of harm to—
  - (i) natural beauty, or
  - (ii) flora, fauna, geological or physiographical features, or natural habitats, or
- (b) the notice makes provision that suspends a felling licence.

Rhan 4  
Adran 44(4)

(4) Where a request is made to the Welsh Ministers under section 26A or 26B, the Welsh Ministers must, unless they are of the opinion that the grounds for the request are frivolous, refer the matter to the committee appointed in accordance with section 27.

(5) The committee to whom a matter is referred under this section must, after complying with section 27(3), provide the Welsh Ministers with a report in relation to the reference.

(6) After considering the report, the Welsh Ministers must—  
(a) in the case of a request made on the ground in subsection 26A(2)(e) or 26B(2)(d) (suspension should have been ended)—  
(i) direct the Natural Resources Body for Wales to give a notice under section 24C(7)(b) or 24E(4)(b) (as the case may be) ending the suspension, or  
(ii) give the person who made the request a notice setting out the reasons why a direction under sub-paragraph (i) is not being given;  
(b) in the case of any other request, confirm or cancel the notice to which the reference relates.

**26D Compensation following receipt of a notice given under section 20 24C(3)**

(1) If in the case of any trees, the Natural Resources Body for Wales gives a person a notice under section 24C(3), the relevant person is entitled to compensation in accordance with this section and section 26G.

(2) If the notice given under section 24C(3) is cancelled under section 25 26C(6)(b), compensation is payable—  
(a) for any expenses reasonably incurred in connection with the giving of the notice;  
(b) for any depreciation in the value of the trees that is attributable to deterioration in the quality of the timber comprised in the trees as a result of the giving of the notice.

(3) If a direction is given to the Natural Resources Body for Wales under section 26C(6)(a)(i) to give a notice ending a suspension imposed by the notice given under section 24C(3), compensation is payable—  
(a) for any expenses reasonably incurred in connection with the suspension;  
(b) for any depreciation in the value of the trees that is attributable to deterioration in the quality of the timber comprised in the trees as a result of the suspension.

(4) For the purposes of this section “the relevant person” is  
(a) where compensation is payable for expenses reasonably incurred, and those expenses have been incurred in connection

Rhan 4  
Adran 41



with a requirement to take steps, the person to whom the notice was given;  
(b) where compensation is payable for expenses reasonably incurred, and those expenses have been incurred otherwise than in connection with a requirement to take steps, a person who had such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1) at the time the expenses were incurred;  
(c) in the case of compensation for depreciation in the value of the trees, the owner of the trees.

**26E Compensation following receipt of a notice given under section 24D(2)**

(1) If in the case of any trees, the Natural Resources Body for Wales gives a person a notice under section 24D(2), the person to whom the notice was given is entitled to compensation in accordance with this section and section 26G.

(2) If the notice given under section 24D(2) is cancelled under section 26C(6)(b), compensation is payable for any expenses reasonably incurred in connection with the giving of the notice.

**26F Compensation following receipt of a notice given under section 24E(2)**

(1) If in the case of any trees, the Natural Resources Body for Wales gives a person a notice under section 24E(2), the relevant person is entitled to compensation in accordance with this section and section 26G.

(2) Compensation is payable for any depreciation in the value of the trees that is attributable to deterioration in the quality of the timber comprised in the trees as a result of the giving of the notice under section 24E(2) (regardless of whether an appeal has been brought under section 26B).

(3) If the notice given under section 24E(2) is cancelled under section 26C(6)(b), compensation is payable for any expenses reasonably incurred in connection with the giving of the notice.

(4) If a direction is given to the Natural Resources Body for Wales under section 26C(6)(a)(i) to give a notice ending a suspension imposed by the notice given under section 24E(2), compensation is payable for any expenses reasonably incurred in connection with the suspension.

(5) For the purposes of this section “the relevant person” is—

Rhan 4  
Adran 41

Rhan 4  
Adran 41

- (a) where compensation is payable for expenses reasonably incurred, a person who had such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1) at the time the expenses were incurred;  
(b) in the case of compensation for depreciation in the value of the trees, the owner of the trees.

### **26G Compensation under section 26D, 26E and 26F – further provision**

(1) Compensation under sections 26D, 26E and 26F is recoverable from the Natural Resources Body for Wales.

(2) A claim for compensation under section 26D, 26E or 26F must be made in the prescribed manner and within the prescribed period.

(3) Where a claim for compensation is made under section 26D or 26F for deterioration in the quality of the timber—

(a) if the trees have been felled, no claim may be made after the expiration of one year from the date of the felling;

(b) where a claim is made in reliance on section 26F(2) (depreciation in the value of the trees as a result of the giving of a notice under section 24E(2)), no claim may be made in respect of deterioration occurring more than ten years after the notice was given.

(4) In calculating compensation that is payable under section 26D or 26F —

(a) no account is to be taken of deterioration in the quality of the timber that is attributable to neglect of the trees;

(b) the value of the trees at any time is to be ascertained on the basis of prices current at the date of the claim.

(5) If—

(a) after giving notice under section 24E(2) that amends a felling licence, the Natural Resources Body for Wales notifies the person specified in subsection (6) that it is prepared to further amend the licence under section 10(3A) so that it has the same effect as it had immediately before the licence was amended by the notice given under section 24E(2), or

(b) after giving notice under section 24E(2) that revokes a felling licence, the Natural Resources Body for Wales notifies the person mentioned in subsection (7) that it is prepared to grant a new licence that has the same effect as the licence that was revoked, then in calculating the compensation that is payable under section 26F(2), no account is to be taken of deterioration occurring after the Natural Resources Body for Wales has notified the relevant person in accordance with this subsection.

Rhan 4  
Adran 41

<p><u>(6) For the purposes of subsection (5)(a), the relevant person is—</u> <u>(a) the applicant for the licence, if the applicant has such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1), or</u> <u>(b) if the applicant no longer has such estate or interest, a person who has such estate or interest.</u></p> <p><u>(7) For the purposes of subsection (5)(b), the relevant person is the person who has such estate or interest in the land as is referred to in section 10(1).</u></p> <p><u>(8) Any question of disputed compensation arising from a claim made 5 under section 26D, 26E or 26F is to be determined in accordance with section 31.</u></p> <p><b><u>27 Committees of reference for purposes of ss. 16, 20, 21, and 25, 26A, 26B and 26C.</u></b></p> <p>(1) References in sections 16, 17B, 20, 21, and <u>25, 26A, 26B and 26C</u> of this Act to a committee appointed in accordance with this section are to a committee consisting of</p> <p>(a) a chairman appointed by the Minister in relation to cases where the trees are, or the land is, in England or Wales; and</p> <p>(b) two other members selected by the Minister from a panel of persons appointed by him, after such consultation as is provided for below, for the conservancy in which the trees are growing:</p> <p><b>29 Provisions relating to mortgages, heritable securities and settled land</b></p> <p>(1) Where the interest of the owner of trees in England or Wales is for the time being subject to a mortgage—</p> <p>(a) a claim for any compensation or sum payable under section 11, <del>or section 26</del> <u>26, 26D, 26E or 26F</u> of this Act in respect of the trees may be made either by the mortgageor or by the mortgagee;</p> <p>(b) in either case the compensation or sum shall be paid to the mortgagee or, if more than one, to the first mortgagee, and shall be applied by him as if it were proceeds of the sale of the trees.</p> <p><b>F2(2).</b> . . . . .</p> <p>(3) Subject to the foregoing provisions of this section, where the owner of trees comprised in a settlement within the meaning of the Settled Land Act 1925 is a tenant for life who is impeachable for waste in respect of the trees, any compensation or sum payable under section 11 <del>or section 26</del> <u>26, 26D, 26E or 26F</u> of this Act in respect of the trees shall be paid to the trustees of the settlement, and shall be applied by them in accordance with section 66(2) of</p>	<p>Rhan 4 Adran 41</p> <p>Rhan 4 Adran 41</p>
--	---

<p>the Settled Land Act 1925 as if it were proceeds of sale of timber cut and sold with the consent of the trustees under that section.</p> <p><b>30 Service of documents</b></p> <p>(5) The appropriate forestry authority may, for the purpose of enabling them to serve or give any document or direction under this Part of this Act, require the occupier of any land and any person who, either directly or indirectly, receives rent in respect of any land , and the owner of any land in England, to state in writing the nature of his interest therein and the name and address of any other person known to him as having an interest therein, whether as a freeholder or owner, mortgagee or creditor in a heritable security, lessee or otherwise; and anyone who, having been required in pursuance of this subsection to give any information, fails to give it, or knowingly makes any mis-statement in respect thereof, shall be liable on summary conviction to a fine not exceeding level 1 on the standard scale.</p> <p><u>(6) For the purposes of this section, any reference in this Part to the giving of a notice or document by the Natural Resources Body for Wales is to be treated as if it were a reference to the serving of a document.</u></p> <p><b><u>31.Determination of matters arising under ss. 11, 14, 21, <del>22</del>, 26D, 26E and 26F and <del>22</del></u></b></p>	<p>Rhan 4 Adran 41</p> <p>Rhan 4 Adran 44(5)</p> <p>Rhan 4 Adran 44(6)</p> <p>Rhan 4 Adran 43</p> <p>Rhan 4 Adran 44(7)</p>

<p><b>Deddf Bywyd Gwylt a Chefn Gwlad 1981</b></p>	<p><b>Diwygir gan</b></p>
<p><b>Section 11</b>  (1) Subject to the provisions of this Part, if any person—  (a) sets in position <u>in England</u> any self-locking snare which is of such a nature and so placed as to be calculated to cause bodily injury to any wild animal coming into contact therewith;  (b) uses for the purpose of killing or taking any wild animal any self-locking snare, whether or not of such a nature or so placed as aforesaid, any bow or cross-bow or any explosive other than ammunition for a firearm;  <u>(ba) sets in position in Wales any snare, or other cable restraint, which is of such a nature and so placed as to be likely to cause bodily injury to any wild animal coming into contact with it;</u>  <u>(bb) uses in Wales for the purpose of killing or taking any wild animal any snare, or other cable restraint, whether or not of such a nature or so placed as aforesaid;</u>  <u>(bc) sets in position in Wales any glue trap which is of such a nature and so placed as to be likely to catch any animal coming into contact with it;</u>  <u>(bd) uses in Wales for the purpose of killing or taking any animal any glue trap, whether or not of such a nature or so placed as aforesaid;</u>  <u>(be) uses in Wales for the purpose of killing or taking any wild animal any bow or cross-bow or any explosive other than ammunition for a firearm;</u>  (c) uses as a decoy, for the purpose of killing or taking any wild animal, any live mammal or bird whatever  (d) knowingly causes or permits to be done an act which is mentioned in the foregoing provisions of this section, he shall be guilty of an offence.</p> <p>(2) Subject to the provisions of this Part, a person shall be guilty of an offence if that person—  (a) uses, <u>otherwise than in Wales</u>, any trap or snare <u>or in Wales, any trap other than a glue trap</u>, for the purpose of killing or taking or restraining any wild animal included in Schedule 6 or 6ZA;  (b) sets in position, <u>otherwise than in Wales</u>, any trap or snare <u>or in Wales, any trap other than a glue trap</u> of such a nature and so placed as to be—  (i) in England <del>and Wales</del>, calculated to cause bodily injury to any wild animal included in Schedule 6 or 6ZA;</p>	<p>Adran 43(a),  Adran 44 a 45</p>

(ii) in Scotland or Wales, likely to cause bodily injury to any such wild animal;

(c) sets in position any electrical device for killing or stunning, or any poisonous, poisoned or stupefying substance, of such a nature and so placed as to be—

(i) in England ~~and Wales~~, calculated to cause bodily injury to any wild animal included in Schedule 6;

(ii) in Scotland or Wales, likely to cause bodily injury to any such wild animal;

(d) uses for the purpose of killing or taking any wild animal included in Schedule 6—

(i) any electrical device for killing or stunning;

(ii) any poisonous, poisoned or stupefying substance;

(iii) any net;

(iv) any automatic or semi-automatic weapon;

(v) any device for illuminating a target or sighting device for night shooting;

(vi) any form of artificial light or any mirror or other dazzling device;

(vii) any gas or smoke not falling within sub-paragraph (ii);

(viii) any sound recording used as a decoy; or

(ix) any mechanically propelled vehicle in immediate pursuit of any such animal;

(e) uses any mechanically propelled vehicle for the purpose of driving any wild animal included in Schedule 6; or

(f) knowingly causes or permits to be done an act mentioned in paragraphs (a) to (e).

(3) Subject to the provisions of this Part, if any person—

(a) sets in position or knowingly causes or permits to be set in position, otherwise than in Wales, any snare which is of such a nature and so placed as to be calculated to cause bodily injury to any wild animal coming into contact therewith; and

(b) while the snare remains in position fails, without reasonable excuse, to inspect it, or cause it to be inspected, at least once every day,

he shall be guilty of an offence.

(7) In any proceedings for an offence under subsection (2)(f) relating to an act which is mentioned in subsection (2)(b) or (c) it shall be a defence to show that the article was set in position for the purpose of killing or taking, in the interests of public health, agriculture, forestry, fisheries or nature conservation, any wild animals which could be lawfully killed or taken by those means and that he took or caused to be taken all reasonable precautions to prevent injury thereby to any wild animals included in the relevant Schedule

(7ZA) For the purposes of paragraphs (bc) and (bd) of subsection (1), “animal” means a vertebrate (other than a human).

<p><b>Section 16: Power to grant licences</b></p> <p>(3) Sections 9(1), (2), (4) and (4A), 11(1) (<u>a</u>), (<u>b</u>), (<u>be</u>), (<u>c</u>) and (<u>d</u>) and (2) and 13(1) do not apply to anything done—</p> <p>(a) for scientific or educational purposes;</p> <p>(b) for the purpose of ringing or marking, or examining any ring or mark on, wild animals;</p> <p>(c) for the purpose of conserving wild animals or wild plants or introducing them to particular areas;</p> <p>(d) for the purpose of protecting any zoological or botanical collection;</p> <p>(e) for the purpose of photography;</p> <p>(f) for the purpose of preserving public health or public safety;</p> <p>(g) for the purpose of preventing the spread of disease; or</p> <p>(h) for the purpose of preventing serious damage to livestock, foodstuffs for livestock, crops, vegetables, fruit, growing timber or any other form of property or to fisheries, if it is done under and in accordance with the terms of a licence granted by the appropriate authority.</p> <p>(3ZA) A licence granted under subsection (3) may permit the use <u>in England</u> of a trap or snare , <u>or, in Wales, of a trap other than a glue trap</u>, for the purpose of killing, taking or restraining a wild animal included in Schedule 6ZA only if the trap or snare—</p> <p>(a) meets the conditions relating to certification (see subsections (3ZB) to (3ZF)); or</p> <p>(b) meets the approved design conditions (see subsections (3ZG to (3ZI)).</p> <p>This subsection is subject to (3ZJ).</p> <p>(3ZG) For the purposes of subsection (3ZA)(b) a trap or snare meets the approved design conditions if it—</p> <p>(a) has been constructed by the person using it; and</p> <p>(b) complies with a design approved for this purpose by or on behalf of the Secretary of State (where it is used in England or Scotland) or the Welsh Ministers (<u>where a trap other than a glue trap is used in Wales</u>). <del>(where it is used in Wales).</del></p> <p>(3ZI) In subsection (3ZH), "<i>the relevant authority</i>" means—</p> <p>(a) the Secretary of State, for designs of traps or snares approved for use in England;</p> <p>(b) the Welsh Ministers, for designs of traps <del>or snares</del> approved for use in Wales;</p> <p>(c) the Scottish Ministers, for designs of traps or snares approved for use in Scotland.</p>	<p>Adran 43(b)</p>
<p><b>Deddf Daliadau Amaethyddol 1986</b></p>	<p><b>Diwygir gan</b></p>
<p><b>Section 19A Disputes relating to requests for landlord's consent or variation of terms.</b></p> <p>(7) In this section—.....</p>	<p>Rhan 2 Adran 23</p>

<p><i>"relevant financial assistance"</i> means financial assistance under—</p> <p>(a) section 1 of the Agriculture Act 2020 (powers of Secretary of State to give financial assistance),</p> <p><del>(b) section 21 of, or paragraph 8 of Schedule 5 to, that Act</del>  <u>(powers of Secretary of State and Welsh Ministers that Act (powers of Secretary of State to give financial assistance in exceptional market conditions), or</u></p> <p>(c) a scheme of the sort mentioned in section 2(4) of that Act (third party schemes);</p> <p><u>(d) section 8 of the Agriculture (Wales) Act 2023 ("the 2023 Act") (Welsh Ministers' power to provide support),</u></p> <p><u>(e) a scheme of the sort mentioned in section 9(7) of the 2023 Act (meaning of "third party scheme" for purposes of power to provide support),</u></p> <p><u>(f) the basic payment scheme, as defined in section 15 of the 2023 Act (power to modify legislation governing the basic payment scheme),</u></p> <p><u>(g) legislation relating to the financing, management and monitoring of the common agricultural policy, as defined in 16 of the 2023 Act (power to modify legislation relating to the common agricultural policy),</u></p> <p><u>(h) legislation relating to support for apiculture, as defined in section 17 of the 2023 Act (power to modify legislation relating to support for apiculture),</u></p> <p><u>(i) legislation relating to support for rural development, as defined in section 18 of the 2023 Act (support for rural development),</u></p> <p><u>(j) section 21 of the 2023 Act (powers of Welsh Ministers to give financial assistance in exceptional market conditions);</u></p>	
<p><b>Deddf yr Amgylchedd 1995</b></p>	<p><b>Diwygir gan</b></p>
<p><b>Section 66 National Park Management Plans.</b></p> <p>(1) Subject to subsection (2) below, every National Park authority shall, within three years after its operational date, prepare and publish a plan, to be known as a National Park Management Plan, which formulates its policy for the management of the relevant Park and for the carrying out of its functions in relation to that Park.</p> <p>(7A) A National Park authority for a park in Wales which is proposing to publish, adopt or review any plan under this section must have regard to—</p> <p>(a) the state of natural resources report published under section 8 of the Environment (Wales) Act 2016, and</p> <p>(b) any area statement published under section 11 of that Act for an area that includes all or part of the park <u>and</u></p> <p><u>c) the sustainable land management report published under section 6 of the Agriculture (Wales) Act 2023"</u></p>	<p>Atodlen 2 Rhan 2</p>



<b>Deddf Cefn Gwlad a Hawliau Tramwy 2000</b>	<b>Diwygir gan</b>
<p><b>Section 90: Supplementary provisions relating to management plans.</b></p> <p>(1A) In the case of an area of outstanding natural beauty in Wales, a conservation board or relevant local authority which is proposing to publish, adopt or review any plan under section 89 must have regard to—</p> <p>(a) the state of natural resources report published under section 8 of the Environment (Wales) Act 2016, <del>and</del></p> <p>(b) any area statement published under <u>section 11</u> of that Act for an area that includes all or part of the area of outstanding natural beauty <u>and</u></p> <p>(c) <u>the sustainable land management report published under section 6 of the Agriculture (Wales) Act 2023</u>”</p>	<p>Atodlen 2 Rhan 2</p>
<b>Deddf Cynllunio a Phrynu Gorfodol 2004</b>	<b>Diwygir gan</b>
<p><b>Section 60B: Procedure for preparation and publication of framework</b></p> <p>(1) Before publishing the National Development Framework for Wales, the Welsh Ministers must—</p> <p>(a) prepare a draft of the Framework,</p> <p>(b) carry out an appraisal of the sustainability of the policies set out in the draft, and</p> <p>(c) carry out consultation in accordance with the statement of public participation.</p> <p><u>(1A) In preparing the draft Framework under subsection (1)(a), the Welsh Ministers must have regard to the most recent sustainable land management report published under section 6 of the Agriculture (Wales) Act 2023.”</u></p>	<p>Atodlen 2 Rhan 2</p>
<b>Deddf yr Amgylchedd Cymru 2016</b>	<b>Diwygir gan</b>
<p><b>Adran 6:</b></p> <p>(1) Rhaid i awdurdod cyhoeddus geisio cynnal a gwella bioamrywiaeth wrth arfer swyddogaethau mewn perthynas â Chymru, ac wrth wneud hynny hyrwyddo cydnerthedd ecosystemau, i'r graddau y bo hynny'n gyson ag arfer y swyddogaethau hynny'n briodol.</p> <p>(5) Wrth gydymffurfio ag is-adran (1), rhaid i awdurdod cyhoeddus ac eithrio unrhyw un neu ragor o Weinidogion y Goron neu unrhyw un neu ragor o adrannau'r llywodraeth roi sylw i—</p> <p>(a) y rhestr a gyhoeddir o dan adran 7;</p> <p>(b) yr adroddiad ar gyflwr adnoddau naturiol a gyhoeddir o dan adran 8;</p> <p>(c) unrhyw ddatganiad ardal a gyhoeddir o dan adran 11 ar gyfer ardal sy'n cynnwys ardal gyfan neu ran o ardal y mae'r awdurdod yn arfer swyddogaethau mewn perthynas â hi;</p>	<p>Atodlen 2 Rhan 2</p>

<p><u>(d) yr adroddiad rheoli tir yn gynaliadwy a gyhoeddir o dan adran 6 o Ddeddf Amaethyddiaeth (Cymru) 2023.</u></p>	
<p><b>Deddf Amaethyddiaeth 2020</b></p>	<p><b>Diwygir gan</b></p>
<p><b>Section 46 Wales</b>  [repealed]</p>	<p>Atodlen 2</p>
<p><b>Section 47: Duration of provisions in relation to Wales</b>  [repealed]</p>	
<p><b>Section 52: Consequential amendments</b> Schedule 7 amends the CMO Regulation in consequence of— (a) <u>Chapter 2 of Part 2</u> (intervention in agricultural markets: England); <del>(b) <u>Part 2 of Schedule 5</u> (intervention in agricultural markets: Wales);</del> (c) <u>Part 5</u> (agricultural products); <del>(d) <u>Part 4 of Schedule 5</u> (marketing standards and carcass classification: Wales);</del> (e) <u>Part 4 of Schedule 6</u> (marketing standards and carcass classification: Northern Ireland).</p>	
<p><b>Section 53: Power to make consequential etc. provision</b> (1) The Secretary of State may, subject to subsections (5) and (6), by regulations make supplementary, incidental or consequential provision in connection with any provision of this Act.  (2) The Welsh Ministers may by regulations make supplementary, incidental or consequential provision in connection with— (a) sections 33 to 35, so far as relating to Wales, (b) section 36 and Schedule 3, so far as relating to Wales, (c) sections 38 and 39, so far as relating to Wales, <del>(d) section 46 and Schedule 5,</del> <del>(e) section 47, and</del> <del>(f) section 52 and Schedule 7 so far as they apply in relation to Wales.</del>  (3) The Scottish Ministers may by regulations make supplementary, incidental or consequential provision in the law of Scotland in connection with— (a) sections 33 to 35, so far as relating to Scotland, and (b) sections 38 and 39, so far as relating to Scotland.  (4) DAERA may by regulations make supplementary, incidental or consequential provision in the law of Northern Ireland in connection with— (a) sections 33 and 34, so far as relating to Northern Ireland, (b) sections 38 and 39, so far as relating to Northern Ireland,</p>	

<p>(c) section 48 and Schedule 6, and (d) section 52 and Schedule 7 so far as they apply in relation to Northern Ireland.</p> <p>(5) The Secretary of State may not make regulations under subsection (1) containing provision which could be made— (a) by the Welsh Ministers under subsection (2)(a) or (b) or <u>under that subsection so far as it would have allowed the Welsh Ministers to make supplementary, incidental or consequential provision in connection with— (i) section 46 and Schedule 5, (ii) section 47, and (iii) section 52 and Schedule 7 so far as applying in relation to Wales, but for the repeal of those provisions by the Agriculture (Wales) Act 2023, <del>(d) to (f),</del></u> (b) by the Scottish Ministers under subsection (3)(a), or (c) by DAERA under subsection (4)(a), (c) or (d).</p>	
<p><b>54 Power to make transitional etc provision</b> (1) The appropriate authority may by regulations make transitional, transitory or saving provision in connection with the coming into force of any provision of this Act. (2) The appropriate authority is— (a) the Welsh Ministers, for provision in connection with— (i) sections 33 to 35, so far as relating to Wales, (ii) section 36 and Schedule 3, so far as relating to Wales, (iii) sections 38 and 39, so far as relating to Wales, <del>(iv) section 46 and Schedule 5,</del> <del>(v) section 47, and</del> <del>(vi) section 52 and Schedule 7 so far as they apply in relation to Wales,</del></p>	
<p><b>Section 56: Extent</b> (1) The following provisions of this Act extend to England and Wales only— (a) Part 1, apart from sections 17 and 18; (b) Chapter 2 of Part 2; (c) Chapter 1 of Part 3; (d) section 36 and Schedule 3; (e) section 37 and Schedule 4; (f) section 40; <del>(g) section 46 and Schedule 5.</del></p>	
<p><b>Section 57: Commencement</b> (3) The following provisions, so far as not brought into force by subsection (1)(b) or (c), come into force on such day as the Welsh Ministers may by regulations made by statutory instrument appoint— (a) so far as relating to Wales— (i) section 34(3) and (4), (ii) paragraphs 10 to 16 and 18 of Schedule 3, and</p>	

Sylwch: cafodd y ddogfen hon ei pharatoi i gynorthwyo pobl i ddeall Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn unig. Ni ddylid dibynnu arni at unrhyw ddiben arall

<p>(iii) section 36 so far as relating to those paragraphs,  <del>(b) Part 2 of Schedule 5, and section 46 so far as relating to that Part, and</del>  <del>(c) Parts 2 and 4 of Schedule 7, and section 52 so far as relating to those Parts.</del></p>	
<p><b>Schedule 5</b>  [repealed]</p>	
<p><b>Schedule 7</b>  <b>[omit Part 2]</b>  <b>[omit Part 4]</b></p>	
<p><b>Deddf yr Amgylchedd 2021</b></p>	<p><b>Diwygir gan</b></p>
<p><b>Paragraph 2 of Schedule 16</b></p> <p><b>1 Introductory</b>  Part 2 of the Forestry Act 1967 (power to control felling of trees) is amended as follows.</p> <p><b>2 Penalty for felling without licence: increase of fine</b>  In section 17(1) (penalty for felling without a licence)—  in paragraph (b), omit the words after “fine” to the end  <del>(a) after “and” insert—</del>  “(a) in relation to an offence committed in Wales,”;  <del>(b) at the end insert</del>  “<del>or</del>”  <del>(b) in relation to an offence committed in England, liable on summary conviction to a fine</del></p>	<p><i>Adran 40(5)</i>  <i>(dim ond os yw adran 40(3) o'r Ddeddf hon yn gymwys)</i></p>

REUL 1308/2013 sy'n sefydlu Cyd-drefniadaeth y Marchnadoedd	Diwygir gan
<p><b>Article 73 Scope</b> Without prejudice to any other provisions applicable to agricultural products, as well as to the provisions adopted in the veterinary, phytosanitary and food sectors to ensure that products comply with hygiene and health standards and to protect animal, plant and human health, this Section lays down the rules concerning marketing standards. Those rules shall be divided between obligatory rules and optional reserved terms for agricultural products.</p> <p>References in this Section to marketing standards as they apply in relation to products marketed in Wales, include standards set in regulations <u>under section 32(1) of the Agriculture (Wales) Act 2023</u>. <del>under paragraph 16(1) of Schedule 5 to the Agriculture Act 2020.</del></p> <p><b>Article 75: Establishment and content</b> A2. This Article does not apply in relation to products marketed in Wales (<u>see section 32(1) of the Agriculture (Wales) Act 2023</u>). <del>(see paragraph 16(1) of Schedule 5 to the Agriculture Act 2020).</del></p>	<p>Atodlen 3 Rhan 2</p>
<p><b>Article 78 Definitions, designations and sales descriptions for certain sectors and products</b></p> <p>3. The appropriate authority in England, Wales or Scotland may make regulations concerning the modifications, derogations or exemptions to the definitions and sales descriptions provided for in Annex VII. Those regulations shall be strictly limited to demonstrated needs resulting from evolving consumer demand, technical progress or the need for product innovation.</p> <p>4. In order to ensure that operators have a clear and proper understanding of the definitions and sales descriptions provided for in Annex VII, the appropriate authority in England, Wales or Scotland may make regulations concerning the rules on their specification and application.</p> <p>5. In order to take into account the expectations of consumers and the evolution of the milk products market, the [ appropriate authority [ in England, Wales or Scotland may make regulations to specify the milk products in respect of which the animal species from which the milk originates is to be stated, if it is not bovine, and to lay down the necessary rules.</p> <p>7. Paragraphs 3 to 5 do not apply in relation to products marketed in Wales (<u>see section 32(1) of the Agriculture (Wales) Act 2023</u>) <del>(see paragraph 16(1) of Schedule 5 to the Agriculture Act 2020).</del></p>	<p>Atodlen 3 Rhan 2</p>

<p><b>Article 80 Oenological practices and methods of analyses</b></p> <p>3. When authorising oenological practices for wine [under paragraph 2A , the [Secretary of State shall:</p> <p>(a) take into account the oenological practices and methods of analyses recommended and published by the OIV, as well as the results of experimental use of as-yet unauthorised oenological practices;</p> <p>(b) take into account the protection of human health;</p> <p>(c) take into account the possible risk of consumers being misled due to their well established perception of the product and their corresponding expectations, having regard to the availability and feasibility of informational means to exclude such risks;</p> <p>(d) allow the preservation of the natural and essential characteristics of the wine and not cause a substantial change in the composition of the product concerned;</p> <p>(e) ensure an acceptable minimum level of environmental care;</p> <p>(f) respect the general rules concerning oenological practices and the rules laid down in Annex VIII.</p> <p>4. In order to ensure the correct treatment of unmarketable wine products, the [ Secretary of State may [, with the consent of the relevant authorities in Wales and Scotland, make regulations concerning rules on the procedures referred to in the second subparagraph of paragraph 2 of this Article, and derogations therefrom concerning the withdrawal or destruction of wine products that do not comply with the requirements.</p> <p>5. The Secretary of State may make regulations laying down the methods referred to in point (d) of Article 75(5) for products listed in Part II of Annex VII. Those methods shall be based on any relevant methods recommended and published by the OIV, unless the relevant authorities in Wales and Scotland agree that they would be ineffective or inappropriate</p> <p>7. Paragraphs 3 to 5 do not apply in relation to products marketed in Wales (<u>see section 32(1) of the Agriculture (Wales) Act 2023</u>). <del>(see paragraph 16(1) of Schedule 5 to the Agriculture Act 2020).</del></p>	<p>Atodlen 3 Rhan 2</p>
<p><b>Article 86 Reservation, amendment and cancellation of optional reserved terms</b></p> <p>This Article and Articles 87 and 88 do not apply in relation to products marketed in Wales (<u>see section 32(1) of the Agriculture (Wales) Act 2023</u>). <del>(see paragraph 16(1) of Schedule 5 to the Agriculture Act 2020).</del></p> <p><b>Article 91 Implementing powers in accordance with the examination procedure</b></p> <p>This Article does not apply in relation to products marketed in Wales (<u>see section 32(1) of the Agriculture (Wales) Act 2023</u>). <del>(see paragraph 16(1) of Schedule 5 to the Agriculture Act 2020).</del></p>	<p>Atodlen 3 Rhan 2</p>

<p>The appropriate authority in England, Wales or Scotland]<a href="#">6</a> may make regulations:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>(a) establishing the list of milk and milk products referred to in the second paragraph of point 5 of Part III of Annex VII and spreadable fats referred to in point (a) of the sixth paragraph of point I of Part VII of Annex VII;</li> <li>(b) laying down rules for the implementation of the marketing standards by sector or product;</li> <li>(c) laying down rules for determining whether products have undergone processes contrary to the authorised oenological practices;</li> <li>(d) laying down rules for the methods of analysis for determining the characteristics of products;</li> <li>(e) laying down rules for fixing the tolerance level;</li> <li>(f) laying down rules for the implementation of the measures referred to in Article 89;</li> <li>(g) laying down rules for the identification or registration of the producer and/or the industrial facilities in which the product has been prepared or processed, for the certification procedures and for the commercial documents, accompanying documents and records to be kept.</li> </ul>	
<p><b>Article 119 Compulsory particulars</b></p> <p>1. Labelling and presentation of the products referred to in points 1 to 11, 13, 15 and 16 of Part II of Annex VII marketed in [Great Britain]<a href="#">1</a> or for export shall contain the following compulsory particulars:</p> <ul style="list-style-type: none"> <li>(a) the designation for the category of the grapevine product in accordance with Part II of Annex VII;</li> <li>(b) for wines with a protected designation of origin or a protected geographical indication: <ul style="list-style-type: none"> <li>(i) the term "protected designation of origin" or "protected geographical indication"; and</li> <li>(ii) the name of the protected designation of origin or the protected geographical indication;</li> </ul> </li> <li>(c) the actual alcoholic strength by volume;</li> <li>(d) an indication of provenance;</li> <li>(e) an indication of the bottler or, in the case of sparkling wine, aerated sparkling wine, quality sparkling wine or quality aromatic sparkling wine, the name of the producer or vendor;</li> <li>(f) an indication of the importer in the case of imported wines; and</li> <li>(g) in the case of sparkling wine, aerated sparkling wine, quality sparkling wine or quality aromatic sparkling wine, an indication of the sugar content.</li> </ul> <p>2. By way of derogation from point (a) of paragraph 1, the reference to the category of the grapevine product may be omitted for wines whose labels include the name of a protected designation of origin or a protected geographical indication.</p> <p>3. By way of derogation from point (b) of paragraph 1, the reference to the terms "protected designation of origin" or</p>	<p>Atodlen 3 Rhan 2</p>

<p>"protected geographical indication" may be omitted in the following cases:</p> <p>(a) where a traditional term in accordance with point (a) of Article 112 is displayed on the label in accordance with the product specification referred to in Article 94(2);</p> <p>(b) in exceptional and duly justified circumstances specified in regulations made by the Secretary of State in order to ensure compliance with existing labelling practices.</p> <p>Sub-paragraph (b) of this paragraph does not apply in relation to products marketed in Wales <u>see section 32(1) of the Agriculture (Wales) Act 2023</u>. <del>(see paragraph 16(1) of Schedule 5 to the Agriculture Act 2020)</del>.</p>	
<p><b>Article 122: Delegated powers</b></p> <p>A2. This Article does not apply in relation to products marketed in Wales <u>(see section 32(1) of the Agriculture (Wales) Act 2023)</u>. <del>(see paragraph 16(1) of Schedule 5 to the Agriculture Act 2020)</del>.</p> <p>1. In order to take into account the specific characteristics of the wine sector, the appropriate authority in England, Wales or Scotland]6 may make regulations concerning rules and restrictions on:</p> <p>(a) the presentation and use of labelling particulars other than those provided for in this Section;</p> <p>(b) compulsory particulars concerning:</p> <p>(i) terms to be used to formulate the compulsory particulars and their conditions of use;</p> <p>(ii) terms referring to a holding and the conditions for their use;</p> <p>(iv) provisions allowing further derogations in addition to those referred to in Article 119(2) as regards the omission of the reference to the category of the grapevine product; and</p> <p>(v) provisions on the use of languages;</p> <p>(c) optional particulars concerning:</p> <p>(i) terms to be used to formulate the optional particulars and their conditions of use;</p> <p>(d) the presentation concerning:</p> <p>(i) the conditions of use of certain bottle shapes, and a list of certain specific bottle shapes;</p> <p>(ii) the conditions of use of "sparkling wine"-type bottles and closures;</p> <p>(iv) provisions on the use of languages.</p> <p>2. In order to ensure the protection of the legitimate interests of operators, the appropriate authority in England, Wales or Scotland may make regulations concerning rules as regards temporary labelling and presentation of wines bearing a designation of origin or a geographical indication, where that designation of origin or geographical indication fulfils the necessary requirements.</p>	<p>Atodlen 3 Rhan 2</p>



Sylwch: cafodd y ddogfen hon ei pharatoi i gynorthwyo pobl i ddeall Deddf Amaethyddiaeth (Cymru) yn unig. Ni ddylid dibynnu arni at unrhyw ddiben arall

<p>4. In order to take account of the specific characteristics in trade between the United Kingdom and certain third countries, the appropriate authority in England, Wales or Scotland may make regulations concerning derogations from this Section as regards products to be exported where required by the law of the third country concerned.</p>	
<p><b>Article 123: Implementing powers in accordance with the examination procedure</b> This Article does not apply in relation to products marketed in Wales (<u>see section 32(1) of the Agriculture (Wales) Act 2023</u>). <del>(see paragraph 16(1) of Schedule 5 to the Agriculture Act 2020).</del> The appropriate authority in England, Wales or Scotland may make regulations laying down necessary measures concerning the procedures and technical criteria applicable to this Section, including the necessary measures for the certification, approval and verification procedures applicable to wines without a protected designation of origin or a protected geographical indication.</p>	<p>Atodlen 3 Rhan 2</p>